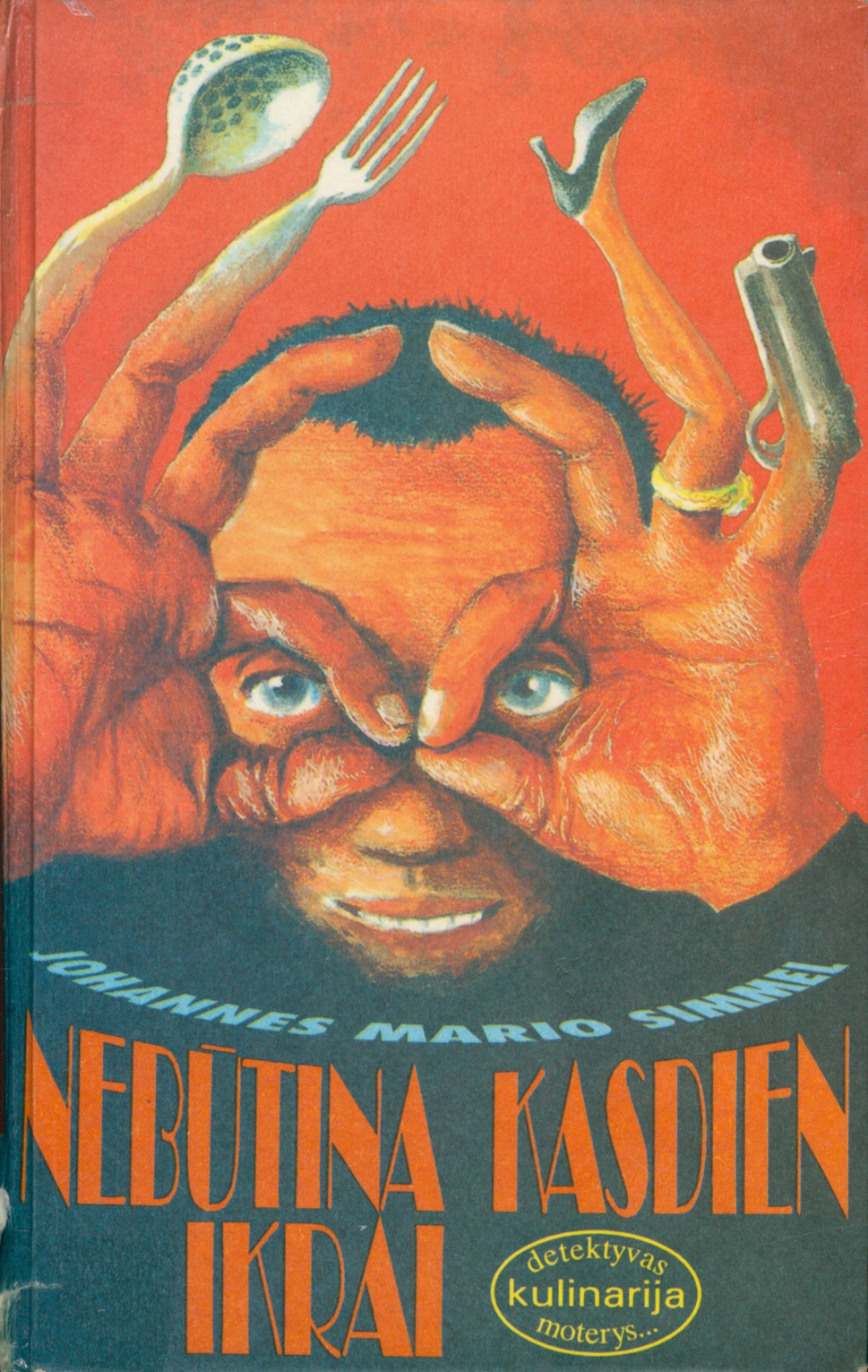
JOHANNES MARIO SIMMEL
NEBŪTINA KASDIEN IKRAI
detektyvas
kulinarija
moterys...

detektyvas
kulinarija
moterys...

JOHANNES MARIO
SIMMEL

NEBŪTINA KASDIEN IKRAI

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė
BARTAS PLAUŠINAITIS

alma
littera
VILNIUS 1996

UDK 830-3
Si77

Johannes Mario Simmel
ES MUß NICHT IMMER KAVIAR SEIN
Schweizer Verlagshaus AG, Zürich

ISBN 9986-02-216-9

© 1969 by Schweizer Verlagshaus AG, Ziürich
© Vertimas į lietuvių kalbą, „Alma littera“, 1996

PROLOGAS

1

— Mes, vokiečiai, mieloji Kiti, mokam daryti ekonominius stebuklus, bet ne salotas, — pasakė Tomas Lyvenas juodaplaukei, malonių formų merginai.

— Taip, gerbiamas pone, — tarė Kiti. Ji kalbėjo slopiu balsu, nes buvo iki ausų įsimylėjusi savo žavingąjį darbdavį.

Ir Kiti meiliai nužvelgė Tomą Lyveną, stovintį jos virtuvėje.

Ant mėlyno kaip naktis, siaurais atvartais smokingo Tomas Lyvenas buvo apsirišęs prijuostę. Rankoje jis laikė servetėlę. Servetėlėje buvo suvynioti gležni dviejų nuostabių salotų galvų lapai.

Ak, koks vyras, galvojo Kiti, ir jos akys žibėjo. Kiti jausmus audrino dar ir tai, kad jos darbdavys, vilos su daugybe kambarių šeimininkas, taip šauniai jautėsi jos valdose — virtuvėje.

— Sutaisyti salotas yra jau beveik užmirštas menas, — tarė Tomas Lyvenas. — Vidurio Vokietijoje jas saldina, ir jų skonis panašus į sugedusio torto, pietų Vokietijoje jos rūgščios kaip triušių ėdalas, o šiaurės Vokietijoje namų šeimininkės naudoja salotoms netgi aliejų. Šventas Lukulai! Spynas reikėtų tepti tuo aliejum, bet ne šlakstyti salotas!

— Taip, gerbiamas pone, — pasakė Kiti vis dar slopiu balsu. Kažkur toli ėmė gausti bažnytiniai varpai. Visa tai vyko 1957-ųjų balandžio 11-ąją, 19-tą valandą.

1957–ųjų balandžio 11–oji buvo niekuo neypatinga diena. Tiktai ne Tomui Lyvenui. Jis išsirinko būtent šią dieną atsisveikinimui su netvarkinga, antiįstatymiška praeitim.

1957–ųjų balandžio 11–ąją Tomas Lyvenas, kuriam neseniai sukako keturiasdešimt aštuoneri, pasitiko gyvendamas išnuomotoje viloje, geriausioje Diuseldorfo Cecilijų alėjos dalyje. Jis turėjo nemažą sumelę Reino ir Maino banke, taip pat prašmatnų vokiečių gamybos automobilį, kainavusį 32 000 Vakarų Vokietijos markių.

Tomas Lyvenas buvo puikiai išsilaikęs pagal savo amžių. Lieknas, aukštas, rudai įdegęs, siaurame veide protingos, kiek melancholiškos akys ir jusli burna. Juodi, trumpai kirpti plaukai žilstelėję smilkiniuose.

Tomas Lyvenas neturėjo šeimos. Kaimynai pažinojo jį kaip tykų, malonų žmogų. Jie laikė jį solidžiu Federacinės Vokietijos verslininku, nors ir pyko, negalėdami sužinoti apie jį nieko konkretesnio.

— Mano mieloji Kiti, — pasakė Tomas Lyvenas, — jūs puiki, jūs jauna, be jokios abejonės, turėsit dar daug ko išmokti. Ar norite šio to išmokti iš manęs?

— Mielai, — sušnabždėjo Kiti, šįsyk *beveik* negirdimai.

— Gerai, aš pasakysiu jums receptą, kaip sutaisyti skanias salotas. Ką mes padarėm iki šiol?

Kiti tūptelėjo.

— Prieš dvi valandas pamerkėme į vandenį dvi vidutinio dydžio salotų galvas, gerbiamas pone. Paskui nupjovėm kotus ir išrinkom švelniausius lapelius.

— Ką mes padarėm su tais švelniais lapeliais? — toliau kamantinėjo jis.

— Sudėjom juos į servetėlę ir surišom visus keturis jos kampus. Tada jūs, gerbiamas pone, ėmėte kratyti servetėlę.

— Sukioti, mieloji Kiti, sukioti, kad susigertų paskutiniai vandens lašeliai. Be galo svarbu, kad lapeliai būtų visiškai sausi. Tačiau dabar atkreipkime dėmesį į tai, kaip ruošti padažą salotoms. Prašom paduoti stiklinį dubenį ir įrankius salotoms!

Kiti netyčia palietė siaurą, grakščią darbdavio ranką, ir jos nugara perbėgo saldus šiurpulys.

Ak, koks vyras, galvojo ji...

Ak, koks vyras — taip galvojo nesuskaičiuojama daugybė žmonių, kurie praeity pažinojo Tomą Lyveną. Kokie tai buvo žmonės, galima suprasti iš to, ką Tomas Lyvenas mėgo ir ko nekentė.

Tomas Lyvenas mėgo:

gražias moteris, elegantiškus drabužius, senoviškus baldus, geras knygas, subtilius valgius ir sveiką protą.

Tomas Lyvenas nekentė:

uniformų, politikų, karo, kvailybės, ginklų valdžios ir melo, blogų manierų ir storžieviškumo.

Buvo laikas, kai Tomą Lyveną galėjai pavadinti padoraus piliečio etalonu. Jis mėgo ramų, saugų, patogų gyvenimą ir nesivėlė į jokias intrigas.

Ir kaip tik tokį žmogų piktas likimo pokštas — apie jį dar bus plačiau pasakojama — ir išplėšė iš neskubios gyvenimo tėkmės.

Padorusis pilietis Tomas Lyvenas pasijuto priverstas grandiozinių ir kartu groteskiškų įvykių metu apvynioti apie pirštą šias organizacijas: vokiečių abverą ir gestapą, britų „Secret service", prancūzų „Deuxième bureau", amerikiečių FTB ir sovietų saugumo tarnybą.

Padorusis pilietis Tomas Lyvenas pasijuto priverstas per penkerius karo ir dvylika pokario metų naudotis šešiolika suklastotų pasų su devynių valstybių pilietybėm.

Per karą Tomas Lyvenas keldavo baisų sąmyšį tiek vokiečių, tiek sąjungininkų štabuose. Jam tai anaiptol neteikė malonumo.

Pasibaigus karui, jam — kaip tikriausiai ir mums visiems — trumpam pasirodė, kad beprotybė, kurioje ir iš kurios jis gyveno, pagaliau baigėsi.

Kaip jis klydo!

Žmonės nebepaleido iš akių net Tomo Lyveno šešėlio. Tačiau už tai jis keršijo savo skriaudikams. Jam mokėjo

okupacijos meto turčiai, pinigų reformos hienos, ekonominio stebuklo nuvorišai.

Tomui Lyvenui neegzistavo geležinė uždanga. Jo buvo pilna tiek Rytuose, tiek Vakaruose. Tarnybos drebėjo prieš jį.

Parlamentarai Bonoje bei įvairių žemių deputatai dar ir šiandien dreba, nes Tomas Lyvenas gyvas ir žino daug įdomaus apie lošimo namus, statybos aferas ir bundesvero užsakymus...

Savaime suprantama, jo vardas ne Tomas Lyvenas.

Tikiuosi, atsižvelgus į aplinkybes, mums bus atleista, kad pakeitėme jo vardą, taip pat ir adresą. Tačiau šio, kitados pavyzdingo piliečio, kurio aistra dar ir šiandien yra valgio gaminimas ir kuris prieš savo valią tapo vienu didžiausių mūsų laikų avantiūristų — šio piliečio istorija yra tikra.

Mes pradėsime ją nuo 1957–ųjų balandžio 11–osios vakaro, nuo to istorinio momento, kai Tomas Lyvenas aiškino, kaip sutaisyti gūžines salotas.

Taigi grįžkime į jo vilos virtuvę!

— Salotų jokiu būdu neturi paliesti metalas, — tarė Tomas Lyvenas.

Kiti lyg užhipnotizuota negalėjo atitraukti akių nuo plonų darbdavio rankų, ji klausė paskaitos, virpėdama iš susijaudinimo.

— Padažui, — kalbėjo toliau Tomas Lyvenas, — imame ant peilio galo pipirų, tiek pat druskos, arbatinį šaukštelį aštrių garstyčių. Be to, smulkiai sukapotą kietai virtą kiaušinį. Daug petražolių. Dar daugiau svogūnų laiškų. Keturis valgomuosius šaukštus tikro itališko alyvų aliejaus. Kiti, paduokit aliejų!

Rausdama Kiti išpildė prašymą.

— Keturis šaukštus, kaip jau sakiau. Ir pabaigai ketvirtį litro grietinės, saldžios ar rūgščios — tai priklauso nuo skonio, aš imu rūgščią...

Tą akimirką atsilapojo virtuvės durys ir pro jas įžengė milžinas. Apsidaręs juodai ir pilkai dryžuotomis kelnėmis,

MENIU

„Ledi Kerzon" sriuba
Višta su ankštpipiriais
Gūžinės salotos „Klara"
Ryžiai
Smaigstyti obuoliai su vyno putėsių padažu
Skrebučiai su sūriu

1957-ųjų balandžio 11-oji

Ši vakarienė davė 717850 Šveicarijos frankų pelną

SRIUBA

Ledi Kerzon buvo Indijos vicekaraliaus lordo Kerzono žmona. Jos vyras rašė knygas apie politiką. Ji kūrė valgių receptus. Savo vėžlių sriubai ledi siūlo naudoti priekmes skaniųjų gyvūnų letenas. Jų mėsa pati geriausia. Naudojami šie prieskoniai: peletrūnai, čiobreliai, imbieras, muškatas, gvazdikėliai ir karis. Į sriubą pilama taurė chereso, be to, joje dar turėtų būti vėžlio kiaušinių ir dešrelių iš vėžlio vidurių faršo, kimšto į jo žarnas. Tačiau jei kam nors tai pasirodys per daug sudėtinga, tas tenusiperka krautuvėj skardinę vėžlių sriubos, kurią, beje, vis tiek reikėtų pagardinti gera porcija chereso ir puodeliu grietinės.

VIŠTA SU ANKŠTPIPIRIAIS

Jauną vištą reikia paprastai iškepti svieste, žiūrint, kad ji per daug neparuduotų, padalyti ją į 4 ar 6 dalis ir pastatyti šiltai. Tame pat svieste kiek patroškinti labai smulkiai sukapotą svogūną ir arbatinį šaukštelį ankštpipirių, visa tai užvirinti su trupučiu vandens ar mėsos sultinio, negailint įpilti tirštos, riebios grietinės, pirmiau išmaišytos su šiek tiek kukurūzų krakmolo, pasūdyti ir (nebūtinai) dar įberti ankštpipirių. Kad spalva būtų raudonesnė, į padažą galima įdėti kiek pomidorų pastos, tačiau nieku gyvu nepakeičiant padažo skonio. Vištos gabalus sudėti į padažą ir keletą minučių jame palaikyti.

RYŽIAI

Beveik visuomet ryžiai „susiklijuoja" ir išeina košė. O juk taip lengva padaryti juos birius. Svarbu įsidėmėti štai ką. Ryžius, pirma gerai nuplovus, reikia virti 10–15 min. bet kokiame kiekyje vandens. Tada sukrėsti į kiaurasamtį ir apipilti šaltu vandeniu. Šitaip nuplaunami lipnūs ryžių miltai! Prieš patiekiant, ryžiai pašildomi tam pačiam kiaurasamtyje verdančio vandens garais. Ir tik prieš patiekiant į stalą, pridedama kiek sviesto, druskos arba, kas kaip mėgsta, kario, šafrano ar pipirų.

SMAIGSTYTI OBUOLIAI SU VYNO PUTĖSIŲ PADAŽU

Nulupti minkštus, vienodo dydžio obuolius ir patroškinti ant silpnos ugnies vanile paskanintame cukraus sirupe, žiūrint, kad neištižtų, paskui išimti ir nuvarvinti juos kiaurasamtyje. Per tą laiką išlukštenti migdolus, supjaustyti juostelėmis ir, paskleistus ant skardos, paskrudinti orkaitėje. Nusivarvėję obuoliai išmirkomi konjake, rome ar likery ir prismaigstomi migdolų. Jie sudedami į padėklą ir patiekiami kartu su vyno putėsių padažu: du trynius išplakti su 100 g cukraus, 20 g kukurūzų miltų arba krakmolo, gerai išmaišyti su puse puodelio vandens, įpilti ketvirtadalį litro balto vyno ir kartu su plaktais tryniais pamaišant virti ant silpnos ugnies, kol sutirštės. Du baltymus išplakti iki standžių putų, įmaišyti į tą masę ir (nebūtinai) paskaninti romu, konjaku ir pan.

SKREBUČIAI SU SŪRIU

Baltos duonos riekutes per vidurį storai aptepti sviestu. Ant viršaus uždėti riekelę sūrio — tam tinka tiktai ementalio ar edamo. Skrebučiai kepami 5 min. sudėti ant skardos gerai įkaitintoje orkaitėje, kol pagels. Patiekti karštus.

mėlynai ir baltai dryžuotu naminiu švarku, su baltais marškiniais ir balta peteliške. Ant kiaušo styrojo ežiukas. Jei šis žmogus būtų turėjęs plikę, jis būtų atrodęs kaip padidinta Julo Brinerio kopija.

— Kas yra, Bastianai? — paklausė Tomas Lyvenas.

Kiek užsikirsdamas, su juntamu prancūzišku akcentu tarnas atsakė:

— Atvyko ponas direktorius Šalenbergas.

— Minutės tikslumu, — tarė Tomas. — Su šiuo žmogum bus malonu dirbti.

Jis nusirišo prijuostę.

— Valgysim po dešimties minučių. Aptarnaus Bastianas. Jūs, mielas vaikeli, esat laisva.

Kol Tomas Lyvenas juodais kokliais iškloto vonioje plovėsi rankas, Bastianas šepečiu nuvalė jo smokingą.

— Kaip atrodo ponas direktorius? — paklausė Tomas Lyvenas.

— Kaip įprasta, — atsakė milžinas. — Riebus ir solidus. Su jaučio sprandu ir apvaliu pilvuku. Padorus provincialas.

— Skamba nelabai patraukliai.

— Be to, jis turi du randus.

— Atsiimu savo žodžius.

Tomas apsivilko smokingą. Staiga kažkas patraukė jo dėmesį. Jis papriekaištavo:

— Bastianai, tu vėl prisiragavęs konjako.

— Tik gurkšnelį. Atsipalaidavimui.

— Liaukis! Man gali prireikti tavo blaivios galvos. Jei prisigersi, negalėsi sudoroti pono direktoriaus.

— Tą storulį aš įveikčiau net su baltąja karštine!

— Gana! Skambučių sistema tau aiški?

— Taip.

— Pakartok.

— Vienas skambutis: aš atnešu kitą patiekalą. Du skambučiai: aš atnešu fotokopijas. Trys skambučiai: ateinu su smėlio maišiuku.

— Būčiau tau dėkingas, — tarė Tomas Lyvenas, dildydamasis nagus, — jei pasistengtum nieko nesupainioti.

2

— Nuostabi sriuba, — tarė direktorius Šalenbergas. Jis atsilošė ir damasto servetėle nusausino plonas lūpas.

— „Ledi Kerzon“, — tarė Tomas ir spustelėjo po stalu įtaisytą skambučio mygtuką.

— Ledi kas?

— „Kerzon“ — taip vadinasi sriuba. Vėžliena su cheresu ir grietine.

— Ak, taip, žinoma.

Staiga suvirpėjo ant stalo stovinčių žvakių liepsna. Tyliai tarsi šešėlis įžengė Bastianas ir patiekė vištą su ankštpipiriais.

Liepsnelės nurimo. Šilta, geltona šviesa krito ant tamsiai mėlyno kilimo, plataus, senojo flamandų stiliaus stalo, patogių krėslų pintais atlošais, didelės to paties stiliaus indaujos.

Vištytė irgi sužavėjo direktorių Šalenbergą.

— Gardu, nepaprastai gardu. Tikrai labai miela, kad mane pakvietėt, ponas Lyvenai! Juk jūs norėjot pakalbėti su manim apie reikalus...

— Geras valgis padeda pokalbiui, ponas direktoriau. Įsidėkit dar ryžių. Jie tiesiog prieš jus.

— Ačiū. Pasakykit pagaliau, apie kokį reikalą kalbėsim.

— Dar salotų?

— Ne, ačiū. Na, pradėkit pagaliau!

— Ką gi, — pasakė Tomas. — Ponas direktoriau, jūs turite didelį popieriaus fabriką.

— Taip, tai tiesa. Du šimtai darbuotojų. Viskas pakelta iš griuvėsių.

— Puikiai padirbėta. Į sveikatą! — Tomas Lyvenas kilstelėjo taurę.

— Palaikau jus.

— Ponas direktoriau, kiek man žinoma, jūs gaminate itin kokybišką popierių su vandens ženklais.

— Taip.

— Be viso kito, jūs tiekiate popierių su vandens ženklais ir naujoms „Vokiečių plieno sąjungos“ akcijoms, kurios greit turėtų pasirodyti rinkoje.

— Teisingai. DESU akcijoms. Galiu pasakyti, kad tai tikras vargas, visi tie nuolatiniai patikrinimai! Kad mano darbininkams nekiltų minties išsispausdinti porą akcijų sau, cha cha cha!

— Cha cha cha. Ponas direktoriau, norėčiau užsisakyti penkiasdešimt lankų to popieriaus.

— Jūs norite... ką?

— Užsisakyti penkiasdešimt lankų. Jums, kaip firmos šefui, neturėtų būti sunku apeiti kontrolę.

— Tačiau, dėl Dievo meilės, ką jūs veiksit su tais lankais?

— Spausdinsiu DESU įmonių akcijas, žinoma. O ką jūs manėte?

Direktorius Šalenbergas sulankstė servetėlę ir ne be apgailestavimo žvilgtelėjęs į pusiau pilną lėkštę pareiškė:

— Bijau, man jau metas.

— Ką jūs. Mūsų dar laukia obuoliai su vyno putėsių padažu ir skrebučiai su sūriu.

Direktorius atsistojo.

— Pone, aš pasistengsiu pamiršti, kad lankiausi jūsų namuose.

— Abejoju, ar jums pavyks, — tarė Tomas ir įsidėjo lėkštėn šiek tiek ryžių.

— Ko jūs stovite, pone vervirtšaftsfiūreri, sėskitės.

Šalenbergo veidas tamsiai išraudonijo. Jis tyliai ištarė.

— Ką jūs pasakėt?

— Kad atsisėstumėt. Jūsų višta atšals.

— Jūs sakėt „vervirtšaftsfiūreri“?

— Sakiau. Jūs toks buvote. Nors 1945-aisiais ir pasistengėte užmiršti šį titulą. Pavyzdžiui, anketoje. Ir iš tikrųjų — kam visa tai prisiminti? Anuomet jūs juk susiveikėte naujus dokumentus ir naują pavardę. Būdamas vervirtšaftsfiūreriu, jūs vadinotės Maku.

— Jūs beprotis!

— Apsirinkat! Jūs buvote vervirtšaftsfiūreriu Vartegau. Dar ir dabar jūsų pavardė yra Lenkijos vyriausybės ieškomų naciistinių nusikaltėlių sąraše. Aišku, aš turiu omeny jūsų ankstesnę pavardę.

Direktorius Šalenbergas susmuko pintame flamandų stiliaus krėsle, damasto servetėle persibraukė kaktą ir bejėgiškai pralemeno:

— Nežinau, kodėl jūs man visa tai pasakojat?

Tomas Lyvenas atsiduso:

— Suprantate, ponas direktoriau, mano praeitis taip pat ne rožėmis klota. Aš noriu išsivaduoti iš jos. Tam man reikalingas jūsų popierius. Jam padirbti reikėtų labai daug laiko. Tačiau patikimų spausdintojų aš turiu... Jums negera? Na jau... Gurkštelėkit šampano, tai gaivina... Taigi, ponas direktoriau, anuomet, pasibaigus karui, mano rankose buvo atsidūrę visi slapti dosjė. Tuo metu jūs kaip tik sugebėjote išnykti Mysbache.

— Melas!

— Atsiprašau, norėjau pasakyti Rozenheime. Lindenhofo užeigoje.

Šįsyk direktorius Šalenbergas tik bejėgiškai kilstelėjo rankas.

— Aš žinojau, kad jūs ten slapstotės. Galėjau įsakyti jus suimti, tada ėjau atitinkamas pareigas. Bet aš galvojau: „Kas tau iš to? Jį uždarys, deportuos. Ir kas? — Tomas pasimėgaudamas kirto vištos šlaunelę. — Vėlgi, jei duosiu jam ramybę, šis ponas po kelerių metų išplauks į paviršių. Tokie tipai nenueina į gelmes, jie visuomet išplaukia paviršiun“, — tariau sau.

— Akiplėša! — pasigirdo nuo krėslo.

„... ir tuomet jis galės pasitarnauti“. Taip aš kalbėjau sau anuomet ir, žiūriu, nesuklydau.

Šalenbergas vargais negalais atsistojo.

— Aš tuoj pat einu policijon duoti parodymų.

— Telefonas šalia jūsų. — Tomas po stalu dusyk paspaudė skambučio mygtuką.

Ir šįsyk Bastianui pasirodžius tesuvirpėjo tik žvakių liepsnelės. Bastianas rankose laikė sidabrinį padėklą, ant kurio buvo krūvelė fotokopijų.

— Prašom nesikuklinti, — tarė Tomas. — Kopijose galima išvysti uniformuotą poną direktorių, įvairius pono direktoriaus įsakus, rašytus 1941–1945-aisiais, taip pat ir liudijimas apie šimto tūkstančių markių auką SA ir SS, kurią vadinamasis NS reicho iždininkas gavo iš pono direktoriaus.

Direktorius Šalenbergas vėl atsisėdo.

— Nurinkit indus, Bastianai. Ponas direktorius pavalgė.

— Su malonumu, gerbiamas pone.

Kai Bastianas išėjo, Tomas tarė:

— Beje, iš šio reikalo jūs pelnysit penkiasdešimt tūkstančių. Ar užteks?

— Aš nesileisiu šantažuojamas.

— Man regis, ponas direktoriau, per paskutinius rinkimus jūs paaukojote nemažą sumelę. Kaip, beje, vadinasi tas vokiečių žurnalas, kuris domisi tokiais dalykėliais?

— Jūs tikras beprotis! Norite spausdinti netikras akcijas? Jūsų laukia kalėjimas! Ir manęs! Jei duosiu jums popieriaus, man galas!

— Aš nepakliūsiu į kalėjimą. O jums bus galas, jei *neduosite* man popieriaus, ponas direktoriau. — Tomas vienąsyk spustelėjo skambučio mygtuką. — Esu tikras, smaigstyti obuoliai jums patiks.

— Čia aš daugiau nesuvalgysiu nė kąsnelio, jūs šantažiste!

— Na, tai kada man laukti popieriaus, ponas direktoriau?

— Niekados! — įsiutęs užkriokė Šalenbergas. — Niekados negausit iš manęs nė vieno lanko!

3

Buvo beveik vidurnaktis. Tomas Lyvenas ir jo tarnas Bastianas sėdėjo erdvioje bibliotekoje priešais besikūrenantį židinį. Mirguliuojanti liepsna atsispindėjo ant daugybės baltų, geltonų, žalių knygų nugarėlių. Sukosi plokštelė. Tyliai sklido Rachmaninovo Antrojo koncerto pianinui garsai.

Tomas Lyvenas vis dar vilkėjo puikųjį smokingą. Bastianas prasisegė marškinių apykaklę ir užsikėlė kojas ant kėdės, tiesa, pirma jis žvilgtelėjo į poną ir užtiesė kėdę laikraščiu.

— Direktorius Šalenbergas patieks popierių po savaitės, — tarė Tomas Lyvenas. — Kiek laiko tavo draugai spausdins?

— Apie dešimt dienų, — atsakė Bastianas. — Jis kilstelėjo prie lūpų pilvotą taurę konjako.

— Vadinasi, gegužės pirmą — puiki data, darbo šventė — aš vykstu į Ciūrichą, — pasakė Tomas. Jis padavė Bastianui vieną akciją ir sąrašą. — Čia pavyzdys, o sąraše nurodyti numeriai, kuriais turės būti pažymėtos akcijos.

— Ak, kad žinočiau, ką tu sumanei, — stebėdamasis subambėjo ežiagalvis.

Bastianas tujino savo poną, bet tik žinodamas, kad jie dviese. Jis pažinojo Tomą jau septyniolika metų ir ne visuomet buvo jo tarnas.

Bastianas prisirišo prie Tomo tada, kai susipažino su juo Marselio gangsterių vadeivės buveinėje. Be to, jie kartu išgyveno ne vieną pavojingą nuotykį. Tokie dalykai suartina žmones.

— Tomi, gal pasakysi, ką tu sumanei?

— Po teisybei, mielas Bastianai, viskas sukasi apie vieną labai gražų ir legalų dalyką: pasitikėjimą. Mano akcijų afera bus elegantiška afera. Prisiekiu, niekas net nepastebės, kad tai afera. Išloš visi. Ir visi liks patenkinti.

Tomas Lyvenas užsisvajojęs šyptelėjo ir išsiėmė auksinį chronometrą. Tai buvo tėvo palikimas. Šis plokščias laikrodis atšokančiu dangteliu lydėjo Tomą per visus gyvenimo pavojus, per daugybę išradingų pabėgimų ir gaudynių. Tomui visuomet pavykdavo jį paslėpti, išsaugoti arba susigrąžinti. Jis spustelėjo mygtuką, ir dangtelis atšoko. Aukštas sidabrinis skambesys pranešė laiką.

Bastianas liūdnai pareiškė:

— Niekaip negaliu suprasti. Akcija juk yra liudijimas, kad tu dalyvauji įmonės veikloje. Atėjus mokėjimo laikui, tam tikrais periodais akcijų kuponų savininkas gauna dividendus, atitinkamą įmonės pelno dalį.

— Na, ir?

— Po šimts pypkių, bet juk suklastotų akcijų tu nepateiksi jokiam bankui visam pasauly! Juk jos turi tuos pačius numerius kaip ir tikros akcijos, kurios kažkam priklauso. Apgavystė bemat iškils aikštėn.

Tomas pakilo.

— Kuponų aš, žinoma, niekam nerodysiu.

— Tai kur čia triukas?

— Tegu tai bus tau staigmena, — pasakė Tomas ir, priėjęs prie sienoje įmontuoto seifo, atidarė koduotą spyną. Sunkios plieno durys atsivėrė. Seife gulėjo banknotai, keletas aukso lydinių su švino šerdimis (ir įdomia istorija) ir trys dėžutės su brangakmeniais apsoduose ir be jų. Arčiausiai gulėjo pasų krūvelė. Susimąstęs pratarė:

— Dėl visa ko, matyt, važiuosiu į Šveicariją kita pavarde. Pažiūrėsim, kiek dar liko vokiškų pasų? — Šyptelėjęs jis ėmė skaityti pavardes: — Dieve mano, kiek prisiminimų: Jakobas Hauzeris... Peteris Šoineris... baronas Liudvikas fon Trendelenburgas... Vilfrydas Otas...

— Kaip Trendelenburgas, tu iškišai tuos kadilakus į Rio. Baronui aš leisčiau kiek pailsėti. Taip pat ir Hauzeriui. Jo dar iki šiol ieško Prancūzijoj, — susimąstęs ėmė svarstyti Bastianas.

4

— Prašau sėstis, ponas Otai. Kuo galėtume būti jums naudingi? — paklausė vertybinių popierių skyriaus vedėjas ir pasidėjo vizitinę kortelę, kurioje buvo parašyta: „Vilfrydas Otas, pramonininkas, Diuseldorfas". Vertybinių popierių skyriaus vedėjas buvo Žiulis Vermonas. Jo biuras buvo „Centrinio Šveicarijos banko" Ciūriche antrajame aukšte.

Tomas Lyvenas, dabar besivadinąs Vilfrydu Otu, paklausė:

— Jūs prancūzas, mesjė?

— Mano motina prancūzė.

— Tuomet kalbėkim prancūziškai, — pasiūlė Tomas–Vilfrydas, nes pats kalbėjo prancūziškai be jokio akcento. Žiulio Vermono veidas nušvito.

— Gal galėčiau atidaryti jūsų banke sąskaitą?

— Savaime suprantama, mesjė.

— Aš ką tik įsigijau keletą naujų „Vokiečių plieno sąjungos" akcijų. Norėčiau palikti jas Šveicarijoje. Kaip jau minėjau, pagal numerį, ne savo vardu...

— Aš suprantu. Baisieji Vokietijos mokesčiai, ar ne? — Vermonas gudriai pamerkė.

Jam nebuvo nauja tai, kad užsieniečiai deponuoja vertybes. 1957–aisiais Šveicarijoj susikaupė 150 milijardų frankų, priklausančių užsieniečiams.

— Tiesa, kad nepamirščiau, — tarė Tomas Lyvenas, — pasakykit, kad nukirptų 1958–ųjų ir 1959–ųjų kuponus. Nežinau, kada vėl atvyksiu į Ciūrichą, todėl geriau juos pasiliksiu ir, atėjus laikui, pats pateiksiu apmokėjimui.

Šitaip jūs išvengsit nereikalingo darbo. — O mintyse pridūrė: „O aš kalėjimo“.

Netrukus viskas buvo baigta. Tomo Lyveno švarko kišenėj šlamėjo „Centrinio Šveicarijos banko“ depozito patvirtinimas, teigiantis, kad ponas Vilfrydas Otas, pramonininkas iš Diuseldorfo Vakarų Vokietijoje, deponavo naujas DESU akcijas, kurių nominalinė vertė — 1 milijonas markių.

Savo sportiniu automobiliu, keliančiu susižavėjimą net ir Ciūriche, Tomas grįžo į viešbutį „Baur au Lac“. Jį čia mylėjo visi. Visuose pasaulio viešbučiuose, kuriuose Tomas lankėsi, jis pelnydavo darbuotojų meilę. Jis buvo linksmo būdo, demokratiškų pažiūrų ir nešykštėjo arbatpinigių.

Liftu Tomas pakilo į savo apartamentus. Čia jis pirmiausia nuėjo į vonią ir nuleido kanalizacijon atkirptus 1958–ųjų ir 1959–ųjų kuponus, šitaip išvengdamas galimų nemalonumų. Svetainė turėjo balkoną. Tomas įsitaisė šezlonge, susižavėjęs žvelgė į spindintį vandenį Ciūricho ežere, laivelius ir mąstė. Paskui auksiniu pieštuku ant firminio viešbučio blanko jis parašė tokį skelbimą:

VOKIEČIŲ PRAMONININKAS už dideles palūkanas ir su pirmarūšėm garantijom ieško finansinės partnerystės Šveicarijoje dvejiems metams. Bus svarstomi tiktai *iš tikrųjų* rimti pasiūlymai, su banko garantijomis.

Po dviejų dienų šis skelbimas pasirodė „Naujojo Ciūricho laikraščio“ skelbimų skyriuje, gerai matomoj vietoj. Jame buvo nurodyta, kur kreiptis. Per tris dienas tuo adresu atėjo 46 laiškai.

Buvo puikus oras, švietė saulė, Tomas sėdėjo balkone ir atsidėjęs rūšiavo pasiūlymus. Juos buvo galima padalyti į tris grupes.

Septyniolika laiškų atsiuntė prekiautojai nekilnojamu turtu, antikvariniais daiktais, automobiliais bei juvelyrai; visi jie siūlė ne pinigus, o prekes.

Dešimt laiškų parašė ponai, neturintys pinigų, tačiau galintys suvesti su turinčiais jų.

Vienuolika laiškų (kai kurie su nuotraukomis, kai kurie be) parašė damos, neturinčios pinigų, ir užuolankomis ar tiesiogiai siūlančios save.

Galų gale aštuoni laiškų autoriai buvo žmonės, išties turintys pinigų.

Trisdešimt aštuonis trijų pirmųjų grupių laiškus Tomas suplėšė į skutelius. Iš likusių pasiūlymų jį ypač sudomino du — gal todėl, kad buvo visiškai skirtingi.

Pirmasis buvo atspausdintas ne pačia geriausia mašinėle ant ne itin brangaus popieriaus, ne itin gera vokiečių kalba. Jo autorius siūlė: „... su palūkanomis, kur mane domina sumos iki 1 000 000 Šveicarijos frankų". Po laišku pasirašė: „Pjeras Muerlis, namų makleris".

Kitas laiškas buvo parašytas ranka, smulkia grakščia rašysena. Gelsvą, puikiausio rankų darbo popieriaus lapą viršuje puošė nedidelė auksinė karūna su penkiom briaunom. Laiškas bylojo:

Montenako pilis, 1957 m. gegužės 8 d.

Didžiai gerbiamas pone!

Atsiliepdamas į jūsų skelbimą „Naujame Ciūricho laikraštyje" prašau jus atvykti, bet pirma paskambinkite telefonu.

H. de Kuvil

Susimąstęs Tomas vieną šalia kito padėjo du tokius skirtingus laiškus, susimąstęs juos apžiūrėjo, susimąstęs išsiėmė chronometrą ir pasiklausė sidabrinio skambesio — vienas, du, trys... ir dar du kartai: pusė keturių.

Pjeras Muerlis, mąstė Tomas, matyt, labai turtingas žmogus, nors ir šykštus. Jis perka prastą popierių ir spausdina sena mašinėle.

O tas H. de Kuvilis, tiesa, rašė ranka, tačiau ant paties geriausio popieriaus. Gal jis grafas? Gal baronas?

Pažiūrėsim...

Montenako pilis stovėjo didžiuliame parke, pietiniame Ciūricho kalno šlaite. Vingiuotas žvyrkelis vedė link nedidelio, geltona karalių spalva dažyto pastato žaliomis langinėmis. Automobilį Tomas pastatė prie plačios alėjos.

Staiga priešais išdygo nepaprastai orus tarnas:

— Ponas Otas? Prašyčiau eiti paskui mane.

Tomas nusekė paskui tarną į pilį. Praėję keletą puošnių kambarių, jie atsidūrė puošniame kabinete.

Iš už dailaus rašomojo stalo pakilo liekna, elegantiška jauna moteris. Jai galėjai duoti kokius dvidešimt aštuonerius metus. Kaštonų spalvos plaukai minkštomis vilnimis krito jai beveik ant pečių. Didelė burna buvo šviesiai rožinės spalvos. Įkypos akys, aukšti skruostikauliai. Ilgos šilkinės blakstienos ir aksominė, aukso atspalvio oda teikė jai dar didesnio žavesio.

Tomą visą nudiegė. Moterys įkypomis akimis ir aukštais skruostikauliais jau ne sykį buvo sukėlusios sumaištį jo gyvenime.

Tokio tipo moterys, mąstė jis, visuomet elgiasi vienodai. Atsainiai. Šaltai. Žiūri į tave iš aukšto. Tačiau kai susipažįsti su jomis arčiau — dingsta visas santūrumas!

Jaunoji moteris rimtai pažvelgė į jį:

— Laba diena, ponas Otai. Mes kalbėjom telefonu. Prašau sėstis.

Ji atsisėdo ir užsikėlė koją ant kojos. Suknelė šiek tiek atsismaukė.

„Dar ir ilgos gražios kojos!“ — pamanė Tomas.

— Ponas Otai, jūs ieškote partnerio ir minėjote pirmarūšes garantijas. Ar galiu sužinoti, ką jūs turit omeny?

Na, šito tai jau per daug, pamanė Tomas. Jis atkirto:

— Nenorėčiau jūsų varginti. Gal būtumėt tokia maloni ir praneštumėt ponui Kuviliui, kad aš atvažiavau. Juk tai jis man rašė.

— Jums rašiau aš. Mano vardas Helena de Kuvil. Aš tvarkau visus mano dėdės finansinius reikalus, — ledíniu

balsu pareiškė jaunoji moteris. — Taigi, ponas Otai, ką jūs vadinate pirmarūšėmis garantijomis?

Nusišypsojęs Tomas linktelėjo galva:

— Naująsias DESU įmonių akcijas, deponuotas Šveicarijos nacionaliniame banke. Nominalinė vertė: vienas milijonas. Senųjų akcijų kursas du šimtai septyniolika.

— Kokias palūkanas jūs siūlot?

— Aštuonis procentus.

— O kokią sumą norėtumėt gauti?

Dieve mano, tos šaltos akys, pamanė jis ir tarė:

— Septynis šimtus penkiasdešimt tūkstančių Šveicarijos frankų.

— Prašau?

Apstulbęs Tomas Lyvenas pamatė, kad Helena de Kuvil staiga susijaudino. Jos blakstienos keletą kartų nervingai sutrūkčiojo.

— Jūs nemanote, kad tai, hm, šiek tiek per didelė suma, ponas Otai?

— Kodėl? Kai toks dabartinis akcijų kursas?

— Taip... žinoma... bet... — Ji atsistojo. — Man labai gaila, bet, atrodo, turėsiu kviesti dėdę. Prašom valandėlę palaukti.

Tomas atsistojo. Ji išėjo. Jis vėl atsisėdo. Jeigu jo senasis chronometras nemelavo, tai jis pralaukė ištisas aštuonias minutes. Per ilgą kriminalinę biografiją įgytas instinktas šnabždėjo: „Čia kažkas ne taip! Bet kas?“

Durys atsidarė. Helena grįžo. Kartu su ja į kambarį įžengė aukštas liesas vyriškis įdegusiu plačiaskruosčiu veidu, trumpais pelenų spalvos plaukais, apsivilkęs vienaeiliu kostiumu ir baltais nailono marškiniais. Helena pristatė:

— Baronas Žakas de Kuvilis. Mano dėdė.

Vyriškiai paspaudė vienas kitam rankas. Įtarimo apniktas Tomas pamanė: „Na ir letena, lyg kokio kaubojaus. Ir tas žandikaulis, tarsi nuolat kramtytų gumą. Ir akcentas... Jei jis prancūzų aristokratas — duodu nukirsti galvą“.

Tomas nusprendė baigti žaidimą:

— Barone, bijau, aš būsiu išgąsdinęs jūsų žaviąją dukterėčią. Pamirškim šį reikalą. Man buvo didelė garbė su jumis susipažinti.

— Valandėlę, ponas Otai, kam taip skubėti? — Baronas irgi jaudinosi. Jis paskambino. — Viską ramiai apsvarstykim, tuoj mums atneš išgerti.

Kai orusis tarnas atnešė dvi taures, paaiškėjo, kad jose ne škotiškas viskis, o burbonas.

Tas Kuvilis man vis labiau ir labiau nepatinka, galvojo Tomas.

Baronas vėl pradėjo pokalbį. Jis prisipažino galvojęs apie kur kas mažesnę sumą... pavyzdžiui, šimtą tūkstančių?

— Verčiau baikim kalbą, barone, — tarė Tomas.

— Arba šimtas penkiasdešimt tūkstančių.

— Tikrai, barone...

— Galbūt net du šimtai tūkstančių... — jis kone maldavo.

Staiga įžengė orusis tarnas ir pareiškė, kad baronui skambina iš užmiesčio. Baronas su dukterėčia išskubėjo iš kambario.

Tomui pamažu ėmė atrodyti juokinga ši aristokratų šeimynėlė. Kai po dešimties minučių sugrįžo baronas, išblyškęs ir suprakaitavęs, Tomui kone pagailo vargšo. Tačiau jis nedelsdamas atsisveikino.

Hole jis sutiko Heleną.

— Jau išeinat, ponas Otai?

— Nenoriu piktnaudžiauti jūsų laiku, — tarė Tomas ir pabučiavo jai ranką. Jis įtraukė į šnerves jos kvepalų ir odos aromatą ir tarė: — Būčiau be galo laimingas, jei sutiktumėt šįvakar su manim pavakarieniauti „Baur au Lac“ arba bet kur, kur įsakysit. Maldauju, sutikite.

— Ponas Otai, — prašneko Helena, ir atrodė, kad prabilo marmuro statula, — nežinau, kiek jūs išgėrėte, bet žiūriu į jūsų pasiūlymą kaip į išgėrusio šnekas. Likite sveikas.

5

Taigi pokalbis su baronu de Kuviliu nieko neatnešė, su ponu Pjeru Muerliu, priešingai, susitarti pavyko greitai ir lengvai. Grįžęs į viešbutį, Tomas jam paskambino ir paaiškino, kad, kaip garantiją, jis pateikia deponuotas DESU akcijas ir norėtų gauti 750 000 frankų sumą.

— Daugiau ne? — paklausė Pjeras Muerlis gerkline Šveicarijos vokiečių tarme.

— Ne, man tiek pakaks, — pasakė Tomas ir pamanė, kad neverta perlenkti lazdos.

Makleris, stambus, raudonveidis vyras, atvažiavo į viešbutį. Žmogus, neleidžiantis laiko veltui! Kitą dieną notaro kontoroje buvo sudaryta šitokia sutartis:

„Ponas Vilfrydas Otas įsipareigoja mokėti aštuonis procentus palūkanų už trijų ketvirčių milijono Šveicarijos frankų paskolą. Paskola turi būti grąžinta iki 1959–ųjų gegužės 9–osios vidurnakčio.

Iki tol ponas Pjeras Muerlis, namų makleris iš Ciūricho, įsipareigoja neliesti deponuotų akcijų, kurias jam, kaip garantiją, perdavė ponas Otas.

Jeigu iki nurodyto termino paskola nebus grąžinta, ponas Muerlis gauna teisę disponuoti vertybiniais popieriais savo nuožiūra".

Su šia sutartimi kišenėj Tomas ir Muerlis nuvyko į centrinį banką. Ten patvirtino, kad depozitas tikras.

Galų gale Pjero Muerlio biure Tomas gavo čekį 717850 Šveicarijos frankų sumai grynais pinigais. Ši suma liko išskaičiavus visus mokesčius ir dvejų metų palūkanas. Šitaip Tomas, vos pajudinęs pirštą, užsidirbo 717850 Šveicarijos frankų! Jis galėjo ir ketino dvejus metus verstis su šiuo kapitalu, 1959–ųjų gegužės mėnesį tvarkingai grąžinti pinigus, išimti iš depozito padirbtas akcijas, suplėšyti jas ir nuleisti į klozetą. Visi bus uždirbę, niekas nenukentės, ką čia: niekas niekuomet nė nepastebės, kas čia buvo suregzta. Taigi štai koks paprastas mechanizmas, aišku...

Kai šiek tiek vėliau Tomas Lyvenas alias Vilfrydas Otas įžengė į viešbučio holą, jis išvydo krėsle sėdinčią Heleną de Kuvil.

— Koks malonus netikėtumas!

Ištisa amžinybė praėjo, kol ji pakėlė akis nuo madų žurnalo ir be galo abejingu balsu ištarė:

— A, laba diena.

Tą šaltą dieną ji vilkėjo ruda smulkiais langučiais suknele ir kanadietiškos audinės švarku. Visi hole buvę vyrai nuolatos į ją gręžiojosi.

Tomas pasakė:

— Jūs šiek tiek vėluojate, tačiau vis tiek aš be galo laimingas, kad atėjote.

— Ponas Otai, jūsų žiniai, aš atėjau ne pas jus, o pas draugę, kuri gyvena šiame viešbutyje.

Tomas kalbėjo toliau:

— Jei šiandien neišeina, tai galbūt rytoj prieš pietus išgertume aperityvo?

— Rytoj aš išvykstu į Rivjerą.

Tomas suplojo rankomis:

— Koks sutapimas! Tik pamanykit, aš irgi ketinu rytoj važiuoti į Rivjerą. Aš užsuksiu jūsų. Tarkim vienuoliktą?

— Aš, aišku, nevažiuosiu su jumis. Štai ir draugė. — Ji atsistojo. — Būkit laimingas, jei sugebėsit.

Rytojaus dieną, truputis po vienuoliktos, Helena de Kuvil sportiniu automobiliuku išrūko per Montenako pilies parko vartus — netoliese stovėjo Tomas. Jis nusilenkė, ji žvelgė į kitą pusę. Tomas įsėdo į savo automobilį ir nusekė jai iš paskos.

Iki Grenoblio neįvyko nieko ypatingo.

Tik pravažiavus Grenoblį, Helenos automobilis sustojo. Ji išlipo. Tomas stabtelėjo šalia.

— Kažkas atsitiko varikliui, — tarė ji.

Jis apžiūrėjo variklį, tačiau nerado jokio gedimo. Helena tuo tarpu nuėjo į artimiausią namą ir telefonu išsikvietė mechaniką. Šis netrukus atvyko ir išaiškino esą „benzino

siurbliui — šakės“, automobilį reikės nuvilkti, o remontas užtruks mažiausiai dvi dienas.

Tomas žinojo, kad mechanikas meluoja tikėdamasis gero užmokesčio, tačiau apsidžiaugė sutikęs melagį. Tomas pasiūlė Helenai tęsti kelionę jo automobiliu.

— Jūs be galo malonus, ponas Otai, — ilgai dvejojusi atsakė ji.

Buvo perkrautas Helenos bagažas. Tomas slapčia apdovanojo melagį mechaniką aristokratiškais arbatpinigiais.

Nuvažiavus šimtą kilometrų, vieninteliai jos žodžiai buvo „į sveikatą“, kai Tomas sučiaudėjo.

Dar po šimto kilometrų ji pranešė, kad Monte Karle jos laukia sužadėtinis.

— Vargšas, — pasakė Tomas, — jis nelabai apsidžiaugs jūsų kompanija.

Monte Karle, Helenai paliepus, jis nuvežė ją į „Paryžiaus“ viešbutį. Čia jos laukė žinutė, kad sužadėtinis turi reikalų Paryžiuje ir neatvažiuos.

— Aš imu jo apartamentus, — pareiškė Tomas.

— Labai prašau, pone, — pasakė registratorius ir įsikišo penkių tūkstančių frankų vertės banknotą.

— Bet jeigu mano sužadėtinis vis dėlto atvažiuos...

— Čia jau jo rūpestis, — tarė Tomas, pasivadino Heleną šonan ir sušnabždėjo: — Šis žmogus jums neskirtas. Argi neįžiūrit čia apvaizdos rankos?

Ir jaunoji moteris staiga prajuko.

Jie praleido dvi dienas Monte Karle, paskui nuvažiavo į Kanus ir apsistojo „Karltono“ viešbutyje. Tomas praleido keletą nuostabių dienelių. Jiedu aplankė Nicą, San Rafaelį, San Maksimą, San Tropezą. Jiedu maudėsi jūroje. Tomas išsinuomojo motorinę valtį, ir jiedu važinėjosi vandens slidėmis. Gulėjo pliaže viens šalia kito. Helena juokėsi iš tų pačių dalykų kaip ir jis, mėgo tuos pačius valgius, tas pačias knygas, tuos pačius paveikslus.

Kai po septynių puikių dienų Helena tapo jo meiluže, Tomas suprato, kad jų požiūriai sutampa tikrai *visose* sri-

tyse. Tuomet tai ir atsitiko: pirmąją aštuntosios dienos valandą...

Helena de Kuvil gulėjo lovoje savo kambary, ir jos drėgnos akys švietė. Tomas sėdėjo šalia jos. Abu rūkė. Jis glostė jos plaukus. Skambėjo tyli muzika. Degė tik maža lempa.

Helena atsiduso ir pasirąžė:

— Ak Vili, Vili, aš tokia laiminga... — ji vadino jį Viliu, sakė, jog Vilfrydas jai per daug primena Ričardą Vagnerį.

— Ir aš, brangioji, ir aš.

— Tikrai?

Ir tuomet jos įkypose akyse vėl pasirodė tas keistas, mąslus žvilgsnis, kurio Tomas negalėjo paaiškinti.

— Tikrai, *chérie*.

Staiga Helena apsivertė kniūpsčia, ir jis išvydo jos nuostabią rusvo atspalvio nugarą. Su šiurpulingu įsiūčiu ji ėmė kūkčioti į pagalvę:

— Aš melavau tau! Aš bloga — ak, aš tokia bloga.

Jis leido jai kiek paverkti ir švelniai pratarė:

— Jei tu dėl savo sužadėtinio...

Ji vėl apsivertė aukštielninka ir suriko:

— Nesąmonė, sužadėtinis! Aš juk neturiu jokio sužadėtinio! Ak Tomai, Tomai! — Jis pajuto, kaip ledinė šiurpo ranka perbraukė jam per nugarą.

— Ką tu dabar pasakei?

— Aš neturiu jokio sužadėtinio.

— Ne, aš ne apie tai, — Tomas pajuto, kad jam trūksta kvapo. — Tu ką tik pasakei „Tomas“?

— Taip, — kūktelėjo ji, ir staiga jos skruostais pasipylė didžiulės ašaros, jos ritosi kaklu ir krito ant krūtinės.

— Taip, žinoma, aš pasakiau „Tomas“. Čia juk tavo vardas, mielas vargše Tomai Lyvenai... Ak, kam aš tave sutikau? Nė sykio gyvenime nebuvau taip įsimylėjus... — Ir vėl jos kūnas sutrūkčiojo, nauja ašarų papliūpa. — Ir kaip tik tave turiu įskaudinti, kaip tik tave!

— Įskaudinti! Kaip?

— Aš dirbu amerikiečių slaptojoje tarnyboje, — nusiminusi suaimanavo Helena.

Tomas nepastebėjo, kad cigaretės liepsnelė jau beveik liečia pirštus. Jis ilgai tylėjo. Pagaliau sunkiai atsiduso:

— Dieve, tai ir vėl prasidėjo?

Helena tragišku balsu išlemeno:

— Nenorėjau tau šito sakyti. Neturėjau teisės... Jie išvys mane — bet po šio vakaro nebegalėjau slėpti tiesos nuo tavęs... Kitaip būčiau uždususi...

— Taigi, o dabar klok viską iš pradžių, — tarė Tomas, kuris pamažu vėl atgavo pusiausvyrą. — Vadinasi, tu — amerikiečių agentė.

— Taip.

— O tavo dėdė?

— Jis mano viršininkas, pulkininkas Herikas.

— O Montenako pilis?

— Išsinuomota. Mūsų žmonės Vokietijoje pranešė, kad tu organizuoji didelę operaciją. Paskui tu atvažiavai į Ciūrichą. Kai pasirodė tavo skelbimas, mus įgaliojo pasiūlyti tau partnerystę ir sumą iki šimto tūkstančių frankų dydžio...

— Kodėl?

— Su tavo skelbimu buvo kažkas ne taip. Mes nežinojom kas. Tačiau būtume tai sužinoję. O tuomet būtum atsidūręs mūsų rankose. FTB juk žūtbūt siekia tave užverbuoti. Jie dėl tavęs iš proto eina!

Helena vėl pravirko. Tomas nušluostė jai ašaras.

— Tu pareikalavai 750 000 frankų. Mes užsakėm skubų pokalbį su Vašingtonu. Spėk, ką jie mums pasakė. 750 000! Beprotybė! Jie nenori rizikuoti tokiais pinigais. Ir tuomet tau pakišo mane...

— Pakišo tave, — kaip idiotas pakartojo Tomas.

— Štai kam visa ta kelionė. Viskas buvo tik teatras. Mechanikas Grenoblyje...

— Dieve, ir šitas! O aš, kvailys, dar ir arbatpinigių jam daviau.

— ... Sužadėtinis, viskas, Tomi. O dabar — o dabar aš įsimylėjau tave ir žinau — jei tu nedirbsi mums, jie tave sužlugdys!

Tomas atsistojo.

— Lik su manim!

— Aš sugrįšiu, mieloji, — susimąstęs pasakė jis. — Aš turiu pagalvoti ramioj aplinkoj, jeigu leisi. Mat visa tai, žinai, man sykį jau buvo nutikę...

Tomas paliko verkiančią moterį ir per svetainę grįžo į miegamąjį. Čia jis atsisėdo prie lango ir ilgai žiūrėjo į tamsą.

Po kiek laiko Tomas nukėlė telefono ragelį, palaukė, kol atsilieps centrinė, ir tarė:

— Prašom pakviesti virtuvės šefą... nesvarbu, pažadinkit jį.

Po penkių minučių suskambo jo telefonas. Tomas pakėlė ragelį:

— Gastonai? Čia kalba Otas. Mane ką tik ištiko sunkus likimo smūgis. Norėčiau ko nors lengvo ir stimuliuojančio. Sutaisykit man pomidorų kokteilį ir pagaminkit sardinių kukulius... Ačiū.

Jis padėjo ragelį.

Vadinasi, pasprukti nepavyko. 1957–aisiais jie lygiai taip pat sugriebė mane už gerklės kaip 1939–aisiais!

Pro atviras balkono duris Tomas žvelgė į apleistą Korniš d'Orą ir į virš Vidužemio jūros mirguliuojančias nepasiekiamas žvaigždes. Rodės, kad iš aksominės tamsos staiga išnyra jo praeities vyrai ir moterys: kerinčios gražuolės, šaltos kaip ledas agentės, įtakingi koncernų vadovai, sukti prekeiviai, skrupulų neturintys žudikai, gaujų vadeivos, skerdynių organizatoriai.

Ir jam prieš akis iškilo visas ankstesnis gyvenimas — tas beprotiškas nuotykių kupinas gyvenimas, kurio ratas dabar visiškai užsidarė, jis prisiminė tą šiltą 1939–ųjų gegužės dieną, kuomet viskas prasidėjo.

PIRMOJI KNYGA

Pirmas skyrius

1

1939-ųjų gegužės 24-ąją, 10-tą valandą ryto, juodas bentlis kabrioletas sustojo prie namo Nr. 122 Lombardų gatvėje, pačiame Londono centre.

Išlipo jaunas elegantiškas vyriškis. Įdegęs saulėje veidas, laisva eisena, smagiai susigarbanoję tamsūs plaukai keistai nesiderino su jo pedantiška apranga. Vyriškis vilkėjo juodais ir pilkais dryžiais kelnėmis, aštriais it peilis kantais, trumpu juodu dvieiliu švarku, juoda liemene su auksine laikrodžio grandinėle, baltais marškiniais aukšta, standžia apykakle ir ryšėjo perlų spalvos kaklaraiščiu.

Prieš užtrenkdamas dureles, vyriškis darsyk pasilenkė prie automobilio. Jis išsiėmė juodą standžią skrybėlę, skėtį bei du laikraščius — „Times" ir ant rožinio popieriaus spausdintą „Financial Times".

Ir taip trisdešimtmetis Tomas Lyvenas įžengė pro duris, šalia kurių juodo marmuro lentoje švytėjo auksinės raidės:

Marlock & Lieven
Dominion Agency

Tomas Lyvenas buvo jauniausias privataus banko savininkas Anglijoje, jam klojosi puikiai. Tokios žaibiškos karjeros priežastis buvo jo intelektas, sugebėjimas atrodyti rimtai ir talentas vienu metu gyventi du skirtingus gyvenimus.

Biržoje jis buvo tikras korektiškumas. Tačiau už šių šventų rūmų Tomą visi pažinojo kaip vieną žaviausių širdžių ėdikų. Niekas, jau nekalbant apie tiesiogiai su tuo susijusius asmenis, nė nenumanė, kad Tomui vienas juokas tuo pačiu

metu be didelių pastangų pelnyti kad ir keturių damų palankumą — jis buvo ne tik apsukrus, jis mokėjo ir tylėti.

Tomas galėjo manieringumu pralenkti ir santūriausią džentelmeną — tačiau kartą per savaitę jis šokdavo Soho naktiniame klube, o dukart — slapta lankydavo džiudžitso pamokas.

Tomas Lyvenas mylėjo gyvenimą ir — atrodė — gyvenimas jį irgi myli. Jam šypsojosi fortūna, ir jis buvo dar toks jaunas...

Robertas E. Marlokas, vyresnysis Tomo partneris, stovėjo banko priimamajame, ir Tomas pasveikino jį oriai kilstelėdamas katiliuką.

Marlokas buvo penkiolika metų vyresnis, aukštas ir liesas. Jo vandeningos akutės vengdavo kitų žvilgsnio, ir dėl to buvo nemalonu į jį žiūrėti.

— Sveikas, — tarė jis, kaip visada žvelgdamas Tomui per petį.

— Labas rytas, Marlokai, — rimtai tarė Tomas. — Labas rytas, ponai!

Šeši tarnautojai, sėdintys prie stalų, taip pat rimtai jam atsakė.

Marlokas stovėjo šalia metalinio stovo su varpo formos stikliniu dangčiu. Po juo tiksėjo žalvarinis telegrafo aparatukas, iš kurio slinko ir slinko popieriaus juostelė, informuojanti apie paskutines biržos naujienas.

Tomas priėjo arčiau ir peržvelgė paskutinę informaciją. Marloko rankos kiek virpėjo. Koks nepatiklus žmogus būtų pasakęs, kad tai tipiškos kortų sukčiaus rankos. Tačiau nepatiklumas tuomet dar nebuvo susisukęs lizdo giedroje Tomo Lyveno sieloje.

Marlokas nervingai paklausė:

— Kada jūs skrendat į Briuselį?

— Šįvakar.

— Pats metas. Pažiūrėkit, kaip smunka kursai! Viskas dėl to prakeikto nacių plieno pakto! Jau skaitėt laikraščius, Lyvenai?

— Žinoma, — tarė Tomas. Jis dažnai sakydavo „žinoma“. Tai skambėjo oriau negu „taip“.

1939–ųjų gegužės 24–osios rytą laikraščiai pranešė, kad Vokietija ir Italija pasirašė partnerystės sutartį. Ši sutartis buvo pavadinta „plieno paktu“.

Per tamsų senamadišką priimamąjį Tomas nužingsniavo į savo tamsų senamadišką biurą. Liesasis Marlokas atsekė jam iš paskos ir įsitaisė viename iš prie aukšto rašomojo stalo stovinčių odinių krėslų.

Pirmiausia jiedu pasitarė, kokias akcijas žemyne Tomui labiau apsimoka pirkti, kokių verta nusikratyti. „Marlokas ir Lyvenas“ turėjo filialą Briuselyje. Be to, Tomas dar buvo vieno privataus banko Paryžiuj bendrasavininkis.

Kai vyrai aptarė visus reikalus, Robertas E. Marlokas staiga metė savo ilgametį įprotį. Jis atvirai pažiūrėjo jaunesniajam partneriui į akis:

— Hm, Lyvenai, aš turiu ir vieną labai asmenišką prašymą. Jūs, be abejo, prisimenat Liusi...

Tomas gerai prisiminė Liusi. Graži šviesiaplaukė mergina iš Kelno daug metų buvo Marloko draugužė ir gyveno Londone. Vėliau atsitiko kažkas labai svarbaus — niekas nežinojo kas, — tačiau vieną gražią dieną Liusi Brener staiga grįžo į Vokietiją.

— Aš kiauliškai elgiuosi, užkraudamas jums tą rūpestį, Lyvenai, — teisinosi Marlokas, vis dar neatitraukdamas žvilgsnio, nors ir kokių pastangų jam reikėjo. — Aš tik pamaniau — jei jau būsite Briusely, galbūt trumpam užšoktumėte į Kelną ir pakalbėtumėte su Liusi.

— Į Kelną? Kodėl pats ten nevažiuojat? Jūs juk irgi vokietis...

Marlokas kalbėjo toliau:

— Labai mielai aplankyčiau Vokietiją, bet tarptautinė padėtis... Be to, aš tuomet labai įskaudinau Liusi, atvirai prisipažįstu... — Marlokas mėgdavo sakyti, kad jis atvirai prisipažįsta — ... taip, visiškai atvirai. Ten buvo įsipainiojus kita moteris. Liusi turėjo teisę mane palikti. Perduokit,

kad aš prašau man atleisti. Aš noriu viską atitaisyti. Ji turi sugrįžti...

Jo balsas virptelėjo iš susijaudinimo. Taip virpa politiko balsas, kai jis kalba, kad trokšta taikos.

2

1939–ųjų gegužės 26–osios rytą Tomas Lyvenas atvažiavo į Kelną. Priešais „Rotušės" viešbutį plevėsavo didžiulės svastikuotos vėliavos. Visame mieste plevėsavo svastikuotos vėliavos. Buvo švenčiamas „plieno paktas". Tomas matė daugybę uniformų. Viešbučio hole ant kilimų tarsi šūviai kaukšėjo auliniai batai.

Kambaryje ant rašomojo stalo stovėjo fiūrerio portretas. Tomas uždengė jį lėktuvo bilietu. Jis išsimaudė vonioje. Paskui apsirengė ir paskambino Liusi Brener.

Kai kitame laido gale buvo pakeltas ragelis, pasigirdo įtartinas trakštelėjimas, į kurį Tomas, tiesa, neatkreipė dėmesio. 1940–ųjų superagentas 1939–aisiais dar neturėjo jokio supratimo apie pasiklausymo aparatūrą.

— Brener!

Tai vėl buvo jis, prarūkytas ir jaudinamai kimus balsas, kurį jis dar taip puikiai prisiminė.

— Panele Brener, čia kalba Lyvenas. Tomas Lyvenas. Aš ką tik atvykau į Kelną ir... — Tomas nutilo. Jį sutrikdė, tiesa, ne vėl pasigirdęs trakštelėjimas linijoj, jis išgirdo prislopintą šūksnį.

Galantiškai šyptelėjęs jis paklausė:

— Jūs taip išreiškiate džiaugsmą?

— O Dieve, — išgirdo jis.

Ir vėl kažkas trakštelėjo.

— Panele Brener, Marlokas mane paprašė jus aplankyti...

— Tas šunsnukis!

— Bet jūs...

— Niekingas šunsnukis!

— Panele Brener, išklausykit pagaliau! Marlokas per mane prašo jūsų atleidimo. Ar galiu pas jus atvažiuoti?

— Ne!

— Bet aš jam pažadėjau...

— Dinkit, ponas Lyvenai. Išvažiuokit artimiausiu traukiniu. Jūs nežinote, kas čia dedasi!

Ragely vėl trakštelėjo, bet Tomas neatkreipė į tai dėmesio.

— Ne, ne, panele Brener, tai *jūs* nežinote, kas atsitiko...

— Ponas Lyvenai...

— Pabūkit namuose. Po ketvirčio valandos atvažiuoju! — Tomas padėjo ragelį ir atlaisvino kaklaraiščio mazgą. Jį apėmė sportinis azartas.

Taksi nuvežė Tomą — žinoma, skrybėlėtą ir su pedantiškai sudėtu lietsargiu — į Lindentalį. Čia, Bethoveno parke, trečiame vilos aukšte, ir gyveno Liusi Brener.

Jis paspaudė durų skambutį. Viduje pasigirdo prislopintas šnabždesys. Merginos balsas, vyro balsas. Tomas nusistebėjo, bet tik truputį. Tuo metu nepatiklumas dar nebuvo įsikūręs jo giedroje sieloje.

Durys atsidarė. Pasirodė Liusi Brener. Ji vilkėjo chalatu ir, atrodė, beveik nieko po juo..Mergina buvo nepaprastai susijaudinusi. Išvydusi Tomą, ji aiktelėjo:

— Beprotis!

Paskui viskas dėjosi labai greitai.

Iš už Liusi nugaros išniro du vyriškiai. Jie vilkėjo odinius paltus ir panėšėjo į skerdikus. Vienas skerdikas šiurkščiai nustūmė Liusi, kitas čiupo Tomui už atlapų.

Tomas pamiršo savitvardą, ramybę, santūrumą! Abiem rankom pagriebė skerdiko kumštį ir grakščiai kaip šokėjas pasisuko. Didžiai apstulbęs skerdikas pasijuto kabąs virš Tomo dešiniojo klubo.

Mūsų draugas žaibiškai linktelėjo. Sutraškėjo sąnarys. Skerdikas šaižiai riktelėjo, prašvilpė oru ir triukšmingai nusileido ant koridoriaus grindų. Čia jis ir liko gulėti susirietęs iš skausmo. Džiudžitso treniruotės pradeda atsipirkti, pamanė Tomas.

— O dabar jūsų eilė, — tarė jis žengdamas prie antrojo skerdiko.

Šviesiaplaukė Liusi ėmė klykti.

Antrasis skerdikas atšlijo ir sumikčiojo:

— N–nereikia, p–pone, nedarykit tokių dalykų. — Jis išsiėmė iš dėklo revolverį. — Įspėju jus. Būkit protingas.

Tomas sustojo. Tik idiotas gali plikomis rankomis pulti revolveriu ginkluotą skerdiką.

— Įstatymo vardu, — tarė bailusis skerdikas. — Jūs areštuotas!

— Kas mane areštuoja?

— Valstybės slaptoji policija.

— Vaikine, vaikine, — tarė Tomas Lyvenas, — kai papasakosiu tai klube!

Jis mėgo savo klubą Londone, ir pats buvo ten mylimas. Su viskio taurėmis rankose, pypkėmis dantyse, sėdėdami prie traškančio židinio, klubo nariai kiekvieną ketvirtadienį iš eilės pasakodavo viens kitam įdomias istorijas.

Kai dabar sugrįšiu, galvojo Tomas, atsivešiu tikrai neblogą istoriją.

Ne, istorija nebuvo bloga ir darėsi vis geresnė. Tiesa — kada Tomas ją galės papasakoti klube, kada jis apskritai pamatys savo klubą?

Tą 1939–ųjų gegužės dieną, sėdėdamas gestapo rezidencijos Kelne „D ypatingojo skyriaus" biure, jis dar buvo visai neblogai nusiteikęs. Visa tai tik nesusipratimas, galvojo jis, po pusvalandžio mane paleis...

Tomą priėmė komisaras, pavarde Hafneris — storulis gudriomis kiaulės akutėmis. Didelis švaruolis! Jis be perstojo valėsi panages vis naujais dantų krapštukais.

— Girdėjau, sumušėte vieną draugą, — piktai tarė Hafneris, — jūs dar šito labai pasigailėsit, Lyvenai!

— Jums vis dar „ponas Lyvenai"! Ko jums reikia iš manęs? Kodėl mane suėmė?

— Valiutos kontrabanda. Ilgokai jūsų laukiau.

— Manęs?

— Arba jūsų partnerio Marloko. Kai tik toji Liusi Brener grįžo iš Londono, liepiau ją sekti. Maniau, anksčiau ar vėliau vienas iš tų įžūlių šunsnukių vis tiek atvažiuos. Ir tik taukšt! — Hafneris pastūmėjo per stalą aplanką. — Bus geriausia, jei aš parodysiu, ką mes esam prieš jus surinkę. Gal tuomet užčiaupsite savo plačią gerklę.

Aš degu iš smalsumo, galvojo Tomas. Jis ėmė sklaidyti dokumentus aplanke. Po kiek laiko nusijuokė.

— Kas jums ten taip juokinga? — paklausė Hafneris.

— Bet paklausykit, čia juk puikus reikaliukas.

Dokumentai liudijo, kad Londono privatus bankas „Marlokas ir Lyvenas" prieš keletą metų iškrėtė Trečiajam Reichui piktą pokštą, pasinaudodamas tuo, jog vokiški paskolų raštai dėl nestabilios politinės padėties Ciūricho biržoje buvo kiek laiko pardavinėjami už penktadalį jų nominalinės vertės.

„Marlokas ir Lyvenas" — arba kažkas, prisidengęs šios firmos vardu — 1936–ųjų sausį, vasarį ir kovą įsigijo tokių raštų ir sumokėjo už juos nelegaliai pervestomis reichsmarkėmis. Vėliau kažkoks statytinis, turintis Šveicarijos pilietybę, pripirko Vokietijoje nevertinamų, o kitame pasaulyje turinčių didelę vertę vadinamojo „išsigimusio meno" paveikslų. Nacių valdžia mielai leido išsivežti šiuos paveikslus. Pirmiausia ji džiaugėsi galėdama atsikratyti „nepageidaujamų" meno kūrinių, antra, gavo už juos labai reikalingos ginklavimuisi valiutos. Mat šveicariškasis statytinis turėjo trisdešimt procentų pirkimo sumos apmokėti Šveicarijos frankais.

Kitus septyniasdešimt procentų — tačiau tai naciai pastebėjo gerokai vėliau — statytinis apmokėjo vokiškais paskolos raštais, šitaip vėl sugrįžusiais tėvynėn, kurioje jie turėjo savo tikrąją kainą — penkis kartus mažesnę už tą, kurią „Marlokas ir Lyvenas" sumokėjo Ciūriche.

Studijuodamas šiuos dokumentus, Tomas Lyvenas galvojo: šį nuostabų reikaliuką atlikau ne *aš*. Vadinasi, tai galėjo būti tik Marlokas. Jis, matyt, žinojo, kad jo ieško vo-

kiečiai, kad Liusi Brener sekama, kad mane suims, kad netikės nė vienu mano žodžiu. Kad taip jis atsikratys manimi. Kad tuomet bankas liks jam vienam. O Dieve. Didis Dieve...

— Taip, — patenkintas tarė komisaras Hafneris, — dabar srėbtuvė užsidarė, ar ne? — Jis vėl paėmė kitą krapštuką ir šiek tiek parakinėjo dantis.

Prakeikimas, ką man dabar daryti, galvojo Tomas. Staiga jam šovė viena mintis. Ne itin gera. Bet geresnės nebuvo.

— Ar galiu paskambinti?

Hafnerio kiaulės akutės prisimerkė:

— Kam jūs norite skambinti?

Dabar pirmyn, galvojo Tomas, kito kelio nebėra.

— Baronui fon Vydeliui.

— Pirmąsyk girdžiu.

Tomas kad užkrioks:

— Jo ekscelencija baronas Bodo fon Vydelis, pasiuntinys ypatingiems reikalams užsienio skyriuje! Nieko negirdėjote apie šį poną, ką?

— Aš–aš...

— Gal malonėsit išsitraukti iš burnos dantų krapštuką, kai šnekat su manim!

— Ko–ko jūs norite iš pono barono? — išlemeno Hafneris. Jo specializacija buvo įgąsdinti piliečiai. Jis nežinojo, kaip elgtis su bliaunančiais suimtaisiais, kurie pažįsta bonzas.

Tomas šėlo toliau:

— Baronas — geriausias mano draugas!

Jis susipažino su daug vyresniu Vydeliu dar 1929–aisiais taikioje studentų draugijoje. Vydelis supažindino Tomą su aristokratiškuoju sluoksniu. Tomas retsykiais apmokėdavo uždelstus barono vekselius. Šitaip užsimezgė neblogi santykiai, kurie nutrūko tą akimirką, kai Vydelis įstojo į partiją. Tuomet, po didžiulio skandalo, Tomas pasiuntė jį velniop.

Įdomu, ar gera Vydelio atmintis, galvojo dabar mūsų draugas, nenustodamas kriokti:

— Jeigu jūs *tuojau pat* su juo nesusisieksit, galite rytoj pasiieškoti kitos tarnybos!

Telefonistei irgi kliuvo. Komisaras Hafneris staiga čiupo ragelį ir užbliovė savo ruožtu:

— Berlynas! Ir pasiskubinkit, jūs kerėpla!

Fantastika, tikra fantastika, galvojo Tomas, kai po akimirksnio išgirdo ragelyje buvusio draugijos brolio balsą:

— Fon Vydelis klauso...

— Bodo, čia kalba Lyvenas! Tomas Lyvenas, ar dar prisimeni mane?

Griausmingas juokas nuaidėjo ragely:

— Tomai! Žmogau! Čia tai bent siurprizas! Anuomet tu mane su dulkėm sumaišei, o dabar pats dirbi gestape!

Nesusipratimas buvo toks didžiulis, kad Tomas užsimerkė. Barono balsas linksmai skardeno toliau:

— Keista, Ribentropas ar Šachtas man neseniai sakė, kad tu turįs banką Anglijoje!

— Aš ir turiu, Bodo, paklausyk...

— Aha, užsienio tarnyba, suprantu! Maskuotė, taip? Oi, mirsiu iš juoko! Tai vis dėlto supratai, koks aš teisus buvau anuomet?

— Bodo...

— Kaip toli jau nusikapstei? Gal jau vadinti tave komisaru?

— Bodo...

— Kriminaliniu patarėju?

— O, dangau, paklausyk pagaliau! Aš nedirbu gestape! Aš sėdžiu čia suimtas!

Berlynas valandėlę nutilo.

Hafneris patenkintas sučepsėjo, pečiu prispaudė prie ausies kitą ragelį ir ėmė valytis kairio nykčio nagą.

— Bodo! Ar tu mane supratai?

— Taip, taip, deja. Kuo–kuo tave kaltina?

Tomas pasakė, kuo jį kaltina.

— M... taip, seni, tai rimta. Čia aš tikrai niekuo negaliu padėti. Mes gyvenam teisinėj valstybėj. Jeigu tu nekaltas, tai bus išaiškinta. Viso gero. Hail Hitler!

— Jūsų geriausias draugas, ar ne? — nusišaipė ponas Hafneris.

3

Jie atėmė iš jo petnešas, kaklaraištį, batų raištelius, piniginę, mylimąjį chronometrą ir uždarė vienutėje. Čia Tomas praleido likusią dienos dalį ir naktį. Karštligiškai sukosi mintys. Turi būti kažkokia išeitis, turi, bet jis negalėjo jos rasti...

27–osios rytą jie vėl išvedė Tomą apklausai. Hafnerio kabinete jis pamatė, kad šalia komisaro stovi vermachto majoras, blyškaus, rūpesčių iškamuoto veido vyriškis. Hafneris atrodė suirzęs. Buvo aišku, kad juodu ką tik ginčijosi.

— Čia tas žmogus, ponas majore. Paklūstu įsakymui ir palieku jus vienudu, — piktai tarė gestapininkas ir išnyko.

Karininkas paspaudė Tomui ranką:

— Majoras Losas iš vermachto Kelno skyriaus. Man paskambino baronas Vydelis. Turiu jumis pasirūpinti.

— Pasirūpinti?

— Na, juk jūs visiškai nekaltas. Jūsų partneris jus pakišo, man tai aišku kaip dieną.

Tomas lengviau atsiduso:

— Džiaugiuosi, kad jūs tai supratot, ponas majore? Vadinasi, aš dabar laisvas?

— Kaip laisvas? Jūsų laukia kalėjimas.

Tomas atsisėdo.

— Bet aš juk nekaltas!

— Paaiškinkit tai gestapui, ponas Lyvenai. Ne, ne, jūsų partneris viską labai teisingai numatė.

— Hm, — tarė Tomas. Jis žvilgtelėjo į majorą ir pamanė: „Viskas dar tuo nesibaigs...“

Ilgai laukti nereikėjo:

— Matote, ponas Lyvenai, jūs, aišku, dar turite *vieną* išeitį. Esate Vokietijos pilietis. Gerai pažįstat pasaulį. Jūs išsilavinęs žmogus. Laisvai kalbate angliškai ir prancūziškai. Tokie žmonės šiandien reikalingi.

— Kam reikalingi?

— Mums. Man. Aš esu abvero karininkas, ponas Lyvenai. Galiu jus išlaisvinti tik tuo atveju, jei sutiksite dirbti abverui. Beje, mes neblogai mokame...

Majoras Fricas Losas buvo pirmasis slaptųjų tarnybų atstovas susidūręs su Tomu Lyvenu. Po to ėjo kiti: anglai, prancūzai, lenkai, ispanai, amerikiečiai ir rusai.

Po aštuoniolikos metų, 1957–ųjų gegužės 18–ąją, Kanuose, prabangiuose apartamentuose, nakties tyloje Tomas Lyvenas mąstė: iš esmės visi tie žmonės buvo be galo panašūs. Visi jie atrodė liūdni, įniršę, nusivylę. Matyt, visus juos kažkas išmušė iš gyvenimo vagos. Visi jie atrodė ligoniai. Jie visi veikiau jau buvo įbauginti, todėl nuolatos stengėsi prisidengti juokingais savo valdžios atributais, paslaptingumu, baimės atmosfera. Jie visi nepaliaudami vaidino, visus juos kamavo nepilnavertiškumo kompleksas.

Visa tai Tomas Lyvenas žinojo šiltą 1957–ųjų gegužės naktį. 1939–ųjų gegužės 27–ąją jis dar šito nežinojo. Todėl jį tiesiog sužavėjo majoro Loso pasiūlymas dirbti vokiečių abverui. Šitaip aš pirmiausia išsikapstysiu iš šito mėšlo, galvojo Tomas ir nežinojo, kaip giliai jis jau įsibridęs į tą mėšlą...

4

Kai lufthanzos lėktuvas praplėšė Londoną gaubiančią žemų debesų skraistę, septynioliktoje vietoje sėdintis keleivis išleido keistą garsą.

Prie jo atskubėjo stiuardesė.

— Jums negera, pone? — paklausė ji rūpesčio kupinu balsu ir pamatė, kad Nr. 17 juokiasi.

— Aš jaučiuosi puikiai, — atsakė Tomas Lyvenas. — Atleiskit, ką tik prisiminiau vieną labai juokingą dalyką.

Jis niekaip negalėjo užmiršti, koks nusivylęs buvo Kelno gestapo sandėlininko veidas, kai šis grąžino jam daiktus. Sunkiausia tam žmogui buvo skirtis su auksiniu chronometru.

Tomas išsitraukė pamėgtą daikčiuką ir švelniai perbraukė per dailų dangtelį. Tą akimirką jis pastebėjo smiliaus panagėje likus spaustuvinių dažų. Tomą vėl prajuokino mintis, kad dabar slaptojoje kartotekoje yra jo pirštų atspaudai, o personalinėje kortelėje — jo nuotrauka.

Ponas Džonas Smitas poryt apsilankysiąs jo namuose patikrinti dujinio degiklio vonioje. Pono Smito nurodymų būtina klausyti, primygtinai pasakė majoras Losas.

Na ir nustebs tas ponas Smitas, galvojo Tomas. Jeigu jis iš tikrųjų ateis, aš jį išmesiu lauk!

Lėktuvas leidosi. Jis skrido pietvakarių kursu, virš Temzės, Kroidono aerouosto link.

Tomas įsidėjo laikrodį ir pasitrynė rankas. Jis pasirąžė. Ak — vėl Anglijoje! Laisvas! Dabar šoksiu į bentlį! Karštą vonią! Paskui taurė viskio! Pypkė! Draugai klube! Didžioji istorija... M... taip, o paskui, aišku, Marlokas.

Tomas Lyvenas taip džiaugėsi sugrįžęs namo, kad išgaravo pusė jo pykčio. Ar jam būtina nutraukti ryšius su Marloku? Galbūt egzistavo paaiškinimas, kurį jis galėtų suprasti. Galbūt Marlokas turėjo nemalonumų. Šiaip ar taip, pirmiausia reikės jį išklausyti...

Taip mąstydamas netrukus mūsų bičiulis pakilia leidosi trapu žemyn į šlapią nuo lietaus aikštę šalia penkiaaukščio aerouosto pastato. Išskleidęs lietsargį, jis švilpiniuodamas nužingsniavo į atvykėlių salę. Čia buvo lynu atskirti du koridoriai. Virš dešiniojo parašyta „Britanijos piliečiams“, virš kairiojo — „Užsieniečiams“. Vis dar švilpiniuodamas,

Tomas pasuko kairėn ir priėjo prie aukštos „Imigracijos tarnautojo“ pakylos.

Tarnautojas, pagyvenęs, nuo rūkymo pageltusiais ruonio ūsais vyras, paėmė vokišką užsienio pasą, kurį Tomas atkišo jam maloniai šypsodamasis. Jis pasklaidė pasą ir pakėlė akis:

— Aš apgailestauju, bet jūs nebeturite teisės įžengti britų žemėn.

— Ką tai reiškia?

— Nuo šiandien jūs ištremtas, ponas Lyvenai. Prašau eiti paskui mane, jūsų laukia du ponai. — Ir jis žengė pirmyn...

Abu ponai atsistojo, kai Tomas įžengė į nedidelį kabinetą. Jie panėšėjo į susirūpinusius tarnautojus nesveikais skrandžiais ir neišsimiegojusius.

— Morisas, — tarė pirmas.

— Lavdžojus, — tarė antras.

Ką jiedu man primena? — galvojo Tomas. Jis negalėjo prisiminti. Tomas buvo piktas, labai piktas. Jis stengėsi valdytis, kad neprarastų mandagumo likučių.

— Ponai, ką visa tai reiškia? Aš jau septyneri metai gyvenu šioje šalyje. Nesijaučiu kuo nors nusikaltęs.

Vyriškis, pavarde Lavdžojus, pakėlė laikraštį ir parodė riebią antraštę per tris skiltis:

LONDONO BANKININKAS SUIMTAS KELNE!

— Na, ir? Tai buvo užvakar. Šiandien aš esu čia! Vokiečiai mane paleido!

— Ir kodėl, kaip jūs manot? — paklausė Lavdžojus. — Kodėl gestapas staiga paleidžia žmogų, kurį ką tik suėmė?

— Paaiškėjo, kad aš nekaltas.

— Aha, — pasakė Morisas. Abu ponai reikšmingai susižvalgė. Tuomet Morisas pranašiu balsu tarė:

— Mes iš „Secret service“, ponas Lyvenai. Gavom informaciją iš Kelno. Beprasmiška mums meluoti.

Dabar aš žinau, ką jie man primena, staiga pagalvojo Tomas. Blyškųjį majorą Losą! Tas pats teatras. Ta pati laikysena. Jis įniršo:

— Tuo geriau, ponai, kad jūs iš „Secret service". Manau, kad jus tai sudomins: gestapas mane paleido todėl, jog sutikau dirbti vokiečių abverui.

— Ponas Lyvenai, nelaikykit mūsų tokiais naivuoliais. Tomui trūko kantrybė.

— Vokiečių abveras mane šantažavo. Aš neketinu laikytis pažado. Aš noriu gyventi čia, laisvėje!

— Tikiuosi, nemanote, kad po šio prisipažinimo mes įleisime jus į šalį! Jus oficialiai ištrėmė, nes kiekvienas užsienietis, nusižengęs įstatymui, išvaromas iš mūsų šalies.

— Bet aš juk visiškai nekaltas! Mane apgavo partneris! Leiskit mane pas jį! Jūs pamatysit, kad aš sakau tiesą!

Morisas ir Lavdžojus reikšmingai susižvalgė.

— Ko jūs taip reikšmingai žvalgotės, ponai?

Lavdžojus tarė:

— Jūs negalit pašnekėti su savo partneriu, pone Lyvenai.

— O kodėl?

— Todėl, kad jūsų partneris mėnesiui išvyko iš Londono.

— I... išvyko? — išbalo Tomas. — Iš Londono?

— Taip. Sakė, kad jis iškeliavo į Škotiją. Kur tiksliai — nieks nežino.

— Prakeikimas, ką gi man dabar daryti?

— Grįžkite atgal į tėvynę.

— Kad mane pasodintų? Aš buvau paleistas į laisvę tam, kad šnipinėčiau Anglijoj!

Abu ponai vėl pažiūrėjo viens į kitą. Tomas žinojo, kad tuo viskas nesibaigs. Jam neteko ilgai laukti.

Morisas šaltai ir kietai prabilo:

— Kiek aš suprantu, ponas Lyvenai, jums liko tik viena išeitis: dirbkite mums!

Didis dangau, pamanė Tomas Lyvenas, jei aš papasakosiu tai klube, nieks manim nepatikės.

— Žaiskit mūsų pusėje prieš Vokietiją — mes įleisim jus į šalį ir padėsim susitvarkyti su Marloku. Mes ginsim jus.

— Kas mane gins?

— „Secret service".

Tomą supurtė trumpas juoko priepuolis. Paskui jis surimtėjo, pasitaisė liemenę ir kaklaraištį ir išsitiesė visu ūgiu.

Sąmyšio ir nevilties akimirka praėjo. Dabar Tomas žinojo, kad tai, ką jis iš pradžių palaikė geru pokštu, matyt, visai nebuvo pokštas. Dabar reikės kovoti. Jis mėgo kovoti. Vyras negali leisti, kad taip lengvai būtų sugriautas jo gyvenimas.

Tomas Lyvenas tarė:

— Aš atmetu jūsų pasiūlymą, ponai, ir vykstu į Paryžių. Padedamas geriausio Prancūzijos advokato aš pradėsiu teismo procesą prieš savo partnerį — ir prieš britų vyriausybę.

— Aš to nedaryčiau, ponas Lyvenai.

— Bet aš padarysiu.

— Jūs pasigailėsit.

— Mes dar pažiūrėsim. Aš atsisakau galvoti, kad visas pasaulis virto beprotnamiu! — tarė Tomas Lyvenas.

Po metų ši mintis jam jau nebeatrodė absurdiška.

O po aštuoniolikos metų, kai naktį prabangiam Kanų viešbuty apmąstė savo gyvenimą, jis buvo tuo įsitikinęs.

Visas pasaulis beprotnamis — Tomui atrodė, kad tai yra vienintelė tikra tiesa, kuria dar galima vadovautis šiam beprotybės šimtmetyje. Ir kuria reikia vadovautis.

5

1939-ųjų gegužės 28-ąją, netrukus po vidurnakčio, elegantiškas jaunas vyriškis užsakinėjo valgį gurmanų pamėgtam restorane „Pas Pjerą" Grajono aikštėje, Paryžiuje.

— Emili, mes paimsim šiek tiek užkandžių, paskui vėžio kakliukų sriubos, tada nugarinės pjausnį su šampinjo-

nais. O kas, jeigu desertui paragautume citrininių ledų su vaisiais?

Senas, žilaplaukis padavėjas Emilis su simpatijos kupina šypsena pažvelgė į svečią. Jis daug metų pažinojo Tomą Lyveną.

Šalia jaunojo vyriškio sėdėjo graži mergina juodais blizgančiais plaukais ir linksmomis lėlės akimis apvalainam veide. Mimi Šamber — tokie buvo jaunosios damos vardas ir pavardė.

— Mes alkani, Emili! Buvome teatre. Šekspyras, su Žanu Luji Baro.

— Tuomet vietoj šaltų užkandžių rekomenduočiau karštas bandeles su lašiša, pone. Šekspyras atima daug jėgų.

Jie nusijuokė, ir senasis metrdotelis išnyko virtuvėje.

Restoranas buvo ilga, tamsi salė, senamadiškai rimta, bet labai patogi. Jaunoji dama atrodė kur kas mažiau senamadiškai. Jos balto šilko suknelė buvo giliai iškirpta ir aukštai paraukta šonuose. Pati jaunoji aktorė buvo trapi ir nedidukė — ir visuomet geros nuotaikos, netgi rytą, vos pabudusi.

Tomas pažinojo ją jau dveji metai. Jis nusišypsojo akimis Mimi ir giliai atsiduso.

— Ak, Paryžius! Vienintelis miestas, kuriame dar galima gyventi, mano mažyle. Mes turėsime keletą smagių savaitėlių...

— Aš džiaugiuosi, kad tu vėl linksmas, *chéri*! Šiąnakt buvai toks neramus... Tu kalbėjai trim kalbom, aš supratau tik prancūzišką dalį... Kažkas negerai su tavo pasu?

— Kodėl?

— Tu vis kalbėjai apie tremtį ir apie leidimą gyventi... dabar Paryžiuje yra tiek daug vokiečių, kurie turi problemų su pasais...

Jis sujaudintas pabučiavo jos pirštų galiukus.

— Nesirūpink. Man atsitiko kvaila istorija. Nieko tikrai rimta! — Tomas kalbėjo su ramiu įsitikinimu, jis pats neabejojo savo žodžiais. — Su manim pasielgė neteisingai,

supranti, mažyte? Mane apgavo. Neteisybė kartais trunka ilgai, tačiau amžinai — niekados. Dabar aš turiu puikų advokatą. O tą neilgą laiką, kuris praeis, kol manęs atsiprašys, norėčiau praleisti kartu su tavim...

Priėjo padavėjas.

— Ponas Lyvenai, čia du ponai norėtų su jumis pašnekėti.

Nieko nenumanydamas Tomas pakėlė akis. Šalia durų stovėjo ir sumišę jam pamojo du vyriškiai nelabai švariais lietpalčiais.

Tomas atsistojo.

— Aš greit grįšiu, *ma petite*.

Jis nužingsniavo prie durų:

— Ponai, kuo galiu jums padėti?

Abu vyriškiai suglamžytais lietpalčiais jam nusilenkė. Paskui vienas tarė:

— Pone, mes jau buvom madmuazelės Šamber bute. Mes — kriminalinės policijos darbuotojai. Labai gaila, bet mums liepta jus suimti.

— Ką aš padariau? — tyliai paklausė Tomas. Tiesą sakant, jam norėjosi juoktis...

— Jūs viską sužinosite.

Taigi košmaras tęsiasi, pamanė Tomas. Jis maloniai tarė:

— Ponai, juk jūs prancūzai! Jūs žinote, kokia nuodėmė sutrukdyti gerą vakarienę. Ar galiu paprašyti jūsų, kad suimtumėt mane tada, kai pavalgysiu?

Abu policininkai dvejojo.

— Ar galime paskambinti šefui? — paklausė vienas.

Tomas leido. Vyriškis pranyko būdelėje ir labai greitai sugrįžo.

— Gerai, pone. Tiktai šefas turi vieną prašymą.

— Kokį?

— Gal jis galėtų irgi pavakarieniauti su jumis. Jis sako, kad prie gero valgio daug lengviau aptarti visus reikalus.

— Puiku, neprieštarauju. Tačiau gal galiu paklausti, kas tas jūsų šefas?

Abu policininkai jam pasakė.

Tomas grįžo prie staliuko ir pamojo senajam padavėjui:

— Emili, aš laukiu svečio. Prašau atnešti dar vieną komplektą.

— Kas ateis? — nusišypsojo Mimi.

— Toks pulkininkas Simeonas.

— O, — pasakė Mimi. Visiškai priešingai negu paprastai ji ištarė tik tą vieną žodį.

Paaiškėjo, kad pulkininkas Žiulis Simeonas yra simpatiškas žmogus. Išpuoselėti ūseliai, romėniška nosis bei protingos ir ironiškos akys darė jį panašų į aktorių Adolfą Menžu, tiesa, pulkininkas už pastarąjį buvo aukštesnis.

Tomą jis pasveikino pagarbiai — tarsi seną pažįstamą, ir tai šiek tiek sutrikdė mūsų bičiulį.

Tamsiai mėlynas Simeono kostiumas, be jokių abejonių, buvo pirmaklasio siuvėjo kūrinys, tačiau jo alkūnės ir nugara jau šiek tiek blizgėjo. Kaklaraištyje buvo įsegtas auksinis smeigtukas su perlais, rankogaliuose — auksiniai segtukai, tačiau pulkininko batai buvo numinti.

Valgant sriubą ir užkandį buvo kalbamasi apie Paryžių. Valgant nugarinės pjausnius, pulkininkas Simeonas surimtėjo:

— Ponas Lyvenai, prašau atleisti, kad mes jus trukdome vidury nakties ir dar vakarieniaujant. Tikrai traškios bulvės, ar ne? Aš gavau įsakymą iš aukščiau. Mes ieškome jūsų jau visą dieną.

Tomui pasirodė, kad išgirdo iš tolumos atsklindantį Žano Luji Baro balsą, šiandien suvaidinusio Ričardą Trečiąjį Šekspyro dramoje. Tomas neaiškiai girdėjo vieną posmą, tačiau kol kas negalėjo suprasti žodžių.

— Aha, — tarė jis. — Taip, puikios bulvės, pulkininke. Jie žino svarbiausią triuką. O tai yra dvi aliejaus vonelės. Na, bet prancūziška virtuvė...

Tomas paglostė Mimi ranką. Pulkininkas nusišypsojo. Tas pulkininkas man patinka vis labiau ir labiau, galvojo Tomas.

Per šią vakarienę Tomas tapo slaptuoju agentu

VĖŽIO KAKLIUKŲ SRIUBA

Pirmiausia išverdamas stiprus jautienos sultinys. Paskui 4 asmenims imama tuzinas didelių vėžių ir verdama ketvirtį valandos kunkuliuojančiame vandenyje. Paskui išimama mėsa iš kakliukų ir žnyplių, likę kiautai ne per daug smulkiai sugrūdami trintuvėje ir kaitinami su 1/4 svaro sviesto, maišant, kol paraus ir pradės kilti. Dabar dedamas valgomasis šaukštas miltų, įpilamas litras mėsos sultinio, ir viskas perkošiama per marle išklotą kiaurasamtį. Prieš patiekiant į stalą, sriuba užverdama ir sudedami vėžių kakliukai.
Sriuba neturi būti per tiršta, kaip ir visos kitos svečiams patiekiamos sriubos.

KARŠTOS BANDELĖS SU LAŠIŠA

Plonos baltos duonos riekelės išmirkomos piene, apdedamos atitinkamai supjaustytais, piene suminkštintais rūkytos lašišos gabaliukais ir visa tai uždengiama išmirkyta piene baltos duonos riekele. Ant viršaus užtarkuojama sūrio, uždedama mažyčių sviesto gabalėlių ir apkepama orkaitėj riebalais išteptoje skardoje.

NUGARINĖS PJAUSNIAI SU ŠAMPINJONAIS

Pjausnius apkepti karštuose riebaluose iš abiejų pusių ir apipilti štai tokiu užpilu: svogūną pakepinti svieste, užvirinti 1/4 litro baltojo vyno, įdėti 3 trynius, 1 valgomąjį šaukštą sviesto, įpilti 1/2 citrinos sulčių, įberti pipirų bei druskos. Visa tai maišant ir vis įpilant baltojo vyno, kaitinti vandens vonelėje, kol sutirštės. Atskirai svieste ir stiklinėje baltojo vyno troškinami šampinjonai ir jauni svogūnai. Tuo tarpu pagaminamas miltų padažas iš 1 valgomojo šaukšto sviesto, 1 valgomojo šaukšto miltų, 1/2 litro sultinio. Viskas sumaišoma ir dar sykį užverdama.

CITRININIAI LEDAI

Porcija vanilinių ledų apipilama plakta grietinėle. Ant viršaus dedama vaisių salotų (šviežių ar iš skardinės), pusvalandį pamirkytų vyšnių likeryje. Galiausiai — šluoksnis žemuogių ledų. Papuošiama plakta grietinėle ir cukruotomis vyšniomis.

Simeonas tarė:

— Tačiau jūs atvykote į Paryžių ne vien dėl geros virtuvės. Mes irgi turime žmonių Kelne ir Londone ir žinome, ką jūs patyrėte pas majorą Losą — tiesa, ar jį vis dar kamuoja tulžis?..

Tomui vėl pasirodė, kad girdi Žano Luji Baro balsą, vėl tarsi nuskambėjo Šekspyro posmas, tačiau suprasti jo vis dar negalėjo.

O kodėl šypsosi Mimi? Kodėl ji taip meiliai šypsosi?

— Ponas Lyvenai, — varė toliau pulkininkas, — leiskite pareikšti jums mano nuoširdžiausią simpatiją. Jūs mylit Prancūziją. Jūs mylit jos virtuvę. Tačiau aš turiu įsakymą. Privalau jus ištremti iš šalies, ponas Lyvenai. Jūs per daug pavojingas mano vargšei, pavojų apsuptai tėvynei. Mes nugabensim jus prie sienos, dar šiąnakt. Ir jūs daugiau niekuomet nebeįžengsite Prancūzijos žemėn...

Tomas ėmė juoktis.

Mimi pažvelgė į jį. Ir pirmąsyk nuo jų pažinties pradžios ji neprapliupo juoktis kartu. Tuomet ir jis bemat surimtėjo.

— ... kitas reikalas, — kalbėjo toliau pulkininkas ir įsikrovė lėkštėn dar šampinjonų, — kitas reikalas, ponas Lyvenai, jei jūs pasisuksite šimto aštuoniasdešimties laipsnių kampu ir imsite dirbti mums, „Deuxième Bureau".

Tomas atsitiesė. Toks girtas, galvojo jis, aš dar nesu! Jis tyliai tarė:

— Jūs siūlote man dirbti prancūzų slaptojoje tarnyboje dalyvaujant madmuazelei Šamber?

— Bet kodėl gi ne, *mon chéri*, — švelniai paklausė Mimi ir pabučiavo Tomui į skruostą. — Aš taip pat priklausau sąjungai!

— Tu esi... — Tomas užspringo!

— Truputį, visai mažai — bet esu. Šitaip gaunu papildomų pajamų. Pyksti?

— Madmuazelė Šamber yra pati žaviausia patriotė, kokią tik aš pažįstu, — patikino pulkininkas.

Staiga balsas, taip ilgai kankinęs Tomą Lyveną, aktoriaus Žano Luji Baro balsas, nuskambėjo aiškiai, ir Tomas dabar suprato žodžius, karaliaus Ričardo Trečiojo žodžius:

Ir štai todėl, kadangi negaliu
Dienų aš leisti mylimosios glėby,
Siaubūnu tapti pasiryžau...

— Ponas Lyvenai, — paklausė pulkininkas, rankoje laikydamas taurę raudonojo vyno, — ar dirbsite mums?

Tomas pažiūrėjo į švelniąją Mimi. Jis pažvelgė į pulkininką Simeoną, žmogų su geromis manieromis. Jis pažiūrėjo į skanų valgį.

Taigi man neliko kito kelio, mąstė jis. Aš klaidingai įsivaizdavau pasaulį. Turiu keisti savo gyvenimą, ir kuo greičiau, jei nenoriu paskęsti beprotybės verpetuose!

Visai šalia suskambo Mimi balselis:

— Ak, *chéri*, būk toks mielas, dėkis prie mūsų, mes taip puikiai gyvensim!

Greta nuaidėjo Simeono balsas:

— Pone, ar jūs apsisprendėt?

Aktoriaus Žano Luji Baro balsas griaudėjo:

— Siaubūnu tapti pasiryžau...

— Aš pasiryžau, — švelniai ištarė Tomas Lyvenas.

6

Iš pradžių abveras. Paskui „Secret Service“. Dabar „Deuxième Bureau“. Ir visa tai — per 96 valandas. Prieš keturias dienas, galvojo Tomas, aš dar gyvenau Londone, buvau gerbiamas pilietis ir klestintis bankininkas. Sunku net įsivaizduoti! Jei papasakosiu visa tai klube, ar bent vienas patikės manim?

Tomas Lyvenas siaura grakščia ranka persibraukė juodus, trumpai kirptus plaukus ir pasakė:

— Mano padėtis atrodo beviltiška, bet ne rimta. Maloniai pasisotinęs, aš sėdžiu ant savo miesčioniškos egzistencijos griuvėsių. Valio, tai istorinis momentas, Emili!

Atskubėjo senasis padavėjas.

— Mes turime atšvęsti šią progą. Atneškit šampano!

Mimi švelniai pabučiavo savo draugą:

— Argi jis ne mielas? — paklausė ji pulkininką.

— Pone, lenkiu galvą prieš jūsų savitvardą, — tarė Simeonas. — Aš laimingas, kad pasiryžote dirbti mums.

— Aš nepasiryžau, man neliko kitos išeities.

— Tai tas pats.

— Aišku, jūs galite dėti į mane viltis tik tol, kol mano byla nebaigta. Laimėjęs bylą, aš ketinu vėl apsigyventi Londone. Ar aišku?

— Visiškai aišku, pone, — tarė pulkininkas Simeonas ir nusišypsojo taip, lyg jis būtų aiškiaregys ir jau žinotų, kad Tomas Lyvenas net ir po pasaulinio karo dar nebus laimėjęs bylos ir kad jis niekuomet nebegyvens Londone.

— Beje, — tarė Tomas, — man visiškai neaišku, kokioje srityje aš galėčiau būti jums naudingas.

— Jūs juk bankininkas.

— Tai ką?

Simeonas mirktelėjo:

— Madam man pasakojo, koks stropus jūs esat.

— Bet, Mimi, — pasakė Tomas aktoriukei žvilgančiais juodais plaukais ir linksmomis akimis, — labai nediskretiškai pasielgei!

— Madam padarė tai tautos vardan. Ji nuostabus žmogus.

— Spėju, jūs turėjote progos tuo įsitikinti, ponas pulkininke!

Staiga sušneko ir Mimi, ir Simeonas:

— Kaip karininkas, duodu jums savo garbės žodį.

— Bet, *chéri*, tai buvo dar kadais prieš tave.

Tuomet abu nutilo ir ėmė juoktis. Mimi prisiglaudė prie Tomo. Ji buvo įsimylėjusi šį vyriškį, kuris atrodė toks rim-

tas, bet galėjo elgtis taip nerimtai, kuris atrodė tikras britų bankininko–džentelmeno įsikūnijimas, bet kartu mielesnis ir išmoningesnis už visus Mimi pažįstamus vyrus. O ji pažino daugybę vyrų.

— Kadais prieš mane, — tarė Tomas. — Aha. Na, ką gi... Ponas pulkininke, sprendžiant iš jūsų žodžių, aš galiu save laikyti prancūzų slaptosios tarnybos konsultantu finansiniais klausimais?

— Visiškai teisingai, pone. Jums bus pavedamos ypatingos užduotys.

— Leiskite man, — tarė Tomas, — kol atneš šampano, tarti keletą atvirų žodžių. Nepaisydamas savo palyginti jauno amžiaus, aš laikausi šiokių tokių principų. Jeigu jų neįmanoma suderinti su mano naująja veikla, tuomet jau geriau ištremkit.

— *Voilà*, kokie tie jūsų principai, pone?

— Aš atsisakau dėvėti uniformą, ponas pulkininke. Galbūt jums tai nesuprantama, bet aš nešaudau žmonių. Nieko negąsdinsiu, nieko nesuiminėsiu, nieko nekankinsiu.

— Ką jūs, pone, tokiom smulkmenom niekas jūsų nevargins.

— Aš niekam nekenksiu ir nieko neapiplėšinėsiu — nebent kiek reikės mano profesijai. Bet net ir tada tik tuo atveju, jei įsitikinsiu, kad žmogus šito nusipelnė.

— Nusiraminkit, pone. Galėsite laikytis savo principų. Mums tereikia tik jūsų proto.

Emilis atnešė šampano.

Jie išgėrė, tada pulkininkas tarė:

— Tiesa, jūs būsite komandiruotas į agentų paruošimo kursus. Tokia mūsų tvarka! Egzistuoja daugybė rafinuotų triukų, apie kuriuos jūs neturit nė menkiausio supratimo. Aš pasirūpinsiu, kad jūs kuo greičiau patektumėt į vieną iš mūsų specialiųjų stovyklų.

— Tačiau gal ne šiąnakt, Žiuli, — tarė Mimi ir švelniai paglostė Tomo ranką. — Šiai nakčiai jam užteks žinių...

Ankstų 1939-ųjų gegužės 30-osios rytą du vyriškiai surado Tomą Lyveną pas jo draugę. Ponai vilkėjo pigius kostiumus formą praradusiomis kelnėmis. Tai buvo blogai apmokami žemutinės grandies agentai.

Tomas vilkėjo vienaeilį, šviesiai pilką smulkiais langučiais kostiumą, baltus marškinius, ryšėjo juodą kaklaraištį, dėvėjo juodą skrybėlę, avėjo juodus batus. Jis pasiėmė tik lagaminėlį ir, žinoma, mylimąjį chronometrą.

Rimtieji ponai vežė Tomą sunkvežimiu. Kai jis užsinorėjo žvilgtelti laukan, įsitikino, kad būdos brezentas tvirtai surištas apačioje ir nepalikta nė plyšelio.

Po penkių valandų Tomui maudė kiekvieną kaulelį. Kai pagaliau sunkvežimis sustojo ir ponai leido jam išlipti, Tomas išvydo itin niūrią vietovę. Kalvotą, didžiuliais akmenimis nusėtą teritoriją juosė aukštos spygliuotos vielos tvoros. Tolumoje, priešais nykų miškelį, Tomas pamatė apšepusį pilką statinį. Vartus į teritoriją saugojo sunkiai ginkluotas kareivis.

Abu prastai apsirengę ponai priėjo prie nedraugiškai dėbčiojančio sargybinio ir pateikė jam ištisą krūvą dokumentų, kuriuos pastarasis atidžiai išstudijavo.

Tuo metu pro šalį malkomis pakrautu vežimu važiavo senyvas valstietis:

— Ar toli išsiruošei, tėvuk? — paklausė jį Tomas.

— Tegu jį velnias. Dar ištisi trys kilometrai iki San Nikolo!

— O kur tai yra?

— Na ten, apačioje, tiesiai priešais Nansi.

— Aha, — pasakė Tomas Lyvenas.

Grįžo abu jo palydovai. Vienas pasakė:

— Jūs jau atleiskit, kad vežėme jus sunkvežimiu. Griežtas įsakymas. Antraip galėjote atpažinti vietovę. O jūs jokiu būdu neturite žinoti, kur esate.

— Aha, — pasakė Tomas.

Senasis pastatas buvo įrengtas lyg trečiarūšis viešbutis. Gana vargingai, galvojo Tomas. Nepanašu, kad ponai tu-

rėtų daug pinigų... Tikiuosi, bent utėlių nėra. Ir kur tik likimas nenubloškia žmogaus!

Kursuose, be Tomo, dar dalyvavo dvidešimt devyni agentai, daugiausia prancūzai, tačiau buvo ir du austrai, penki vokiečiai, vienas lenkas bei vienas anglas.

Kursams vadovavo liesas, išblyškęs vyriškis nesveika veido spalva, toks pat paslaptingas ir prislėgtas, pasipūtęs ir kartu neryžtingas, kaip ir jo vokiškasis kolega majoras Losas, su kuriuo Tomas susipažino Kelne.

— Ponai, — pareiškė šis žmogus agentų būriui, — aš vadinuosi Jupiteriu. Šiuose kursuose kiekvienas iš jūsų gaus pravardę. Jūs turite pusę valandos netikrai biografijai susigalvoti. Šią išsigalvotą tapatybę jūs privalote ginti, kad ir kas nutiktų. Aš ir mano kolegos darysim viską, kad įrodytume, jog jūs esate ne tas, kas tvirtinote esąs. Taigi pasirinkite tokią asmenybę, kurią galėtumėte apginti nuo mūsų išpuolių.

Tomas pasirinko prozišką Adolfo Mėjerio vardą. Savo vaizduotės jis nešvaistydavo beviltiškiems reikalams.

Po pietų jis gavo pilką civilio aprangą. Ant krūtinės buvo išsiuvinėtas netikras vardas. Kiti kursantai irgi vilkėjo tokiais pat darbo drabužiais.

Valgis buvo prastas. Tomui paskirtas kambarys šlykštus, patalynė drėgna. Prieš užmigdamas mūsų bičiulis melancholiškai išklausė savo mylimo chronometro skambesio, užsimerkė ir įsivaizdavo, kad jis guli savo puikioje lovoje, Londone. Trečią valandą paryčiais jo miegą nutraukė baisus kriokimas:

— Lyvenai! Lyvenai! Atsiliepkit pagaliau, Lyvenai!

Išpiltas prakaito Tomas pašoko ir išpyškino:

— Aš!

Tą pačią akimirką gavo tris skambius antausius. Šalia lovos stovėjo Jupiteris. Jis demoniškai nusišypsojo ir tarė:

— Maniau, jūsų pavardė Mėjeris, ponas Lyvenai! Jei toks atvejis jums pasitaikytų praktiškai — jau būtumėt lavonas. Labos nakties. Linkiu gero miego.

Tačiau Tomo neėmė miegas. Jis galvojo, kaip išvengti tolimesnių antausių. Kitomis naktimis Jupiteris galėdavo bliauti kaip įmanydamas. Tomas prasibusdavo iš lėto ir kaipmat prisimindavo susigalvotą tapatybę:

— Ko jūs norit iš manęs? Aš esu Adolfas Mėjeris.

Jupiteris buvo sužavėtas.

— Jūs fantastiškai mokate valdytis!

Jis nežinojo, kad dabar Tomas nakčiai paprasčiausiai užsikemša ausis vata...

Kursantai mokėsi elgtis su nuodais, šprogmenimis, automatais ir revolveriais. Iš dešimties Tomo paleistų į taikinį šūvių, aštuoni, jo dideliam nustebimui, pataikė į patį apskritimo centrą. Jis tarė sųglumęs:

— Atsitiktinumas. Aš visai nemoku šaudyti.

Jupiteris gargaliuodamas nusijuokė:

— Nemokate šaudyti, Mėjeri? Jūs apsigimęs talentas!

Iš kitų dešimties šūvių apskritime atsidūrė netgi devyni. Tomas ištarė sukrėstas:

— Žmogus pats sau esi mįslė!

Šis atradimas nedavė jam ramybės visą naktį. Jis galvojo: „Kas man pasidarė? Žmogus, kaip aš išmuštas iš vėžių, turėtų būti prislėgtas, gerti, keikti Dievą, žudytis. Iš tikrųjų! Argi aš prislėgtas, argi geriu, žudausi, ar keikiu, ar galvoju apie mirtį?

Jokiu būdu.

Sau pačiam galiu prisipažinti baisią tiesą: visas šis nuotykis ima man patikti, linksmina, džiugina mane. Aš dar jaunas. Neturiu šeimos. Ar kas nors dar gali pasigirti turėjęs tokį beprotišką nuotykį?

Prancūzų slaptoji tarnyba. Vadinasi, aš dirbsiu prieš savo kraštą, prieš Vokietiją. Palauk! Prieš Vokietiją — ar prieš gestapą?

Taigi.

Bet kad aš ir šaudyti moku... Neįsivaizduojama! Dabar žinau, kodėl visa tai mane daugiau linksmina negu stebina: aš dirbau tokį superrimtą darbą. Nuolat apsimetinėda-

vau. Matyt, čia kur kas geriau atsiskleidžia mano tikroji prigimtis. Tfu, velnias, na, bet ir charakteris mano!“

Jis mokėsi Morzės abėcėlės. Jis mokėsi rašyti slaptu kodu ir iššifruoti slaptą kodą. Tam tikslui Jupiteris išdalino kiekvienam po „Grafo Montekristo“ egzempliorių ir paaiškino:

— Sistema be galo paprasta. Jūs nešiositės tokią knygą. Ir štai gaunate koduotą pranešimą. Jis prasideda trimis skaičiais, kurie visuomet keičiami. Pirmasis skaičius reiškia romano puslapį, antrasis — eilutę tame puslapyje, trečiasis — raidę toje eilutėje. Ši raidė ir yra jūsų išeities taškas. Nuo jos pradedat ieškoti kitų raidžių, atitinkančių kodo skaičius. — Jupiteris išdalino lapelius su koduotais pranešimais.

Pusė klasės iššifravo gerai, kitai pusei nieko neišėjo — tarp jų buvo ir Tomas. Jo pastangų vaisius atrodė šitaip: tvmiksdtrrreilldmionteff...

— Dar kartą, — pasakė Jupiteris.

Jie pamėgino darsyk. Rezultatas ir vėl buvo toks pat: 50 : 50.

— Net jei visą naktį prasėdėsime, — pasakė Jupiteris.

Jie dirbo visą naktį.

Rytui brėkštant išaiškėjo, kad kursantams per kažkieno neapdairumą buvo išdalinti dviejų romano leidimų — antro ir ketvirto — egzemplioriai. Ketvirtajame buvo šiokių tokių sutrumpinimų. Per juos pasikeitė puslapių skaičius...

— Tokių dalykų, — Jupiteris buvo išblyškęs, tačiau jo balse girdėti fanatiko gaidelės, — praktiškai, žinoma, nepasitaiko.

— Žinoma, — sutiko Tomas Lyvenas.

7

Netrukus Jupiteris surengė didelę šventę, kurioje alkoholis liejosi upeliais. Vienas kursantas Henšenas Nolė — jis turėjo degančias akis, ilgas blakstienas ir skaisčią kaip

iš pieno plaukusią odą — prisigėrė iki sąmonės netekimo. Kitą dieną jis buvo pašalintas iš kursų. Kartu su juo kursus paliko anglas ir austras. Naktinių reidų metu išaiškėjo, kad jie neverti būti slaptaisiais agentais...

Ketvirtą savaitę grupę nuvedė į niūrųjį mišką. Čia agentai kartu su mokytoju praleido aštuonias dienas. Jie miegojo ant kietos žemės, kentė oro išdaigas ir, kai po trijų dienų, kaip ir buvo planuota, pasibaigė maistas, pratinosi maitintis uogomis, žieve, lapais ir įvairiais šlykščiais gyviais. Tomas Lyvenas šito išvengė, nes buvo iš anksto numatęs tokį dalyką ir prisipirkęs mokykloje konservų. Ketvirtąją dieną jis dar mėgavosi belgišku žąsies kepenėlių paštetu. Kai kiti kursantai kovėsi dėl miško pelės ketvirčio, jis atrodė stoiškai ramus ir už tai nusipelnė Jupiterio pagyrimo:

— Ponai, imkite pavyzdį iš pono Mėjerio. Galiu tik tiek pasakyti: *Voilà, un homme!**

Šeštąją savaitę Jupiteris nuvedė klasę prie stataus skardžio. Visi stovėjo ant aštriabriaunės uolos ir žvelgė į bauginančią gelmę, kurios dugną slėpė į marlę panašus audinys.

— Šokit žemyn! — užriko Jupiteris. Pašiurpę kursantai pasitraukė atatupsti — bet tik ne Tomas. Išstumdęs į šonus kolegas, jis įsibėgėjo, riktelėjo „valio“ ir šoko į gelmę. Tomas žaibiškai sumetė, kad vargu ar prancūzų valstybė sukišo į jo proto ir kūno lavinimą tiek pinigų tik tam, kad galėtų pastūmėti savižudybėn. Ir išties, po medžiaga slypėjo daugybė elastingų guminių juostų, kurios sulėtino jo kritimą. Susijaudinęs Jupiteris pareiškė:

— Jūs geriausias mano žmogus, Mėjeri. Pasaulis dar prabils apie jus.

Čia jis nesuklydo.

Vienintelį kartą mokytojas išbarė Tomą tada, kai jie visi mokėsi rašyti nematomu rašalu. Tam dalykui reikėjo

* Štai žmogus! (*Pranc.*)

turėti viso labo plunksną, svogūnų sulčių ir žalią kiaušinį. Ir čia žinių troškulio kamuojamas Tomas paklausė:

— Prašau pasakyti, į ką gestapo kalėjime geriausia kreiptis, kad gautum svogūnų, plunksnų ir žalių kiaušinių?

Kursai baigėsi „didžiuoju tardymu“. Vidurnaktį kursantai buvo šiurkščiai pažadinti ir nutempti į vokiečių abvero tribunolą. Pastarasis buvo sudarytas iš dėstytojų, jam pirmininkavo Jupiteris. Kursantams puikiai pažįstami instruktoriai, apsivilkę vokiečių uniformas, sėdėjo prie ilgo stalo. Jupiteris vaidino pulkininką. Persirengę dėstytojai šaukė ant kursantų, akino juos ryškia prožektorių šviesa ir visą naktį laikė be maisto ir vandens, bet tai nebuvo labai baisu, nes iš vakaro visi sočiai prisikirto. Tomą Jupiteris tardė ypač griežtai. Jis skėlė jam porą antausių, liepė stotis veidu į sieną ir įrėmė į sprandą šaltą pistoleto vamzdį.

— Prisipažinkit! — šaukė Jupiteris. — Jūs esat prancūzų šnipas!

— Aš neturiu ką pasakyti, — didvyriškai atsakė Tomas. Jo nykščius suveržė specialiam varstote. Kai tik Tomui truputį suskaudo, jis užklykė:

— Aaa!

Varžtus bemat atleido. Rytą, apie šeštą valandą, jį, kaip šnipą, nuteisė mirti.

Jupiteris paskutinįsyk paragino Tomą išduoti karines paslaptis — esą tuomet jam bus dovanota gyvybė.

Tomas spjovė teismo pirmininkui po kojų ir suriko:

— Geriau jau mirtis!

Šis jo noras buvo išpildytas. Rytui brėkštant Tomą išvedė į purviną kiemą, pastatė prie šaltos mūro sienos ir sušaudė be jokios kariškos pagarbos, užtat tik tuščiais šoviniais.

Tuomet visi nuėjo pusryčiauti.

Tomas Lyvenas — manau, to nereikia ir sakyti — baigė kursus su pagyrimu. Jupiterio akyse blizgėjo ašaros, kai jis įteikė Tomui atitinkamą nutarimą ir netikrą prancūzišką pasą, išduotą „Žanui Leblankui“.

— Laimingai, bičiuli. Aš didžiuojuosi jumis.

— Sakykit, Jupiteri, jei dabar jūs mane išleisite, ar nebijosite, kad aš kada nors pateksiu į nagus vokiečiams ir išduosiu viską, ko čia išmokau?

Nusišypsojęs Jupiteris atsakė:

— Čia nėra kokių nors ypatingų paslapčių, senas drauguži. Slaptųjų tarnybų apmokymo metodai visame pasaulyje panašūs! Visų lygis yra vienodas. Visos jos naudoja paskutines medicinos, psichologijos ir technikos naujoves!

1939–ųjų liepos 16-ąją Tomas grįžo į Paryžių, kur jį pasitiko Mimi, besielgianti taip, tarsi iš tiesų būtų buvusi jam ištikima daugiau kaip mėnesį.

Rugpjūčio 1–ąją, pulkininkui Simeonui tarpininkaujant, Tomas gavo patogų butą šalia Bulonės miško. Nuo čia iki jo banko Eliziejaus laukuose buvo galima automobiliu nukakti per ketvirtį valandos.

Rugpjūčio 20–ąją Tomas paprašė pulkininką, kad šis, nežiūrint įtemptos tarptautinės padėties, leistų jam atsipalaiduoti po visų vargų ir išvažiuoti kartu su Mimi į Šantiji, arklių sporto centrą ir paryžiečių mėgstamą poilsio vietą.

Rugpjūčio 30–ąją Lenkija paskelbė visuotinę mobilizaciją.

Kitos dienos popietę Tomas ir Mimi praleido vaikštinėdami palei Komelio tvenkinius ir karalienės Blanšos pilies apylinkėse.

Kai vakarop jie grįžo namo, išvydo vakaruose besileidžiančią raudoną it kraujas saulę. Pro tarsi sapnuose paskendusias amžių sandūroj statytas vilas jie ranka rankon žingsniavo numintu grindiniu į savo „Parko“ viešbutį Maršalo Žofrė prospekte.

Hole juos pasitiko portjė.

— Jums skambina iš Belforo, ponas Lyvenai!

Netrukus Tomas išgirdo pulkininko Simeono balsą:

— Lyvenai, pagaliau sugrįžote? — pulkininkas šnekėjo vokiškai ir bemat paaiškino kodėl. — Negaliu rizikuoti,

kad mane suprastų kas nors jūsų viešbutyje. Klausykit, Lyvenai, prasideda.

— Karas?

— Taip.

— Kada?

— Per šitas dvi paras. Rytoj pirmuoju traukiniu privalote vykti į Belforą. Jūsų lauks „Aukso statinės" viešbutyje. Portjė informuotas. Kalbama apie...

Tą akimirką ryšys nutrūko.

Tomas trenkė per šakutes:

— Alio! Alio!

Jam atsakė griežtas moters balsas:

— Ponas Lyvenai, mes jus nutraukėm. Jūs kalbėjot svetima kalba.

— Ar tai uždrausta?

— Taip. Nuo šios dienos 18–tos valandos visi tarpmiestiniai pokalbiai turi vykti tik prancūzų kalba.

Balsas nutilo. Ryšys dingo.

Kai Tomas Lyvenas paliko telefono būdelę, portjė keistai pažiūrėjo į jį. Tomas neatkreipė į tai ypatingo dėmesio. Šį žvilgsnį jis prisiminė tada, kai penktą valandą ryto kažkas pabeldė į jo kambario duris...

Mimi miegojo susirietus tarsi katytė. Tomui vakare neužteko ryžto pasakyti jai tai, ką žinojo.

Lauke jau buvo šviesu. Senuose medžiuose čiulbėjo daugybė paukščių.

Beldimas pasikartojo šįsyk stipriau. Tai juk tikrai negali būti vokiečiai, pamanė Tomas ir nusprendė neatsiliepti.

Pasigirdo balsas:

— Ponas Lyvenai, atidarykit. Jei ne — laušime duris.

— Kas ten?

— Policija.

Atsiduseęs Tomas atsikėlė. Mimi nubudo ir išsigandusi šūktelėjo:

— Kas yra, *chéri*?

— Atrodo, mane ir vėl suims, — tarė jis. Spėjimas pasitvirtino. Už durų stovėjo žandarmerijos karininkas su dviem kaimo žandarais.

— Apsirenkit ir eikit su mumis.

— Kodėl?

— Jūs esat vokiečių šnipas.

— Kodėl taip manote?

— Vakar jūs turėjot įtartiną telefono pokalbį. Kontrolė mums pranešė. Jus stebėjo portjė. Taigi nemėginkit išsisukinėti.

Žandarmerijos karininkui Tomas pasakė:

— Liepkit savo žmonėms išeiti, turiu jums šį tą pranešti.

Policininkai išnyko.

Tomas parodė iš Jupiterio gautus pažymėjimą bei pasą ir pridūrė:

— Taigi aš dirbu prancūzų slaptajai tarnybai.

— Nieko geresnio negalėjot sugalvoti? Be to, dar su taip prastai padirbtais popieriais! Kuo greičiau renkitės!

8

Kai vėlyvą 1939–ųjų rugpjūčio 31–osios popietę Tomas Lyvenas atvyko į Belforą, buvusią tvirtovę šalia Saverezo, nedelsdamas sėdo į taksi ir, pravažiavęs nediduką senamiestį, Respublikos aikštę ir „Trijų apsiaustų" paminklą, nuvyko į „Aukso statinės" viešbutį. Jo drabužiai buvo kaip visuomet nepriekaištingi. Ant liemenės žvilgėjo auksinė senojo chronometro grandinėlė.

Viešbučio hole Tomą pasitiko pulkininkas Simeonas. Dabar jis vilkėjo uniformą, tačiau tai nė trupučio netemdė jo žavesio.

— Vargšas Lyvenai, man labai gaila, kad taip išėjo su tais idiotais žandarais! Mimi galų gale man prisiskambino, aš daviau pylos atsakingam už visą tą velniavą asme-

niui. Bet dabar eime. Generolas Efelis jau laukia. Laikas brangus. Drauguži, jūsų laukia kovos krikštas.

Už ketvirčio valandos Tomas sėdėjo generolo kabinete, prancūzų generalinio štabo pastate.

Spartietiškai įrengto kabineto sienas dengė didžiuliai Prancūzijos ir Vokietijos žemėlapiai.

Aukštas lieknas žilaplaukis generolas, susidėjęs rankas už nugaros, vaikščiojo iš vieno kabineto galo į kitą. Tomas atsisėdo prie kortų stalelio. Greta įsitaisė Simeonas.

Pasigirdo nosinis generolo balsas:

— Ponas Lyvenai, pulkininkas Simeonas papasakojo apie jus. Aš žinau, kad prieš mane sėdi vienas geriausių mūsų žmonių.

Generolas stabtelėjo prie lango ir pažvelgė žemyn į puikų slėnį, išsidriekusį tarp Vogėzų ir Juros kalnų.

— Dabar ne metas save apgaudinėti. Ponas Hitleris paskelbė mums karą. Už kelių valandų mes irgi paskelbsime jam karą. Tačiau... — Generolas atsigręžė. — Prancūzija, ponas Lyvenai, nepasiruošusi šiam karui. O mūsų slaptoji tarnyba pasiruošusi dar mažiau... Kalbėsim apie problemą, susijusią su jūsų specialybe. Pradėkit, ponas pulkininke.

Simeonas nurijo seilę ir tarė:

— Mes beveik visiškai bankrutavę, drauguži!

— Bankrutavę?

Generolas patvirtindamas linktelėjo.

— Taip, pone. Beveik neturime lėšų. Priklausome nuo juokingų karo ministro pašalpų. Nesugebam surengti jokių stambių operacijų, kurios šiandien yra būtinos. Mes suvaržyti. Surištom rankom.

— Nejaugi viskas taip blogai? — tarė Tomas, tramdydamas šiurpų juoko priepuolį. — Atleiskit, tačiau jei valstybė neturi pinigų, gal jai geriau išvis atsisakyti slaptosios tarnybos!

— Mūsų šalis galėjo turėti pakankamai pinigų, kad pasiruoštų vokiečių antpuoliui. Deja, pone, Prancūzijoj esama žmonių, savanaudiškai ir egoistiškai ignoruojančių papildo-

mus mokesčius. Jie glemžiasi ir spekuliuoja, ir net esant dabartinei padėčiai pelnosi iš tėvynę užklupusios nelaimės. — Generolas atsitiesė. — Aš suprantu, kad reikalauju galbūt neįmanomo dalyko. Tačiau vis tiek aš klausiu: ar, jūsų galva, egzistuoja būdas kuo greičiau — aš pabrėžiu, kuo greičiau — aprūpinti mus didelėmis — aš pabrėžiu, didelėmis — pinigų sumomis, kad mes galėtume veikti.

— Aš turiu pagalvoti, ponas generole. Bet ne čia. — Tomas pažvelgė į štabo žemėlapius. — Čia man nieko gero į galvą neateis. — Jo veidas nušvito. — Jei ponai sutinka, aš dabar atsisveikinsiu ir pagaminsiu viešbuty nedidelę vakarienę, per kurią viską ir aptarsim.

Luji Efelis nusivylęs paklausė:

— Jūs dabar eisite virti?

— Jeigu leisite, ponas generole. Virtuvėje man kyla geriausių minčių.

Įsimintinoji vakarienė įvyko 1939–ųjų gegužės 31–osios vakare, geriausio viešbučio specialiame kambaryje.

— Nuostabu, — pasakė generolas, suvalgius pagrindinį patiekalą, ir persibraukė servetėle lūpas.

— Fantastiška, — pritarė pulkininkas.

— Tačiau labiausiai man patiko sraigių sriuba. Tokios puikios aš dar nebuvau ragavęs! — pasakė generolas.

— Nedidelis triukas, — prisipažinoTomas, — imkite tiktai dideles sraiges pilkose kriauklėse, ponas generole! Tačiau kriauklės turi būti uždaros.

Padavėjas atnešė desertą. Tomas atsistojo.

— Ačiū, aš pats susitvarkysiu. — Jis uždegė spiritinę viryklėlę ir pranešė: — Valgysim citrinos putėsių kremą su degančiais delikatesais.

Jis paėmė iš dubenėlio konservuotų vyšnių, sudėjo jas į varinę keptuvėlę ir pakaitino ant viryklės. Paskui iškart apipylė vyšnias prancūzišku konjaku ir kažkokiu skaidriu skysčiu. Visi žiūrėjo tarsi užkerėti. Pulkininkas Simeonas kiek pakilo.

Šis meniu apvertė aukštyn kojom Prancūzijos finansų politiką

SRAIGIŲ SRIUBA

Sraigių valymas: verdamos 1 val. sūdytame vandenyje, ištraukiamos šakutėmis iš kriauklių, tada joms nuimama juoda odelė, užberiama sauja druskos, kad ištirptų gleivės, tris ar keturis kartus perplaunama ir gerai nusausinama, kad neliktų vandens. Toliau imama apie 40 tokiu būdu nuvalytų sraigių ir verdama mėsos sultinyje, kol suminkštės, išgriebus smulkiai sukapojama 2 dalys viso kiekio, patroškinama svieste, užpilama tiek sultinio, kiek reikės sriubai, viskas keletąsyk užverdama su trupučiu muškato riešuto, įmaišoma 3 kiaušinio tryniai ir patiekiama kartu su paskrudinta balta duona ir likusiomis sraigėmis.

RAUGINTI KOPŪSTAI, FAZANAS, AUSTRĖS

Fazanas paruošiamas kepimui. Kiek nuspaudus 2 svarai raugintų kopūstų dedami į puodą. Įpilama per pusę vandeniu atskiesto baltojo vyno, kol apsems kopūstus. Įdedamas gabalėlis lašinių ir tarkuotas svogūnas. Kopūstai verdami 1 val., paskui sudedamas fazanas ir dar 1 val. patroškinama. Pašalinamos austrių „barzdos", nusausinamos rankšluosčiu, kiekvieną atskirai apibarstant druska bei pipirais, apvoliojamos miltuose su kiaušiniu ir maltais džiūvėsėliais ir greit apkepamos skaidriame svieste, kol šviesiai parūduos. Fazanas supjaustomas gabalais, sudedamas, vidury dubenio, o iš kraštų apdėliojamas troškintais kopūstais ir austrėmis.

CITRINOS PUTĖSIŲ KREMAS

4 asmenims imamos 4 citrinos, supjaustomos storomis riekėmis ir, įdėjus cukraus, užverdamos. Šis ekstraktas sutirštinamas trupučiu kukurūzų krakmolo ir atšaldžius perkošiamas per kiaurasamtį. Į masę dedami 5 standžiai išplakti kiaušinio baltymai ir viskas supilstoma į šampano taures. Tuomet konservuotos vyšnios pakaitinamos, užpilamos konjaku ar vyšnių trauktine. Vyšnios padeginamos spirite, ir, kai liepsna užges, jomis papuošiamas kremas.

— Kas tai? — paklausė generolas, rodydamas į skaidrųjį skystį.

— Šimtaprocentinis spiritas, chemiškai išvalytas, iš vaistinės. Jo mums reikia, kad degtų!

Įgudusiu judesiu Tomas padegė vyšnias. Traškėdama ir kibirkščiuodama į viršų pliūptelėjo melsva liepsna, sutrūkčiojo, suplazdeno ir užgeso. Mūsų bičiulis elegantiškai išdėliojo karštus vaisius ant kremo.

— O dabar, — tarė jis, — grįžkim prie mūsų problemos. Aš manau, yra viena išeitis.

Generolo šaukštelis skimbtelėjo.

— Dėl Dievo meilės, kalbėkit!

— Ponas generole, jūs popiet skundėtės — tikrai puikios vyšnios, tiesa? — elgesiu kai kurių sluoksnių, siekiančių pasipelnyti net iš Prancūzijos nelaimių. Galiu jus nuraminti: tokių žmonių yra kiekvienoj šaly. Ponai nori užsidirbti. Kaip — tai jų nejaudina. Jeigu kas nepavyksta, jie pasiima pinigus ir dingsta. O paprasti žmoneliai lieka nukabinę nosis. — Tomas prarijo šaukštelį kremo. — Gal šiek tiek rūgštokas. Ne? Tai, aišku, skonio reikalas. Ką gi, ponai, manau prancūzų slaptąją tarnybą mes finansuosime šių savanaudžių, tėvynės neturinčių vyrukų lėšomis.

— Bet kaip? Ko jums reikia?

— Amerikiečių diplomatinio paso, belgiško paso ir skubios pono finansų ministro pagalbos, — kukliai tarė Tomas Lyvenas.

Jis pasakė tai 1939–ųjų rugpjūčio 31–osios vakare.

1939–ųjų rugsėjo 10–ąją per spaudą ir radiją buvo pagarsintas štai toks pranešimas:

PRESIDENCE DU CONSEIL

Décret prohibant ou réglement en temps de guerre l'exportation des capitaux, les opérations de change et le commerce de l'or...

Išvertus:

Dekretas, draudžiantis ar reglamentuojantis kapitalo išvežimą ir visus keitimo sandėrius (valiutos keitimo operacijas) ir prekybą auksu karo metu.

1 punktas

Išvežti kapitalą — nesvarbu kokia forma — yra leidžiama tiktai turint finansų ministro leidimą.

2 punktas

Visos leidžiamos valiutinės operacijos turi būti atliekamos tik per Prancūzijos nacionalinį banką arba kitą finansų ministro leidimą turinčią banko įstaigą...

Toliau sekė kiti prekybą auksu ir valiuta reglamentuojantys nurodymai ir galų gale grasinimai drakoniškomis bausmėmis, jeigu šių taisyklių nebus laikomasi.

Dekretą pasirašė:
Alberas Lebrunas, prezidentas
Eduardas Daladjė, ministras pirmininkas
Polis Maršendo, antspaudo saugotojas
Žoržas Bonė, užsienio reikalų ministras
Albertas Saro, vidaus reikalų ministras
Polis Reinanas, finansų ministras
Fernandas Gentinas, prekybos ministras
Raimonas Patenotras, ekonomikos ministras
Žoržas Mandelis, kolonijų ministras
Žiulis Žiuljenas, ryšių ministras

9

1939-ųjų rugsėjo 12-ąją 8.35 val. greitasis traukinys tiksliai pagal grafiką išvyko iš Paryžiaus į Briuselį. Juo važiavo ir jaunas amerikiečių diplomatas. Jis buvo apsi-

vilkęs kaip anglų bankininkas ir nesiskyrė su didžiuliu juodu kiaulės odos lagaminu.

Prancūzijos ir Belgijos pasienio kontrolė buvo itin griežta. Pareigūnai abiejose pusėse iš jiems pateikto diplomatinio paso, išsitempiančio kaip armonika, nustatė, kad stilingasis ponas ne kas kitas, o Viljamas S. Merfis, oficialus amerikiečių ambasados Paryžiuje kurjeris. Jo bagažo netikrino.

Atvykęs į Briuselį, amerikiečių kurjeris, kuris iš tikrųjų buvo vokietis Tomas Lyvenas, apsistojo „Karališkajame" viešbutyje. Registratūroje jis pateikė belgišką pasą, išduotą Armanui Dekenui.

Rytojaus dieną Dekenas, arba Merfis, arba Lyvenas, prisipirko Briuselyje dolerių už tris milijonus frankų. Tuos tris milijonus jis paėmė iš juodojo kiaulės odos lagamino, o dolerius sudėjo į jį.

Šie trys milijonai frankų buvo Tomo Lyveno nuosavo bankelio pagrindinio kapitalo dalis. Jis jautėsi įpareigotas paskolinti juos „Deuxičme Bureau".

Dėl politinių įvykių franko vertė užsienyje smuko dvidešimčia procentų. Prancūzijoje privatūs asmenys, bijodami dar didesnio franko nuvertėjimo, supirkinėjo dolerius. Dolerio kursas per kelias valandas pasiekė astronominį aukštį.

Briusely buvo kitaip. Čia galėjai įsigyti dolerių palyginti pigiai, belgų nebuvo apėmusi prancūziška karo baimė. Jie neabejojo: „Mes laikomės neutraliai, vokiečiai tikrai nepuls mūsų darsyk".

Prancūzų vyriausybei staiga uždraudus išvežti kapitalą iš šalies, užsienio rinkos neužtvindė frankai. Ir todėl frankas — kaip Tomas ir tikėjo — vis dėlto išsilaikė palyginti stabilus. Ši stabili vertė, kaip sakoma, ir buvo visos operacijos ašis...

Su pilnu dolerių lagaminu Tomas Lyvenas, jau kaip Viljamas S. Merfis, grįžo į Paryžių. Per keletą valandų vertingąją valiutą jam tiesiog plėšte išplėšė iš rankų būtent tie turtuoliai, kurie norėjo kuo greičiau palikti tėvynę ir apsau-

goti turtus. Už šią išdavystę Tomas nulupo nuo jų tris kailius.

Iš pirmos kelionės jis pats pelnė 600 000 frankų. Kitu reisu Viljamas S. Merfis diplomatiniam bagaže jau vežė penkis milijonus frankų. Visas procesas pasikartojo darsyk. Uždarbis augo. Po savaitės jau penki ponai su diplomatiniais pasais kursavo tarp Paryžiaus ir Briuselio bei tarp Paryžiaus ir Ciūricho. Jie išveždavo frankus, įveždavo dolerius. Po dviejų savaičių tų ponų skaičius išaugo iki aštuonių.

Vyriausiu operacijos vadovu liko Tomas Lyvenas. Pasinaudojęs savo ryšiais, jis pasirūpino, kad tiek Briusely, tiek Ciūriche neišsektų „atsargos". Operacija davė milijoninius pelnus. Liūdnose prancūzų slaptosios tarnybos karininkų akyse atsirado drėgno, viltingo blizgesio, o paskui net neapsakomo dėkingumo išraiška, kai Tomas ėmė jiems pervedinėti vis didesnes ir didesnes sumas.

Nuo 1939–ųjų rugsėjo 12–osios ir 1940–ųjų gegužės 10–osios, kada vokiečiai užpuolė Belgiją, Tomo Lyveno apyvarta sudarė 80 milijonų frankų. Kadangi uždarbiui ir kaštams jis pasilikdavo 10 procentų ir šią sumą skaičiuodavo doleriais, jo pelnas tuo laikotarpiu sudarė 27 730 dolerių. Katastrofų nebuvo, tik vienas nesusipratimas...

1940–ųjų sausio 2–ąją Tomas Lyvenas, jau ir pats nežinojo kelintą kartą, vakariniu traukiniu važiavo į Paryžių. Fenji pasienio stotyje traukinys stovėjo ilgiau nei paprastai. Truputį sunerimęs Tomas jau ketino pasiteirauti, kokia to delsimo priežastis, kai staiga atsidarė kupė durys ir pasirodė prancūzų pasienio policijos šefo, aukšto vyro, kurį Tomas gerai pažinojo iš matymo, galva.

Tas ponas prašneko labai rimtai:

— Pone, jums geriau būtų išlipti, išgerti su manim butelį vyno ir palaukti kito traukinio.

— Leiskit paklausti kodėl?

— Šis traukinys laukia amerikiečių ambasadoriaus Paryžiuje. Jo ekscelencijos automobilis netoliese patyrė nedi-

delę avariją ir išėjo iš rikiuotės. Ambasadoriui rezervuota gretima kupė. Jį lydės trys ponai iš pasiuntinybės... Matote, pone, jums iš tiesų geriau palaukti kito traukinio. Leiskite, aš panešiu jūsų sunkų lagaminą...

— Iš kur jūs sužinojot? — po penkių minučių paklausė Tomas.

Aukštasis policininkas mostelėjo ranka:

— Pulkininkas Simeonas jus labai vertina ir kiekvienąsyk įspėja apie jūsų atvykimą!

Tomas pravėrė piniginę.

— Kuo galėčiau jums atsidėkoti?

— Ak, ne, pone! Tai buvo draugiška paslauga! Aš nieko už tai neprašau! Bet galbūt... Mūsų čia penkiolika vyrų, o paskutiniu metu beveik išnyko kava ir cigaretės...

— Kitąsyk, kai važiuosiu į Briuselį...

— Palaukit, pone, tai ne taip jau paprasta. Mes turim žiūrėti, kad tų daiktų neaptiktų muitinės vyrai. Kai važiuosite kitą kartą, bet tik jei naktiniu traukiniu, išeikite į pirmos klasės vagono platformą. Priekinę platformą. Laikykit paruoštą paketą. Vienas mano žmogus užšoks...

Tai vykdavo du tris kartus per savaitę. Visoje Prancūzijoje nebuvo kito taip gerai aprūpinto pasienio policijos posto kaip Fenji.

— Paprasti žmonės, geri žmonės, — sakė Tomas Lyvenas.

10

Generolas Efelis siūlė jam ordiną, tačiau Tomas atsisakė:

— Aš užkietėjęs civilis, ponas generole. Nemėgstu tokių dalykų.

— Tuomet prašyk ko nors, ponas Lyvenai.

— Jei galėčiau gauti tam tikrą kiekį prancūziškų pasų blankų, ponas generole. Ir atitinkamą antspaudą. Juk Pa-

ryžiuj gyvena tiek daug vokiečių, kurie turės dingti, jei užpuls naciai. Jie neturi pinigų, kad galėtų pabėgti. Aš mielai padėčiau tiems varguoliams.

Akimirką generolas tylėjo. Paskui tarė:

— Net jei ir bus sunku, padarysiu viską ir išpildysiu jūsų pageidavimą.

Puošniame Tomo Lyveno bute šalia Bulonės miško apsilankydavo daug žmonių. Jis neėmė iš jų pinigų. Netikrus pasus žmonės gaudavo už dyką. Vienintelė sąlyga buvo ta, kad naciams užėjus, jiems iš tikrųjų grės areštas ar mirtis.

Tomas vadino tai „žaisti konsulatą". Jis mėgo žaisti konsulatą. Palengvinęs turtuolių kišenes, dabar norėjo šiek tiek pagelbėti vargšams.

O apskritai vokiečiai neskubėjo. Šį keistą karą prancūzai vadino „Drôle de guerre"*

Tomas Lyvenas vis dar važinėjo į Briuselį ir Ciūrichą. 1940-ųjų kovo mėnesį jis sykį grįžo visa diena anksčiau nei buvo planavęs.

Mimi jau kiek laiko gyveno pas jį. Ji visuomet tiksliai žinojo, kurią valandą Tomas sugrįš. Šįsyk Tomas pamiršo pranešti, kad grįš kiek anksčiau.

Padarysiu mažylei staigmeną, galvojo Tomas. Staigmena pavyko puikiai — jis užtiko Mimi žaviojo pulkininko Simeono glėbyje.

— Pone, — tarė pulkininkas, plūkdamasis su daugybe savo uniformos sagų, — aš prisiimu visą kaltę sau. Aš suvedžiojau Mimi. Aš apvyliau jūsų pasitikėjimą, pone. Man nėra pateisinimo. Išsirinkit ginklo rūšį.

— Palikit mano butą ir niekuomet daugiau čia nesirodykit!

Simeono veidas įgavo buroko atspalvį, jis prikando lūpą ir išėjo.

Mimi baugščiai tarė:

— Tu buvai *labai* šiurkštus.

---

* Keistas karas (*pranc.*).

— Ar tu jį myli?

— Aš myliu jus abu. Jis toks drąsus ir romantiškas, o tu toks protingas ir linksmas!

— Ak Mimi, ir ką man su tavim daryti? — prislėgtas tarė Tomas ir atsisėdo ant lovos krašto. Staiga jis suprato, kad labai prisirišęs prie Mimi...

Gegužės 10-ąją vokiečiai pradėjo puolimą. Belgai klydo. Vokiečiai juos užpuolė ir antrą kartą.

Vokiečiai pasiuntė 190 divizijų. Joms pasipriešino 12 olandų divizijų, 23 belgų, 10 britų, 78 prancūzų ir 1 lenkų divizija. 850 sąjunginninkų lėktuvų, iš dalies pasenusių, turėjo kovoti su 4500 vokiečių lėktuvų.

Katastrofa artėjo kvapą gniaužiančiu greičiu. Prasidėjo panika. Dešimt milijonų prancūzų patraukė į vargingas klajones.

Tomas Lyvenas Paryžiuje ramiai tvarkė namų ūkį. Kai išdalino kraštiečiams paskutinius netikrus pasus, jau buvo girdėt duslus patrankų gausmas.

Jis tvarkingai surišo į pundelius savo frankus, dolerius ir svarus, užklijavo juos ir suslėpė pinigus lagamine su dvigubomis sienelėmis. Mimi jam padėjo. Mergina paskutinėmis dienomis atrodė nekaip. Tomas elgėsi maloniai, bet šaltai. Jis negalėjo pamiršti istorijos su pulkininku.

Tačiau jis stengėsi atrodyti linksmas.

— Paskutiniai pranešimai byloja, kad vokiečiai plūsta iš šiaurės ir rytų. Taigi mes dar šį tą pasiimsim ir vyksim iš Paryžiaus pietvakarių kryptimi. Benzino turime pakankamai. Vyksime per La Manšą. Paskui žemyn, į Bordo ir... — Tomas nepabaigė sakinio. — Tu verki?

Mimi sukūkčiojo:

— Tu mane vežiesi?

— Taip, žinoma. Aš juk negaliu čia tavęs palikti.

— Tačiau aš juk tave apgaudinėjau...

— Vaikeli, — oriai pareiškė Tomas, — kad apgautum mane, turėjai susidėti bent jau su Vinstonu Čerčiliu!

— Ak Tomai — tu nuostabus! Ir — ir jam tu taip pat atleidi?

— Dar lengviau negu tau. Aš puikiai suprantu, kad jis tave myli.

— Tomai...

— Ką?

— Jis laukia sode.

Tomas pašoko:

— Ką jis sau mano?

— Jis toks susikrimtęs. Nežino, ką daryti. Jis grįžo iš komandiruotės — o visi jo žmonės dingę. Dabar jis liko visiškai vienas, be automobilio, be benzino...

— Iš kur tu tai žinai?

— Jis... jis man papasakojo... Jis atėjo prieš valandą... Aš pažadėjau, kad pašnekėsiu su tavim.

— Man trūksta žodžių, — pasakė Tomas. Paskui prapliupo juoktis, juoktis iki ašarų.

11

1940-ųjų birželio 13-osios popietę sunkus juodas kraisleris per Paryžiaus priemiestį Sen Klu išriedėjo pietvakarių kryptimi. Jis judėjo pamažu, nes ta pačia kryptimi važiavo daugybė kitų automobilių — Paryžiaus pabėgėlių kolonos.

Ant dešinio juodojo kraislerio sparno plevėsavo Jungtinių Amerikos Valstijų vėliavėlė. Automobilio stogą taip pat dengė vidutinio dydžio žvaigždėta vėliava. Bamperius puošė herbai. Ant jų švietė išblizgintos raidės CD.

Prie vairo sėdėjo Tomas Lyvenas. Mimi buvo įsitaisiusi šalia. Užpakalyje, tarp skrybėlių dėžučių ir lagaminų, kiūtojo pulkininkas Žiulis Simeonas. Jis vilkėjo savo kadaise elegantišku, dabar kiek panešiotu kostiumu su auksiniais rankogalių segtukais ir auksiniu kaklaraiščio smeigtuku. Simeonas žvelgė į Tomą, ir jo žvilgsnyje buvo galima įskaityti padėką, gėdą ir didžiulį sąmyšį.

Tomas pamėgino išsklaidyti įtemptą atmosferą padrąsinančiomis kalbomis:

— Mūsų geroji žvaigždė mus apsaugos. — Jis pažvelgė į vėliavėlę prie radiatoriaus: — Tiksliau — mūsų keturiasdešimt aštuonios žvaigždės!

Iš galo pasigirdo duslus pulkininko balsas:

— Sprunku kaip koks bailys. Reikėtų likti čia ir kovoti!

— Žiuli, — maloniai pasakė Mimi, — Karas juk seniausiai pralaimėtas. Jei jie tave sučiups — pastatys prie sienos, ir viskas.

— Tai būtų garbingiausia išeitis, — tarė pulkininkas.

— Ir kvailiausia, — pridūrė Tomas. — Man labai įdomu, kuo baigsis visa ši nesąmonė. Tikrai be galo įdomu!

— Jei vokiečiai jus sučiups — irgi pastatys prie sienos, — tarė pulkininkas.

— Vokiečiai, — paaiškino Tomas, sukdamas į tuštoką šalutinį keliuką ir įvažiuodamas į mišką, — jau apsupo Paryžių iš trijų pusių. Atvira ketvirtoji yra tarp Versalio ir Korbejo. Kaip tik čia mes ir esam.

— O jei ir čia jau vokiečiai?

— Pasitikėkit manimi. Šiame nereikšmingame kelyje ir visoje pusėje nėra nė vieno vienintelio vokiečio.

Miškas baigėsi, ir žvilgsniui atsivėrė platus lygus laukas. Nereikšminguoju keliuku tiesiai į juos važiavo žvalgybinių šarvuočių kolona su svastikomis.

Mimi riktelėjo. Pulkininkas Simeonas sudejavo.

Tomas Lyvenas tarė:

— Ką čia šitie veikia? Gal jie pasiklydo...

— Viskas žuvo, — tarė pulkininkas, išblyškęs kaip lavonas.

— Tik vėl nepradėkit. Jūs mane nervinat!

Žiulis Simeonas dusdamas paaiškino:

— Mano portfelyje yra slaptų dosjė ir visų prancūzų agentų sąrašai su pavardėmis ir adresais.

Tomui pritrūko oro:

— Jūs, matyt, išprotėjot? Kam vežiojatės visa tai?

Pulkininkas sušuko:

— Aš gavau generolo Efelio įsakymą nugabenti šiuos sąrašus į Tulūzą ir perduoti juos tam tikram asmeniui, kad ir kas būtų!

— Ar negalėjote įspėti iš anksto? — aprėkė jį Tomas.

— Jei būčiau pasakęs anksčiau, ar būtumėt mane įsisodinęs?

Tomas nenorom nusijuokė.

— Čia tai jūsų tiesa!

Po valandėlės jie susitiko su vokiečių kolona.

— Aš turiu pistoletą, — sušnabždėjo pulkininkas. — Kol gyvas, niekas nepalies šio portfelio.

— Manau, tie ponai mielai palauks kokias porą minučių, — tarė Tomas ir išjungė variklį.

Apdulkėję vokiečių pėstininkai smalsiai priėjo arčiau. Iš džipo išlipo lieknas šviesiaplaukis vyresnysis leitenantas. Jis priėjo prie kraislerio, atidavė pagarbą ir tarė:

— Laba diena. Ar galiu paprašyt jūsų dokumentų?

Mimi sėdėjo tarsi suparaližuota. Ji neištarė nė žodžio. Pėstininkai apsupo kraislerį iš visų pusių.

— *It's okay*, — oriai pasakė Tomas Lyvenas. — *We are Americans, see?**

— *I can see the flags*, — puikia anglų kalba tarė šviesiaplaukis leitenantas. — *And now I want to see your papers!***

— *Here your are****, — tarė Tomas ir padavė jam dokumentą.

Vyresnysis leitenantas Fricas Egmontas Cumbušas ištempė amerikietišką diplomatinį pasą tarsi armoniką, suraukęs kaktą apžiūrėjo jį, paskui žvilgtelėjo į elegantišką jauną vyriškį, kuris be galo pasipūtusiu ir nuobodžiaujančiu veidu sėdėjo prie sunkaus juodo automobilio vairo.

---

* Viskas gerai... Mes amerikiečiai, matot? (*Angl.*)

** Matau vėliavą... Ir noriu pamatyti jūsų dokumentus! (*Angl.*)

*** Štai (*angl.*).

Šviesiaplaukis Cumbušas tarė:

— *Your name is William S. Murphy*?*

— *Yes***, — atsakė jaunasis vyriškis ir nusižiovavo, tiesa, mandagiai prisidengęs ranka burną.

Jei tavo vardas ne Viljamas S. Merfis, o Tomas Lyvenas, jei tu esi prancūzų slaptosios tarnybos agentas, pažymėtas juoduosiuose vokiečių slaptosios tarnybos sąrašuose, jei ką tik atsidūrei vermachto šarvuočių kolonos viduryje ir tavo automobilyje sėdi draugužė prancūzaitė bei civiliai apsirengęs aukštas „Deuxième Bureau" karininkas, ir tu žinai, kad savo odiniam portfelyje jis vežasi visų prancūzų agentų sąrašus ir dosjė — ką gi, tuomet, aišku, labai naudinga apsimesti nuobodžiaujančiu pasipūtėliu!

Vyresnysis leitenantas Cumbušas mandagiai grąžino diplomatinį pasą. Šiaip ar taip, tą karštą 1940-ųjų birželio 13-ąją Jungtinės Valstijos dar buvo neutralios. Žinoma, Cumbušas nenorėjo veltis į nemalonumus. Tačiau jis buvo nelaimingai vedęs ir todėl mėgo tarnybą armijoj. Taigi, pareigos verčiamas, leitenantas tarė:

— Paprašyčiau damos paso!

Puikioji juodaplaukė Mimi, tiesa, nesuprato, tačiau įspėjo, ko jis nori, atsidarė rankinuką ir išsiėmė dokumentus. Automobilį apspitusius pėstininkus ji apdovanojo šypsena, kuri sukėlė pasigėrėjimo murmesį.

— *My secretary****, — paaiškino Tomas leitenantui. Viskas klostosi puikiai, galvojo jis. Dar tik Simeonas, ir būsim laisvi.

Kitą akimirką įvyko katastrofa. Vyresnysis leitenantas Cumbušas įkišo galvą pro automobilio langą, norėdamas atiduoti Mimi pasą. Tada atsisuko į Simeoną, sėdintį tarp skrybėlių dėžučių bei lagaminų ir laikantį ant kelių odinį portfelį.

---

* Jūs Viljamas S. Merfis? (*Angl.*).

** Taip (*angl.*).

*** Mano sekretorė (*angl.*).

Galbūt Cumbušas per greitai ištiesė ranką. Pulkininkas Simeonas atšlijo nuo teutono rankos atgal ir su fanatiška krikščionių kankinio išraiška prispaudė portfelį prie krūtinės.

— Nagi, — pasakė Cumbušas, — ką gi jūs ten turit? Parodykit!

— *Non, non, non*! — suriko pulkininkas.

Tomas buvo beįsikišąs, kai pajuto Cumbušo alkūnę savo burnoje. Galų gale kraisleris juk ne žaidimų aikštelė.

Mimi ėmė klykti. Cumbušas susimušė galvą į automobilio stogą ir nusikeikė. O kai Tomas apsisuko, bėgių svirtelė pataikė jam į jautrią vietą. Į kojos kelį.

Tas didvyris asilas, įsiutęs pamanė Tomas Lyvenas. Paskui didžiuliam savo siaubui jis išvydo Simeono rankoje prancūzišką armijos pistoletą ir išgirdo jį švokščiant:

— Ankas šalin arba ašš šauti!

— Asile! — suriko Tomas. Trenkdamas Simeonui per rankas, jis kone išsisuko savąją. Nugriaudėjo šūvis. Kulka pramušė automobilio stogą.

Tomas išplėšė Simeonui iš rankos ginklą ir prancūzų kalba piktai tarė:

— Bet per jus išties *tik* nemalonumai!

Vyresnysis leitenantas Cumbušas atplėšė automobilio dureles ir užriko ant Tomo:

— Išlipk!

Maloniai šypsodamasis Tomas išlipo. Leitenanto rankoje irgi buvo pistoletas. Pėstininkai stovėjo lyg įkasti, paruošę ginklus. Staiga pasidarė tylu, labai tylu.

Tomas sviedė Simeono ginklą į rugių lauką ir, pakėlęs antakius, pažvelgė į atsivėrusias penkiolikos pistoletų angas.

Dabar jau niekas nebepadės, galvojo Tomas; apeliuosiu į mūsų tautos autoritetą. Taigi jis giliai įtraukė į plaučius oro ir užbliovė ant Cumbušo:

— Ponas su ponia mano globoje! Mano automobilis pažymėtas Jungtinių Valstijų vėliava.

— Išlipkit, arba šaunu! — suriko Cumbušas civiliui pulkininkui Simeonui, kuris išblyškęs sėdėjo gale.

— Likit viduje! — sušuko Tomas. Nieko geresnio jam neatėjo į galvą.

— Šis automobilis — eksteritorialus. Kas jame sėdi — tas yra Amerikos žemėje!

— Man nusispjaut...

— Okei, okei, atrodo jūs norite išprovokuoti tarptautinį konfliktą! Dėl tokio konflikto ir kilo Pirmasis pasaulinis karas!

— Aš nieko neprovokuoju! Aš paprasčiausiai atlieku savo pareigą! Tas žmogus, galimas daiktas, prancūzų agentas!

— Argi manote, kad agentas elgtųsi taip kvailai?

— Duokit portfelį. Aš noriu žinoti, kas jame yra!

— Tai diplomatinis bagažas, saugomas tarptautinių sutarčių. Aš skųsiuos jūsų viršininkui.

— Greit galėsit tai padaryti!

— Ką tai reiškia?

— Jūs vyksit su mumis!

— Kur?

— Į mūsų korpuso vadavietę! Ir aklam būtų aišku, kad čia kažkas ne taip! Sėskit prie vairo ir apsukit automobilį. Jei pabandysit sprukti — šaudysim be įspėjimo. Ir ne į padangas, — pasakė vyresnysis leitenantas Cumbušas. Jis kalbėjo labai tyliai.

Antras skyrius

1

Melancholiškai dūsaudamas Tomas Lyvenas apžvelgė raudona, balta ir auksine spalvomis išdekoruotą miegamąjį. Miegamasis priklausė 107–ajam apartamentui. 107–asis apartamentas buvo vienas iš keturių prabangiausių „Jurgio

Penktojo“ viešbučio numerių. „Jurgio Penktojo“ viešbutis buvo vienas iš keturių prabangiausių Paryžiaus viešbučių. Jau kelios valandos ant jo stogo plevėsavo reicho vėliava su svastika. Jau kelios valandos šalia portalo žlegsėjo sunkūs vokiečių tankai. Viešbučio kieme stovėjo juodas kraisleris. O 107 apartamento miegamajame sėdėjo Tomas Lyvenas, Mimi Šamber ir pulkininkas Žiulis Simeonas.

Jie išgyveno klaikią parą. Šarvuočio iš priekio ir šarvuočio iš užpakalio saugomus juos nugabeno į korpuso vadavietę. Vyresnysis leitenantas Cumbušas pamėgino per radiją susisiekti su generolu. Tačiau vokiečiai žygiavo į priekį taip sparčiai, kad, matyt, visai nebuvo pastovių vadaviečių. Ir tik tada, kai be kovos buvo užimtas Paryžius, generolas leido sau atsikvėpti — „Jurgio Penktojo“ viešbutyje.

Koridoriuje kaukšėjo sunkūs pėstininkų batai. Hole buvo priversta dėžių, automatų, telefono kabelių. Buvo tiesiamos ryšių linijos. Aplinkui viešpatavo didžiulis šurmulys.

Prieš ketvirtį valandos vyresnysis leitenantas Cumbušas nuvedė tris savo belaisvius į 107–ojo apartamento miegamąjį. Paskui dingo. Aišku, leitenantas informavo savo generolą. Juodasis portfelis dabar gulėjo ant Tomo Lyveno kelių, jis paėmė jį, užrakindamas automobilį. Tomui atrodė, kad jo rankose portfeliui bus saugiau.

Už puošnių svetainės durų kažkas staiga piktai subliovė. Durys atsivėrė. Už jų stovėjo aukštaūgis karininkas, kuris tarė:

— Ponas generolas fon Felzenekas maloniai kviečia ponį Merfį.

Vadinasi, aš dar laikomas amerikiečių diplomatu, pamanė Tomas. Taigi pirmyn...

Jis lėtai atsistojo, pasiėmė juodąjį portfelį ir oria mina, nė nežvilgtelėjęs į adjutantą, nužingsniavo į svetainę.

Generolas Erikas fon Felzenekas buvo neaukštas vyras trumpai kirptais žilstelėjusiais plaukais ir akiniais su auksiniais rėmeliais.

Tomas išvydo nedidelį stalą, ant kurio šalia viešbučio indų stovėjo du skardiniai katiliukai. Matyt, generolą sutrukdė jam skubiai pietaujant. Šia aplinkybe Tomas Lyvenas pasinaudojo, kad parodytų tarptautinį mandagumą:

— Generole, aš apgailestauju, kad sutrukdžiau jūsų pietus.

— Tai aš, — tarė generolas fon Felzenekas, spausdamas Tomui ranką, — turiu atsiprašinėti, ponas Merfi.

Tomui kojas pakirto, kai generolas padavė jam netikrą diplomatinį pasą ir netikrus Mimi bei Simeono pasus.

— Jūsų dokumentai tvarkingi. Atleiskit už vyresniojo leitenanto veiksmus. Jūsų keleivio elgesys jam pasirodė įtartinas. Tačiau, kad ir kaip ten būtų, jis viršijo savo įgaliojimus.

— Generole, tai gali kiekvienam pasitaikyti..: — sumurmėjo Tomas.

— To *neturi* pasitaikyti, ponas Merfi! Vokiečių vermachtas elgiasi korektiškai. Mes gerbiame diplomatinę neliečiamybę. Mes juk ne plėšikaujantys riteriai!

— *Certainly not...**

— Ponas Merfi, būsiu atviras. Vos prieš savaitę turėjau baisingų nemalonumų. Vos fiūreris nesužinojo. Pora tokių stropuolių netoli Amjeno suėmė du ponus iš Švedijos karinės misijos ir juos apieškojo. Bjaurus skandalas! Turėjau asmeniškai atsiprašyti. Man tai buvo gera pamoka. Antrąsyk tai nepasikartos. Ar jūs jau pietavot, ponas Merfi?

— N–ne...

— Ar galiu jus pakviesti prieš jums išvykstant? Kuklus karių valgis. Viešbučio virtuvė dar nedirba. O „Slyva“, matyt, šiandien neatsidarė, cha cha cha!

— Cha cha cha!

— Tai ką — nedidelį šūvį iš vokiškos lauko virtuvės?

— Jei nesutrukdysiu.

---

* Žinoma, bet... (*Angl.*)

MENIU

Įvairūs troškiniai

1940-ųjų birželio 15-oji

Valgant šiuos patiekalus, Tomas Lyvenas „pavergė" vokiečių generolą

BULVIŲ GULIAŠAS

Svogūnai pakepinami riebaluose, kol pasidarys permatomi; bekepinant gerai pasūdomi ir apibarstomi ankštpipiriais. Paskui pridedama smulkiai supjaustytos jautienos. Kai mėsa bus jau besuminkštėjanti, sudedama smulkiai supjaustytų bulvių, svarbu įsidėmėti: svogūnų turi būti tiek, kiek ir mėsos! Be to, pabaigoje dedama į puodą šiek tiek mairūno ir smulkiai supjaustytų saldžiarūgščių agurkų.

ŽIRNELIAI SU RYŽIAIS

Išvirti ryžiai sumaišomi su žaliaisiais žirneliais (konservuotais arba šviežiais — tada jie pirma išverdami). Puodas verdamas ant silpnos ugnies ir pamaišant įdedama riebalų ar sviesto, smulkiai supjaustytos mėsos, galima ir keptos, likučių arba Frankfurto dešrelių — irgi smulkiai supjaustytų. Prieskoniai pagal skonį — geriausiai tinka karis, o patiekiant apibarstoma parmezano sūriu.

AIRIŠKAS TROŠKINYS

Yra keletas receptų šiuo pavadinimu, kaip pagaminti puikų patiekalą iš avienos ir baltagūžių kopūstų. Vienas geriausių yra Meklenburgo receptas. Aviena supjaustoma keturkampiais gabalėliais, pasūdoma ir 1 — 1,5 val. verdama. Paskui nulupami viršutiniai kopūstlapiai, išpjaunami kotai, galvos perpjaunamos į keturias dalis, 15 min. paverdama ir gerai nusausinama rankšluosčiu. Puodo dugnas išklojamas plonai supjaustytais lašinukais, dedamas sluoksnis kopūstų, apvalioji pusė turi būti viršuje, ant jo sluoksnis mėsos, užbarstoma smulkiai supjaustytų svogūnų, builio, druskos, pipirų ir šiek tiek gvazdikėlių. Taip kopūstai sluoksniuojami su mėsa ir prieskoniais. Viršuje turi būti kopūstai. Paskui pilama perkošto avienos sultinio ir apie 1 val. verdama. Patiekiant šis valgis sukrečiamas į dubenį.

— Ką jūs, aš džiaugiuosi! Koge, įrankius! Pamaitinkit ir ponus kitame kambaryje...

— Klausau, ponas generole!

Už penkių minučių...

— Kiek monotoniškas ėdalas, ar ne, ponas Merfi?

— *Oh, no*, atsižvelgiant į aplinkybes, tai skanu... — tarė Tomas Lyvenas, pamažu atgaudamas pusiausvyrą.

— Nežinau, kas yra, tie šmikiai net šitokio valgio nemoka pagaminti! — pyko generolas.

— Generole, — švelniai tarė Tomas Lyvenas, — atsidėkodamas už jūsų draugiškumą, aš atskleisiu jums nedidelis triukas...

— Po perkūnais, ponas Merfi, jūs fantastiškai kalbat vokiškai!

Tai pavojingas gyvybei komplimentas, pamanė Tomas ir skubiai pamiršo dalį kalbos įgūdžių.

— *Thank you*, generole. Mano auklė yra buvus iš Meklenburgo. Jos *speciality* buvo meklenburgiški valgiai...

— Įdomu, ar ne, Koge? — pasakė adjutantui generolas.

— Tikrai taip, ponas generole.

— Visiškai nepelnytai, — dėstė toliau Tomas Lyvenas, rūpestingai imituodamas amerikietišką akcentą, — troškiniai gavo tokį blogą vardą. Aš mielai paaiškinsiu, kaip pagaminti originalų Meklenburgo troškinį. Bet ir bulvių guliašas gali atstoti delikatesą! — Tomas prislopino balsą: — Dar vienas klausimas, kuris man jau seniai neduoda ramybės. Ponas generole, ar tiesa, kad į kareivių valgį yra dedama — hm — *sodos*?

— Tai labai paplitęs gandas. Aš nieko negaliu apie tai pasakyti — paprasčiausiai nežinau. Kad ir kaip ten būtų, žmonės dažnai ištisus mėnesius nebūna namuose, nemato savo žmonų, savo... manau, jūs suprantat.

— Puikiausiai, ponas generole! Ką gi, bet kuriuo atveju čia pagelbės svogūnai.

— Svogūnai?

— Tai yra svarbiausia bulvių guliašo dalis, ponas generole. Ačiū Dievui, Prancūzijoj svogūnų netrūksta. Triukas labai paprastas: svarui mėsos imame svarą svogūnų, dedame mairūno, smulkiai supjaustytų saldžiarūgščių agurkų ir...

— Valandėlę, pone Merfi! Koge, užsirašykit viską, aš perduosiu tai savo kvartirmeisteriui.

— Klausau, ponas generole!

— Taigi, — varė toliau Tomas, — svogūnus apkepiname riebaluose, kol pasidarys permatomi, pasūdom ir užberiam ankštpipirių...

Jis diktavo toliau, bet staiga kažkas pabeldė į duris ir į kambarį įėjo pasiuntinys. Jis pasišnabždėjo su generolu, ir abu kažkur išėjo.

Tomas toliau diktavo troškinio receptą.

Netrukus generolas grįžo.

Jis prašneko tyliai, plieniniu balsu:

— Daviau velnių vyresniajam leitenantui Cumbušui. Visa ši istorija jam neduoda ramybės. Jis paskambino į amerikiečių ambasadą. Pono Merfio ten niekas nepažįsta. Ar galite tai paaiškinti, ponas Merfi?

2

Pro viešbutį vis dar riedėjo sunkūs tankai ir šarvuočiai. Vikšrų žlegsėjimas ir motorų kriokimas užgulė Tomui Lyvenui ausis.

Kažkaip savaime jo ranka išsiėmė chronometrą ir įjungė mechanizmą: dvylika dūžių ir dar du. Generolas stovėjo lyg suakmenėjęs. Aidint sidabriniam varpeliui Tomo galvoje žaibiškai skriejo mintys. Niekas nepadės, galvojo jis, reikia lošti va bank...

— Na gerai. Man neliko kito išeities. Nors ir nusižengsiu griežčiausiam įsakymui... Ponas generole, prašau pokalbio prie keturių akių. — Jis kalbėjo vokiškai be jokio akcento.

— Klausykit, ponas Merfi, ar kaip jūs ten vadinatės. Aš jus įspėju! Man nieko nereiškia surengti karo lauko teismą.

— Penkias minutes prie keturių akių, ponas generole! — Tomas Lyvenas stengėsi neparodyti, kad jaudinasi.

Generolas ilgai svarstė. Paskui linktelėjęs galva jis išsiuntė adjutantą.

Vos tik šis paliko kambarį, Tomas išpylė kaip kulkosvaidis:

— Ponas generole, aš atskleisiu jums svarbią karinę paslaptį. Man išėjus, jūs bematant užmiršite mūsų susitikimą...

— Jūs iš proto išsikraustėt?

— ... Aš atskleidžiu jums slaptą vadovybės planą. Jūs turite man duoti karininko garbės žodį, kad neprasitarsit apie tai nė gyvai dvasiai...

— Taip begėdiškai manęs dar niekas...

— ... Aš turėjau griežčiausią admirolo Kanario įsakymą...

— Ka–Kanario?

— ... Asmeniškai Kanario, kad ir kas nutiktų, dėtis amerikiečių diplomatu. Aplinkybės verčia mane pasakyti tiesą. Prašau... — plačiu judesiu Tomas atsisagstė liemenę ir iš vidinės kišenės išsiėmė pažymėjimą:

— Skaitykit, ponas generole!

Felzenekas perskaitė.

Dokumentas, kurį jis laikė rankoje, buvo tikras abvero tarnybinis pažymėjimas, išduotas kažkokio majoro Loso, abvero Kelno skyriaus karininko. Tomas nešiojosi šį pažymėjimą, tikėdamas, kad vieną gražią dieną jo prireiks...

Abstulbęs generolas tarė:

— Jūs... jūs iš abvero?

— Kaip matot! — Tomas įsivažiavo kaip reikiant. — Jei ponas generolas abejoja mano žodžiais, prašau nedelsiant užsakyti skubų vadovybės pokalbį su Kelnu! — Jei jis paskambins — man galas, jei nepaskambins — aš išgelbėtas — lyg žaibas praskriejo mintis.

— Tačiau jūs turit suprasti...

Atrodo, aš išgelbėtas, pamanė Tomas ir užbliovė:

— Ar žinot, kas tie žmonės, kurie ten laukia? Itin svarbūs prancūzų agentai! Pasiruošę dirbti mums! — Jis atidarė juodąjį portfelį. — Čia yra visų „Deuxième Bureau" agentų sąrašai ir dosjė. Dabar suprantat, kas pastatyta ant kortos?

Generolas fon Felzenekas buvo sukrėstas. Jo pirštai nervingai barbeno į stalą. Tomas Lyvenas mąstė: dosjė, sąrašai, agentų pavardės. Jei mano tautiečiai vokiečiai gaus šiuos sąrašus, jie nužudys visus prancūzų agentus. Pasipils kraujas, daug kraujo. O jeigu jie *negaus* sąrašų? Tuomet prancūzų agentai žudys vokiečius. Ir viena, ir kita man nepatinka. Nekenčiu karo ir prievartos. Taigi reikia gerai pasvarstyti, kur dėti tą juodąjį portfelį. Pagalvosiu vėliau. Dabar reikia nešdintis iš čia...

Generolas išlemeno:

— Vis tiek — vis tiek aš nesuprantu. Jei tie žmonės pasiruošę dirbti mums, kam visas tas paslaptingumas?

— Ponas generole, ar jūs *iš tiesų* nesuprantat? Mus medžioja visa prancūzų žvalgyba! Kiekvieną akimirką laukiame užpuolimo! Todėl admirolui ir kilo mintis, pasinaudojus neutralios valstybės diplomatinio neliečiamumo teise, nugabenti abu šiuos žmones į pilį prie Bordo ir paslėpti juos ten, kol baigsis kovos veiksmai! — Tomas karčiai nusijuokė. — Deja, mes nenumatėm galimybės, kad pareigingas vokiečių karininkas vėjais paleis visus mūsų planus!— Jis rimtai linktelėjo. — Prarastas laikas, neįkainojamas laikas! Ponas generole, jei tie žmonės pateks į prancūzų rankas, tuomet pasekmės — tarptautinės pasekmės — bus baisios... O dabar galų gale paskambinkit į Kelną!

— Bet aš tikiu jumis!

— Jūs manim tikite! Kaip miela! Tai gal bent leisite man paskambinti į Kelną ir pranešti apie šį nesusipratimą!

— Klausykit, aš ką tik turėjau didelių nemalonumų. Ar būtina skambinti?

— Ką tai reiškia: ar būtina skambinti? Turite geresnį pasiūlymą? Jei dabar man pagaliau bus leista vykti, kur garantijos, kad jūsų stropuoliai vėl nesuims manęs prie artimiausio kampo?

Generolas sudejavo:

— Aš išrašysiu jums leidimą pravažiuoti... Daugiau jūsų niekas nebesustabdys — niekas...

— Na gerai, — tarė Tomas. — Dar vienas dalykas, ponas generole: nebarkite daugiau leitenanto Cumbušo. Jis tik vykdė savo pareigą. Įsivaizduokit, jeigu aš iš tiesų būčiau prancūzų agentas, o jis mane paleistų...

3

Kai juodas kraisleris su žvaigždėta vėliava išvažiavo iš „Jurgio Penktojo" viešbučio kiemo, du vokiečių sargybiniai atidavė jam pagarbą. Tomas Lyvenas, arba Viljamas S. Merfis, spustelėjo klaksoną ir mandagiai atsakė į tokį dėmesingumą.

Tiesa, paskui Tomo mandagumas išgaravo. Jis gerokai aprėkė Žiulį Simeoną. Šis viską išklausė tylėdamas.

Pavėlavę beveik dvi paras, jie vėl išvažiavo į tą patį kelią. Tomas paklausė:

— Kas, tiesą sakant, turi gauti šį portfelį?

— Majoras Debra.

— Kas jis toks?

— Antras pagal svarbą žmogus „Deuxième Bureau". Jis nugabens dokumentus į Angliją arba į Afriką.

O tuomet, susirūpinęs galvojo Tomas, o tuomet? Ak, koks gražus būtų pasaulis be slaptųjų tarnybų?

— Majoras laukia Tulūzoj?

— Neturiu nė menkiausio supratimo, kur jis dabar yra, — atsakė pulkininkas. — Neaišku, kada jis atvyks — ir kaip. Man duotas įsakymas surasti Tulūzoj mūsų pašto dėžutę.

— Kokią pašto dėžutę? — paklausė Mimi.

— Pašto dėžute vadinamas žmogus, kuris gauna žinias arba perduoda jas toliau.

— Aha.

— Tas žmogus absoliučiai patikimas. Tai Žeraras Perjė, jis turi nuosavą garažą...

Bėglių ir kareivių prikimštomis gatvėmis jie riedėjo daug dienų. Leidimas, kurį generolas Felzenekas davė Tomui, darė tikrus stebuklus. Vokiečių kontrolės postuose jų laukė tikri mandaguoliai. Galiausiai Tomas net prisipylė benzino iš vermachto atsargų. Vienas kapitonas davė jiems penkis kanistrus.

Neprivažiavus Tulūzos, Tomas sustojo ir šiek tiek pertvarkė automobilį. Jis nuėmė CD ženklus bei visas Amerikos vėliavas. Visą šį rekvizitą Tomas sukišo į bagažinę, ketindamas panaudoti jį vėliau, ir susirado du prancūzų numerių skydelius.

— Prašau jūsų neužmiršti, kad nuo šiol aš nebe Merfis, o Žanas Leblankas, — pasakė jis Mimi ir Simeonui. Ši pavardė buvo netikram pase, kurį Tomui davė jo mokytojas Jupiteris šnipų mokykloje šalia Nansi...

Tulūzos miestas turėjo apie 250 000 gyventojų — taikos metu. Dabar čia susikaupė virš milijono žmonių. Miestas buvo panašus į karštligės krečiamą, tragišką turgavietę. Milžiniškos bėglių minios nakvojo po atviru dangumi, po senais medžiais aikštėse, šalia Šanžo ir Sen Serneno gatvių. Tomas matė automobilius su visos Prancūzijos ir pusės Europos numeriais. Jis pastebėjo Paryžiaus miesto autobusą, ant kurio vis dar puikavosi lentelė su maršruto pabaiga — „Triumfo arka“ bei sunkvežimį su užrašu: „Sodos vandens ir limonado fabrikas. Alovzas Šildhameris ir sūnūs, Viena XIX, Krotenbacho gatvė Nr. 32“.

Kol pulkininkas ieškojo savo „pašto dėžutės“, Tomas ir Mimi pamėgino gauti kambarį.

Jie bandė laimę viešbučiuose, pensionuose ir mebliuotuose kambariuose. Bandė laimę visur. Tulūzoj nebuvo nė vieno laisvo kambario. Viešbučiuose šeimos gyveno holuo-

se, restoranuose, baruose ir dušuose. Kambariai buvo du, tris sykius perpildyti.

Po kelių valandų skaudamom kojom Tomas ir Mimi grįžo prie automobilio. Ant kraislerio paminos sėdėjo pulkininkas. Jis atrodė sutrikęs. Juodąjį portfelį Simeonas laikė po pažastimi.

— Kas nutiko? — paklausė Tomas. — Ar neradote garažo?

— Radau, — pavargusiu balsu ištarė Simeonas. — Tačiau pono Perjė ten nebuvo. Jis mirė. Gyva tik jo netikra sesuo, Žana Perjė. Jos adresas Beržero gatvė Nr. 16.

— Važiuojam tenai, — tarė Tomas. — Galbūt majoras Debra jai ką nors perdavė.

Beržero gatvė buvo senamiesty, kurio akmenim grįstos gatvės ir skersgatviai bei žavūs namai mažai tepasikeitė nuo aštuonioliktojo šimtmečio. Klykė vaikai, grojo radijas, ant virš gatvės ištiestų virvių plevėsavo margi skalbiniai.

Beržero gatvėje netrūko restoranėlių, užkandinių, nedidelių barų, netrūko čia ir nuostabių merginų. Jos buvo šiek tiek per ryškiai išsidažiusios, šiek tiek per nekukliai apsirengusios ir vaikštinėjo šen bei ten, tarsi kažko laukdamos.

Pasirodė, kad namas Nr. 16 — tai nedidelis senamadiškas viešbutukas su nušiurusiu restoranėliu pusrūsyje. Prie durų spindėjo moters silueto formos žalvarinė lentelė su užrašu:

PAS ŽANĄ

Ankštame, tamsiame hole juos pasitiko portjė blizgančiais nuo briliantino plaukais. Statūs laiptai vedė į antrąjį viešbučio aukštą. Portjė pasakė, kad madam tuoj išeis. Galbūt ponai malonėtų tuo tarpu luktelėti salone.

Salone netrūko liustrų, pliušo, plunksnų ir kambarinių augalų, kurie atrodė kažkokie apdulkėję. Čia stovėjo gra-

mofonas, didžiulis veidrodis dengė visą sieną. Tvyrojo kvepalų, pudros, šaltų cigarečių dūmų tvaikas.

Mimi kiek sutrikus tarė:

— O Dieve, kaip tu manai, čia kartais ne...

— Hm, — pasakė Tomas.

Simeonas puritoniškai susiraukė:

— Eime iš čia!

Įžengė puiki, kokių trisdešimt penkerių metų amžiaus moteris. Jos trumpai kirpti plaukai buvo liūto karčių spalvos, ji buvo rafinuotai pasidažiusi. Matyti, kad tai — energinga moteris, pažįstanti gyvenimą ir išmokusi su humoru į jį žiūrėti. Šios moters kūno formos iškart patraukė Tomo Lyveno dėmesį.

Jos balsas buvo kiek pakimęs:

— Sveiki atvykę, brangūs ponai. O, trise! Žavinga. Aš esu Žana Perjė. Leiskit pristatyti jums mano mažąsias drauges.

Ji suplojo rankomis.

Raudonu šilku apmuštos durys atsivėrė, ir į kambarį įžengė trys merginos, tarp jų viena mulatė. Visos trys buvo puikios ir visos trys nuogos. Šypsodamos merginos priėjo prie didžiulio veidrodžio ir ėmė suktis rateliu. Įdomioji dama liūto karčių spalvos plaukais prašneko:

— Leiskit jus supažindinti. Iš kairės į dešinę: Sonia, Bebė, Žaneta...

— Madam, — pralemeno pulkininkas.

— ... Žaneta kilusi iš Zanzibaro. Ji...

— Madam, — jau garsiau nutraukė ją pulkininkas.

— Klausau, pone?

— Čia nesusipratimas. Mes norime pakalbėti su jumis viena, madam! — pulkininkas atsistojo, priėjo prie Žanos Perjė ir tyliai ištarė:

— Ką pasakė žiogui skruzdėlė.

Žanos Perjė akys susiaurėjo, ir ji tyliai atsakė:

— Šok, šok, žiemą badu dvėsi.

Tada suplojo rankomis ir tarė gražuolėms:

— Galite eiti!

Visos trys kikendamos dingo.

— Atleiskit, aš juk nežinojau... — Žana nusijuokė ir pažvelgė į Tomą. Atrodė, jis jai patinka. Mimi kaktoje iš pykčio staiga atsirado raukšlelė.

Žana tarė:

— Dvi dienos prieš mirtį brolis man viską papasakojo. Jis pasakė man slaptažodį. — Ji pasisuko į Simeoną. — Tai jūs ir esat tas ponas, kuris turi atvežti portfelį. Tačiau žmogus, kuris jį paims, dar nepasirodė.

— Tuomet aš jo palauksiu. Gali ilgokai užtrukti, kol jis atvyks. Jo padėtis tikrai nepavydėtina.

Tomas pamanė: „Ir ji taps dar blogesnė, kai tas ponulis čia pasirodys. Mat jis negaus juodojo portfelio. Jį dabar turi Simeonas. Neilgam. Aš tuo pasirūpinsiu. Pasistengsiu, kad neįvyktų naujų nelaimių, kad nepasilietų dar daugiau kraujo... Jūs turėjote duoti man ramybę, jūs visi! Dabar jau per vėlu, dabar aš irgi lošiu — tačiau pagal savo taisykles!“

— Madam, kaip žinot, Tulūza yra perpildyta. Gal galėtumėte išnuomoti mums du kambarius? — paklausė jis Žaną.

— Čia? — Mimi net pašoko.

— Vaikeli, man regis — tai vienintelė galimybė... — Tomas meiliai nusišypsojo Žanai: — Prašau, madam!

— Tiesą sakant, aš nuomoju kambarius tik valandiniam naudojimui.

— Madam, leiskite, tegu jūsų širdį sugraudina švelnus patriotinis impulsas, — paprašė Tomas.

Žana svajingai atsiduso:

— Žavus nuomininkas — na gerai.

4

Majoras Debra vis neatvyko. Praėjo savaitė, kita — jis nesirodė. Kaip puiku būtų, galvojo Tomas, arba Žanas, jei jis išvis nepasirodytų!

Restoranas „Pas Žaną“ pamažu ėmė virsti jam antraisiais namais. Kai tik turėdavo laiko, Tomas imdavo už parankės žaviąją šeimininkę liūto karčių spalvos plaukais.

— Mano virėjas pabėgo, Žanai, — skundėsi Žana savo vokiečių kilmės nuomininkui, kurį, beje, ji laikė tikru paryžiečiu ir jau antrąją dieną ėmė vadinti vardu. — O su produktais vis sunkiau ir sunkiau. Įsivaizduokit, kiek galėčiau uždirbti, jei veiktų restoranas...

— Žana, — atsakė Tomas, kuris jau antrąją dieną ėmė šeimininkę vadinti vardu, — noriu jums šį tą malonaus pasiūlyti: aš gaminu valgį, suorganizuoju produktus. O pelną dalijamės perpus. Sutinkat?

— Jūs visuomet toks veržlus?

— Jus tai trikdo?

— Priešingai, Žanai, priešingai. Nekantrauju susipažinti su kitais jūsų slaptais talentais...

Besiruošiant pastatyti ant kojų Žano restoraną, pulkininkas Simeonas gavo progą įrodyti, kad ne veltui dirba slaptojoje tarnyboje. Jis dvi dienas kažkur bastėsi, o sugrįžęs išdidžiai pareiškė Tomui ir Mimi:

— Abu mechanikai nenorėjo man nieko pasakoti, bet aš paslampinėjau garaže ir radau visas reikalingas nuorodas. Raktą. Žemėlapį. Užrašus. *Voilà!* Senasis Perjė turėjo benzino saugyklą.

— Velniai rautų! Kur?

— Miške, priešais Vilfranšą de Laragą. Penkiolika kilometrų nuo čia. Bunkeryje. Mažiausiai šimtas kanistrų. Aš ką tik buvau ten.

Mimi pašoko ir atvirai įsisiurbė pulkininkui į lūpas...

Čia man pamoka už Žaną, pamanė Tomas ir pagarbiai tarė:

— Sveikinu jus, ponas pulkininke!

— Ak, — kukliai ir maloniai atsakė Simeonas, kai vėl galėjo kalbėti, — žinote, bičiuli, aš taip džiaugiuosi, kad galų gale padariau kažką protingo!

Dievas panorėjo, kad visi slaptieji agentai būtų tokie sumanūs, pamanė Tomas.

Jie atsigabeno iš miško benziną. Išleidęs keletą iš savo turimų 27 730 dolerių, Tomas nusipirko nedidelį pežo. Juodąjį kraislerį jis pastatė garaže — šis rijo per daug degalų.

Dabar Tomą dažnai galėdavai sutikti duobėtuose Tulūzos apylinkių keliuose. Visi valstiečiai jį pažinojo, vaipėsi ir tylėjo. Vieniems Tomas gerai mokėdavo, kitus aprūpindavo prekėmis iš miesto...

Tomas virė, kepė, troškino, net žiūrėti buvo miela. Žana jam padėdavo. Virtuvėje buvo karšta. Žana gynėsi nuo karščio mažindama savo aprangą kiek tik buvo įmanoma. Tai buvo laiminga partnerystė: ji žavėjosi juo, jis žavėjosi ja, Mimi ir Simeonas ilgam eidavo pasivaikščioti.

Dabar restoranas būdavo ištisas dienas pilnas. Ateidavo daugiausia vyrai, bėgliai iš tų šalių, su kuriomis Hitleris buvo jau susitvarkęs. Taigi Tomo meniu nuolat keitėsi. Pabėgėliai buvo sužavėti. Humaniškos kainos čia suvaidino ne paskutinį vaidmenį.

Dar labiau sužavėtos buvo viešbučio merginos. Jaunas, galantiškas virėjas visas jas papirko savo elegantiškumu ir įžūlumu, meilumu ir protu. Jos jautė, kad su jomis elgiamasi kaip su damomis — Tomas nė su viena iš jų nesistengė užmegzti artimesnių santykių.

Netrukus Tomas tapo nuodėmklausiu, pinigų skolintoju, patarėju teisės ir medicinos klausimais bei niekados nepavargstančiu klausytoju, jei kartais jam atsiverdavo slapčiausios moteriškų širdžių kertelės.

Žaneta augino kaime kūdikį. Valstiečių šeima ėmė kelti vis begėdiškesnius reikalavimus. Tomas ją nuo šito atpratino.

Sonia turėjo gauti palikimą, tačiau sukčius advokatas nenorėjo jo atiduoti. Tomas jį įtikino atiduoti.

Bebė turėjo žiaurų draugužį, kuris ją nuolat apgaudinėjo ir kūlė. Švelni užuomina apie tam tikrus policijos potvarkius ir kietas džiudžitso smūgis privertė šį vaikiną elgtis mandagiau.

Draugužio vardas buvo Alfonsas. Vėliau per jį Tomas susilauks didelių nemalonumų...

Tarp nuolatinių restorano lankytojų buvo vienas bankininkas, Valteris Lindneris. Jis paspruko nuo Hitlerio pirma iš Vienos, vėliau iš Paryžiaus.

Kelyje Lindneris turėjo atsiskirti nuo žmonos ir dabar laukė jos pasirodant. Jiedu tarėsi susitikti Tulūzoje.

Valteris Lindneris labai simpatizavo Tomui. Kai jis sužinojo, kad Tomas yra bankininkas, pasiūlė jam štai ką:

— Keliaujam su manim į Pietų Ameriką. Kai tik atvyks mano žmona, aš tenai patrauksiu. Anapus aš turiu kapitalą. Būkit mano partneriu... — Ir jis parodė jam „Rio de la Placos" banko pažymą, išduotą visai neseniai ir liudijančią, kad Lindneris disponuoja daugiau kaip milijono dolerių vertės turtu.

Tą akimirką Tomas Lyvenas, nepaisant visko, ką iki šiol išgyveno, darsyk išdrįso patikėti sveiku žmonių protu ir šviesia ateitimi.

Jis dar norėjo kuo garbingiau užbaigti „juodojo portfelio" aferą. Dosjė neturėjo patekti nei į prancūzų slaptosios tarnybos, nei į vokiečių abvero letenas.

O tada viso gero, karingoji, sutrūnijusi senoji Europa! Pirmyn į naują pasaulį! Vėl tapti bankininku, solidžiu piliečiu, civiliu! Ak, kaip jis viso to troško!

Bet troškimas taip ir neišsipildė. Greit Tomas atsikratys sąžinės priekaištų, kad su prancūzais kenkė vokiečiams. Greit jis turės kenkti su vokiečiais prancūzams. Ir prieš anglus. Ir anglams. Ir visiems trims. Ir prieš visus tris. Beprotybė dar tik prasidėjo. Tomo sieloj glūdįs geras žmo-

gus, mylintis taiką ir nekenčiantis karo, dar nežinojo, kas jo laukia...

Praėjo birželis, liepa. Štai jau beveik du mėnesius jie gyveno Tulūzoje. Vieną karštą vasaros rytą Simeonas, Žana ir Tomas surengė nedidelį karo tarybos pasitarimą.

Simeonas atrodė kiek susijaudinęs, tačiau Tomas atkreipė į tai dėmesį tik vėliau. Pulkininkas jam paaiškino:

— Mes turime išplėsti savo veiksmų zoną, bičiuli. Madam duos jums naujų adresų. — Jis pasilenkė prie žemėlapio. — Pažvelkit čionai, už 150 kilometrų į šiaurės vakarus nuo Tulūzos, Dordonės slėnyje, netoli Sarlos.

— Ten yra nedidelė pilis, — paaiškino Žana nervingai traukdama cigaretę — vėliau tai irgi išplaukė Tomo atminty, — Kastelno Feirako miestelio pakrašty. Ji vadinasi „Lesmilandas". Tenykščiai gyventojai irgi turi fermą, daugybę kiaulių ir karvių, visko...

Po trijų valandų mažasis pežo vis dar kratėsi dulkėtais kaimo keliukais į vakarus. Dordonės pakrantės atrodė labai romantiškai — romantiška buvo ir „Lesmilando" pilis — aukštas baltas penkioliktojo amžiaus pastatas su dviem dideliais ir dviem mažais sargybos bokštais, iškilęs virš visos apylinkės, apsuptas seno parko, už kurio driekėsi pievos ir laukai.

Tomas sustabdė automobilį prie parko vartų ir keletą kartų garsiai šūktelėjo. Niekas neatsakė.

Jis įvažiavo į didelę, žvyru išbarstytą pilies aikštę. Seni, galingi ąžuolo vartai buvo priverti. Į viršų vedė platūs laiptai.

— Ei, — vėl riktelėjo Tomas.

Tada pasigirdo aukštas šaižus juokas, ir Tomas krūptelėjo — tai buvo ne žmogaus juokas.

Po akimirksnio pro durų plyšį išniro ruda beždžionėlė, spigiai čiauškėdama nušokavo laiptais žemyn ir pasileido Tomo link. Vos jis spėjo atgauti žadą, ji jau sėdėjo jam ant kairio peties ir čiauškėdama lindo bučiuotis.

Pasigirdo moters balsas:

— Glu Glu! Glu Glu, kur tu? Ką tu ten vėl išdarinėji?

Ąžuolo vartai atsivėrė. Už jų stovėjo nuostabaus grožio tamsiaodė moteris. Ji vilkėjo ankštas baltas kelnes ir plačią baltą palaidinukę. Ant liaunų rankų skambčiojo auksinės apyrankės. Juodi plaukai buvo perskirti per vidurį ir glaudžiai gaubė veidą.

Tomas įkvėpė oro — jis pažinojo šią moterį ir garbino ją daugel metų. Jam pritrūko žodžių. Jis buvo viskam pasiruošęs, tačiau šiais beprotiškais laikais karo ir pralaimėjimo nualintos Prancūzijos viduryje staiga sutikti viso pasaulio stabą, nuostabų egzotiško grožio įsikūnijimą: garsiąją negrų šokėją Žozefiną Beiker — šito jau buvo per daug.

Su nuostabia šypsena lūpose ji tarė:

— Laba diena, mesjė, atleiskit už šį audringą pasveikinimą. Atrodo, jūs patikote Glu Glu.

— Madam... jūs... jūs esat... jūs čia gyvenat?

— Taip. Nuomininkės teisėmis. Kuo galiu jums padėti?

— Aš esu Žanas Leblankas. Na, aš atvažiavau čia, ketindamas nusipirkti maisto produktų... Jus išvydęs, madam, viską užmiršau. — Jis užlipo laiptais ir, vis dar su beždžionėle ant peties, žemai nusilenkęs pabučiavo Žozefinai Beiker ranką. — Visiškai nesvarbu, ko aš čia atvažiavau. Esu laimingas, galėdamas stovėti prieš jus, didžiausią mūsų laikų menininkę.

— Jūs labai malonus, mesjė Leblankai.

— Aš turiu visas jūsų plokšteles! „J'ai deux amours" turiu net tris! Aš mačiau daugybę jūsų pasirodymų...

Tomas Lyvenas pagarbos kupinu žvilgsniu pažiūrėjo į „Juodąją Venerą". Jis žinojo, kad garsioji šokėja, ispanų pirklio ir negrės duktė, dienos šviesą išvydo Sent Luise. Jis žinojo, kad savo karjeros pradžioj ji buvo neturtinga kaip bažnyčios pelė. Žozefina Beiker pasaulinę šlovę pelnė Paryžiuj. Publika kraustėsi iš proto, kai ji, apsijuosusi tiktai bananų vainiku, šokdavo savo nepaprastai jaudinančius šokius.

— Gal jūs kartais iš Paryžiaus, mesjė?

— Taip, aš pabėgėlis...

— Turėsit man viską papasakoti. Aš juk taip myliu Paryžių. Ar jūsų automobilis ten prie vartų?

— Taip.

— Jūs atvažiavote vienas?

— Žinoma, o ką?

— Aš tik paklausiau. Prašom į vidų, mesjė Leblankai...

Pilis buvo apstatyta senoviniais baldais. Tomas pamatė, kad čia gyvena ištisas zoologijos sodas. Be Glu Glu, Tomas dar susipažino su itin rimta liūtbeždžione Mika, mažyčiu, greitu kaip žaibas Guguse, pasišiaušusiais ūsais, milžinišku danų dogu Bonzu, tingiu pitonu Agata, kuris drybsojo prie šilto židinio hole, papūga Hanibalu bei dviem mažom pelytėm, pirmąją iš kurių Žozefina Beiker pristatė kaip Panelę plaukų suktuką, o antrąją — kaip Panelę klaustuką.

Visi šie žvėrys puikiai tarpusavy sugyveno. Bonzas gulėjo ant kilimo ir leido Panelei klaustukui tiesiogine to žodžio prasme šokinėti ant jo didelės nosies. Mika ir Hanibalas žaidė futbolą nedideliu sidabrinio popieriaus gumuliuku.

— Laimingas pasaulėlis, — pasakė Tomas.

— Žvėrys moka sugyventi, — tarė Žozefina Beiker.

— Žmonės, deja, ne.

— Kada nors ir jie išmoks, — pasakė šokėja. — O dabar papasakokit apie Paryžių!

Tomas Lyvenas ėmė pasakoti. Jį taip užkerėjo ši pažintis, kad jis visai pamiršo laiką. Galų gale Tomas kaltai pažiūrėjo į savo auksinį chronometrą.

— Šešios valandos, dėl Dievo meilės!

— Popietė buvo nuostabi. Gal dar pasiliktumėt ir pavalgytumėt su manim? Tiesa, negaliu pasiūlyti nieko ypatingo, aš nelaukiau svečių. Be to, ir mano tarnaitė išėjus...

Tomas nušvito kaip varinis pinigas.

— Jei tik *leisite* pasilikti? Bet tuomet aš pagaminsiu valgį! Ir iš paprastų produktų galima pagaminti puikių valgių!

— Tai tiesa, — tarė Žozefina Beiker. — Ar būtina kasdien valgyti ikrus.

Virtuvė buvo didžiulė, senamadiškai įrengta. Tomas Lyvenas pasiraitojęs rankoves sukosi kaip bitutė. Saulė lėtai paniro už kalvoto upės kranto, šešėliai pailgėjo, atėjo vakaras.

Žozefina Beiker žiūrėjo ir šypsojosi. Labiausiai ją sudomino Tomo gaminami pikantiški kiaušiniai.

— Madam, žinokit, kad tai mano kūryba! Jūsų garbei tesivadina jie nuo šiol: kiaušiniai „Žozefina"!

— Labai ačiū. Dabar paliksiu jus vieną ir eisiu persirengti. Taigi iki pasimatymo... — Žozefina Beiker išėjo. Tomas tęsė darbą, jo nuotaika buvo puiki. Kokia moteris, galvojo jis...

Kai Tomas baigė darbą, jis nusiplovė vonioje rankas ir nuėjo į valgomąjį. Čia degė dvidešimt keturios žvakės dviejose žvakidėse. Žozefina Beiker vilkėjo ankštą žalią suknelę. Šalia jos stovėjo aukštas tvirtas vyras tamsiu kostiumu. Vyriškio veidas buvo įdegęs saulėje, plaukai kiek žilstelėję ties smilkiniais. Jo akys ir burna liudijo jį esant geraširdį. Žozefina Beiker, spausdama vyriškio ranką, ištarė:

— Mesjė Leblankai, atleiskit už šią staigmeną, bet aš turiu būti labai atsargi. — Kupinomis meilės akimis ji pažvelgė į žilstelėjusį vyrą. — Morisai, aš noriu supažindinti tave su vienu draugu.

Vyriškis tamsiu kostiumu padavė Tomui ranką:

— Labai džiaugiuosi, kad pagaliau turiu progą su jumis susipažinti, Tomai Lyvenai. Aš tiek daug apie jus girdėjau!

Tomas vos nesuakmenėjo išgirdęs savo tikrą vardą. Kas per nesąmonė, pamanė jis, vadinasi, čia buvo spąstai!

— O, — sušuko Žozefina Beiker, — kokia aš kvaila, juk jūs dar nepažįstat Moriso. Ponas Lyvenai, čia Morisas Debra iš „Deuxième Bureau"!

5

Ak, prakeikimas, galvojo Tomas, nėjaugi taip ir nepavyks pasprukti iš šito velnio rato? Lik sveikas, intymusis vakarėli!

— Majoras Debra — mano draugas, — pranešė Žozefina.

— Laimingas žmogus, — niūriai teatsakė Tomas. Jis pažiūrėjo į majorą. — Pulkininkas Simeonas jau ne vieną mėnesį laukia jūsų Tulūze!

— Aš tik vakar atvažiavau. Vos pavyko pasprukti, mesjė Lyvenai.

Žozefina tarė:

— Morisas negali rodytis Tulūzoje. Jo veidas ten per daug gerai pažįstamas. Mieste knibždėte knibžda vokiečių agentų ir prancūzų provokatorių.

— Madam, — pasakė Tomas, — jūs užvertėt mane puikiomis naujienomis.

Majoras susijaudinęs tarė:

— Aš suprantu, ką jūs tuo norit pasakyti, mesjė Lyvenai. Nedaugelis labiau už jus rizikavo gyvybe Prancūzijos labui. Kai nuvažiuosiu į Londoną, būtinai papasakosiu generolui de Goliui, kaip apsukriai jūs išplėšėt juodąjį portfelį iš vokiečių generolo rankų!

Juodąjį portfelį...

Jau daug dienų mintys apie tą portfelį nedavė Tomui ramybės nei dieną, nei naktį.

— Portfelis yra Tulūzoj, pas pulkininką Simeoną.

— Ne, — maloniai pasakė Debra. — Portfelis jūsų automobilio bagažinėje, po įrankiais.

— Mano automobilyje?

— Jūsų mažajame pežo, kuris stovi prie parko vartų. Eime, ponas Lyvenai, atsineškime jį prieš sėsdami valgyti...

Jie mane apgavo, niršo Tomas Lyvenas. Simeonas, Mimi ir Žana mane apgavo. Ką dabar daryti? Teisybė, aš nenorėjau, jog portfelį gautų abveras, tačiau aš taip pat nenoriu, kad jį gautų prancūzai. Abiem atvejais pasilietų

kraujas, vokiečių arba prancūzų... Aš išvis nenoriu, kad lietųsi kraujas... Aš buvau taikus žmogus. Jūs padarėt mane slaptuoju agentu. Būtumėt davę man ramybę... Na, dar pamatysit, ką jūs gavot!

Taip mąstė Tomas Lyvenas, sėdėdamas priešais majorą Debra, Žozefinai Beiker iš kairės, ir vangiai kabinėdamas nuostabius dešros lizdelius, kuriuos pats ir pagamino.

Juodasis portfelis dabar stovėjo ant senovinės indaujos prie lango. Jie tikrai surado jį automobilio bagažinėje.

Su apetitu kirsdamas majoras Debra pasakojo, kaip jis ten atsidūrė:

— Vakar paskambinau Simeonui, mesjė Lyvenai. Aš jam pasakiau: „Kaip man atgauti juodąjį portfelį?“ Jis pasakė: „Jūs galit atvažiuoti į Tulūzą, bet čia jus pažins. Tačiau tas fantastiškasis Lyvenas, tas tikrai nepaprastas žmogus, jau kelios savaitės važinėja po apylinkes ir perka maisto produktus. Niekas nesistebės jį pamatęs. Jis gali nugabenti portfelį“. — Debra patraukė nosimi: — Puikus įdaras, iš ko jis?

— Pakepinti svogūnai, žalėsiai ir pomidorai. Kam tas slapukavimas, majore? Simeonas privalo mane informuoti.

— Aš taip nusprendžiau. Juk dar nepažinojau jūsų...

— Prašyčiau dar poros lizdelių, mesjė Lyvenai! — Žozefina žavingai nusišypsojo Tomui. — Šitaip juk buvo geriau. Matote, portfelis saugiai pasiekė tikslą.

— Taip, matau, — pasakė Tomas. Jis pažvelgė į jį, į nelemtą portfelį su nelemtais sąrašais, kurie šimtams dar galėjo kainuoti gyvybę. Štai jis. Su tokiu vargu išplėštas vokiečiams iš rankų. Ir patekęs pas prancūzus.

Gaila, galvojo Tomas. Jei nebūtų politikos, slaptųjų tarnybų, prievartos ir mirties, būtų toks puikus vakaras.

Jis prisiminė posmą iš „Operos už tris skatikus“:

Tačiau, deja, yra žvaigždėj šitoj
Tiek daug žmonių grubių ir neturto.
Kas nenorėtų santarvėj gyventi ir taikoj,
Bet aplinkybės, jos neleidžia to.

Ne, mąstė Tomas, aplinkybės išties netinkamos. Ir todėl nuo tos akimirkos jo kalbos ir mintys išsiskyrė...

Tomas Lyvenas pasakė:

— O dabar metas paragauti patiekalo, kurį aš madam garbei pavadinau „Kiaušiniai „Žozefina".

Tuo pat metu jis galvojo: „Portfelis negali likti Debra rankose. Jis man patinka. Žozefina irgi. Aš nenoriu jiems kenkti. Tačiau aš negaliu, neturiu teisės ir nenoriu jiems tarnauti!"

Majorą be galo sužavėjo naujasis patiekalas:

— Gardu, mesjė. Jūs tikrai esat didelis žmogus!

Žozefina paklausė:

— Čia dėta muškato?

Tomas Lyvenas atsakė:

— Truputėlis, madam. Svarbiausia yra iš pradžių ištirpinti sviestą, o paskui išmaišyti miltus, bet taip, kad abiejų produktų spalva nepatamsėtų.

Tomas Lyvenas galvojo: „Aš suprantu Debra. Jų tėvynė pavojuje, mes ją užpuolėm, jie nori apsiginti ir ketina atsispirti Hitleriui. Bet aš, *aš* nenoriu kruvintis rankų!"

Tomas pasakė:

— Ir tik po miltų pilame pieną, maišydami, kol padažas sutirštės.

Tomas galvojo: „Toj idiotiškoj šnipų mokykloj man sykį davė vieną knygą. Šifravimui. To romano herojui sekėsi, tiesa, visai kaip man. Kaip ten jo vardas? Ak taip, grafas Montekristas".

Tomas Lyvenas pragydo angelišku balsu:

— Jūs keliausite į Angliją, majore Debra? Kokiu maršrutu?

— Per Madridą ir Lisaboną.

— Bet juk tai labai pavojinga.

— Aš turiu dar vieną netikrą pasą.

— Ir vis dėlto. Kaip jau sakė madam, čia knibždėte knibžda agentų. Jeigu pas jus suras portfelį...

Tomo Lyveno patiekalas iš kiaušinių užbūrė „Juodąją Venerą“

DEŠROS LIZDELIAI

Imama dešra, kurią galima supjaustyti storais tvirtais griežinėliais, supjaustoma centimetro storio griežinėliais, nenulupant odelės. Keptuvėje įkaitinama riebalų, sudedama dešra ir kepinama, kol griežinėliai susivynios į lizdelius. Tuomet lizdeliai greitai sudedami į dubenį ir prikraunami įdaro. Vieni obuolių kremo (tarkuoti krienai, tarkuoti obuoliai, šlakelis vyno, acto, druskos), kiti — faršo iš pakepintų svogūnų, pomidorų, žalėsių, taip pat petražolių, svogūnų laiškų ir alyvų aliejaus. Lizdeliai valgomi su rupia kaimiška duona.

KIAUŠINIAI „ŽOZEFINA“

Iš pradžių sutaisomas baltas padažas iš 110 g sviesto, 50 g miltų ir 1/4 ltr pieno, į kurį vėliau įplakami 2 tryniai. Svarbu pirma ištirpinti sviestą, paskui dėti miltus ir viską taip išmaišyti, kad spalva išliktų šviesi, vėliau nuolatos maišant pilama pieno. Padažas turi būti tirštokas, o tryniai sudedami tik nukėlus padažą nuo ugnies. Truputis muškato pagerina skonį.
Šis, taip pat ir kitiems patiekalams tinkamas padažas šiuo atveju paskaninamas smulkiai sukapotu kumpiu ir parmezano sūriu. Tuomet dedami „paleisti“ kiaušiniai, kad padažas juos apsemtų, viskas darsyk apibarstoma parmezano sūriu bei sviesto trupinėliais ir 5 min. kepama formoje.
Trumpai apie „paleistus“ kiaušinius. Tikras „paleistas“ kiaušinis turi būti minkštas kaip slyva, tačiau išlaikyti formą be lukšto. Reikia atsargiai paleisti kiaušinius iš lukšto į verdantį vandens ir acto mišinį. Po trijų minučių jie išimami — geriausia kiaurasamčiu, — pakišami po šaltu vandeniu ir ataušę atsargiai nusausinami rankšluosčiu. Perkant čia vis minimus muškato riešutus reikia žinoti, kad geri riešutai turi būti apvalūs, sunkūs ir turėti aliejaus, o tarkuojami netrupėti. Lengvi riešutai dažniausiai išsivadėję ir pažeisti kirminų. Į miltus panašios apnašos atsiranda dėl to, kad riešutai panardinami į kalkėtą vandenį, kad jų neužpultų vabzdžiai.

ŠVEDIŠKI VAISIAI

Stiklainis ar skardinė įvairių vaisių kompoto gerai atšaldoma, apšlakstoma romu ir užpilama grietinėle. Iš bėdos galima naudoti konservuotą grietinėlę.

— Turėsiu rizikuoti. Simeonas reikalingas Paryžiuje, jis turi grįžti. Aš neturiu kam pavesti šio reikalo.

— Turite.

— Kam?

— Man.

— Jums?

Velniai rautų viso pasaulio slaptąsias tarnybas, pamanė Tomas, ir entuziastingai išpylė:

— Taip, man. Man šiurpą kelia mintis, kad portfelis pateks į vokiečių rankas! — „Man lygiai taip pat nepatinka, kad jis pas jus"! — Dabar jūs mane pažįstat ir žinot, kad manimi galima pasitikėti. — „Jeigu jūs žinotumėte, koks aš nepatikimas!" — Be to, man tai patinka, jaučiu sportinį įkarštį! — „Ak, jei galėčiau vėl tapti taikiu piliečiu!"

Pakėlusi galvą nuo lėkštės, Žozefina tarė:

— Mesjė Lyvenas teisus, Morisai. Vokiečiams ir jų pakalikams tu tas pats, kas jaučiui raudonas skuduras.

— Žinoma, *chérie!* Tačiau kaip apsaugoti portfelį nuo vokiečių abvero?

Nuo vokiečių abvero ir kitų panašių tarnybų, pamanė Tomas ir tarė:

— Tulūzoje aš susipažinau su bankininku, pavarde Lindneris. Jis laukia savo žmonos, o paskui ketina važiuoti į Pietų Ameriką. Lindneris pasiūlė tapti man jo partneriu. Mes išvyksime per Lisaboną.

Žozefina pasakė majorui:

— Lisabonoje jūs galėtumėte susitikti.

Debra paklausė:

— O kodėl jūs visa tai darysite?

Iš įsitikinimo, pamanė Tomas ir atsakė:

— Iš įsitikinimo.

Debra mąsliai ištarė:

— Aš būčiau jums be galo dėkingas...

Kantrybės, kantrybės, galvojo Tomas.

— Be to, šitokia dviguba kelionė siūlo puikias galimybes.

Ypač man, galvojo Tomas.

— Aš nukreipsiu persekiotojų dėmesį į save, šitaip apsaugodamas jus ir juodąjį portfelį.

Visai neblogai, galvojo Tomas.

— Taigi aš važiuosiu traukiniu per Madridą. Jūs, mesjė Lyvenai, su tranzitine viza sėsite Marselyje į lėktuvą.

Tomas mąstė: „Jūs tokie mieli, jūsų tokie drąsūs planai. Tikiuosi, vėliau nepyksite ant manęs. Argi padorus žmogus mano vietoje gali pasielgti kitaip? Aš, aišku, nenoriu, kad žūtų prancūzų agentai. Bet aš nenoriu, kad žūtų ir vokiečiai! Mano tėvynėje gyvena ne vien naciai!"

Tomas pasakė:

— Kiekvienam protingam žmogui čia viskas aišku, mesjė Debra. Jūs — visų persekiojamas. O aš vokiečių abverui esu tuščias lapas...

6

Dėl keistos likimo užgaidos panašiai tuo pačiu metu Paryžiuje, „Jo Didenybės" viešbutyje, kur buvo įsikūręs vokiečių vyriausiasis štabas, Prancūzijos karinis komendantas generolas Otas fon Štiulpnagelis pakėlė šampano taurę, norėdamas susidaužti su kitais dviem ponais. Vienas iš jų buvo vokiečių abvero šefas, admirolas Vilhelmas Kanaris, antrasis — nedidelio ūgio žilstelėjęs tankų korpuso generolas Erikas fon Felzenekas.

Pasigirdo sidabrinis krištolo taurių skambesys. Priešais didžiulį Napoleono portretą ponai pasveikino vienas kitą. Įvairiomis spalvomis mirgėjo visų armijos rūšių uniformos. Žibėjo ordinų sagtelės.

Generolas fon Štiulpnagelis tarė:

— Už nežinomų ir nematomų jūsų organizacijos didvyrių pergales, ponas Kanari!

— Už nepalyginamai didesnes jūsų kareivių pergales, ponai!

Generolas fon Felzenekas buvo jau gerokai išgėręs, jis šelmiškai nusijuokė:

— Nebūkit toks kuklus, admirole. Jūsų vyrukai apsukrūs kaip velniai. Negaliu jums pasakoti, Štiulpnageli. Man įsakyta saugoti paslaptį. Tačiau: mūsų Kanario galvelė — ohoho!

Jie išgėrė.

Priėjo generolai fon Kleistas ir Raichenau ir nusivedė savo kolegą Štiulpnagelį.

Kanaris staiga susidomėjęs pažvelgė į generolą fon Felzeneką. Jis pasiūlė cigarą ir lyg tarp kita ko paklausė:

— Apie ką jūs čia ką tik pasakojot, ponas fon Felzenekai?

Felzenekas sukikeno:

— Aš saugau paslaptį, ponas Kanari! Iš manęs jūs neišpešit nė žodžio!

— Kas gi taip griežtai liepė jums tylėti? — pasidomėjo admirolas.

— Vienas iš jūsų žmonių — puikus vaikinas, tikrai, žemai lenkiuosi!

Kanaris nusišypsojo, bet jo akys liko rimtos:

— Na, papasakokjt pagaliau! Aš juk noriu žinoti, kuri iš mūsų nedidelių gudrybių padarė jums tokį įspūdį!

— Na gerai. Būtų išties kvaila slėpti tai net ir nuo *jūsų*! Taigi tepasakysiu tiek: juodasis portfelis!

— Aha. — Kanaris maloniai linktelėjo. — Juodasis portfelis.

— Bet ir vaikinas ten buvo, ponas Kanari! Kaip jis suvaidino amerikiečių diplomatą! Kaip ramiai laikėsi, suimtas mano žmonių! — Fon Felzenekas iš širdies nusikvatojo. — Veža į saugią vietą du prancūzų šnipus ir visas „Deuxième Bureau" dosjė ir dar randa laiko išaiškinti man, kaip reikia virti bulvių guliašą! Niekaip negaliu pamiršti to vaikino! Būtų nuostabu turėti tokį štabe!

— Taip, — tarė Kanaris, — toj srity tikrai yra keletas žvitrių vaikinų. Prisimenu tą istoriją...

Apie tą istoriją jis neturėjo nė menkiausio supratimo... Tačiau instinktas jam sakė: „Čia atsitiko kažkas baisaus!“ Apsimesdamas nerūpestingu Kanaris paklausė:

— Palaukit, kaip ten to vyruko pavardė?

— Lyvenas, Tomas Lyvenas! Abvero Kelno skyriaus. Jis rodė man savo pažymėjimą. Tomas Lyvenas! Niekuomet nepamiršiu jo pavardės!

— Lyvenas, žinoma. Iš tiesų verta prisiminti! — Generolas pamojo pasiuntiniui ir nuo sunkaus sidabrinio padėklo paėmė dvi taures šampano.

— Eime, mielas generole, išgersim dar po gurkšnelį. Prisėskim kur nors. Papasakokit apie savo susidūrimą su ponu Lyvenu. Aš mėgstu pasididžiuoti savo žmonėmis...

7

Negailestingai čirškė telefonas. Išpiltas prakaito majoras Fricas Losas pašoko lovoje. Jokios ramybės, galvojo jis per miegus. Nieko nepasakysi, puikus darbelis!

Pagaliau jis užčiuopė naktinės lempelės jungtuką ir pakėlė ragelį.

— Losas, — sukrenkštė jis.

Linija traškėjo ir šnypštė:

— Skubus vadovybės pokalbis su Paryžium. Su jumis kalbės ponas admirolas Kanaris...

Išgirdus šią pavardę majorą persmelkė aštrus skausmas. Ir vėl tulžis, pamanė su kartėliu, šito tik ir trūko.

Jis išgirdo pažįstamą balsą:

— Majoras Losas?

— Ponas admirole?

— Klausykit, atsitiko baisi kiaulystė...

— Kiaulystė, ponas admirole?

— Ar pažįstat tokį Tomą Lyveną?

Ragelis išslydo majorui iš rankos ir nukrito ant lovos. Membrana kvarktelėjo. Majoras Losas susijaudinęs vėl prisispaudė ragelį prie ausies ir išlemeno:

— Tikrai taip, ponas admirole, man žinoma šita — šita pavardė...

— Vadinasi, pažįstat tą tipą? Jūs jam išdavėte abvero pažymėjimą?

— Tikrai taip, ponas admirole!

— Kodėl?

— Jis... Lyvenas, aš jį užverbavau, ponas admirole. Bet nieko iš to neišėjo... Jis dingo. Aš jau pradėjau nerimauti...

— Ir ne be reikalo, majore Losai, ne be reikalo! Atvykit artimiausiu traukiniu, artimiausiu lėktuvu. Aš laukiu jūsų „Liutecijos" viešbutyje! Kuo greičiau, supratot?

„Liutecijos" viešbutis Raspajo bulvare buvo abvero vadavietė Paryžiuje.

— Klausau, ponas admirole, — nuolankiai tarė majoras Losas. — Atvyksiu kuo greičiau. Jei — jei galiu pono admirolo paklausti — ką ten pridarė tas vaikinas?

Kanaris papasakojo, ką tas vaikinas pridarė. Majoras Losas vis labiau blyško. Paskui jis užmerkė akis. Ne, ne, ne, tai juk neįmanoma! O aš dėl viso šito kaltas...

Balsas iš Paryžiaus gaudė kaip Jericho trimitai:

— ... Tas žmogus turi visų prancūzų agentų sąrašus su pavardėmis, adresais ir atpažinimo ženklais! Žinot, ką tai reiškia? Tas žmogus mums mirtinai pavojingas! Mes turim žūtbūt gauti tuos sąrašus!

— Klausau, ponas admirole, aš paskirsiu gabiausius mūsų žmones... — Majoras Losas karingai išsitiesė lovoje. Naktiniai marškiniai gadino įspūdingą pozą. — Mes gausim sąrašus. Mes sudorosim tą žmogų. Net jei pats turėčiau jį nušaut...

— Jūs, matyt, visai iš proto išsikraustėt, majore Losai! — labai tyliai pasakė balsas iš Paryžiaus. — To žmogaus man reikia gyvo! Jis per daug geras, kad būtų galima jį sušaudyti!

8

1940–ųjų rugpjūčio 20–oji, 02.15 val.

— dėmesio SSG — dėmesio SSG — skubumas romėniškas vienas — abvero šefo įsakymas visiems slaptosios lauko policijos skyriams prancūzijoj — ieškomas vokietijos pilietis tomas lyvenas — 30 metų amžiaus — lieknas— siauras veidas — tamsios akys — trumpai kirpti, juodi plaukai — elegantiškai civiliai apsirengęs — laisvai kalba vokiškai, angliškai, prancūziškai — turi tikrą vokiečių abvero pažymėjimą, išduotą majoro frico loso abvero kelno skyrius— tikrą vokietijos užsienio pasą nr. 5432311 serija c — netikrą amerikietišką diplomatinį pasą viljamo s. merfio pavarde — ieškomasis išvyko iš paryžiaus 1940–ųjų birželio 15–ąją juodu kraisleriu su cd ženklais ir amerikos vėliava ant stogo — turėjo leidimą pravažiuoti, išduotą generolo eriko fon felzeneko — keliavo lydimas vieno prancūzo ir jaunos prancūzės — ieškomasis turi itin svarbius priešo dokumentus — paiešką pradėti nedelsiant — informacijas ir pranešimus nedelsiant siųsti majorui fricui losui, ypatingos grupės 2 vadovui, g f p būstinė paryžius — suimant lyvenį ginklą naudoti tik esant kraštutinei būtinybei — pabaiga –

Tuo metu, kai šis paieškos įsakymas įvarė baimės slaptajai lauko policijai bei daugeliui vermachto karių — pavyzdžiui, vienam kapitonui, kuris birželio 16–ąją tokiam Merfiui davė penkis kanistrus vokiško benzino iš vermachto atsargų, — taip energingai ieškomas Tomas Lyvenas Beržero gatvėje, Tulūzoj, smagus išlipo iš savo mažojo pežo. Po pažasčia jis spaudė juodąjį portfelį ir patenkintas užtrenkė automobilio dureles.

„Pas Žaną“ linksmosios merginos jau miegojo. Restoranėlis buvo uždarytas. Tik senamadiškam salone su didžiuliu veidrodžiu ir raudono pliušo baldais dar degė šviesa. Čia susirinkę Mimi, Simeonas bei žavioji restorano savininkė liūto karčių spalvos plaukais laukė sugrįžtant Tomo.

Kai jis įėjo, pasigirdo palengvėjimo atodūsis. Žana pranešė:

— Mes taip jaudinomės dėl tavęs!

— Tikrai? — pasakė Tomas. — Net ir pasiųsdami mane?

— Mes vykdėm įsakymą! — suriko Simeonas. — Bet aš visai nieko nesuprantu! Kodėl portfelis *pas jus*?

Tomas paėmė butelį „Remy Martin“ ir įsipylė į taurę geroką gurkšnį.

— Geriu už visų mūsų ateitį, - tarė jis. — Atėjo metas skirtis, mano mielieji! Aš įtikinau majorą Debra, kad bus geriausia, jei *aš* gabensiu dokumentus į Lisaboną. Jūs, ponas pulkininke, grįšit atgal į Paryžių ir ten susirasit „Lotoso žiedą – 4“ — jūs geriau žinote, kas tai.

— Tai pogrindis, — reikšmingai ištarė pulkininkas.

— Linkiu sėkmės, — pasakė Tomas. Jis pažiūrėjo į puikiąją viešbučio savininkę:

— Sėkmės ir jums, Žana, tetarpsta ir teklesti jūsų verslas.

— Aš jūsų labai pasigesiu, — liūdnai tarė Žana. Tomas pabučiavo jai ranką:

— Skirtis visuomet sunku, — pasakė jis.

Mimi, visuomet linksma, visuomet nerūpestinga mažoji Mimi Šamber, staiga prapliupo ašaroti. Ji springo, aikčiojo, dejavo ir šaukė aukštu, nevilties kupinu balsu:

— Tai per daug kvaila... Atleiskit man — aš visai nenorėjau verkti.

Po kelių valandų, kai Mimi gulėjo šalia Tomo Lyveno — lauke buvo jau šviesu, lijo — jis staiga išgirdo jos balsą:

— Aš daug galvojau apie tai, daug galvojau. Aš taip kankinausi...

— Aš suprantu, — ramiai pasakė Tomas. — Tu galvojai apie Simeoną, tiesa?

Staiga Mimi puolė jam ant krūtinės. Ašaros krito Tomui ant lūpų, jos buvo karštos ir sūrios:

— Ak, *chérie*, aš tave myliu, tikrai *labai* myliu... Tačiau paskutinės savaitės šiuose namuose aiškiai parodė, kad tu ne toks vyras, už kurio būtų galima tekėti...

— Jei tu turi omeny Žaną, — pradėjo kalbą Tomas, tačiau Mimi jį nutraukė:

— Ne tik Žaną, apskritai! Tu esi moterims skirtas vyras — tačiau visoms, o ne vienai. Tu negali būti ištikimas.

— Aš galėčiau pabandyti, Mimi.

— Ne toks ištikimas kaip Žiulis! Jis toli gražu ne toks protingas kaip tu. Tačiau jis kur kas didesnis romantikas, idealistas.

— *Mon pétit chou**, tau visai nereikia už tai atsiprašinėti! Aš jau seniai šito laukiau. Jūs abu prancūzai. Jūs mylit savo kraštą, savo tėvynę. Aš — aš šiuo metu neturiu tėvynės. Todėl turiu išvykti. O jūs liksite čia...

— Ar tu man atleisi?

— Už ką?

Ji prisiglaudė prie jo:

— Ak, maldauju, *chéri*, nebūk toks mielas, nes aš tuoj vėl pravirksiu... Ak, kaip neteisinga, kad negalima ištekėti iškart už dviejų vyrų!

Tomas nusišypsojo ir pasuko į šoną galvą. Ją spaudė juodasis portfelis, gulintis po pagalve. Tomas nusprendė nebepaleisti jo iš rankų iki pat išvyks. To, ką jis sumanė, negalėjo padaryti Tulūzoje, trūko laiko. Tačiau Lisabonoje jis jau pasirūpins, kad juodasis portfelis niekad nepridarytų bėdos.

— Dėkoju, *chérie*, — pro miegus šnabždėjo Mimi. — Aš dėkoju tau.

— Už ką?

— Ak, už viską... — Ji turėjo jam darsyk padėkoti, aiškiai tai jautė! Padėkoti už dosnumą ir linksmumą, už trumpas laimės valandėlės, mirguliuojančias puikių viešbučių

---

* Mano pupyte (*pranc.*).

šviesas, miegamuosius vagonus, barus su tylia muzika ir brangius restoranus su nuostabiais valgiais.

Taigi šią ankstyvą apniukusio ryto valandą, kai lietus barbeno į Beržero gatvės grindinį, Mimi darsyk padėkojo Tomui. Jiedu užbaigė savo meilės nuotykį taip, kaip ir pradėjo ir kaip visi įsimylėjusieji turėtų užbaigti savo nuotykius: meile.

9

Kad vokiečių reicho vermachtas ir abveras ieško jo kaip adatos, Tomas Lyvenas nežinojo. Todėl, kai emigrantas Valteris Lindneris po dviejų dienų visas išraudęs ir uždusęs įvirto į Žanos restorano virtuvę, Tomo širdis buvo kupina džiugaus laukimo. Jis kaip tik virė svogūnų sriubą.

Lindneris susmuko ant taburetės, apvertė stiklainį su agurkais ir suriko:

— Mano žmona — mano žmona... Aš suradau savo žmoną!

— Kur? Kaip?

— Čia, Tulūzoj! — Lindneris verkė ir juokėsi; atrodė, kad jo santuoka buvo laiminga. — Užeinu į kavinukę Kapitolijaus aikštėje ir jau ketinu prisėsti šalia šachmatininkų iš Briuno — staiga man už nugaros pasigirsta moters balsas: „Atsiprašau, gal jūs kartais pažįstat poną Lindnerį?“ Ir tą pačią akimirką ji suklinka: „Valteri!“ — Ir štai — aš laikau glėbyje savo žmoną!

Lindneris su Tomu sušoko nedidelį džiaugsmo šokį, per kurį nukentėjo salotų dubuo.

— Pirmyn, marš, marš — į konsulatą! — šaukė Lindneris. — Dabar galiu keliauti, ponas Lyvenai. O Dieve, aš jau iš anksto džiaugiuosi mūsų naujuoju gyvenimu.

Ir aš, pamanė Tomas.

Tada būsimieji dar neegzistuojančio Pietų Amerikos banko partneriai puolė tvarkyti kelionės reikalų. Nė viena

su Prancūzija besiribojanti valstybė neišduodavo įvažiavimo vizos. Geriausiu atveju buvo įmanoma gauti tranzitinę vizą. Tačiau tam buvo viena sąlyga — reikėjo turėti užjūrio valstybės įvažiavimo vizą.

Kai Valteris Lindneris įteikė Argentinos konsului Marselyje „Rio de la Placos" banko liudijimą, kad jis ten turi milijono dolerių turtą, jam ir jo žmonai buvo bematant išduotos vizos. Lindneris pareiškė ketinąs vežtis į Buenos Aires ir savo partnerį Žaną Leblanką. Taigi į pono Leblanko netikrą pasą, gautą šnipų mokykloje prie Nansi iš žmogaus, vadinusio save Jupiteriu, buvo įdėta tikra Argentinos įvažiavimo viza. Rugpjūčio 26–ąją visi trys gavo ir Portugalijos tranzito vizas. Buvo galima iškeliauti.

Savo sumanymui realizuoti Tomas Lyvenas sudarė tikslų laiko planą. Nuo to, kaip pavyks įgyvendinti šį planą, priklausė labai daug kas — be kita ko, ir jo gyvybė. Po paskutinio skambučio į „Lesmilandą" pulkininkui Debra Tomo kalendorius atrodė šitaip:

Rugpjūčio 28 d.: majoras Debra išvyksta traukiniu į Lisaboną per Barseloną ir Madridą.

Rugpjūčio 30 d.: Tomas Lyvenas ir Lindnerių pora išskrenda iš Marselio į Lisaboną.

Rugsėjo 10 d.: Tomas Lyvenas ir Lindnerių pora portugalų keleiviniu laivu „Generolas Karmona" išplaukia į Buenos Aires.

Nuo rugsėjo 3–iosios Tomas kiekvieną vakarą nuo 22–osios valandos turėjo laukti majoro Debra „Estorilio" kazino ir sulaukęs perduoti jam juodąjį portfelį. Tarp rugpjūčio 30–osios ir rugsėjo 2–osios Tomas manė turėsiąs pakankamai laiko šiek tiek pakeisti portfelio turinį...

Rugpjūčio 29–ąją elegantiškai apsirengęs, žavingai besišypsantis jaunas vyriškis įžengė į privačios amerikiečių čarterinės bendrovės „Rainbow Airways" biurą Marselyje, Romos gatvėje. Jis priėjo prie išankstinių užsakymų langelio ir kilstelėjęs skrybėlę tarė puikia prancūzų kalba:

— Laba diena, pone. Mano pavardė Leblankas. Man ir Lindnerių šeimai yra užsakyti bilietai į Lisaboną.

— Luktelėkit valandėlę. — Tarnautojas peržvelgė sąrašus. — Taip, štai čia. Rytoj 15.45 val... — Jis ėmėsi pildyti bilietus.

Prie biuro sustojo nedidelis autobusas. Vidun įžengė du pilotai ir stiuardesė. Iš jų pokalbio Tomas suprato, kad ji ką tik nusileido ir rytoj skrenda į Lisaboną. Jam kilo viena mintis.

Stiuardesei buvo daugių daugiausia dvidešimt penkeri. Ji dažėsi. Mergina turėjo lenktyninės jachtos formas, įkypas akis, aukštus skruostikaulius, auksinę veido spalvą, kaštoninius plaukus, minkštomis bangomis krintančius ant gražios kaktos. Ji atrodė šalta ir baikšti. Stirnaitė...

Tomas pažinojo šią moterų rūšį. Jam buvo aišku, su kuo jis susidūrė. Kai toks klajojantis ledkalnis pradeda tirpti — tuomet tik laikykis.

Trisdešimt sekundžių Tomas paskyrė širdingam atsisveikinimui su Mimi, Simeonu, Žana ir Beržero gatvės damoms prisiminti. Visi jį išbučiavo, net ir pulkininkas:

— Tegyvuoja laisvė, mano bičiuli!

O Žana graudžiai pravirko, kai jo taksi pajudėjo. Ak, tai buvo graži ir jaudinanti šeimyninė scena!

Trisdešimt sekundžių praėjo. Na, bet, pamanė Tomas, aplinkybės dabar netinkamos!

Stirnaitė vis dar dažėsi. Stirnaitė išmetė lūpdažį.

Mano tikslai kilnūs, pats sau priminė Tomas Lyvenas, kartu suteikdamas savo ketinimams etinį pagrindą. Paskui pakėlė lūpdažį ir atkišo jį baugščiajai stirnaitei rudomis akimis, kuriose švietė geltonos kibirkštėlės.

— Labai ačiū, — pasakė stirnaitė.

— Jau galim eiti? — pasidomėjo Tomas.

— Ką tai reiškia?

— Ar dar turit čia reikalų? Aš mielai palauksiu. Manau, iš pradžių užsuksim į „Grand Hôtel“, ten aš gyvenu, ir išgersim aperityvo. Pietauti, manau, eisim į „Gvido“

restoraną de la Pė gatvėje. O pavalgę galėsim išsimaudyti.

— Gal leistumėt...

— Nenorit maudytis? Prašom, tuomet liksim viešbuty ir atsipalaiduosim.

— Šitaip man dar nėra buvę!

— Miela panele, aš padarysiu viską, kad jūs ir rytoj galėtumėt pakartoti šią frazę! — Tomas išsiėmė mylimą chronometrą ir nuspaudė mygtuką. Pasigirdo vienuolika ir dar du švelnūs sidabriniai dūžiai.

— Pusė dvylikos. Matau, jūs nervinatės. Aš žinau, kad labai stipriai traukiu moteris. *Voilà*, lauksiu jūsų „Grand Hôtel" bare, tarkim, dvyliktą?

Stirnaitė atlošė galvą ir nustypino. Aukšti kulneliai piktai nukaukšėjo akmeninėmis grindimis.

Tomas nuėjo į „Grand Hôtel" barą ir užsisakė viskio. Stirnaitė pasirodė trys minutės po dvyliktos. Ji atsinešė maudymosi kostiumėlį.

10

Šalia apkūnios Lindnerių porelės keleivių, pakilimo taku einančių į lėktuvą, būryje žingsniavo ir Tomas Lyvenas— pilkas flanelės kostiumas, balti marškiniai, melsvas kaklaraištis, juodi batai, skrybėlė, lietsargis. Jis atrodė patenkintas, nors ir neišsimiegojęs.

Ant trapo, prie keleivių salono durų, stovėjo stiuardesė Meiblė Hastings. Ji atrodė patenkinta, nors ir neišsimiegojusi.

— Labas, — pasakė Tomas, užlipęs trapu.

— Labas, — tarė Meiblė Hastings. Auksinės kibirkštėlės sužibo jos akyse.

Tokio kaip Tomas Lyvenas ji išties dar nėsyk nebuvo sutikusi. Po pietų „Gvido" restorane jiedu nebėjo maudy-

tis, bet nutarė atsipalaiduoti viešbuty — atsitiktinai išaiškėjo, kad abu gyvena tame pačiame.

Kai rugpjūčio 30–osios rytą Tomas padėjo Meiblei Hastings krautis lagaminą, ji, pati to nežinodama, padarė jam vieną didelę paslaugą, labai susijusią su juoduoju lagaminu...

Lėktuvas pro aerouosto pastatą nuriedėjo į starto vietą. Pro iliuminatorių Tomas žvelgė į nušienautą pievą, kurioje ganėsi būrys avių. Avys neša laimę, pamanė jis. Tada išvydo automobilį, sustojusį prie aerouosto pastato. Iš automobilio iššoko vyriškis. Jis vilkėjo mėlynu, suglamžytu kostiumu ir geltonu suglamžytu lietpalčiu. Vyriškio veidas blizgėjo nuo prakaito. Jis mojavo abiem rankom. Tomas pagalvojo su užuojauta: „Čia tai nepasisekė. Lėktuvas tuoj pakils, o tam vargšui beliks tik pamojuoti iš paskos“. Ir iš tikrųjų, pilotas darsyk visu galingumu paleido variklius — paskutinė kontrolė prieš startą.

Lediniai pirštai perbėgo Tomui per nugarą: tas vyriškis, mojuojantis prie aerouosto pastato... Tas veidas — jis juk pažinojo jį — kartą jau buvo jį sutikęs...

Staiga Tomas Lyvenas prisiminė, kur matė šį žmogų: gestapo būstinėje, Kelne! Ten stovintis vyras buvo majoras Losas, abvero karininkas!

Atrodo, pamanė Tomas Lyvenas, jie lipa man ant kulnų. Ak, bet gal vis dėlto yra Dievas danguje. Majoras Losas tuoj galės antrąsyk man pamojuoti. Juk už penkių sekundžių lėktuvas startuos ir tuomet...

Lėktuvas nestartavo. Visu galingumu dirbančių variklių gausmas nutilo. Atsidarė pilotų kabinos durys. Pasirodė šaltoji Meiblė Hastings ir aksominiu balseliu meiliai sučiulbo:

— Mieli ponai ir ponios, visiškai nėra jokios priežasties jaudintis. Mums ką tik pranešė per radiją, kad atvyko dar vienas pavėlavęs keleivis, kuriam žūtbūt reikia skristi. Įsisodinsim jį ir netrukus išskrisim.

Kiek vėliau į saloną įžengė majoras Fricas Losas, an-

gliškai atsiprašė keleivių už sutrukdymą ir santūriai nusilenkė Tomui Lyvenui. Šis žiūrėjo kraurai per majorą, tarsi tas būtų iš stiklo...

11

Lisabona! Mažas taikos ir laisvės balkonas vis labiau karo ir barbariškumo niokojamoje Europoje.

Lisabona!

Fantastinis turto, gausybės, grožio ir elegantiškumo rojus nelaimių ir skurdo kamuojamo pasaulio viduryje.

Lisabona!

Slaptųjų tarnybų Eldoradas, baisių ir baisiai juokingų intrigų scena.

Tomas Lyvenas pajuto tai iškart, kai tik nusileido lėktuvas. Stebimas ir sekamas išvargusio majoro Loso — šis skrendant net užsnūdo pravėręs burną ir tyliai šnarpšdamas — Tomas buvo stebėtinai nuodugniai patikrintas muitinėje. Jį išrengė plikai, išvartė daiktus, iščiupinėjo visas kišenes. Atrodė, kad portugalų saugumo tarnyba gavo šiokį tokį nurodymą.

Tačiau kad ir kaip keista, nepavyko rasti nei juodo portfelio, nei gerokos sumelės doleriais. Su tarnybiniu mandagumu atsiprašę, muitininkai paleido Tomą. Lindnerių pora jau seniausiai buvo nuvažiavusi į viešbutį.

Tomas nužygiavo prie pasų kontrolės langelio. Majoras Losas ėjo iš paskos. Tomas nužygiavo prie aerodromo stovinčių taksi eilės link. Majoras Losas ėjo iš paskos. Abu vis dar tylėjo.

Na, dabar aš truputį tave pamankštinsiu, seni, pamanė Tomas Lyvenas, šokdamas į taksi. Losas šoko į kitą automobilį. Abu taksi nušvilpė centro link. Tomas Lyvenas sykį buvo čia nuostabiai praleidęs pusantro mėnesio atostogų ir puikiai pažinojo įspūdingąją Portugalijos sostinę — miestą ant septynių kalvų.

Šalia Praca don Pedro jis sustabdė taksi ir išlipo. Majoro taksi sustojo už jų. Aikštėje buvo pilna kavinių su sodeliais, aplink knibždėte knibždėjo portugalų ir emigrantų, aistringai diskutuojančių tarpusavy. Galėjai išgirsti visas Europos kalbas.

Tomas leidosi nešamas žmonių verpeto, taip pat kaip ir majoras, kuris beviltiškai stengėsi nepamesti jo iš akių.

Dabar, mintyse užkalbino majorą Tomas, truputį palakstysime, seni. Judėti labai naudinga sveikatai.

Taigi Tomas pasileido žemyn, į klaidžias gatveles prie jūros, ir vėl atgal, prie stačiai kylančių pagrindinių gatvių, jis lėkė tuneliais ir arkadomis, nelauktai pasukdavo už kampo, tačiau stengėsi, kad majoras spėtų iš paskos. Jis turėjo keikti Tomą, tačiau nepamesti jo iš akių.

Šis katės ir pelės žaidimas truko apie valandą, paskui Tomas sėdo į taksi ir lydimas majoro nuvažiavo į žvejų kaimelį Kaskė, netoli nuo prašmatnių Estorilio maudymviečių. Čia jis žinojo esant puikų restoraną su terasa.

Kraujo spalvos saulė pamažu nusileido į jūrą, stojo vakaras, pūtė drungnas vėjelis. Mažasis žvejų kaimelis, išsidėstęs Težo upės deltoje, buvo gražiausia Lisabonos apylinkių vieta. Čia kas vakarą buvo galima mėgautis nuostabiu spektakliu — iš jūros pargrįžtančiais žvejų laiveliais.

Tomas nusprendė baigti piktą žaidimą. Jis priėjo prie Loso, kilstelėjo skrybėlę ir maloniai, tarsi paklydusiam vaikui, tarė:

— Čia galim truputėlį atsipūsti. Paskutinės dienos atrodo buvo jums labai įtemptos.

— Jūs teisus. — Majoras pamėgino apginti savo profesijos aureolę. Jis sumurmėjo: — Net jeigu bėgtumėt į pasaulio kraštą — nuo manęs jums nepavyktų pasprukti, Lyvenai!

— Ne taip uoliai, seni, ne taip uoliai! Mes juk dabar ne Kelne. Čia vokiečių majoras ne toks jau galingas, brangusis Losai!

Civiliai apsirengęs majoras sunkiai nurijo seilę:

— Būtų geriau, jei vadintumėt mane Lėmanu, ponas Leblankai.

— Na, taigi! Taip man patinka kur kas labiau. Sėskitės, ponas Lėmanai... Pažvelkit žemyn, argi ne nuostabu?

Apačioje tarsi didžiulis peteliškių būrys plaukė žvejų flotilė — aibės laivelių su lotyniškomis burėmis. Jie grįžo namo, į Težo deltą. Kaip ir prieš tūkstantį metų žvejai, šūkaliodami ir dainuodami, per apvalius rąstus tempė savo laivelius į krantą, jiems padėjo moterys ir vaikai, visoje pakrantėje buvo užkurtos molio krosnelės.

Tomas, žvelgdamas į pakrantę, pasidomėjo:

— O vis dėlto, kaip jums pavyko mane surasti?

— Mes sekėme jūsų pėdomis iki pat Tulūzos. Beje, sveikinu jus! Visos madam Žanos damos laikėsi puikiai. Nei grasinimais, nei pažadais nepavyko ką nors iš jų išpešti.

— Kas gi mane išdavė?

— Vienas šlykštus subjektas... vardu Alfonsas... Atrodo, jis yra nuo jūsų nukentėjęs.

— Taip, norėjau padėti vargšei Bebei. — Tomas rimtai susimąstė. Paskui atvirai pažvelgė į majorą: — Portugalija — neutrali šalis, ponas Lėmanai. Noriu jus įspėti. Aš ginsiuos.

— Tačiau, mielas pone Lyve... atsiprašau, ponas Leblankai, jūs visiškai klaidingai suprantat padėtį. Aš esu įpareigotas admirolo Kanario atleisti jus nuo bet kokių persekiojimų, jei grįšite į Vokietiją. Be to, man pavesta nupirkti iš jūsų juodąjį portfelį.

— Oho.

— Kiek jūs norite? — Majoras pasilenkė virš stalo. — Aš *žinau*, kad jūs dar turit tuos sąrašus.

Tomas nuleido akis. Paskui atsistojo ir trumpai atsiprašė:

— Man reikia paskambinti.

Tačiau jis nėjo prie restorano telefono. Šiomis aplinkybėmis jam tai neatrodė pakankamai saugu. Tomas kiek paėjo gatve, šmurkštelėjo į telefono būdelę ir paskambino į „Estorilio parko rūmų“ viešbutį.

Jis paprašė pakviesti panelę Hastings. Amerikietė stiuardesė atsiliepė iškart:

— O, Žanai, kur tu dingai? Aš taip pasiilgau tavęs!

— Aš užtruksiu, hmm. Dalykinis pokalbis. Meible, šiandien rytą, kai tau padėjau krautis daiktus, netyčia įkišau į tavo lagaminą juodą odinį portfelį. Būk tokia miela, nunešk jį portjė. Tegu jis padeda tą portfelį į seifą.

— Mielai, *darling*... Ir prašau, labai prašau negrįžti vėlai. Aš juk rytoj išskrendu į Dakarą!

Dar nespėjęs suvokti šių žodžių prasmės Tomas staiga instinktyviai pajuto, kad kažkas stovi prie būdelės ir klausosi. Jis žaibiškai pastūmė duris. Liesas vyriškis riktelėjo ir žengė atatupstas, susiėmęs už skaudančios kaktos.

— O pardon, — pasakė Tomas Lyvenas. Bet staiga jis kilstelėjo antakius ir nuolankiai nusišypsojo. Jis pažino šį vyriškį, kuris atrodė kaip artimas majoro Loso giminaitis. Tomas susipažino su juo Londono aerouoste anuomet, 1939-ųjų gegužę, kai jį ištrėmė. Ištrėmė šis vyriškis.

Trečias skyrius

1

Dabar aišku, pamanė Tomas Lyvenas. Aš išsikrausčiau iš proto! Man vaidenasi, kad šis vyras, kurio kaktą paženklinau portugališkos telefono būdelės durimis, yra ne kas kitas, o ponas Lavdžojus iš „Secret Service". Tai yra aiškus pamišimo požymis. Juk šis žmogus negali būti majoras Lavdžojus. Kaip Lavdžojus iš Londono galėtų atsidurti čia, Lisabonos pakrašty? Ką jis čia veiktų?

Tomas nusprendė atlikti įžūlų bandymą. Jis pasvarstė: „Aš kreipsiuos į šį fantomą, į mano pakrikusios vaizduotės

padarinį, „Lavdžojau“. Tuomet iškart paaiškės, ar aš iš tikrųjų pamišau“.

Tomas Lyvenas pakėlė antakius ir ištarė:

— Kaip sekasi, ponas Lavdžojau?

— Blogiau negu jums, ponas Lyvenai, — skubiai atsakė tas. — Manot, buvo labai smagu vaikytis jus po visą Lisaboną? O dabar dar tos prakeiktos durys! — Lavdžojus nosine nusibraukė prakaitą nuo sprando. Jo kaktoje iš lėto, bet nepaliaujamai augo gumbas.

Taigi išprotėjau ne aš, išprotėjo pasaulis, kuriame aš gyvenu. Ir tà beprotybė plinta. Ir ji pamažu įgyja metodus, galvojo Tomas. Jis giliai įkvėpė, atsirėmė į telefono būdelę ir paklausė:

— Kokiais keliais atvykot į Lisaboną, ponas Lavdžojau?

Britanijos interesų atstovas susiraukė ir tarė:

— Būčiau dėkingas, jei vadintumėt mane Elingtonu. Portugalijoj gyvenu šia pavarde.

— Ranka ranką plauna. Jūs irgi vadinkite mane Leblanku. Aš Portugalijoje gyvenu šia pavarde. Beje, jūs taip ir neatsakėt į mano klausimą.

Žmogus, vadinantis save Elingtonu, piktai paklausė:

— Jūs vis dar laikote slaptųjų tarnybų darbuotojus idiotais?

Žmogus, vadinantis save Leblanku, mandagiai paprašė:

— Leiskite man neatsakyti į šį orientacinį klausimą.

Britų agentas prisikišo prie jo visai arti:

— Manot, mes nežinom, kad jūsų ieško asmeniškai admirolas Kanaris? Manot, mes Londone nesiklausome vokiečių radijo pranešimų?

— Aš maniau, jie šifruoti?

— Mes turime šifravimo kodą.

— O vokiečiai turi jūsiškį, — tarė Tomas, staiga be galo pralinksmėjęs. — Kodėl jums neatsisėdus kartu ir nepalošus „Juodojo Pėterio“?

Anglas niūriai tarė:

— Aš žinau, jūs beširdis cinikas. Žinau, jums nieko nėra švento. Aš jus išsyk perpratau — dar tuomet Londono aerouoste. Jūs esat subjektas be garbės, be moralės, be tėvynės ir be charakterio...

— Jūs man meilikaujat!

— Ir todėl aš iškart pasakiau. Leiskit *mun* pasiderėti su tuo vaikinu! Jis supranta tik vieną kalbą — šitą! — Lavdžojus patrynė nykštį į smilių.

— Valandėlę, prašau dėstyti gražiai viską iš eilės! Sakykit pagaliau, kaip jūs čia atsidūrėt!

Lavdžojus ėmė pasakoti. Anot jo — o juo, matyt, reikėjo tikėti — britų slaptoji tarnyba tikrai nuklausė visus majoro Loso pranešimus apie Tomo paiešką. Paskutiniame pranešime buvo džiugi žinia, kad Losas vyksta paskui ieškomą asmenį į Lisaboną.

— ... į Lisaboną! — baigė pasakojimą Lavdžojus. — Aš išskridau kurjerių lėktuvu. Buvau čia dviem valandom anksčiau už jus. Sekiau jus nuo aerouosto iki čia. Jus ir tą poną, kuris dabar sėdi restorano terasoje. Spėju, kad tai majoras Losas.

— Koks įžvalgumas! Jūs dar nepažįstat majoro asmeniškai?

— Ne.

— Dieve, tai eime su manim į restoraną. Aš judu supažindinsiu. Kartu pavalgysime, moliuskų, žinoma, Kaskė *reikia* valgyti moliuskus...

— Liaukitės taukšti nesąmones! Mes žinome, kad jūs žaidžiat dvigubą žaidimą!

— Šit kaip.

— Jūs turite portfelį su svarbiausių prancūzų agentų Prancūzijoj ir Vokietijoj sąrašais. Aš neleisiu, kad jūs parduotumėt sąrašus šauniajam majorui Losui. Jis siūlys jums pinigų, aišku, daug pinigų...

— Jūsų žodžiai — tiesiai Dievui į ausį.

— Bet aš siūlau tiek pat, aš siūlau dar daugiau! — Lavdžojus su panieka nusijuokė: — Nes aš žinau, jus do-

mina *tik* pinigai! Jums neegzistuoja nei garbė, nei tikėjimas, nei sąžinė, nei idealai, nei padorumas...

— Taip, — santūriai pasakė Tomas Lyvenas, — dabar pakaks, dabar staigiai užsičiaupkit. Kas neleido man grįžti į Angliją ir toliau gyventi kaip padoriam piliečiui? Kas padėjo sugriauti mano egzistenciją? Jūs ir jūsų trissyk prakeikta slaptoji tarnyba. Manot, jūs labai man patinkat, sere?

Jis pagalvojo: „Jūs man dar pašokinėsit, bjaurybės. Visi pašokinėsit"!

— Atleiskit, aš užtrukau, — pasakė Tomas Lyvenas, netrukus grįžęs prie majoro Loso, kurį galima buvo palaikyti artimu jo anglosaksiškojo kolegos giminaičiu.

— Sutikot pažįstamą, ar ne? Mačiau jus stovint prie telefono būdelės.

— Seną pažįstamą, beje! Ir jūsų varžovą, ponas Lėmanai.

Restorano terasą apšvietė tuzinai žvakių, iš apačios vis dar sklido gerklingos, iškilmingos žvejų dainos. Švelnus pietvakarių vėjelis pūtė nuo Težo, kuris sutemus nušvito dulsvai lyg perlinis.

Losas nervingai paklausė:

— Varžovą?

— Tas ponas dirba „Secret Service".

Losas trenkė delnu per stalą ir nesusivaldęs suriko:

— Jūs, prakeiktas šunie!

— Ramiau, — priekaištingai tarė Tomas, — ramiau, Lėmanai. Jei nemokate elgtis mandagiai, aš jus paliksiu vieną.

Majoras vos ne vos susitvardė:

— Jūs vokietis. Apeliuoju į jūsų tautinį sąmoningumą...

— Lėmanai, sakau paskutinį kartą — elkitės padoriai!

— Grįžkit su manim į tėvynę. Aš duodu jums abvero karininko garbės žodį: jums nieko neatsitiks! Abvero karininko garbės žodžio negalima kaip nori iškreipti...

— Bet geriausia iš pat pradžių juo netikėti, — tyliai baigė Tomas sakinį.

Majoras sunkiai nurijo seilę.

— Tuomet parduokit man portfelį. Duodu tris tūkstančius dolerių.

— Ponas iš Londono jau dabar siūlo dvigubai daugiau.

— O kiek jūs norite?

— Kvailas klausimas. Tiek, kiek galiu gauti.

— Jūs sukčius be jokios sąžinės.

— Taip, taip, jūsų kolega ką tik irgi tai pastebėjo.

Majoro veido išraiška dabar pasikeitė. Jis susižavėjęs sumurmėjo:

— Žmogau, gaila, kad jūs ne su mumis...

— Kiek, Lėmanai, kiek?

— Aš negaliu... Aš turiu iš pradžių pasikalbėti su Berlynu, gauti naujus nurodymus.

— Gaukit, Lėmanai, gaukit ir pasiskubinkit. Mano laivas išplaukia už poros dienų.

— Pasakykit man vieną dalyką: kaip jūs įsivežėt portfelį į šalį? Juk portugalų muitininkai patikrino jus iki panagių.

— Man kai kas padėjo. — Tomas Lyvenas dėkingas pagalvojo apie baugščiąją stirnaitę. — Žinot, ponas Lėmanai, tokiems dalykams reikia vienos mažutės, jums neįkandamos smulkmenos.

— Ko?

— Žavesio.

— Jūs nekenčiat manęs, taip?

— Ponas Lėmanai, aš gyvenau laimingai, buvau patenkintas pilietis. Jūs ir jūsų kolegos iš Anglijos ir Prancūzijos kalti dėl to, kad šiandien aš sėdžiu čia. Gal man mylėti jus už tai? Aš nenorėjau su jumis prasidėti. Na, o dabar pažiūrėsim, ką jūs su manim darysit. Kur jūs gyvenat?

— „Senjoros Fatimos“ viešbutyje.

— Aš gyvenu „Estorilo parko rūmų“ viešbutyje. Ponas iš Londono, beje, irgi. Paklauskit savo šefo, kiek jis ver-

tina juodąjį portfelį. Jūsų kolega šiandien pasiklaus savojo... Na, o dabar aš pagaliau užkąsiu!

2

Naktis buvo šilta.

Atviru taksi Tomas Lyvenas grįžo atgal į Lisaboną. Jis žiūrėjo, kaip jūra neša į krantą mėnulio apšviestas putotas bangų keteras, matė puikias vilas šalia plačios autostrados, matė tamsius pinijų miškus, palmes ir prie nuožulnių kalvų prigludusius romantiškus restoranus, iš kurių sklido moterų juokas ir šokių muzika.

Tomas važiavo pro „Estorilio" maudykles, pro apšviestus lošimo namus ir abu didžiuosius viešbučius.

Europa skendo griuvėsiuose ir gaisruose, vis labiau ir labiau, — o čia vis dar buvo rojus.

Užnuodytas rojus, galvojo Tomas Lyvenas, mirtinas Edeno sodas, pilnas įvairių tautybių roplių, kurie seka ir šantažuoja viens kitą. Čia, Portugalijos sostinėje, jų susitikimo vieta. Čia jie gėrėjosi savimi ir ištisais būriais dirbo juodą darbą, ponai iš vadinamosios „penktosios kolonos", tie velnio pajodžargos...

Lisabonos centre, prašmatnioje Praca don Pedro aikštėje su juodos ir baltos spalvos mozaikiniu grindiniu, Tomas Lyvenas išlipo. Aikštę supančių kavinių sodeliai dar buvo pilni žmonių — vietinių ir atvykėlių.

Bažnyčios bokšto laikrodis skardžiai išmušė vienuoliktą valandą. Dar aidėjo varpai, kai Tomas labai nustebęs pamatė, kad šimtai portugalų ir bėglių iš Austrijos, Vokietijos, Lenkijos, Prancūzijos, Belgijos, Čekoslovakijos, Olandijos pašoko nuo kėdžių ir nuskubėjo į aikštės apačią. Tomą irgi įtraukė žmonių srovė.

Aikštės gale stovėjo didžiuliai spaudos rūmai. Po stogu buvo įrengta šviečianti juosta, kuri pranešinėjo pasku-

tines žinias. Tūkstančiai akių įsmigo į bėgančias raides, kurios daugeliui buvo tiek pat svarbios, kiek gyvenimas ar mirtis.

Tomas skaitė:

(DNB) Vokietijos reicho užsienio reikalų ministras fon Ribentropas ir Italijos užsienio reikalų ministras Čano Vienoje, Belvederio pilyje, galutinai susitarė dėl Vokietijos ir Italijos trečiųjų teismo nustatytos naujos Vengrijos ir Rumunijos sienos...

(United Press) Vokiečių luftvafė tęsė sutelktinį Britų salų bombardavimą — žmonių aukos ir sunkūs nuostoliai Liverpulyje, Londone, Vaibridže ir Felikstaune...

(International News Service) Italų sunkieji bombonešiai sutelktinai bombardavo Maltą. Puolami britų kariniai sandėliai Šiaurės Afrikoje...

Tomas Lyvenas apsisuko ir pažvelgė į žmonių veidus. Abejingų buvo mažai, tačiau daugybė iškamuotų, išgąsdintų, persekiojamų ir netekusių vilties.

Grįžtant į viešbutį Tomą Lyveną užkalbino keturios gražios ir jaunos moterys, pirmoji buvo iš Prahos, antroji iš Vienos, trečia iš Paryžiaus. Ketvirtajai, kuri išrodė kaip madona ir buvo dar beveik vaikas, jis davė pinigų ir palinkėjo viso geriausio. Ji pasisakė jam pabėgusi iš Ispanijos nuo Franko.

Septynaukščio viešbučio sodelyje svaiginamai kvepėjo gėlės. Holas taip pat panėšėjo į egzotišką žiedų jūrą. Kai Tomas Lyvenas perėjo holą, jį nulydėjo tuzinai įdėmių, tykojančių, nepatiklių ir susirūpinusių žvilgsnių.

Čia irgi galėjai išgirsti beveik visas Europos kalbas.

Tačiau žmonės viešbutyje nebuvo iškamuoti, įbauginti ar apimti nevilties. Čia knibždėte knibždėjo agentų ir agenčių, kurie apsupti prabangos užsiiminėjo savo kiek šlykščiu, tiek ir idiotišku amatu — kiekvienas savo tėvynės vardan.

Kai Tomas įžengė į savo apartamentus, dvi švelnios rankos apsivijo jam apie kaklą, padvelkė Meiblės Hastings kvepalai. Jaunoji stiuardesė segėjo baltų perlų grandinėle ir avėjo aukštakulniais bateliais — daugiau nieko.

— Ak Žanai, pagaliau, pagaliau... Kaip aš tavęs laukiau!

Jis švelniai pabučiavo merginą ir rimtai paklausė:

— Kur juodasis portfelis?

— Viešbučio seife — kaip tu ir liepei...

— Gerai, — pasakė Tomas Lyvenas. — Tuomet pakalbėkim apie meilę.

Kitą rytą 8 val. 30 min. pavargusi, bet linksma Meiblė Hastings išskrido į Dakarą. Kitą rytą 10 val. linksmas ir visiškai nepavargęs Tomas Lyvenas, sočiai papusryčiavęs, susiruošė, prieš palikdamas Europą, atkeršyti savo kankintojams iš anglų, prancūzų ir vokiečių slaptųjų tarnybų...

•

1940–ųjų rugpjūčio 3–iąją elegantiškai apsirengęs jaunas vyriškis didžiuliame miesto knygyne Indijos gatvėje ieškojo Prancūzijos ir Vokietijos miestų planų. Ir išties planų jis rado, be kita ko, ir 1933 metais išleistą kelionių vadovą. Po to Tomas Lyvenas nuėjo į centrinį paštą. Pagyvenusi tarnautoja neatsispyrė jo žavesiui ir iškalbai. Tomas valandai gavo penkių Vokietijos ir keturiolikos Prancūzijos miestų telefonų knygas. Lisabonos centrinis paštas turėjo visų Europos miestų telefonų knygas.

Iš jų Tomas išrašė 120 pavardžių ir adresų. Augusto gatvėje jis nusipirko rašomąją mašinėlę ir popieriaus. Tada grįžo į viešbutį, pasiėmė iš seifo juodąjį portfelį ir užsidarė maloniai vėsiuose apartamentuose antrajame aukšte. Pro langą buvo matyti parkas su pasakiškais augalais ir medžiais, fontanais ir margomis papūgomis.

Kad įgautų dvasinės pusiausvyros, Tomas paprašė kelnerio porcijos pomidorų kokteilio ir iškart kibo į darbą.

Jis atidarė juodąjį portfelį. Ten buvo visi jo grynieji pinigai, sąrašas iš šešių, lapų ir sunkiųjų tankų, liepsnosvaidžių ir naikintuvo bombonešio konstrukcijų aprašymai.

Mieliausiai iškart nuleisčiau visą šį šlamštą į klozetą, galvojo Tomas, bet majoras Debra, aišku, žino apie tuos planus ir jų pasiges. Bet ponai Losas ir Lavdžojus nieko nežino apie jų egzistavimą, jiems reikia tik sąrašų.

Jie ir gaus sąrašus...

Jis peržvelgė šešis mašinraščio lapus. Čia buvo įvardinti „Deuxième Bureau" karininkai ir civiliai darbuotojai, prancūzų agentai Vokietijoje bei patikėtiniai Vokietijoje ir Prancūzijoje — iš viso 117 pavardžių.

Šalia pavardžių buvo adresai. Prie kiekvieno adreso parašyti du sakiniai. Pirmuoju reikėjo užkalbinti agentą. Antruoju agentas turėjo atsakyti. Tik tuomet galėjai būti tikras, kad prieš tave — reikalingas asmuo.

Tomas Lyvenas, pavyzdžiui, perskaitė: Vilibaldas Loras, Diuseldorfas, Sedano gatvė Nr. 34: „Gal kartais matėt pilką nykštukinį pudelį su raudonu antkakliu?" — „Ne, bet Lichtenbroiche vis dar pardavinėja medų".

Adolfas Kuncė–Vilkė, Berlyno Grunevaldas, Bismarko alėja Nr. 145: „Tai jūsų balandžiai ant varinio sodo namelio stogo?" — „Nesukit į šoną. Jūsų drabužiai netvarkingi".

Ir taip toliau.

Tomas pakraipė galvą ir atsiduso. Tada įsidėjo lapą į rašomąją mašinėlę ir atsivertė Frankfurto prie Maino miesto planą. Iš Miuncheno telefonų knygos, be visų kitų, jis išsirašė ir Frydricho Keselhuto duomenis.

Jis išspausdino jo vardą ir pavardę, tada įniko į Frankfurto miesto planą.

Nagi, paimkim Alksnių gatvę, pamanė jis. Alksnių gatvė buvo netoli Mainco autostrados. Tai buvo trumpa gatvė. Tomas pažiūrėjo į žemėlapio mastelį — 1 : 16 000.

Kiek namų galėtų būti Alksnių gatvėje? — svarstė Tomas. Trisdešimt. Keturiasdešimt. Bet tik jau ne šešiasdešimt. Nesvarbu. Rizikuot neverta.

Jis išspausdino: „Frydrichas Keselhutas, Frankfurtas prie Maino, Alksnių gatvė Nr. 77". Ir toliau: „Ar mažoji pardavėja prie Fechenhaimo šviesiaplaukė, ar tamsiaplau-

kė?“ — „Jūs turit kuo skubiausiai suvalgyti Harco kanarėlę, ji teršia orą“.

Taip, o dabar kitas!

Poną Paulių Gegenheimerį iš Hamburgo Altonos Tomas perkėlė į Diuseldorfą, į itin trumpos Rubenso gatvės 51–ąjį namą. „Džonui Golsvorčiui sukako 66–eri“. — „Mes turim atgauti kolonijas“.

Tai numeris antras, galvojo Tomas. Liko tik šimtas penkiolika. Ir visą tą mėšlą reikės atspausdinti tris kartus. Lavdžojui. Losui. Majorui Debra. Gražus darbelis. Tiesa, gerai apmokamas!

Jis spausdino toliau. Po pusvalandžio Tomą ėmė kamuoti stingdanti neviltis. Jis priėjo prie lango ir pažvelgė laukan.

Prakeikimas, galvojo Tomas, taip nieko nebus! Aš nusprendžiau sunaikinti tikruosius sąrašus, nes jie pridarys bėdos, nesvarbu, ar juos gaus anglai, prancūzai, ar vokiečiai. Aš nenoriu, kad dėl šių sąrašų žūtų žmonės.

Antra vertus, būtų neblogai atkeršyti tiems idiotams, kurie sugriovė mano gyvenimą. Bet ar tai išties bus kerštas? Ar iš tikrųjų pavyks užkirsti kelią naujoms nelaimėms?

Jei anglai ir prancūzai mėgins dirbti su mano sąrašais, iškart pastebės, kad jie netikri. Čia viskas gerai!

Bet vokiečiai!

Tarkim, Frankfurte iš tiesų gyvena miuncheniečio Frydricho Keselhuto bendravardis, paprasčiausiai jis neturi telefono. Arba, tarkim, Alksnių gatvę pailgino, ir dabar joje iš tiesų yra namas Nr. 77. Gestapas suims visus vyrus, kurių pavardė Keselhutas. Juos kankins, įkiš kalėjiman, nužudys...

Ir tai tik viena pavardė ir vienas adresas. O kur dar kiti 116!

Galbūt trijų slaptųjų tarnybų ponai išsyk pastebės, kad aš juos apgavau, ir išmes sąrašus. Galbūt bent tam jiems užteks proto. Ak, po viso to, ką patyriau, aš negaliu būti tikras!

Bet, prakeikimas, rugsėjo 3-iąją atvyks Debra ir norės gauti portfelį. Ką aš darysiu?

Kaip paprasta išdavinėti ir žudyti žmones. Tačiau kaip sudėtinga juos apsaugoti nuo skausmo, persekiojimų ir mirties...

3

Suskambo telefonas.

Tomo Lyveno apmąstymai nutrūko, jis pakėlė ragelį. Išgirdęs pažįstamą balsą, Tomas užmerkė akis.

— Kalba Lėmanas. Aš kalbėjau su minėtuoju ponu. Taigi — 6000 dolerių.

— Ne, — pasakė Tomas.

— Kas ne? — Majoro iš Kelno balse pasigirdo panika. — Jūs jau pardavėt?

— Ne.

— Tuomet kas?

Tomas liūdnai pažvelgė į mašinėlėje kyšantį lapą.

— Derybos dar nebaigtos. Aš turėsiu omeny jūsų pasiūlymą. Paskambinkit rytoj. — Tai pasakęs iškart padėjo ragelį.

Vieną iš tų vyrukų sąraše pakrikštysiu Fricu Losu, įsiutęs pamanė jis. Paskui Tomas sukišo popierius atgal į portfelį ir nunešė jį portjė, kuris padėjo į seifą. Tomas ketino šiek tiek pasivaikščioti ir pamąstyti. Jo problemai turėjo egzistuoti sprendimas, turėjo, turėjo...

Hole sėdėjo agentas Lavdžojus. Jo kaktą vis dar puošė didžiulis gumbas.

Lavdžojus pašoko ir žengė prie Tomo. Jo akys godžiai blizgėjo.

— Portfeliukas ar ne? Mačiau jį aiškiai. Tai kaip?

— Derybos dar nebaigtos. Kreipkitės į mane rytoj.

— Klausykit, aš duosiu daugiau negu naciai. Daugiau bet kuriuo atveju!

— Taip, taip, gerai jau, — pasakė Tomas ir nuėjo. Paskendęs mintyse jis atsidūrė saulėtoje gatvėje. Susimąstęs ėmė klaidžioti po miestą. Laisvės gatvėje Tomą sustabdė laidotuvių procesija, slenkanti po palmėmis. Policija uždarė eismą. Matyt, buvo laidojamas įžymus portugalas, nes į paskutinę kelionę jį lydėjo šimtai juodai apsirengusių vyrų ir moterų sielvartingais veidais. Daugelis verkė. Praeiviai kėlė skrybėles. Žmonės garsiai meldėsi, atsidavė smilkalais.

Bet kas tai? Gedinčiųjų murmesį staiga perskrodė kimus juokas. Šį baisų netaktą padarė kažkoks elegantiškas jaunas vyriškis.

— Šlykštus užsienietis, — pasakė senyva moteris ir spjovė jam po kojų.

— Taip, motin, taip, — pasakė Tomas Lyvenas ir užsimetęs ant pečių lietsargį kiek kojos neša pasileido į netoli esančią geležinkelio stotį.

Salėje stovėjo didelis kioskas su laikraščiais ir žurnalais iš viso pasaulio. Čerčilis ir Hitleris, Geringas ir Ruzveltas čia draugiškai kabojo šalia, apsupti gražių merginų, pusnuogių vaikinų bei karingų antraščių visomis pasaulio kalbomis.

— Prašau duoti laikraščius, — vos kvapą atgaudamas pasakė Tomas senyvam pardavėjui, — visus vokiškus ir visus prancūziškus.

— Tačiau jie užvakarykščiai.

— Nieko! Duokit, ką turit. Taip pat ir praeitos savaitės. Ir užpraeitos.

— Jūs girtas?

— Nė lašo neregėjęs. Greičiau, tėvuk!

Senasis vyras patraukė pečiais. Tada pardavė visus užsilikusius „Reich“, „VölkischerBeobachter“, „Berliner Zeitung“, „Münchner Neuesten Nachrichten“ numerius, visus senus „Le Matin“, „L'Oeuvre“, „Le Petit Parisien“, „Paris Soir“ numerius ir devynis provincijos laikraščių egzempliorius.

Tomas grįžo į viešbutį su glėbiu senų laikraščių ir iškart užsidarė savo apartamentuose. Tada ėmėsi studijuoti apdulkėjusius spaudinius, tačiau jį domino tik paskutiniai puslapiai — ten buvo spausdinami skelbimai apie mirtį ir užuojautos. Daugybė žmonių mirdavo kasdien Paryžiuje ir Kelne, Tulūzoj ir Berlyne, Havre ir Miunchene. Mirusiems gestapas tikrai negalėjo pakenkti.

Tomas Lyvenas pradėjo spausdinti. Darbas virte virė. Mat dabar ramia sąžine buvo galima naudoti net ir tikrus adresus.

1940-ųjų rugsėjo 2-ąją mūsų bičiulis odos dirbinių krautuvėje įsigijo du juodus portfelius. Ankstyvą popietę su vienu iš šių portfelių jis pasirodė elegantiškoje pono Gomeso dos Santoso siuvykloje.

Ponas Dos Santosas, vienas geriausių Lisabonos siuvėjų, pasitiko Tomą asmeniškai ir nuoširdžiai šypsodamasis ilgai spaudė jam ranką. Šypsena demonstravo visko pertekusį jo gyvenimą. Pono Santoso burna buvo pilna aukso.

Persirengimo kambaryje rausvais tapetais išklijuotomis sienomis Tomas sutiko majorą Losą, kuris vilkėjo prašmatnų naują tamsios flanelės kostiumą.

— Ačiū Dievui, — lengviau atsiduso Losas, išvydęs Tomą.

Šis žmogus per tris dienas sugebėjo ištampyti Losui visus nervus. Jis nuolat su juo susitikinėdavo — pliažuose, baruose, viešbučių holuose. Ir vis nepavykdavo gauti galutinio atsakymo: „Aš dar neapsisprendžiau. Turiu dar kartą pasitarti su anglu".

Tą patį žaidimą Tomas sulošė ir su Lavdžojumi. Ir šį jis ramino pažadais ir užuominomis, kad konkurentas siūlo daugiau, vis dar daugiau. Galiausiai ponai ėmė siūlyti 10 000 dolerių. Tomas nusprendė pasitenkinti šia suma.

Abiem ponams jis rimtai paaiškino:

— Turite griežtai laikyti paslaptį, kad būtent *jums* aš pardaviau portfelį, antraip mano gyvybei grės pavojus. Todėl portfelį perduosiu saugioje vietoje.

Losas pasirinko pono Santoso persirengimo kambarį. Jis paaiškino Tomui:

— Puikus vyrukas tas siuvėjas! Per tris dienas pasiuva jums puikiausią kostiumą iš geriausios angliškos medžiagos. — Jis plekštelėjo sau per rankovę. — Pačiupinėkit!

— Tikrai nuostabu.

— Mes visi čia siūdinamės.

— Kas visi?

— Visi agentai, gyvenantys Lisabonoje.

— Ir tai jūs vadinate saugia vieta?

Losas atrodė sužavėtas savo įžvalgumo:

— Taigi! Ar nesuprantat? Nė vienas iš mano kolegų net nesusapnuos, kad aš čia tarnybiniais reikalais!

— Šit kaip.

— Be to, aš daviau Chosė šimtą eskudų.

— Kas per Chosė?

— Sukirpėjas. Mums niekas nesutrukdys.

— Jūs turit pinigus?

— Savaime suprantama. Šiame voke. O kur sąrašai?

— Šiame portfelyje.

Paskui majoras peržvelgė šešis lapus su šimtu septyniolika adresų, o Tomas — voką su dviem šimtais penkiasdešimties dolerių vertės kupiūrų. Buvo matyti, kad abu džiaugiasi tuo, ką išvydo.

Majoras paspaudė Tomui ranką:

— Mano lėktuvas išskrenda po valandos. Laimingai, senas sukčiau. Jūs man ėmėte patikti. Galbūt dar pasimatysim.

— Tikiuosi, kad ne.

— Na tuomet — *Heil* Šiki! — Losas atkišo priekin dešinę ranką.

— Kaip sakėt?

— Taip sveikinasi ponai iš mūsų čionykštės misijos. To vaikino pavardė anksčiau buvo Šiklgruberis. Beje, čia dirba puikūs vyrukai. Patariu susipažinti.

— Tiek to, ačiū.

— Ir jokie naciai!

— Žinoma, ne, — pasakė Tomas Lyvenas. — Laimingos kelionės, ponas Lėmanai. Ir perduokit mano linkėjimus ponui admirolui, su kuriuo aš dar neturėjau garbės susipažinti.

4

„Atsižvelgiant į ypatingą Portugalijos politinę padėtį šiandien savaitės apžvalga rodoma nebus“, — skelbė lentelė Lisabonos „Odeono“ kino teatro fojė.

Tačiau tai netrukdė „Odeonui“ demonstruoti vokiečių filmą „Ugnies krikštas“.

Ketvirtos valandos seanso metu Tomas vienoje ložėje susitiko su agentu Lavdžojumi. Kai ekrane vokiečių lėktuvai taršė Varšuvą, 10 000 dolerių bei juodasis portfelis ir vėl pakeitė savininkus. Sproginėjant bomboms, lekiant į orą namams, skambant smagiems maršams, Lavdžojus rėkė Tomui į ausį:

— Aš pats suradau šį kino teatrą. Čia mes galime ramiai pasėdėti ir pasikalbėti. Ir pats velnias mūsų nesupras. Gudru, ar ne?

— Labai gudru!

— Nacis pasius iš pykčio!

— Kada jūs skrendat į Londoną?

— Dar šįvakar.

— Tuomet laimingos kelionės.

— Ką sakot?

— Aš sakau: laimingos kelionės! — suriko jam į ausį Tomas.

Tikruosius sąrašus jis, žinoma, jau seniausiai buvo suplėšęs ir nuleidęs į kanalizaciją savo apartamentuose. Originaliame portfelyje, saugomam „Estorilio“ viešbučio seife, trečiasis sąrašų egzempliorius su šimtu septyniolika numirėlių pavardžių vis dar laukė majoro Debra.

Debra buvo Madride. Rugsėjo 3–iąją jis ketino atvykti į Lisaboną. Jiedu buvo susitarę: „Nuo rugsėjo 3–iosios kas vakarą lauksime viens kito „Estorilio“ restorane nuo 22–os valandos“.

Dabar dar susitvarkyti su majoru, galvojo Tomas, rugsėjo 3–iosios vakare greituoju traukiniu važiuodamas į „Estorilį“, o tuomet įlįsiu į kokį pensionėlį ir pralauksiu ten iki rugsėjo 10–osios!

Rugsėjo 10–ąją turėjo išplaukti jo laivas „Generolas Karmona“. Būtų geriau, mąstė Tomas, iki to laiko niekur labai nesirodyti. Mat buvo galima tikėtis, kad iki to laiko bent jau ponai iš Berlyno tikrai supras, ką jis jiems iškrėtė.

Kad Debra ką nors pastebės, buvo maža vilčių. Majoras ketino iškart vykti į Dakarą. Tomas mąstė: „Kada nors netolimoj ateity jis, žinoma, labai nusivils. Vargšas vaikinas! Jis man taip patinka. Tačiau, atvirai kalbant, ką aš turėjau daryti? Aišku, mano padėtyje jis irgi būtų taip pasielgęs. Žozefina yra moteris. Ji mane supras“.

5

— *Mesdames, messieurs, faites vos jeux!**

Krupjė elegantišku judesiu metė nedidelį baltą rutuliuką ant lėtai besisukančio būgno. Rutuliukas nežinia kodėl ėmė riedėti į priešingą pusę.

Jo judesį tarsi užhipnotizuota stebėjo dama raudona vakarine suknele. Ji sėdėjo prie pat krupjė. Jos rankos drebėjo virš dviejų mažyčių žetonų bokštelių. Dama buvo labai išblyškus ir labai graži, gal trisdešimtmetė. Juodi plaukai, perskirti viduryje, gaubė jos galvą kaip šalmas. Dama turėjo jaudinamai lenktas lūpas ir juodas žvilgančias akis. Ji elgėsi santūriai ir aristokratiškai. Ruletė buvo ją visiškai pagavusi.

* Ponios, ponai, statykite! (*Pranc.*)

Tomas Lyvenas jau visą pusvalandį stebėjo šią moterį. Jis sėdėjo didžiulėje lošimo salėje prie spindinčio baro ir gėrė viskį. Sietynų šviesa krito ant brangių paveikslų, milžiniško balto ir auksinio veidrodžio, storų kilimų, tarnų su puošniais batais, smokingus vilkinčių ponų, nuogų moterų pečių, besisukančio rato, riedančio rutuliuko...

Klakt!

— Nulis! — sušuko krupjė šalia damos raudona suknele. Ji pralošė. Ji pralošinėjo jau visą valandą. Dama prarado ne tik didelį turtą, bet pamažu ir laikyseną. Drebančiais pirštais ji prisidegė cigaretę. Jos blakstienos virpėjo. Dama atsisegė paauksuotą rankinuką. Išėmė banknotų. Metė juos krupjė. Šis pakeitė pinigus į žetonus. Dama raudonąja suknele vėl pastatė:

Prie daugelio stalų buvo lošiama, taip pat ir „geležinkelį". Salėje netrūko gražių moterų. Tomas Lyvenas matė tik vieną: damą raudonąja suknele. Santūrumo ir jausmo mišinys, geros manieros ir lošimo aistra jį sujaudino — tai visuomet jį jaudino.

— *27, rouge, impair et passe!** — sušuko krupjė.

Dama raudonąja suknele ir vėl pralošė. Tomas pamatė, kad barmenas linguoja galva.

Jis irgi stebėjo damą.

— Na, bet ir nesiseka, — pasakė jis su užuojauta.

— Kas ji tokia?

— Išprotėjusi lošėja. Kaip manot, kiek ji jau pralošė?

— Kuo ji vardu?

— Estrela Rodriges.

— Ištekėjus?

— Našlė. Vyras buvo advokatas. Mes ją vadinam konsule.

— Kodėl?

— Todėl, kad taip ir yra. Ji iš tiesų kažkokios bananų respublikos konsulė.

---

* Raudonas, nelyginis, pasuoju! (*Pranc.*).

— Aha.

— *5, rouge, impair et manque!**

Konsulė ir vėl pralošė. Dabar prieš ją gulėjo tik septyni vieniši žetonai.

Staiga kažkas tyliai užkalbino Tomą:

— Ponas Leblankas?

Jis lėtai atsisuko. Prieš jį stovėjo nedidukas storas vyriškis. Mažius buvo išraudęs, prakaitavo ir labai nervinosi. Jis kalbėjo prancūziškai.

— Juk tai jūs ponas Leblankas, tiesa?

— Taip.

— Eime su manim į tualetą.

— Kodėl?

— Aš turiu jums kai ką pranešti.

Prakeikimas, mano sąrašai... Kuris nors iš slaptųjų tarnybų suuodė apgaulę. Tačiau kuris? Lavdžojus ar Losas? Tomas papurtė galvą:

— Sakykit čia.

Mažius sušnabždėjo jam į ausį:

— Majoras Debra turi problemų Madride. Iš jo atėmė pasą. Jis negali palikti šalies. Jis prašo jūsų kuo greičiau parūpinti jam netikrą pasą.

— Kokį pasą?

— Jūs juk turėjot Paryžiuj visą krūvą!

— Aš visus išdalinau!

Atrodė, mažius jo visai neklauso. Jis skubiai išpylė:

— Aš įkišau jums į kišenę voką. Ten yra Debra nuotraukos ir mano adresas Lisabonoje. Tenai ir atneškit pasą.

— Iš pradžių jį reikia turėti!

Mažius nervingai apsidairė:

— Turiu eiti iš čia... Padarykit, ką galit. Paskambinkit man. — Jis nuskubėjo.

— Klausykit... — sušuko Tomas. Mažius buvo dingęs. Didis Dieve, kada baigsis tie rūpesčiai!

---

* Raudonas, nelyginis, praleidžiu! (*Pranc.*)

Ką man dabar daryti? Debra išties puikus vyrukas. Dėl savo pažiūrų aš priverstas jį apgauti, bet palikti bėdoje — apie tai negali būti nė kalbos! Kaip išgelbėti Debra iš Ispanijos? Kur taip greit parūpinti jam netikrą pasą?

Tomo Lyveno žvilgsnis sustojo prie raudonosios damos. Ji kaip tik atsistojo. Susikrimtusi ir išblyškusi. Matyt, prasilošė galutinai.

Staiga Tomui kilo mintis...

Netrukus jis ir konsulė Estrela Rodriges sėdėjo puikiame kazino restorane prie geriausio stalelio. Moterų kapela grojo Verdį. Trys padavėjai tiesiog šoko baletą apie Tomo Lyveno stalelį. Jie kaip tik atnešė pagrindinį patiekalą: portugališkas kepenėles.

— Šis ankštpipirių padažas tiesiog nuostabus, — pagyrė Tomas. — Tikrai, labai puikus. Kaip manote, ponia?

— Taip, labai skanus.

— Tai dėl sulčių, ponia, pomidorų sulčių... Kažkas negerai?

— Kodėl?

— Jūs ką tik į mane taip keistai pažvelgėt... taip... taip griežtai!

Konsulė oriai tarė:

— Pone, nenorėčiau, kad jūs puoselėtumėt klaidingas viltis. Šiaip jau aš niekuomet neinu valgyti su nepažįstamais vyriškiais.

— Ponia, jums visiškai nieko nereikia aiškinti. Džentelmenas visuomet jaučia, jei prieš jį sėdi dama. Nepamirškim, kad tai aš jus pakviečiau šios vėlyvos vakarienės, taip, aš jus priverčiau.

Konsulė atsiduso ir staiga pažvelgė į jį jau nebe griežtai, o be galo sentimentaliai. Įdomu, kiek laiko ji jau našlauja, pamanė Tomas ir paklausė:

— Kai nervai įtempti ir esi apimtas dvasinės krizės, labai pravartu kaloringai maitintis. Ar jūs... hm... hm — labai daug pralošėt?

MENIU

Skrebučiai su sardinėmis
Kepenėlės portugališkos
Melionas šampane

1940-ųjų rugsėjo 3-ioji

Po šios vakarienės gražiajai konsulei pasidarė silpna

SKREBUČIAI SU SARDINĖMIS

Didelės gražios sardinės be vidurių ir odelės greit apkepamos aliejuje, kuriame buvo blanširuotos. Paskui dedamos ant iš anksto paruošto karšto skrebučio, apdėliojamos citrinos griežinėliais ir tiekiamos į stalą. Prieš valgant skrebučiai apšlakstomi citrinų sultimis ir apibarstomi pipirais.

KEPENĖLĖS PORTUGALIŠKOS

Veršio ar jaučio kepenėlės supjaustomos riekutėmis ir apvoliojamos miltuose. Įsidėmėtina: kepenėlės sūdomos tik iškepus. Smulkiai supjaustomi du dideli svogūnai. 1 svarui ankštpipirių nupjaustomi stiebai, išimamos sėklos ir mėsingas vidus ir supjaustoma trumpomis siauromis juostelėmis. Paskui iš svaro nuluptų pomidorų išspaudžiamos sultys. Svogūnai kepinami su puse puodelio aliejaus, kol šviesiai pagels, dedami pipirai, vėliau — pomidorų masė. Kai pipirai suminkštėja, pilamos pomidorų sultys ir 5 min. viskas paverdama. Tada masė perkošiama kiaurasamčiu, įdedama šiek tiek grietinės ir vėl viskas pakaitinama. Įberiama druskos ir karčiųjų pipirų. Padažu apipilamos ką tik iškeptos kepenėlės, patiekalas papuošiamas siauromis alyvuogių juostelėmis, išėmus kauliukus.
Prie šio patiekalo duodama birių ryžių.

MELIONAS ŠAMPANE

Imamas gražus Kantalupo melionas, nupjaunamas viršus, kuris bus naudojamas kaip dangtelis. Išpjaunamas minkštimas, paliekant 1 cm storio sluoksnį. Išrenkamos sėklos, minkštimas supjaustomas kubiukais ir vėl suberiamas į melioną. Ant jų pilama sauso šampano — tiek, kad apsemtų gabalėlius, tačiau jie neplaukiotų. Paskui apdengiama „dangteliu" ir padedama šaltai. Valgomas gerai atšaldytas.
Šį desertą galima gaminti ir kitaip — pavyzdžiui, įdedant likeryje mirkytų vyšnių ar kitų vaisių. Tačiau gurmanai renkasi būtent duotąjį receptą, nes jis geriausiai atskleidžia natūralų meliono aromatą.

— Labai, labai daug.

— Jūs neturėtumėt lošti, ponia. Dar keletą alyvų? Moteris, atrodanti kaip jūs, pasmerkta pralošinėti. Kitaip ir būti negalėjo.

— Ak... — puiki konsulės krūtinė atskleidė sielos nerimą. — Jūs visai nelošiat, ponas Leblankai?

— Ruletės — ne.

— Jūs laimingas žmogus!

— Aš bankininkas. Lošimas, kurio mano sugebėjimai negali paveikti, man nuobodus.

Tamsiaplaukė Estrela staiga vėl bauginamai griežtai ir aistringai pasakė:

— Aš nekenčiu ruletės! Nekenčiu jos ir nekenčiu savęs, kai lošiu!

Tomas Lyvenas pajuto, kad ima jaudintis. Ši moteris, iš pradžių švelni kaip katytė, staiga virsta įsiutusia tigre... Dievulėliau, čia bent pavaidinsime... Puikumėlis!

— Aš nekenčiu dviejų dalykų šiam pasauly, pone.

— Kokių?

— Ruletės ir vokiečių, — sušvokštė Estrela.

— Mat kaip.

— Jūs prancūzas, pone. Žinau, kad bent dėl antrojo punkto mane suprasit.

— Žinoma, ponia, žinoma. Hm! O kodėl jūs nemėgstat vokiečių?

— Mano pirmasis vyras buvo vokietis.

— Aš suprantu.

— Ir lošimo namų direktorius! Manau, galiu daugiau nebepasakoti!

Pokalbis atsidūrė aklavietėje, pamanė Tomas Lyvenas ir todėl tarė:

— Žinoma, ne. Tačiau vienas dalykas man suteiktų didelio malonumo...

— Koks?

— Vieną vakarą finansuoti jūsų lošimą.

— O Viešpatie!

— Jei išlošit, laimikį pasidalinsim perpus.

— Nieko nebus... tai visiškai neįmanoma — aš juk visai nepažįstu jūsų... — prašneko konsulė.

Po dešimties minučių:

— Na, dėl manęs — bet tik su sąlyga, kad jei išlošiu, laimikį dalinsimės perpus.

— Savaime suprantama.

Estrelos akys nušvito, kvėpavimas tapo nelygus, skruostai paraudo:

— Kodėl neatneša deserto, ak, aš taip jaudinuosi, aš jaučiu labai aiškiai: dabar tikrai išlošiu — aš noriu tik išlošti...

Per valandą temperamentingoji dama, nekenčianti vokiečių ir ruletės, pralošė dvidešimt tūkstančių eskudų — taigi beveik tris tūkstančius markių. Sukrėsta, panaši į atgailaujančią Mariją Magdaleną, ji priėjo prie Tomo, kuris sėdėjo palei barą.

— O Dieve, man taip gėda.

— Bet kodėl?

— Kaip man grąžinti jums pinigus? Šiuo metu aš — aš turiu finansinių problemų...

— Laikykit juos dovana.

— Neįmanoma! — Dabar ji vėl buvo panaši į marmurinę kerštos deivės statulą. — Kuo jūs mane laikote? Atrodo, jūs visiškai klaidingai mane įvertinot, mielas pone.

6

Buduare tvyrojo prieblanda. Degė lempelės raudonais gaubtais. Ant stalelio stovėjo rimto pono su pensnė ir didele nosimi nuotrauka. Prieš metus pasitraukęs iš šio gyvenimo advokatas Pedras Rodrigesas iš sidabro rėmelių žvelgė į savo našlę Estrelą.

— Ak Žanai — Žanai, aš tokia laiminga.

— Ir aš, Estrela, ir aš. Cigaretę?

— Duok užtraukti savąją...

Jis davė užtraukti ir mąsliai pažiūrėjo į žaviąją moterį. Buvo jau gerokai po vidurnakčio. Didžiulė konsulės vila atrodė lyg išmirusi. Tarnai miegojo.

Ji prisiglaudė prie Tomo ir paglostė jį.

— Estrela, mieloji...

— Taip, brangusis?

— Ar tu turi labai daug skolų?

— Beprotiškai daug... Namas užstatytas... aš įkeičiau savo brangenybes. Vis dar tikiuosi atsilošti...

Tomas pažvelgė į nuotrauką:

— Jis tau daug paliko?

— Nedidelį turtą... Ta prakeikta velnio ruletė, kaip aš jos nekenčiu!

— Ir vokiečių.

— Ir vokiečių, taip!

— Beje, pasakyk, *chérie*, kokios šalies konsulė tu esi?

— Kosta Rikos, kam klausi?

— Ar esi kada nors išdavus Kosta Rikos pasą?

— Ne, neteko...

— Tačiau tavo vyras yra tai daręs.

— Vyras — taip... Žinai, kai prasidėjo karas, nieks nebeatvyksta. Manau, kad Portugalijoj nebeliko nė vieno kostarikiečio.

— Mieloji, hm, tavo namuose tikrai turėtų būti keletas pasų formuliarų?

— Aš nežinau... Kai mirė Pedras, aš sukroviau visus formuliarus ir antspaudus į lagaminą ir nunešiau į palėpę... Kam tau visa tai rūpi?

— Estrela, brangioji, aš mielai išrašyčiau vieną pasą.

— Pasą?

Nepamiršdamas jos finansinių problemų, Tomas švelniai tarė:

— Arba net kelis!

— Žanai! — Ji pasibaisėjo. — Tu pokštauji?

— Aš kalbu rimtai.

— Žmogau, kas tu per vienas?

— Viduje aš geras.

— Bet... ką mes veiksim su tais pasais?

— Mes galim juos parduoti, žavusis vaike. Pirkėjų čia pakanka. Ir jie pasiruošę gerai užmokėti. O turėdama pinigų tu galėtum... Manau, nebetęsiu...

— O! — Estrela giliai įkvėpė. Ji būdavo nuostabi, giliai įkvėpdama. Estrela tylėjo. Estrela galvojo... galvojo ilgai. Staiga šoko iš lovos ir nubėgo į vonią. Grįžo nešina chalatu.

— Apsivilk!

— Kur eisime, brangioji?

— Į palėpę, žinoma! — sušuko ji ir klupinėdama ant aukštakulnių šilko šlepečių pasileido durų link.

Palėpė buvo didžiulė, pilna visokio gero. Kvepėjo drožlėmis ir naftalinu. Estrela švietė žibintuvėliu, o Tomas įsirėžęs traukė seną medinį lagaminą iš po didžiulio suvynioto kilimo. Jis atsimušė galva į siją ir nusikeikė. Estrela atsiklaupė šalia. Bendrom jėgom abu atplėšė girgždantį dangtį. Viduje buvo formuliarai, knygos, antspaudai ir pasai. Tuzinai pasų!

Estrela nekantriai griebė pasus, pavartė vieną, kitą, trečią. Visi be išimties pasai buvo seni, dėmėti, su nepažįstamų žmonių nuotraukomis ir pilnais antspaudų puslapiais. Nebuvo nė vieno galiojančio paso.

— Pasibaigęs... Pasibaigęs... Negaliojantis...

Estrela nusivylusi atsistojo:

— Nė vieno naujo paso, vien seni... Jokios naudos...

— Priešingai, — tyliai pasakė Tomas ir pabučiavo ją.— Seni, negaliojantys pasai — patys geriausi.

— Aš visai nesuprantu...

— Greit suprasi, — patikino ją laimingas Tomas arba Žanas Leblankas. Jis nejuto už nugaros speigu alsuojančio likimo, kuris tarsi rytų pasakos džinas, paleistas iš butelio, jau vėl pasiruošė suduoti jam smūgį ir sviesti Tomą į kitą nuotykių ir pavojų sūkurį.

7

1940–ųjų rugsėjo 4–ąją elegantiškas jaunas vyriškis, itin malonios išvaizdos, su skrybėle ir dideliu odos portfeliu rankoje neskubėdamas naršė Lisabonos senamiesčio Alfamos labirintus.

Siaurose kreivose gatvelėse, tarp nušiurusių rokoko stiliaus rūmų ir margais kokliais iškloto miestelėnų namų, žaidė basi vaikai, šnekučiavosi tamsiaodžiai vyrai, skubėjo turgun moterys, nešinos žuvies ar vaisių pilnomis pintinėmis.

Ant daugybės virvių džiūvo balti kaip sniegas skalbiniai. Aukšti maurų stiliaus langai blizgėjo juodomis plieno grotomis. Ant sueižėjusių akmeninių laiptų augo keistai susisukę medžiai. Tarpais mūrai pasibaigdavo, atverdami žvilgsniui visai šalia tekančią upę.

Jaunas elegantiškas vyriškis užėjo į mėsininko krautuvėlę. Čia jis įsigijo puikų gabalą veršienos. Kitoje krautuvėje jis nusipirko maderos butelį, keletą butelių raudono vyno, alyvų aliejaus, miltų, kiaušinių, cukraus bei įvairiausių prieskonių. Galų gale tūkstantspalviame turguje vyriškis įsigijo svarą svogūnų ir dvi jaunas salotų gūžes.

Jis nukėlė skrybėlę turgininkei ir, žavingai šypsodamasis, atsisveikino.

Tada vyriškis patraukė į viršų tamsiąja Negrų gatvele ir įsuko į apgriuvusio namo kiemą. Žvelgiant į šį namą pirmiausia krito į akis daugybė balkone įtaisytų medinių tualetų, sujungtų ištisu vamzdžių tinklu. Atrodo kaip koks arijų architektūros paminklas, pamanė Tomas Lyvenas.

Aklas senis sėdėjo saulės apšviestam kiemo kampe, brązgino gitara ir aukštu tęvu balsu dainavo:

Kas paskirta man likimo,
To nebepakeisiu.
Aš vien liūdesį pažinęs,
Tiktai jam esu aš gimęs
Ir su juo išeisiu.

Tomas Lyvenas įmetė dainininko skrybėlėn keletą monetų ir paklausė jo portugališkai:

— *Diga — me, por favor**, kur gyvena Reinaldas, tapytojas?

— Eikit į antrą laiptinę. Reinaldas gyvena pačiame viršuje, pastogėj.

— Dėl mokesčių, — pasakė Tomas ir vėl kilstelėjo skrybėlę, nors aklasis ir negalėjo to matyti.

Laiptinėje buvo tamsu. Kuo aukščiau lipo Tomas, tuo šviesiau darėsi. Jis girdėjo daugybę balsų. Tvyrojo nenusakomas alyvų aliejaus ir skurdo tvaikas. Paskutiniame aukšte buvo tik dvejos durys. Vienos vedė į palėpę, ant kitų riebiomis raudonomis raidėmis buvo išpiešta:

REINALDAS PEREIRA

Tomas pabeldė. Tyla. Jis pabeldė garsiau. Nieko. Tomas spustelėjo durų rankeną. Durys girgžtelėjo ir atsivėrė.

Tamsus koridorius vedė į didelę dailininko studiją. Čia buvo labai šviesu. Ryškūs saulės spinduliai pro milžinišką langą krito ant keleto tuzinų gana šlykščių paveikslų, stalo, nukrauto dažų tūtelėmis, teptukais ir buteliais, ant pilnų peleninių ir galiausiai ant pusamžio vyro, kuris apsirengęs drybsojo ant sofos ir miegojo.

Vyriškio plaukai buvo juodi ir šiurkštūs. Tamsūs šeriai dengė blyškius, įkritusius skruostus. Vyriškis garsiai, ritmingai knarkė. Šalia sofos gulėjo tuščias konjako butelis.

— Pereira! — suriko Tomas Lyvenas. Barzdyla nereagavo.

— Ei, Pereira! — Barzdyla garsiai knarktelėjo ir apsivertė ant kito šono. Na gerai, sumurmėjo Tomas, imsimės pietų...

Po valandos dailininkas Reinaldas Pereira prabudo. Dėl trijų priežasčių: saulė švietė jam tiesiai į veidą, virtuvėje

* Prašom pasakyti... (*Portug.*)

kažkas bildėjo ir brazdėjo, sklido stiprus svogūnų sriubos kvapas.

Užkimusiu balsu dailininkas riktelėjo:

— Chuanita?

Vis dar apdujęs jis atsikėlė, apsimovė kelnes, susikišo į jas marškinius ir nusvyravo virtuvėn.

— Chuanita, mano širdele, brangioji, tu sugrįžai?

Jis atidarė virtuvės duris. Nepažįstamas vyriškis, apsirišęs prijuostę, stovėjo prie viryklės ir kažką maišė.

— Sveiki, — žaviai nusišypsojo nepažįstamasis. — Pagaliau išsimiegojot?

Dailininkas staiga sudrebėjo visu kūnu, sugraibė kėslą ir susmuko jame. Jis sudejavo:

— Prakeikta degtinė... prisigėriau, štai ir prasidėjo...

Tomas pripylė jam taurę raudono vyno, padavė nelaimėliui ir tėviškai padėjęs ant peties ranką nuramino:

— Nesijaudinkit, Reinaldai. Tai dar ne delirium tremens— aš esu tikras. Žanas Leblankas. Štai išgerkit lašelį, atgaivinkit savo kraujo apytaką. O paskui sočiai pavalgysim.

Dailininkas išgėrė, nusišluostė lūpas ir sudejavo:

— Ką jūs darote mano virtuvėj?

— Apkeptų svogūnų sriubą, veršienos medalionus maderos padaže...

— Jūs iš proto išsikraustėt?

— ... o desertui ketinau patiekti omletus. Žinau, kad jūs alkanas. O juk jums prireiks tvirtos rankos.

— Kam?

— Kad pavalgius suklastotumėt man pasą, — švelniai atsakė Tomas.

Reinaldas pašoko, čiupo sunkią keptuvę ir suriko:

— Lauk, policijos šunie, arba aš tau galvą suskaldysiu!

— Ramiau, ramiau, aš turiu jums laišką. — Tomas nusišluostė rankas į prijuostę ir iš vidinės švarko kišenės išsiėmė voką, kurį įteikė Reinaldui. Šis atplėšė voką, ištraukė popieriaus lapą ir įsistebeilijo į jį. Netrukus dailininkas pakėlė akis nuo laiško: — Iš kur jūs pažįstat Luisą Tamiro?

Šie pietūs grąžina puikią formą pasų padirbinėtojui

APKEPTŲ SVOGŪNŲ SRIUBA

Nemažas kiekis svogūnų supjaustomas plonomis riekelėmis ir kepamas svieste ar aliejuje, kol parusvės. Įpilama vandens — kiek daugiau nėgu reikės sriubos — ir verdama penkiolika minučių, sūdoma pagal skonį. Galima naudoti ir mėsos sultinį. Balta duona suraikoma plonomis riekutėmis, jos sumerkiamos į nukeltą nuo ugnies sriubą ir gausiai apibarstomos tarkuotu sūriu. Sriubos puodas kišamas į karštą orkaitę, palaikomas, kol sūris apsitrauks rusva plutele. Sriubą virti atskiruose, ugniai atspariuose dubenėliuose.

VERŠIENOS MEDALIONAI MADEROS PADAŽE

Veršienos filė supjaustoma dailiais, storais griežinėliais, kiek pamušama ir apkepinama iš abiejų pusių, kad vidus liktų rausvas. Sūdyti tik iškepus.

Padažas sutaisomas pirmiau. 1/2 svogūno, 5 migdolai, sauja grybų smulkiai supjaustoma ir apkepama aliejuje ar svieste. Įpilama taurė maderos ir 15 min. viskas verdama ant silpnos ugnies, pasūdoma, įberiama pipirų. Padažas pilamas ant ką tik iškepusių medalionų ir patiekiamas su keptomis bulvėmis ir žaliomis salotomis.

DEGANTYS OMLETAI

Iškepami ne per ploni omletai, tokio dydžio kaip lėkštės, kuriose jie bus tiekiami, apibarstomi cukrum. Padavus į stalą šliūkštelėti romo ir padegti. Paskui omletas suvyniojamas ir apšlakstomas citrinų sultimis.

— Vakar mūsų gyvenimo keliai susikirto „Estorilio“ lošimo namuose. Mažasis storulis Luisas perdavė, kad vienas mano senas draugas pateko Madride į keblią padėtį. Iš jo atėmė pasą. Todėl jam reikia kito. Ir kuo greičiau. Luisas Tamiro mano, kad jūs šiuo atveju pats tinkamiausias žmogus. Tikras menininkas. Aukščiausios klasės, su ilgamečiu patyrimu.

Reinaldas papurtė galvą:

— Labai gaila, bet tai nebeįmanoma. Chuanitai aš irgi sakiau. Chuanita mano žmona, jūs žinot...

— Ji metė jus, nes jums nekaip klostosi. Luisas man pasakojo. Nepergyvenkit dėl jos. Moteris, paliekanti vyrą, kai jam nesiseka, yra nieko verta. Paminėsit mano žodį — ji bematant sugrįš, kai tik gausit pinigų.

— Pinigų, iš ko?

— Be kita ko, ir iš manęs.

Reinaldas persibraukė barzdą ir papurtė galvą. Jis tarė tarsi mokytojas idiotui vaikui:

— Paklausykit manęs: vyksta karas. Padirbti pasą galima tiktai turint popieriaus su vandens ženklais. Bet jį reikia pavogti toje šalyje, kurios pasą ketini klastoti...

— Visa tai aš ir pats žinau.

— Tuomet turite žinoti, kad per karą tokio popieriaus neįmanoma gauti. Taigi paso padirbti neįmanoma. Vadinasi, jį galima tik suklastoti. O kaip?

Ragaudamas maderos padažą Tomas atsakė:

— Dažniausiai žmogus nugirdomas ar nužudomas, iš jo paimamas pasas ir pakeičiamas.

— Labai teisingai! Bet, matot, aš tuo neužsiimu. Jeigu jau negalima sąžiningai klastoti — tuomet neklastosiu iš viso. Aš pacifistas.

— Kaip ir aš. Štai ten, ant palangės, rasit mažą dovanėlę.

Reinaldas atsistojo ir nuslinko prie palangės:

— Kas tai?

— Čia keturi nebegaliojantys, pridėti antspaudų Kosta Rikos pasai. Trys priklausys jums, jeigu padarysite man vieną.

Klastotojas paėmė vieną pasą, giliai įkvėpė ir pažvelgė į Tomą nedrąsaus susižavėjimo kupinu žvilgsniu:

— Iš kur gavote šiuos pasus?

— Radau. Šiąnakt.

— Jūs radot šiąnakt keturis Kosta Rikos pasus?

— Ne.

— Aha.

— Aš šiąnakt radau ne keturis Kosta Rikos pasus, o keturiasdešimt septynis, — pasakė Tomas Lyvenas, traukdamas iš orkaitės apkeptų svogūnų sriubą.

— Pietūs pagaminti, Reinaldai.

Ir jis pagalvojo: „Kaip gerai, kad mano puikioji konsulė išsaugojo tiek daug puikių senų pasų!"

Ir jis dar pagalvojo: „Vadinasi, dabar aš atsidūriau Negrų gatvelėje pas poną Pereirą. Vadinasi, dabar aš išmoksiu meistriškai klastoti pasus. Aš — dar visai neseniai jauniausias Londono bankininkas! Ak, kas per laikas, ir aš vis negaliu, negaliu, negaliu viso šito papasakoti klube!"

8

Ant didžiulio darbo stalo, šalia lango, gulėjo keturi atversti pasai. Iš jų žvelgė keturių Kosta Rikos piliečių veidai: seno ir storo, jaunesnio ir lieknesnio, vieno su akiniais ir vieno su ūsais. Šalia pasų gulėjo keturios prancūzų slaptosios tarnybos darbuotojo majoro Debra nuotraukos. Pats majoras Madride nekantriai laukė pagalbos. Mažasis Luisas Tamiro perdavė šias nuotraukas Tomui „Estorilio" lošimo namuose.

Pietūs baigėsi.

Apsivilkęs baltą chalatą Reinaldas Pereira atrodė panašus į žymų chirurgą, pasų klastojimo korifėjų, kuris blaivus ir susikaupęs ruošėsi sudėtingai operacijai.

Pereira tyliai tarė:

— Jūs asmeniškai pažįstat tą žmogų iš Madrido. Jūs žinot, kaip jis atrodo. Pažvelkit į keturis veidus pasuose. Perskaitykit asmens aprašymus. Pasakykit, kuris labiausiai tinka jūsų draugui. Mat aš, aišku, imsiu tą pasą, kurį mažiausiai reiks keisti.

— Matyt, tai būtų šitas, — Tomas parodė antrą iš kairės. Antrasis iš kairės pasas buvo išduotas Rafaelui Puntarerai.

Pasas buvo išrašytas 1934–ųjų vasario 8–ąją. 1939–ųjų vasario 7–ąją jo galiojimo laikas baigėsi. Jame netrūko vizų ir pasienio policijos atžymų. Tik keli puslapiai buvo tušti. Matyt, todėl prekybininkas Rafaelas Puntarera ir nenorėjo prasitęsti paso, o paprašė amžiną atilsį konsulo Pedro Rodrigeso išrašyti jam naują.

Tomas pasakė:

— Asmens aprašymas tinka mano draugui, tik jo plaukai rudi, o akys mėlynos.

— Tuomet pakeisim plaukų ir akių spalvą ir nuotrauką, ant jūsų draugo nuotraukos uždėsim antspaudą, pakeisim išdavimo ir galiojimo laiką ir pataisysim datas ant vizų, kad jos atitiktų paso galiojimo laiką.

— O pavardė?

— Jūsų draugas pasiliks Lisabonoje ilgesnį laiką?

— Ne, jis iškart skris į Dakarą.

— Tuomet pavardė gali likti.

— Tačiau jam dar reikės tranzitinės Portugalijos vizos ir įvažiavimo į Senegalą vizos.

— Na ir kas? Mano spintoje pilna antspaudų. Galbūt didžiausia kolekcija Europoje. Ne, ne, tai menka problema.

— O kada būna didelė?

— Tai pasas, kuriame viską reikia keisti, o nuotrauka pažymėta antspaudu. Šiaip jau tokiam dalykui man reikėtų mažiausiai dviejų dienų.

— O pono Puntareros pasui?

— Jūs turit atsižvelgti į mano sunkią dvasinę būklę, permainingą nuotaiką, į nelaimingą santuoką — prakeikimas, tačiau vis tiek po septynių valandų pasas bus gatavas!

Atsipalaidavęs, tyliai niūniuodamas Reinaldas Pereira kibo į darbą. Jis paėmė kūgio formos metalinį smaigą, pritaisė prie jo medinę rankeną ir atsargiai įkišo panašaus į batsiuvio ylą įrankio smaigalį į vieną nuotraukos kabę taip giliai, kad jis tvirtai įkibo. Tada Pereira peiliuku ėmė atsargiai lenkti kabę.

Meistras bylojo:

— Visuomet pirmiausia reikia išimti nuotrauką, antraip vėliau per neatsargumą gali pažeisti guminį antspaudą. — Jis truputį atsirūgo. — Jūsų svogūnų sriuba buvo tikrai nuostabi!

Tomas it statula sėdėjo prie lango. Jis nieko neatsakė, nenorėdamas blaškyti meistro.

Dvi kabės laikė Rafaelo Puntareros nuotrauką. Po trijų ketvirčių valandos meistras atlenkė jas abi. Yla jis atsargiai išsuko metalinius vamzdelius.

Paskui meistras įjungė elektrinę plytelę, uždėjo ant jos seną knygos viršelį, tada — pasą.

Jis pasakė:

— Dešimt minučių pašildyti. Tai mes vadinam: įkvėpti pasui gyvybę. Popierius suminkštėja, tampa elastingas, imlesnis skysčiams, jį lengviau apdoroti.

Surūkęs cigaretę Pereira vėl griebėsi paso. Pincetu atsargiai suėmė nuotraukos kampą, ant kurio nebuvo antspaudo ir be galo atsargiai truputį kilstelėjo jį. Paskui meistras pamirkė plonytį teptuką stipriai kvepiančiame skystyje.

Jis pasakė:

— Teptukai gaminami tik iš ploniausių rudosios kiaunės arba barsuko plaukų. Nulinis dydis.

Meistras švelniai patepė plyšelį tarp paso ir nuotraukos, atsargiai keldamas nuotrauką pincetu. Klijai ištirpo. Po

penkių minučių meistras nuėmė nuotrauką ir padėjo ją ant kito knygos viršelio kampo:

— Kad netyčia jos nesugadinčiau.

Jis grįžo prie stalo, užsimerkęs atpalaidavo pirštus, matyt kaupėsi.

Meistras pasakė:

— Tam, kad užmegzčiau santykius su pasu, pradėsiu nuo visai mažo pakeitimo — pašalinsiu vieną tašką.

Jis pakišo dokumentą po didžiule įtvirtinta lupa. Meistras pamirkė antrą teptuką skaidriame kaip vanduo skystyje.

Tuo pačiu metu, kai teptukas prilietė rašalo taškelį asmens aprašymo vietoje, meistras nuspaudė sekundometro mygtuką.

Jis palaukė, kol rašalo taškelis beveik visiškai išnyko ir žaibo greitumu nusausino likusį popierių aštriu sugeriamo popieriaus lapo kraštu.

— Trys sekundės. Dabar galime orientuotis. Žinodami, per kiek laiko išnyksta taškas, galime imtis plonų brūkšnelių.

Jis pašalino iš puslapio visus brūkšnelius, apdorodamas juos kaip daugybę mažų taškelių. Tada meistras ėmėsi storų brūkšnių. Juos patepdavo iš abiejų pusių ir taip pamažu stūmėjosi vidurio link.

— Mes tai vadinam: judėti branduolio link.

Po dviejų valandų darbo išnyko visi nereikalingi duomenys, per ankstyvos vizų, pasienio policijos antspaudų ir paso galiojimo datos.

Pusvalandį meistras ilsėjosi. Jis truputį pašoko, kad atsipalaiduotų.

Tomas išvirė kavos. Prieš gerdamas kavą, Pereira sumušė kiaušinį ir išleido baltymą į lėkštutę.

— Kad oras lengviau prieitų. Mes sakom: turi būti pastovėjęs.

Po dešimties minučių tąsiu ir greit džiūstančiu kiaušinio baltymu jis užpylė visus plyšelius ir įdubas, kurias, kad ir kaip atsargiai elgėsi, išgraužė tirpiklis. Popieriaus paviršius

vėl tapo idealiai lygus. Meistras apibrastė popierių matiniu dailininko fiksatyvu.

Tada vėl paėmė Rafaelo Puntareros nuotrauką, suvyniojo ją į plonytį permatomą popierių ir priklijavo jį prie atvirkščiosios nuotraukos pusės, kad nenuslystų. Plonu agato pieštuku meistras nukopijavo ant nuotraukos esančią antspaudo dalį.

Paskui jis apkarpė vieną majoro Debra nuotrauką taip, kad ji būtų per plauką platesnė už Puntareros nuotrauką, ir uždėjo ant jos gabaliuką kalkinio popieriaus, kurio spalva idealiai atitiko antspaudo spalvą. Jis išvyniojo senąją nuotrauką, uždėjo popierių ant Debra nuotraukos su kalke ir vėl užklijavo jį. Meistras dar kartą apvedžiojo pieštuku antspaudo kontūrus.

Jis atsargiai išvyniojo Debra nuotrauką. Ji buvo su antspaudu.

Meistras greitai užfiksavo savo nepatvarų kūrinį.

Aštriomis replėmis jis pradūrė Debra nuotrauką iš anksto pažymėtose vietose ir pritvirtino ją pase arabiška guma ir dvejomis batų kabėmis. Antromis replėmis meistras užlenkė kabes.

Paskui jis tušu padarė reikiamus įrašus tuščiose vietose. Meistras pasakė:

— Visur, kur įmanoma, senus skaičius reikia keisti į panašius, pavyzdžiui 3 į 8, 1 į 7...

Po pusseptintos valandos įtempto darbo Pereira įspaudė pase tranzitinę Portugalijos vizą, Senegalo įvažiavimo vizą ir užpildė ją.

— Baigta!

Tomas susižavėjęs ėmė ploti. Meistras oriai nusilenkė:

— Visuomet pasiruošęs tokioms paslaugoms.

Tomas paspaudė jam ranką:

— Aš išvykstu ir nebegalėsiu daugiau mokytis jūsų meno paslapčių. Bet nenukabinkit nosies, Reinaldai, aš atsiųsiu jums žavią klientę. Esu tikras, judu bemat rasit bendrą kalbą.

9

Praca don Pedro aikštėje, po spaudos pastato stogu, šviečiančia juosta skriejo paskutinės žinios. Daugybė žvilgsnių, pilnų įtampos ir baimės buvo nukreipti į mirgančias raides. Portugalai ir emigrantai stumdėsi ant juodo ir balto mozaikinio aikštės grindinio, sėdėjo kavinių sodeliuose ir įsmeigę akis į juostą skaitė...

(United Press) Madridas — vis daugėja gandų apie slaptas Vokietijos ir Ispanijos derybas. — Vermachtas reikalauja praleisti karinius dalinius tam, kad galėtų užpulti Gibraltarą ir užkirsti kelią į Viduržemio jūrą.

Frankas nusprendė laikytis neutralumo — Britų pasiuntinys ryžtingai įspėja Ispaniją — Antibritaniškos demonstracijos Barselonoje ir Sevilijoje...

Gatvės kavinėje prie stalelio sėdėjo du vyriškiai ir gurkšnojo perno. Mažasis storulis Luisas Tamiro vartė dar šią popietę suklastotą pasą ir nustebęs murmėjo:

— Puikus darbas, tikrai gerai padaryta!

— Kada išskrenda jūsų lėktuvas?

— Po dviejų valandų.

— Perduokit Debra mano linkėjimus. Tegu atvyksta greičiau. Mano laivas išplauks už penkių dienų.

— Tikiuosi, iki to laiko jam pavyks!

— Ką rai reiškia? — paklausė Tomas.

Luisas Tamiro susirūpinęs užtraukė savo mažą braziliską cigarą:

— Ispanai iš pažiūros neutralūs. Tačiau vokiečių agentai dirba šalyje visiškai laisvai. Trys vokiečių „turistai" Madride seka kiekvieną majoro žingsnį. Kiekvienas po aštuonias valandas. Jis tai žino. Tų vaikinų neįmanoma nusikratyti. Jų pavardės Lefleris, Hartas ir Veizė. Gyvena „Rūmų" viešbutyje kaip ir majoras.

— Kur čia šuo pakastas?

— Kai iš majoro atimtas pasas, jis neturi teisės palikti Madrido. Tie trys vokiečiai žino, kas jis toks, tik negali

įrodyti, kol kas. Jie nori sužinoti, ką jis veikia Madride. Be to, kai tik jis paliks miestą, ispanų policija gaus priežastį jį suimti. O iš kalėjimo majorą galima be didelio triukšmo išgabenti Vokietijon.

— Vadinasi, ta trijule reikia nusikratyti.

— Taip, bet kaip? Jie kaip medžiokliniai šunys laukia, kad jis pamėgintų bėgti, — tuomet galėtų jį įduoti!

Tomas Lyvenas smalsiai nužvelgė mažių:

— Klausykit, Tamiro, kuo jūs šiaip užsiimat?

Storulis atsiduso ir susiraukė:

— Viskuo, kas draudžiama. Žmonių transportavimu. Ginklų prekyba. Kontrabanda. Tiktai už pinigus. Anksčiau buvau juvelyras Madride.

— Na, ir?

— Pilietinis karas mane sužlugdė. Krautuvė subombarduota. Prekės pavogtos. Ne, ne, man jau gana. Dabar viską darau tik už pinigus. Man nusispjaut į idealus!

Tomas Lyvenas tyliai paklausė:

— Gal pažįstat Madride dar kelis ponus, kurie mąsto taip, kaip jūs?

— Ištisą būrį!

— Ir jūs sakot, viskas nuperkama?

— Aišku!

Tomas Lyvenas šyptelėjęs pažvelgė į bėgančią juostą. Jis tyliai sumurmėjo:

— Klausykit, Luisai, — sakau kaip draugui — kiek kainuotų nedidelis gaivalingas liaudies maištas?

— Ką jūs turit omeny?

Tomas paaiškino, ką jis turi omeny.

10

— Aaaa!!! — pro miegus riktelėjo tamsiaplaukė, patrauklių formų konsulė Estrela Rodriges, kai Tomas vėlų vakarą peržengė jos kambario slenkstį. Drebančiom ran-

kom ji įjungė lempelę raudonu gaubtu lovos galvūgalyje. Konsulė griebėsi už širdies.

— O Dieve, Žanai, tu mane taip išgąsdinai!

— Atleisk, mieloji, užtrukau — turėjau išlydėti žmogų su pasu...

Jis prisėdo ant lovos krašto. Ji puolė jam į glėbį.

— Pabučiuok mane... — ji prigludo prie jo. — Tu sugrįžai! Pagaliau sugrįžai! Aš tavęs laukiau... ištisas valandas. — Maniau, mirsiu... maniau, kad... sudegsiu...

— Taip manęs pasiilgai? — paklausė Tomas pamalonintas.

— Taip, aišku, ir pasiilgau.

— Ką?

— Aš visą vakarą tikėjausi, kad tu grįši ir padovanosi man šiek tiek pinigų, jog galėčiau nuvažiuoti į „Estorilį"!

— Mmm!

— Aš skambinau tenai! Prie visų stalų išlošė vienuolika ir gretimi skaičiai. Įsivaizduoji? Tai juk mano skaičiai! Šiandien galėjau išlošti ištisą turtą!

— Estrela, rytoj aš supažindinsiu tave su puikiu pasų klastotoju. Galėsi perduoti jam savo pasus komiso pagrindais. Jis pasiruošęs mokėti pusę sumos, gautos juos pardavus.

— O Žanai, tai nuostabu!

Tomas nuėjo į vonią. Ji švelniai šūktelėjo jam iš paskos:

— Ar žinai, ką aš dabar sapnavau?

Iš vonios atsklido klausimas:

— Ką?

— Aš sapnavau, kad tu — vokietis ir mano meilužis! Vokietis! Galvojau, kad sudegsiu, galvojau — mirsiu... Žanai, ar supranti mane?

— Kiekvieną žodį.

— Kodėl nieko nesakai?

Ji išgirdo jį kosint.

— Iš baimės prarijau pusę stiklinės skysčio burnai skalauti!

Tai ją pralinksmino:

— Ak, tu tikras auksas. Eikš, eikš greičiau pas savo švelniąją Estrelą...

Antrąsyk puikiai sudėtą vokiečių priešę pažadino skambus miegančio Žano juokas. Ji nervingai papurtė Tomą, ir jis nubudo:

— Žanai, Žanai, kas yra?

— Kaip? O, aš irgi sapnavau labai juokingą sapną.

— Apie ką?

— Apie nedidelį gaivališką liaudies maištą, — atsakė jis. Ir vėl nusijuokė.

11

Madridas, 1940–ųjų rugsėjo 5–oji.

Konfidencialus slaptosios policijos komisaro Filipo Aljados pranešimas vadovybei:

YPATINGAI SKUBU!

Šiandien 14 val. 03 min. man paskambino 14–ojo policijos rajono darbuotojas. Jis pranešė, kad prie Didžiosios Britanijos ambasados pastato, Fernando el Santo gatvėje Nr. 16, maždaug penkiolikos žmonių grupė surengė prieš Angliją nukreiptą demonstraciją.

Aš su penkiais žmonėmis iškart nuvykau prie ambasados ir nustačiau, kad demonstrantai — žemutinių visuomenės sluoksnių atstovai. Jie choru skandavo Angliją įžeidžiančius šūkius. Buvo išdaužti 4(keturi) langai ir nuversti 3(trys) gėlių vazonai. Jo ekscelencijos Britanijos pasiuntinio pavestas ponas prekybos atašė išėjo pakalbėti su demonstrantais.

Man atvykus, ponas prekybos atašė be galo įsiutęs pareiškė:

— Tie žmonės prisipažino, kad už šias riaušes jiems sumokėjo vokiečių agentai.

Nors didžioji dalis demonstrantų išsilakstė žaibiškai įsikišus policijai, tris iš jų mums pavyko sučiupti. Jų vardai: Luisas Tamiro, Chuanas Mereira ir Manuelis Pasosas.

Suimtieji mano akivaizdoje patvirtino, kad jiems sumokėjo vokiečių agentai. Jie įvardijo šiuos agentus: 1. Helmutas Lefleris, 2. Tomas Veizė, 3. Jakobas Hartas. Visi trys gyvena „Rūmų" viešbutyje.

Ponas Didžiosios Britanijos prekybos atašė pareikalavo nedelsiant ištirti šį incidentą ir savo vyriausybės vardu pareiškė ryžtingą protestą.

Turėdamas įsakymą stropiai ginti mūsų šalies neutralumą, aš iškart nuvykau į „Rūmų" viešbutį ir suėmiau jau išvardintus vokiečių turistus. Jie priešinosi, todėl galiausiai buvo išvesti su antrankiais.

Per tardymą visi trys vokiečiai neigė finansavę demonstraciją. Akistata su demonstrantais rezultatų nedavė, ir aš paleidau demonstrantus. Užvesta byla dėl viešosios tvarkos pažeidimo.

Mūsų slaptajai tarnybai visi trys vokiečiai yra žinomi. Tai išties abvero agentai, visai tikėtina, kad jie galėjo surengti demonstraciją.

Visi trys vokiečiai dabar yra mano žinioje, prašau kuo skubiausiai nutarti, ką toliau su jais daryti, nes ponas Didžiosios Britanijos prekybos atašė kas valandą skambina ir teiraujasi, kokių bus imtasi priemonių.

Pasirašė: Filipas Aljada, komisaras

12

Vokiškas kumštis griausmingai nusileido ant vokiško ąžuolinio stalo. Stalas stovėjo vieno namo Tirpico krantinėj kambaryje. Kumštis priklausė admirolui Kanariui. Jis stovėjo vienoje stalo pusėje. Kitoje pusėje stovėjo tulžies kamuojamas majoras Fricas Losas iš Kelno.

Majoro veidas buvo baltas kaip popierius. Admirolo veidas raudonavo kaip burokas. Majoras tylėjo. Admirolas rėkė:

— Dabar jau man gana, ponas majore! Trys mūsų žmonės ištremti iš Ispanijos! Britų vyriausybės protestas! Priešų spaudai tai puiki dovanėlė. O jūsų nuostabusis ponas Lyvenas raitosi iš juoko Lisabonoje!

— Ponas admirole, aš tikrai nesuprantu, kaip tas vyrukas susijęs su visa šia istorija!

Kanaris įsiutęs drebė:

— Kol mūsų žmones ištisas valandas laikė uždarytus Madride, majóras Debra išvyko iš šalies. Be jokios abejonės, su padirbtu pasu. Jis sėkmingai atkako į Lisaboną. Ir žinot, ką jis viešai apkabino ir pabučiavo į skruostą „Estorilio" viešbučio lošimų salėje? Jūsų bičiulį Lyveną! O žinot, su kuo jis paskui sušveitė gausią vakarienę? Su jūsų draugu Lyvenu!

— Ne... O Dieve, ne... To negali būti!

— Bet taip yra. Mūsų žmonės stebėjo jaudinančią susitikimo sceną. Ką jie galėjo padaryti? Nieko!

Majorą nudiegė aštrus skausmas. Aišku, vėl tulžis, karčiai pamanė jis. Tas šuva, tas prakeiktas šuva Tomas Lyvenas. Ir kam aš tuomet Kelne išgelbėjau jį iš gestapo rūsių?

— Ponas majore, ar žinot, kaip jus dabar vadina? Losu nevykėliu!

— Ponas admirole, atleiskit, aš manau, kad visai to nenusipelniau!

— Nenusipelnėt? Jūs sumokat vaikinui 10 000 dolerių už svarbiausių Prancūzijos agentų sąrašus — ir mes nustatom, kad sąraše vieni numirėliai? Jums buvo pavesta atgabenti jį čionai!

— Portugalija — neutrali šalis, ponas admirole...

— Nusispjaut! Man jau gana! Aš noriu tą poną Lyveną matyti čia! Šiam kambary! Ir gyvą! Supratot?

— Klausau, ponas admirole.

13

1940–ųjų rugsėjo 6–oji, 18.47 val.

„Secret Service“ radijo kontrolės tarnyba praneša savo šefui M15, Londonas.

Nuo 15.15 val. labai dažnas radijo ryšys tarp abvero Berlyne ir vokiečių pasiuntinybės Lisabonoje. Ryšys nešifruojamas, ir tikriausiai tiesioginis tekstas yra klaidinantis. Berlynas kreipiasi į vokiečių prekybos atašė Lisabonoje ir reikalauja, kad „pirklys Jonas“ kuo greičiausiai grįžtų tėvynėn. Be jokios abejonės, ruošiamasi kažką pagrobti. „Pirklys Jonas“, matyt, yra asmuo, be galo reikalingas Berlyno abverui.

14

1940–ųjų rugsėjo 6–oji, 22.30 val.

„Senjoros Fatimos“, puikiame vokiečių pasiuntinybės Lisabonoje informacinės tarnybos šefo name vyksta pasitarimas. Informacinės tarnybos šefas išleido į svečius savo nuostabią draugę, ilgakoję šokėją Doloresą. Prie butelio šampano susėdę ponai: šeimininkas, karinių oro pajėgų atašė ir Vokietijos karo laivyno atašė Portugalijoje. Abu pastarieji ponai taip pat davė laisvą vakarą savosioms damoms.

Informacinės tarnybos šefas kalba:

— Ponai. Laikas spaudžia. Berlynas nori Lyveno. Ir kuo greičiau. Ką siūlot?

Karinių oro pajėgų atašė sako:

— Siūlau tą vyruką apsvaiginti ir nuskraidinti į Madridą. Iš ten kurjeriniu lėktuvu — į Berlyną.

— Aš prieš, — sako karo laivyno atašė. — Mes visai neseniai turėjom nemalonumų Madride. Mes žinom, kad tenykščiam aerouoste knibždėte knibžda britų ir amerikiečių agentų. Žinom, kad ten fotografuojamas kiekvienas ke-

leivis. Negalim sau leisti dar vienos diplomatinės problemos Madride.

— Visiškai sutinku, — sako informacinės tarnybos šefas.

Karo laivyno atašė kalba toliau:

— Todėl siūlau išvežti minimą asmenį povandeniniu laivu. Patariu susisiekti su blokados specialistu Verneriu Madride. Jis bendradarbiauja su povandeninio laivyno vadu ir gali nesunkiai nustatyti bet kurios dalinio dislokacijos vietą. Jis visuomet gali labai greitai atsiųsti povandeninį laivą į bet kurį nurodytą kvadratą už Portugalijos teritorinių vandenų ribos.

— O kaip mes nugabensim pirklį Joną į laivą?

— Išsinuomosim žvejų katerį.

— O kaip mes jį įviliosim į katerį?

— Štai ką aš pasiūlysiu. — Karo laivyno atašė dėsto savo planą.

15

Pagyvenęs vyriškis vaikščiojo po aerouosto restoraną ir pardavinėjo lėles tautiniais drabužiais, dideles ir mažas. Jam nesisekė. Tą vėlų 1940–ųjų rugsėjo 8–osios vakarą tik pora tuzinų išvargusių keleivių dar laukė išskrendant lėktuvo.

Senis priėjo prie staliuko šalia lango. Čia sėdėjo du vyriškiai, gurkšnojantys viskį.

— Tautinės lėlės — čigonai, ispanai, portugalai...

— Ne, ačiū, — padėkojo Tomas Lyvenas.

— Tikros taikos meto prekės!

— Vis tiek nereikia, ačiū, — pasakė majoras Debra, kuris dabar vadinosi Rafaelu Puntarera.

Senis nuėjo toliau. Lauke, ant apšviesto pakilimo tako, buvo pilami degalai į lėktuvą, kuris turėjo nuskraidinti Debra į Dakarą.

Majoras graudžiai pažvelgė į Tomą Lyveną:

— Niekada nepamiršiu to, ką jūs man padarėt!

— Ak, nekalbėkit apie tai! — pasakė Tomas ir pamanė: „Kai pamatysi, kad aš suklastojau tavo agentų sąrašus, tikrai nepamirši!“

— Jūs išsaugojot man sąrašus — jūs išskraidinat mane iš Madrido.

Tai tiesa, — pamanė Tomas. — Ir todėl gal kada nors tu atleisi man už šią apgavystę.

— Kur sąrašai? — paklausė jis.

Majoras vylingai šyptelėjo:

— Aš pasekiau jūsų pavyzdžiu ir susidraugavau su stiuardese. Sąrašai — tarp jos daiktų.

— Prašau dėmesio, — atsklido iš garsiakalbio. — „Pan American World Airways“ prašo skrydžio Nr. 324 į Dakarą keleivius eiti prie pasų ir muitinės kontrolės. Ponai ir ponios, linkime jums malonaus skrydžio.

Debra išlenkė savo taurę ir pakilo.

— O dabar mūsų laukia rimtas darbas, bičiuli. Dar sykį ačiū! Ir iki pasimatymo!

— Prašau perduoti kuo nuoširdžiausius linkėjimus madam Žozefinai Beiker, — pasakė Tomas Lyvenas. — Ir būkit laimingas, majore, nes mes daugiau niekados nepasimatysim.

— Kas žino?

Tomas papurtė galvą:

— Užporyt mano laivas išplaukia į Pietų Ameriką. Aš niekada nesugrįšiu į Europą. — Po tų žodžių jis leidosi dar sykį majoro apkabinamas ir pabučiuojamas į skruostą.

Kiek vėliau pamatė jį žingsniuojantį pakilimo taku lėktuvo link. Tomas pamojavo, Debra jam irgi mojo, kol galų gale išnyko lėktuvo salone. Tomas užsisakė dar porciją viskio. Kai lėktuvas išriedėjo į starto vietą, jis staiga pasijuto be galo vienišas. Po kiek laiko Tomas užsikosėjo ir išėjo.

Aikštėje, šalia aerouosto, buvo tamsu. Degė tik kelios lempos. Didelis automobilis prisivijo Tomą ir sustojo:

— Taksi, senjore?

Aplink nebuvo nė gyvos dvasios.

— Taip, — paskendęs mintyse ištarė Tomas. Šoferis išlipo, atidarė dureles ir nusilenkė.

Kaip tik tuo momentu Tomas pajuto, kad kažkas negerai su šiuo taksi, labai negerai. Jis atsisuko, bet buvo jau per vėlu.

Šoferis smarkiai spyrė jam į pakinklius. Tomas susmuko ant užpakalinės sėdynės. Jį pagavo iškart keturios tvirtos rankos ir paguldė ant automobilio grindų. Durelės užsitrenkė. Šoferis puolė prie vairo, ir automobilis šovė į priekį.

Pagrobėjai prispaudė Tomui prie veido šlapią skudurą, prisigėrusį šleikščiai saldaus kvapo skysčio. Chloroformas, pamanė Tomas. Dusdamas jis pabandė įkvėpti oro.

Daugiau negu aiškiai Tomas išgirdo balsą su hamburgiečių akcentu tariantį:

— Na, puiku, puiku. O dabar kuo greičiau žemyn, į uostą.

Kraujas ėmė ūžti Tomo Lyveno smilkiniuose, jo ausyse sugaudė varpai, jis nugrimzdo į nebūtį vis giliau ir giliau, tarsi į tamsų aksominį šulinį.

16

Palengva mūsų bičiulis atsipeikėjo. Galva ūžė. Jį pykino, jam buvo šalta. Tomas pamanė: „Mirusių nepykina, mirusiems neskauda galvos, mirusieji nešąla. Darau išvadą: vadinasi, aš dar gyvas“.

Tomas atsargiai pramerkė dešinę akį. Jis gulėjo dvokiančio žvejų katerio pirmagaly. Nervingai parpė motoras.

Prie vairo stovėjo mažas susitraukęs portugalas odiniu švarkeliu ir kepure su snapeliu. Dantyse sukandęs užgesusią pypkutę. Už vairininko nugaros aukštyn žemyn šokčiojo kranto šviesel ės. Jūra buvo pasišiaušusi. Kateris plaukė į atvirus vandenis. Atsiduses Tomas Lyvenas pramerkė ir kairę akį.

Ant suolo šalia jo sėdėjo du žaliūkai niūriais snukiais. Abu vilkėjo odiniais lietpalčiais. Abu spaudė sunkius revolverius didelėse, bjauriose rankose.

Tomas Lyvenas pakėlė galvą ir sunkiai, tačiau neužsikirsdamas, prašneko:

— Malonaus jums vakaro, ponai. Aerouoste neturėjau galimybės jūsų pasveikinti. Čia yra ir jūsų kaltės! Nereikėjo taip greit manęs parblokšti ir pripumpuoti chloroformo.

Pirmasis žaliūkas pasakė su hamburgietišku akcentu:

— Įspėju jus, Tomai Lyvenai. Jei tik pabandysit sprukti — mes šaunam!

Antrasis žaliūkas su saksišku akcentu prašneko:

— Jūsų žaidimas baigtas, ponas Lyvenai, dabar plauksim į tėvynę.

— Jūs kilęs iš Drezdeno? — pasidomėjo Tomas.

— Iš Leipcigo. Kodėl klausiat?

— Šiaip smalsauju. Šitas kateris man patinka, ponai, tačiau iki tėvynės dar geras galas kelio. Ar nusikapstysim?

— Vis dar gražbyliaujat, — pasakė hamburgietis. — Nesirūpinkit, ponas Lyvenai. Kateriu mes jus tik išgabensim iš trijų mylių zonos.

— Į kvadratą 135 C, — pasakė leipcigietis.

Tomas pastebėjo, kad kateris plaukia neįsijungęs signalinių šviesų. Jūra vis labiau nerimo. Tomas irgi. Tačiau jis stengėsi to neparodyti.

— O kas, ponai, įvyks kvadrate 135 C?

— Ten po ketvirčio valandos išnirs povandeninis laivas. Viskas eis kaip sviestu patepta, matysit. Žaibiškai.

— Vokiška organizacija, — mandagiai pasakė Tomas.

Mažasis vairininkas portugališkai tarė:

— Išplaukėm iš teritorinių vandenų. Kur mano pinigai?

Leipcigietis atsistojo, nusvirduliavo prie vairininko ir padavė jam voką. Vairininkas užfiksavo vairą ir suskaičiavo banknotus. Paskui viskas vyko žaibiškai.

Tomas pirmasis pastebėjo besiartinantį didžiulį šešėlį — jis vienintelis žvelgė laivugalio link. Tenai staiga iškilo

didžiulis šešėlis, grėsmingai šovė iš nakties tiesiai į siūbuojantį katerį. Tomas norėjo surikti, bet paskutinę akimirką prikando liežuvį. Ne, pamanė jis. Nerėksiu. Tyliai, dabar tyliai...

Įsižiebė prožektoriai. Sukaukė laivo sirena, kartą, du, tris. Ir tuomet šešėlis staiga virto lenktynine jachta, priplaukusia labai arti, pavojingai arti. Vairininkas portugalas klaikiai sužvigo ir puolė sukti vairą. Per vėlu. Jachta įsirėžė į kairįjį katerio bortą, pasigirdo bjaurus džeržgesys. Hamburgiečiui iš rankos išlėkė revolveris, leipcigietis pargriuvo.

Ir tuomet apačia susimaišė su viršum, viršus su apačia, jachtos pirmagalis girgždėdamas trenkėsi į katerį, ir tas apvirto. Nematomas milžiniškas kumštis išmetė Tomą iš katerio ir nusviedė jį į juodą ledinį vandenį. Jis girdėjo griausmingą balsų šurmulį, riksmus, keiksmus, komandas, vis dar kaukė jachtos sirena.

Tomas gurkštelėjo sūraus vandens, paniro, vėl iškilo paviršiun, įkvėpė oro ir išvydo iš jachtos skriejantį į jį gelbėjimo ratą ant lyno. Baltas ratas pliaukštelėjo šalia. Tomas sučiupo jį. Tą pat akimirksnį lynas įsitempė ir užtraukė Tomą į jachtą.

Prisimerkęs jis žvilgtelėjo į raides ant gelbėjimo rato. Ten buvo parašytas pavadinimas: BABY RUTH*

O Viešpatie, pamanė Tomas, kai aš visa tai papasakosiu klube, manimi niekas nepatikės...

17

— Viskio ar romo?
— Prašau viskio.
— Su ledu ir soda?

* „Mažytė Ruta“ (*Angl.*)

— Tik su ledu, prašyčiau. Ir galit ramiai pilti pusę taurės, aš taip lengvai gaunu slogą, — pasakė Tomas Lyvenas. Praėjo ketvirtis valandos, kupinas įvykių ketvirtis.

Prieš penkiolika minučių dar abvero belaisvis, paskui skęstantis Atlanto vandenyne Tomas Lyvenas dabar ilsėjosi susuptas į šiltas antklodes puikioje prabangios kajutės lovoje. Nepažįstamas vyriškis stovėjo prie sieninio baro ir taisė jam gėrimą. Kiek suglumęs Tomas galvojo: „Ir ko tik nenutinka gyvenime".

Vyriškis padavė jam viskį. Sau jis irgi įsipylė geroką porciją. Dabar jis šypsodamasis pakėlė taurę:

— Į sveikatą!

— Į sveikatą, — pasakė Tomas ir truktelėjo gerą gurkšnį. Pagaliau nuplausiu tą šlykštų chloroformo prieskonį gerklėje, pamanė jis. Į kajutę atsklido klaikūs riksmai.

— Kas ten dėdasi?

— Mūsiškis ir jūsiškis vairininkai. Aiškinasi, kuris kaltas, — atsakė nepažįstamasis, vilkįs nepriekaištingą mėlyną vienaeilį kostiumą, nosį pasibalnojęs raginiais intelektualo akiniais. — Aišku, kaltas jūsiškis vairininkas. Negalima plaukti be signalinių šviesų. Dar ledo?

— Ne, ačiū. O kur abu mano palydovai?

— Triume. Manau, neprieštarausit, kad laikome juos ten.

Daryk, ką nori, pamanė Tomas, nieks nepadės. Geriau jau išsyk griebsiu jautį už ragų. Jis tarė:

— Dėkoju. Jūs išgelbėjot man gyvybę. Ir aš turiu omeny ne mirtį jūros dugne.

— Prost, pirkly Jonai!

— Kaip jūs pasakėt?

— Mums jūs esat pirklys Jonas. Mes dar nežinom, koks jūsų tikrasis vardas.

Ačiū Dievui, pamanė Tomas.

— Jūs, aišku, ir negalit man pasakyti...

— Žinoma, ne! — Kokia laimė, kad visus savo dokumentus laikau gražiosios konsulės Estrelos seife. Mane visą laiką persekiojo mintis, kad anksčiau ar vėliau tai įvyks.

— Puikiai tai suprantu. Man aišku, kad kalbėti jūs galite tik su aukščiausiais pareigūnais. Jūsų kalibro žmogus! VIP–as.

— Prašom pakartoti, kaip sakėt?

— *Very Important Person.*

— Aš esu labai svarbus asmuo?

— Na, klausykit, pirkly Jonai, jei jau abveras mėgina povandeniniu laivu jus išgabenti iš Portugalijos! Jūs net neįsivaizduojat, kiek visko dėl jūsų buvo padaryta per paskutines dvi paras! Pasiruošimai! Milžiniški! Berlyno abveras! Lisabonos žvalgyba! Povandeninis laivas kvadrate 135 C! Tokio intensyvaus radijo ryšio tarp vokiečių nebuvo jau keli mėnesiai. Pirklys Jonas... Pirklys Jonas... Pirklys Jonas žūtbūt turi būti atgabentas į Berlyną... Ir dabar jūs manęs klausiate, ar jūs VIP–as — nuostabu! Kas yra, pirkly Jonai?

— Ar galėčiau... ar galėčiau gauti dar porciją viskio?

Tomas Lyvenas gavo dar porciją — didelę porciją. Ponas raginiais akiniais taip pat įsipylė ir balsu pasvarstė:

— Už 5000 dolerių „Baby Ruth" gali ramiai pavaišinti mus buteliuku viskio!

— Kokia „Baby", prašau pasakyti? Kokie 5000 dolerių?

Akiniuotis nusijuokė:

— Pirkly Jonai, manau, jums aišku, kad aš esu „Secret Service" darbuotojas?

— Taip, tai aš jau supratau.

— Vadinkit mane Rodžeriu. Žinoma, tikras mano vardas kitoks. Tačiau vardai juk visi geri — argi aš neteisus?

Viešpatie, jau vėl prasideda, pamanė Tomas Lyvenas! Atsargiai, dabar svarbiausia atsargiai... Nuo vokiečių aš pasprukau. Dabar liko nusikratyti anglais. Reikia laimėti laiko. Viską apgalvoti. Būti atsargiam.

Jis tarė:

— Jūs visiškai teisus, misteri Rodžeri. Aš kartoju savo klausimą. Kokie 5000 dolerių? Kokia „Baby Ruth"?

— Pirkly Jonai, kai mes — sakydamas „mes“ aš turiu omeny vaikinus iš britų kontržvalgybos Lisabonoje — kai mes užfiksavom isterišką vokiečių radijo ryšį, išsyk informavome M 15 Londone.

— Kas yra M 15?

— Mūsų kontržvalgybos šefas.

— Aha, — pasakė Tomas. Jis gurkštelėjo viskio ir pamanė: „Europietiškas vaikų darželis, kruvinas europietiškas vaikų darželis. Ak Dieve, kaip bus gera, kai paliksiu šį komiškai pavojingą žemyną“.

— Ir M 15 pranešė: ugnis!

— Aš suprantu.

— Mes reagavom žaibiškai.

— Aišku.

— ... To pirklio Jono naciai neturėjo gauti! Cha cha cha! Išgerkit dar vieną į „Baby Ruth“ sveikatą!

— Gal pagaliau pasakysit, kas tokia „Baby Ruth?“

— Mis Ruta Vudhaus. Šešiasdešimt penkerių metų amžiaus. Beveik kurčia. Pergyveno du insultus ir penkis sutuoktinius.

— Sveikinu.

— Gal girdėjote: Vudhaus plienas? Vudhaus tankai? Viena seniausių Amerikos karo pramonininkų dinastijų. Negirdėjot?

— Deja, ne.

— Apmaudi išsilavinimo spraga, turiu pasakyti.

— Jūs ją užpildėt. Ačiū.

— Nėra už ką. Taigi jachta priklauso tai damai. Ji šiuo metu svečiuojasi Lisabonoj. Kai mes išsiaiškinome tą reikalą su povandeniniu laivu, susitikom su mis Vudhaus. Ji išsyk leido mums pasinaudoti jachta už 5000 dolerių. — Vyriškis, prisistatęs Rodžerio vardu, vėl nuėjo prie baro. — Viskas vyko kaip sviestu patepta, pirkly Jonai! Žaibiškai!

Šįvakar aš jau tai girdėjau, pamanė Tomas ir mandagiai tarė:

— Britų organizuotumas.

Rodžeris įsisuko į amerikiečių milijonierės alkoholio atsargas tarsi alkanas vilkas į avių būrį. Jis smaginosi:

— Mes sekėm kiekvieną jūsų žingsnį, pirkly Jonai. Jūs buvot nuolat stebimas. Aš laukiau pasaloje, čia, kvadrate 135 C. Gavau radiogramą, kad vokiečiai jus užpuolė ir pagrobė. Gavau radiogramą, kad išplaukia kateris. Cha cha cha!

— O kas bus dabar?

— Viskas eis žaibiškai! Kaip sviestu patepta. Mes, žinoma, apskųsim katerio vairininką. Dėl šiurkštaus aplaidumo. Be jokios abejonės, tai jis avarijos kaltininkas! Mes jau išsiuntėm atitinkamą radiogramą. Greit čia pasirodys patrulinis kateris ir pasirūpins vairininku bei abiem vokiečiais.

— Kas jiems bus?

— Nieko. Jie jau pasakojo, kad ketino šiek tiek paiškylauti.

— O kas man?

— Turiu užduotį žūtbūt, net ir rizikuodamas gyvybe, saugiai nugabenti jus į Britanijos informacinės tarnybos Portugalijoje šefo vilą. Ar jūs mieliau vyktumėt pas savo vokiškuosius draugus?

— O ne, misteri Rodžeri, anaiptol, — pasakė Tomas, kreivai šyptelėjo ir pagalvojo: „Ar mano kakta šlapia dar nuo jūros vandens, ar jau nuo šalto prakaito?“

18

Vokiečiai išgabeno Tomą iš Lisabonos senu kaip pasaulis limuzinu, anglai atvežė jį Lisabonon naujutėliu rolsroisu. Kilmė įpareigoja.

Tomas sėdėjo ant užpakalinės sėdynės. Jis vilkėjo mėlyno šilko chalatą, siuvinėtą drakonais, avėjo pritinkančias šlepetes. Kitokios aprangos jachtoje nebuvo. Šlapi Tomo Lyveno drabužiai kūpsojo ant priekinės sėdynės.

Šalia Tomo sėdėjo Rodžeris su automatu ant kelių. Jis iškošė pro sukąstus dantis:

— Nesibaiminkit, pirkly Jonai. Jums nieko neatsitiks. Automobilis šarvuotas. Langai kulkos nepramušami. Vidun šauti neįmanoma.

— Tuomet sakykit, meldžiamasis, kaip jūs šaudysit laukan? — paklausė Tomas. Į šį klausimą britų agentas neatsakė.

Jie prašvilpė pro miegantį puikiųjų Estorilio maudyklių rajoną ir nuskriejo į rytus, į puikų saulėtekį. Dangus ir jūra spindėjo kaip perlas. Uoste stovėjo daugybė laivų. Šiandien rugsėjo 9–oji, pamanė Tomas. Rytoj „Generolas Karmona“ išplaukia Pietų Amerikon. Ar aš dar pateksiu į jį, o Dieve Dieve?

Britų informacinės tarnybos šefo vilą supo puikus palmių sodas. Ji buvo maurų stiliaus ir priklausė lupikautojui, pavarde Alvarešas, kuris turėjo dar keletą panašių vilų. Vieną iš jų jis nuomojo vokiečių informacinės tarnybos šefui, kitą — amerikiečių informacinės tarnybos šefui...

Virš britų vilos durų aukso raidėmis buvo įrašyta „Sulio namai“. Tarnas dryžuotomis kelnėmis ir žalia aksomo liemene atidarė sunkias kaltinės geležies duris. Jo vešlūs balti antakiai pakilo į viršų. Tarnas tylėdamas nusilenkė Tomui. Paskui jis užrakino duris ir nuvedė svečius per erdvų holą, pro židinį ir plačiais laiptais palei pono Alvareso protėvių portretus į biblioteką.

Čia juos pasitiko prie margų knygų lentynos stovįs pagyvenęs ponas, toks stulbinamai angliškas, tarsi nužengęs iš britų madų žurnalo puslapių. Išpuoselėta elegancija, nepriekaištingas tamsiai pilkas flanelės kostiumas, išpuoselėti kolonijų karininko ūseliai ir nepriekaištinga šio džentelmeno laikysena padarė Tomui nemažą įspūdį.

— Misija atlikta, sere, — pasakė jam Rodžeris.

— Gerai padirbėta, Džekai, — tarė ponas tamsiai pilku kostiumu, spausdamas Tomui ranką. — Labas rytas, pirkly

Jonai. Sveiki atvykę į britų teritoriją. Nekantriai jūsų laukiau. Taurę viskio atsipalaidavimui?

— Aš niekuomet negeriu prieš pusryčius, sere.

— Suprantu. Principingas. Tai man patinka. Labai patinka. — Vyriškis tamsiai pilku kostiumu Rodžeriui pasakė:

— Lipkit į viršų pas Čarlį. Jis turi užmegzti ryšį su M 15. Kodas „Ciceronas". Tegu praneša: saulė teka vakaruose.

— Klausau, sere. — Rodžeris išskubėjo. Vyriškis tamsiai pilku kostiumu pasisuko į Tomą:

— Vadinkit mane Šekspyru, pirkly Jonai.

— Gerai, misteri Šekspyrai. — Kodėl ne? Prancūzijoj aš jau vadinau vieną tavo kolegą Jupiteriu, galvojo Tomas. — Jei jums taip labiau patinka...

— Jūs prancūzas, pirkly Jonai, tiesa?

— Ė... taip.

— Iškart atspėjau! Turiu uoslę tokiems dalykams. Aš žmones kiaurai permatau! *Vive la France, Monsieur!*

— Ačiū, misteri Šekspyrai.

— Mesjė Jonai, koks jūsų tikrasis vardas?

Jei aš pasakysiu, tuomet niekados nebepateksiu į savo laivą, pamanė Tomas ir todėl atsakė:

— Labai gaila, tačiau mano padėtis per daug rimta. Aš turiu slėpti savo tikrąjį asmenį.

— Mesjė, garantuoju garbe, kad mes jus išsyk nugabensim į Londoną, jei tik sutiksit dirbti mano šaliai. Mes jus ištraukėm naciams iš letenų. Neužmirškit šito!

Na ir gyvenimas, pamanė Tomas ir pasakė:

— Aš baisiai nusivaręs, misteri Šekspyrai. Aš... aš daugiau nebegaliu. Būtinai turiu išsimiegoti ir tik tada spręsiu.

— Visiškai suprantu, mesjė. Svečių kambarys jau paruoštas. Būkit mano svečiu.

Po pusvalandžio Tomas tysojo ant patogios, minkštos lovos tyliame, jaukiame kambaryje. Saulė jau buvo patekėjus, parke čiulbėjo daugybė paukščių. Auksinės šviesos

juostos krito pro grotuotą langą. Durys buvo užrakintos iš lauko. Angliškas svetingumas, galvojo Tomas Lyvenas, garsus visame pasaulyje. Tikrai nieks jam neprilygsta...

19

— Dėmesio, laikas. Nuaidėjus gongui bus aštuonios valandos! Labas rytas, ponai ir ponios. Lisabonos radijas tuojau transliuos antrąsias ryto žinias. Londonas: praeitą naktį Vokiečių karinių oro pajėgų bombonešiai toliau bombardavo britų sostinę...

Neramiai alsuodama, grąžydama rankas pûtlioji juodaplaukė konsulė Estrela Rodriges lakstė savo miegamajame iš kampo į kampą. Ji atrodė nusikamavus. Gundomai papūsta viršutinė lūpa virpėjo.

Estrelos nervai buvo pertempti. Praeitą naktį ji nesudėjo bluosto nė akimirką, naktis virto košmaru. Žanas, jos mylimasis Žanas, neparėjo namo. Estrela žinojo, kad jis nulydėjo į aerouostą savo paslaptingąjį draugą, prancūzų majorą. Ji paskambino aerouostan. Tačiau ten niekas nebuvo net girdėjęs apie mesjė Žaną Leblanką.

Įaudrinta Estrelos vaizduotė kūrė baisiausius paveikslus: jos mylimąjį pagrobė, sučiupo, kankina, jis atsidūrė vokiečių rankose, jis negyvas! Jos krūtinė audringai kilnojosi nuo jausmų pertekliaus, Estrela manė žūsianti, mirsianti...

Staiga ji prisiminė, kad vis dar veikia radijas. Estrela sustojo ir ėmė klausytis pranešėjo balso:

— ... amerikiečių jachta „Baby Ruth“ šįryt netoli trijų mylių zonos susidūrė su portugalų žvejų kateriu, pastarasis apvirto. Jachtos įgula ištraukė iš vandens katerio keleivius. Tuo pačiu metu mūsų kranto apsaugos tarnybos netoli nelaimės vietos pastebėjo povandeninį laivą, kuris vėl skubiai panėrė į vandenį ir dingo.

Kapitonas Edvardas Marksas, „Baby Ruth“ vadas, apskundė katerio vairininką dėl šiurkščių pažeidimų. Trys katerio keleiviai, du vokiečiai ir prancūzas...

Estrela riktelėjo!

... atsisakė komentuoti šį įvykį. Manoma, kad visas šis incidentas yra nepavykęs mėginimas pagrobti žmogų, į kurį įsipainiojusios mažiausiai dvi užsienio slaptosios tarnybos. Atliekamas tyrimas. „Baby Ruth“ laikinai uždrausta išplaukti. Jachta priklauso amerikiečių milijonierei Rutai Vudhaus, šiuo metu gyvenančiai „Aviko“ viešbutyje. Jūs klausėtės žinių. Orų prognozė šiai ir rytojaus dienai...

Konsulė nubudo iš sąstingio. Ji išjungė radiją ir paskubomis apsirengė. Žanas... Jos įtarimai pasitvirtino, kažkas atsitiko, kažkas baisaus, siaubingo... Kaip ten tos milijonierės pavardė?

Vudhaus. Ruta Vudhaus. „Aviko“ viešbutis.

20

Pakėlęs baltus vešlius antakius, tarnas įžengė į puikiųjų „Sulio namų“ biblioteką. Skambiu balsu jis pranešė britų informacinės tarnybos šefui:

— Sere, ką tik atvyko senjora Rodriges.

Vyriškis, vadinantis save Šekspyru, grakščiai pakilo. Spyruokliuojančiais žingsniais priėjo prie gražiosios konsulės, kuri vilkėjo ankštą baltą drobinę suknelę su pieštinėmis gėlėmis ir paukščiais ir buvo kiek per daug išsidažiusi. Veido išraiška ji panėšėjo į užpjudytą kilnų laukinį žvėrį.

Šekspyras pabučiavo damai ranką. Tarnas išėjo.

Britų informacinės tarnybos šefas pasiūlė Estrelai atsisėsti. Be kvapo, banguojančia krūtine, ji krito į prabangų krėslą. Susijaudinimas atėmė Estrelai žadą — itin retas reiškinys.

Vyriškis, kuriam patiko vadintis didžiausio anglų poeto vardu, su užuojauta tarė:

— Prieš pusvalandį aš kalbėjau telefonu su mis Vudhaus. Aš žinau, kad jūs ją aplankėt, senjora...

Vis dar tylomis Estrela linktelėjo.

— ... mis Vudhaus mūsų... hm... labai gera draugė. Ji sakė man, kad jūs labai pergyvenot dėl vieno... hm... labai gero jūsų draugo.

Estrela nenutuokė, ką ji pridarė pasakydama:

— Pergyvenu dėl Žano, Dieve mano, dėl savo vargšo nelaimingo Žano...

— Žano?

— Žano Leblanko — jis prancūzas. Vakar jis dingo... Aš baigiu išprotėt iš baimės. Ar galit man padėti... Ar žinot ką nors apie jį? Pasakykit man tiesą, maldaujų jus!

Šekspyras reikšmingai linktelėjo galva.

— Jūs kažką nuo manęs slepiat! — pratrūko konsulė — Jaučiu. Aš žinau! Būkit gailestingas, senjore, kalbėkit! Ar mano Žanas pateko į tų niekingų šunų rankas? Jis žuvo?

Šekspyras pakėlė ranką, liekną, grakščią, baltą kaip pienas ranką:

— Nusiraminkit, garbingoji senjora, nusiraminkit. Manau, turime jums gerų naujienų...

— Tikrai, švenčiausioji Bilbao mergele, tikrai?

— Aplinkybės taip susiklostė, kad... hm... prieš kelias valandas pas mus atvyko ponas, kurio jūs galbūt ir ieškote...

— O Dieve, o Dieve, o Dieve!

— Tarnas kaip tik nuėjo jo pažadinti. Jis tuoj ateis. — Kažkas pasibeldė.— Štai ir jis, įeikit!

Durys atsivėrė. Pasirodė orusis tarnas. Už jo į biblioteką įžengė Tomas Lyvenas, basas įsispyręs į šlepetes ir susisupęs į rytietišką chalatą iš „Baby Ruth" atsargų.

— Žanai!

Estrelos riksmas nuskambėjo kaip šūvis. Ji klupinėdama ant kilimo pasileido prie mylimojo, puolė jam ant krūtinės, apkabino jį, prisiglaudė, ėmė bučiuoti ir nuolat kartojo:

— O Žanai, Žanai, mano meile, mano vieninteli... Tu gyvas, tu čia, aš pati laimingiausia moteris pasaulyje!

Šekspyras nusilenkė supratingai šypsodamasis:

— Aš paliksiu jus su senjora vienu du, — kukliai tarė jis. — Pasimatysim vėliau, mesjė Leblankai.

Tomas Lyvenas užsimerkė. Per Estrelos bučinių audrą į jo galvą lindo nelinksmos mintys. „Baigta! Viskas! Dabar mane ištrems. Lik sveika, laisve! Lik sveikas „Generole Karmona". Lik sveika, nuostabioji Pietų Amerika..."

21

Radistas Čarlis sėdėjo „Sulio namų" palėpės kambarėlyje, prieš kurio langus ryto vėjas siūbavo palmių vėduokles. Radistas Čarlis kaip tik tvarkėsi nagus, kai į kambarėlį įvirto Šekspyras.

— Greičiau man M 15. Labai skubiai: pirklys Jonas — tai Žanas Leblankas stop laukiu nurodymų.

Čarlis užšifravo žinią, įjungė siųstuvą ir ėmė tarškinti Morzės ženklus.

Tuo tarpu Šekspyras prisėdo prie didžiulio garsiakalbio ir nuspaudė vieną iš septynių mygtukų, virš kurio buvo užrašyta:

Mikrofonas Biblioteka.

Garsiakalbyje šnypštė ir traškėjo. Paskui Šekspyras išgirdo štai tokį Tomo ir Estrelos dialogą:

— ... bet kaip aš įstūmiau tave į pavojų, mielasis, kaip?

— Tau nereikėjo čia ateiti!

— Aš juk vos neišprotėjau iš baimės ir rūpesčio, maniau, mirsiu...

— Tu neturėjai vadinti manęs vardu!

(Plonas Šekspyro lūpas išviepė šypsena.)

— Kodėl ne? Kodėl?

— Todėl, kad mano vardo nieks neturi žinoti.

— Bet juk tu prancūzas! Anglų draugas... sąjunginin-kas...

— Nesvarbu. Patylėk dabar... — Pasigirdo žingsniai. — ... kažkur čia turi būti paslėptas toks daikčiukas... Aha, štai jis, po stalu.

Garsiakalbis šaižiai sušvilpė, siaubingai trakštelėjo, ir ryšys nutrūko.

Šekspyras pagarbiai nusistebėjo:

— Pasikaustęs sukčius. Rado mikrofoną ir nuplėšė laidus!

Po kelių minučių radistas mikliais pirštais ėmė užrašinėti žinią iš Londono.

— Atsakymas iš M 15?

Čarlis linktelėjo. Jis šifravo gautą atsakymą. Jo sveikas jaunuolio veidas staiga ėmė keisti spalvą. Išblyškęs Čarlis sušvokštė:

— O Visagali!

— Kas yra? — Šekspyras išplėšė jam iš rankos lapelį. Jis perskaitė:

— Nuo M 15 šekspyrui lisabona — tariamas žanas leblankas iš tiesų yra abvero agentas tomas lyvenas — jis neseniai pakišo mums netikrus prancūzų slaptosios tarnybos sąrašus — žūtbūt sulaikykit šį žmogų — kurjeriniu lėktuvu pas jus išskrenda specialus agentas — klausykit jo nurodymų — pabaiga — pabaiga.

Riebiai nusikeikęs Šekspyras tėškė lapelį ant grindų ir puolė iš kambario. Jis nulėkė laiptais žemyn į biblioteką, šokinėdamas per dvi pakopas.

Hole jo laukė siaubingas vaizdas. Namo durys atviros, kaip ir bibliotekos durys. Tarp jų, įsikniaubęs veidu į prašmatnų rytietišką kilimą, tysojo nejudantis kūnas — tai buvo garbusis tarnas.

Šekspyras nuskuodė į biblioteką. Ore dar jautėsi kvepalų aromatas. Šekspyras išbėgo į parką. Gatvėje sucypė nuvažiuojančio raudono taksi padangos. Šekspyras grįžo į holą. Garbusis tarnas kaip tik atsigaiveliojo. Jis sėdėjo ant kilimo, dejavo ir masažavosi sprandą.

— Kaip tai įvyko?

— Vyrukas — džiudžitso meistras, sere. Aš pamačiau jį su dama einančius iš bibliotekos. Žengiau priešais norėdamas sulaikyti. Po to viskas vyko žaibiškai. Aš atsidūriau ant grindų ir netekau sąmonės, sere...

22

Telefonas čirškė... čirškė... čirškė...

Vis dar su chalatu ir šlepetėmis Tomas Lyvenas įžengė į Estrelos miegamąjį. Tiek raudonojo taksi vairuotojas, tiek daugybė praeivių, tiek ir Estrelos tarnaitė baisiai stebėjosi tokia jo apranga, tačiau Tomui, įpratusiam rengtis nepriekaištingai, į tai buvo visiškai nusispjaut! Jis žinojo vieną dalyką: kalbama apie jo galvą!

Tomas čiupo ragelį:

— Alio?

Tada su palengvėjimu nusišypsojo, nes balsas ragelyje buvo pažįstamas. Jis priklausė Tomo draugui, vieninteliam dar likusiam draugui.

— Leblankai, čia Lindneris...

— Ačiū Dievui, Lindneri, kaip tik norėjau jums skambinti. Kur jūs esat?

— Viešbuty. Klausykit, Leblankai, jau kelios valandos bandau jus pasiekti.

— Gerai jau gerai. Turėjau vieną nemalonumą — keletą nemalonumų... Lindneri, jūs turit man padėti... Man reikia pasislėpti, iki išplauks mūsų laivas...

— Leblankai!

— ... aš nebegaliu rodytis, mane...

— Leblankai, leiskit pagaliau man pasakyti!

— Prašau.

— Mūsų laivas neplaukia.

Tomas susmuko ant konsulės lovos, ši atėjusi jam iš paskos, baugščiai prispaudė savo mažą kumštelį prie žaviųjų lūpų. Tomas suvaitojo:

— Ką jūs pasakėt?

— Mūsų laivas neplaukia!

Prakaitas išpylė Tomo Lyveno kaktą:

— Kas atsitiko?

Vienos bankininko balsas skambėjo isteriškai:

— Mane jau kelios dienos kamavo bloga nuojauta. Mūsų laivininkystės bendrovė elgėsi labai keistai... aš nieko nesakiau, nenorėdamas kelti jums nerimo. Šįryt sužinojau.

— Ką sužinojot?

— Mūsų laivą užgrobė vokiečiai!

Tomas užsimerkė.

— Kas... kas atsitiko..? — virpėdama sušuko nelaimingoji konsulė.

Tomas sudejavo į ragelį:

— O... o kitas laivas?

— Neįmanoma! Bilietai užsakyti keliems mėnesiams į priekį! Gana iliuzijų, Leblankai, mes tvirtai įstrigom Lisabonoj, alio... Leblankai, jūs mane supratot?

— Kiekvieną žodį, — pasakė Tomas Lyvenas. — Aš dar duosiu žinią apie save, Lindneri. Būkit laimingas... jei šiomis aplinkybėmis dar sugebėsit.

Jis padėjo ragelį ir suėmė rankomis galvą. Staiga vėl tarytum užuodė chloroformą. Staiga Tomui vėl pasidarė bloga. Jam svaigo galva, buvo klaikiai išvargęs.

Kas dabar?

Jis spąstuose. Dabar jau negalėjo tikėtis pasprukti nuo vokiečių, anglų ir prancūzų — nuo visų tų, kuriuos apgavo.

— Žanai, Žanai, — jo ausis pasiekė gražiosios konsulės balsas. Jis pakėlė akis. Ji klūpojo šalia jo, drebėjo ir kūkčiojo.

— Kalbėk gi! Pasakyk nors žodį! Papasakok savo vargšei Estrelai, kas nutiko!

Tomas tylėdamas pažvelgė į ją. Staiga jo veidas nušvito, o balse pasigirdo švelnios gaidelės:

— Paleisk tarnaitę, mieloji.

Tomas Lyvenas gamina vengriškus valgius ir sugalvoja, kaip išsigelbėti

ŠAMPINJONAI SU SKREBUČIAIS

Imami maži kieti šampinjonai, nuplaunami, nuvalomi ir supjaustomi skiltelėmis. Tada troškinami svieste, kol suminkštės, pasūdomi, apibarstomi pipirais ir dedami ant plonų baltos duonos riekelių, pirma iš abiejų pusių apkepintų svieste, kol pagels. Skrebučiai apšlakstomi citrinų sultimis, apibarstomi smulkiai sukapotom petražolėm ir tiekiami į stalą gerai pašildytose lėkštėse.
Skanu, jei grybai troškinami su trupučiu smulkiai sukapotų svogūnų laiškų ir rūgščia ar saldžia grietine, o paruošti skrebučiai apibarstomi tarkuotu sūriu ir apkepinami orkaitėj. Dėmesio: Tomas Lyvenas pasirinko pirmąjį receptą, nes prieš sunkoką antrąjį patiekalą jis norėjo tik vos sužadinti apetitą.

VENGRIŠKI ANKŠTPIPIRIAI

1/2 svaro svogūnų, 100 g lašinių su raumeniu ir aštri česnakinė dešra supjaustoma kubiukais. 1 svaras avienos supjaustomas didokais gabalėliais. Išvalomi 2 svarai ankštinių žalių pipirų, supjaustomi piršto ilgio ir platumo juostelėmis, nulupamas 1 svaras pomidorų.
Patroškinama dešra, lašiniai, svogūnai ir dedama mėsa, kurią reikia apkepinti iš visų pusių. Paskui sudedami ankštpipiriai ir kiek vėliau — pomidorai. Patiekalas troškinamas uždaram puode ant silpnos ugnies, kol viskas suminkštės. Pusvalandį prieš patiekiant įberiama pusė puodelio ryžių, kurių reikia tik patiekalui sutirštinti. Įbėrus daugiau ryžių, bus gliti košė. Pasūdoma ir apibarstoma ankštpipiriais. Šis patiekalas valgomas su balta duona.

ŠVIEŽIOS KRIAUŠĖS SU SŪRIU

Išnokusios, kietos, tačiau sultingos kriaušės tiekiamos į stalą kartu su ne per daug aštriu riebiu sūriu. Geriausiai tinka žervė arba paezės. Valgyti reikia taip: kriaušė nulupama ir supjaustoma gabalėliais, kurie dedami į burną kartu su sūriu. Toks šviežių vaisių ir sūrio derinys ypač malonus po sunkaus ir aštraus valgio.

— Tarnaitę...

— Aš noriu, kad mudu liktume vieni.

— Tačiau pietūs...

— Aš pats gaminsiu valgį, — pasakė Tomas Lyvenas ir pašoko tarsi boksininkas, gerokai aptaršytas, tačiau dar nenugalėtas, pasiruošęs naujam raundui. — Turiu viską nuosekliai apmąstyti. O verdant man kyla pačių geriausių minčių.

Tomas ėmė gaminti vengriškus ankštpipirius. Paskendęs mintyse, jis pjaustė svogūnus, neskubėdamas, atsargiai išvalė du svarus ankštinių pipirų.

Konsulė stebėjo jo darbą. Ji taip nervinosi, kad nepaliaudama sukinėjo savo apyrankę, be galo brangų papuošalą iš masyvaus aukso, nusagstytą tyrais kaip vanduo briliantais.

Estrela sušuko kraipydama galvą:

— Tu toks ramus, atsipalaidavęs! Ir dar sugebi gaminti valgį!

Tomas santūriai šyptelėjo. Jo žvilgsnį patraukė apyrankė, kurios akmenėliai šviesoje žėrėjo ir mirguliavo — baltai, mėlynai, žaliai, geltonai ir raudonai. Jis pjaustė ankštpipirius piršto platumo juostelėmis.

— Kodėl tu tyli, Žanai?

— Todėl, kad mąstau, širdele.

— Žanai, tu nenori man išsipasakoti? Ar nenori pasakyti man tiesos? Kodėl tau grasina iš visų pusių? Kodėl tu bijai net ir anglų?

Tomas ėmė lupti pomidorus.

— Tiesa, mano mieloji, yra tokia siaubinga, kad net ir tau aš negaliu jos pasakoti.

— O! — Estrela greit pasuko apyrankę; ji švytėjo ir žaižaravo kaip ugnis. — Bet aš juk noriu tau padėti, aš noriu tave apsaugoti — tikėk manim, Žanai. Aš padarysiu viską dėl tavęs.

— Viską? Tikrai viską?

— Tikrai viską, mano meile!

Tomas nuleido pomidorą, kurį laikė rankoje. Jo veide pasirodė nuoširdaus švelnumo ir ramaus patiklumo išraiška.

— Na, gerai, — maloniai prabilo Tomas Lyvenas. — Tuomet papietavę valandėlę pailsėsim, o paskui tu apskųsi mane.

Kiekvienam, matyt, aišku, kad šie žodžiai nugriaudėjo tarsi perkūnas iš giedro dangaus. Gražioji Estrela neteko žado. Išplėtus akis ir pravėrus burną ji spoksojo į Tomą Lyveną.

— Ką tu pasakei? — sušnabždėjo Estrela, kai vėl atgavo žadą. — Ką aš turėsiu padaryti? Apskųsti tave? Kur? Kam?

— Policijai, mano brangioji.

— Bet kodėl, dėl Dievo meilės?

— Todėl, kad aš tave apvogiau, mieloji, — atsakė Tomas Lyvenas. — Kur dingo česnakinė dešra?

ANTROJI KNYGA

Pirmas skyrius

1

1940–ųjų rugsėjo 9–oji.

Iš 17–ojo Lisabonos policijos skyriaus E. Duartės Pačekos prospekte raporto:

15.22 val.: skambutis iš Markeso Fronteiros gatvės namo Nr.45. Moteriškas balsas skubiai prašo pagalbos. Namuose vagis. Seržantai Alkantara ir Brankas išvažiavo tarnybiniu automobiliu.

16.07 val. Seržantai Alkantara ir Brankas sugrįžo ir atsivežė:

a) Estrelą Rodriges, katalikę, našlę, gimusią 1905 03 27, Portugalijos pilietę, Kosta Rikos konsulę, gyvenančią Markeso Fronteiros gatvėje Nr. 45.

b) Žaną Leblanką, protestantą, nevedusį, gimusį 1910 01 02, Prancūzijos pilietį, bankininką, šiuo metu be nuolatinės gyvenamosios vietos (pabėgėlis, tranzitinė Portugalijos viza).

Estrela Rodriges parodė štai ką:

— Aš reikalauju suimti Žaną Leblanką. Jis mane apvogė. Pažįstu Leblanką dvi savaites. Jis dažnai lankydavosi mano viloje. Prieš penkias dienas aš pasigedau masyvios auksinės apyrankės (aštuoniolikos karatų, puikaus darbo, 150 gramų, su dideliais ir mažais briliantais), pagamintos juvelyro Migelio da Foso Aleksandro Herkulano gatvėje. Jos kaina: apie 180 000 eskudų. Aš apkaltinau vagyste Leblanką, ir jis prisipažino tai padaręs. Daviau jam laiko sugrąžinti apyrankei iki šios dienos 12–tos valandos. Apyrankės jis negrąžino.

Užsienietis Žanas Leblankas viską aiškina taip:

— Aš nevogiau apyrankės, tačiau paėmiau ją, nes senjora Rodriges prašė mane ją parduoti. Pirkėjo neradau, o apyrankę seniausiai grąžinau senjorai Rodriges.

KLAUSIMAS:

— Senjora Rodriges tvirtina nebeturinti apyrankės. Ar galite ją atnešti, ar žinote, kur ji?

ATSAKYMAS:

— Ne, nes senjora Rodriges paslėpė apyrankę, norėdama man pakenkti. Ji nori, kad mane suimtų.

KLAUSIMAS:

— Kodėl?

ATSAKYMAS:

— Ji pavyduliauja.

PASTABA: užsienietis Žanas Leblankas per tardymą padarė blogą įspūdį, buvo įžūlus ir pasipūtęs. Progai pasitaikius, laidė grasinančias užuominas. Jis užgauliojo nukentėjusiosios moterišką orumą ir šiurkščiai plūdo apklausą vedantį komisarą. Galiausiai jis apsimetė bepročiu, juokėsi, kalbėjo nesąmones ir dainavo nešvankias prancūziškas dainuškas.

Seržantai Alkantara ir Brankas pareiškė:

— Suimant užsienietis priešinosi, turėjome uždėti antrankius. Išveždami nustatėme, kad gatvėj aplink vilą trinasi keletas įtartinų subjektų, įdėmiai stebinčių mūsų veiksmus.

PASTABA: galima manyti, kad užsienietis Leblankas palaiko ryšį su Lisabonos kriminaliniu pasauliu. Jis buvo suimtas ir praleido naktį skyriaus daboklėje. Kitą rytą kalėjimo automobiliu jis bus nugabentas į policijos prezidiumą ir perduotas vagysčių tyrimo skyriui.

2

Jau buvo beveik šešios valandos po pietų, kai gražioji, nors ir ne itin intelektuali, vokiečių nekenčianti konsulė Est-

rela Rodriges grįžo namo į Markeso Fronteiros gatvę. Ji buvo išvargus tiek, kiek ir įsiaudrinusi. Konsulė važiavo taksi.

Neramiai alsuodama, karštligiškai žibančiomis akimis ir įraudusiais skruostais ji sėdėjo automobilio gale. Viskas įvyko taip, kaip planavo Žanas. Tačiau, didis Dieve, į kokią padėtį aš patekau per šį neramų, nuostabų, paslaptingą vyriškį...

Jie įkišo jį kalėjiman. Čia persekiotojai jo nepasieks. Tačiau *kodėl* jį persekioja? Jis man šito nesakė. Jis bučiavo mane ir prašė juo tikėti.

Ak, kas man dar lieka! Aš juk taip jį myliu! Jis narsus prancūzas. Dievas težino, į kokias slaptas misijas jis įsivėlęs! Taip, aš tikėsiu juo ir padarysiu, ko jis prašė: paslėpsiu apyrankę rūsyje; kasdien važiuosiu į uostą ir mėginsiu gauti jam bilietą į laivą, ir su niekuo apie tai nekalbėsiu. Jei man pavyks gauti bilietą į Pietų Ameriką, nulėksiu pas tardytoją, paaiškinsiu jam, kad apyrankę buvau pati kažkur nukišusi ir atsiimsiu skundą...

Ak, kokios baisios naktys ir dienos manęs laukia be Žano, be mano mylimiausiojo!

Taksi sustojo. Konsulė išlipo ir sumokėjo vairuotojui. Priėjusi prie savo valdų ribos, ji išvydo iš už palmės išlendantį liesą blyškaus veido vyriškį, vikintį nušiurusį smulkaus rašto kostiumą.

Vyriškis nusivožė seną skrybėlę ir užkalbino Estrelą laužyta portugalų kalba:

— Senjora Rodriges, man reikia skubiai su jumis pakalbėti.

— Ne, ne, — sumojavo rankomis putnioji konsulė.

— Taip, taip, — paprieštaravo vyriškis ir slopiu balsu pridūrė: — Kalbėsimės apie Žaną Leblanką.

— Kas jūs?

— Aš esu, — atsakė jis, — Valteris Levis. Atvykau iš Londono.

Tai, kad jis atvyko iš Londono, buvo tiesa. Jo lėktuvas nusileido prieš valandą. Tai, kad jis Valteris Levis, buvo

melas. Tai buvo Piteris Lavdžojus. Tai jį šefas M 15 atsiuntė pagaliau užkirsti kelią to sukčiaus Tomo Lyveno niekšybėms...

— Ko jūs norit iš manęs, misteri Levi?

— Ar jūs žinot, kur mesjė Leblankas?

— O koks jūsų reikalas?

Vyriškis, pasivadinęs Leviu, pamėgino pavergti Estrelą matinių, nuo mažo atlyginimo ir prasto maisto melancholiškai apniukusių akių žvilgsniu:

— Jis apgavo mane, apgavo mano šalį. Jis niekšas.

— Nutilkit!

— ... subjektas be garbės, dorovės ir sielos...

— Dinkit, arba aš šauksiuos pagalbos!

— Kaip jūs galit padėti vokiečiui? Tai norit, kad Hitleris laimėtų karą?

— Hit... — Žodis įstrigo įsiaudrinusios, ne itin laimingos lošėjos gerklėje. — Ką jūs pasakėt?

— Kaip jūs galit padėti vokiečiui?

— Vokietis? Ne! Ne! — Baltomis kaip gulbė rankomis konsulė griebėsi už galvos. — Jūs meluojat!

— Aš nemeluoju! Tomas Lyvenas yra prakeiktas fašistas!

Vos neapalpusi Estrela svarstė: „Žanas — vokietis? Neįmanoma. Neįsivaizduojama. Po viso to, ką su juo patyriau. Tas žavesys. Tas švelnumas. Tas... Ne, jis *turi būti* prancūzas!“

Estrela sudejavo:

— Tai neįmanoma!

— Jis jus apgavo, senjora, taip pat kaip ir mane, kaip mus visus. Jūsų Žanas Leblankas — vokiečių agentas.

— Baisu!

— Tą roplį reikia nukenksminti, senjora!

Konsulė atlošė gražią galvą, žavus kūnas įsitempė:

— Eime į vidų, misteri Levi. Pateikit man įrodymus. Aš noriu matyti faktus, nuogus, nepaneigiamus faktus! Jei galit man juos pateikti, tuomet...

— Tuomet, senjora, tuomet?

— Tuomet aš keršysiu. Joks vokietis nesijuoks iš Estrelos Rodriges! Joks, niekuomet!

3

„Manha“ — šį žodį Tomas Lyvenas per savo įkalinimo savaites girdėjo bene dažniausiai. „Manha“, išvertus rytoj — guosdavo kalinius prižiūrėtojai, rytoj — sakydavo tardytojai, rytoj — ramindavosi patys kaliniai, ištisus mėnesius laukiantys, kada kas nors įvyks.

Nieko nevyko. Tačiau galbūt kažkas atsitiks rytoj! Prižiūrėtojai, tardytojai ir kaliniai fatališkai trūkčiojo pečiais, dviprasmiškai šypsojosi ir kartodavo patarlę, puikiai nusakančią visų pietinių valstybių baudžiamosios teisės esmę: „Eh-eh, ate a manha!“ Išvertus maždaug: „Rytojus ir yra rytojus, o rytoj — ak Dieve, iki tol dar tiek visko gali nutikti — taigi verčiau palaukim staigmenos!“

Suimtas Tomas Lyvenas iš pradžių pateko į kriminalinės policijos daboklę „Torelyje“ — ant vienos iš septynių Lisabonos kalvų. Jis įsitikino, kad „Torelis“ siaubingai perpildytas.

Todėl po kelių dienų Tomą perkėlė į „Aljubę“ — šešiaukščius viduramžių rūmus seniausioje miesto dalyje. Virš portalo puikavosi arkivyskupo Domo Migelio de Kastro herbas. Arkivyskupas, tą, matyt, žino visi išsilavinę žmonės, gyveno šioj ašarų pakalnėj 1568–1625 metais. Jis pertvarkė senąjį pastatą į kalėjimą, skirtą dvasiškiams, kuo nors prasikaltusiems prieš Dievo ar žmonių įstatymus.

Panašu, galvojo Tomas Lyvenas patekęs čionai, kad šešioliktajame šimtmetyje Portugalijos dvasiškių nusikalstamumas buvo be galo aukštas, nes „Aljubė“ buvo milžiniškas kalėjimas!

Čia policija dabar grūdo suimtuosius, taip pat daug nepageidaujamų užsieniečių. Tačiau mažiausiai pusė kalinių buvo ponai, kukliai nusižengę visiškai apolitiškiems Portu-

galijos įstatymams. Dalis jų dar laukė teismo, kiti — jau nuteisti — sėdėjo bendrose kamerose, vienutėse ir vadinamosiose „privilegijuotų kalinių kamerose“.

Pastarosios užėmė viršutinį aukštą ir buvo patogiausiai įrengtos. Visi langai žvelgė į kiemą. Netoliese toksai ponas Teodoras dos Reposas turėjo krepšių ir lagaminų fabrikėlį, gaminantį, be kita ko, ir tam tikrus nemalonius kvapus, kurie labai kamavo neprivilegijuotus kalinius, ypač per karščius.

Privilegijuotieji viršuje — priešingai — gyveno puikiai! Jie mokėjo už kambarius savaitinę nuomą — kaip tikram viešbuty. Nuomos dydis būdavo apskaičiuojamas nuo užstato sumos, nustatytos teismo tardytojo. Kainos buvo didžiulės, tačiau kaip kiekvienam padoriam viešbuty svečiais rūpinamasi iš visų jėgų. Personalas stengėsi išskaityti iš akių kiekvieną jų norą. Savaime suprantama, buvo cigarečių ir laikraščių, savaime suprantama, kaliniai gaudavo maistą iš prižiūrėtojų rekomenduotų artimiausių restoranėlių.

Tomas, kuris nujausdamas tokias plačias galimybes pasidėjo į kalėjimo saugyklą apvalią sumelę, išsprendė valgio klausimą šitaip: kiekvieną rytą jis kviesdavosi storulį virėją Francęską ir nuodugniai aptardavo su juo dienos meniu. Paskui Francęskas liepdavo padėjėjui pirkti produktus. Virėjas be galo žavėjosi „senjoru Žanu“: ponas iš 519 kameros stebino vis naujais receptais ir kulinarinėmis gudrybėmis.

Tomas Lyvenas jautėsi puikiai. Į sėdėjimą kalėjime jis žiūrėjo kaip į mažas užsitarnautas atostogas prieš kelionę į Pietų Ameriką.

Tai, kad nesirodo Estrela, nekėlė jam nerimo. Be jokių abejonių, gražuolė dabar uoliai medžiojo laivo bilietą...

Savaitę pasėdėjęs kalėjime Tomas Lyvenas gavo kameros draugą. 1940–ųjų rugsėjo 21–ąją draugiškas, dosniai Tomo pateptas prižiūrėtojas Chuliao atvedė į kamerą naujoką.

Tomas net pašoko nuo gulto. Dar nė sykio gyvenime jis nebuvo matęs bjauresnio žmogaus!

Naujokas išrodė kaip Dievo Motinos katedros varpininkas. Mažas, su kupra. Šlubas ir plikas kaip padas. Jo veidas buvo baltas kaip lavono, tačiau skruostai panėšėjo į putlius žiurkėno žandus. Be to, vyrukui nuolatos nervingai trūkčiojo burna.

— Sveikas, — nusivaipė kuprius.

— Sveiki, — apstulbęs sumurmėjo Tomas.

— Aš esu Alkoba. Lazaras Alkoba. — Naujokas atkišo Tomui į žvėries leteną panašią, juodais gyvaplaukiais apžėlusią ranką.

Tomas paspaudė ją su baime ir pasišlykštėjimu. Jis nežinojo, kad Lazaras Alkoba taps tikru jo draugu — tai buvo žmogus auksine širdimi.

Patogiai susirangęs ant antrojo gulto Lazaras Alkoba prašneko šiurkščiu, pakimusiu balsu:

— Mane tie kiaulės sučiupo už spekuliaciją, tačiau šįsyk jiems nieko nepavyks įrodyti. Jie turės mane išleisti, kada nors. Aš neskubu... *eh–eh, ate a manha.* — Jis vėl nusivaipė.

— O aš visiškai nekaltas, — pradėjo pasakoti Tomas, tačiau Lazaras nutraukė jį maloniu rankos judesiu:

— Taip, taip, tu nukniaukei apyrankę su briliantais. Gryniausias šmeižtas, ar ne? Eee, blogi, blogi žmonės!

— Iš kur jūs žinot...

— Aš viską apie tave žinau, mažyli! Gali drąsiai sakyti man „tu“. — Kuprius neskubėdamas pasikasė. — Tu prancūzas. Bankininkas. Gražuolė, kuri tave čionai įkišo, Estrela Rodriges. Tu puikiai gamini valgį...

— Iš kur tu žinai?

— Mažyli, aš juk pats išsirinkau tave.

— Išsirinkai?

Lazaras išsišiepė. Jo bjaurus veidas dvigubai paplatėjo.

— Aišku! Įdomiausią žmogų cypėje. Galų gale ir čia smegenims reikia šiek tiek mankštos, ar ne? — Jis pasilenkė ir bičiuliškai paplekšnojo Tomui per kelį. — Menkas patarimukas, Tomai, ateičiai: jei kartais jie vėl tave

įkištų, išsyk kreipkis į vyriausiąjį prižiūrėtoją. Aš visuomet taip darau!

— Kodėl?

— Iškart pasisiūlau tai aptingusiai kiaulei tvarkyti tarnybines knygas. Šitaip prieinu prie visų bylų. Po keleto dienų aš jau artimai pažįstu visus savo kolegas suimtuosius ir galiu pasirinkti patį geriausią kameros bendrą.

Tomui ėmė patikti kuprius. Pasiūlė jam cigarečių.

— O kodėl tu išsirinkai būtent mane?

— Tu įdomus tipas, tiesa, tik pradedantysis, tačiau su geromis manieromis. Galima šio bei to iš tavęs pasimokyti. Biržos gudrybių. Gaminti valgį. Ir to galima pasimokyti. Žinai, gyvenime visko prisireikia.

— Taip, — susimąstęs ištarė Tomas, — tai tiesa.

Jis susimąstė: kiek aš visko išmokau nuo to laiko, kai likimas išstūmė mane iš taikios gyvenimo tėkmės! Dievas žino, kas man dar nutiks. Mano saugumas, pilietinė egzistencija, klubas Londone, gražusis butas Maifero rajone — visa tai nugrimzdo rūke, kažkur už horizonto linijos...

— Aš siūlau, — tarė Lazaras, — susimesti į krūvą. Tu perduosi man savo žinias, aš tau — savo. Kaip skamba?

— Puikiai, — susižavėjo Tomas. — Ko norėtum pietų, Lazarai?

— Turiu čia tokį norą, tik nežinau, ar tu mokėsi... Tas skystaprotė kalėjimo virtuvės žiurkė tikrai nesugebės pagaminti.

— Na, sakyk pagaliau!

— Supranti, aš esu dirbęs beveik visose Europos šalyse. Esu apsirijėlis, prisipažįstu. Geriausia prancūzų virtuvė. Bet ir vokiška nebloga! Sykį Miunstery apšvarinau kišenes keliems ponams, pavalgęs įdarytos nugarinės, o tą nugarinę, pasakysiu tau, dar ir šiandien prisimenu! — Jis užvertė akis ir sučepsėjo.

— Jei tik tiek, — švelniai tarė Tomas Lyvenas.

— Tu žinai receptą?

Naminis maistas — geriausias pasistiprinimas prieš akiplėšiškus žygius

ŠVABIŠKA LEISTINIŲ SRIUBA SU KEPENĖLĖMIS

60 g sviesto išplakama iki putų, sumaišoma su 200 g susmulkintų jaučio kepenėlių, 3 kiaušiniais, išmirkyta ir nuspausta bandele, 5 g mairūno, įdedama druskos, pipirų. Per leistinių sietelį visa ta masė supilama į kunkuliuojantį vandenį. Leistiniai verdami 10–15 min., kol iškils paviršiun. Kiaurasamčiu išgriebiami, nuvarvinami ir duodami į stalą stipriame mėsos sultinyje.

NUGARINĖ SU VESTFALIŠKU ĮDARU

Geriausia paprašyti mėsininko, kad jis išimtų kaulus iš didelio gražaus kiaulės nugarinės gabalo. Švieži obuoliai supjaustomi griežinėliais, sumaišomi su patroškintomis slyvomis, tarkuota citrinos žievele, šlakeliu romo ir trupučiu tarkuotų džiūvėsėlių. Įdatas dedamas ant pasūdytos, papipirintos mėsos, nugarinė susukama ir užsiuvama. Iš pradžių apkepama iš visų pusių, kol gražiai parusvės, paskui kiek troškinama orkaitėje. Valgoma su bulvių koše.

KAŠTONAI SU PLAKTA GRIETINĖLE BADENIŠKI

Imami gražūs tvirti kaštonai ir apvaliojoje pusėje padaromos kryžiaus formos įpjovos. Tada paskrudinami orkaitėje, kad būtų galima nuimti lukštą. Paskui sudedami į verdantį vandenį ir verdami, kol lengvai nusiims vidinė luoba.

Galop kaštonai verdami pasaldintame piene su trupučiu vanilės, kol suminkštės, bet nepervirs. Sumalami mėsmale — geriausia iškart į indą, kuriame bus patiekiami — taip išsaugoma forma. Kaštonų masė apipilama plakta grietinėle ir papuošiama konservuotomis vyšniomis, apšlakstytomis konjaku.

— Aš irgi esu dirbęs Vokietijoj, — atsakė Tomas ir pabeldė į kameros duris, — vadinasi, įdaryta nugarinė, na, gerai. Tebūnie vokiečių diena. Manyčiau, pirma tiktų švabiška sriuba su kepenėlių leistiniais, paskui — hm — kaštonai su plakta grietinėle...

Įkišo galvą draugiškasis prižiūrėtojas Chuliao.

— Pakviesk virėją, — pasakė Tomas ir įspaudė jam delnan šimto eskudų banknotą. — Noriu aptarti šios dienos meniu.

4

— Na, ir kaip? Taip pat skanu, kaip ir anuomet Miunstery? — paklausė Tomas Lyvenas, praėjus keturiom valandom. Jis sėdėjo kameroje prie dailiai padengto stalo priešais kuprių. Šis nusišluostė burną ir sustenėjo iš malonumo:

— Geriau, mažyli, geriau! Po tokios nugarinės aš išdrįsčiau nukniaukti paties didžiai gerbiamo ministro pirmininko Salazaro piniginę!

— Virėjas turėjo įpilti kiek daugiau romo.

— Tie vaikinai viską patys išlaka, — pasakė Lazaras.

— Kad atsilyginčiau už pietus, duosiu tau pirmąjį patarimą.

— Tu labai malonus, Lazarai. Gal norėtum dar šiek tiek bulvių košės?

— Taip, prašom. Žiūrėk, mes apsirūpinę, turim šlamukų. Ir kvailys čia sugebės gerai maitintis. Bet ką tu darysi, jei tave įkiš su tuščiom kišenėm? Kalėjime svarbiausia geras maistas. Gausi jo tik tada, jei sirgsi diabetu.

— Tačiau kaip man tapti diabetiku?

— Tai aš tau dabar ir papasakosiu, — tarė Lazaras, prisikimšęs žandus maisto it žiurkėnas. Pirmiausia dažnai skųskis kalėjimo gydytojui. Tau paprasčiausiai visą laiką bloga. Nutaikęs momentą, pavok iš gydytojo švirkštą su adata. Vėliau pasistenk susidraugauti su virėju. Tau tai bus

nesunku. Paprašyk virėjo trupučio acto. Sakyk, kad nori paskaninti valgį. O tada paprašyk dar šiek tiek cukraus. Kavai pasaldinti.

— Suprantu. — Tomas pabeldė.

Išdygo prižiūrėtojas.

— Galima nurinkti indus, — tarė Tomas. — Desertą prašom.

Lazaras palaukė, kol Chuliao išėjo su indais, po to varė toliau:

— Actą sumaišai su vandeniu — acto vienas trečdalis — ir prisotini tirpalą cukraus. Tada susileidi du kubinius centimetrus tirpalo į viršutinę šlaunies dalį.

— Į raumenis?

— Taip. Bet lėtai, dėl Dievo meilės, labai lėtai, kitaip užsidirbsi uždegimuką!

— Suprantu.

— Susileisk tirpalą pusantros valandos prieš gydytojo vizitą. Per tą laiką susilaikysi nuo mažojo reikaliuko. Aišku?

— Aišku.

Prižiūrėtojas Chuliao atnešė desertą, gavo savo dalį ir patenkintas išėjo.

Valgydamas kaštonus su plakta grietinėle Lazaras baigė pamoką:

— Pasiskųsk gydytojui, kad naktį tave kamavo baisus troškulys. Išsyk kils įtarimas, kad tau diabetas. Jis norės ištirti tavo šlapimą. Tu padarai jam šią paslaugą. Tyrimas parodo: sunki diabeto forma. Atitinkamai skiriamas geras valgis — kepsniai, sviestas, pienas ir balta duona. Štai atlygis už nedidelį vargą.

Štai ką Tomas Lyvenas sužinojo pirmąją pažinties su kupriumi dieną. Per kitas dienas ir savaites jis sužinojo daugiau. Tomas išklausė tikrą nusikaltimų ir gyvenimo kalėjime kursą. Jo smegenys matematiškai tiksliai fiksavo kiekvieną išgirstą triuką, kiekvieną receptą.

Pavyzdžiui: kaip greitai pakelti temperatūrą, kad patektum ligoninėn, iš kurios lengviau pasprukti?

Atsakymas:

imam paprasčiausio muilo gabalėlį ir priskutam jo drožlių. Valandą prieš vizitą praryjam tris arbatinius šaukštelius drožlių. Prasidės stiprūs galvos skausmai, temperatūra per valandą pašoks iki 41 laipsnio, tiesa, ir laikysis tik kokią valandą. Kad aukšta temperatūra laikytųsi ilgiau, ryjami muilo rutuliukai. Arba: kaip simuliuoti geltą?

Imam arbatinį šaukštelį suodžių, du arbatinius šaukštelius cukraus, sumaišom ir įpilam acto. Palaikom per naktį ir rytą išgeriam šio mišinio ant tuščio skrandžio. Po vienos, dviejų dienų išryškėja geltos simptomai.

Lazaras pasakė:

— Mes gyvenam karingais laikais, supranti, Žanai? Galbūt kada nors tau kils pagunda išvengti didvyrio mirties. Ar tęsti toliau?

— Nebūtina, — pasakė Tomas Lyvenas.

Tai buvo laimingos savaitės. Lazaras išmoko puikiai gaminti valgį, Tomas puikiai išmoko simuliuoti ligas, tarptautinio vagių žargono ir tuzino triukų, tokių kaip „baltoji liemenė“, „išnuomojamas daiktas“, „automobilio pirkimas“, „triukas su skėčiu“, „briliantų pirkimas“, „nuostolių padengimas“, „kostiumas pagal užsakymą“, „proto linija“, „buksyravimo tarnyba“ ir daug kitų.

Tomas jautė — Dieve mano, kaip žemai jis puolė! — kad anksčiau ar vėliau jam prisireiks šių gudrybių. Nuojauta jo neapgavo...

Tomas ir Lazaras, mokytojas ir mokinys tuo pačiu metu, gyveno darniai sutardami iki tos tragiškos, siaubingos 1940–ųjų lapkričio 5–osios ryto.

1940–ųjų lapkričio 5–osios rytą Tomą Lyveną po ilgos pertraukos vėl išsikvietė teismo tardytojas. Tai buvo ponas Eduardas Baiksa, visuomet juodai apsirengęs ir su pensnė ant juodo šilkinio kaspino. Teismo tardytojas Baiksa buvo išsilavinęs žmogus. Jis kalbėdavo su Tomu prancūziškai. Taip pat ir šį kartą:

— Taigi, mesjė, kaip jūs, ar pagaliau prisipažinsit?

— Aš neturiu ko prisipažinti. Esu nekaltas.

Baiksa nusišluostė pensnė:

— M... taip, tuomet dar užtruksite „Aljubėje", mesjė. Jūsų asmens aprašymą mes pasiuntėme į visus Portugalijos policijos skyrius. Teks palaukti.

— Ko palaukti?

— Na, atsakymų iš visų tų skyrių. Mes juk nežinome, kokius nusikaltimus jūs dar padarėte mūsų šalyje!

— Aš nepadariau išvis jokių nusikaltimų! Aš nekaltas!

— Na taip, žinoma... Tačiau vis dėlto, mesjė Leblankai. Reiks palaukti. Be to, jūs — užsienietis... — Baiksa pavartė jo bylą. — Keista moteris, mm, reikia pripažinti.

— Kaip sakėt?

— Įskundėja, senjora Rodriges.

Tomas Lyvenas staiga pajuto nemalonų dilgtelėjimą išilgai stuburo. Jis paklausė išdžiūvusia burna:

— Kaip keista, ponas teismo tardytojau?

— Ji neatvyksta.

— Nesuprantu.

— Aš ją pakviečiau. Bet ji neatvyksta.

— O Dieve, — pasakė Tomas, — tikiuosi, jai nieko neatsitiko! — Tik šito man ir trūko, pamanė jis.

Grįžęs į kamerą, jis iškart pasikvietė Frančeską, storąjį virėją.

Visas švytėdamas tas netrukus pasirodė kameroje:

— Ko pageidautumėt šiandien, ponas Žanai?

Tomas papurtė galvą:

— Ne dėl valgio. Padaryk man vieną paslaugą. Ar gali kokiai valandai palikti virtuvę?

— Aišku.

— Pasiimk kalėjimo saugykloje iš mano kapitalo pinigų. Nupirk dvidešimt raudonų rožių, paimk taksi ir nuvažiuok adresu, kurį aš tau čia užrašiau. Ten gyvena tokia senjora Estrela Rodriges. Aš labai nerimauju dėl jos. Galbūt ji serga. Pasiteirauk, paklausk, gal reikalinga tavo pagalba!

— Gerai, ponas Žanai. — Storulis dingo.

Po valandos Frančeskas grįžo. Jis atrodė sutrikęs. Kai įžengė į kamerą su didžiule dvidešimties rožių puokšte, Tomas jau žinojo, kad atsitiko kažkas siaubinga.

— Senjora Rodriges išvykus, — pasakė virėjas.

Tomas sudribo ant gulto.

— Ką reiškia „išvykus"? — pasidomėjo Lazaras.

— Reiškia tai, ką reiškia, mulki, — atrėžė virėjas. — Išvažiavo. Išplaukė. Išvyko. Dingo. Jos nebėra ten.

— Nuo kada? — paklausė Tomas.

— Jau penkios dienos, ponas Žanai. — Virėjas užjausdamas pažiūrėjo į Tomą. — Be to, panašu, kad toji dama neketina sugrįžti, bent jau greitai.

— Kodėl tu taip manai?

— Ji pasiėmė visus drabužius, brangenybes, visus grynus pinigus.

— Ji juk neturėjo nė gražio!

— Seifas buvo atdaras...

— Seifas? — Tomas susvyravo. — Kaip tu priėjai prie seifo?

— Tarnaitė pavedžiojo po visą namą. Simpatiška mulatė, prisiekiu, ponai! Aukščiausia klasė! Kokios akys! — Virėjas padarė rankomis atitinkamą judesį priešais krūtinę.

— Tai Karmen, — sumurmėjo Tomas.

— Karmen, taip. Šįvakar einu su ja į kiną. Ji nuvedė mane į drabužių kambarį — visos spintos tuščios, į miegamąjį — seifas tuštutėlis...

Tomas aiktelėjo:

— Visiškai tuščias?

— Tuštut tuštutėlis, taip. Puikios juodo šilko kelnaitės kabojo ant atvirų plieninių durų. O Dieve, jums negera, ponas Žanai? Vandens... Išgerkit gurkšnelį vandens.

— Atsigulk, ramiai pagulėk ant nugaros, — patarė Lazaras.

Tomas iš tikrųjų krito ant gulto. Jis suaimanavo:

— Tame seife buvo mano pinigai, viskas, ką turiu, visas mano turtas...

— Bobos. Visi nemalonumai per bobas, — niūriai sumurmėjo Lazaras. — Štai dar likom *be* pietų!

— Bet kodėl, — sušnabždėjo Tomas. — Kodėl? Aš juk jai nieko blogo nepadariau... Ką sako Karmen? Ar ji žino, kur senjora?

— Karmen sako, ji išskrido į Kosta Riką.

— Dangiškas tėve! — sudejavo Tomas.

— Karmen sako, vila bus parduota.

Tomas staiga sukriokė tarsi beprotis:

— Nemojuok čia man visą laiką prieš nosį tom prakeiktom rožėm! — Jis susitvardė. — Atleisk, Lazarai. Nervai. Ir — ir jokios žinutės man? Jokio laiško? Nieko?

— Ne, kodėl, pone. — Virėjas išsiėmė iš kišenės du vokus.

Pirmasis laiškas buvo nuo Tomo draugo, Vienos bankininko Valterio Lindnerio:

Lisabona, 1940-ųjų spalio 29-oji

Mielas pone Leblankai!

Rašau šias eilutes labai skubėdamas ir didžiai nerimaudamas. Dabar vienuolika. Po dviejų valandų išplaukia mano laivas, man reikia skubėti. Ir vis dar jokios žinios apie Jus! Dieve mano, kur Jūs prapuolėt? Ar jūs dar gyvas?

Žinau tik tai, ką man papasakojo konsulė, Jūsų nelaimingoji draugė: kad Jūs rugsėjo 9-ąją, po mudviejų pokalbio telefonu, išėjote ir nebegrįžote.

Vargšė Estrela Rodriges! Štai žmogus, kuris myli Jus iš visos širdies. Kaip ta moteris kremtasi, kaip pergyvena dėl Jūsų! Aš kiauras dienas praleidau su ja nuo to laiko, kai man pavyko gauti bilietus į Pietų Ameriką. Diena po dienos mes tikėjomės rasti jūsų pėdsakus — bergždžiai.

Šias eilutes rašau Jūsų gražiosios, nelaimingosios draugės viloje. Ji ašarodama stovi šalia manęs. Ir šiandie — paskutinę dieną — jokių naujienų. Aš rašau šias eilutes,

tikėdamasis, kad Jūs bent jau gyvas ir vieną dieną galėsite grįžti čionai, į šiuos namus, pas taip nuoširdžiai Jus mylinčią draugę. Jei taip norės dangus, rasite čia mano laišką.

Melsiuos už Jus. Vis dar tikėdamasis pasimatyti Jūsų be galo atsidavęs

Valteris Lindneris

Tai buvo pirmasis laiškas. Tomas nuleido jį ant grindų. Jam trūko oro. Staiga suskaudo galvą, atrodė, ji tuoj sprogs.

Kodėl Estrela nepasakė mano draugui, kur aš? Kodėl neatėjo ir neištraukė manęs iš čia, kaip buvom susitarę? Kodėl ji taip padarė? Kodėl, kodėl?

Į tai atsakė antrasis laiškas.

Lisabona, 1940-ųjų lapkričio 1-oji

Niekingas apgavike!

Štai ir išplaukė tavo draugužis Lindneris. Štai ir nebeliko nė vieno, kuris galėtų Tau padėti. Dabar galiu Tau atkeršyti. Tu niekados manęs nebeišvysi. Po kelių valandų lėktuvas nuskraidins mane į Kosta Riką.

Tavo draugas parašė laišką. Pridedu savąjį. Vieną gražią dieną teismo tardytojas pasiges manęs. Tada Tu ir gausi abu laiškus.

Jei teismo tardytojas, o tai labai įtikėtina, pirmas perskaitys abu laiškus, dar kartą pareiškiu:

Tu mane apvogei, niekše!

Taip pat paaiškinu (žinau, tai jus sudomins, ponas teismo tardytojau), kodėl palieku Tave visiems laikams. Aš sužinojau, kad tu vokietis, vokiečių slaptasis agentas, šlykštus, godus, ciniškas vokiečių sukčius, be sąžinės ir skrupulų! Ak, kaip Tavęs nekenčiu, šunie!

E.

5

— Ak, kaip aš vis dar myliu tave, tu šunie! — aistringai dejavo putlioji Estrela Rodriges.

Kai Tomas Lyvenas su arkties šalčiu skrandyje skaitė jos atsisveikinimo laišką, juodaplaukė, puikiai sudėta konsulė sėdėjo kitoje žemės rutulio pusėje, prabangiausio viešbučio prašmatniausių apartamentų salone, Kosta Rikos sostinėje San Chosė.

Estrelos akys buvo paraudusios. Ji vėdinosi vėduokle. Jos širdis plakė neramiai, bet ji kvėpavo lygiai.

Žanai, Žanai, be paliovos galvoju apie tave, prakeiktas šunie, Tomai Lyvenai, melagi tu prakeiktas, apgavai mane... Dieve mano, o aš taip myliu tave!

Konsulė, iškamuota dviejų priešybių, narsiai susipylė į gražią burną dvigubą porciją kostarikietiško konjako. Po to visa virpėdama užsimerkė, virpėdama prisiminė netolimą praeitį.

Jai prieš akis dar kartą iškilo britų agentas, pasakojantis tiesą apie Tomą Lyveną. Vėliau Estrela išvydo save pačią tada, kai agentas išėjo. Save pačią: palaužtą, sutryptą, paniekintą moterį...

Visiškai sugniužusi Estrela Rodriges tą 1940–ųjų rugsėjo 9–osios vakarą nusvyravo prie didžiojo seifo miegamajame. Verkdama surinko skaičių kombinaciją. Drebėdama atvėrė sunkias duris. Prieš ją gulėjo visi to niekšo pinigai. Reichsmarkės, eskudai, doleriai. Beveik apakus nuo ašarų, didžiai nelaiminga konsulė atliko inventorizaciją.

Tą vakarą „Estorilio“ lošimo namų svečiai tapo tikros sensacijos liudininkais!

Su 20 000 dolerių kapitalu pasirodė Estrela Rodriges, gražesnė nei visada, blyškesnė nei visada, su gilesne nei visada iškirpte. Ta, kurią krupjė ir darbuotojai pažinojo kaip nepataisomą pralaimėtoją, kurią jie netgi užjautė, tą vakarą ji išlošinėjo, išlošinėjo, išlošinėjo!

Ji lošė kaip apimta transo Tomo Lyveno pinigais. Ji statė tik didžiausias sumas. Ji statė ant 11. 11 iškrito trissyk iš eilės. Ji statė ant 29 *en plein et chevaux**. Iškrito 29.

Ji statė ant vidurinio tuzino raudonų *impair, passe* ir ant 23 *en plein et chevaux,* visur didžiausias sumas. Iškrito 23!

Estrela lošė. Estrela išlošinėjo. Kad ir kiek statė!

Ašaros temdė jos gražias akis. Smokinguoti ponai ir damos brangiais audinės šaliais smalsiai stebėjo keistą laimėtoją, kuri kūkčiojo po kiekvieno išlošimo.

Nuo kitų staliukų salėj su žibančiais sietynais, didžiuliu baltos ir aukso spalvos veidrodžiu ir brangiais paveikslais ėmė stotis lošėjai. Jie rinkosi iš visų pusių, grūdosi ir spoksojo į gražuolę raudona vakarine suknele, kuri išlošinėjo, išlošinėjo ir kartu atrodė tokia susikrimtusi.

— Jūs per daug graži. Jums per daug sekasi meilėje! Būtų neteisinga, jei jums dar sektųsi ir lošti! — šiuos žodžius pasakė Tomas Lyvenas pirmąjį jų pažinties vakarą, dabar jie degte degė Estrelos atminty. Per daug sėkmės meilėje, todėl aš nuolat pralošdavau, o dabar — dabar...

— *27, ronge empair et passe!*

Publika aiktelėjo.

Estrela sukūkčiojo. Ji ir vėl išlošė, tiek, kiek daugiausia įmanoma buvo išlošti „Estorilio" lošimo namuose vienu prisėdimu.

— Aš... negaliu... daugiau, — suaimanavo gražuolė. Prireikė dviejų tarnų tam, kad nulydėtų ją prie baro. Dar du tarnai medinėse dėžėse vilko krūvas žetonų į kasą, kad pakeistų juos į grynus pinigus. Paskaičiavus išėjo 82 734 dolerių ir 26 centų suma. O dar sako, kad svetimas turtas laimės neatneš!

Estrela paprašė išrašyti jai čekį. Auksu siuvinėtoje rankinėje ji surado dar vieną 10 000 eskudų vertės žetoną. Sėdėdama prie baro atgalia ranka nežiūrėdama sviedė

---

* Lošimo terminai (*pranc., vert. past.*)

žetoną per žaidėjų galvas ant žalia medžiaga aptraukto stalo. Žetonas nukrito ant raudonos spalvos. Estrela pro ašaras sušuko:

— Už išduotą meilę!

Iškrito raudona...

Iškrito raudona, prisiminė Estrela Rodriges pilnomis ašarų akimis prašmatniausio San Chosė viešbučio prabangiausių apartamentų salone 1940–ųjų lapkričio 5–ąją. San Chosė buvo pusė dešimtos ryto Kosta Rikos laiku. Lisabonoje — pusė pirmos Portugalijos laiku. Lisabonoje Tomas Lyvenas gėrė pirmąją dvigubą konjako porciją siaubingam išgąsčiui numalšinti. San Chosė konsulė gėrė jau antrąją dvigubą porciją. Pirmąją ji susipylė iškart po pusryčių.

Paskutiniu metu ji pylė vis dažniau, vis anksčiau, vis noriau. Jai nuolatos siaubingai plazdėjo širdis. Ji paprasčiausiai turėjo gerti!

Mat, kai Estrela negerdavo, ją kamuodavo prisiminimai apie Žaną, žavųjį, vienintelį, nuostabųjį Žaną — tą šunį, tą barbarą! — tai buvo nepakeliama. Konjakas dar šiek tiek gelbėjo.

Dabar ji buvo turtinga, neturėjo rūpesčių. Ji daugiau nebeišvys savo mylimojo. Gėda, kad atsidavė į jo rankas, buvo nuplauta.

Drebančiais pirštais Estrela išsiėmė iš krokodilo odos rankinės auksinę gertuvę ir atsuko kamštį. Drebančiais pirštais ji vėl prisipylė taurę. Ir kai jai vėl ėmė tekėti ašaros, Estrela sušuko į prabangaus salono tuštumą:

— Niekados, niekados neužmiršiu to vyro!

6

— Niekados, — pasakė Tomas Lyvenas, — niekados neužmiršiu tos moters!

Perlų spalvos saulėlydžio šydas užklojo Lisaboną. Tomas Lyvenas lakstė po kamerą tarsi sužeistas tigras.

Jis išsipasakojo Lazarui. Šis dabar žinojo tikrąją Tomo pavardę, žinojo, ką jis iškrėtė ir kas jo laukia pakliuvus į anglų, prancūzų ar vokiečių slaptųjų tarnybų rankas.

Rūkydamas cigarą, kuprius susirūpinęs pažvelgė į draugą ir tarė:

— Baisu, kokia isterikė! Ir be to, niekados nežinai, kas tokiam žmogui šaus į galvą!

Tomas valandėlę stabtelėjo:

— Štai ko aš ir bijau! Rytoj galbūt ta moteris išsiųs policijos prefektui laišką ir prikergs man neišaiškintą žmogžudystę!

— Arba keletą.

— Ką sakai?

— Arba keletą neišaiškintų žmogžudysčių.

— Ak, taip, aišku. Ne, ne, mano padėtis absoliučiai beviltiška. Prakeiktą apyrankę ji, aišku, irgi pasiėmė! Ji nebeatsiras! Aš čia sėdėsiu, kol apsamanosiu.

— Taip, — tarė Lazaras, — todėl privalai mauti iš čia kuo greičiau.

— Mauti iš čia?

— Kol ji dar ką nors sugalvos.

— Lazarai, čia juk kalėjimas!

— Na, jei ir taip, tai kas!

— Su grotomis, mūrais ir sunkiomis plieno durimis! Su teisėjais, prižiūrėtojais ir sarginiais šunimis!

— Tiesa. Taip lengvai, kaip tu patekai čionai, išeiti iš čia, aišku, nepavyks.

Tomas prisėdo ant gulto krašto:

— Bet yra koks nors kelias?

— Aišku, kad yra. Mes turėsim trupučiuką pasistengti. Sakei, moki klastoti?

— Ir dar kaip!

— Hm. Spaustuvė yra rūsyje. Ji gamina blankus teismams. Reikalingą antspaudą gausim. M... taip, viskas priklauso tik nuo tavęs, mažyli.

— Nuo manęs? Kaip?

— Tu turėsi pakeisti išorę.

— Į kurią pusę?

Lazaras liūdnai šyptelėjo:

— Į mano pusę. Turi sumažėti. Apšlubti. Įsigyti kuprą ir žiurkėno žandus. Išmok trūkčioti burna. Ir, žinoma, tau reiks plikės. Ar išgąsdinau tave, mažyli?

— V–visai ne, — drąsiai sumelavo Tomas Lyvenas. — K–ko tik nepadarysi dėl laisvės!

— Ji — didžiausia vertybė gyvenime, — paaiškino Lazaras. — Dabar įdėmiai klausyk, ką papasakosiu.

Jis papasakojo.

O Tomas Lyvenas įdėmiai klausė.

— Savaime suprantama, kalėjiman lengviau pakliūti, nei išeiti iš jo, — pasakė kuprotasis Lazaras Alkoba. — Tačiau ir išeiti nėra taip jau labai sunku!

— Džiaugiuosi!

— Visa laimė, kad sėdim Portugalijoj, o ne tavo tėvynėj. Tenai mūsų triukai negelbėtų, tvarka ten griežta.

— Taip, taip. Vokiečių kalėjimai patys geriausi pasaulyje, ar ne?

— Pats dusyk tupėjau Moabite! — Lazaras plojo sau per kelius. — Sakau tau, portugalams ten sunku. Jie per daug lėti; trūksta prūsiško pareigingumo, vokiškos disciplinos!

— Taip, tiesa.

Kuprius pabeldė į kameros duris. Bemat išdygo draugiškasis, Tomo dosniai pateptas prižiūrėtojas Chuliao — tarsi aukšto budintysis gerame viešbutyje.

— Pakviesk virėją, seni, — pasakė jam Lazaras. Chuliao nusilenkė ir dingo. Lazaras tarė Tomui:

— Tavo pabėgimas prasidės nuo virtuvės...

Kiek vėliau kuprius tarė riebiajam virėjui Frančeskui:

— Klausyk, rūsy, apačioj, juk yra spaustuvė, ar ne?

— Taip. Ji spausdina visus juridinius blankus.

— Taip pat ir paleidimo įsakymus prokuratūrai?

— Aišku.

— Ar pažįsti ką nors iš ten dirbančių kalinių?

— Ne, o kam to reikia?

— Mums reikalingas vienas toks paleidimo įsakymas.

— Galėsiu paklausinėti, — tarė virėjas.

— Na tai paklausinėk, — įsikišo Tomas Lyvenas. — Tas, kuris padarys mums šią mažą paslaugą, visą savaitę valgys karališką maistą.

Po dviejų dienų atskubėjo virėjas:

— Suradau vieną, bet jis reikalauja gero ėdalo visą mėnesį.

— Nė kalbos negali būti, — šaltai pareiškė Lazaras. — Dvi savaitės daugių daugiausia.

— Turiu paklausti, — pasakė virėjas.

Kai jis išėjo, Tomas užsipuolė kuprių:

— Nešykštauk! Galų gale tai mano pinigai.

— Čia principas, — atsakė Lazaras. — Negalima kelti kainų. Beje, ar tiesa, kad tu gali padirbti antspaudą?

— Nėra tokio, kurio negalėčiau padirbti. Aš mokiausi pas geriausią specialistą šalyje, — atsakė Tomas ir pamanė: „Baisu, kaip žemai gali pulti žmogus — aš netgi didžiuojuosi tuo!“

Kitą dieną atėjo virėjas ir pasakė, kad spaustuvininkas sutiko.

— Kur blankas?

— Spaustuvininkas sako, kad pirma nori gauti savo ėdalą.

— Pasitikėjimas už pasitikėjimą, — suniurzgė Lazaras. — Arba mes gaunam blanką dabar, arba jis gali pamiršti visą šį reikalą.

Po valandos jie gavo blanką.

Nuo pat įkalinimo pradžios Lazaras kasdien eidavo pas vyriausią kalėjimo prižiūrėtoją tvarkyti kalėjimo knygų ir korespondencijos. Jis kasdien mašinėle parašydavo tuzinus laiškų. Vyriausias prižiūrėtojas skaitydavo laikraštį ir nekreipdavo į Lazarą jokio dėmesio.

Taigi kuprius be jokio vargo užpildė paleidimo įsakymą. Jis išspausdino savo pavardę, asmens duomenis ir bylos numerį. Paleidimo dieną jis paskyrė lapkričio 15–ąją, nors visa tai vyko lapkričio 8–ąją. Mat Lazaro ir Tomo sumanymui dar reikėjo geros savaitės. Be to, vieną dieną turėjo užimti laiško kelionė po instancijas. Taigi, jei viskas vyks sklandžiai, Tomas bus paleistas lapkričio 16–ąją, sekmadienį, sekmadieniais draugiškasis prižiūrėtojas Chuliao nedirbo ir... Bet papasakosim viską iš eilės!

Galiausiai paleidimo įsakymą Lazaras papuošė vyriausiojo prokuroro parašu. Vienas laiškas su šiuo parašu buvo biure, ir Lazarui nesunkiai pavyko jį nukopijuoti.

Grįžęs į kamerą, jis paklausė Tomo:

— Tu irgi buvai stropus?

— Visą popietę treniravausi.

Juodu sutarė, kad Tomas pakeis Lazarą, kai suklastotas paleidimo įsakymas nukeliaus į kalėjimo kanceliariją ir bus pakviestas „kalinys Alkoba“. Todėl reikėjo, kad Tomas kuo labiau panėšėtų į pastarąjį — sunki užduotis, kai pagalvoji, kad Lazaras Alkoba kuprotas, plikas kaip padas, mažesnis už Tomą, kad jis turėjo žiurkėno žandus ir kad jam nervingai trūkčiojo burna. Todėl kuprius pareikalavo, kad Tomas kasdien treniruotųsi.

Tomas prisikišo duonos gumuliukų tarp skruostų ir dantenų, dėl to jo žandai iš tiesų tapo panašūs į žiurkėno. Paskui ėmė nervingai traukyti burną. Kliūvančiu tarp duonos liežuviu jis stengėsi pamėgdžioti kupriaus balsą.

— Nešvepluok taip, mažyli! Ir kas čia per trūkčiojimas? Trūkčioji skruostus! — Lazaras griebė sau už burnos. — Turi trūkčioti apatinė dalis! Iš vidaus, vaikine, iš vidaus!

— Iš vidaus neišeina! — Tomas viepė veidą kaip išmanydamas. — Prakeikti duonos gumulai kliudo!

— Be duonos nebus žiurkėno žandų! Pasistenk, juk įmanoma!

Tomas nusišluostė prakaitą nuo kaktos:

— Bet ir snukis gi tavo.

— Negali juk kiekvienas būti toks gražus kaip tu. Čia dar tik pati pradžia! Palauk, kol aš tau plaukus nusvilinsiu.

— Nusvilinsi?

— Aišku! Tai manai, jie duos mums žirkles ir skustuvą?

— Aš šito nepakelsiu, — sudejavo Tomas.

— Nepliurpk, geriau treniruokis. Susimažink, apsivilk mano paltą, kad matytum, kiek reikia sulenkti kelius. Imk pagalvę. Pasidaryk iš jos padorią kuprą. Ir nemaišyk man, aš turiu pašniukštinėti po namą.

— Ko?

— Gal kas turi vyriausiojo prokuroro laišką. Su antspaudu. Kurį galėtum padirbti.

Per tą laiką, kai Tomas užsivilkęs seną kupriaus paltą, sulenkęs kelius klupinėjo po kamerą, Lazaras ėmė batu stuksenti į sieną. Jis naudojo pačią paprasčiausią abėcėlę: a — trys stuktelėjimai, b — du, c — vienas, toliau: d — šeši, e — penki, f — keturi, toliau: g — devyni, h — aštuoni, i — septyni ir taip toliau.

Lazaras išstuksėjo klausimą ir ėmė laukti atsakymo, stebėdamas Tomą, kuris mokėsi vaikščioti sulenktais keliais, šveplavo ir trūkčiojo veidą.

Po valandos ėmė belsti iš gretimos kameros. Lazaras klausė ir linkčiojo.

Paskui pasakė:

— Ketvirtajame aukšte sėdi kalinys, pavarde Maravila. Jis pasiliko neigiamą prokuroro atsakymą į jo malonės prašymą. Atminimui. Ten yra antspaudas.

— Na matai. Pasiūlyk jam savaitę gero maisto, — sušveplavo Tomas, uoliai trūkčiodamas burna.

7

1940–ųjų lapkritis buvo labai šiltas. Buvo galima maudytis Atlanto bangose ir degintis Estorilio paplūdimyje — tiesa, tik itin padoriai apsirengus, pagal Portugalijos įsta-

tymus. Iš vyrų policija reikalavo uždaro maudymosi kostiumo, taisyklės moterims buvo dar griežtesnės!

Lapkričio 9-ąją, apie dvyliktą valandą dienos, vyriškis nepatenkintu žvilgsniu ir ilgomis gandro kojomis paplūdimyje, valčių nuomos punkte, išsinuomojo vadinamąją „Gaivolą". Tai buvo senamadiškas vandens dviratis, susidedantis iš dviejų medinių plūdurų su pedalais tarp jų, kreslo ir mentiračio. Vyriškis savo jėgomis ėmė kapstytis tolyn į jūrą.

Jam buvo apie penkiasdešimt, jis vilkėjo rudą maudymosi kostiumą ir mūvėjo šiaudinę skrybėlę. Po ketvirčio valandos pasirodė antroji „Gaivola", vieniša ji suposi švelniose Atlanto vilnyse. Vyriškis pasuko jos link. Praėjus dar ketvirčiui valandos jis tiek priartėjo, kad aiškiai matė vandens dviratyje sėdintį poną, kuris išrodė tarsi artimas jo giminaitis: gižus ir persidirbęs.

Antrasis ponas vilkėjo juodą maudymosi kostiumą. Jis riktelėjo:

— Ačiū Dievui, aš jau bijojau, kad nesulauksiu jūsų!

Vyriškis juodu maudymosi kostiumu prisiyrė arčiau:

— Jūs užsiminėt telefonu, kad bus kalbama apie mano egzistenciją — aišku, tai man rūpi.

Juodasis tarė:

— Nesibaiminkit, majore Losai, čia mūsų niekas neišgirs. Čia nėra jokių mikrofonų. Genialiai sugalvojau, ar ne?

Rudasis nedraugiškai dėbtelėjo į jį:

— Genialiai, taip. Ko jūs norite iš manęs, misteri Lavdžojau?

Britų slaptosios tarnybos agentas atsiduso:

— Turiu jums draugišką pasiūlymą. Dėl Tomo Lyveno...

— Taip ir maniau! — abvero karininkas įnirtingai linktelėjo.

Lavdžojus piktai drėbė:

— Jūs čia dėl jo. Jus jisai apgavo. Mane apgavo... Mes priešai, na, puiku. Mes privalom nekęsti viens kito. Ir vis dėlto, majore, siūlau šiuo atveju dirbti bendrai.

— Dirbti bendrai?

— Majore, mudviejų darbas bendras. To jau per daug, jums neatrodo? Mūsų sferoje sukiojasi kažkoks pradedantysis, įžūlus pašalietis, kuris sumaišo visas kortas, tyčiojasi iš mūsų ir elgiasi kaip su idiotais!

Majoras iš Kelno dusliai tarė:

— Dėl to tipo mane ketina išgrūsti!

— O aš? — šiuto Lavdžojus. — Arba aš atvežu jį į Londoną, arba mane perveda į pakrantės šaulius! Žinot, ką tai reiškia? Aš turiu žmoną ir du vaikus, majore. Jūs tikriausiai taip pat.

— Žmona išsiskyrė su manim.

— Mes uždirbame nedaug, bet argi leisim tam tipui sugriauti mūsų gyvenimą?

— Reikėjo anuomet Kelne palikti jį gestapui. Dabar jis dingo.

— Ne, nedingo.

— Ką?

— Jis sėdi kalėjime.

— Bet...

— Aš jums viską paaiškinsiu. Jis nesėdės ten amžinai. Aš papirkau kai ką iš vadovybės, man bus iškart pranešta, kai jis išeis. — Lavdžojus ištiesė rankas į priekį. — Bet kas atsitiks tuomet? Tuomet vėl prasidės tas jūsų ir mano spektaklis su jachta ir povandeniniu laivu, chloroformu ir revolveriu! Majore, majore, prisipažinsiu atvirai: aš paprasčiausiai neišlaikysiu dar vieno raundo.

— Manot, kad mano tulžiai visa tai į naudą?

— Todėl ir siūlau: dirbkime kartu. Kai jis išeis, jam kas nors atsitiks. Aš čia turiu vieną vyruką, na, jūs juk žinot, purviniems darbeliams. Paskui galėsiu pranešti saviškiams, kad jį nudobė vokiečiai — o jūs savo admirolui papasakosite, kad tai padarėme mes, anglai. Jūs išvengsit fronto, aš — kranto apsaugos. Argi ne puikus pasiūlymas?

— Skamba per gražiai, kad būtų tiesa... — Majoras giliai atsiduso. Staiga jis tyliai ištarė:

— Rykliai!

— Ne!!!

— Ten, priekyje. — Losas sustingo. Mėlynu vandeniu link jų skrodė du iškelti pelekai, paskui dar išniro trys, penki.

— Mums galas, — pasakė Lavdžojus.

— Ramiai. Apsimeskit negyvas! — įsakė majoras. Pirmasis gyvūnas pasiekė juos, panėrė po vandens dviračiais ir išdykėliškai kilstelėjo juos truputį. „Gaviolos" pašoko į orą, vėl tėškėsi į jūrą ir grėsmingai susvyravo. Tada priplaukė antrasis gyvūnas ir vėl juos kilstelėjo.

Majoras nulėkė į vandenį. Jis paniro, iškilo paviršiun ir bemat išsitiesė ant nugaros tarsi pagalys. Milžiniškas gyvūnas praslydo visai šalia, nekreipdamas į jį jokio dėmesio, plačiai iššiojęs ryklę. Majoras, nusimanantis apie zoologiją, su palengvėjimu nustatė vieną dalyką.

Tada jis išgirdo siaubingą klyksmą ir išvydo, kaip jo kolega britas kūlvirsčiomis praskriejo oru ir tėškėsi į vandenį visai šalia.

— Lavdžojau, klausykit, čia juk ne rykliai — tai delfinai!

— De-de-de...

— Taip. Mes patekom į jų būrį... Delfinai nieko nedaro žmonėms, jie tik žaidžia su jais.

Priešininkų agentai įsikibo į apvirtusios Lavdžojaus „Gaviolos" šliūžę. Jie pamėgino kastis kranto link. Lavdžojus sušvokštė:

— Man trūksta oro... Ką jūs sakėt, Losai?

Didžiulis delfinas tuo metu iškilo majorui už nugaros, elegantiškai peršoko per jį, sukeldamas mažą potvynį. Majoras išspjovė kokį puslitrį jūros vandens ir sušuko Lavdžojui į ausį:

— Aš sakiau: mieliausiai nušaučiau tą sukčių pats, kai jis išeis!

8

Portugalijoj bulvės ne itin mėgstamos. Ir vis dėlto Francesko surado tuziną itin gražių, kai lapkričio 15-ąją privilegijuotieji kaliniai Alkoba ir Leblankas užsisakė pietums bulvių su lupenomis.

Kaip ir buvo nurodyta, Francesko tik truputį apvirė neskustas bulves ir iškart, dar visai karštas, užnešė į šeštąjį aukštą. Jis patiekė jas ponams Leblankui ir Alkobai kartu su portugališkomis sardinėmis, apšlakstytomis actu ir aliejumi. Prižiūrėtojas Chuliao, privilegijuotiems kaliniams pageidaujant, aštriu peiliu perpjovė bulves perpus.

Likę vienu du, ponai nekibo į valgį. Tomo laukė darbas. Ant stalelio šalia lango jis susidėjo: paleidimo įsakymą, kurį buvo užpildęs Lazaras, ir laišką, kuriame generalinis prokuroras atsisakė patenkinti kalinio Maravilos malonės prašymą. Tame laiške buvo generalinės prokuratūros antspaudas...

Prisimindamas vertingas tapytojo ir pasų klastotojo Reinaldo Pereiros pamokas, Tomas ėmėsi darbo, kupriui Lazarui vaidinant dėmesingą žiūrovą.

Tomas paėmė dar karštą bulvės puselę ir nupjautą plokštumą prispaudė prie generalinės prokuratūros antspaudo. Po ketvirčio valandos jis nuėmė puselę. Plokštumoje išryškėjo atvirkštinis antspaudo vaizdas.

— Na, o dabar — pagrindinis triukas, — pasakė Tomas. Jis jau buvo įpratęs švepluoti, be to, jo burnos kampučiai šiek tiek trūkčiojo. Jau dvi dienos, kai tai nelabai bepriklausė nuo Tomo valios. Ištisų savaičių triūsas trūkčioti ir švepluoti nepraeina be pasekmių.

— Paduok žvakę, Lazarai!

Iš savo čiužinio kuprius iškniso žvakę ir degtukus, pavogtus vyriausiojo prižiūrėtojo kabinete. Su degtukais Lazaras ketino dar ir nusvilinti Tomui Lyvenui plaukus.

Jis uždegė žvakę. Tomas atsargiai nukando puselės apatinės dalies gabalėlį. Paskui jis pakišo žvakės liepsnelę po nukąstuoju galu, kad bulvė vėl įkaistų.

— Specialistai vadina tai „lieti varpą“ — paaiškino jis pagarbiai nuščiuvusiam Lazarui. Didis Dieve, ar kada nors aš galėsiu papasakoti visa tai klube? — Bulvė įšyla. Matai, atvaizdas vėl sudrėko. Sakoma „jam grįžta gyvybė“. Dar sekundėlė kita ir dabar... — Elegantišku judesiu Tomas prispaudė „varpą“ lygiąja puse prie tos įsakymo vietos, kur turėjo būti antspaudas. Lengvai spausdamas, jis davė bulvei penkiolika minučių vėsti. Paskui atitraukė ją. Paleidimo įsakyme išryškėjo tiksli originaliojo antspaudo kopija.

— Fantastika! — tarė Lazaras.

— O dabar nieko nelaukdami kimbam į valgį. Kas liko, padarysim ir vėliau.

O liko štai kas: priešpiet vyriausiojo prižiūrėtojo raštinėje Lazaras atplėšė daugybę ką tik gautų laiškų. Jis tai darė kasdieną. Tačiau tą rytą Lazaras pasistengė vieną blogai užklijuotą laišką atplėšti itin kruopščiai. Jam tai pavyko. Jis pasiėmė voką ir buteliuką klijų.

Po pietų Tomas kruopščiai sulankstė dabar jau galiojantį Lazaro Alkobos paleidimo įsakymą, įdėjo jį į žalią voką su vakarykštės dienos pašto antspaudu ir rūpestingai vėl užklijavo. Popiet Lazaras padėjo voką tarp vyriausiojo prižiūrėtojo pašto...

— Dabar kelio atgal nebėra, — pasakė vakare Tomui Lyvenui kuprius. — Vyriausiasis prižiūrėtojas jau išsiuntė įsakymą paleidimo tarnybai. Jie ten rytoj rytą, kaip įprasta, parašys paleidimo pažymą ir, kiek žinau iš patirties, apie vienuoliktą ateis į kamerą manęs išsivesti. Vadinasi: dar šiandien reikia nusvilinti plaukus.

Ši procedūra truko tik kokį pusvalandį — tiesa, tai buvo nemaloniausias pusvalandis Tomo Lyveno gyvenime. Palenkęs galvą jis sėdėjo prieš Lazarą, kuris svilino jį tarsi nupeštą žąsį. Dešinėje Lazaras laikė žvakę, kurios liepsna iki pat šaknų sudorodavo Tomo plaukų sruogas. Kairėje Lazaras turėjo šlapią skudurą. Juo žaibiškai užplakdavo

liepsną, kad neapdegtų oda. Tiesa, kartais jis truputį pavėluodavo...

Tomas vaitojo iš skausmo.

— Atsargiai, idiote tu prakeiktas!

Į tai Lazaras atsakydavo sena portugalų patarle:

— Jei nori laisvės, išmok kentėti, kitaip net Dievas negalės tau padėti!

Pagaliau kankynė baigėsi.

— Kaip aš atrodau? — paklausė išvargęs Tomas.

— Jei prisigrūsi duonos už žandų ir gražiai trūkčiosi burną — atrodysi kaip iš akies trauktas aš, — didžiuodamasis atsakė Lazaras.

Abu tą naktį beveik nesudėjo bluosto.

Kitą rytą pusryčius atnešė nepažįstamas prižiūrėtojas, nes lapkričio 16–oji buvo sekmadienis, o sekmadieniais, kaip jau sakyta, draugiškasis Chuliao turėdavo išeiginę. Į tai Lazaras atsižvelgė rašydamas paleidimo įsakymo datą.

Kuprius pasitiko nepažįstamąjį prižiūrėtoją prie durų ir paėmė iš jo pusryčius. Tomas Lyvenas vis dar knarkė ant savo gulto užsitraukęs antklodę ant galvos.

Po pusryčių Lazaras nurijo tris baltas piliules ir išsitiesė ant Tomo gulto. Tomas apsivilko kupriaus paltą ir tarp aštuntos ir dešimtos surengė dar vieną privačią generalinę repeticiją. Jis prisikišo duonos už skruostų ir tvirtai pririšo pagalvę, kad neduokdie kupra nenuslystų. Tomas atsidavė į Dievo rankas, jo burna trūkčiojo...

Apie vienuoliktą atėjo nepažįstamasis prižiūrėtojas. Lazaras miegojo užsidengęs galvą antklode. Prižiūrėtojas laikė rankoje paleidimo raštą:

— Lazaras Alkoba?

Tomas atsistojo ir sulenkęs kelius nukėblino prižiūrėtojo link.

— Jūsų paslaugoms! — sušveplavo jis.

Prižiūrėtojas įdėmiai nužvelgė jį. Tomą išpylė prakaitas:

— Tai jūs Lazaras Alkoba?

— Tikrai taip!

— O kas ten anam, vis dar kirmija?

— Blogai miegojo naktį, — neaiškiai ištarė Tomas. — Ko jums reikia iš manęs, ponas prižiūrėtojau?

— Jus paleidžia.

Tomas griebėsi už širdies, suvaitojo ir prisėdo ant gulto. Jis suvaidino apstulbusį.

— Visuomet žinojau, kad teisingumas laimės, — sušveplavo jis.

— Baikit taukšti niekus ir eikit su manim. Marš! — Prižiūrėtojas truktelėjo jį aukštyn — beveik per aukštai. Tomas greit sulenkė kelius. Prakeikimas, kaip skauda! Na, bet ilgai tai netruks. Jis nusekė paskui prižiūrėtoją ilgais koridoriais į kalėjimo administracijos fligelį. Sunkios plieno grotos kėlėsi priešais ir vėl leidosi jam už nugaros. Trūkčioti veidą nėra taip sunku, tai išeina jau beveik savaime. Bet tie sulenkti keliai...

Kad tik mėšlungis nesutrauktų, kad tik nepargriūčiau...

Laiptais į viršų, laiptais žemyn — aš šito neišlaikysiu. Niekuomet!

Vėl koridoriai. Prižiūrėtojas nužvelgė jį:

— Jums karšta, Alkoba? Jūs maudotės prakaite. Nusivilkit paltą!

— Ne. Ne, ačiū. Tai — tai tik susijaudinimas... Priešingai, man–man šalta...

Galų gale jie pasiekė paleidimo skyrių. Patalpą į dvi dalis skyrė medinis barjeras. Už jo dirbo trys tarnautojai. Priešais barjerą stovėjo du kaliniai, taip pat išeinantys laisvėn. Tomas iškart pastebėjo du dalykus: tarnautojai buvo tingūs kaip kiaulės ir priešais barjerą nebuvo nei krėslo, nei kėdės.

Na ir pasisekė, vangiai pamanė Tomas. Laikrodis ant sienos rodė dešimtį minučių po vienuolikos.

Be penkių dvyliktą tarnautojai dar tvarkėsi su abiem kaliniais. Tomui prieš akis sukosi ugniniai ratai, jautė, kad tuoj tuoj praras sąmonę, taip baisiai skaudėjo kelius, ir ne tik kelius, bet ir blauzdas, šlaunis, kulkšnis ir klu-

bus. Nepastebimai jis pasidėjo vieną alkūnę ant barjero, paskui abi. O Dieve, koks palengvėjimas, kokia saldi palaima...

— Ei, jūs ten! — sulojo pats mažiausias tarnautojas. — Greit atitraukt alkūnes nuo barjero! Ką, nebegalit valandėlę gražiai pastovėti? Tingūs valkatos!

Nuolankiai trūkčiodamas Tomas tarė:

— Atleiskit, ponai. — Ir nukėlė rankas nuo barjero. Kitą akimirką jis paprasčiausiai nugriuvo. Daugiau nebegalėjo. Persmelkė siaubinga mintis: kad tik neprarasčiau sąmonės. Kad tik neprarasčiau. Tada jie nuvilks man paltą. Ir pamatys, kas yra. Mano kojas, kuprą...

Tomas neprarado sąmonės, o paaiškėjus, kad vargšą kalinį iš susijaudinimo apėmė silpnumas, jam davė kėdę. Vos atsisėdęs, jis pamanė: „Galėjau gauti kėdę iš pat pradžių, idiotas nelaimingas!"

Pusę pirmos du tarnautojai surengė pietų pertrauką. Trečiasis pagaliau ėmėsi Tomo. Jis įkišo blanką į rašomąją mašinėlę ir švelniai tarė:

— Grynas formalumas. Man dar kartą reikės jūsų asmens aprašymo. Kad nebūtų klaidos...

Taip, čia jums reikia būti itin atsargiems, pamanė Tomas. Gavęs atsisėsti jis vėl jautėsi gerai. Jis išpylė atmintinai iškaltus draugo duomenis. Lazaras Alkoba, nevedęs, katalikas, gimęs Lisabonoje 1905–ųjų balandžio 12–ąją...

— Paskutinė gyvenamoji vieta?

— Pumpulhos gatvė Nr. 51.

Tarnautojas palygino tai su antrojo blanko duomenimis ir spausdino toliau:

— Plaukai žilstelėję, reti. Jūs anksti nuplikot!

— Čia kaltas sunkus likimas.

— Hm! Akys juodos. Ūgis? Atsistokit!

Tomas atsistojo, sulenkęs kelius. Tarnautojas nužvelgė jį:

— Ypatingos žymės?

— Kupra ir, be to, veidas...

— Taip, taip, gerai. Hm! Galit sėstis.

Tarnautojas spausdino ir rašė. Paskui nuvedė Tomą į gretimą kambarį, kur jo laukė saugojimo kameros valdytojas. Būdamas tardomuoju kaliniu, Tomas turėjo teisę pasilikti kostiumą, baltinius ir mėgstamąjį chronometrą. Dabar jis gavo savo draugo pasą ir asmens dokumentus bei Lazaro pinigus, kišeninį peilį ir lagaminėlį su baltiniais.

— Pasirašykit, kad gavot, — paliepė saugojimo kameros valdytojas. Tomas negrabiai pasirašė: Lazaras Alkoba.

Mano paskutiniai pinigai ir puikusis suklastotas prancūzų slaptosios tarnybos pasas Žano Leblanko pavarde, vadinasi, iškeliavo velniop, graudžiai pamanė jis. Draugužis dailininkas turės skubiai padaryti man naują.

Ketvirtis po trijų Tomas manė, kad visa ši kankynė pagaliau baigta, tačiau paaiškėjo, kad jis buvo neteisus. Begaliniais koridoriais Tomą nuvedė pas kalėjimo dvasininką. Šis, jau pagyvenęs vyriškis, nuoširdžiai prabilo į Tomą ir labai susijaudino, kai šis — matyt, labai sukrėstas — staiga paprašė leidimo išklausyti pamokslą klūpomis.

Svirduliuodamas, labiau klupinėdamas nei eidamas, Tomas Lyvenas pagaliau iškėblino į raugintom odom pasmirdusį kalėjimo kiemą ir nukerėplino vartų link. Buvo 1940–ųjų lapkričio 16–oji, be dešimties minučių trys Portugalijos laiku. Paskutinį kartą buvo patikrinti paleidimo dokumentai. Tomas bauginamai trūkčiojo burną, kupra ryškiai kūpsojo per ploną paltelį.

— Laikykis, seni, — pasakė vyras, atrakinęs sunkias geležines duris. Per jas Tomas Lyvenas išsvirduliavo į daugiau negu nesvetingą laisvę. Šiaip taip nukėblino iki artimiausio gatvės kampo. Tada darsyk pargriuvo, keturiomis įropojo pro kažkokio namo duris, atsisėdo ant laiptų ir ėmė kaukti iš įniršio ir nuovargio. Jo pasas dingo. Pinigai dingo. Jo laivas išplaukė.

9

Dar tą pačią dieną buvo pastebėta, kad kalinys Žanas Leblankas pabėgo. Jo kameroje prižiūrėtojas rado tiktai kalinį Lazarą Alkobą, pasinėrusį į švininį miegą.

Nedelsiant pakviestas gydytojas nustatė, kad Alkoba nesimuliuoja — jis apsvaigintas stipriais migdomaisiais. Diagnozė buvo teisinga, tik Lazaras apsisvaigino pats — trim tabletėm, kurias nukniaukė lankydamasis pas kalėjimo gydytoją...

Injekcijomis ir juoda kava pavyko šiaip ne taip išbudinti ir apklausti kalinį. Tai, kad prieš juos tikrai Alkoba, prižiūrėtojai įsitikino nurengę žmogutį. Jo kupra nekėlė jokių abejonių!

Alkoba pareiškė štai ką:

— Tas prakeiktas Leblankas kažko įmaišė man į pusryčius. Kava buvo tokia karti. Aš apsvaigau, ėmė skaudėti galvą — ir staiga netekau sąmonės. Aš jam pasakojau, kad mane šiandien ketina paleisti. Sužinojau tai iš vyriausiojo prižiūrėtojo, kuriam aš dirbu.

Budintis prižiūrėtojas, pažiūrėjęs į Alkobą, sušuko:

— Bet aš juk šįryt su jumis kalbėjau, kai atnešiau pusryčius! O paskui juk išsivedžiau jus iš kameros!

Lazaras Alkoba atsakė taip logiškai, kad įtikino net ir kalėjimo tarnautojus:

— Jeigu jūs būtumėt mane šįryt išsivedęs iš kameros— dabar aš čia nesėdėčiau.

Susirinkusiems ponams paaiškėjo, kad Žanas Leblankas pabėgo apsimetęs Lazaru Alkoba.

Vis dar apdujęs, plačiai žiovaudamas Alkoba itin logiškai konstatavo:

— Tačiau paleidimo įsakyme buvo mano pavardė. Vadinasi, mane irgi turit kuo skubiausiai paleisti.

— Na, mm, žinoma — tačiau vis dėlto, kol vyksta tyrimas...

— Klausykit, ką pasakysiu. Arba jūs ryt rytą mane paleidžiat, arba aš pasiskundžiu ponui generaliniam prokurorui, kokia čia netvarka! — suriko Alkoba.

— Pereira! Ei, Pereira! — tuo pačiu metu šaukė Tomas Lyvenas. Jis beldėsi į savo draugo klastotojo duris. Tačiau niekas neatsakė.

Arba jis ir vėl prisigėrė, arba jo nėra namuose, ėmė spėlioti Tomas kiek atsigavęs nuo silpnumo priepuolio. Paskui prisiminė, kad plevėsa menininkas niekada nerakina buto. Tomas spustelėjo rankeną žemyn, ir durys atsivėrė. Perėjęs tamsų koridorių jis atsidūrė erdvioje ateljė, pro didžiulį langą krito paskutiniai saulės spinduliai. Aplinkui primėtyta, prikrauta, pristatinėta tų pačių niekam tikusių paveikslų, butas apleistas kaip ir anksčiau. Pilnos peleninės, dažų tūbelės, teptukai, plunksnos, paletės žeidė akį spalvų įvairove.

Tomas žvilgtelėjo virtuvėn. Barzdotojo draugo nebuvo ir čia. Vadinasi, jis prisigėrė ne namuose, o kur nors kitur?

Tai, žinoma, kvaila. Kiek laiko Pereira skirdavo girtuokliavimui? Naktį? Dvi dienas? Tris? Sprendžiant iš jų bendravimo patirties, reikėjo tikėtis paties blogiausio. Geras svaigulys ilgokai trunka.

Reikia palaukti Pereiros, svarstė Tomas. Mano pabėgimą jau, matyt, išsiaiškino, neverta rodytis gatvėje. Paskui jis priglaudė ranką prie pilvo. Na, taip! Jis buvo alkanas. Juodžiausias nevilties periodas, atrodo, baigėsi. Tomas pasišaipė iš savęs. Kartu jis pastebėjo, kad burna vis dar trūkčioja. Kelius irgi dar skaudėjo. Negalvoti apie tai, žūtbūt negalvoti.

Pirmiausia pažiūrėkim, ko turi Pereira virtuvėje. Baltos duonos, pomidorų, kiaušinių, sūrio, kumpio ir liežuvio, pistacijų, kaparių, ankštpipirių, pipirų, ančiuvių.

Spalvų margumynas suintrigavo Tomą. Pasidarysiu mozaikinės duonos ir įdarytų pomidorų. Bus ir Pereirai. Jam reikės pasistiprinti, kai grįš...

Tomas ėmėsi gaminti valgį. Kapodamas pistacijas ir kaparius, jis staiga lyg beprotis kirto peiliu per lentelę. Jis negalėjo pamiršti Estrelos. Tai bestija. Ragana. Velnių priėdusi boba. Tomas kapojo pistacijas — mintyse kapojo Estrelą.

Raudonoji paprika jį dar labiau įsiutino. Visas pasaulis susimokė prieš mane! Visi man — priešai! Ką aš padariau? Buvau padorus žmogus, gerbiamas pilietis, o dabar...

Dar pipirų! Daugiau pipirų. Tegu degina burną, kaip mane degina įniršis!

Jūs prakeikti slaptųjų tarnybų šunys! Kur aš per jus atsidūriau? Sėdėjau kalėjime. Pabėgau iš kalėjimo. Moku padirbinėti dokumentus, naudotis revolveriu ir nuodais, sprogalais ir nematomu rašalu, džiudžitsu, Morzės abėcėle, šaudyti, boksuotis, muštis, lakstyti, šokinėti, įmontuoti mikrofonus, simuliuoti geltą, aukštą temperatūrą, cukraligę — štai ko aš išmokau. Ar tai žinios, kuriomis privalo didžiuotis bankininkas?

Jokio pasigailėjimo daugiau niekados ir niekam. Dabar baigta! Taurė jau pilna! Dabar jūs man pašokinėsit! Visi! Visas pasaulis!

Dabar aš užpulsiu jus tarsi alkanas vilkas, pasitelkęs į pagalbą visą savo kriminalinę patirtį. Dabar jau aš klastosiu, simuliuosiu, siųsiu radiogramas. Aš dabar jus apgaudinėsiu ir šantažuosiu, kaip kad jūs apgaudinėjot ir šantažavot mane. Dabar prasidės mano karas. Vieno žmogaus karas — prieš jus visus. Ir nebus jokių paliaubų, jokių sąjungų, jokių paktų — su niekuo.

Dar daugiau pipirų. Dar daugiau ankštpipirių. Ir druskos. Ir sumankyti masę į beformį luitą — kaip mielai aš sumankyčiau jus, šunys...

Kažkas atidarė buto duris. Tai, matyt, Pereira, pamanė Tomas, staiga pakirdęs iš savo audringų svajų. Jis šūktelėjo:

— Eikit toliau! Aš virtuvėje!

Kitą akimirksnį tarpduryje išdygo žmogysta. Tačiau tai nebuvo barzdotas, prasigėręs dailininkas Reinaldas Pereira. Tai buvo net ne vyras, o moteris.

Šalti patiekalai kunkuliuojančiam įniršiui atvėsinti

MOZAIKINĖ DUONA

Nupjaunama bandelės ar prancūziško batono abu galai ir šakute išimamas minkštimas nepažeidžiant plutos.

Įdarui reikės 125 g sviesto, 100 g kumpio, 100 g virto jautienos liežuvio, kietai virto trynio, 75 g sūrio, 1/2 arbatinio šaukštelio kaparių, 25 g pistacijų, šiek tiek ančiuvių, garstyčių, druskos ir pipirų. Sviestas išsukamas su tryniu, sukapojamos pistacijos ir kapariai, visa kita supjaustoma kubeliais, ir įberiama prieskonių. Paskui masė sukemšama į bandelės vidų. Kelios valandos palaikoma labai šaltai, supjaustoma riekelėmis ir patiekiama ant padėklo į stalą. Tam, kad atrodytų dar margesnis, padėklas papuošiamas įdarytais pomidorais.

ĮDARYTI POMIDORAI

Išskaptuojami kieti gražūs pomidorai, į vidų įberiama tarkuoto sūrio ir į kiekvieną pomidorą įkišama po pusę įstrižai perpjauto kietai virto kiaušinio, nupjautąja plokštuma į viršų. Apibarstoma druska ir raudonais ankštpipiriais, taip pat gausiai užberiama itin smulkiai sukapotų petražolių ir svogūnų laiškų.

10

Ji vilkėjo raudoną odinį paltą, avėjo raudonus batus ir mūvėjo raudoną kepuraitę, po kuria bangavo juodi kaip naktis plaukai.

Jaunosios moters burna buvo didelė ir raudona, akys — didelės ir juodos. Veidas tarsi iš pieno plaukęs. Ji laikė rankas kišenėse ir žvilgsniu kiaurai vėrė Tomą.

Skambiu, kiek vulgaroku balsu moteris tarė:

— Labas vakaras, Pereira. Jūs nepažįstat manęs.

— Aš... — prasižiojo Tomas, tačiau moteris nutraukė jį karališku galvos mostu, jos nuostabūs plaukai išsidraikė:

— Nesijaudinkit. Aš ne iš policijos. Priešingai...

Ji laiko mane Reinaldu Pereira, pamanė Tomas. Aišku! Jis sulemeno:

— Kas... kas davė jums šį adresą?

Raudonai apsirengusi moteris dėbtelėjo į jį primerkus akį:

— Kas jums yra? Nervai? Kokainas? Šnapsas?

— Atleiskit, nesupratau?

— Kas jūsų veidui? Ar negalit nulaikyti burnos? Ji nuolat trūkčioja!

— Tai praeis. Kartais tai — tai pasitaiko man vakarais. Klausiau jūsų, iš kur gavote šį adresą?

Raudonoji mergina priėjo prie jo visai arti. Ji kvepėjo puikiai. Ji buvo labai graži. Ji tyliai ištarė:

— Adresą man davė toksai mesjė Debra.

Majoras Morisas Debra iš prancūzų slaptosios tarnybos, Tomas vos nenuvirto aukštielninkas. Ir šitas. Trečiasis, kurį aš apmoviau. Aišku, taip ir turėjo atsitikti. Dabar mane medžios visi trys. Prancūzai, anglai ir vokiečiai. Dabar tikrai mirsiu — tik po kelių valandų.

Lyg iš kažkur labai toli atsklido antras raudonosios moters klausimas. Viskas išsiliejo Tomui prieš akis. Šis antrasis klausimas patvirtino pačius juodžiausius būgštavimus:

— Gal jūs pažįstat tokį Žaną Leblanką?

Tomo rankose itin garsiai subarškėjo keptuvės ir indai, jis iškošė:

— Žaną Leblanką? Pirmąsyk girdžiu!

— Baikit skiesti, Pereira, aišku, jūs jį pažįstat! — Gražioji bestija prisėdo ant virtuvinės taburetės ir sukryžiavo ilgas, grakščias kojas. — Tik nepridarykit iškart į kelnes!

Kaip ta boba su manim elgiasi, pamanė Tomas. Gėdinga, labai gėdinga padėtis. Ir už ką man visa tai? Man, jauniausiam Londono bankininkui. Man, puikiai išauklėtam, garbingam, padoriam žmogui... Štai stoviu mėšlinoj portugališkoj virtuvėj ir turiu klausytis velniškai gražios bobos pasiūlymo nepridėti į kelnes! Na, aš tau dar parodysiu!

Mandagusis Tomas Lyvenas puolė į kontrataką:

— O dabar staigiai užsičiaupk, pupyte, ir mauk iš čia, jei nenori, kad aš supykčiau!

Kitą akimirksnį padėtis pakito. Pasigirdo žingsniai, ir prieš juos išdygo barzdyla dėmėtomis velveto kelnėmis ir juodu nudažytu megztiniu. Vyrukas buvo girtas kaip dūmas. Ir vis dėlto išvydus Tomą platų girtuoklio veidą nušvietė palaiminga šypsena. Jis sukrizeno:

— Sveikas atvykęs į mano vargingą būstą! Bet, *meu amigo*, ką jie padarė tavo galvai!

Reinaldas, dailininkas, grįžo namo...

Staiga visi trys žmonės virtuvėj sušneko vienu metu. Raudoňoji moteris pašoko, įsispoksojo į Tomą ir šūktelėjo:

— Tai ką, jūs visai ne Pereira?

— Aišku, jis ne Pereira, — suriko girtas dailininkas. — Įdomu, ko jūs prisigėrėt? Pereira esu *aš!* O šitas...

— Užsičiaupk!

— ...mano senas draugelis Žanas Leblankas!

— O!

— O kas — ik — gražioji ponia, esate jūs?

— Mano vardas Šantalė Tesjė, — pasakė moteris, nenuleisdama akių nuo Tomo. Jos katės snukutis pasidarė plėšrus. Ji lėtai ištarė:

— Mesjė Žanas Leblankas? Koks laimingas atsitiktinumas!

— Ko jums reikia iš manęs?

— Jūs kartą jau gavot netikrą pasą savo draugui Debra. Jis man ir pasakė: „Jei kada tau reikės netikro paso, eik tiesiai pas Reinaldą Pereirą į Negrų gatvelę ir pasakyk, kad tave atsiuntė Žanas Leblankas..."

— Taip pasakė jūsų draugas Debra?

— Taip pasakė mano draugas Debra.

— Daugiau jis nieko nepasakė?

— Tik tai, kad jūs — puikus vaikinas ir išgelbėjot jam gyvybę.

Tomas pagalvojo: „Vadinasi, viskas ne taip jau blogai!" ir maloniai pakvietė:

— Gal užkąstumėt su mumis? Leiskit padėti jums nusivilkti paltą, madmuazele Tesjė.

— Jums aš Šantalė! — Katės snukutį nušvietė šypsena, suspindo stiprūs plėšrūnės dantys. Šantalė Tesjė labai pasitikėjo savim, buvo sukta, aišku, šalta kaip ledas, tačiau nepratusi, kad vyrai padėtų jai nusivilkti paltą.

Plėšrūnė dėvėjo ankštą juodą sijoną ir balto šilko palaidinukę. Velniai rautų, pamanė Tomas, kokia figūra! Kai lyja, ši mergina tikrai nesušlampa batų...

Pavojaus akimirka praėjo. Tomas vėl galėjo būti pačiu savimi. Gerai išauklėtu, tikru riteriu su damomis. Su bet kokios rūšies damomis!

Jie susėdo šalia girto dailininko, kuris jau buvo pradėjęs valgyti. Jis valgė pirštais ir kalbėjo pilna burna:

— Jei mokėčiau taip tapyti, kaip kad jūs gaminat valgį— senis Goja būtų tik šešėlis prieš mane! — Jis pralaisvino skrandį kiek atsirūgdamas: — Ar čia yra pis–pistacijų?

— Taip, ir kaparių. Prisidenkite ranka burną! Taigi jums reikia paso, Šantale?

— Ne. — Jos akys truputį lakstė, kairė nosies šnervė virpčiojo. Tai buvo vienas iš Šantalės įpročių.

— Man reikia ne *vieno* paso. Man reikia *septynių.*

— Ar galiu įsiterpti? — paklausė apšepėlis dailininkas pilna burna.

Tomas pyktelėjo:

— Nurykit prieš kalbėdamas. Ir nesikiškit nuolatos. Geriau pasistenkit *truputį* prablaivėti. — O gražiajai katei pasakė: — Kam jums septyni pasai, Šantale?

— Jie reikalingi ponams, iš kurių du yra vokiečiai, du — prancūzai ir trys — vengrai.

— Atrodo, jūs turite tarptautinį pažįstamų ratą.

Šantalė nusijuokė:

— Tai nenuostabu, juk aš dirbu turistų vadove.

— Ir kurgi jūs vedžiojate savo turistus?

— Iš Prancūzijos per Ispaniją į Portugaliją. Labai pelningas verslas.

— O kokio dažnumo tos kelionės?

— Kartą per mėnesį. Visą laiką didelės grupės. Su netikrais pasais. Arba išvis be jų, kaip susiklosto...

— Jeigu jau kalbam apie pasus, — vėl prasižiojo dailininkas, bet Tomas mostu jį nutildė.

Šantalė dėstė toliau:

— Aš turiu reikalų tik su turtingais žmonėmis. Esu brangi. Tačiau su manim dar nė vieno nesučiupo. Pažįstu kiekvieną pasienio centimetrą. Pažįstu kiekvieną pasienietį! Na, taip, o paskutiniu reisu atvedžiau septynis ponus, kuriems ir reikia pasų. — Ji kumštelėjo dailininką. — Užsidirbtum krūvą pinigų, seni.

— Man irgi reikia paso, — pasakė Tomas.

— O Švenčiausioji mergele, — pareiškė barzdočius. — Aš juk nebeturiu nė vieno paso!

Tomas įsiuto:

— Iš tų keturiasdešimt septynių pasų, kuriuos aš jums atnešiau...

— Kada atnešiau? Prieš pusantro mėnesio! Kuriam laikui, manot, jų užteko? Po dviejų savaičių nebeturėjau nė vieno! Man labai gaila, bet pasų tikrai neliko! Nė vieno! Aš visą laiką ir stengiausi tai jums pasakyti!

11

Aplink apsnūdusią Largo de Kiado aikštę su senais kaip pasaulis medžiais buvo išsidėsčiusios „Pasteleria Marques“ — moterų kavinukės, garsios savo saldumynais. „Karavelės“ cukrainės nišoje tą 1940–ųjų lapkričio 16–osios vakarą sėdėjo du ponai. Vienas gėrė viskį, antras valgė ledus su plakta grietinėle. Viskio mėgėjas buvo britų agentas Piteris Lavdžojus. Ledus valgė storas, geraširdiškos išvaizdos milžinas, laimingomis paršo akutėmis ir rožiniu kūdikio veidu. Jo vardas buvo Luisas Gusmao.

Piteris Lavdžojus ir Luisas Gusmao pažinojo vienas kitą jau dveji metai. Porą sykių juodu jau sėkmingai bendradarbiavo...

— Taigi metas, — pasakė Lavdžojus. — Gavau žinią, kad šiandien jis pabėgo iš kalėjimo.

— Vadinasi, turime skubėti, jei dar norim užklupti jį Lisabonoj, — tarė Gusmao. Jis valgė čepsėdamas. Mėgo ledus su plakta grietinėle. Negalėdavo jų atsivalgyti.

— Būtent, — tyliai ištarė Lavdžojus. — Kaip jūs manot atlikti šį reikalą?

— Pistoletas su duslintuvu, manau, tiks geriausiai. O pinigai? Atnešėt?

— Taip. Penkis tūkstančius eskudų gausit dabar ir penkis tūkstančius tada, kai... vienu žodžiu, po darbo.

Lavdžojus nurijo geroką porciją viskio ir piktai pamanė: „Penkis tūkstančius eskudų jis man davė, pinigais jis sutinka prisidėti, tas jautrusis ponas majoras Losas, bet tartis su šituo Gusmao nepanoro — *per* jautrus, matote“.

Lavdžojus nuskalavo pyktį ant baltarankio majoro dar vienu gurkšniu viskio. Tada tarė:

— Dabar klausykitės įdėmiai, Gusmao: Leblankas paspruko, apsimetęs tokiu Lazaru Alkoba. Pastarasis yra kuprotas, mažas ir beveik plikas. — Lavdžojus tiksliai nupasakojo Alkobos išorę — jis buvo gavęs tikslų aprašymą iš savo patikėtinio kalėjime — ir pridūrė: — Leblankas žino,

kad jį medžioja ir anglai, ir vokiečiai. Vadinasi, jis pamėgins pasislėpti.

— Kur?

— Jis turi draugužį, prasigėrusį dailininką, gyvenantį senamiestyje, Negrų gatvelėje Nr. 16. Lažinuos, jis patraukė kaip tik ten. Arba jis toliau apsimetinės Lazaru Alkoba — bijodamas mūsų, arba vėl atvirs Žanu Leblanku — bijodamas policijos.

— Kaip atrodo Žanas Leblankas?

Lavdžojus tiksliai nusakė Tomą Lyveną.

— O tikrasis kuprius?

— Tas dar sėdi! Nesukit sau galvos. Jei Negrų gatvelėj Nr. 16 sutiksit beveik pliką kuprių, reaguojantį į pavardę „Leblankas“, galite toliau neklausinėti...

1940–ųjų lapkričio 17–ąją, apie 8 val. ryto, vienuolika kartų teistas Lazaras Alkoba, nevedęs, gimęs 1905–ųjų balandžio 12–ąją Lisabonoje buvo nuvestas pas „Aljubės“ kalėjimo direktorių.

Direktorius, aukštas, liesas vyriškis, pažvelgė į jį:

— Man pranešė, kad vakar jūs svaidėtės visokiais šiurpiais grasinimais, Alkoba.

Mažojo kupriaus burna trūkčiojo net ir šnekant:

— Ponas direktoriau, aš tiktai gyniausi, kai mane apkaltino prisidėjus prie Žano Leblanko pabėgimo.

— Neabejoju, kad prisidėjote, Alkoba. Rodos, grasinote kreiptis į poną generalinį prokurorą.

— Ponas direktoriau, aš, žinoma, kreipsiuos į poną generalinį prokurorą tik tuomet, jei manęs nedelsiant neišleis laisvėn. Galiausiai aš juk nekaltas, kad tas Leblankas paspruko apsimetęs manimi!

— Klausykit, Alkoba, mes paleisim jus šiandien...

Alkoba plačiai išsiviepė:

— Na, taigi.

— ...tačiau ne dėl to, kad jūsų išsigandome, o kad iš tiesų egzistuoja įsakymas jus paleisti. Privalėsit kiekvieną

dieną registruotis savo policijos skyriuj ir neišvykti iš Lisabonos.

— Taip, ponas direktoriau.

— Nesivaipykit taip šlykščiai, Alkoba. Jūs greit vėl atsidursit pas mus. Geriausia jums būtų išvis čia likti. Žmonės kaip jūs už grotų jaučiasi kur kas geriau.

12

Mažytes kreivas senamiesčio gatveles ir jų apleistus rokoko stiliaus rūmus, raudonų koklių miestelėnų namus apgobė popietinės siestos tyla.

Ant daugybės virvių džiūvo balti kaip sniegas skalbiniai. Ant ištrupėjusių akmens laiptų augo kreivi medeliai. Pro vis atsiveriančius mūrų tarpus žvilgsnis užgriebdavo visai šalia tekančią upę.

Į upę žvelgė ir Tomas Lyvenas. Jis stovėjo prie didžiojo lango savo prasigėrusio bičiulio dirbtuvėje. Šantalė Tesjė buvo šalia. Ji darsyk apsilankė Negrų gatvelėje, atsisveikinti. Mergina turėjo grįžti į Marselį. Ir ji spyrė Tomą važiuoti kartu.

Šantalė buvo keistai nerami. Kairioji nosies šnervė jai vėl virpėjo. Ji paėmė Tomui už alkūnės:

— Važiuokim kartu, būsit mano partneriu. Surasčiau jums keletą puikių darbelių, ne iš turizmo srities. Čia jums surištos rankos, tačiau Marselyje — Dieve — kaip mes ten įsisiūbuotume!

Tomas papurtė galvą ir pažvelgė žemyn į Težo vandenis. Vanduo sruvo į Atlantą. Lėtai ir tingiai. O ten toliau, Težo ištakose, plūduriavo būriai laivų, pasiruošusių išplaukti į tolimus uostus, psiruošusių išgabenti engiamus, persekiojamus, įbaugintus žmones į tolimus kraštus. Ten, apačioje, plūduriavo laivai, skirti žmonėms, turintiems pasus, leidimus įvažiuoti, turintiems pinigų žmonėms.

Tomas nebeturėjo paso. Neturėjo leidimo įvažiuoti. Jis neturėjo pinigų. Be kostiumo, kurį vilkėjo, Tomas neturėjo nieko.

Staiga jis pasijuto klaikiai pavargęs. Gyvenimas sukosi kaip karuselė, nebuvo kaip iš jos pabėgti.

— Jūsų pasiūlymas — man garbė, Šantale. Jūs — graži moteris. Neabejoju, kad jūs ir puiki draugė. — Jis pažvelgė į ją, nusišypsojo; o moteris, panaši į plėšrią katę, išraudo tarsi įsimylėjusi mokinukė. Ji nevalingai treptelėjo koja ir sumurmėjo:

— Baikit tas kvailas kalbas...

Bet Tomas vis tiek šnekėjo toliau:

— Neabejoju, jūs turit gerą širdį. Bet, matot, aš kitados buvau bankininkas. Norėčiau vėl juo tapti!

Prie stalo, nukrauto dažų tūbelėmis, teptukais, pilnomis peleninėmis ir buteliais, sėdėjo Reinaldas Pereira. Jis buvo jau išblaivėjęs ir tapė gana niūrų paveikslą. Dailininkas tarė:

— Žanai, Šantalės pasiūlymas tikrai vertas dėmesio. Su Šantale jūs tikrai pasieksit Marselį. O ten jums bus gerokai lengviau gauti netikrą pasą negu čia, kur jūsų ieško policija. Jau nekalbant apie visus jūsų draugus.

Šantalė prabilo piktai ir šiurkščiai:

— Jūs sentimentalus kvailys, jei nematot, kas atsitiko. Jūs pralošėt. Na, puiku! Viešpatie, bet aš čia *atplaukiau* iš Marselio! Argi *viskas* nueis perniek? Kiekvienas iš mūsų yra pralošęs. Bet dabar jums pirmiausia reikia šlamančiųjų ir normalių popierių.

Jei kameroje nebūčiau išklausęs Alkobos pamokų, dabar nesuprasčiau, ką ji turi omeny, pamanė Tomas. Jis liūdnai tarė:

— Pereiros padedamas gausiu naują pasą ir Lisabonoj. O kalbant apie pinigus, aš turiu draugą Pietų Amerikoj ir galiu parašyti jam. Ne, ne, gana apie tai, aš dar pasieksiu savo, aš...

Jis nepabaigė sakinio, nes tuo momentu popietės tylą perskrodė duslus šūvių pokšėjimas.

Šantalė negarsiai riktelėjo. Pereira stodamasis apvertė indą su dažais. Jie pasibaisėję žvelgė viens į kitą. Praėjo valandžiukė...

Paskui sududeno sunerimusių vyrų balsai, suklykė moterys, pravirko vaikai.

Tomas pasileido virtuvėn ir atplėšė langą. Jis pažvelgė žemyn, į seną kiemą. Ten rinkosi vyrai, moterys, vaikai, jie apspito žmogų, gulintį ant akmenim grįsto grindinio, skausmingai susirietusį, mažą, kuprotą.

13

— Lazarai, ar girdi mane?

Tomas klūpojo šalia mažylio ant grindinio, už jo grūdosi ir stumdėsi svetimi žmonės. Iš Alkobos žaizdų nepaliaujamai sruvo kraujas. Keletas kulkų pataikė jam į pilvą ir krūtinę. Lazaras gulėjo nejudėdamas, užmerkęs akis. Jo burna nebetrūkčiojo.

— Lazarai, — sudejavo Tomas.

Staiga mažasis kuprius atsimerkė. Jo akis jau vilko migla, tačiau Lazaras dar pažino virš jo pasilenkusį draugą. Jis sudejavo:

— Mauk iš čia kuo greičiau, mauk iš čia, Žanai, tai buvo skirta tau. — Kraujas pliūptelėjo jam iš burnos.

— Nekalbėk, Lazarai, — maldavo Tomas savo draugą. Bet kuprius sušnibždėjo:

— Vyrukas pašaukė Leblanką prieš... Jis palaikė mane tavimi.

Tomo akys paplūdo ašarom. Įniršio ir skausmo ašarom.

— Nekalbėk, Lazarai... Tuoj atvyks gydytojas... Tave operuos...

— Jau... jau per vėlu... — kuprius pažiūrėjo į Tomą ir staiga išsiviepė — suktai ir įžūliai. Įtempęs visas jėgas, jis ištarė:

— Gaila, mažyli... Kartu būtume galėję atlikti porą šaunių darbelių... — Paskui šypsena išnyko. Akys pastėro.

Kai Tomas Lyvenas atsistojo nuo mirusio draugo, žmonės tylėdami prasiskyrė ir davė jam kelią. Jie matė, kad jis verkia.

Pro ašarų miglą Tomas išvydo Šantalę ir Pereirą ir nusvyravo prie jų. Jis suklupo ir būtų pargriuvęs, bet Pereira laiku nutvėrė jį.

Iš gatvės į kiemą įlėkė du policininkai ir gydytojas. Kol daktaras apžiūrinėjo lavoną, susirinkusieji vienas per kitą kalbėjo su policininkais. Rinkosi vis daugiau smalsuolių. Kiemas prisipildė triukšmingo balsų šurmulio.

Tomas nusišluostė akis ir pažvelgė į Šantalę. Jis žinojo: jei uždels nors sekundę — bus per vėlu. Jo likimą sprendė sekundės dalys, akimirka...

Po dviejų minučių iš karštų liudininkų aiškinimų policininkai suprato, kad nepažįstamas vyriškis buvo priėjęs prie mirusiojo ir paskutinis kalbėjo su juo.

— Kur tas žmogus?

— Nuėjo į tą pusę! — šūktelėjo pagyvenusi moteriškė — kaulėtu pirštu ji nurodė kiemo gale duris. Ten stovėjo Pereira. Jis buvo vienas.

— Ei, jūs ten! — šūktelėjo vienas policininkas. — Kur tas žmogus, kuris kalbėjo su nušautuoju?

— Aš nieko nežinau, — atsakė Pereira.

Tą pačią akimirką gydytojas užspaudė mirusiajam akis. Negyvo Lazaro Alkobos veidas spinduliavo nepaprastu orumu.

14

Pirėnuose buvo šalta. Žvarbus rytų vėjas bėrė sniegą ant atšiaurių raudonžemio kalnų grandinės, skiriančios ispaniškąją Aragoną nuo pietinės Prancūzijos dalies.

Brėkštant 1940–ųjų lapkričio 23–iosios rytui, du vieniši keliautojai traukė į šiaurę Ronsesvaljo perėjos link, jauna moteris ir jaunas vyras. Abu avėjo kalnų batus, mūvėjo veltines kepures ir vilkėjo storas striukes. Abu vilko sunkias kuprines. Moteris ėjo pirmoji. Vyras brovėsi jai iš paskos per tankų mišką ir krūmokšnius, vis aukščiau į kalnus.

Niekada gyvenime Tomas nebuvo avėjęs sunkiais kalnų batais, nebuvo vilkėjęs brezentinės striukės. Stačiais, pavojingais kalnų takeliais jis irgi laipiojo pirmą kartą. Ir ši ankstyva ryto valanda, kaip, beje, ir penkios paskutinės dienos, atrodė tarsi sapnas, nereali, gaubiama ūkanų ir pilkų šešėlių. Jis sliūkino paskui Šantalę Prancūzijos sienos link kruvinais nutrintais kulnais ir pūslėtais padais.

Šantalė Tesjė buvo nepaprasta moteris, tikra draugė — per paskutines dienas Tomas tuo įsitikino. Ji išties pažinojo Ispaniją ir Portugaliją kaip savo penkis pirštus, pažinojo muitininkus ir policininkus traukiniuose, pažinojo valstiečius, kurie įsileisdavo svetimšalius pernakvoti, pamaitindavo juos neduodami nė vieno klausimo.

Už kelnes, batus, šiltą striukę, kepurę jis turėjo dėkoti Šantalei — ji nupirko. Pinigai Tomo kišenėse irgi buvo jos. Šantalė davė jam pinigų — „paskolino“, kaip pati sakė.

Iš Lisabonos iki Valensijos jie važiavo traukiniu. Traukinyje dukart tikrino dokumentus. Abu kartus Tomas Šantalės padedamas išsisuko. Naktį jie perkirto Ispanijos sieną. Per Vigo, Leoną ir Burgosą važiavo toliau. Ispanijoj buvo kur kas daugiau policijos ir kontrolių. Tačiau vis dėlto viskas ėjo sklandžiai — tik per Šantalę...

O dabar liko paskutinė siena, už jos buvo Prancūzija. Kuprinės diržai įsirėžė Tomui Lyvenui į pečius, skaudėjo kiekvieną kaulelį. Jis buvo galutinai išsekęs. Tomas kėblino Šantalei iš paskos, jo mintys pynėsi ir klaidžiojo nežinia kur.

Vargšas Lazaras Alkoba... Kas jį nušovė? Kas įsakė nušauti? Anglai? Vokiečiai? Ar žudiką kada nors suras? Ar

kitas žudikas suras mane? Kiek man dar liko gyventi? Man, sėlinančiam per tamsų mišką tarsi kontrabandininkui ar nusikaltėliui... Beprotybė, beprotybė visa tai, košmaras, groteskiškas ir nerealus, baisus sapnas, bet kartu ir kruvina tikrovė...

Dabar kelias buvo ne toks status, miškas prasiskyrė, jie įžengė į proskyną. Čia stovėjo apleista šėrykla. Tomas lėtai kėblino paskui, rodės, nepavargstančią Šantalę pro dideles stogu uždengtas ėdžias, kai visai arti viens po kito nugriaudėjo trys šūviai.

Šantalė žaibiškai apsisuko, žaibiškai prišoko prie Tomo. Jos kvėpavimas nutvilkė jam veidą.

— Čionai!

Ji įsitempė Tomą į šėryklą, jie krito ant šieno ir sunkiai alsuodami susižvalgė.

Vėl nugriaudėjo šūvis, ir dar vienas. Tada vėjas atnešė vyriškio balsą, tačiau žodžių nebuvo įmanoma suprasti.

— Ramiai, — sušnibždėjo Šantalė. — Gulėk ramiai ir nesijudink. Tai gali būti pasieniečiai.

Tai gali būti ir dar kai kas, karčiai pagalvojo Tomas. Ir panašu, kad būtent taip ir yra! Ponai Lisabonoje, matyt, greitai įsitikino, kad įvyko apmaudi klaida. Pataisoma klaida...

Tomas kūnu jautė šalia gulinčią Šantalę. Ji gulėjo labai ramiai, tačiau Tomas suvokė, kad mergina valdosi iš visų jėgų.

Tą akimirką jam šovė į galvą sprendimas. Jis neturi teisės kišti pavojun dar vieno žmogaus! Tomas žinojo, kad Lazaro mirtis slėgs jo sąžinę visą likusį gyvenimą.

Dabar baigta, pamanė Tomas Lyvenas. Aš pasitraukiu iš lošimo. Geriau jau siaubingas galas negu begalinis siaubas. Nebeieškokit manęs, idiotiški žudikai. Nebepersekiokit manęs, kraugeriai idiotai. Aš pasiduodu, bet leiskit niekuo nekaltiems pasitraukti iš šio nešvaraus lošimo...

Jis greit nusimetė kuprinės diržus ir atsistojo. Pakilo ir Šantalė. Jos baltame veide žėrėjo akys, ji sušvokštė:

— Gulėk, kvaily... — Šantalė iš visų jėgų truktelėjo Tomą žemyn.

— Atleisk man, Šantale, — sumurmėjo Tomas ir panaudojo vieną džiudžitso smūgį, kuris, kaip jis žinojo, turėjo valandėlę išvesti Šantalę iš rikiuotės. Aiktelėjusi mergina susmuko.

Tomas paliko slėptuvę.

Jie ėjo artyn, du vyrai su šautuvais rankose. Proskyna jie artinosi prie jo, mindami sudžiūvusią žolę, per rūko draiskanas, jie artinosi.

Jis ėjo jiems priešais. Jausdamas absurdišką triumfą, Tomas galvojo: „Bent jau negalėsit nušauti manęs į nugarą, bandančio pabėgti".

Dabar ir anie pamatė jį, pakėlė šautuvus. Tomas žengė žingsnį. Ir dar vieną.

Abu vyrai vėl nuleido šautuvus. Jie greitai artinosi. Tomas matė juos pirmąsyk gyvenime. Jie dėvėjo velvetines kelnes, skrybėles, brezentines striukes, avėjo kalnų batais — kaip ir Tomas. Abu buvo neaukšto ūgio, netgi mažiukai. Vienas su ūsais, kitas — su akiniais.

Štai jie jau prisiartino. Štai sustojo. Akiniuotis nukėlė skrybėlę ir ispanų kalba mandagiai tarė:

— Labas rytas.

— Gal jūs jį matėt? — paklausė ūsočius.

Staiga viskas aplink Tomą ėmė suktis — vyrai, proskyna, pieva, medžiai — viskas. Jis tyliai paklausė:

— Ką?

— Elnią, — atsakė akiniuotis.

— Aš jį pašoviau, — tarė ūsočius. — Tikrai žinau, kad pašoviau. Mačiau, kaip jis susmuko. O paskui nuslinko tolyn.

— Turi būti kažkur čia netoliese, — pridūrė jo draugas.

— Aš nieko nemačiau, — prasta ispanų kalba atsakė Tomas.

— O, užsienietis... Atrodo, bėgat iš anapus, — tarė akiniuotis.

Tomui beliko tik linktelėti. Abu ispanai susižvalgė.

— Mes pamiršim, kad jus matėme, — pasakė ūsočius. — Labo ryto ir geros kelionės. — Abu nusivožė skrybėles. Tomas taip pat nusimovė kepurę. Medžiotojai patraukė toliau ir greit išnyko tankmėje.

Tomas kelis kartus giliai įkvėpė ir iškvėpė, paskui grįžo prie šėryklos. Šantalė sėdėjo ant šieno ir trynėsi kaklą. Jis buvo paraudęs.

Tomas atsisėdo šalia ir tarė:

— Atleiskit man, kad taip pasielgiau, bet aš nenorėjau... Jūs neturėjot... — Jis užsikirto ir bejėgiškai pabaigė sakinį, — tai buvo tik medžiotojai.

Staiga Šantalė apsivijo Tomą rankomis ir tvirtai prisiglaudė prie jo. Jie nusviro ant šieno.

Pasilenkusi virš Tomo, Šantalė sušnabždėjo:

— Tu norėjai mane apsaugoti, nenorėjai kišti manęs į pavojų, tu galvojai apie mane... — Jos rankos švelniai glostė Tomui veidą. — Taip nesielgė dar nė vienas vyras— nė vienas vyras mano gyvenime...

— Kaip?

— Negalvojo apie mane, — šnabždėjo Šantalė.

Ir saldūs aistringi jos bučiniai užgožė visą vargą ir baimę, tamsią praeitį ir tamsią ateitį...

15

1942–aisiais šeši tūkstančiai vokiečių kareivių apsupo senąjį Marselio uosto kvartalą ir įsakė gyventojams — apie dvidešimčiai tūkstančių žmonių — per dvi valandas palikti būstus. Jiems leido pasiimti iki 30 kilogramų svorio bagažą. Buvo areštuoti trys tūkstančiai kriminalinių nusikaltėlių. Visas uosto kvartalas susprogdintas. Taip išnyko Europoje margiausia ydų perykla, pavojingiausių nusikaltėlių lizdas.

Tačiau 1940–1941–aisiais uosto kvartalas išgyveno didžiausio suklestėjimo laikotarpį. Niūriuose namuose už rotušės glaudėsi įvairiausių tautybių atstovai: bėgliai, spekuliantai, ieškomi žudikai, pinigų padirbinėtojai, politiniai sąmokslininkai, laisvo elgesio merginų legionai.

Policija buvo bėjėgė ir apskritai kiek įmanoma vengė net ir rodytis „senajame kvartale“. Šią tamsos imperiją valdė daugybės gaujų vadeivos, be paliovos ir įnirtingai kovojantys tarpusavy. Šių gaujų nariai buvo prancūzai, išeiviai iš Šiaurės Afrikos, armėnai, korsikiečiai ir ispanai.

Gaujų vadeivas pažinojo visas miestas. Siauromis margomis gatvelėmis jie vaikščiojo tik lydimi asmens sargybinių. Du, trys ponai žingsniuodavo savo bosui iš kairės, du, trys ponai — iš dešinės, dešinė ranka kišenėje, ant revolverio gaiduko.

Valstybė siuntė „Contrôle économique“ — „ekonominės kontrolės“ tarnautojus, kad šie užkirstų kelią spekuliacijai. Tačiau dalis pastarųjų pasirodė esą paperkami, o kita dalis — paprasčiausi bailiai. Sutemus nė vienas nekišdavo nosies į gatvę. Tuomet ir prasidėdavo sūrių kelionė iš namo į namą, mėsos gabalų reisai iš slaptų mėsinių į restoranus.

Neaiškios kilmės buvo ir ta puiki jauno ėriuko šlaunis, sviestas ir žalios pupelės bei visi kiti priedai, iš kurių Tomas Lyvenas Šantalės virtuvėje taisė skanią vakarienę 1940–ųjų lapkričio 25–ąją.

Šantalė gyveno Ševaljė Rozos gatvėje. Iškišus galvą pro langą, buvo galima išvysti purviną stačiakampio formos „senojo uosto“ vandenį ir margas jį supančių kavinių švieseles.

Tomą apstulbino Šantalės buto dydis ir įranga.

Daug kas atrodė barbariška — pavyzdžiui, supermodernūs brangūs šviestuvai šalia tikrų senovinių baldų. Be jokios abejonės, Šantalė išaugo kaip laukinė, neragavo mokslo ir net neuostė kultūros.

Tą vakarą ji vilkėjo įmantrią, prigludusią, uždaro kirpimo siuvinėto kinų šilko suknelę, prie kurios visiškai ne-

Ėriuko kulšimi Tomas atrišo moteriai liežuvį...

MOLIUSKAI, TROŠKINTI SU VYNU

Švieži Šiaurės jūros moliuskai labai gerai nuplaunami, nuvalomi šepečiu ir dedami į puodą su trupučiu verdančio vandens, perpus sumaišyto su baltu vynu. Verdama uždengtam puode dažnai pamaišant, kol moliuskai atsivers, tada jie išverčiami į kiaurasamtį ir mėsa išimama iš lukšto. Bet pirmiausia reikia sutaisyti baltą padažą iš sviesto, miltų ir moliuskų nuoviro, visas tas mišinys paverdamas. Į padažą dar pilama šlakelis baltojo vyno, paskaninama druska, pipirais, citrinų sultimis ir kiaušinio tryniu. Dabar smulkiai pjaustytos petražolės ir moliuskai dedami į padažą, viskas pakaitinama, bet neužverdama, ir tiekiama stalan.

KEPTA ĖRIUKO KULŠIS SU PUPELĖMIS IR BULVIŲ KUKULIAIS

Graži ėriuko kulšis kiek įpjaunama prie kaulo ir ten įkišama česnako skiltelė. Gausiai laistant sviestu kulšis apkepama keptuvėje. Tada apibarstoma druska ir pipirais, kišama į orkaitę ir vis palaistant kepama, kol iškeps.

Šviežios žalios pupelės verdamos su trupučiu vandens, kol suminkštės. Konservuotos pupelės supilamos į kiaurasamtį, nuvarvinamos ir apiplikomos verdančiu vandeniu — taip panaikinamas konservams būdingas prieskonis. Pupelės sudedamos į ištirpdytą sviestą ir pakaitinamos. Prieš patiekiant apibarstomos smulkia druska. Virtos bulvės sutrinamos, įmušama kiaušinių ir sumaišoma tešla. Tešla paskaninama trupučiu muškato. Iš tešlos padaromi kukuliai ir kepami labai karštuose, kylančiuose riebaluose, kol išsipūs ir gražiai parusvės.

VAISIAI KARAMELĖJE

Įpilama į puodą smulkaus cukraus ir maišant kaitinama, kol ištirps ir kiek pagels. Šliūkštelima vandens, išmaišoma ir gerai paverdama — taip pagaminama karamelė. Į keturias dalis supjaustyti persikai, kriaušės ir šviežios vynuogės patroškinamos karamelėje, kol suminkštės. Viskas atšaldoma, supilstoma į indelius, papuošiama plakta grietinėle ir kapotais migdolais.

derėjo sunkus, delno platumo odinis diržas. Atrodė, ji mėgo odą ir jos kvapą.

Tomas mandagiai susilaikė nepakritikavęs Šantalės skonio trūkumo. Jis vilkėjo — pirmąsyk gyvenime — svetimą kostiumą, kuris, tiesa, gulėjo kaip jam siūtas. Šantalė, jiems tik atvykus, atidarė didžiulę spintą, pilną vyriškų marškinių, kelnių, kostiumų ir kaklaraiščių. Ji pasakė:

— Pasiimk, ko tau reikia. Pjeras buvo tavo ūgio.

Prisiversdamas Tomas susiieškojo viską, ko jam reikėjo, o jam reikėjo visų drabužių, nes jis nebeturėjo nieko.

Kai Tomas panoro daugiau sužinoti apie Pjerą, Šantalė nenoriai pasakė:

— Neklausinėk tiek daug. Mano meilė. Mudu išsiskyrėm. Jau metai. Jis nebesugrįš...

Išvis — paskutines kelias valandas Šantalė elgėsi labai šaltai. Taip, lyg tos audringos valandos pasieny ir nebūtų buvę. Štai ir dabar, jiems vakarieniaujant, Šantalė tylėjo, apnikta sunkių minčių. Šveisdama moliuskus, ji kartkartėmis žvilgčiojo į Tomą. Kai atėjo nuostabiosios ėriuko kulšies eilė, Šantalės šnervės vėl pradėjo virpčioti. Kai Tomas padavė į stalą vaisius karamelėje, bokšto laikrodis išmušė dešimtą.

Staiga Šantalė užsidengė veidą delnais ir ėmė kažką neaiškiai murmėti.

— Kas yra, *chérie?* — paklausė Tomas, maišydamas vaisius savo indelyje.

Ji pakėlė galvą. Šnervės vis dar virpėjo, tačiau puikusis veidas buvo panašus į kaukę. Ji prašneko labai ramiai ir aiškiai:

— Dešimt valandų.

— Ir ką?

— Dabar jie jau laiptinėje. Jei aš paleisiu gromofoną ir uždėsiu plokštelę „J'ai deux amours", jie užlips viršun.

Tomas padėjo į šalį sidabrinį šaukštelį ir vėl paklausė:

— Kas užlips viršun?

— Pulkininkas Simeonas ir jo žmonės.

— Pulkininkas Simeonas? — pakartojo jis.

Virpėjo tik jos šnervės.

— Iš „Deuxième Bureau“, taip. Aš išdaviau tave, Žanai. Aš pati šlykščiausia pasaulyje mazgotė.

Paskui kambaryje valandėlę viešpatavo tyla.

Galiausiai Tomas tarė:

— Gal norėtum dar persiko?

— Žanai, nebūk toks! Aš to nepakelsiu! Kodėl nešauki? Kodėl netvoji man į snukį?

— Šantale, — tarė jis, ir pajuto, kaip baisus nuovargis užplūdo visą kūną, — Šantale, kodėl tu tai padarei?

— Čionykštės tarnybos laiko mane už pakarpos — vienas labai nemalonus reikaliukas, dar susijęs su Pjeru. Stambus sukčiavimas ir taip toliau... Staiga išnyra tas pulkininkas Simeonas ir sako: „Jei atgabensit mums Leblanką, tai susitarsim gražiuoju!“ Ką tu būtum daręs mano vietoje, Žanai? Aš juk nepažinojau tavęs!

Tomas pagalvojo: „Tai štai, koks yra gyvenimas. Tai kartojasi, kartojasi ir kartojasi. Vienas medžioja kitą. Vienas išduoda kitą, nenorėdamas, kad nužudytų jį patį!“

Jis tyliai tarė:

— Ko Simeonui reikia iš manęs?

— Jis turi nurodymus... Tu apgavai jo žmones su kažkokiais sąrašais — tai tiesa?

— Taip, tiesa, — pasakė jis.

Ji atsistojo, priėjo prie Tomo ir uždėjo jam ant peties ranką:

— Noriu verkti. Tačiau ašarų nėra. Trenk man. Užmušk mane. Daryk ką nors, Žanai! Nežiūrėk į mane taip.

Tomas sėdėjo tyliai tyliai ir mąstė. Paskui sušnibždėjo:

— Kokią dainą tu turi paleisti?

— „J'ai deux amours“, — atsakė ji.

Staiga jo išblyškusį veidą nušvietė keista šypsena. Jis atsistojo. Šantalė pasitraukė atatupsta. Tačiau Tomas jos nelietė. Jis nuėjo į gretimą kambarį. Čia stovėjo gramofonas. Tomas vėl nusišypsojo išvydęs užrašą ant plokštelės.

Jis įjungė aparatą. Įdėjo adatą į pirmąjį griovelį. Pasigirdo muzika. Žozefinos Beiker balsas dainavo „J'ai deux amours" — daina apie du mylimuosius...

Už durų pasigirdo žingsniai. Jie artėjo. Štai jie jau visai arti. Šantalė stovėjo priešais Tomą. Ji sunkiai alsavo pražiojusi burną, drėgni plėšrūnės dantys blizgėjo. Po žaliu plonu kinišku suknelės šilku pašėlusiai kilnojosi krūtinė.

Ji sušvokštė:

— Maukit iš čia, dar yra laiko... Po miegamuoju stogas plokščias...

Tomas šypsodamasis papurtė galvą.

Šantalė įsiuto:

— Idiote! Jie padarys iš tavęs rėtį! Po dešimties minučių tu šersi žuvis senajame uoste!

— Būtų buvę labai gražu, brangioji, jei būtum pagalvojusi apie tai anksčiau, — maloniai pasakė Tomas.

Ji grėsmingai užsimojo, tarsi norėdama jam smogti, ir sušvokštė:

— Nepaistyk tokių niekų, ir kaip tik dabar...

Tačiau netrukus Šantalė jau kūkčiojo. Į duris pabeldė:

— Atidaryk, — tvirtu balsu tarė jis. Šantalė prispaudė kumštį prie burnos ir nejudėjo.

Vėl pabeldė — šįsyk stipriau. Žozefina Beiker vis dar dainavo.

Vyriškas balsas, gerai pažįstamas Tomui, suriko:

— Atidarykit, arba peršausime spyną.

— Senasis gerasis Simeonas, — sumurmėjo Tomas, — vis toks pat karštakošis!

Jis paliko stovėti virpančią Šantalę ir nuėjo į prieškambarį.

Buto duris sudrebino kumščio smūgiai. Jos buvo uždarytos grandinėle. Tomas nuspaudė žemyn durų rankeną. Durys atsidarė, kiek leido grandinėle. Į atsiradusį plyšį įlindo batas ir pistoletas.

Tomas užmynė batą kuo stipriau ir išstūmė pistoleto vamzdį lauk.

— Jei galėčiau paprašyti darsyk patraukti šiuos abu daiktus, ponas pulkininke, — tarė jis.

— Norėtumėt! — suriko Simeonas iš anapus durų. — Jei tuoj pat neatidarysit — šausiu.

— Tuomet verčiau šaukit, — švelniai pasakė Tomas. — Mat, kol laikot batą ir pistoletą tarpdury, negaliu nuimti grandinėlės.

Po neilgų dvejonių pulkininkas Simeonas pakluso Tomo pageidavimui. Batas ir pistoletas dingo. Tomas atidarė duris. Po akimirkos į jo skrandį įsirėmė pistoletas, o priešais stojo narsusis Žiulis Simeonas, pasišiaušusiais ūsais, atgal atmesta kilnia galva su romėniška nosimi.

Tomas pamanė: „Ir paskutiniais mėnesiais nepraturtėjo, vargšelis; jis vis dar nešioja tą seną nudyžtą lietpaltį".

Tomas prašneko:

— Kokia staigmena, ponas pulkininke. Kaip jums sekasi? Ir ką veikia mūsų gražioji Mimi?

Beveik nejudindamas lūpų iš paniekos Simeonas tarė:

— Jūsų lošimas baigtas, purvinas išdavike!

— Gal jums nebūtų sunku įremti man pistoleto vamzdį į kitą vietą. Pavyzdžiui, į krūtinę. Matot, aš ką tik pavalgiau.

— Po pusvalandžio nebeturėsit virškinimo problemų, kiaule, — karštai atrėžė pulkininkas.

Į prieškambarį įžengė antras vyriškis, aukštas, elegantiškas, žilstelėjusiais smilkiniais ir protingomis akimis, stačia palto apykakle, su rankomis kišenėse ir cigarete burnos kamputyje — Morisas Debra.

— Labas vakaras, — pasisveikino Tomas. — Aš žinojau, kad jūs kažkur netoliese, kai Šantalė pasakė man plokštelės pavadinimą. Kaip sekasi, majore Debra?

Simeonas sušnypštė:

— *Pulkininke* Debra!

Debra nieko neatsakė. Jis tik valdingai suktelėjo galvą į duris.

Kitą akimirką visus privertė atsigręžti laukinis riksmas. Išsirietus kaip tigrė tarpduryje stovėjo Šantalė su malajietišku durklu dešinėje rankoje. Įsiūčio apakinta ji šaukė:

— Lauk! Arba nužudysiu jus abudu. Duokit Žanui ramybę!

Išsigandęs Simeonas žengė atatupstas. Tomas pagalvojo: „Ačiū Dievui, tu jau ne toks kvailas karžygys kaip anuomet, kai bėgai iš Paryžiaus!“ Ir jis griežtai subarė:

— Baik tas nesąmones, Šantale. Galų gale juk pažadėjai pulkininkui išduoti mane.

Šantalė susirietė dar smarkiau, dar kimesniu balsu sušvokštė.

— Man nusispjaut... Aš elgiuosi *comme une salope**, tačiau aš dar galiu viską ištaisyti.

— Neliesk, kur tau nereikia! — pasakė Tomas. — Jie juk pasodins tave į cypę, kvailas daikte!

— Tegu uždaro... Man tas pats — aš nesu dar nė vieno išdavusi. Stok man už nugaros, Žanai, greičiau, bėk į miegamąjį...

Dabar ji stovėjo visai arti. Tomas atsiduso ir palingavo galvą. Tada jo dešinė koja šovė į viršų. Batas kliudė Šantalei dešinę alkūnę. Ji riktelėjo iš skausmo. Durklas nuskriejo ir virpėdamas liko smygsoti durų staktoje.

Tomas paėmė skrybėlę ir paltą. Ištraukė durklą iš medinės staktos ir padavė jį Debra.

— Jūs net neįsivaizduojat, kaip nemalonu pulti moterį,— pasakė jis. — Bet panašu, kad su panele Tesjė be brutalumo neišsiversi... Na, eime?

Debra tylėdamas linktelėjo. Simeonas išstūmė jį į laiptinę.

---

* Kaip niekšė (*pranc.*).

16

Durys užsitrenkė. Šantalė liko viena. Ją ėmė purtyti mėšlungis. Ji be jėgų susmuko ant kilimo ir ėmė voliotis ant jo šaukdama ir kūkčiodama. Pagaliau atsistojo ir nusvyravo į svetainę. Plokštelė baigėsi. Ritmingai brūkščiojo adata. Šantalė čiupo gramofoną ir trenkė jį į sieną, gramofonas, garsiai barkštelėjęs, išlakstė šipuliais.

Ji neužmigo šią naktį — baisiausią savo gyvenimo naktį. Vartėsi lovoje kankinama kaltės jausmo, nerami, nusiminus. Ji išdavė mylimą žmogų. Ji kalta dėl jo mirties. Juk Šantalė žinojo, kad Simeonas ir Debra ketina jį nužudyti.

Auštant ją įveikė neramus snaudulys.

Ją pažadino vyro balsas, klaidingai ir garsiai traukiantis dainą. Skaudama galva, visa apsunkusi Šantalė atsikėlė. Vyriškis aiškiai dainavo: „J'ai deux amours". Išprotėjau, aš išprotėjau, pasibaisėjo ji. Aš girdžiu balsą — mirusiojo balsą — o Dieve, aš išsikrausčiau iš proto...

— Žanai! — suriko ji.

Jokio atsakymo.

Šantalė svyrinėdama atsistojo. Vien su naktiniais ji išbėgo iš miegamojo. Lauk — lauk iš čia...

Staiga sustojo lyg įbesta. Vonios kambario durys buvo atlapotos. O vonioje sėdėjo Tomas Lyvenas.

Šantalė užmerkė akis. Šantalė vėl jas atmerkė. Tomas vis dar sėdėjo vonioje. Šantalė suvaitojo:

— Žanai...

— Labas rytas, bestija, — pasakė jis.

Veikiau griuvinėdama nei eidama, ji nusvirduliavo prie jo ir susmuko ant vonios krašto. Šantalė suvapėjo:

— Ką-ką tu čia veiki?

— Mėginu išsimuiluoti nugarą. Gal kartais malonėtumei man pagelbėti?

— Bet-bet-bet...

— Ką sakai?

— Bet juk jie nušovė tave... Tu juk negyvas...

— Jei aš būčiau negyvas, man visai nerūpėtų išsimuiluoti nugarą; tu kalbi kažkokias nesąmones, — papriekaištavo jis. — Iš tikrųjų, Šantale, pasistenk suimti save į rankas. Tu gyveni juk ne kokiam beprotnamy ar džiunglėse. Jau nebe.

Tomas atkišo jai gabalėlį muilo. Šantalė čiupo jį ir nusviedė į vandenį. Tada suspigo:

— Tuoj pat pasakyk man, kas atsitiko!

Grėsmingai tyliu balsu jis paliepė:

— Išgriebk muilą. Padėk į vietą. Vėliau aš vis tiek išpersiu tau kailį. Dievas mato, Šantale, iki šiol nesu pakėlęs rankos prieš moterį. Tačiau tu verti mane nusižengti patiems švenčiausiems principams. Nuplauk man nugarą, greičiau, ar ilgai dar turėsiu laukti?

Šantalė pagraibė vandenyje, paėmė muilą ir išpildė jo pageidavimą. Ji žvelgė į Tomą su nedrąsia pagarba.

— Pamažu imu suprasti, kaip reikia elgtis su tavim, — piktai tarė jis.

— Kas atsitiko, Žanai? — kimiai paklausė ji. — Papasakok man...

— Norėjai pasakyti: *prašau* man papasakoti.

— Prašau, Žanai, prašau.

— Jau geriau, — nusišaipė jis ir pasiraivė kaip tingus katinas. — Aukščiau. Toliau į kairę. Stipriau. Taigi: išvilkę iš buto, jie nuvežė mane uosto link.

17

Debra ir Simeonas vežė Tomą Lyveną į uostą. Siaurose „senojo kvartalo“ gatvelėse karaliavo ledinis vėjas. Nebuvo matyti nė gyvos dvasios.

Debra sėdėjo prie barškančio fordo vairo. Simeonas — užpakalyje, šalia Tomo, vis dar nepaleisdamas iš rankos pistoleto. Visi tylėjo.

Automobilis atidardėjo į „senąjį uostą“. Spekuliantų kavinėse krantinėje dar degė šviesa. Prie „Sveikatos inten-

dantūros“ Debra pasuko į dešinę, Tureto krantinės kryptimi, nušvilpė pro įspūdingąją katedrą į šiaurę, iki Žoljetės aikštės. Juodą milžinišką „Jūrų stotį“ jis apvažiavo apleistu Diunkerko bulvaru, paskui jie vėl atsidūrė prie vandens, šįsyk prie „Jūrų baseino“. Fordas peršokčiojo per geležinkelio bėgius ir pabėgius ir galų gale sustojo prie niūraus molo A.

— Lauk! — pasakė Simeonas.

Tomas Lyvenas paklusniai išlipo. Jį apglėbė žvarbi rudens audra. Dvokė žuvimi. Nedaugelis molo lempų grėsmingai šokinėjo vėjyje aukštyn ir žemyn. Kažkur kaukė laivo sirena. Dabar sunkus pistoletas atsirado ir Debra rankose. Jis smakru parodė Tomui eiti.

Tomas nuolankiai nužingsniavo pirmyn ir atsidūrė ant apleisto molo. Jo veidas vis dar šypsojo, tačiau pamažu jis virto kauke.

Blyškus mėnulis atsispindėjo vandenyje, ant bangelių suposi baltos putų karūnos. Žuvimi dvokė vis labiau. Tomas pėdino toliau. Už nugaros jis girdėjo klupinėjantį ir besikeikiantį Simeoną. Tomas pagalvojo: „Siaubinga, siaubinga, jis laiko pirštą ant gaiduko ir klupinėja. Tikiuosi, daugiau nebesuklups. Kaip lengvai gali įvykti nelaimė...“

Pulkininkas Debra vis dar nepratarė nė žodžio, nė vieno žodžio. Dabar jie jau buvo labai toli nuo viso pasaulio.

— Sustot, — įsakė Simeonas.

Tomas sustojo.

— Apsisukti, — pagaliau atvėrė burną Debra.

Tomas apsisuko. Jis pažiūrėjo į Simeoną ir Debra, išgirdo, kaip Marselio bažnyčių laikrodžiai muša tris ketvirčius valandos, garsas buvo silpnas, vėjo atneštas iš toli toli. Ir po valandėlės susirūpinęs Simeono balsas skubiai išpylė:

— Jau trys ketvirčiai vienuoliktos, šefe. Privalom pasiskubinti. Juk vienuoliktą jo laukia madam.

Tomas atsikvėpė, jo sustingus šypsena vėl tarytum atitirpo; jis kukliai kostelėjo, išgirdęs vieną pulkininką tariant kitam:

— Jūs superidiotas!

Tomas šypsodamasis tarė Debra:

— Nepykit ant jo; jis sugadino visą jūsų spektaklį. Na taip! Mane jis sykį irgi privertė raudonuoti prieš vieną vokiečių leitenantą... Tačiau vis dėlto jis puikus vaikinas! — Ir Tomas paplekšnojo baisiai sumišusiam Simeonui per petį.

Debra įsikišo ginklą ir nusuko žvilgsnį į šoną, nes negalėjo suvaldyti šypsenos ir nenorėjo jos rodyti Tomui ar Simeonui...

Tomas kaip reikiant įsivažiavo:

— Be to, ponai, aš išsyk pamaniau, kad, matyt, jūs ketinot tik siaubingai įgąsdinti mane, kad vėl priverstumėt jums dirbti.

— Iš kur tai ištraukėte? — suvapėjo Simeonas.

— Kai išgirdau Žozefinos Beiker plokštelę, iškart supratau, kad mesjė Debra sukiojasi kažkur netoliese. Ir tariau pats sau: jeigu majoras — atsiprašau — pulkininkas — beje, sveikinu su paaukštinimu, jeigu jūs specialiai atvykote iš Kasablankos, tai jau tikrai ne tam, kad būtumėt mano negarbingo galo liudininku. Tiesa?

Debra nusisuko ir linktelėjo. Jis tarė:

— Jūs — velnio pamestas bošas!

— Manau, laikas palikti šią nesvetingą vietą. Kvapas man nepatinka. Be to, mūsų laukia madam. Ir aš dar norėčiau užvažiuoti į stotį.

— Kaip į stotį? — Išvertė akis Simeonas.

— Ten yra gėlių krautuvėlė, dirbanti kiaurą naktį, — maloniai dėstė Tomas. — Aš turiu dar nupirkti keletą orchidėjų...

Žozefina Beiker pasirodė Tomui graži kaip niekada. Ji priėmė jį savo apartamentuose „Noaijo“ viešbutyje, pagrindinėj Marselio Kanbjero gatvėj.

Tamsius kaip naktis plaukus Žozefina Beiker buvo susisukusi į juodą blizgantį kuodą, ausyse kabojo didžiuliai balti auskarai. Tamsi oda blizgėjo kaip aksomas. Tomą

apakino vaivorykštės spalvų atšvaitai nuo jos masyvaus žiedo su briliantų rože, kai jis bučiavo ranką dievinamai moteriai.

Žozefina rimtu veidu priėmė celofaninį paketą su trimis rožinėmis orchidėjomis. Vis taip pat rimtai ji tarė:

— Dėkoju jums, ponas Lyvenai. Sėskitės. Morisai, malonėk atkimšti šampaną.

Jie buvo trise, nes pulkininką Simeoną Debra neapsikentęs išgrūdo namo.

Tomas Lyvenas pasidairė po saloną. Čia stovėjo didžiulis veidrodis ir fortepijonas, apkrautas natomis. Tomas išvydo plakatą:

Marselio operos rūmai
ŽOZEFINA BEIKER
„KREOLĖJE“
Trijų veiksmų Žako Ofenbacho operoje
Premjera: 1940-ųjų gruodžio 24-ąją

Pulkininkas Debra pripylė krištolo taures ir tarė:

— Išgerkim už moterį, kuriai jūs turėsit dėkoti už gyvybę, ponas Lyvenai!

Tomas žemai nusilenkė Žozefinai:

— Aš visuomet tikėjausi, kad jūs suprasit mano veiksmus, madam. Jūs — moteris ir, manau, nekenčiat prievartos ir karo, žudynių ir kraujo dar labiau negu aš.

— Žinoma, — atsakė gražuolė. — Tačiau aš taip pat myliu ir savo kraštą. Jūs gerokai mums pakenkėt, sunaikindamas tikruosius sąrašus.

— Madam, — atsakė Tomas Lyvenas, — ar ne labiau būčiau pakenkęs jūsų kraštui, jei būčiau perdavęs sąrašus vokiečiams, užuot juos sudeginęs?

Įsikišo Debra:

— Tai tiesa. Užteks apie tai. Galų gale tai per jus mes išnešėme sveiką kailį iš Madrido. Jūs — ypatingas tipas, Lyvenai. Bet prisiekiu: jei dar sykį apvyniosit mus aplink

pirštą — tuomet jau nebus šampano, nors ir kaip Žozefina suprastų jūsų veiksmus. Kitą sykį nebegrįšite nuo molo!

— Klausykit, Debra, jūs man patinkat. Aš myliu Prancūziją. Tačiau jau dabar galiu neabejodamas pasakyti: jei priversit mane dirbti jums, aš ir vėl jus apmausiu. Aš nenoriu kenkti nė vienai šaliai — net ir savo tėvynei.

Žozefina tyliai paklausė:

— O gestapui?

— Prašau?

— Ar gestapui jūs taip pat bijotumėt pakenkti.

— O jam kenkti, madam, man būtų itin malonu.

Pulkininkas Debra pakėlė ranką:

— Jūs tikriausiai žinot, kad šiuo metu kartu su anglais mes kuriam okupuotoj ir neokupuotoj Prancūzijoj naują slaptąją tarnybą ir pasipriešinimo judėjimą.

— Taip, žinau.

— Pulkininkas Simeonas gavo savo naujojo viršininko Paryžiuje nurodymą atvilioti jus į Marselį ir nužudyti. Tačiau jis pakalbėjo apie jus su Žozefina. Žozefina informavo mane ir paprašė įsikišti...

— Madam, — pasakė Tomas nusilenkdamas, — ar galiu jums dar įpilti šampano?

— Lyvenai, man metas grįžti į Kasablanką. Žozefina išvyks tenai po kelių savaičių. Mes gavome atitinkamus nurodymus iš Londono. Čia liks tik pulkininkas Simeonas. Kokia jūsų nuomonė apie šį žmogų?

Tomas mandagiai atsakė:

— Nenorėčiau jums meluoti.

Debra atsiduso:

— Simeonas — geros širdies žmogus. Aistringas patriotas.

— Didvyriškas karys! — pridūrė Tomas.

— Narsus pramuštgalvis! — įsiterpė Žozefina.

— Taip, taip, taip, — tarė Debra. — Tačiau, deja, jam trūksta vieno dalyko. Mes visi žinom, ko jam trūksta, galiu ir nesakyti.

Tomas apgailestaudamas linktelėjo:

— Drąsa įrodoma ne vien kumščiais, — tarė Žozefina. — Tam reikia ir galvos. Jūs, ponas Lyvenai, ir pulkininkas Simeonas, kitaip tariant, galva ir kumštis — tai bent būtų komanda!

— Vienas jis niekaip nesusidoros su savo užduotimi.

— Kokia užduotim?

Debra kandžiojo lūpas:

— Padėtis rimta, Lyvenai. Nenoriu vaizduoti savo tautiečių angelais. Tarp mūsų irgi netrūksta niekšų.

— Niekšų yra visur, — tarė Tomas.

— Mūsų prancūziški niekšai — okupuotoj ir neokupuotoj zonoj — bendradarbiauja su naciais. Jie išdavinėja mūsų žmones, pardavinėja savo šalį. Prancūzų niekšai išlaikomi gestapo. Aš pasakiau gestapo, ponas Lyvenai.

— Girdėjau, — pasakė Tomas.

— Jūs — vokietis. Mokate elgtis su vokiečiais. Ir bet kada galit suvaidinti prancūzą.

— O Dieve, štai jau ir vėl prasidėjo!

— Tie žmonės ne tik išduoda savo šalį, bet ir plėšia ją, — tarė Debra. — Pavyzdžiui, prieš keletą dienų čionai iš Paryžiaus atsibeldė du vyrai, superkantys auksą ir valiutą.

— Prancūzai?

— Prancūzai, dirbantys gestapo pavedimu!

— Kas jie?

— Vienas išdavikas Žanas Beržjė, o kitas — Polis de Lesepsas.

Tomas Lyvenas pamąstė įsmeigęs žvilgsnį į vieną tašką. Paskui tarė:

— Gerai, Debra. Aš padėsiu jums surasti tuos jūsų išdavikus. Bet ar pažadat, kad tada leisit man išvykti?

— Kur jūs ketinat vykti?

— Jūs žinot. Į Pietų Ameriką. Ten manęs laukia draugas, bankininkas Lindneris. Aš nebeturiu pinigų, tačiau Lindneriui jų pakanka...

— Ponas Lyvenai...

— ... jis turi milijoną dolerių. Jei gaučiau iš jūsų naują pasą, jam tarpininkaujant, būtų nesunku gauti ir vizą...

— Ponas Lyvenai, paklausykit...

— O turėdamas vizą, gaučiau ir bilietą į laivą... — Tomas nutilo. — Ką jūs ten norėjot pasakyti?

— Man labai gaila, ponas Lyvenai, man tikrai labai gaila, tačiau, deja, jūs jau nebeišvysite savo draugo Lindnerio.

— Ką tai reiškia? Sakykit man viską, neslėpkit. Aš ir taip jau darausi panašus į nelaimių šauklį. Kas nutiko mano draugui Lindneriui?

— Jis žuvo, — tarė Debra.

— Žuvo? — pakartojo Tomas. Jo veidas pakeitė spalvą ir pasidarė pilkas. Valteris Lindneris žuvo. Mano paskutinė viltis. Mano paskutinis draugas. Paskutinis šansas paspukti iš šio beprotiško žemyno...

— Jūs sėdėjot kalėjime ir negalėjot to žinoti, — tarė Debra. — Lindnerio laivas 1940–ųjų lapkričio 3–iąją užplaukė ant minos netoli nuo Bermudų salyno. Jis nuskendo per tris minutes. Išsigelbėjo tik vienas kitas. Lindnerio su žmona tarp jų nebuvo...

Tomas Lyvenas sėdėjo panarinęs galvą, susikūprinęs. Jis sukinėjo rankoj šampano taurę.

— Jei būtumėt plaukęs kartu, tikriausiai irgi būtumėt žuvęs, — prašneko Debra.

— Taip, — pasakė Tomas — ta mintis, aišku, labai paguodžia.

18

Auštant 1940–ųjų lapkričio 26–osios rytui, tylus ir susimąstęs Tomas Lyvenas grįžo iš viešbučio į „senąjį kvartalą", o tiksliau — į butą Ševaljė Rozos gatvės namo trečiajame aukšte. Jie ilgai gėrė ir aptarinėjo ateities planus su Žozefina Beiker ir pulkininku Debra.

Akimirksnį Tomas vos nepasidavė pagundai pažadinti sujauktoje lovoje miegančią Šantalę ir įkrėsti jai į kailį. Tačiau nusprendė pirmiausia išsimaudyti karštoje vonioje. Čia jį ir surado — išgirdusi dainavimą — gražioji draugužė.

Kol Šantalė gramdė ir trynė jam nugarą, Tomas papasakojo apie savo nuostabų išsigelbėjimą — nelabai daug, nes dabar jis jau negalėjo beatodairiškai ja pasikliauti.

Baigdamas Tomas pasakė:

— Jie paleido mane, nes aš jiems reikalingas. Turiu atlikti vieną reikaliuką. O kad jį atlikčiau, turėsi man padėti. Šitaip, manau, mudu galėtume susitaikyti.

Šantalės vis dar kaltės kupinas žvilgsnis nušvito:

— Tu gali man atleisti?

— Aš privalau — tu juk man reikalinga.

— Man nesvarbu kodėl, svarbiausia — kad atleistum, — sušnabždėjo ji ir pabučiavo Tomą. — Aš viską padarysiu dėl tavęs. Ko tau reikėtų?

— Poros luitų aukso.

— L... L... aukso? Kiek?

— Na, panašiai penkių–dešimties milijonų frankų vertės.

— Tikrų luitų?

— Tokių su švinine šerdimi, žinoma.

— Na, jeigu tik tiek.

— Tu prakeikta ragana, — tarė jis. — Velnio išpera — per tave aš vėl įsipainiojau į šią istoriją. Netrink taip smarkiai!

Ji ėmė trinti dar smarkiau ir šūktelėjo:

— Ak, aš taip džiaugiuosi, kad jie nenupylė tavęs, mielasis!

— Liaukis!

Ji iš visos gerklės nusikvatojo ir ėmė jį kutenti.

— Baik, arba numausiu tau kelnaites!

— Tau bus nelengva — aš jų neturiu!

— Na, palauk! — Tomas pačiupo merginą, ji sucypė, patiško purslai, ir staiga ji atsidūrė vonioje, ant jo, šiltame

muiluotame vandenyje. Šantalė kvykė ir šaukė, juokėsi ir spjaudėsi, bet po to nurimo Tomo glėbyje.

Staiga jis nejučia pagalvojo apie nelaimingąjį Lazarą Alkobą, vargšą Valterį Lindnerį ir jo žmoną, apie nuskendusio laivo keleivius ir jūreivius, apie pasmerktus mirčiai kareivius apkasuose — apie visus nelaimingus žmones. Koks trumpas buvo jų gyvenimas ir koks sunkus. Koks baisus galas jų laukė. Ir kaip mažai laimės jie patyrė gyvenime.

19

1940-ųjų gruodžio 4-ąją, trečiadienį, „Bristolio" viešbučio Kanbjero gatvėje prabangiame kambaryje vegetariškiems pietums susirinko trys ponai. Meniu sudarė vienas iš jų ir skrupulingai kaip tikras gurmanas pasižiūrėjo, ar taip viešbučio virtuvėje pagaminti valgiai.

Šie trys ponai buvo: Žakas Beržjė, Polis de Lesepsas ir Pjeras Hunebelis.

Polis de Lesepsas buvo niūrus liesas tipas, aštriais veido bruožais, kokių trisdešimt septynerių metų.

Žakas Beržjė vyresnis, storesnis, rausvesnis, šiek tiek per elegantiškai apsirengęs, manieringais judesiais, aukštu balsu ir kicenančia eisena. Jis dėvėjo tamsiai raudoną aksominę liemenę ir tamsiai mėlyną kostiumą ir buvo pernelyg smarkiai išsikvėpinęs.

Galų gale Hunebelis, tas pats ponas, kuris rūpinosi pietumis, buvo kaip du vandens lašai panašus į mūsų bičiulį Tomą Lyveną, ir tai nenuostabu, nes Tomas Lyvenas dabar vadinosi nebe Leblanku, o Hunebeliu. Atidus skaitytojas, matyt, supras, kodėl Tomo kišenėje gulėjo naujas prancūzų slaptosios tarnybos išduotas pasas...

Tai buvo pirmasis pono Hunebelio susitikimas su ponais de Lesepsu ir Beržjė, pastarąjį, atrodo, vis labiau žavėjo jaunasis vyriškis. Jo liūdnų mergaitiškų akių žvilgs-

nis nuolat lydėjo Tomą. Kviesdamas abu šiuos ponus pietų, Tomas pasiūlė advokatui Beržjė pelningą sandėrį.

— Galbūt aptarsim tai prie gero valgio, — pasiūlė jis.

— Su džiaugsmu, ponas Hunebeli, tik prašau — jokios mėsos, — spygtelėjo estetas Beržjė.

— Jūs vegetaras?

— Šimtaprocentinis. Be to, aš ir nerūkau. Ir negeriu.

Ir su mergaitėmis, matyt, nelabai prasidedi, mažyli, pamanė Tomas. Tik gestapui nori dirbti, angelėli be sparnų...

Užkandžiaudami Ženevos būdu sutaisytais salierais ponai užmezgė pokalbį. Išpuoselėtasis Beržjė pasakė:

— Nuostabu, ponas Hunebeli, tiesiog nuostabu. Griežinėliai tirpsta burnoje.

— Taip ir turi būti, — atsakė Tomas Lyvenas rimtai. — Imam gražias, tačiau ne per dideles salierų šaknis.

— Ne per dideles, aišku, — atsakė Beržjė, rydamas Tomą akimis.

— Jas nuplaunam, nuvalom ir verdam pasūdytam vandeny, kol suminkštės, tačiau svarbu jų nepervirti.

— Svarbu nepervirti, — kaip aidas atsiliepė advokatas, jo kvepalai erzino Tomui uoslę. — Užrašykit man receptą, pone. — Ant išpuoselėtų pirštų jis mūvėjo keturis žiedus su spalvingais akmenimis, jo žvilgsnis vis labiau slėgė Tomą.

Su šituo viskas aišku, galvojo mūsų bičiulis, su juo nebus sunkumų. Reikėtų labiau pasidomėti Lesepsu.

O tuo metu pats Lesepsas be jokios įžangos paklausė:

— O kuo mes galim jums pasitarnauti, pone?

— Ponai, Marselis — mažas miestas. Pasklido kalbos, kad jūs atvykot čionai iš Paryžiaus su tam tikrais ketinimais.

Tuo metu padavėjas atnešė pagrindinį patiekalą, ir Tomas nutilo. Žvelgdamas į padėklus, advokatas verksmingai sušuko:

— Bet aš juk primygtinai prašiau: jokios mėsos!

Lesepsas nutraukė jį:

— Kokiais ketinimais, ponas Hunebeli?

— Na — hm, valiuta ir auksas. Sklinda kalbos, kad jūs tuo domitės.

Lesepsas ir Beržjė susižvalgė. Valandėlę kambaryje viešpatavo tyla.

Galų gale Lesepsas — 1947–aisiais jis buvo prancūzų vyriausybės apkaltintas kolaboravimu ir nuteistas — lediniu balsu prašneko:

— Sklinda kalbos, taip?

— Taip, sklinda. Paimkit sojų ekstrakto, ponas Beržjė.

— Mielas drauge, — atsakė advokatas ir pažvelgė tiesiai Tomui į akis, — aš sujaudintas. Tai, ką aš palaikiau mėsa, iš tikrųjų ne mėsa, o skonis tiesiog *formidable**. Beje, kas čia?

Lesepsas nervingai prašneko:

— Ponas Hunebeli, jūs kalbėjot apie auksą ir valiutą. O kas, jei mes iš tiesų tuo domimės?

Tomas tarė Beržjė:

— Čia grybų pjausnys. Skanu, tiesa? — Jis pasisuko į Lesepsą. — Aš turiu parduoti aukso.

— Jūs turit aukso? — nutęsė Lesepsas.

— Taip.

— Iš kur?

— Nemanau, kad tai įdomu, — išdidžiai atsakė Tomas. — Aš juk neklausinėju, kieno pavedimu jūs visa tai darote.

Lesepsas nuvėrė jį ryklio akimis:

— Kiek aukso jūs galite mums pateikti?

— Žiūrint, kiek jums reikia.

— Abejoju, — tarė Lesepsas, — kad jūs tiek turėsite.

Staiga švelnusis advokatas kikendamas pranešė:

— Mes ketiname pirkti už du šimtus milijonų!

Velniai rautų, pamanė Tomas, čia kvepia milžiniška afera!

---

* Nuostabus (*pranc.*).

Ypatingas šnicelis atneša daugelio milijonų frankų pelną...

SALIERAI ŽENEVIŠKI

Vidutiniai salierų gumbai nuplaunami, nuvalomi ir išverdami pasūdytame vandenyje, kad ne per daug suminkštėtų. Salierai nulupami ir supjaustomi plonais griežinėliais. Į gilų porceliano dubenį įdedama truputį šviežio sviesto, tada — sluoksnį saliero griežinėlių, apibarstoma tarkuotu ementalio sūriu ir sviesto kąsneliais. Tada vėl dedamas salierų sluoksnis ir taip kartojama iki pat dubens viršaus. Pačiame viršuje — sūris ir sviestas. Dubuo uždengiamas ir įstatomas į puodą su nesmarkiai verdančiu vandeniu. Kaitinti reikia mažiausiai valandą. Į stalą valgis tiekiamas tame pačiame dubenyje nepamaišius.

GRYBŲ PJAUSNIAI

1 svaras šviežių voveraičių nuvalomas, grybai supjaustomi į keturias dalis. Du dideli svogūnai supjaustomi griežinėliais, smulkiai prikapojama petražolių ir kartu su grybais troškinama keptuvėje sviesto, kol grybai pradės kepti. Dabar įdedamos 2 išmirkytos, be plutos, nuspaustos bandelės, ir viskas patroškinama. Troškinys sumalamas mėsmale su smulkiu sieteliu, galop sumalama bulvė. Viskas labai gerai išmaišoma ir atšaldžius įmušamas kiaušinis. Džiūvėsėlių dedama tik tuomet, jei masė išėjo per minkšta. Paskaninama ančiuvių pasta ir keliais lašais sojos arba kokio kito ekstrakto, pagaminto ne iš mėsos, o iš mielių. Paskui įberiama druskos ir pipirų. Padaromi ne per daug ploni pjausniai ir apvoliojami miltuose, kiaušinyje, džiūvėsėliuose. Kepami svieste, kol gražiai pagels. Pjausniai papuošiami citrinos griežinėliais ir kapariais.

KRIAUŠĖS SU VANILINIAIS LEDAIS IR ŠOKOLADO PADAŽU

Į ne per mažus ledų ar kompoto indelius įdedama po rutulį vanilinių ledų ir uždengiama viena arba dviem konservuotų kriaušių puselėm. Viskas apipilama tirštu, labai karštu šokolado padažu ir iškart tiekiama į stalą.

Štai kaip gaminamas šokolado padažas: 100 g gero kartaus šokolado ištirpinama su nedideliu vandens kiekiu puodelyje, įstatytame į kitą verdančio vandens puodą. Šokolado negalima tarkuoti ar trupinti. Į suskystėjusį šokoladą pilama pieno ar grietinėlės, kol pasidaro tirštas padažas.

20

Velniai rautų, pamanė ir padavėjas, už sienos besiklausantis pokalbio, čia kvepia milžiniška afera! Pliaukšėdamas liežuviu jis nužingsniavo prie nediduko viešbučio baro, kuris šiuo metu buvo pustuštis. Čia sėdėjo žaliūkas su pasišiaušusiais plaukais ir gėrė perno.

— Ei Bastianai, — tarė jam padavėjas.

Žaliūkas pakėlė galvą. Jo akutės buvo mažytės, o rankos didžiulės kaip krovėjo.

— Apie ką jie šnekasi? — paklausė jis.

Padavėjas atpasakojo pokalbį prabangiajame kambaryje. Žaliūkas Bastianas Fabras švilptelėjo pro dantis:

— Du šimtai milijonų, o Viešpatie! — Jis įspraudė pinigų padavėjui į delną. — Klausykis toliau, įsidėmėk kiekvieną žodį. Aš tuoj grįšiu.

— Gerai, Bastianai, — atsakė senasis padavėjas.

Bastianas — jo aprangą sudarė odinis švarkas, beretė ir pilkos kelnės — paliko barą, apsižergė seną dviratį ir nuvažiavo palei „senąjį uostą" Belgų krantinės link. Čia buvo dvi žymiausios miesto kavinės — „Sintra" ir „Skrudinta kava". Abiejose buvo sudarinėjami visokiausi nelegalūs sandėriai. „Sintra" buvo modernesnė, čia rinkosi turtingesni žmonės — graikų pirkliai, turkai, olandai ir egiptiečiai.

Bastianas pasuko į mažesnę, senamadiškesnę — „Skrudinta kava". Čia, tamsiu medžiu išmuštoje salėje, kur didžiuliai dulkėti veidrodžiai atspindėjo pilką dienos šviesą, rinkosi tik vietiniai. Šią pietų valandą dauguma gėrė pastišą — saldų aperityvą, 1939–aisiais kainavusį du frankus, o dabar — dešimt: visi patriotai šituo piktinosi.

Vyno pirkliai, sukčiai, kontrabandininkai, emigrantai ir spekuliantai — visi jie rinkosi „Skrudintoje kavoje". Bastianas čia pažinojo daugelį. Jis sveikinosi, ir jį sveikino. Salės gale buvo durys, prie kurių kabojo lentelė su užrašu:

UŽDARA DRAUGIJA

Milžinas pabeldė keturissyk lėtai, dusyk greitai. Durys atsivėrė, ir Bastianas žengė į vidų.

Čia degė elektros lemputė, nes nebuvo lango. Tvyrojo debesis tabako dūmų. Prie ilgo stalo sėdėjo penkiolika vyrų ir vienintelė moteris. Vyrukai buvo šaunūs, kai kurie barzdoti, kiti — sulaužytom nosim arba randuoti. Tarp jų buvo afrikiečių, armėnų ir korsikiečių.

Moteris sėdėjo stalo gale. Ji mūvėjo raudoną kepuraitę, iš po kurios veržėsi juodų plaukų sruogos. Ji dėvėjo ilgas kelnes ir odinį švarką. Pašaliniam šio vaizdo stebėtojui, matyt, išsyk būtų paaiškėję, kad Šantalė Tesjė šios gaujos valdovė, absoliuti valdovė, vieniša vilkė, negailestinga karalienė.

— Kodėl tu pasirodei tik dabar? — išsyk užsipuolė ji Bastianą, maldaujamu žvilgsniu žiūrintį į ją. — Mes jau visą pusvalandį tavęs laukiam.

— Trijulė nelabai skubėjo... Advokatas susivėlino...

Šantalė nutraukė jį šaižiu balsu:

— Ar negali įsigyti kitos kepurės? Mane jau vemti verčia! Ar kiekvienam būtina žinoti, kad jūs — smuklės bernai?

— Atleisk, Šantale, — taikiai pasakė Bastianas ir sumišęs nusiėmė taukuotą beretę. Paskui jis papasakojo, ką nugirdo „Bristolio“ viešbučio padavėjas. Kai Bastianas paminėjo du šimtus milijonų, kambaryje nuvilnijo susijaudinimo banga. Keli ponai švilptelėjo, vienas vožė kumščiu į stalą, ir visi suklego.

Pliėninis Šantalės balsas perrėkė visus:

— Galbūt ponai malonės užčiaupt snukius?

Įsiviešpatavo tyla.

— Čia kalba tik tas, kuris gavo žodį, aišku? — Šantalė atsilošė. Ji įsakė: — Cigaretę.

Du sukčiai puolė jos aptarnauti. Šantalė išpūtė dūmų kamuolį.

— Dabar visi ištempkit ausis. Aš pasakysiu jums, ką reikės daryti.

Šantalė Tesjė, gaujos vadeiva, mėgstanti odą, ėmė aiškinti. Ir visi klausė pastatę ausis.

21

Atėjo 1940–ųjų gruodžio 5–oji, ketvirtadienis. Marselyje jau buvo labai šalta. Du ponai užėjo į ūkinių prekių krautuvėlę Romos gatvėje.

Vienas ponas tarė:

— Man reikėtų keturių stačiakampių pyrago formų.

— O jums? — paklausė pardavėja antrojo pono.

Šis atsakė:

— Man reikėtų trijų stačiakampio pyrago formų, gražute, jeigu galima.

Pirmasis ponas, raumeningas milžinas pasišiaušusiu kuodu vadino save Bastianu Fabru, tai buvo jo tikras vardas.

Antrasis ponas buvo gerai apsirengęs ir puikiai išauklėtas. Jis vadino save Pjeru Hunebeliu, tačiau tai nebuvo jo tikras vardas. Dar visai neseniai jis vadinosi Žanu Leblanku, nors jo tikrasis vardas ir pavardė buvo Tomas Lyvenas.

Abu ponai už didelę karo meto kainą įsigijo septynias plieninės skardos formas. Tačiau nebuvo panašu, kad jie ketintų kepti pyragus. Mat vėliau ponai pirko ne miltus, cukrų, šafraną ir sviestą, o devynis kilogramus švino, didelę plokštę ugniai atsparaus šamoto ir nedidelį propano dujų balionėlį — visa tai jie įsigijo sendaikčių krautuvėlėje Mazagrano gatvėje.

Visko prisipirkę ponai patraukė atgal į „senąjį kvartalą“. Jie beveik nesikalbėjo, nes buvo ką tik susipažinę.

Tomas Lyvenas galvojo: štai einu su šiuo orangutangu gaminti netikrų aukso luitų; baisu! Tačiau baisiausia tai, kad man labai įdomu sužinoti, kaip juos gamina profesionalas.

Vieno dalyko Tomas negalėjo suprasti — Šantalės elgesio. Kai jis papasakojo apie du aukso pirkėjus, ji pareiškė:

— Na, puiku, mielasis. Mano organizacija — tavo paslaugoms. Penkiolika pirmaklasių specialistų. Mes paliekam kvailių vietoj abu gestapo agentus *ir* tavąjį pulkininką Simeoną, o sąrašus parduodam tam, kuris siūlys didžiausią kainą!

— Ne, ne, tik ne pulkininką. Aš pažadėjau jam padėti.

— Na, tu ir diegas! Vokiškas idealizmas, ar ne? Vemti verčia. Prašom, tuomet pradėk veikti, tačiau pats vienas! Gaminkis auksą pats, mielasis; nė vienas mano žmogus tau nepadės!

M... taip, štai kokia padėtis buvo prieš tris dienas. Tačiau per tą laiką Šantalė, matyt, apsigalvojo visai kitaip. Ji buvo švelni ir aistringa kaip niekad. Per vieną iš nedaugelio ramių minučių praeitą naktį ji prisipažino gulėdama Tomo Lyveno glėbyje:

— Tu teisus, privalai tesėti pažadą. — Bučinys. — Ak, aš tave myliu dar stipriau už tavo padorumą... — Du bučiniai. — Gali imti net ir Bastianą... Gali imti visus mano žmones...

Greta milžino Bastiano Fabro, stumiančio vežimaitį su pirkiniais, Tomas žingsniavo kreivomis, prišnerkštomis „senojo kvartalo" gatvėmis ir mąstė: „Ar galiu aš pasitikėti Šantale, ta nenaudėle? Argi ji jau sykį nėra manęs apgavusi? Ji kažką rezga. Bet ką?"

Į šį klausimą Bastianas Fabras galėjo atsakyti išsamiai. Greta liekno, elegantiško Tomo Lyveno stumdamas vežimaitį purvinomis, prišnerkštomis „senojo kvartalo" gatvelėmis Bastianas mąstė: „Šis jaunas ponulis man visai nepatinka. Gyvena pas Šantalę. Jų santykiai man visai aiškūs. Keletas ponų jau gyveno pas Šantalę. Tačiau tas Pjeras Hunebelis, atrodo, bus įkritęs jai į širdį. Susidėjusi su juo šefė prarado savitvardą. Velniai rautų dar kartą!"

Bastianas prisiminė, kokiais žodžiais Šantalė apibūdino jaunąjį poną per gaujos pasitarimą „Skrudintos kavos" kavinėje: „Šviesi galva. Jūs, avinai, neverti nė jo kojos piršto".

— Na, na, — išdrįso paprieštarauti Bastianas.

Šantalė užpuolė jį lyg raketa:

— Užsičiaupk! Nuo šiandien darysi viską, ką jis tau lieps!

— Bet pala, Šantale...

— Užčiaupk žabtus! Tai *įsakymas*, supratai? Tu nuvesi jį pas Bulė, ir jūs pagaminsit netikrus aukso lydinius! O kiti tuojau pat organizuokit sekimą. Aš noriu žinoti, ką jis veikia, dieną ir naktį!

— Ką jis veikia naktį, tau geriau žinoti.

— Dar žodis, ir gauni į snukį! Tai mano meilė, aišku? Vaikinas tik per daug padorus. Kol jis tenai tariasi su tom gestapo kiaulėm, turim už jį pagalvoti. Jis pats *nežino*, kas jam geriau...

Taip kalbėjo Šantalė.

Kėblindamas šalia Tomo per „senąjį kvartalą" Bastianas niūriai galvojo: „Man regis, šis vaikinas *puikiai* žino, kas jam geriau".

Taip galvojo Bastianas. Tačiau jis nepasakė to, ką galvoja, o tarė:

— Mes atėjome. — Ir sustojo prie keturioliktu numeriu pažymėto namo D'Obanjės gatvėje. Į dešinę nuo durų buvo pritvirtinta daug mačiusi, suskilinėjusi, emaliuota lentelė su užrašu:

DR. RENĖ BULĖ
DANTŲ GYDYTOJAS
9–12; 15–18 val.

Jie užėjo į namą ir paskambino prie vienerių durų. Jos atsidarė.

— Na, pagaliau, — tarė Renė Bulė. Tai buvo mažiausias vyras, kokį Tomas Lyvenas buvo matęs savo gyvenime, ir labiausiai išsipuošęs. Jis vilkėjo sniego baltumo paltą, nešiojo pensnė su auksiniais rėmeliais, buvo su nuostabaus grožio dirbtiniais dantimis.

— Užeikit, vyručiai. — Daktaras pakabino ant durų rankenos lentelę su užrašu:

ŠIANDIEN PACIENTŲ NEPRIIMU!

Tada užrakino duris ir nuėjo pro kabinetą su stomatologo krėslu ir blizgančiais prietaisais į laboratoriją, šalia kurios buvo nedidelė virtuvėlė. Ten Bastianas greit supažindino abu ponus. Jis paaiškino Tomui:

— Daktaras — mūsų nuolatinis pagalbininkas. Šefė pasirašius su juo išimtinę sutartį.

— Taip, tačiau tik netikram auksui. Jeigu jūs, brolyčiai, turit problemų su dantimis, eikite kur nors kitur, — subambėjo mažius ir pažiūrėjo į Tomą. — Keista, kad mes dar nebuvom susitikę. Jūs naujokas gaujoje?

Tomas linktelėjo.

— Jis ką tik iš kalėjimo, — maloniai paaiškino Bastianas. — Šefė dėl jo iš proto kraustosi. Darbą ji apmokės pati.

— Gerai. Atsinešėt formas? Nuostabu, nuostabu. Galiu iškart pagaminti septynis luitus, nereikės laukti, kol tas mėšlas atšals. — Daktaras Bulė išvyniojo pyrago formas ir surikiavo jas į eilę. — Ilgis tinkamas, — tarė jis. — Jums juk reikia kilograminių luitų, ar ne? Taip ir maniau. — Jis pasisuko į Tomą. — Jeigu jums įdomu, galite pažiūrėti, jaunuoli. Niekados negali žinoti, ko dar prireiks gyvenime.

— Jūs teisus, — pasakė Tomas ir pats save kaltindamas pakėlė akis į dangų.

Bastianas subambėjo:

— Esu matęs tai jau šimtą kartų. Geriau atnešiu ko nors paėsti.

— Tik prašyčiau ko nors stipresnio, — tarė dantistas,— lydymas atima daug jėgų.

— Vis tiek šefė už viską moka. Ko pageidautumėt?

Mažius sučepsėjo:

— Henris iš pirmojo aukšto gavo keletą puikių kaimiškų ančių. Jis dabar pardavinėja jas iš po skverno, kad ne-

suuostų vaikinai iš ekonominės tarnybos. Gražios antytės. Mažai taukų ir švelnūs kauleliai. Viena sveria daugiausia tris svarus.

— Na, tuomet atnešiu iškart dvi, — tarė Bastianas ir išėjo.

Daktaras Renė Bulė pasakė:

— Gaminant netikro aukso luitus, problema yra ta, kad auksas ir švinas lydosi skirtingoje temperatūroje, be to, skiriasi jų specifinis svoris. Švinas lydosi jau 327°C temperatūroj, o auksui išlydyti reikia 1063°. Tokios aukštos temperatūros pyrago formos neišlaikytų. Todėl turėsim iškloti jas šamotu.

Mažasis vyras tiksliai išmatavo formas, paskui nubrėžė ant šamoto plokštės pyrago formos dugną ir sieneles, nudildė tuos brėžius dilde ir nesunkiai išėmė gabalus. Dirbdamas mažius be paliovos dėstė:

— Dabar pagaminsim gipso plytas, šamotu išklotos formos tūrio, iš visų pusių paliekant trijų milimetrų pločio tarpelį. Apačioje, kol gipsas dar minkštas, padarysim iš degtukų keturias kojeles. Kojelės atsirems į šamotinę plokštę, taigi liks trijų milimetrų tarpelis... Nenorit užsirašyti?

— Turiu gerą atmintį.

— Tikrai? Na, puiku... Kai gipso plytas sudėsim į formas, imsim tiglyje lydyti auksą.

— Kaip jūs gaunat tokią aukštą temperatūrą?

— Su litavimo lempa ir propano balionėliu, kurį atnešėt, jaunuoli.

— O kokį auksą naudojat?

— Dvidešimt dviejų karatų, žinoma.

— Kur jo gauti?

— Bet kurioje auksakalystės įmonėje. Aš renku aukso laužą ir paskui mainau jį į dvidešimt dviejų karatų auksą. Kai auksas ištirpsta, užpildom juo tarpelius tarp gipso ir šamotinės plokštės. Palaukiam, kol auksas atvės. Negalima jo šaldyti vandeniu — vis dėlto geriau užsirašytumėt. Ga-

liausiai išimu gipso branduolį ir taip jau turiu kilograminio aukso luito vonelę iš plonos auksinės skardos. Šią formą pripilu švino.

— Palaukit, — tarė Tomas, — tačiau švinas juk lengvesnis už auksą.

— Jaunuoli, svoris lieka toks pat kilogramas kilograman. Pasikeičia tik tūris. Aš padariau luitus šiek tiek platesnius. Tokių netikslumų daug aukso kalyklų luituose.

22

Grįžo Bastianas. Jis parnešė dvi nedideles, putnias antis, 2 svarus kaštonų ir patraukė į virtuvę.

Tomas dar kiek pažiūrėjo, kaip gabusis dantistas gamina gipsinę plytą. Paskui nuėjo į virtuvę pažiūrėti, kas ten vyksta. Tomą nupurtė pasibjaurėjimas. Apie aukso luitų padirbinėjimą jis neišmanė nieko. Apie antis žinojo daug ką. O tai, kas dabar buvo daroma su antimi, užgavo jo gurmanišką išdidumą. Kraipydamas galvą jis priėjo prie Bastiano, kuris pasiraitojęs rankoves plušėjo prie lango. Jis jau buvo išmėsinėjęs vieną paukštį ir dabar trynė jį druska iš išorės ir vidaus.

— Kas čia vyksta? — griežtai paklausė jį Tomas Lyvenas.

— Kaip, kas vyksta? — suurzgė užgautas Bastianas. — Ruošiu kepti antį. Jums nepatinka?

— Barbaras.

— Ką jūs pasakėt? — Milžinas nurijo seilę.

— Aš pasakiau, barbaras. Rodos, ketinat kepti ant grotelių.

— Žinoma.

— Tai aš ir laikau barbariškumu.

— Na, tik paklausykit! — Bastianas įrėmė kumščius į šonus, užmiršo visus Šantalės nurodymus, paraudo kaip vėžys ir užbaubė:

— Ką jūs išmanot apie valgio gaminimą, skystaproti?

— Truputį, — ramiai atsakė Tomas. — Bent jau tiek, kad galiu pasakyti, jog jūs darote nusikaltimą.

— Aš dirbau koku laive. Ir visą gyvenimą kepiau antis ant grotelių.

— Vadinasi, visą gyvenimą darėt šį nusikaltimą. Jau nekalbant apie visus kitus.

Pačiu paskutiniu momentu Bastianas prisiminė Šantalės nurodymus. Nežmoniškom pastangom suėmė save į rankas. Bastianas užsikišo abi letenas už nugaros, kad jos neprikrėstų kokių eibių be jo valios. Jo balsas skambėjo įtemptai:

— O kaip jūs gamintumėt antį, ponas Hunebeli?

— Savaime suprantama, tik kinišką...

— Cha!

— ... nes vien šis būdas, su ananasais ir prieskoniais, leidžia išlaikyti subtilų anties skonį, maža to, jį dar labiau atskleidžia!

— Juokinga! — tarė milžinas. — Ant grotelių — vienintelis teisingas receptas!

— Mat jūs nežinot, kas yra valgio kultūra. Džentelmenai renkasi kiniškąjį būdą.

— Klausykit jūs, gerų manierų žinove, jei norite pasakyti, kad... — pradėjo Bastianas, tačiau mažasis dantistas nutraukė jį, timptelėjęs už rankovės.

— Kas yra, Bastianai? Kam ginčytis? Mes juk turim dvi antis! Pamėginkit abu receptus! Aš dar dirbsiu kelias valandas.

Bastianas suniurzgė:

— Turi omeny virėjų varžybas?

— Žinoma, — atsakė mažius ir vėl sučepsėjo. — Aš pabūsiu jūsų teisėju.

Staiga Bastianas išsišiepė ir paklausė Tomo:

— Jūs sutinkat?

— Savaime suprantama. Tiesa, man reikės kai kurių produktų. Grybų. Pomidorų. Ananasų. Ryžių.

Tomo Lyveno antis – pasakiškos draugystės pradžia

ANTIS SU ANANASAIS KINIŠKA

Ne per riebi antis išmėsinėjama paprastai, jai nupjaunamos kojelės. Iš susmulkintų anties kaulų ir vidurių gretai išverdamas stiprus sultinys. Antis supjaustoma gabalėliais, apkepinama troškintuve, kol pagels, paskui apibarstoma miltais ir dar kiek pakaitinama, kol pagelsta. Įpilama sultinio, įdedama šviežias nuluptas pomidoras, keli sukapoti grybai, 4 g glutamato ir pusvalandį viskas troškinama ant silpnos ugnies. Keli ananaso griežiniai supjaustomi į aštuonias dalis, sumaišomi su mėsa ir dar ketvirtį valandos patroškinami. Valgoma su biriai išvirtais ryžiais.

ANTIS ANT GROTELIŲ

Paprastai išmėsinėjama jauna, ne per riebi antis ir įtrinama druska iš vidaus ir išorės. Galima vidų įtrinti česnaku ir prikimšti visokiausių žolelių. Antis – krūtinėle į apačią– įkišama ant grotelių į orkaitę, apačioj pastatoma keptuvė su trupučiu vandens. Kepama vidutiniame karštyje, nuolatos aptepant antį atsiradusiais riebalais, sutekėjusiais į keptuvę. Kepimo trukmė – žiūrint kokio dydžio antis – iki pusantros valandos. 20 min. prieš baigiant kepti, antis apverčiama krūtinėle į viršų. Parudavusi iškeptos anties odelė apšlakstoma šaltu vandeniu, antis 5 min. palaikoma labai karštai, odelė dar labiau apskrus ir suminkštės. Su antimi tinka troškinti kaštonai. Kaštonų imama tiek, kiek šiaip reikėtų virtų bulvių, išlukštenama, nulupama žievė ir troškinama sūdytam vandeny, kol suminkštės. Svarbu, kad kaštonai nesukristų. Tada jie sudedami į sviestą ir patiekiami.

DIEVŲ MAISTAS

Rupaus malimo juoda duona išklojamas didelio stiklinio dubens dugnas ir apšlakstoma trupučiu konjako ar vyšnių trauktinės. Ant viršaus dedamas sluoksnis konservuotų nusausintų vyšnių, sluoksnis plaktos grietinėlės. Šitaip sluoksniuojamas visas dubuo. Paskutinis sluoksnis – plaktos grietinėlės. Apibarstoma tarkuotu šokoladu ir papuošiama vyšniomis. Patiekalas padedamas šaltai, kad gerai sumirktų.

Dantistas sukikeno:

— Eikit tiesiai pas Henrį. Henris turi visko. — Jis suplojo rankom iš pasitenkinimo. — Čia tai bent! Aš jus šio to išmokysiu! Jūs mane šio to išmokysit. Prie ginklų, pliečiai!

Netrukus daktaro Renė Bulė virtuvėje ir laboratorijoj užvirė darbas.

Kai Bastianas trynė *savo* antį česnaku, kimšo žoleles ir guldė paukštį ant grotelių krūtinėle žemyn, Tomas nupjovė savajai kojeles, sukapojo kaulus, išvirė iš jų bei anties liekanų stiprų sultinį. Kol sultinys virė, Tomas nuėjo į mažojo menininko laboratoriją pažiūrėti, kaip jam sekasi.

Daktaras Bulė jau buvo pagaminęs septynias plonasienes aukso voneles. Jis pripildė skysto švino pirmąją. Dantistas kalbėjo:

— Reikia leisti švinui atvėsti. Dabar atvira liko tik viena pusė. Dedam ant viršaus šamotinę plokštę, kad švinas neišsilydytų, susilietęs su skystu auksu. Ta paskutinė šamoto plokštė yra labai svarbu. Per ją nepasikeičia luito paviršiaus spalva, kuri sukeltų įtarimą kiekvienam specialistui.

Tomas grįžo virtuvėn patikrinti sultinio, supjaustė antį gabalėliais ir grįžo atgal į laboratoriją pažiūrėti, kas vyksta su jo luitais.

Daktaras Bulė jau buvo išlydęs tiglyje auksą ir dabar pylė jį ant šamoto plokštės į pyrago formą. Jis kalbėjo:

— Reikia palaukti, kol išnyks putos. Auksas suslūgs pats. Viršuje pakraštys turi būti kiek aukštesnis — panašiai kaip muilo gabalėlio. Na, o kol metalas dar neatvėso — svarbiausias dalykas — praba.

— Atleiskite, kas?

— Praba. Įspaudas, parodantis tikrumą ir aukso koncentraciją. — Daktaras Bulė pasisuko virtuvės pusėn ir šūktelėjo:

— Kokį antspaudą naudoti, Bastianai?

— Liono aukso kalyklos! — suriko milžinas. Jis kaip tik šlakstė paukštį riebalais.

— Na, puiku, — tarė daktaras Bulė. — Aš turiu ištisą kolekciją įvairių bankų ir kalyklų prabų. — Jis parodė ją Tomui. — Išpjausčiau linoleume jų negatyvus, o linoleumo gabaliukus priklijavau prie medinių skiedrelių. Na, dabar žiūrėkit!

Jis paėmė reikiamą antspaudą ir aptepė linoleumą alyvų aliejumi. Paskui daktaras prispaudė linoleumą prie dar minkšto aukso luito paviršiaus. Šnypšdamas sudegė aliejaus sluoksnis. Daktaras žaibiškai pakėlė antspaudą, kad karštas metalas neišlydytų linoleumo. Operacija truko akimirksnį. Luito paviršiuj atsirado įspaudas, kuris atrodė tarsi būtų įkaltas.

Dantistas tarė:

— Nelygumai, pelenai, apnašos — viskas paliekama. Tikrų luitų irgi niekas nevalo.

— O jei apgavystė iškils aikštėn?

— Tai beveik neįmanoma. — Daktaras Bulė papurtė galvą. — Švino šerdis dabar iš visų pusių apgaubta trijų milimetrų storio aukso sluoksniu. Pirkėjas tikrina skalūnu ir druskos rūgštimi. Jis brėžia skalūnu luito kraštą ir ant akmens lieka aukso brūkšnys. Paskui lašina ant to brūkšnio skirtingos koncentracijos rūgštį, norėdamas nustatyti karatų kiekį. Jei aukso brūkšnys liks — vadinasi, auksas dvidešimt dviejų karatų. Na, o čia toks ir yra! — Staiga daktaras ėmė traukti nosimi orą. — Dangaus karaliene, kvepia skaniai! Čia *jo* antis ar *jūsiškė*?

Po valandos ponai tylėdami sėdo pietauti. Iš pradžių suvalgė ant grotelių keptą antį, paskui — kiniškąją. Šalia aušo pirmieji trys aukso luitai. Buvo tylu, įtartinai tylu daktaro Renė Bulė kukliame valgomajame.

Pagaliau Bastianas nusišluostė burną ir prisimerkęs nužvelgė mažąjį dantistą:

— Na, pilk, Renė, kuri buvo gardesnė?

Daktaras Bulė, nutaisęs nelaimingą veidą, žiūrėjo čia į vieną virėją, čia į kitą, čia į Bastianą, čia į Tomą. Mėšlungiškai gniaužėsi didžiulės Bastiano letenos.

Mažasis daktaras sulemeno:

— To neįmanoma apsakyti dviem žodžiais, mielas Bastianai... Viena vertus, aišku, tavo antis... tačiau antra vertus, žinoma...

— Taip, taip, taip, — tarė Bastianas, — pridėjai į kelnes, bijai gauti į kailį nuo manęs? Tuomet aš pabūsiu teisėju. Kiniškoji buvo geresnė! — Jis išsišiepė ir plojo Tomui per nugarą taip, kad šis paspringo. — Manau, aš esu vyresnis. Todėl už tavo antį leidžiu sakyti man „tu". Mano vardas Bastianas.

— Vadink mane Pjeru.

— Aš visą gyvenimą kaip idiotas kepiau antį ant grotelių. Pjerai, vaikine, kodėl nesutikau tavęs anksčiau! Gal žinai dar porą receptų?

— Žinau kelis, — kukliai atsakė Tomas.

Bastianas švytėjo. Staiga jis ėmė žiūrėti į Tomą su pagarba ir simpatija. Edrūnas nugalėjo jo sieloje pavydą:

— Pjerai, žinai, ką aš manau? Aš manau, dabar gimė puiki draugystė!

Bastianas manė teisingai. 1957–aisiais viloje šalia Cecilijų alėjos Diuseldorfe ši draugystė buvo vis tokia pat nauja ir stipri kaip pirmąją dieną. Per tuos septyniolika metų daugelis šio pasaulio galingųjų drebėjo prieš ją...

— Tavo antis irgi buvo nebloga, Bastianai, — tarė Tomas. — Tikrai. Beje, aš dar sutaisiau dievų maisto. Valgykit. Aš jau nebegaliu. Jei prarysiu dar kąsnelį, krisiu vietoj negyvas!

A propos — negyvas...

Kelnas, 1940–ųjų gruodžio 4–oji

Nuo: Abveras, Kelno skyrius.
Kam: Abveras, šefui. Berlynas.
Slaptai 135892/VC/LU/

Grįžęs iš Lisabonos, nuolankiausiai drįstu, ponas admirole, pranešti jums apie dvigubo agento ir išdaviko Tomo Lyveno, arba Žano Leblanko, mirtį.

Pastarasis buvo nušautas 1940–ųjų lapkričio 17–ąją Negrų gatvelėje, namo Nr. 16 kieme. Lyvenas tuo metu buvo apsimetęs savo kameros bendru Lazaru Alkoba ir vilkėjo jo drabužiais.

Nors portugalų tarnybos, savaime suprantama, ir darė viską, kad nutylėtų šį įvykį ir nuslėptų jo aplinkybes, man pavyko gauti nepaneigiamų įrodymų, kad Lyveną nušovė anglų slaptosios tarnybos pasamdytas žudikas profesionalas. Kaip ponas admirolas jau žino, padirbtus sąrašus Lyvenas taip pat pardavė ir anglams bei prancūzams.

Apgailestauju, kad nepavyko įvykdyti įsakymo ir atvežti Lyveno gyvo. Antra vertus, pelnyta jo mirtis nuėmė nuo mūsų pečių dar vieną rūpestį.

Heil Hitler!
Fricas Losas
Majoras ir grupės vadas.

Antras skyrius

1

1940–ųjų gruodžio 6–ąją, po pietų, ponai Hunebelis ir Fabras užsuko į „Bristolio“ viešbutį ir aplankė raudonskruostį storulį advokatą Žaką Beržję. Šis priėmė juos salone. Gestapo apmokamas prancūzų supirkėjas vilkėjo mėlyno šilko rytinį chalatą su šilko nosinaite krūtinės kišenėlėje ir kvepėjo gaivinančiu odekolonu.

Iš pradžių jis šokosi prieš Bastiano dalyvavimą:

— Ką tai reiškia, ponas Hunebeli! Aš nepažįstu šio pono! Ketinu turėti reikalų tik su jumis!

— Šis ponas — geras draugas. Aš nešuosi gana brangias prekes, ponas Beržjė. Su juo jaučiuosi saugesnis!

Advokatas pasidavė. Jo senos, mergaitiškos akys su nebyliu priekaištu žvelgė į elegantiškai apsirengusį Tomą. Galiausiai vegetaras, rūkymo ir moterų priešas Beržjė tarė:

— Mano draugo Lesepso, deja, nėra, kaip nemalonu.

Kaip malonu, pamanė Tomas ir paklausė:

— O kur jis?

— Išvažiavo į Bandolą. — Beržjė papūtė rožines lūpytes, tarsi norėdamas švilptelėti. — Jis perka ten labai didelę partiją aukso, suprantat? Ir valiutą.

— Suprantu. — Tomas davė Bastianui ženklą, šis padėjo ant stalo lagaminuką ir spragtelėjo užraktais. Viduje gulėjo septyni aukso luitai.

Beržjė juos atidžiai patikrino. Jis perskaitė įspaudą.

— Hm. Hm. Liono kalykla. Labai gerai.

Tomas slapčia davė Bastianui dar vieną ženklą, Bastianas paklausė:

— Gal galėčiau nusiplauti rankas?

— Vonia ten.

Bastianas nuėjo į vonią, pilną visokiausių indelių ir buteliukų. Ponas Beržjė be galo rūpinosi savo išvaizda! Bastianas paleido vandenį ir tylutėliai išsėlino į koridorių. Čia jis ištraukė iš durų kambario raktą, išsiėmė iš kišenės seną skardinę dėžutę su bičių vašku ir iš abiejų pusių įspaudė raktą į vašką. Paskui vėl grąžino raktą į spyną, o dėžutę įsikišo kišenėn.

Salone Beržjė kaip tik tyrė aukso luitus. Tai vyko būtent taip, kaip buvo išpranašavęs mažasis daktaras. Beržjė naudojo skalūną ir skirtingų koncentracijų druskos rūgštį.

— Puiku, — tarė jis, patikrinęs visus septynis luitus. Tada svajingai pažvelgė į Tomą: — Ką man su jumis daryti?

— Prašau? — Tomas lengviau atsiduso, nes tuo momentu į saloną įžengė Bastianas.

— Matot, mano darbdaviai, žinoma, reikalauja, kad užregistruočiau kiekvieną pirkinį. Mes sudarinėjam klientų sąrašą...

Sąrašas! Tomo Lyveno širdis suplakė smarkiau. Tai buvo sąrašas, kurio jam reikėjo. Sąrašas su pavardėmis ir adresais žmonių iš neokupuotos Prancūzijos dalies, bendradarbiaujančių su gestapu, parduodančių ne tik savo šalį, bet dažnai ir tėvynainius.

Beržjė prašneko be galo švelniai:

— Mes, be abejo, neverčiam teikti mums informaciją... tai mums ir nepavyktų! — Beržjė nusijuokė. — Bet jeigu ketinat ir ateity su mumis bendradarbiauti, galbūt praverstų šį tą pasižymėti... savaime suprantama, visiškai slaptai...

Visiškai slaptai gestapui, pamanė Tomas ir tarė:

— Kaip norit. Manau, galėsiu dar porąsyk patiekti jums prekių. Taip pat ir valiutos.

— Atleiskit valandėlę, — paprašė Beržjė ir grakščia moters eisena nutipeno į miegamąjį.

— Turi įspaudą? — paklausė Tomas.

— Aišku. — Bastianas linktelėjo. — Klausyk, ar tas vaikinas kartais ne...

— Tu labai pastabus, — atsakė Tomas.

Beržjė sugrįžo. Jis nešėsi portfelį su keturiais užraktais, kuriuos vargais negalais atrakino. Paskui Beržjė išėmė keletą lapų su pavardėmis ir adresais ir parkerį su auksine plunksna. Tomas Lyvenas pasakė savo netikrą pavardę ir netikrą adresą. Beržjė viską pasižymėjo.

— O dabar pinigai, — pasakė Tomas.

Beržjė nusijuokė:

— Nesijaudinkit, tuojau. Prašyčiau jus eiti su manim į miegamąjį.

Miegamajame vienas šalia kito pūpsojo trys didžiuliai lagaminai drabužiams. Iš vieno lagamino Beržjė ištraukė siaurą stalčiuką. Jis buvo kupinas 1000 ir 5000 frankų

banknotų pundelių. Tomui buvo aišku, kad ponai Beržjė ir Lesepsas priversti vežiotis krūvas grynų pinigų. Kitų dviejų lagaminų stalčiukuose, aišku, irgi buvo pinigai. Tomas labai įdėmiai sekė, kur Beržjė padės portfelį su sąrašais...

Už vieną luitą Beržjė mokėjo 360 000 frankų, kitaip tariant, apie 18 000 reichsmarkių, taigi už septynis luitus Tomas gavo 2 520 000 frankų.

Kraudamas priešais Tomą pinigų pundelius Beržjė viliojamai, dviprasmiškai šypsojosi ir akimis ieškojo jo žvilgsnio. Tačiau šis skaičiavo pinigus...

Galų gale Beržjė paklausė:

— Kada mudu vėl pasimatysim, mano drauge?

Tomas apstulbo:

— Kaip? Argi jūs negrįšit į Paryžių?

— O ne, tik Lesepsas. Jis rytoj pusę keturių ekspresu pravažiuos pro Marselį.

— Pravažiuos?

— Taip, jis veža prekes iš Bandolo į Paryžių. Aš užnešiu jūsų auksą jam į vagoną. Bet paskui mes juk papietausim kartu, ką pasakysit, drauguži?

2

Sen Šarlio stotis, pusė keturių, — šiuos žodžius Tomas ištarė po valandos senojo buto šalia Kordri bulvaro bibliotekoje. Butas priklausė vyriškiui, pavarde Žakas Kusto, kuris po daugelio metų tapo įžymiu jūros gelmių tyrinėtoju ir išgarsėjo savo knyga bei filmu „Nebylusis pasaulis“. 1940–aisiais šis buvęs laivyno artilerijos majoras buvo svarbi persona atgimstančioj prancūzų slaptojoj tarnyboj — jaunas, energija trykštantis vyriškis, juodaplaukis ir juodaakis, išsitreniravęs sportininkas.

Kusto buvo įsitaisęs daug mačiusiame supamam krėsle priešais spalvomis mirguliuojančią knygų spintą. Jis rūkė

seną pypkę, prikimštą — *faute de mieux** — trupučiu tabako.

Pulkininkas Simeonas sėdėjo šalia. Jo kostiumas pasigailėtinai blizgėjo per kelius ir alkūnes. Kai pulkininkas užkeldavo koją ant kojos, būdavo matyti skylė jo kairiojo bato pade.

Vargšė, juokinga, apgailėtina prancūzų slaptoji tarnyba, galvojo Tomas. Aš, pašalietis, agentas per prievartą, šiuo metu esu turtingesnis už visą „Deuxième Bureau"!

Elegantiškas ir išpuoselėtas stovėjo tas Tomas Lyvenas, šalia pasidėjęs lagaminėlį, kuriame buvo gabenami ponui Beržjė aukso luitai. Dabar lagaminėlyje gulėjo 2 520 000 frankų...

Tomas Lyvenas tarė:

— Būkit be galo atidūs, kai atvyks ekspresas. Aš žiūrėjau — jis stovi tik aštuonias minutes.

— Būsim atidūs, — tarė Kusto. — Nesirūpinkit, pone Hunebeli.

Simeonas timptelėjo savo siaurą ūselį ir žvelgdamas alkanomis akimis pasidomėjo:

— Jūs manot, kad de Lesepsas gabena daug prekių?

— Paklausius Beržjė — galybę aukso, valiutos ir kitų vertybių. Pietuose jis supirkinėjo vertybes keletą dienų. Jis privalo turėti daug, antraip nevažiuotų į Paryžių. Beržjė perduos jam mano septynis luitus. Manau, bus geriausia, jei tą akimirksnį jūs liepsit suimti abudu...

— Viskas jau paruošta. Draugams iš policijos duotas ženklas, — tarė Kusto.

Simeonas paklausė Tomą:

— Bet kaip jūs gausit sąrašą?

Šypsodamasis Tomas atsakė:

— Nesukit sau galvos, Simeonai. Beje, galite man pagelbėti. Reikia trijų „Bristolio" viešbučio drabuotojo uniformų.

---

* Kai nėra geriau (*pranc.*).

Simeonas išpūtė akis ir prasižiojo. Buvo matyti, kad jis įtemptai galvoja. Tačiau, kol jis stengėsi, įsikišo Kusto:

— Tai galima suorganizuoti. Viešbutį aptarnauja „Saliamono“ skalbykla. Jie skalbia taip pat ir uniformas. O direktoriaus pavaduotojas ten mūsiškis.

— Puiku, — tarė Tomas.

Jis nužvelgė Simeoną su jo skylėtais padais ir nudrengtu kostiumu. Nužvelgė Kusto, taupiai traukiantį nukramtytą pypkutę ir turintį tik žiupsnelį tabako kapšelyje. Jis pažvelgė į lagaminėlį. Ir paskui mūsų bičiulis pasielgė labai jaudinamai — tas įrodė, kad jis turi gerą širdį — bet įrodė ir tai, kad jis vis dar neišmoko laikytis beširdžių žaidimo taisyklių beširdžiame pasaulyje, į kurį jį nubloškė negailestingas likimas...

3

Kai Tomas Lyvenas po pusvalandžio išėjo iš namo Kordri bulvare, pastebėjo, kaip iš nišos mūro sienoje išniro šešėlis ir nusekė jam iš paskos tamsia gatve. Tomas pasuko už kampo ir sustojo. Jį sekęs vyriškis atlėkė kaip akis išdegęs ir tiesiog užšoko ant jo.

— O, pardon, — mandagiai atsiprašė vyriškis ir nusivožė seną taukuotą skrybėlę.

Tomas pažino jį. Tai buvo vienas iš Šantalės žmonių. Jis sumurmėjo kažką nesuprantamo ir dingo.

Juodaplaukė, į katę panaši Tomo Lyveno mylimoji laukė savo bute Ševaljė Rozos gatvėje. Ji pasitiko Tomą audringais bučiniais ir glamonėmis. Šantalė belaukdama Tomo išsipuošė. Degė žvakės. Kibirėlyje su ledu vėso šampanas.

— Pagaliau, *chéri!* Aš taip pasiilgau tavęs.

— Aš tik aplankiau...

— Savąjį pulkininką, žinau, Bastianas man pasakė.

— O kur jis pats?

— Staiga susirgo jo motina. Jis turėjo skubiai išvažiuoti. Žadėjo grįžti rytoj.

— Rytoj, vadinasi, — patikliai tarė Tomas ir atvožė lagaminuką, kuris, tiesa, vis dar buvo pilnas, tačiau jau nebe toks kaip iš pradžių, kai jį prikrovė Beržjė. Šantalė iš džiaugsmo švilptelėjo pro dantis.

— Nešvilpauk per anksti, *chérie*, — tarė jis. — Čia trūksta pusės milijono.

— Ką?

— Taip. Aš padovanojau tuos pinigus Simeonui ir Kusto. Žmonės sėdi tuščiomis kišenėmis. Velniai rautų, man jų pagailo, supranti... Sakykim, kad tie pusė milijono buvo mano dalis. Štai solidus dviejų milijonų likutis ir dar dvidešimt tūkstančių tau ir tavo darbuotojams...

Šantalė pabučiavo jo nosies galiuką. Ji įtartinai ramiai pasižiūrėjo į jo meilės žmonijai priepuolį:

— Mano džentelmenas! Tu nuostabus... Likai visai be pelno!

— Aš turiu tave, — maloniai pasakė jis. Ir be jokios įžangos paklausė: — Šantale, kodėl tu liepei mane sekti?

— Sekti? Aš? Tave? — ji išplėtė katės akis. — *Chéri*, kas čia per nesąmonės?

— Vienas iš tavo vaikinų tiesiog užšoko ant manęs.

— Ak, tai paprasčiausias atsitiktinumas... Dieve, kodėl tu toks įtarus? Ką gi aš turiu padaryti, kad galų gale įsitikintum, jog myliu tave?

— Pasakyk tiesą bent sykį, nenaudėle. Bet aš žinau, kad tai neišpildomas noras, — atsakė jis.

1940-ųjų gruodžio 7-ąją, 15.30 val., Paryžiaus ekspresas punktualiai įriedėjo į Sen Šarlio stoties III peroną. Pro nuleistą pirmos klasės vagono langą žvelgė kokių 37-erių metų vyriškis. Polis de Lesepsas buvo lieso, aštrių bruožų veido, su šaltomis ryklio akimis ir pelenų spalvos retais plaukais.

Jo žvilgsnis naršė po stoties peroną. Staiga Lesepsas išvydo apvalųjį, rėksmingai apsirengusį advokatą Beržję, stovintį šalia nedidelio lagamino.

Polis Lesepsas kilstelėjo ranką.

Žakas Beržjė kilstelėjo ranką.

Traukinys sustojo. Beržjė nuskubėjo į draugo vagoną. O paskui įvykiai klostėsi žaibiškai. Prieš išlipant bent vienam keleiviui, iš minios staiga išniro trisdešimt civiliai apsirengusių kriminalinės policijos darbuotojų. Jie apsupo vagoną ir pakėlė du ilgus lynus, gulėjusius šalia bėgių. Dabar be pareigūnų žinios negalėjai atidaryti nė vienerių durų.

Vienas policininkas užkalbino Beržję, ir netrukus advokatas, įtariamas aukso ir valiutos spekuliacija, buvo suimtas. Lagaminą su septyniais aukso luitais Beržjė vis dar laikė rankoje.

Tuo tarpu kiti du pareigūnai iš abiejų pusių įšoko į vagoną ir areštavo Polį de Lesepsą jo paties kupė.

Tuo pačiu metu „Bristolio" viešbučio ketvirtojo aukšto koridoriumi žygiavo trys uniformuoti viešbučio tarnautojai. Du iš jų labai panėšėjo į Šantalės gaujos narius, trečiasis buvo kaip iš akies trauktas Tomas Lyvenas. Uniformos jiems ne itin tiko.

Be didesnio vargo tarnautojas, panašus į Tomą Lyveną, atidarė vieno apartamento duris. Su nebūdingu viešbučio personalui skubotumu ponai išvilko iš apartamento tris milžiniškus lagaminus, nutempė juos iki tarnybinio lifto, paskui išbogino juos į kiemą, sukrovė į „Saliamono" skalbyklos automobilio bagažinę ir niekieno nekliudomi išvažiavo. Tiesa, ne į minėtąją skalbyklą, o vieno namo Ševaljė Rozos gatvėje pusėn...

Po valandos švytintis Tomas Lyvenas, dabar jau normaliai apsirengęs, įžengė į Žano Kusto butą šalia Kordri bulvaro. Kusto ir Simeonas laukė jo.

Iš meiliojo pono Beržjė portfelio Tomas išėmė sąrašą su šnipų, kolaborantų ir skundikų pavardėmis bei adresais. Jis

triumfuodamas pamojavo lapais. Keista, Simeonas ir Kusto liko sėdėti kaip sėdėję.

Sunerimęs Tomas paklausė:

— Kas nutiko? Ar juos abu sugavot?

Kusto linktelėjo:

— Jie dabar policijos prezidiume.

— O septyni luitai?

— Irgi pas mus.

— Tai kas gi?

— Tačiau daugiau mes nieko neturim, mesjė Hunebeli, — lėtai ištarė Kusto. Jo žvilgsnis nebepaleido Tomo. Pulkininkas Simeonas irgi keistai dėbčiojo į Tomą.

— Ką reiškia: mes daugiau nieko neturim? Juk Lesepsas gabeno ištisą galybę aukso, valiutos ir kitų vertybių!

— Taip, to reikėjo tikėtis, tiesa? — Kusto kramtė apatinę lūpą.

— Jis nieko neturėjo?

— Nė gramo aukso, mesjė Hunebeli. Nė dolerio, jokių brangenybių. Argi ne juokinga?

— Tačiau... tačiau — jis tikriausiai viską paslėpė! Vagone arba šiaip kur nors traukiny. Jis tikriausiai susitarė su geležinkelininkais. Jūs turit apieškoti traukinį! Visus keleivius!

— Mes tai jau padarėm. Liepėm net anglis išversti. Tuščiai.

— Kur traukinys dabar?

— Nuvažiavo toliau. Mes juk negalėjom jo ilgiau laikyti.

Simeonas su Kusto pastebėjo, kad Tomas staiga ėmė kažkaip niūriai šypsotis, nulenkė galvą, be garso judindamas lūpas. Jei Kusto su Simeonu būtų mokėję skaityti iš lūpų, jie būtų supratę, kad Tomas šnabždėjo:

— Ta prakeikta velnio sėkla!

Simeonas to nesuprato. Jis atsitiesė, išpūtė krūtinę ir paklausė su niūria, grėsminga ironija:

— Na, Lyvenai, gal kartais numanot, kur galėtų būti auksas?

— Taip, — lėtai atsakė Tomas Lyvenas, — atrodo, numanau.

4

Degdamas įniršiu, sukandęs dantis ir susikūprinęs, kovodamas su lediniu šiaurryčių vėju, Tomas Lyvenas 1940–ųjų gruodžio 7–osios vakare įsuko į Rojaus gatvę.

Ta prakeikta nenaudėlė Šantalė! Sukčius Bastianas!

Audra šėlo vis smarkiau. Vėjas gatvėse švilpė ir gaudė, dejavo ir kaukė — pats geriausias oras niūriai Tomo nuotaikai.

Šalia senos biržos Rojaus gatvėje stūksojo purvinas daugiaaukštis pastatas. Šio pastato pirmąjį aukštą užėmė vaišinga smuklė „Pas tėtušį".

„Pas tėtušį" savininkas buvo vyras, kurio pavardės nežinojo nė vienas ir kurį visas miestas pravardžiavo „Alyva". Alyva buvo rausvas ir riebus kaip tos kiaulės, kurias jis slapčia skersdavo.

Smuklės kambariuose tvyrojo tirštos dūmų sruogos, lempų šviesa švysčiojo ir mirgėjo. Šį ankstyvą vakarą Alyvos svečiai leido prie aperityvo taurės, aptarinėdami reikalus ir dvasiškai besiruošdami „juodosios rinkos" vakarienei.

Alyva stovėjo atsirėmęs į šlapią barą, su cigarete burnos kamputyje, kai įžengė Tomas Lyvenas. Kiaulės akutės geraširdiškai sublizgo:

— *Bon soir*, mesjė. Ko pageidautumėt? Taurelės pastišo?

Tomas Lyvenas buvo girdėjęs šnekant, kad Alyva savo gėralą gamina pats ir naudoja tam gana keistą produktą — spiritą iš anatomijos instituto. Nė žodžio prieš spiritą! Tačiau buvo kalbama, kad tai spiritas, kuris prieš pavagiant buvo panaudotas anatomijos institute lavonams konser-

vuoti. Šnekėjo, kad keletas Alyvos pastišo vartotojų patyrė ūmius pamišimo priepuolius.

Taigi Tomas pasakė:

— Duokit man dvigubą porciją konjako. Bet tikro!

Jis gavo konjaką.

— Klausykit, Alyva, man reikia pašnekėti su Bastianu.

— Bastianu? Tokio nepažįstu.

— Aišku, pažįstat. Jo butas yra už jūsų restorano. Aš žinau, kad patekti tenai galima tik per jūsų smuklę. Žinau taip pat, kad jūs pranešate Bastianui apie kiekvieną svečią.

Alyva staiga išpūtė žiurkėno žandus. Jo žvilgsnis tapo klastingas:

— Gal tu kartais toks mažytis policijos šiknius, a? Mink iš čia, vaikine, nes tik švilptelėsiu, ir tuzinas mano bičiulių kaipmat išgražins tau snukį.

— Aš ne iš policijos, — pasakė Tomas ir gurkštelėjo konjako. Paskui išsitraukė savo mėgstamąjį chronometrą. Tomas apsaugojo laikrodį nuo visų pavojų, netgi nuo kostarikiečių konsulės, laimingai atsigabeno jį per Ispaniją ir Portugaliją į Marselį. Jis paleido mechanizmą.

Smuklininkas pažiūrėjo nustebęs. Jis paklausė:

— Iš kur tu žinai, kad jis čia gyvena?

— Jis pats man sakė. Pirmyn, perduok, kad brangusis draugas Pjeras nori su juo pasikalbėti. O jeigu jis bemat nepriims brangiojo draugo Pjero, po penkių minučių čia užvirs tikras pragaras...

5

Išskėtęs rankas ir išsišiepęs kaip jaunas mėnulis Bastianas Fabras ėjo prie Tomo Lyveno. Štai jie sustojo vienas priešais kitą siaurame koridoriuje, jungiančiame virtuvę su Bastiano butu. Milžiniškomis letenomis Bastianas tvojo Tomui per pečius:

— Tikrai labai džiaugiuosi, mažyli! Jau ketinau tavęs ieškoti!

— Nuimk savo ližes, sukčiau tu, — piktai tarė Tomas. Jis nustūmė Bastianą šonan ir įžengė į butą.

Prieškambaris atrodė nekaip. Čia buvo prigrūsta padangų, benzino kanistrų ir cigarečių dėžių. Gretimam kambary ant didžiulio stalo buvo įrengtas žaislinis geležinkelis su vingiuotais bėgiais, tuneliais, kalnais, slėniais, perėjomis ir tiltais.

Tomas kandžiai paklausė:

— Tu ką, čia vaikų darželį įsirengęs?

— Tai mano hobis, — užsigavo Bastianas. — Prašom nesiremti į tą dėžutę — sugadinsi transformatorių... Sakyk pagaliau, ko tu toks piktas!

— Dar klausi? Vakar tu dingai. Šiandien dingo Šantalė. Prieš dvi valandas policija sučiupo abu gestapo bernus, poną Beržjė ir poną Lesepsą. Ponas Lesepsas išvykdamas iš Bandolio turėjo krūvą aukso, brangenybių, monetų ir valiutos. Tačiau į Marselį jis atvažiavo jau be valiutos, monetų, brangenybių ir aukso. Policija išnaršė visą traukinį — jokių rezultatų.

— Taip, taip, ko tik nepasitaiko, — Bastianas pasivaipė ir nuspaudė paleidimo mygtuką. Vienas iš traukinių pajudėjo ir nuvažiavo tunelio link.

Tomas ištraukė kištuką iš rozetės. Traukinys sustojo. Du vagonai liko kyšoti iš tunelio.

Bastianas pašoko tarsi įerzintas orangutangas:

— Žiūrėk, mažyli, kad negautum į dantis. Ko tau, tiesą sakant, reikia?

— Aš noriu žinoti, kur Šantalė. Aš noriu žinoti, kur auksas!

— Na, greta viens kito, žinoma. Mano miegamajame.

— Kur? — Tomas sunkiai nurijo seilę.

— Ką tu prisigalvojai, žmogau? Kad ji dings su viskuo? Ji tik norėjo viską gražiai surežisuoti, su žvakėmis ir

taip toliau, kad tave pradžiugintų. — Bastianas šūktelėjo: — Ar tu jau pasiruošus, Šantale?

Atsivėrė durys. Už jų stovėjo Šantalė Tesjė. Gražesnė nei bet kada. Ji mūvėjo aptemptom žaliom odinėm kelnėm su juodu diržu ir vilkėjo balta palaidinuke. Spindulingai šypsantis suspindo blizgantys plėšrūno dantys.

— Laba diena, brangusis, — tarė Šantalė ir paėmė Tomą už rankos. — Dabar mažasis berniukas gaus dovanų!

Tomui neliko nieko kita tik sekti paskui ją. Gretimam kambary degė penki žvakigaliai, kuriuos Šantalė buvo prilipdžiusi lėkštutėse. Švelnios liepsnelės apšvietė senamadišką miegamąjį su įspūdinga dvigule lova.

Kai Tomas atidžiau pasižvalgė, jo gerklėj įstrigo sunkiai nuryjamas gumulas. Mat ant lovos gulėjo ir mirguliavo šviesoje du geri tuzinai aukso luitų, begalė auksinių monetų, žiedų, grandinėlių, apyrankių, moderniškų ir senovinių, šalia mažos auksiniais rėmeliais ikonos gulėjo senovinis, brangakmeniais nusagstytas kryžius ir pluoštai dolerių bei svarų sterlingų.

Tomas Lyvenas staiga pajuto, kad jo kojos virto drebučiais. Silpnumo apimtas jis krito į seną supamąjį krėslą, kuris vos nepargriuvo.

Bastianas trindamasis rankas priėjo prie Šantalės, stumtelėjo savo vadę ir sukrizeno iš džiaugsmo:

— Puikiai suveikė! Tik pažiūrėkit į jį! Mažylis visai praskydo!

— Puiki diena — visiems mums, — tarė Šantalė.

Apsvaigęs Tomas jų veidus matė neryškiai, tarsi baltus kamuolius raibuliuojančiam vandenyje. Jie šokinėjo aukštyn ir žemyn. Tomas įsirėmė kojomis į grindis. Krėslas sustojo. Dabar Tomas aiškiai regėjo Šantalės ir Bastiano veidus: du laimingų vaikų veidus, be apgaulės, apsimetinėjimo, be klastos.

Jis sudejavo:

— Vadinasi, aš buvau teisus. Tai jūs nušvilpėt visą turtą.

Bastianas sukvykė ir drožė sau per pilvą:

— Tau ir mums! Dabar apsirūpinom žiemai! Vaikine, vaikine, sakyk, juk neblogas kąsnelis!

Šantalė prilėkė prie Tomo ir apipylė jį trumpais karštais bučiniais.

— Ak, — sušuko ji, — jei žinotum, koks tu dabar mielas. Galėčiau tave suvalgyti! Aš dėl tavęs iš proto einu! — Ji atsisėdo Tomui ant kelių, krėslas vėl pradėjo suptis, o Tomą ištiko naujas silpnumo priepuolis.

Šantalės balsas atsklido tarsi pro vatos jūrą:

— Aš pasakiau vaikinams: reikaliuką turim sutvarkyti patys, tam mano mielasis per daug doras ir skrupulingas! Neverta jo apsunkinti visu tuo. Jei mes anksčiau už jį nukniauksim barškučius, jis džiaugsis kartu su mumis!

Kraipydamas galvą, vis dar silpnumo apimtas, Tomas klausinėjo toliau:

— Iš kur sužinojot apie barškučius — mm — apie vertybes?

Tai paaiškino Bastianas:

— Na, kai mes vakar svečiavomės pas tą ped... komiškąjį Beržjė, jis juk prasitarė, kad jo draugelis Lesepsas sėdi Bandolyje su milžinišku kroviniu. Aš, žinoma, nieko nelaukdamas, su trim bičiuliais nubildėjau į Bandolį! Turiu ten draugų, supranti? Sužinojau, kad Lesepsas uostinėjasi su pora geležinkelininkų. Bijo kontrolės. Nori paslėpti barškučius po anglimis, garvežyje, kuris veš jį iki Paryžiaus. Tenderyje, aišku? — Bastianas pamėgino užgniaužti kimų juoką. Paskui varė toliau: — Mes leidom jam tai padaryti. Paskui suorganizavom jam simpatišką lėlytę vakarui — tą kuilį, ačiū Dievui, lengviau aptarnauti negu jo draugelį Beržjė. Na, o mažylė, kaip ir buvo liepta, gerai su juo padirbėjo. Taip gerai, kad jis kitą rytą atėjo į traukinį dar girtas, linkstančiomis kojomis!

— Cha, — tarė Šantalė ir tarsi katė išleidusi rausvus nagučius švelniai paglostė Tomui plaukus.

— Pavydas ima, — liūdnai pakomentavo šią sceną Bastianas. Jis suėmė save į rankas: — Na taip, o kol ponas Lesepsas užsiiminėjo kuo kitu, aš su trimis bičiuliais truputį pažaidžiau geležinkelį. Kaip jau sakiau, tai mano hobis. Stotyse tiek daug tenderių. Ir visi be galo panašūs.

— Argi Lesepsas neliepė saugoti savojo tenderio?

— Be abejo. Dviem geležinkelininkams. — Bastianas iškėlė rankas ir vėl jas nuleido. — Jis padovanojo jiems po vieną aukso luitą. Mes, savo ruožtu, padovanojome dar po du — mes turėjome — ir ledai pajudėjo...

— Aukso galia, — pasakė Šantalė ir įkando Tomui į kairįjį ausies spenelį.

— Šantale!

— Taip, mielasis?

— Atsistok, — paprašė Tomas.

Ji atsistojo ir suglumusi žengė prie Bastiano. Tas apkabino ją per pečius. Taip jie stovėjo lyg įkasti — du, ką tik dar linksmi, dabar įbauginti vaikai. Ir žibėjo aukso luitai, spindėjo monetos, mirguliavo grandinėlės, žiedai ir akmenėliai.

Tomas irgi atsistojo. Jo balse buvo girdėti neapsakomas liūdesys:

— Dieve mano, širdis plyšta iš skausmo, kad turiu sugadinti jums džiaugsmą, šitokią staigmeną. Tačiau taip, aišku, nieko nebus.

— Kaip nebus? — paklausė Bastianas. Jo balsas buvo visai bejausmis.

— Kad visa tai liktų mums. Turime atiduoti tai Kusto ir Simeonui.

— B–b–beprotis, — Bastiano apatinis žandikaulis atvėpo. Jis pažvelgė į Šantalę kaip sutrikęs vienuolis: — Jis išsikraustė iš proto!

6

Šantalė stovėjo suakmenėjusi. Virpėjo tik kairioji jos nosies šnervė... Tomas ramiai tarė:

— Aš ką tik buvau pas Kusto ir Simeoną. Mes labai aiškiai susitarėm: jie gauna šnipų ir kolaborantų sąrašus, be to, viską, ką prisigrobė Beržjė ir Lesepsas pietuose. Mes gausim pinigus iš tų trijų lagaminų, kuriuos radom Beržjė kambaryje. Šiaip ar taip, ten beveik 68 milijonai frankų.

— 68 milijonai frankų! — sušuko Bastianas ir iškėlė į viršų rankas. — Frankų! Frankų! Šiandien, kai franko vertė krenta tiesiog bežiūrint!

— Ir už tiek tu atiduosi visa tai? — Šantalė kalbėjo labai tyliai, beveik pašnibždomis. Ji parodė į lovą. — Tai, kas ten guli, verta mažiausiai 150 milijonų, idiote tu!

Tomas įsiuto:

— Tai Prancūzijos turtas! Turtas, kurį pagrobė iš Prancūzijos, bet kuris vis viena jai priklauso. Pinigai lagaminuose yra gestapo pinigai, juos ramiai galime pasilikti. Tačiau visą tai — brangenybės, kryžius, auksas — iš valstybinio banko... Didis Dieve, nejau aš turiu žadinti jūsų patriotinius jausmus, aš, bošas?

Bastianas kimiu balsu tarė:

— Tai mūsų barškučiai. Mes juos nukniaukėm. Gestapas liko su nosim. Manau, savo pareigą tėvynei mes jau atlikom!

Bastianas ir Tomas ginčijosi toliau. Jie vis labiau karščiavosi. Tačiau Šantalė darėsi vis ramesnė, pavojingai rami.

Įsisprendusi, užkišusi už diržo nykščius, ji bilsnojo dešinio bato galu, kairioji šnervė virpėjo. Be galo tyliai Šantalė pasakė Bastianui:

— Nesikraščiuok taip. Čia juk tavo butas. Mažasis idiotas tegu nešdinasi. Tegu ateina Kusto ir Simeonas.

Tomas gūžtelėjo pečiais ir patraukė durų link. Šuolis, ir priešais jį išdygo Bastianas. Rankoje jis laikė sunkų revolverį:

— Kur susiruošei?

— „Pas tėtušį“. Paskambinti.

— Dar žingsnis — ir tu lavonas. — Bastianas šniokštavo. Klakt — pasigirdo atlaužiamo gaiduko garsas.

Tomas žengė du žingsnius į priekį. Į jo krūtinę įsirėmė revolverio vamzdis. Jis žengė dar du žingsnius.

Bastianas sudejavo ir pasitraukė atgal:

— Mažyli, turėk proto... Aš... aš tikrai nušausiu tave.

— Leisk man eiti, Bastianai. — Tomas žengė dar žingsnį. Bastianas nugara įsirėmė į duris. Tomas griebė už rankenos.

Bastianas aiktelėjo:

— Palauk! Ką tie kiaulės veiks su barškučiais? Vėjais paleis, praganys, parduos — policija, valstybė, slaptoji tarnyba... Juk tai vieni sukčiai.

Tomas spustelėjo rankeną, už Bastiano nugaros durys atsivėrė. Bastianas išblyško kaip popierius.

— Šantale, daryk ką nors — padėk man — aš... aš juk negaliu jo nušauti...

Tomas išgirdo keistą garsą ir atsisuko. Tai Šantalė susmuko ant lovos krašto. Mažais kumšteliais ji daužė aukso luitus, kryžių, monetas. Spigiu trūkčiojančiu balsu Šantalė prašneko:

— Leisk jam eiti, tam idiotui, leisk jam eiti... — Žavus katės veidelis paplūdo ašaromis, ji susikrimtusi verkė. Kūkčiodama Šantalė pakėlė akis į Tomą: — Eik... Pakviesk Simeoną... Tepasiima viską... Ak tu niekše, geriau išvis nebūčiau sutikusi tavęs — o aš... aš taip džiaugiausi...

— Šantale!

— Aš norėjau viską mesti... — iškeliauti su tavim... toli nuo čia... į Šveicariją. Aš juk galvojau tik apie tave... O dabar...

— Šantale, mieloji.

— Nesakyk man „mieloji“, šikniau! — užriko ji ir krito veidu ant lovos. Jos kakta su bjauriu barkštelėjimu atsimušė į monetų kalną. Šantalė taip ir liko gulėti. Ji verkė ir verkė, atrodė, niekada nesiliaus.

7

— Nusirenkit, — tuo pat metu įsakė jaunas simpatiškas policininkas Luji Diuponas. Jis stovėjo Marselio prefektūros kalėjimo priimamajame. Ką tik atgabeno du suimtuosius — rausvąjį, išsigašinusį ir išsikvėpinusį Žaką Beržjė ir jaunesnį, liesą kaip kartis Polį de Lesepsą.

— Ką mums daryti? — piktai paklausė Lesepsas. Jo šaltos ryklio akutės virto plyšeliais, lūpos panėšėjo į du brūkšnius.

— Jūs turit nusirengti, — paaiškino Diuponas. — Aš noriu apžiūrėti, ar neslepiate ko nors drabužiuose. Ir ant kūno.

Beržjė sukrizeno:

— Kaip manote, jaunuoli, ką mes turime ant kūno? — Jis žengė į priekį ir atsisagstė liemenę. — Prašau apieškoti, ar neturiu ginklų! — Jis nusirišo kaklaraištį ir atsisagstė marškinius. Diuponas padėjo jam nusivilkti.

Beržjė spygavo:

— Ką jūs darot, jaunuoli, aš taip bijau kutenimo!

— Na, o dabar gana! — tarė Lesepsas.

— Kaip? — Diuponas atsigręžė.

— Man jau pakaks. Pakvieskit kalėjimo direktorių. Ir žaibiškai.

— Klausykit, kaip jūs kalbat...

Polio Lesepso balsas virto beveik šnabždesiu:

— Užsičiaupk. Štai. Skaityt moki? — Jis pakišo jaunajam policininkui pažymėjimą. Tai buvo dviem kalbom — vokiečių ir prancūzų — užpildytas dokumentas, bylojantis, kad ponas Polis de Lesepsas dirba Reicho saugumo tarnybos pavedimu.

— Ak, na, jei šitaip, — tarė Beržjė ir grakščiu judesiu išsitraukė iš užpakalinės kelnių kišenės melsvą, juchta kvepiančią piniginę. Iš piniginės jis išėmė tokį pat pažymėjimą. Abu dokumentai buvo išduoti kažkokio SD šturmbanfiūrerio Paryžiuj Valterio Eicherio.

Lesepsas oriai pareiškė:

— Ponas šturmbanfiūreris turi būti *nedelsiant* informuotas, kad mes sulaikyti. Jeigu uždelsit nors *akimirką*, už pasekmes galėsit kaltint tik save.

— Aš... aš pranešiu savo viršininkui, — sumekeno Luji Diuponas. Kai jis išvydo tuos pažymėjimus, abu tipai pasirodė jam dar šlykštesni. Marselis buvo neokupuotoje Prancūzijos dalyje. Tačiau, kad ir kaip ten būtų, SD... gestapas... Diuponas nenorėjo skandalo. Jis griebė telefono ragelį.

8

— 1940 gr 7–17.39 val. — marselio prefektūra paryžiaus kriminalinei policijai šiandien 15.30 val. šarlio stotyje suimti 1) polis de lesepsas ir 2) žakas beržjė — įtariami spekuliavimu valiuta ir auksu — 1) pateikė vokiečių sd pažymėją nr 456832 serija raudona ir 2) vokiečių sd pažymėjimą nr 11165 serija mėlyna — abu pažymėjimai išduoti sd šturmbanfiūrerio valterio eicherio — prašau nedelsiant patikrinti, ar suimtieji iš tiesų dirba sd pavedimu — pabaiga — pabaiga –

9

— De Lesepsas? Beržjė? — Šturmbanfiūreris Valteris Eicheris atsilošė ant kėdės prie rašomojo stalo ir išraudo kaip buroka. Įsiutęs jis užbliovė į ragelį:

— Taip, aš pažįstu juos abu! Taip, jie dirba mums! Perduokit į Marselį, kad jie ten sulaikytų abu šiuos ponus. Mes atvažiuosim ir pasiimsim juos.

Prancūzų tarnautojas kitame linijos gale mandagiai padėkojo už informaciją.

— Nėr už ką. *Heil Hitler!* — Eicheris sviedė ragelį ant šakučių ir užkriokė: — Vinteri!

Iš gretimo kambario įvirto adjutantas. Ponai iš SD savo tamsius reikaliukus tvarkė penktame įspūdingos vilos aukšte, Foš prospekte Paryžiuje.

Vyriškis, pavarde Vinteris, sugreblavo:

— Šturmbanfiūreri?

— Lesepsą ir tą seną pediką Beržjė sučiupo Marselyje, — sušvokštė vyriškis, pavarde Eicheris.

— Dėl Dievo meilės, kaip?

— Dar nežinau. Šlykštus reikalas. Nejaugi turime dirbti *tik* su idiotais? Įsivaizduokit, kas bus, jei apie tai sužinos Kanaris! Jam čia būtų gardus kąsnelis! SD supirkinėja neokupuotą Prancūzijos dalį!

Reicho saugumo tarnyba ir Kanario vadovaujamas abveras riejosi tarpusavy it piktas šuo su pikta kate. Šturmbanfiūreris Eicheris turėjo pagrindo nuogąstauti. Jis sumurkė:

— Pažiūrėkit, kaip ten juodasis mersedesas, Vinteri. Mes išvykstam į Marselį.

— Dar šiandien?

— Po valandos, žmogau. Kad ryt rytą jau būtume tenai. Mes turime išsivežti abu idiotus, kol jie pradės pliurpti!

— Klausau, šturmbanfiūreri! — suriaumojo Vinteris. Jis išbėgo trinktelėjęs durimis. Nuolatos kas nors atsitinka. Tikrai šlykšti tarnyba. Ir vėl nepamatysiu mažosios Zuzu. Dvylika valandų automobilyje, su seniu pašonėj. Naktis be miego. Kaukti norisi!

Po paros Šantalė Tesjė vadovavo gaujos susirinkimui Marselio „Skrudintos kavos" galiniame kambaryje. Susirinkimas vyko, švelniai tariant, audringai.

Prancūzų spekuliantai, klastotojai ispanai, kekšės iš Korsikos, sąmokslininkai ir žudikai iš Maroko, tvarkę savo reikalus bendroje salėje, vis pikčiau žvilgčiojo į duris, ant kurių tabalavo lentelė su užrašu:

UŽDARA DRAUGIJA

Tai buvo labai triukšminga uždara draugija! Galų gale kambario durys atsivėrė ir kavinės svečiai (kuriems buvo likę sėdėti kalėjime apie 500 metų, apytikriai paskaičiavus) išvydo visiems gerai pažįstamą Bastianą Fabrą, einantį į telefono būdelę prie baro. Jis atrodė suglumęs...

Bastianas surinko smuklės „Pas tėtušį" numerį. Atsiliepė šeimininkas, pravarde Alyva. Bastianas nusišluostė nuo kaktos prakaitą, nervingai užtraukė savo juodą cigarą ir greitai išbėrė:

— Čia Bastianas. Ar pas tave vyras, kuris vakar mane aplankė? — Jis įkalbėjo Tomą palaukti susirinkimo rezultatų smuklėje „Pas tėtušį".

Alyvos balsas skambėjo niūrokai:

— Taip, jis čia. Lošia pokerį. Prie nuolatinių svečių stalo. Stambiai išlošinėja.

— Pakviesk jį prie telefono. — Bastianas vėl stipriai užsitraukė cigarą ir kiek pravėrė būdelės duris, kad išleistų dūmus. Tas prakeiktas Pjeras visai nenusipelnė, kad aš čia dėl jo iš galvos kraustyčiausi.

Prieš parą tas bičas pakvietė brolelius iš slaptosios tarnybos ir visas puikusis grobis iškeliavo nežinia kur. Na, ačiū Dievui, ne visas puikusis grobis. Kol Tomas ėjo skambinti, juodu su Šantale atidėjo į šalį keletą brangenybių ir įspūdingą aukso monetų krūvelę... Tačiau kas visa tai, palyginti su milijonų vertu likučiu? Geriau jau negalvoti apie tai.

— Sveikas, Bastianai! Na, seni, kas naujo?

Bastianas įsiuto išgirdęs, kokiu abejingu balsu kalba tas beprotis. Jis tarė:

— Pjerai — aš tavo draugas — vis dėlto. Todėl patariu: išgaruok. Ir tuojau pat. Negali gaišti nė akimirkos.

— Na jau, kas atsitiko?

— Čia, kolektyvo susirinkime, užvirė tikra košė. Šantalė pasisiūlė atsistatydinti.

— Dėl Dievo meilės!

— Ji verkė...

— Ak Bastianai, jei tik žinotum, kaip man nemalonu...

— Nepertraukinėk manęs, kvaily. Ji pasakė, kad myli tave, kad supranta tave... Didžioji dalis gaujos ištirpo po šių žodžių kaip vaškas...

— *Ah, l'amour! Vive la France!*

— ... bet ne visi. Viena grupelė susibūrė apie šlubąjį Fransua. Tu juk pažįsti, mes jį vadinam Arklio kanopa...

Tomas jo nepažinojo, tačiau buvo girdėjęs apie jį. „Arklio kanopa" buvo seniausias gaujos narys, pravardę gavęs dėl trijų priežasčių: dėl šlubavimo, žiaurumo ir ypatingų metodų siekiant žaviosios lyties palankumo.

— ... Arklio kanopa siūlo tave nužudyti.

— Žavu.

— ... jis nejaučia tau antipatijos, tačiau tu darai pražūtingą įtaką Šantalei. Jai širdis suminkštėjo...

— Na na!

— ... Tu sužlugdysi mūsų gaują. Kad apsaugotume Šantalę, sako jis, reikia tave likviduoti... Pjerai, nešk muilą! Dink iš čia kuo greičiau.

— Priešingai.

— Ką?

— Klausyk įdėmiai, Bastianai, — pasakė Tomas Lyvenas. Jo draugas taip ir padarė. Iš pradžių, tiesa, jis kraipė galvą, vėliau abejojo, tačiau galiausiai pritarė Tomui ir suniurzgė:

— Na, puiku, jeigu jau tu pasitiki savimi. Tuomet po valandos. Tačiau už viską atsakysi tu pats!

Jis padėjo ragelį ir grįžo į prirūkytą kambarį, kur šlubasis Fransua, pravardžiuojamas Arklio kanopa, aistringai agitavo pasiųsti tą Žaną Leblanką, arba Pjerą Hunebelį ar kaip jis ten būtų vadinamas, į geresnį pasaulį.

— ... mūsų visų labui, — tarė jis ir smeigė į stalą savo nepaprastai ploną, nepaprastai aštrų lenktinį peilį. Po to Arklio kanopa užsipuolė Bastianą:

— Kur tu buvai?

— Skambinau Pjerui, — atsakė šis ramiu veidu. — Jis kviečia mus visus pietų. Po dviejų valandų, mano bute. Jis mano, kad mes viską galėsim aptarti ramioj aplinkoj.

Šantalė riktelėjo. Staiga visi sušneko viens per kitą.

— Ramiai! — užbliovė šlubius Fransua. Stojo tyla.

— Drąsos tam vaikinui užtenka, — pripažino Fransua ir piktai šyptelėjo. — Na, puiku, kolegos, nueisim...

10

— Sveikinu jus, ponai, — tarė Tomas Lyvenas. Jis pabučiavo ranką išblyškusiai gaujos vadei, kuri buvo prie nervinio priepuolio ribos.

Penkiolika sukčių susigrūdo Bastiano bute, vieni išsišiepę iki ausų, kiti — piktais, grėsmingais veidais. Jie išvydo šventiškai padengtą stalą. Padedamas Alyvos Tomas padengė stalą, ant kurio buvo įrengtas Bastiano geležinkelis. Jis nukraustė kalnus, slėnius, upes ir stotis, bet vieneri bėgiai vinguriavo per baltą staltiesę nuo vieno stalo galo iki kito, šalia taurių, lėkščių ir stalo įrankių.

— Puiku, — tarė Tomas trindamasis rankas. — Prašyčiau sėstis, ponai, Šantale, sėskis stalo gale, aš, dėl tam tikrų priežasčių, sėdėsiu kitame. Prašau, ponai, įsitaisyti patogiai. Atidėkit dar valandėlę savo kruvinus kėslus.

Šnabždėdamiesi, murmėdami, vis dar kupini nepasitikėjimo vyrai sėdo prie stalo. Priešais Šantalės vietą stovėjo vaza su raudonomis šiltnamio rožėmis. Tomas pagalvojo apie viską...

Alyva ir du jo padavėjai atnešė pirmąjį patiekalą — sūrio sriubą. Tomas išvirė ją smuklės virtuvėje. Įrankiai ir indai taip pat priklausė smuklei.

— Gero apetito, — palinkėjo Tomas. Jis sėdėjo stalo gale. Šalia jo stovėjo kažkokie paslaptingi įtaisai. Niekas nežinojo, kas ten yra — viskas buvo uždangstyta servetėlėmis. Po servetėlių kalnais nyko ir bėgių galas.

Ponai tylėdami valgė sriubą. Šiaip ar taip, jie buvo prancūzai ir vertino gerą valgį.

Šantalė nė valandėlę nenuleido žvilgsnio nuo Tomo. Jos akyse atsispindėjo ištisa jausmų gama. Arklio kanopa valgė nuleidęs galvą, piktas ir tylus.

Atėjo eilė triušio ragu. O paskui Alyva su padavėjais vos ne vos įvilko patiekalą, panašų į neapsakomai didžiulį tortą. Jį pastatė šalia Tomo, ant atskiro stalelio.

Tomas pasiėmė didžiulį peilį. Galąsdamas jį, kalbėjo:

— Ponai! Leiskit pristatyti jums vieną naujovę. Mano išradimą, taip sakant. Man aišku, kad visi jūs — skirtingų temperamentų žmonės. Vieni iš jūsų — geraširdžiai ir mielai man atleistų, kiti — cholerikai ir ketina mane nužudyti. — Jis pakėlė ranką. — Prašau, prašau. Dėl skonio nesiginčijama. Ir štai būtent todėl aš leidau sau pagaminti patiekalą, tinkamą kiekvieno skoniui. — Jis parodė tortą. — *Voilà,* paštetas „Staigmena".

Tomas pasisuko į Šantalę:

— Mieloji, tu norėtum kiaulienos, jautienos ar veršienos filė?

— Ver... Ver... Veršienos filė, — sušvokštė Šantalė. Ji energingai atsikrenkštė ir dabar jau vos ne suriko: — Veršienos filė!

— Labai prašom, tuojau. — Tomas įdėmiai nužvelgė tortą, truputį pasuko jį, nuo vieno trečdalio atpjovė gabaliuką veršienos filė, įkeptą pašteto tešloje, ir įdėjo jį į lėkštę.

Dabar jis nuėmė servetėles ir atidengė prieš jį sudėtus paslaptingus daiktus. Tai buvo Bastiano žaislinis garvežiukas su anglių tenderiu ir prikabintu prekiniu vagonu bei pultas elektriniam geležinkeliui valdyti.

Tomas uždėjo ant priekinio vagono lėkštę su veršienos filė ir įjungė srovę. Lokomotyvas dūgzdamas pajudėjo ir nutempė tenderį kartu su vagonu ir lėkšte per visą stalą, pro penkiolika apstulbusių sukčių. Traukinys sustojo prie Šantalės. Keli vyrai sutrikę nusijuokė, vienas ėmė ploti.

MENIU

Sūrio sriuba
Triušio ragu su makaronais
Paštetas „Staigmena“ su šampinjonų padažu

1940-ųjų gruodžio 8-oji

Groteskiški pietūs išgelbsti Tomui Lyvenui gyvybę

SŪRIO SRIUBA

Nemaža tarkuoto parmezano sūrio pamirkoma piene ir gerai išplakama. Paskui atsargiai, kad nesušoktų, toji mąsė sukrečiama į verdantį mėsos sultinį. Puodas nukaičiamas, ir sriuba uždaroma kiaušinio tryniu.

TRIUŠIO RAGU

Didelis jaunas gerai nuluptas triušis sukapojamas vidutinio dydžio gabaliukais. Mėsos gabaliukai apkepinami troškintuve su 125 g lašinukų, pridedant kepenėles, smulkiai supjaustytų svogūnų bei sutrintą česnako skiltelę. Kai mėsa parusvės, įberiama truputis miltų, gerai išmaišoma ir pamažu supilama 1/2 ltr verdančio vandens ar mėsos sultinio. Pasūdoma, įdedama prieskoninių šaknelių, kadagio uogų ir šiek tiek tarkuotos citrinos žievelės, įpilama ketvirtis butelio raudonojo vyno ir dar kiek patroškinama. Valgoma kartu su stambiais makaronais, kurie išverdami sūdytame vandenyje ir užpilami sviestu, pirma gerai nuvarvinus.

PAŠTETAS „STAIGMENA“

Imami trys gabalai kiaulienos, jautienos ir veršienos filė. Jų dydis priklauso nuo valgytojų skaičiaus. Gabalų ilgis turi atitikti pusę torto formos ilgio. Nuimamos plėvės, ir mėsa apkepama svieste iš visų pusių, pasūdoma ir papipirinama. Torto formos dugnas ir šonai išklojami sluoksniuota tešla ir atvėsusi mėsa padedama taip, kad siaurieji gabalų galai būtų viduryje. Mėsą reikia paskirstyti taip, kad trečdalį dugno dengtų vienos rūšies mėsa. Pasižymima, kur kokios rūšies mėsa ir, uždėjus tešlos sluoksnį ant viršaus, vėl pasižymima. Tešlos lapeliais nuo pažymėtų vietų iki vidurio padaromos trys linijos, šitaip paštetas padalijamas į tris dalis. Paskui iš tešlos išpjaunamos kiaulės, jaučio bei veršio figūrėlės ir jomis papuošiami atitinkami pašteto trečdaliai, taigi bus aišku, kurioj vietoj kokia mėsa. Paštetas aptepamas tryniu ir kepamas vidutiniam karšty, kol gražiai pagels. Prie pašteto tiekiamas šampinjonų padažas, gaminamas štai kaip: Smulkiai sukapoti svogūnėliai patroškinami svieste, sudedama lapeliais supjaustyti šampinjonai ir viskas ištroškinama. Užbarstoma miltų, gerai išmaišoma ir įpilama mėsos sultinio. Ant silpnos ugnies troškinama tol, kol grybai suminkštės. Padažas turi būti šviesios spalvos. Pabaigai dedama grietinės, beriama druskos, pipirų, šliūkštelima citrinų sulčių, ir viskas užkulama kiaušinio tryniu. Galima įpilti į padažą ir šiek tiek balto vyno.

Tomas parsivarė atgal tuščią traukinį ir abejingai paklausė:

— Ko pageidautų ponas, sėdįs Šantalės kairėje?

Niūrios išvaizdos vaikinas su juodu raiščiu ant akies išsiviepė iki ausų ir riktelėjo:

— Kiaulės!

— Kiaulės, labai prašom, — pasakė Tomas. Jis vėl nužvelgė paštetą–milžiną, pasuko jį, išpjovė iš kito trečdalio gabaliuką kiaulienos filė ir jau aprašytuoju būdu nugabeno jį užsakovui.

Vyrai pagyvėjo. Tomo išmonė pralinksmino visus. Jie šnekėjo viens per kitą. Vienas rėkė:

— Man jautienos!

— Mielai, — tarė Tomas ir aptarnavo jį. Dabar plojo jau keli vyrai.

Tomas pažvelgė į Šantalę ir pamerkė jai. Ji nevalingai šyptelėjo. Užstalės draugija darėsi vis triukšmingesnė, vis labiau atsipalaidavo. Viens per kitą vyrai užsakinėjo valgį. Garvežiukas be paliovos važinėjo stalu.

Galų gale tik vienas Fransua Arklio kanopa liko su tuščia lėkšte. Tomas pasisuko į jį:

— O jūs, mesjė? — paklausė Tomas, galąsdamas savo didįjį peilį.

Fransua ilgai žiūrėjo į jį susimąsčiusiu žvilgsniu. Paskui jis atsistojo ir įsikišo ranką į kišenę. Šantalė klyktelėjo, Bastianas slapčia išsiėmė pistoletą, išvydęs Arklio kanopos rankoje jo baisųjį peilį. Žybtelėjusi iššoko geležtė. Arklio kanopa tyliai žingtelėjo Tomo link. Dar kartą. Ir dar vieną. Dabar jis stovėjo visai šalia. Stojo kapų tyla. Buvo galima suskaičiuoti iki dešimt — taip ilgai Arklio kanopa žvelgė ramiai stovinčiam Tomui tiesiai į akis. Staiga jis išsišiepė ir tarė:

— Paimkit mano peilį, jis aštresnis. Ir atpjaukit man kiaulienos. Jūs šunie prakeiktas!

11

1940–ųjų gruodžio 10–ąją šturmbanfiūreris Eicheris su adjutantu Vinteriu — žinoma, abu civiliai apsirengę — atvažiavo į Marselį ir pareikalavo perduoti jiems ponus de Lesepsą ir Beržję. Pastarieji buvo nedelsiant nugabenti į Paryžių. Čia juos nuodugniai ištardė.

1940–ųjų gruodžio 10–ąją Paryžiaus SD paskelbė vieno žmogaus paiešką ir informavo visus padalinius.

Gruodžio 13–ąją Paryžiuje, „Liutecijos“ viešbuty, kur dabar buvo įsikūręs abverǫ štabas, atsitiko štai kas:

Kapitonas Breneris iš III skyriaus perskaitė konkuruojančios įstaigos paieškos raštą. Jis permetė raštą akimis, tačiau kažkas jam užkliuvo, ir kapitonas perskaitė atidžiau.

Buvo ieškomas kažkoks Pjeras Hunebelis; priežastis aprašyta kažkaip miglotai: SD darbuotojų išdavimas prancūzų tarnyboms.

Kapitonas Breneris perskaitė darsyk: Pjeras Hunebelis. Siauras veidas. Tamsios akys. Juodi, trumpai kirpti plaukai. Ūgis — apie 175 cm. Lieknas. Turi auksinį chronometrą, kuriuo dažnai skambina. Ypatingos žymės: mėgsta gaminti valgį.

Mm.

Mėgsta gaminti valgį.

Mm!!!

Kapitonas Breneris pasitrynė kaktą. Kitados jau turėjo... Kažkur jau pasitaikė... Kartą vieną generolą apsuko vyrukas, mėgstantis gaminti valgį. Tai įvyko užimant Paryžių. Buvo užvesta byla...

Byla... Byla...

Po valandos kapitonas Breneris, pasiknisęs archyve, rado tai, ko ieškojo. Byla buvo plonytė. Tačiau atmintis neapgavo kapitono. Byloje buvo parašyta: Tomas Lyvenas, arba Žanas Leblankas. Ūgis — apie 175 cm. Siauras veidas. Tamsios akys. Tamsūs plaukai. Turi seną, auksinį chronometrą. Ypatingos žymės: aistringas virėjas.

Kapitoną Brenerį apėmė medžiotojo įkarštis. Jis turėjo asmeninį ryšio su SD kanalą. Kapitonas šniukštinėjo tris dienas ir galiausiai sužinojo, kodėl šturmbanfiūreris Eicheris taip uoliai ieško pono Hunebelio, arba Leblanko, arba Lyveno. Breneris, išsišiepęs iki ausų, parašė raportą savo vadui.

Admirolas Vilhelmas Kanaris skaitė kapitono Brenerio pranešimą savo Berlyno biure ant Tirpico upės kranto, ir jo veide pamažu ryškėjo vylinga šypsenėlė. Smagi nuotaika, apėmusi jo valdinį Paryžiuje, persidavė ir admirolui. Tik pažiūrėkit, ką išdarinėja Reicho saugumo tarnyba. Plėšikauja neokupuotoje Prancūzijos dalyje. Bus kuo nušluostyti nosį ponui Himleriui!

O apie pirštą juos apvyniojo kažkoks Hunebelis, arba Leblankas, arba...

Admirolas surimtėjo. Jis darsyk perskaitė paskutinę pastraipą. Ir dar kartą. Tada admirolas pasikvietė savo sekretorę:

— Miela panele Zistig, atneškit man Tomo Lyveno bylą.

Po ketvirčio valandos ji jau gulėjo ant admirolo stalo, viršelyje buvo išpieštas didelis juodas kryžius.

Kanaris atvertė bylą. Jis perskaitė viršutinį įrašą...

Kelnas, 1940–ųjų gruodžio 4–oji

Nuo: Abveras. Kelno skyrius.

Kam: Abveras. Berlynas. Šefui.

Slaptai 135892 /VC/ 40 LV

Grįžęs iš Lisabonos drįstu pranešti, ponas admirole, apie dvigubo agento, išdaviko Tomo Lyveno, arba Žano Leblanko, mirtį...

Kanaris dar ilgai sėdėjo žvelgdamas į vieną tašką. Paskui nukėlė ragelį. Admirolo balsas buvo tylus, skambėjo be galo švelniai, be galo pavojingai:

— Panele Zistig, imkit ir sujunkit mane su Kelno abveru. Su majoru Fricu Losu...

12

Šioje mūsų pasakojimo vietoje leiskim sau peršokti visiškai neįdomias vietas ir papasakoti apie vieną vakarą, taip ramiai ir harmoningai prasidėjusį ir vis dėlto atnešusį itin sunkių pasekmių.

Audringą 1940–ųjų gruodžio 28–osios vakarą 22 val. 30 min. Tomas Lyvenas klausėsi Londono radijo žinių prancūzų kalba. Tomas kas vakarą klausydavosi Londono radijo. Jo padėties žmogus privalėjo būti puikiai informuotas.

Jis sėdėjo Šantalės miegamajame. Gražioji draugė jau gulėjo lovoje. Ji buvo aukštai susirišusi plaukus ir visai nepasidažius. Tomui tokia labiausiai patiko.

Jis sėdėjo šalia lovos, Šantalė glostė jo ranką, ir abu įdėmiai klausėsi pranešėjo balso:

— ... Prancūzijoj stiprėja pasipriešinimas okupantams. Vakar po pietų Nanto — Anžė ruože, netoli Varado, į orą išlėkė vokiečių kariuomenės transportas. Garvežys ir trys vagonai buvo sunaikinti. Žuvo mažiausia dvidešimt penki vokiečių kareiviai, daugiau negu šimtas sužeista, dalis — sunkiai.

Šantalės pirštai vis dar glostė Tomo ranką.

— ... atsakydami į šį aktą, vokiečiai nedelsiant sušaudė trisdešimt įkaitų prancūzų.

Šantalės pirštai liovėsi judėję.

— ... Tačiau kova tęsiasi, tai buvo tik pradžia. Negailestinga pogrindžio organizacija neduoda vokiečiams ramybės nei dieną, nei naktį. Kaip sužinojom iš patikimų šaltinių, į Marselio pasipriešinimo organizacijos rankas pateko nemažas kiekis aukso, valiutos, kitų vertybių, kurių buvo prisiplėšikavę nacistai. Šios lėšos bus panaudotos kovai plėsti. Varado aktas buvo pirmoji kregždė.

Tomas išblyško. Jis nebegalėjo klausytis to balso ir išjungė aparatą. Šantalė gulėjo ant nugaros ir tylomis žvelgė į Tomą. Staiga jis pajuto, kad nepakelia ir šio žvilgsnio.

Tomas suvaitojo ir pasirėmė galvą abiem rankom. Jo galvoje griaudėjo. Dvidešimt penki vokiečiai. Trisdešimt prancūzų. Daugiau nei šimtas sužeistų. Kova tęsiasi. Finansuojama įspūdingais kiekiais nacių valiutos ir nacių aukso, pagrobto Marselyje... Nelaimės, kraujas ir ašaros. Kas finansuoja? Kieno padedamas?

Tomas Lyvenas pakėlė galvą. Šantalė vis dar nenuleido nuo jo akių. Jis tyliai pratarė:

— Jūs buvot teisūs. Bastianas ir tu. Mes turėjom pasilikti grobį. Jūs puikiai viską nujautėt. Apgauti Simeoną ir slaptąją tarnybą — tai būtų buvusi kur kas mažesnė nuodėmė.

— Nuo to, ką *mes* darėm iki šiol, nenukentėjo nė vienas nekaltas žmogus, — tyliai pasakė Šantalė.

Tomas linktelėjo. Jis tarė:

— Matau, turėsiu keisti gyvenimo būdą. Mano pažiūros per daug senamadiškos. Aš turiu visiškai klaidingą, pavojingą nuomonę apie garbę ir ištikimybę. Šantale, ar atsimeni, ką siūlei man anuomet, Lisabonoje?

Ji žaibiškai atsisėdo:

— Tapti mano partneriu.

— Nuo šiandien, Šantale, aš juo esu. Be gailesčio, be užuojautos. Man jau pakaks. Pirmyn prie grobio!

— Mielasis, tu kalbi visai kaip aš.

Ji apsivijo rankomis Tomo kaklą ir aistringai jį pabučiavo.

Šiuo bučiniu buvo sutvirtinta keista sąjunga, darbo grupė, apie kurią dar šiandien kalba marseliečiai — ir ne be pagrindo. Mat tarp 1941–ųjų sausio ir 1942–ųjų rugpjūčio Marselį nusiaubė tikra kriminalinių nusikaltimų audra, nusikaltimų, kuriuos stebuklingai siejo vienas bendras bruožas — joks žmogus neužjautė nukentėjusiųjų.

Pirmąja auka tapo Marselio juvelyras Marijus Pisoladjė. Jei 1941–ųjų sausio 14–ąją Marselyje nebūtų pylę kaip iš kibiro, galbūt šis ponas ir būtų išvengęs didesnio nei aštuonių milijonų frankų nuostolio. Tačiau ką jau padarysi —

lijo čiurkšlėmis nuo ryto iki vakaro, taigi lemties ratas ėmė suktis.

Marijaus Pisoladjė prašmatni krautuvė buvo įsikūrus pagrindinėj Marselio Kanbjero gatvėj. Mesjė Pisoladjė buvo pasakiškai turtingas penkiasdešimtmetis vyras, apkūnokas, apsivilkęs pagal naujausią madą.

Anksčiau Pisoladjė klientai buvo margaspalvė, daugiatautė Rivjeros publika. Dabar atsirado naujas klientų ratas — irgi daugiatautis. Pisoladjė prekiavo su pabėgėliais iš Hitlerio okupuotų kraštų. Pisoladjė pirko iš jų brangenybes. Už gautus pinigus tie žmonės bėgo toliau, papirkinėjo valdininkus, įsigydavo įvažiavimo vizas ir netikrus pasus.

Kad kuo mažiau mokėtų savo klientams, Pisoladjė naudojo labai paprastą metodą: derėjosi ištisas dienas ir savaites, kol galų gale žmogui, parduodančiam brangenybes, žūtbūt prireikdavo pinigų. Jei būtų galėjęs, Pisoladjė būtų padaręs, kad karas būtų tęsesis dar bent dešimtmetį...

1941–ųjų sausio 14–ąją, apie vienuoliktą valandą, kokių keturiasdešimt penkerių metų ponas įžengė į Marijaus Pisoladjė krautuvę. Ponas dėvėjo brangius kailinius, pilkais ir juodais dryžiais kelnes su getrais, mūvėjo katiliuką. Tiesa, jis turėjo ir lietsargį.

Jaudinamai taurus, tas siauras blyškus aristokrato veidas, pamanė Pisoladjė. Pavargusio nuo pertekliaus. Senos kaip pasaulis giminės. Kaip tik tokius klientus labiausiai vertino juvelyras.

Pisoladjė buvo krautuvėje vienas. Trindamasis rankas, žvelgdamas šunišku žvilgsniu jis nusilenkė klientui ir palinkėjo jam labo ryto.

Elegantiškasis ponas atsakė į juvelyro pasveikinimą alsiu galvos linktelėjimu ir pasikabino lietsargį (su gintarine rankena) ant prekystalio krašto.

Kai jis prabilo, Pisoladjė pastebėjo šiokį tokį provincišką akcentą. Aristokratai, pamanė jis, mėgsta taip dary-

ti, norėdami pademonstruoti demokratiškas pažiūras. Mes juk abu žmonės. Nuostabu! Ponas tarė:

— Aš ieškau — hm — šiokių tokių papuošalų. Bristolyje man sakė, kad pas jus neblogas pasirinkimas.

— Gražiausi Marselio papuošalai, mesjė. Ko jūs pageidautumėt?

— Na, taip, — hm — gal kokią apyrankę su briliantais ar ką nors panašaus...

— Turime įvairiai kainuojančių, mesjė. Kiek, mesjė, ketintų mokėti?

— Na, tarp — hm — dviejų ir — hm — trijų milijonų, — atsakė ponas ir nusižiovavo.

Velniai rautų, pamanė Pisoladjė. Rytas prasideda šauniai! Jis priėjo prie įspūdingo seifo, surinko kombinaciją ir tarė:

— Už tokią kainą, be abejo, yra labai gražių dalykėlių.

Atsivėrė storos plieninės durys. Pisoladjė išrinko devynias apyrankes su briliantais ir sudėjo jas ant juodo, aksomu išmušto padėklo. Jį Pisoladjė nunešė klientui.

Devynios apyrankės spindėjo ir žaižaravo visomis vaivorykštės spalvomis. Ponas ilgai tylomis apžiūrinėjo jas. Paskui paėmė vieną liaunomis, išpuoselėtomis rankomis. Tai buvo itin gražus papuošalas su plokščiomis bagetėmis ir šešiais dvikaračiais deimantais.

— Kiek kainuoja — hm — štai ši?

— Tris milijonus, mesjė.

Trys milijonai frankų 1941-aisiais atitiko panašiai 150 000 markių. Anksčiau ši apyrankė priklausė žydo bankininko iš Paryžiaus žmonai. Pisoladjė išsiderėjo ją už 400 000 frankų, tiksliau pasakius, išlupo.

— Trys milijonai — per daug, — tarė ponas.

Pisoladjė iškart užuodė patyrusį brangenybių žinovą. Tik diletantas iškart sutinka su juvelyro pasiūlytąja kaina. Užvirė įnirtingos derybos, atkakli kova dėl kainos.

Staiga parduotuvės durys vėl atsidarė. Pisoladjė pakėlė žvilgsnį. Į krautuvę įžengė dar vienas džentelmenas. Ne

taip prabangiai apsirengęs kaip pirmasis, bet vis dėlto, vis dėlto. Solidžiai. Santūri apranga ir laikysena. Žuvies rašto paltas. Pirštinės. Getrai. Skrybėlė. Lietsargis.

Pisoladjė jau buvo beprašąs antrojo kliento truputėlį palaukti, tačiau šis užbėgo jam už akių, tardamas:

— Man reikia tiktai naujos apyrankės laikrodžiui. — Ir jis pakabino savąjį lietsargį visai šalia pirmojo pono skėčio. Abu ponai, atrodė, matė viens kitą pirmąsyk gyvenime.

Ir štai kaip tik tuo momentu Marijus Pisoladjė buvo įveiktas, išduotas ir parduotas...

13

Abu viens kito nepažįstantys ponai, 1941-ųjų sausio 14-ąją susitikę juvelyro Pisoladjė krautuvėje, iš tiesų buvo seni draugeliai. Paprasčiausiai per paskutines dvi savaites jie iš pagrindų pakeitė savo išorę.

Dar prieš dvi savaites abu šie ponai keikėsi kaip vežikai, spjaudė ant grindinio, mėgo dėvėti ryškiai geltonus batus ir švarkus su be saiko vatos prigrūstais pečiais. Prieš dvi savaites jų panagės nuolat būdavo juodos, plaukai — per ilgi. Dar prieš pusę mėnesio šie ponai buvo tipiški paslaptingos, asocialios kastos atstovai, kastos, kurią padorūs piliečiai baimingai vadino „padugnėmis“. Kas sugebėjo per tokį trumpą laiką, tiesa, pasitelkęs be galo intensyvius auklėjimo kursus, paversti du senus sukčius dviem naujais ponais — kas tas žmogus?

Atidus skaitytojas, be abejo, atspėjo — tai toks Pjeras Hunebelis, arba Žanas Leblankas, arba Tomas Lyvenas.

Norėdamas iš pradžių dvasiškai paruošti abu sukčius žvejybai juvelyro Pisoladjė krautuvėje, Tomas Lyvenas prieš dvi savaites surengė pietus.

Valgis buvo patiektas smuklės „Pas tėtušį“ galiniame kambaryje. Ši smuklė Rojaus gatvėje šalia biržos garsėjo savo pogrindine skerdykla. Be Tomo ir jo meilužės Šan-

talės, prie pietų stalo sėdėjo ir abu jau mums pažįstami sukčiai. Tuomet jie dar turėjo originalią išvaizdą ir tikrus vardus: Fredas Mėjeris ir Polis de la Riu.

Jiedu nuo neatmenamų laikų priklausė gaujai, tačiau dirbo, taip sakant, užsieny, Tulūzoj. Šantalės organizacija turėjo savo filialus. Tai buvo gerai organizuota verslo įmonė.

Polis de la Riu, hugenotų palikuonis, buvo aukštas, lieknas vyriškis, kvalifikuotas paveikslų klastotojas. Jis kalbėjo su pietietišku akcentu. Kad ir koks apsileidęs, siauroj kaukolėj jis turėjo kruopelę aristokratiškumo.

Fredas Mėjeris buvo seifų specialistas. Be pagrindinės specialybės, jis dar pelnėsi duoną įsilaužimais, vagystėmis iš viebučių ir kontrabanda. Fredas Mėjeris irgi kalbėjo su pietietišku akcentu.

Trindami rankas, išsišiepę Polis su Fredu atėjo pas Šantalę ir Tomą. Hugenotų palikuonis garsiai nusiriaugėjo:

— Neprošal būtų išmesti prieš valgį po mažą pastišo.

— Prieš valgį, — lediniu balsu atsakė Tomas, — ponai negers mažo *pastišo*, tačiau nueis į kirpyklą. Nusiskusti. Nusikirpti plaukų. Paskui nusiplaukit rankas ir kaklus. Taip atrodant negalima sėstis prie stalo.

— Užsičiaupk, — suniurzgė Fredas, kuris lygiai kaip ir Polis dar nepažinojo šito Pjero Hunebelio artimiau. — Pabučiuok mums į... Šantalė čia komanduoja.

Šantalė pro dantis jiems iškošė:

— Jūs darysit viską, ką jis lieps. Eikit į kirpyklą. Atrodot kaip tikros kiaulės.

Murmėdami abu sukčiai išėjo.

Likusi su Tomu viena, Šantalė parodė, kad nors dėl jo ir atsisakė kai kurių savo aprangos keistenybių, viduje liko tokia pati.

— Aš nenorėjau tavęs kompromituoti. Jei gaujoj sužinotų, kad mudu dar ir pykstamės, mano autoritetui galas. Bet tai tebėra *mano* gauja, supratai?

— Man labai gaila, tuomet verčiau išvis meskim šį reikalą.

— Ką tai reiškia?

— Aš ne tavo darbuotojas. Mudu arba lygiaverčiai partneriai, arba išvis niekas.

Ji prisimerkusi nužvelgė jį. Sumurmėjo kažką nesuprantama. Paskui trenkė kumščiu jam per petį ir sumurkė kiek irzliai, tiek ir linksmai:

— Na gerai, prakeiktas šunie! — Ir greitakalbe pridūrė: — Tik neišsigalvok kokių nesąmonių — kad aš tave įsimylėjus ar dar ką! Būtų gardaus juoko. Paprasčiausiai man reikia gero vyro, ir viskas. Aišku?

— Aišku, — pasakė Tomas. Ir nusišypsojo. Ir juodu išgėrė seno konjako susitaikymui.

Po trijų ketvirčių valandos pasirodė Polis ir Fredas. Dabar jie išrodė daug tvarkingiau. Užkandžiaujant Šantalė paaiškino:

— Įsidėmėkit štai ką. Jei kuris murmės prieš Pjerą — turės reikalą su manim, supratot?

— Kaip, Šantale, tu juk dar niekada...

— Užsičiaupk! Pjeras — mano partneris.

— Šventas Jurgi, mažyle, panašu, tu įklimpusi iki ausų, — pareiškė seifų meistras.

Po akimirkos pliaukštelėjo skambus antausis ir Šantalė sušnypštė:

— Rūpinkis savo mėšlu!

— Jau ir žodžio negalima pasakyti, — suniurzgė Fredas.

— Susikišk savo žodį žinai kur! — Šantalė, nors ir didelė priešgina, jau buvo šio to išmokusi iš Tomo: — Geriau jau ėsk padoriai, parše tu! Kur tai matyta! Vaikinas pjausto spagečius peiliu!

— O ką daryti, jei ta šlykštynė vis slysta nuo šakutės.

— Pasakysiu jums mažą gudrybę, — maloniai tarė Tomas. — Jeigu nesiseka apvynioti makaronų ant šakutės, iš pradžių pasmeikite kelis, paimkit į kairę ranką šaukštą ir sukit šakutę jo įduboje. Štai taip. — Tomas parodė. — Dabar sukat šakutę. Matot, kaip puikiai išeina?

Fredas pamėgino. Jam išėjo.

— Ponai, — atsakė Tomas, — mums būtina išsamiai pakalbėti apie geras manieras. Geros manieros — tai kiekvienos padorios apgavystės duona ir druska. Ar esat kada sutikę prastų manierų bankininką? — Bankininką! Didis Dieve, geriau visai negalvoti apie tai. Mano bankas Londone. Mano klubas. Mano puikusis namas. Praeity. Praeity. Nublokšta vėjo.

— Geros manieros, taip, — įsakmiai tarė Šantalė. — Čia dabar jau papūtė kiti vėjai, aišku? Mudu viską aptarėm su partneriu. Mes palengvinsim kišenę... aš turėjau omeny, mūsų veiksmai dabar bus nukreipti tik prieš tam tikrus asmenis...

— Prieš kokius?

— Prieš kiaules, kurie to ir nusipelnė. Nacius, kolaborantus, agentus, nesvarbu kieno. O pirmuoju bus tas Pisoladjė... — pradėjo kalbą Šantalė, tačiau nebaigė, nes kaip tik tuo metu Alyva asmeniškai įnešė pagrindinį patiekalą.

Alyvai Tomas patiko dėl jo aistros valgio gaminimui, todėl jis plačiai nusišypsojo:

— Bulvės, savaime suprantama, dusyk pavirė aliejuje, mesjė Pjerai!

— Nieko kito aš ir nelaukiau, — širdingai atsakė Tomas. — Didis Dieve, man vis labiau ir labiau patinka šis padugnių pasaulis. Kas bus su manimi, jei viskas ir toliau šitaip eis?

Tomas padalijo pjausnius ir tuojau pat nustebęs kilstelėjo antakius:

— Mesjė de la Riu, jūs naudojate torto šakutę?

— Čia pats velnias koją išsisuktų su tais prakeiktais įrankiais!

— Kalbant apie stalo įrankius, ponai, būtina įsidėmėti, kad pirmiausia naudojami išoriniai. Arčiausiai lėkštės gulintys įrankiai skirti paskutiniam patiekalui.

— Norėčiau pamatyti tą žiurkių urvą, kuriame jūs užaugote, — oriai pasakė Šantalė ir saldžiu balseliu paliepė Tomui. — Prašau kalbėti toliau, *Chéri.*

MENIU

Spagečiai bolonietiški
„Roberto" pjausniai su keptomis bulvėmis
Šokoladu glazūruotas tortas

1941-ųjų sausio 3-ioji

Pasitelkęs valgio kultūrą, Tomas „organizuoja" platiną ir brangakmenius

SPAGEČIAI BOLONIETIŠKI

Svarui spagečių imama pusę svaro mėsos (geriausia maišyti veršienę, kiaulieną ir jautieną) ir supjaustoma mažais kubeliais. Toks pat kiekis plonais griežinėliais supjaustytų svogūnų pakepinamas svieste ar aliejuj, tada sudedama mėsa, sutrinta česnako skiltelė ir prieskoniai sriubai. Kai viskas gerai apkepa, pridedama nuluptų, be sėklalizdžių pomidorų ar pomidorų pastos ir ant labai silpnos ugnies viskas troškinama, kol padažas sutirštės. Pasūdytam vandeny išvirę, perpilti šaltu vandeniu ir gerai nusivarvėję makaronai dedami į jau pasūdytą, papipirintą padažą ir jame pašildomi. Į stalą tiekiami su tarkuotu parmezano sūriu.

„ROBERTO" PJAUSNIAI

Vidutinio riebumo kiaulienos pjausniams šiek tiek įpjaunamas riebalų kraštelis, jie pamušami. Šudedami į labai karštą plieninę keptuvę be jokių riebalų. Kepami po 3 min. iš kiekvienos pusės, pasūdomi, užberiami pipirais, dedamas į keptuvę didelis gabalas sviesto, ir pjausniai kepami dar 1 min. kiekviena pusė. Paskui sudedami ant pašildyto padėklo. Anksčiau reikia lygiomis dalimis sumaišyti rūgščios grietinės ir raudono vyno, įpilti šaukštą aštrių garstyčių. Tą mišinį supilti į keptuvę su kepimo liekanom ir palaukti, kol užvirs. Gatavi pjausniai apipilami tuo padažu ir iškart tiekiami į stalą kartu su keptomis bulvėmis.

KEPTOS BULVĖS

Nuskustos bulvės supjaustomos pusės piršto ilgio, pieštuko storio šiaudeliais, nuplaunamos ir gerai nusausinamos rankšluosčiu. Po truputį leidžiamos į puodą su karštu aliejumi ar taukais, išgriebiamos kiaurasamčiu, vos tik pradės gelsti, nuvarvinamos ir atvėsinamos. Prieš valgant riebalai vėl įkaitinami, dar sykį sudedamos bulvės ir verdamos, kol gaus auksinę spalvą. Nuvarvinamos ant sugeriamojo popieriaus, apibarstomos smulkia druska ir tiekiamos į stalą.

ŠOKOLADU GLAZŪRUOTAS TORTAS

125 g sviesto išplakama iki putų, įberiama 150 g cukraus, 150 g sijotų miltų, sudedami 5 tryniai, kiek vanilės ir galiausiai 150 g vandens vonelėje ištirpinto šokolado. Viskas gerai išmaišoma, ir sudedami išplakti 5 kiaušinių baltymai. Masė sukrečiama į formą ir kepama vidutinio karštumo orkaitėje pusvalandį. Glazūrai reikia 90 g tirpinto šokolado, 125 g cukraus pudros ir 2 šaukštų karšto vandens. Viskas gerai išmaišoma šildant. Iškeptas tortas aptepamas abrikosų marmeladu, apipilamas glazūra ir 1 min. palaikomas karštoje orkaitėje, kad glazūra sukietėtų. Prieš valgant tortą būtina gerai atšaldyti.

— Ponai, laikydamiesi naujųjų taisyklių, kaip jau minėjau, pirmuoju taikiniu pasirinkome juvelyrą. Gana šlykštų tipą... Mesjė Mėjeri — to jau tikrai per daug, jūs imat pjausnį ranka ir graužiate kaulą. Kur aš sustojau?

— Pisoladjė, — pasufleravo Šantalė.

Pilnomis meilės akimis ji nužvelgė Tomą. Kartais Šantalė mylėjo jį — kartais nekentė. Jos jausmai kaitaliojosi taip dažnai, kad ji pati nebesusigaudė. Šantalė tiktai žinojo, kad nebenori gyventi be šio šuns, prakeikto šuns.

— Teisingai, Pisoladjė. — Tomas paaiškino, koks menkysta tas juvelyras, ir varė toliau: — Aš nekenčiu prievartos. Kraujo liejimas — svetimas mano esybei. Taigi įsilaužimas pro stogą, užpuolimas su ginklu rankoje — apie visa tai negali būti nė kalbos. Patikėkit manimi, ponai: nauji laikai reikalauja naujų metodų. Išgyvens tie, kurių lakiausia vaizduotė. Konkurencija paprasčiausiai per didelė. Mesjė de la Riu, keptų bulvių niekas neima rankomis, tam naudojama šakutė.

Fredas Mėjeris pasidomėjo:

— O kaipgi mes tuomet sugebėsim apšvarinti Pisoladjė?

— Panaudodami du lietsargius.

Alyva atnešė desertą.

— Kad ponai įsidėmėtų visiems laikams, — tarė Tomas, — tortą valgome maža šakute, o ne šaukšteliu.

Šantalė pasakė:

— Jūs abu turėsit gerokai pasitempti per artimiausias kelias dienas. Ir kad man jokių girtuokliavimų, muštynių ir bobų, aišku?

— Dieve, Šantale, jei mes jau atbildėjome į Marselį...

— Iš pradžių darbas, paskui malonumai, ponai, — pasakė Tomas. — Jūs turit išmokti rengtis kaip ponai, vaikščioti, stovėti ir kalbėti kaip ponai. Ir be jokio akcento! Jūs turit išmokti nepastebimai pradanginti daiktus.

— Tai ne medaus laižymas, sakau aš jums! — užriko Šantalė. — Jūs esat mano partnerio žinioje nuo ryto iki vakaro.

— Tik ne naktį, — pridūrė Tomas ir pabučiavo Šantalei ranką. Ši bemat nuraudo kaip vyšnia, puolė jį kumščiais šaukdama:

— Ak, liaukis — prieš žmones gėda! Negaliu pakęsti rankų laižymo! — Bestijos Šantalės akys žibėjo, kai ji žvelgė į Tomą.

M... taip, tai būtų ir viskas. Dabar galim ramia širdim grįžti į 1940–ųjų sausio 14–ąją, į tą akimirką, kai neįsivaizduojamai pasikeitęs Fredas Mėjeris juvelyro Marijaus Pisoladjė krautuvėje kabino savo lietsargį šalia neįsivaizduojamai pasikeitusio Polio de la Riu lietsargio.

14

Paskui viskas vyko žaibiškai.

Juvelyras išdėliojo Fredui Mėjeriui ant prekystalio galo laikrodžio apyrankes. Prie kito prekystalio galo stovėjo Polis de la Riu, pasilenkęs prie devynių brangakmeniais žaižaruojančių apyrankių. Šalia jo kabojo abu lietsargiai.

Taip, kaip ir buvo išmokęs per ilgas treniruočių valandas Tomo Lyveno priežiūroj, jis dabar be garso sučiupo apyrankę, už kurią buvo prašoma trijų milijonų, ir be garso įleido ją į kiek pravertą Fredo Mėjerio lietsargį. Jo stipinai buvo iš anksto apvynioti vata. Paskui jis čiupo dar dvi apyrankes, kurios nukeliavo paskui pirmąją.

Tada nuėjo į kitą krautuvės galą, kur žėrėjo auksinės apyrankės. Polis de la Riu pareiškė susižavėjimą jomis. O kartu jis persibraukė dešine ranka savo neseniai apkirptus plaukus.

Gavęs sutartą ženklą, Fredas Mėjeris neįtikėtinai greitai ryžosi įsigyti vieną 240 frankų vertės apyrankę. Jis užmokėjo penkiatūkstantiniu banknotu.

Juvelyras Pisoladjė nužingsniavo prie kasos. Jis užregistravo pirkinį, suskaičiavo grąžą ir šūktelėjo Poliui de la Riu:

— Aš tuoj vėl būsiu jūsų paslaugoms, mesjė!

Pisoladjė atidavė grąžą apyrankės pirkėjui, šis pasiėmė lietsargį ir paliko krautuvę. Jei Pisoladjė būtų žvilgsniu lydėjęs laikrodžio apyrankės pirkėją, jis būtų pastebėjęs, kad nors gatvėj ir pila kaip iš kibiro, šis neskleidžia lietsargio. Bent jau kol kas...

Pisoladjė ristele grįžo prie savo kilmingojo kliento. Jis kalbėjo:

— O dabar, mesjė...

Tačiau staiga Pisoladjė užsikirto. Jis pastebėjo, kad ant padėklo trūksta trijų apyrankių.

Iš pradžių juvelyras pamanė, jog tai pokštas. Degeneravusiems aristokratams kartais užeina makabriško humoro priepuoliai. Jis kreivai šyptelėjo Poliui de la Riu, išstenėjo: „Cha cha“ ir tarė:

— Mesjė, na ir išgąsdinot mane!

Tomo Lyveno puikiai išmuštruotas Polis nieko nesuprasdamas kilstelėjo antakius ir paklausė:

— Ką jūs turit omeny? Jums negera?

— Baikit, mesjė. Pokštas užsitęsė per ilgai. Prašau grąžinti ant padėklo visas tris apyrankes.

— Sakykit, gal jūs girtas? Jūs ką, manot, tas tris apyrankes aš... A, tikrai, kur dingo tie trys daikčiukai?

Pisoladjė veidą išmušė tamsus raudonis. Jo balsas perėjo į klyksmą:

— Pone, jei tuojau pat nepadėsit ant stalo trijų apyrankių, aš turėsiu kviesti policiją!

Dabar Polis de la Riu šiek tiek pakeitė vaidmenį. Jis ėmė juoktis.

Šis juokas galutinai išmušė juvelyrą iš pusiausvyros. Staigiu judesiu jis spustelėjo po prekystaliu įtaisytą signalizacijos mygtuką. Baisiai sudžeržgė nusileisdamos plieninės grotos, uždengdamos priekines ir laukujes krautuvės duris ir prekylangius.

Marijaus Pisoladjė rankose staiga atsirado sunkus revolveris, juvelyras suklykė:

— Rankas aukštyn! Nė žingsnio... Nė iš vietos!

Polis de la Riu, pakeldamas rankas, abejingu balsu atsakė:

— Vargšas kvaily, jūs dar šito pasigailėsit.

Kiek vėliau atvyko policijos būrys.

Ramiu veidu Polis de la Riu išsiėmė prancūzišką pasą, išduotą vikontui Renė de Tusanui, Paryžius, Bulonės miškas. Tai buvo nepriekaištingai suklastotas pasas, geriausios „senojo kvartalo" pajėgos buvo sutelktos jam padirbdinti. Ir vis dėlto Polį de la Riu išrengė plikai, apieškojo jo drabužius, net išardė palto siūles.

Bergždžiai. Pareigūnai nerado nieko. Nė vieno briliantо, nė menkiausio dingusių apyrankių pėdsako.

Pareigūnai pareikalavo, kad apsimetėlis vikontas įrodytų, jog jis iš viso būtų sugebėjęs užmokėti tris milijonus.

Įtariamasis nusišypsojęs paprašė paskambinti „Bristolio" viešbučio direktoriui. Šis patvirtino, kad vikontas deponavo viešbučio seife šešis milijonus frankų — tai buvo gaujos pinigai!

Pareigūnai ėmė elgtis kur kas mandagiau.

Kai galiausiai atėjo Paryžiaus policijos atsakymas į marseliečių telegramą: Bulonės miške iš tiesų gyvena vikontas Renė de Tusanas, be galo turtingas, palaikantis ryšius su naciais ir Viši režimu, šiuo metu išvykęs iš Paryžiaus, greičiausiai į pietų Prancūziją, policininkams neliko nieko kito, kaip tik po ilgų atsiprašinėjimų paleisti Polį de la Riu.

Visiškai palūžęs, blyškiu kaip kreida veidu juvelyras Marijus Pisoladjė irgi lemeno atsiprašymo žodžius.

Kasdieniškos išvaizdos laikrodžio apyrankės pirkėjas, kurio aprašyti Pisoladjė taip ir nesugebėjo, dingo kaip į vandenį...

Visa tai Tomas Lyvenas buvo numatęs jau tada, kai išsirinko Polį de la Riu dėl pastarojo išvaizdos ir liepė suklastoti pasą vikonto pavarde. Tiesa, čia jam padėjo 1941–ųjų

sausio 2–osios „Perpinjano kurjeris“. Rubrikoje „Žinios iš apylinkių“ Tomas išvydo aristokrato, nacių draugo nuotrauką ir štai tokią žinutę:

„Vikontas Renė de Tusanas, pramonininkas iš Paryžiaus, atvyko poilsiauti į nuostabųjį Fon Romo miestelį, šalia Pirėnų“.

Triuko su skėčiu Marselyje, aišku, jau nevertėjo kartoti. Tokie dalykai greitai sklinda iš lūpų į lūpas. Užtat Bordo, Tulūzoj, Monpeljė, Avinjone ir Bezjė buvo linksma. Šiuose miestuose juvelyrus ir antikvarus taip pat aplankė ponai su lietsargiais. Įdomiausia buvo tai, kad visi nukentėjusieji labai panėšėjo į Marijų Pisoladję — jie buvo gobšuoliai ir nenaudėliai.

Tai, kaip mes jau sakėm, buvo visų šių vagysčių bendras simptomas: nė vienas žmogus neužjautė nukentėjusiųjų. Priešingai! Šalies pietuose ėmė sklisti gandas, esą čia veikia ypatingas pogrindinio judėjimo dalinys, vadovaujamas savotiško Robino Hudo.

Gretindama aplinkybes, policija nuėjo klaidingu keliu ne be Tomo Lyveno kaltės. Policija manė, kad įžūlaus brangenybių vagies reikia ieškoti „plikių gaujoje“.

Vienai iš seniausių Marselio gaujų vadovavo toks Dantesas Vilfortas — korsikietis, dėl nesunkiai įspėjamų priežasčių gavęs pravardę „Plikius“.

Čia dar buvo įsipainiojusi ir pabėgėlių gabenimo į Portugaliją istorija. Vilfortas su savo žmonėmis irgi pelnėsi iš šio verslo. Tačiau staiga Šantalė smarkiai išplėtė savo „transporto firmą“. Ir tai, ką ji darė, prieštaravo visoms gildijos taisyklėms. Ji pasikliovė visiškai nepelnytai pasenusiu principu: mažos kainos — didelė apyvarta — aukštas pelnas. Arba: bėkite dabar — užmokėsit paskui.

Galima įsivaizduoti, kad Plikius nebuvo itin geros nuotaikos, kai Šantalė sužlugdė jo verslą. Mat visi klientai plūdo pas ją, o pas Plikių beveik niekas nėjo.

Paskui Plikius kažkur nugirdo, kad visos šitos naujovės — Šantalės meilužio toliaregiškumo ir proto rezulta-

tas. Šantalė visiškai pasitikėjo šiuo žmogum. Tas vyras, atrodo, tapo gaujos smegenimis — puikiomis smegenimis. Plikius nusprendė pasirūpinti šiuo vyru.

15

Tomas Lyvenas ir toliau gyveno Marselio „senajame kvartale" iki pat to baisaus, audringo 1942–ųjų rugsėjo vakaro Šantalės bute. Keista, neapykantai artima šių žmonių meilė liepsnojo vis karščiau, vis aistringiau.

Pavyzdžiui, tuomet, kai jiems pavyko šaunus triukas — 1941–ųjų vasarį parduoti dusyk vis tą patį viešbutį vokiečių supirkėjams — gražioji bestija audringai puolė ant kaklo savo draugužiui kulinarui. Tačiau jau po akimirkos ėmė šaukti:

— Mane iš proto veda tavo pranaši šypsenėlė! Koks pasipūtimas! Tu manai, kad viską padarei vienas? Mes tau ne kokios kvailos vištos! Žinai, pasakysiu tau vieną dalyką: tavo vaipymasis man jau nusibodo! Nenoriu tavęs daugiau matyti, niekados, dink iš akių!

Tomas nuolankiai išsikraustė pas savo draugą Bastianą. Tačiau dar nespėjus nė kojų apšilti jo bute, paskambino Šantalė:

— Aš turiu ciano rūgšties, veronalio ir revolverį. Jei tuojau pat negrįši, ryt rytą aš jau būsiu lavonas.

— Tačiau tu juk sakei, kad nebenori manęs matyti!

— Tu šunie, prakeiktas šunie, man trūksta oro, kai tavęs nėra šalia...

Tomas skubiai grįžo namo į Ševaljė Rozos gatvę. Po susitaikymo Tomas ilsėjosi ištisas dvi dienas. Paskui mūsų bičiulis vėl iš visų jėgų griebėsi užsibrėžtojo uždavinio — bausti piktus žmones visoje šalyje — ir kartu užsidirbti krūvą, tikrai įspūdingą krūvą pinigų.

Kadangi Tomo Lyveno gyvenime pasitaikė tiek daug pavojų, gudriai suplanuotų aferų ir puikių moterų, mes esam

priversti elgtis taupiai. Iš daugybės operacijų 1941–aisiais ir 1942–aisiais leisim sau plačiau aprašyti tris:

Istoriją su carinės Rusijos platina,
Istoriją su dingusiais pramoniniais deimantais,
Istoriją su padirbtais falangos dekretais.
Pirmyn!

1941–ųjų rugpjūtį Tulūzoj pasirodė kažkoks Vasilijus Marija Orlovas, kunigaikštis Leskovas. Atrodė, šis žmogus atvyko iš nebūties, nes ką nors sužinoti apie jo praeitį nepavyko niekam. Liesas, be galo orus aristokratas spinduliavo magnetines bangas, kurios traukė prancūzų, anglų, vokiečių, net ir sovietų slaptųjų tarnybų agentus, o taip pat ir Danteso Vilforto gaujos narius.

O kol šie ponai rezgė Tulūzoj savo kvailas, griozdiškas pinkles, sąmokslininkiškais veidais trynėsi kavinėse, mušėsi tarpusavy, *šeštoji* interesantų grupė sėdėjo ir laukė. Tai buvo pora žmonių iš Šantalės Tesjė gaujos. Tomas juos buvo išdresiravęs taip pat puikiai, kaip ir ponus Mėjerį ir de la Riu...

Kunigaikštis Leskovas ne veltui sukėlė tiek aistrų — jis vežiojosi tikros platinos. Tik keletą luitų, kaip pavyzdį, jis pats taip sakė, tačiau egzistuojąs ištisas platinos lobis, ir jis, kunigaikštis Leskovas, tą lobį valdąs.

Platina, šis taurusis metalas, buvo plačiai naudojama ginklų pramonėje, ypač lėktuvų gamyboj magnetiniams sprogdikliams ir srovės perjungėjams.

Užvirė tikra košė. Vokiečių, britų, prancūzų agentai — visi norėjo gauti platiną savo šaliai; o sovietai laikė ją Tarybų Sąjungos nuosavybe.

Danteso Vilforto vyrukai dar paprasčiau traktavo nuosavybės teisę!

Tomas Lyvenas, skirtingai negu kiti, paisė biznio filosofijos taisyklės: „Mums lieka laukti ir tikėtis..."

Šis sakinys išmušė Šantalę iš pusiausvyros. Ji klykė:

— Tu vėl siutini mane, tu šaltakraujiškas šunie!

Kaip Tomas ir buvo numatęs, orusis kunigaikštis persistengė. Jis supriešino keletą agentų ir, be jokios abejonės, dėl jo kaltės 1941-ųjų rugpjūčio 24-ąją, 00 val. 30 min., įvyko susišaudymas, kai žuvo vienas sovietų ir vienas vokiečių agentas.

Po paros kunigaikštis, savo ruožtu, buvo rastas negyvas nuosavuose viešbučio apartamentuose. Platinos luitai, kuriuos jis slėpė po lova, buvo dingę.

Skubiai įsikišo prancūzų policija. Ji įtarė du vyrus odiniais paltais, kurie paskutiniai lankėsi pas kunigaikštį ir vėliau juodu pežo išvažiavo iš Tulūzos šiaurės kryptimi.

Abu šie ponai po kelių valandų buvo aptikti mažame Grizolio kaimelyje, netoli Montobano. Jie neturėjo nei automobilio, nei platinos. Ponai keliavo basomis ir vien su apatiniais. Jie nurodė, kad juos apakino ir sustabdė priešais važiavęs sunkvežimis. Šeši kaukėti vyrai apiplėšė juos ir dingo.

Platinos luitai daugiau nebepasirodė Prancūzijoj. Tiesa, praėjus visai nedaug laiko, jie jau atsidūrė erdviame plieno seife, kurį kažkoks Eugenas Velterlis nuomojo Ciūricho nacionaliniame banke. Ponas Velterlis į Šveicariją buvo atvykęs atšiauriais, nuošaliais takeliais iš pietų Prancūzijos. Jo draugė Šantalė Tesjė, patyrusi sienos pažeidėja, išaiškino jam kelią. Eugenui Veltėrliui, arba Tomui Lyvenui, netikrą pasą pagamino geriausi „senojo kvartalo" specialistai.

16

Valandėlę!

Tokie dalykai lengvai papasakojami, tačiau sunkiai pergyvenami. Prieš deponuodamas platinos luitus Šveicarijoj, Tomas Lyvenas patyrė keletą itin nemalonių valandų — ne su policija, ne su Vilforto žmonėmis, ne — su Šantale Tesjė.

Ji užsipuolė kaip kokia furija, kai Tomas išdėstė savo planą.

— Į Šveicariją? Aha, suprantu... Tu nori dingti! Ketini palikti mane čia! Susirasti naują mergą! Gal manai, aš nežinau, kas ji?

Šantalė patylėjo lygiai tiek, kiek reikėjo naujai oro porcijai įtraukti, ir vėl suklykė:

— Ta šlykštynė Ivona! Aš jau visą savaitę stebiu, kaip ji vizgina prieš tave uodegą, cha!

— Šantale, tu kvaiša, beprotė. Prisiekiu tau...

— Užčiaupk srėbtuvę! *Aš nežvilgtelėjau* nė į vieną vyrą nuo to laiko, kai sutikau tave! O tu... tu, ak, visi vyrai — kiaulės! Ir dar su tokia! Su *dažyta!*

— Ji nedažyta, vaikeli, — švelniai atsakė Tomas.

— Aaa! — dabar ji puolė Tomą nagais ir dantimis. — Šunie, iš kur tu tai žinai?

Jie mušėsi. Taikėsi. Visą naktį Tomas įrodinėjo Šantalei, kad jis niekuomet nemylėjo ir nemylės šviesiaplaukės Ivonos.

Brėkštant rytui ji pagaliau nurimo ir tapo švelni kaip ėriukas, meili kaip masažuotoja iš Honkongo. Ir papusryčiavus Šantalė išėjo ieškoti Šveicarijos paso...

17

Sklido kalbos, kad reichsmaršalas Hermanas Gėringas labai nusivylė, kai atvažiavęs į okupuotą Paryžių aplankė abu garsiuosius juvelyrus — Kartjė ir Van Klefą ir išgirdo, kad, deja, pastarieji negalį nieko pasiūlyti solidžiam klientui, nes firmos savininkai, prieš įžygiuojant į Paryžių vokiečiams, išgabeno vertingiausius papuošalus į Londoną.

Tai, ką pavyko padaryti Paryžiuje, nepavyko Antverpene ir Briusely. Šie du miestai nuo seno garsėjo kaip brangakmenių šlifavimo centrai. Okupavus šiuos miestus, vokiečių tarnybos supirko ar paprasčiausiai konfiskavo suras-

tus brangakmenius. Antrąjį metodą naudojo, jei brangakmenių savininkai buvo žydai, o taip dažniausiai ir pasitaikydavo.

Vokiečių reichui reikėjo vadinamųjų „pramoninių deimantų“, kuriuos karinė pramonė naudojo kietmetaliams apdoroti ir variklių alkūniniams velenams šlifuoti. Šios brangios medžiagos tiekimu rūpinosi pulkininkas Feltjenas iš skyriaus, atsakingo už ketverių metų plano įvykdymą.

Feltjenas mėgino pirkti brangakmenius ir jų liekanas ir neutraliose šalyse — pavyzdžiui, Šveicarijoje. Tačiau didžioji dalis jo agentų rūpinosi tik savo kišene. Šie ponai pasikliovė labai paprastu metodu: konfiskuodavo Belgijoj žydų deimantus, bet pulkininkui Feltjenui patiekdavo tik dalį arba visai nieko. Pagrindinę dalį jie su savo kurjeriais siųsdavo į Šveicariją, per okupuotą ir neokupuotą Prancūziją. Čia deimantus vėlgi pasiūlydavo vokiečių supirkėjui. Šis mokėdavo pasakiškus pinigus. O korumpuoti Belgijos supirkėjai kikendavo į kumštį.

Tarp 1941–ųjų rugsėjo ir 1942–ųjų sausio buvo sučiupti keturi tokie kurjeriai, iš jų atėmė vogtus ir konfiskuotus brangakmenius. Šie pramoniniai deimantai ir briliantai atsidūrė ten pat, kur ir platinos luitai — Ciūricho nacionalinio banko seife, nuomojamam Eugeno Velterlio...

Nuo jau minėto Eugeno Velterlio sąskaitos 1942–ųjų sausio 22–ąją buvo nurašyti 300 000 šveicariškų frankų ir pervesti į „Wannemeester“ organizacijos sąskaitą Londone. Ši organizacija papirkinėjimais ir kyšiais vadavo dėl rasinių ar politinių priežasčių persekiojamus žmones iš Hitlerio okupuotų šalių ir padėdavo jiems pasiekti saugią vietą.

18

1942–ųjų liepą Dantesas Vilfortas, pravardžiuojamas Plikium, sušaukė visuotinį gaujos pasitarimą savo bute, Mazno gatvėje Nr. 4.

— Ponai, — pareiškė Dantesas Vilfortas savo bendrams, — man jau gana. Šantalės organizacija įkyrėjo iki gyvo kaulo. Ji sugadino mums visą reikalą su platina. Beveik turėjome ją savo rankose. Portugalijos verslas jau visi metai kaip žlugo. Ir štai dabar dar tie falangos dekretai!

Istorija su falangos dekretais buvo paprasta, tačiau pamokoma. Prisiminęs genialaus portugalų tapytojo ir klastotojo Reinaldo Pereiros pamokas, Tomas Lyvenas, pasitelkęs į pagalbą „senojo kvartalo" „talentus", atidarė didžiulę dokumentų klastojimo įmonę. Darbas vyko dviem pamainom. Analogiška Plikiaus įmonė buvo nukonkuruota.

Šantalės organizacijos suklastoti dokumentai buvo pigesni, geresnės kokybės, juos patiekdavo greičiau. Paskutiniu metu organizacija pasiūlė vieną naujovę raudoniesiems ispanams, kurie kitados pabėgo nuo generolo Franko į Prancūziją, tačiau ilgėjosi tėvynės. Šiems žmonėms kartu su netikrais ispaniškais pasais buvo įteikiami ir nepriekaištingai padirbti garbės, padėkos raštai ir diplomai, patvirtinantys jų savininkų nuopelnus falangai ir frankistų valdžiai. 1942-ųjų vasarą tai buvo labiausiai perkama prekė.

— Ponai, — kalbėjo Dantesas Vilfortas gaujos susirinkime, — jau pati Šantalė buvo mums tarsi krislas akyje. Ji mus apgaudinėjo. Mums kenkė. Be paliovos. Tačiau dabar prisidėjo dar tas šiknius Pjeras ar kaip jis ten — šito jau per daug!

Pritarimo murmesys.

— Aš sakau: mes galim susidoroti su Šantale. Ji turi silpną vietą! Girdėjau, ji myli tą vaikiną. Kas, jūsų manymu, būtų jai skaudžiausia?

— Jei mes nugnybtume jos mieliausiąjį, — tarė vienas.

— Tu kalbi kaip visiškas idiotas, — įniršo Vilfortas. — Nugnybti, nugnybti, daugiau nieko ir nežinot. Kas yra? Kam tada mums ryšiai su gestapu? Aš sužinojau, kad tas vyrukas, be kita ko, žinomas ir Hunebelio pavarde. O gestapas ieško Hunebelio. Galėtume užsidirbti krūvą pinigų, jei... Man tęsti?

Tęsti nebereikėjo.

1942–ųjų rugsėjo 17–ąją siautė baisi audra. Šantalė ir Tomas buvo sumanę eiti į kiną. Tačiau dabar jie nutarė geriau pabūti namie.

Jie gėrė kalvadosą, klausėsi plokštelių, ir Šantalė buvo neįtikėtinai švelni, miela ir sentimentali.

— Ką tu su manim padarei, — šnabždėjo ji, — kartais aš pati savęs neatpažįstu...

Tomas tarė:

— Šantale, reikia nešti kudašių iš čia. Aš gavau blogų žinių. Marselis jau nebeapsaugotas nuo vokiečių.

— Mes keliausim į Šveicariją, — įsisvajojo ji. — Pinigų turim pakankamai. Galėsim ten gyventi be rūpesčių.

— Taip, mieloji, — tarė jis ir pabučiavo ją.

Tuomet ji sukuždėjo su ašaromis akyse:

— Ak mielasis, aš dar niekad nebuvau tokia laiminga. Tai negali tęstis amžinai — nieko nėra amžino, tačiau dar bent kiek, dar truputėlį...

Paskui Šantalė užsimanė vynuogių.

— Parduotuvės jau uždarytos, — svarstė Tomas, — tačiau gal dar gausiu vynuogių prie stoties...

Jis pakilo ir apsirengė. Šantalė užprotestavo:

— Toks oras — tu išprotėjai...

— Ne, ne, tu gausi vynuogių. Mat tu mėgsti vynuoges, o aš myliu tave.

Staiga jos akys vėl paplūdo ašarom. Ji drožė kumšteliu per kelius ir piktai riktelėjo:

— Mėšlas prakeiktas! Ne, tai jau per daug kvaila! Aš verkiu, nes taip myliu tave...

— Aš greit grįšiu, — pasakė Tomas ir išskubėjo.

Jis klydo.

Mat praėjus dvidešimčiai minučių po to, kai jis paliko namą Ševaljė Rozos gatvėje, norėdamas nupirkti vynuogių, Tomas Lyvenas, arba Žanas Leblankas, arba Pjeras Hunebelis, arba Eugenas Velterlis, jau buvo gestapo rankose.

19

Keista, kaip aš prisirišau prie Šantalės, galvojo Tomas. Negaliu įsivaizduoti gyvenimo be jos. Visos tos kvailystės, plėšrūnės išpuoliai, žudikiški kėslai — visa tai mane be galo žavi. Taip pat ir jos drąsa, jos instinktai. Be to, ji nemeluoja. Arba beveik ne...

Tomas Lyvenas perėjo tuščią Žiulio Gedė aikštę, kurios asfalto danga blizgėjo lietuje, ir įsuko į siaurą Bernaro Diubua gatvikę. Čia buvo mažas senamadiškas kino teatras, kur jiedu su Šantale dažnai vaikščiodavo.

Šalia kino teatro stovėjo juodas pežo; Tomas neatkreipė į jį dėmesio ir ėjo toliau. Du šešėliai sekė jam iš paskos. Einant pro juodąjį pežo, vienas iš šešėlių bilstelėjo į automobilio langą. Staiga užsižiebė pežo žibintai — ir iškart vėl užgeso. Kitame siauros, prastai apšviestos gatvelės gale pajudėjo dar du šešėliai.

Tomas nematė jų. Jis nematė vyrų, einančių priešais ir einančių iš paskos. Jis mąstė.

Reikės labai ramiai pasitarti su Šantale. Sužinojau iš patikimų šaltinių: dar šiemet amerikiečiai išsilaipins Šiaurės Afrikoj. Prancūzų pasipriešinimas vis labiau ir labiau spaudžia nacius. Jis veikia iš pietų Prancūzijos. Be jokios abejonės, vokiečiai greit užims ir neokupuotą šalies dalį. Mes su Šantale vyksim į Šveicariją, galbūt jau greitai. Šveicarijoj nėra nacių, nėra karo. Mes gyvensim taikiai...

Šešėliai iš priekio vis artėjo. Abu šešėliai už nugaros taip pat. Suburzgė juodojo pežo variklis. Automobilis neįjungtom šviesom pajudėjo pėsčiojo greičiu pirmyn. O Tomas Lyvenas vis dar nieko nematė.

Vargšas Tomas! Jis buvo protingas, teisingas ir mielas, žavus ir paslaugus. Tačiau jis buvo ne Old Šeterhendas, ne Napoleonas, ne kokia vyriška Mata Hari ar supermenas. Jis nebuvo vienas iš tų didvyrių, apie kuriuos galima pasiskaityti knygose — nieko nebijančių, visados laimėjančių karžygiškų didvyrių. Jis buvo tik nuolatos medžiojamas, amžinai persekiojamas, nepaliekamas ramybėj žmogus, ku-

ris nuolatos turėjo stengtis išspausti gėrį iš pačių blogiausių dalykų — kaip ir visi mes.

Ir todėl jis nepastebėjo gresiančio pavojaus. Jis negalvojo nieko blogo, kai staiga priešais stojo du vyrai. Jie vilkėjo lietpalčius ir buvo prancūzai.

Vienas jų tarė:

— Labas vakaras, mesjė, gal pasakytumėt, kiek dabar valandų?

— Mielai, — atsakė Tomas. Viena ranka jis laikė lietsargį. Kita ranka išsiėmė iš liemenės kišenėlės savo numylėtąjį chronometrą. Spustelėjus mygtuką, dangtelis atšoko. Tuo metu atslinko ir abu šešėliai už nugaros.

— Lygiai aštuonios valandos ir... — prašneko Tomas. Tada gavo baisų smūgį į sprandą.

Skėtis nulėkė į šoną. Chronometras — laimė, jis kabojo ant grandinėlės — iškrito Tomui iš rankos. Aiktelėjęs Tomas parklupo ant kelių. Jo burna prasivėrė riksmui. Į priekį šovė kažkieno ranka. Joje buvo didžiulis vatos gumulas. Vata palietė Tomo veidą. Jis vos nesusivėmė, užuodęs šleikščiai salsvą kvapą. Tomas jau žinojo, kas čia vyksta, sykį jau išgyveno visa tai Lisabonoje. Anuomet viskas baigėsi gana neblogai. Šįsyk, žaibiškai sukuždėjo jam nuojauta, jau bepradedant blėsti sąmonei, šįsyk viskas daug rimčiau...

Po to Tomas neteko sąmonės ir grobėjams liko tiktai techninė problema — kaip sukišti jį į pežo bagažinę. Baldų krovėjo darbas.

20

— Bastianai, ei, Bastianai, nubusk pagaliau, tu senas maiše! — šaukė Alyva, storasis spekuliantų užeigos „Pas tėtušį“ savininkas. Milžinas Bastianas Fabras gyveno už šios smuklės.

Ištikimiausias Šantalės bičiulis stenėdamas atsibudo ir apsivertė ant nugaros. Tada suvaitojo ir griebėsi už galvos.

— Tu ką, išprotėjai? Kas tau leido mane žadinti?

Bastianas prieš kelias valandas dalyvavo gėrimo varžybose su šlubuoju Fransua. Neišsimiegojęs jis dejavo:

— Aš dar visas girtas. O, kaip man bloga.

Alyva vėl jį papurtė.

— Šantalė kviečia tave prie telefono. Skubiai! Tavo draugelis Pjeras dingo.

Per kelias sekundes Bastianas visiškai išblaivėjo. Jis šoko iš lovos. Vien su raudonu pižamos švarku — Bastianas vilkėdavo tik viršutinę pižamos dalį — jis išbėgo į kitą kambarį, įsispyrė į šlepetes ir užsitempė chalatą. Tada puolė į Alyvos restoraną, kuris tuo metu jau buvo uždarytas ir tamsus. Kėdės stovėjo ant stalų. Telefono būdelėje sūpavosi ragelis.

Bastianas čiupo jį:

— Šantale!

Jam širdis kone plyšo iš skausmo, kai išgirdo jos balsą, balsą, kupiną nerimo ir baimės. Bastianas nė neįsivaizdavo, kad ji gali taip panikuoti.

— Bastianai, — ačiū Dievui — aš... aš jau nebegaliu... Ištisas valandas lakstau po miestą... Man galas — baigta... O Dieve, Bastianai, Pjeras dingo!

Bastianas nusišluostė prakaituotą kaktą. Priėjusiam Alyvai jis pasakė:

— Duok man vieną konjako ir išvirk turkiškos... — O į ragelį: — Ne taip greitai, Šantale. Ir viską iš eilės. Pasistenk nusiraminti...

Šantalė papasakojo, kas nutiko. Dabar buvo antra valanda nakties. Pjeras išėjo pirkti vynuogių apie aštuonias.

Šantalė raudojo. Jos balsas virpėjo ir trūkčiojo:

— Aš buvau stoty. Visose smuklėse. Ir uoste. Aš buvau... buvau tuose namuose... Pamaniau, kad gal jis sutiko vieną iš jūsų — ir prisilupo, kaip kad jums vyrams pasitaiko...

— Kur tu dabar?

— „Skrudintos kavos“ smuklėje.

— Būk ten. Aš pažadinsiu Arklio kanopą ir kitus. Po pusvalandžio būsim pas tave.

Jos balsas skambėjo taip plonai, silpnai, tarsi skristų iš Mėnulio:

— Bastianai — jei... jei — jam kas nors atsitiko, tuomet aš nebenoriu gyventi...

Penkiolika įgudusių sukčių tą naktį šukavo Marselio miestą. Neliko nė vieno baro, kur jie nebūtų užsukę, nė vieno viešbučio, smuklės ar viešnamio. Jie ieškojo ir ieškojo — Pjeras Hunebelis, jų draugas ir bendražygis, prapuolė kaip į vandenį. Brėško pilkšva diena. Aštuntą ryto gauja laikinai nutraukė dingusiojo paieškas. Bastianas palydėjo Šantalę į namus. Ji klusniai leidosi vedama.

Namuose Šantalei iškart prasidėjo siaubingas isterijos priepuolis. Net toks žaliūkas kaip Bastianas sugebėjo ją sutramdyti tik vožęs šunkiu kumščiu taip, kad mergina neteko sąmonės. Paskui jis šoko prie telefono ir paskambino daktarui Bulė. Mažasis dantistas ir netikrų aukso luitų gamybos ekspertas atskubėjo bemat. Kai jis atvyko, Šantalė jau buvo atgavusi sąmonę. Ji gulėjo lovoj, kaleno dantimis ir nevalingai daužė koja į koją. Daktaras Bulė išsyk suprato, kas jai yra. Jis suleido merginai raminamųjų. Kai daktaras traukė adatą jai iš rankos, Šantalė plūsdama ašaromis sukuždėjo:

— Jis... jis vienintelis žmogus mano gyvenime, kuris buvo man geras, daktare...

Tomas Lyvenas dingo. Nepavyko aptikti nė menkiausio jo pėdsako, nors gauja ir išplėtė paieškas. Visiškai išsekusi Šantalė porą savaičių praleido lovoje.

Spalio 28-ąją padėtis pasikeitė. „Sintros“ kavinėje, vienoje iš dviejų žymiausių „senojo uosto“ užeigų, pasigėrė jaunyvas vyriškis. Matyt, jį kankino kokie nors rūpesčiai, nes buvo dar tik pietų metas. Prisigėręs tiek, kad jau nebesugebėjo kontroliuoti savęs, vyriškis ėmė pliurpti esą jis galėtų „daug ką papasakoti apie tą Pjerą Hunebelį“.

Vienas atsitiktinai ten buvęs Šantalės gaujos narys bemat davė žinią Bastianui. Šis pasivadino šlubį Fransua. Abu vyrai nuskubėjo į „Sintrą“, atsisėdo šalia girtuoklio, ėmė jį vaišinti ir pirštis jam į draugus.

Vyrukas atvėrė širdį. Jis prisipažino esąs Emilis Malo, kilęs iš Grenoblio. Vyrukas skundėsi:

— Apmovė jis mus, tas šuva prakeiktas — ik — dvidešimt tūkstančių jis mums žadėjo...

— Už ką? — paklausė Bastianas ir pastūmė jam dar vieną taurelę degtinės.

— Už tai, kad įkištume tą Hunebelį į pežo bagažinę. Gavome tik dešimtį...

— Kas jus taip apmovė, bičiuli? — paklausė Bastianas ir draugiškai uždėjo ranką girtuokliui ant pečių.

Vyrukas staiga užsimerkė:

— O koks tavo reikalas?

Bastianas ir Fransua persimetė žvilgsniais. Bastianas tarė:

— Šiaip paklausiau, Emili. Neįsižeisk. Štai, išgersim dar po vieną...

Jie kaip reikiant pripumpavo vyruką iš Grenoblio. Kai šis it maišas susmuko po stalu, pakėlė jį, užsimetė jo rankas sau ant pečių ir nuvilko bejėgį vyruką į Šantalės butą.

Ji dar gulėjo lovoje, karščiavo ir atrodė nekaip. Bastianas ir Fransua paguldė girtuoklį ant sofos prieškambary, o patys nuėjo į miegamąjį pas Šantalę. Jie papasakojo jai, kas nutiko.

Bastianas tarė:

— Kai jis atsigaivelės, perleiskit jį man. Vyrukas ims čiulbėti po dešimties minučių.

Šantalė papurtė galvą. Tai, ką ji pasakė, buvo Tomo sykį jai ištarta frazė:

— Prilupti — tai ne visuomet didžiausia išmintis. Tik gryni pinigai yra pati didžiausia išmintis.

— Ką?

— Tas žmogus toks įsiutęs todėl, kad gavo per mažai pinigų. Vadinasi, mes jam gerai sumokėsim. Eik, atvesi daktarą Bulė. Tegul suleidžia jam vaistų. Vyrukui pats metas prablaivėti.

21

Atėjo dantistas. Po valandos Emilis Malo iš Grenoblio jau buvo atsigavęs. Jis sėdėjo krėsle priešais Šantalės lovą. Bastianas ir Fransua stovėjo šalia jo. Šantalė gulėjo lovoje ir vėdavosi didžiuliais frankų pluoštais.

Pakimusiu balsu Malo iš Grenoblio tarė:

— Jie, jie išgabeno jį į šiaurę. Dar tą pačią naktį. Į Šalon siur Soną, prie demarkacinės linijos. Ten jį perėmė gestapas... Ne! — šaižiai suklykė Malo, nes Bastianas išrovė jį iš krėslo ir užvažiavo į veidą.

— Bastianai! — suriko Šantalė. Jos veidas išblyško kaip lavono. Gyvos buvo tik karštligiškai žvilgančios akys.

— Duok jam ramybę... Aš turiu žinoti, kas organizavo visą šią kiaulystę... — Ji išrėkė Malo į veidą: — Kas?

— Pli–Plikius.

— Dantesas Vilfortas?

— Taip, jis pavedė mums... Tas Hunebelis buvo jam per daug pavojingas... Jis norėjo juo nusikratyti... — Malo giliai įkvėpė. — Jūs paskutiniu metu kelissyk apkvailinot Plikių, ar ne? Na, taigi. Tai jo kerštas.

Ašaros sruvo Šantalei veidu. Ji dusyk nurijo seilę, kol vėl galėjo kalbėti. Dabar jos balsas vėl buvo šaltas, grėsmingas, įpratęs komanduoti balsas:

— Pasiimk pinigus, Malo. Išnyk! Bet perduok Plikiui, kad dabar viskas baigta. Daugiau jokio gailesčio. Už tai, ką jis padarė, aš jį nužudysiu. Savo rankomis. Kai tik atsistosiu ant kojų. Tegu lenda, kur tinkamas. Tegu slepasi, kur tinkamas. Aš surasiu jį, prisiekiu. Ir aš jį nužudysiu.

Šantalės priesaika buvo labai rimta. Tačiau netrukus užgriuvo įvykiai, sukėlę didelių problemų jai ir jos gaujai.

1942–ųjų lapkričio 8–ąją Jungtinių Valstijų karo departamentas pranešė:

Amerikiečių ir britų kariuomenės, laivyno ir oro pajėgos tamsiuoju paros metu pradėjo plataus masto išsilaipinimo operaciją prancūzų Afrikos pakrantėje. Sąjungininkų pajėgoms vadovauja generolas Eizenhaueris.

Lapkričio 11–ąją vermachto vadovybė pranešė štai ką:

Vokiečių dalys šiandien peržengė neokupuotos Prancūzijos dalies demarkacinę liniją, kad apsaugotų pietų Prancūziją nuo galimo anglų ir amerikiečių puolimo. Vokiečių kariuomenės judėjimas vyksta planingai.

Trečias skyrius

1

Freno centrinis kalėjimas buvo aštuoniolika kilometrų nuo Paryžiaus. Aukšti mūrai supo purviną viduramžių statinį, padalytą į tris korpusus, kurių kiekvienas, savo ruožtu, turėjo daugybę fligelių. Vienišas ir rūstus stovėjo kalėjimas nesvetingoje plynėje su kreivais medeliais, nuvytusiom pievom ir apleistais arimais.

Pirmame korpuse kalėjo vokiečiai — politiniai kaliniai ir dezertyrai. Antrame korpuse buvo kalinami vokiečių ir prancūzų Pasipriešinimo judėjimo kariai. Trečiame korpuse kalėjo tiktai prancūzai.

Freno kalėjimui vadovavo vokietis atsargos kapitonas. Personalas buvo mišrus. Prižiūrėtojais dirbo tiek prancūzai, tiek vokiečiai — dažniausiai pagyvenę puskarininkiai iš Bavarijos, Saksonijos ir Tiuringijos.

I–ojo trakto C fligelyje prižiūrėtojais dirbo tiktai vokiečiai. Šį fligelį rezervavo Paryžiaus SD. Dieną ir naktį jo vienutėse degė elektros šviesa. Kalinių nieks nevesda-

vo pasivaikščioti į kiemą. Gestapas išrado paprastą būdą, kaip padaryti kalinius nepasiekiamus kitoms įtakingoms organizacijoms — jų paprasčiausiai neregistruodavo. C fligelio kaliniai buvo mirusios sielos, jie tarsi jau nebeegzistavo.

Lapkričio 12–osios rytą 67 C korpuso kameroj ant savo gulto sėdėjo jaunas, siauro veido ir juodų protingų akių vyriškis. Tomas Lyvenas atrodė baisiai. Oda įgavo pilką žemės atspalvį, įkrito skruostai. Jis vilkėjo sena kalinio eilute, kuri buvo jam aiškiai per didelė. Tomas šalo. Kamerų niekas nešildė.

Jau daugiau kaip pusantro mėnesio jis sėdėjo šioj bjaurioj, dvokiančioj skylėj. Naktį iš rugsėjo 17–osios į 18–ąją Šalon siur Sono apylinkėse Tomo pagrobėjai perdavė jį dviem gestapo agentams. Šie nugabeno jį į Freną. Ir nuo to laiko Tomas sėdėjo ir laukė, kol kas nors ateis ir nuves jį pas tardytoją. Jis laukė tuščiai. Laukimas pamažu vedė Tomą iš pusiausvyros.

Tomas pamėgino užmegzti kontaktą su prižiūrėtojais vokiečiais — bergždžiai. Jis pamėgino žavesiu ir kyšiais pasirūpinti geresnio maisto — bergždžiai. Šėrė vandeninga kopūstų sriuba. Kiekvieną dieną Tomas mėgino išsiųsti žinutę Šantalei. Tuščiai.

Kodėl gi jie, po velnių, neateina ir nepastato jo prie sienos? Jie ateidavo kasryt ketvirtą valandą, vesdavo iš kamerų žmones, ir tuomet galėjai išgirsti aulinių batų trepsėjimą, komandas, išvedamų žmonių riksmus ir aimanas. Ir šūvius, kuomet kalinius sušaudydavo. Ir tylą, kai juos kardavo. Dažniausiai būdavo tylu.

Staiga Tomas sukluso. Auliniai batai trepsėjo visai šalia. Atsilapojo durys. Už jų stovėjo vokietis viršila ir du žaliūkai SD uniformomis.

— Hunebelis?

— Tikrai taip.

— Į apklausą!

Štai ir sulaukiau, pamanė Tomas, vadinasi, sulaukiau...

Surakinę rankas jį išvedė į kiemą. Čia stovėjo milžiniškas autobusas be langų. Vienas SD žaliūkas įstūmė Tomą į siaurą tamsų koridorių su daugybe durų, vedantį per visą autobusą. Už durų buvo kameros — tokios mažytės, kad galėjai sėdėti tik visas susirietęs.

Į vieną kamerą įkišo ir Tomą. Durys griausmingai užsitrenkė, sargybinis jas užrakino. Sprendžiant iš garsų, buvo užimtos ir kitos kameros. Dvokė prakaitu ir baime.

Autobusas nudardėjo duobėtu keliu. Kelionė truko pusvalandį. Paskui autobusas sustojo. Tomas išgirdo balsus, žingsnius, keiksmažodžius. Atsilapojo ir jo kameros durys:

— Lauk!

Klupinėdamas iš nuovargio Tomas išsliūkino paskui SD vyruką laukan. Jis iškart pažino šią vietą. Tai buvo Foš prospektas — viena ištaigingiausių Paryžiaus gatvių. Tomas žinojo, kad SD čia konfiskavo daugybę namų.

Į vieną iš jų, pažymėtą 84-uoju numeriu, sargybinis ir nuvedė Tomą. Praėję vestibiulį, jie atsidūrė bibliotekoje. Dabar joje buvo įrengtas biuras.

Čia sėdėjo du vyriškiai, abu uniformuoti. Pirmasis buvo kresnas, gyvuliškų bruožų raudonveidis, antrasis — išblyškęs ir nesveikos išvaizdos. Pirmasis buvo šturmbanfiūreris Valteris Eicheris, antrasis — jo padėjėjas Fricas Vinteris.

Be žodžių Tomas atsistojo priešais juos. Sargybinis atraportavo ir išėjo iš kambario.

Ganėtinai prasta prancūzų kalba šturmbanfiūreris sulojo:

— Na, Hunebeli, gal šiek tiek konjako?

Tomas vos nesusivėmė, bet įveikęs save pasakė:

— Ačiū, ne, deja, mano skrandyje nėra tinkamo pagrindo konjakui.

Šturmbanfiūreris Eicheris ne visiškai suprato prancūzišką Tomo frazę. Adjutantas išvertė jam. Eicheris nusižvengė. Vinteris, judindamas plonas lūpas, prašneko:

— Manau, mes galim su šiuo ponu kalbėtis ir vokiškai, tiesa?

Įeidamas Tomas pastebėjo ant stalelio gulinčią bylą, su užrašu HUNEBELIS. Nebuvo prasmės išsisukinėti.

— Taip. Aš kalbu ir vokiškai.

— Nuostabu, nuostabu. Galbūt jūs net mūsų tautietis, kaip? — Šturmbanfiūreris vylingai pagrūmojo pirštu. — Na? Jūs mažasis šelmi! Sakykit pagaliau!

Jis pūstelėjo Tomui į veidą cigaro dūmų kamuolį. Tomas tylėjo.

Šturmbanfiūreris surimtėjo:

— Matot, ponas Hunebeli, ar kaip jūs ten, jūs turbūt manot, kad mums be galo malonu laikyti jus suimtą, tardyti. Prisiklausėte apie mus baisių istorijų, tiesa? Būsiu atviras — mes sukandę dantis dirbam šį sunkų darbą. Vokiečiams, ponas Hunebeli, tokie dalykai svetimi. — Eicheris liūdnai palingavo galva. — Po galutinės pergalės mūsų tauta ims vadovauti visom kitom. Tam reikia pasiruošti. Ir čia mums reikia kiekvieno pagalbos.

— Net ir jūsų, — įsiterpė adjutantas Vinteris.

— Prašau?

— Jūs juk apšovėt mus, Hunebeli. Marselyje. Su auksu, brangenybėmis ir valiuta. — Šturmbanfiūreris gerklingai nusikvatojo. — Neprieštaraukit, mes viską žinom. Turiu pripažinti — jūs puikiai tai atlikot. Esat galvotas vyrukas.

— O kadangi jūs toks galvotas — dabar papasakosit mums, kuo jūs iš tiesų pavarde ir kur dingo Lesepso ir Beržjė daikčiukai, — tyliai pasakė Vinteris.

— Ir pasakysit, kas jums padėjo, — pridūrė Eicheris, — dar ir tai. Mes ką tik užėmėm Marselį. Galėsim iškart gražiai supakuoti ir jūsų kolegas.

Tomas tylėjo.

— Na? — tarė Eicheris.

Tomas papurtė galvą. Tą jis ir įsivaizdavo.

— Jūs nenorit kalbėti?

— Ne.

— Pas mus kalba visi! — staiga iš Eicherio veido dingo šypsenėlė ir geraširdė, maloni mina. Jo balsas sugergždė:

— Jūs šikniau! Per ilgai aš jau čia terliojuos su jumis! — Jis atsistojo, pamankštino kelius, nusviedė cigaretę į židinį ir tarė Vinteriui:

— Gana, sudorokit jį.

Vinteris nuvedė Tomą apačion į nežmoniškai prikūrentą rūsį. Jis pašaukė du civiliai apsirengusius vyriškius. Šie pririšo Tomą prie šildymo katilo. Paskui jį sudorojo.

Tai kartojosi ištisas tris dienas. Kelionė autobusu iš Freno į Paryžių. Kvota. Sudorojimas rūsyje. Kelionė atgal į nešildomą kamerą.

Pirmąsyk jie suklydo ir sumušė jį per daug šiurkščiai ir greitai. Tomas neteko sąmonės.

Antrąsyk nebesuklydo. Ir trečiąsyk ne. Po trečio karto Tomas pasigedo dviejų dantų. Jo kūnas virto viena didele žaizda. Po trečiojo karto Tomą dviem savaitėm paguldė į kalėjimo ligoninę.

Paskui viskas prasidėjo vėl.

Kai gruodžio 12-ąją autobusas vėl atgabeno Tomą į Paryžių, jo jėgos baigėsi. Jis nebegalėjo tverti kankinimų. Tomo galvoje praskriejo mintis: aš šoksiu pro langą. Eicheris dabar kvočia mane ketvirtajame aukšte. Taip, aš šoksiu pro langą. Jei pasiseks, užsimušiu. Ak Bastianai, Šantale, kaip mielai darsyk jus pamatyčiau.

1942-ųjų gruodžio 12-ąją, apie dešimtą ryto, Tomas buvo atvestas į pono Eicherio biurą. Šalia šturmbanfiūrerio stovėjo Tomui dar nematytas vyriškis. Aukštas, liesas, žilais plaukais. Jis vilkėjo vermachto uniformą su daugybe ordinų juostelių ir po pažastimi laikė įspūdingo dydžio aplanką, ant kurio Tomas įžiūrėjo užrašą GEKADOS.

Eicheris atrodė piktas.

— Štai tas žmogus, ponas pulkininke, — niūriai tarė jis ir kostelėjo.

— Norėčiau jį iškart ir išsivežti, — tarė ordinuotasis pulkininkas.

— Kadangi tai „Gekados", negaliu jums drausti, pone pulkininke. Pasirašykit, kad jį perimat.

Apie Tomą Lyveną viskas ėmė suktis, kambarys, vyrai, viskas. Jis stovėjo vidury kambario, apsivilkęs vargingomis kalėjimo drapanomis, ir lingavo iš nuovargio. Tomas duso,

burna gaudė orą, jis galvojo apie žodžius, kuriuos sykį perskaitė filosofo Bertrano Raselo knygoje: „Mūsų šimtmetyje nutinka tik nenuspėjami dalykai...“

2

Surakintomis rankomis Tomas sėdėjo šalia žilagalvio pulkininko vermachto limuzine. Jie važiavo per Paryžiaus centrą, kuris ir karo metais nedaug pasikeitė. Atrodė, Prancūzija ignoruoja okupaciją. Gatvėse virė karštligiškas gyvenimas. Tomas Lyvenas matė elegantiškas moteris, skubančius vyrus ir tarp jų keistai vienišus ir sutrikusius vokiečių kareivius.

Pulkininkas tylėjo, kol jie privažiavo Sen Klu vilų rajoną. Tuomet jisai tarė:

— Girdėjau, jūs puikus virėjas, ponas Lyvenai.

Išgirdęs tikrąją pavardę, Tomas suakmenėjo. Karštligiškai ėmė dirbti paskutinių savaičių kančių išvargintos, nepasitikėjimo išmokusios smegenys. Ką tai reiškia? Kokie čia spąstai? Jis pašnairavo į greta sėdintį karininką. Geras veidas. Protingas ir skeptiškas. Vešlūs antakiai. Ereliška nosis. Jausmingos lūpos. Na ir kas? Mano tėvynėje netrūksta budelių, grojančių Bachą!

Tomas Lyvenas tarė:

— Aš nežinau, apie ką jūs kalbat.

— Na jau, puikiausiai žinote, — tarė karininkas. — Aš esu pulkininkas Vertė iš Paryžiaus abvero. Galiu išgelbėti jums gyvybę — arba ne, viskas priklauso tiktai nuo jūsų.

Sulig tais žodžiais automobilis sustojo prie aukštos mūro sienos, juosiančios didelį sklypą. Vairuotojas trissyk pyptelėjo. Sunkūs vartai atsivėrė, nors aplink nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Automobilis pajudėjo ir vėl sustojo prie žvyruotos alėjos, vedančios į vilą geltono mūro sienomis, prancūziškais langais ir žaliomis langinėmis.

— Pakelkit rankas, — tarė Verte prisistatęs pulkininkas.

— Kodėl?

— Kad galėčiau nuimti jums antrankius. Vargu ar sugebėsit gaminti valgį surakintomis rankomis. Aš mielai suvalgyčiau veršienos šnicelį, jei jūs nieko prieš. Ir kiaušinių su apelsinais. Aš nuvesiu jus į virtuvę. Nanetė, mūsų tarnaitė, jums padės.

— Šnicelį, — silpnu balsu pakartojo Tomas. Jam vėl viskas ėmė tavaruoti akyse, pulkininkas Vertė tuo metu nusegė antrankius.

— Taip, prašyčiau.

Aš dar gyvenu, pamanė Tomas, dar kvėpuoju. Ką dar galima išspausti iš šios padėties?

Tomui ėmė po truputį grįžti gyvenimo skonis, jis tarė:

— Na, puiku. Tuomet gal dar pagaminti įdarytų baklažanų?

Po pusvalandžio Tomas jau aiškino Nanetei, kaip gaminti baklažanus. Nanetė buvo itin patraukli juodaplaukė mergina. Ji vilkėjo labai siaura juoda vilnos suknele ir ryšėjo baltą prijuostę. Tomas sėdėjo prie stalo virtuvėje. Pulkininkas Vertė paliko juos vienus. Beje, virtuvės langai buvo grotuoti....

Nanetė sukosi apie Tomą vis siauresniais ratais. Vieną kartą jos nuoga ranka brūkštelėjo jam per skruostą, kitą kartą Tomo ranką palietė standus merginos klubas.

Nanetė buvo tikra prancūzaitė, ji jautė, koks paukštis prieš ją sėdi. O ir Tomas, kad ir nukankintas ir išbadėjęs, vis dar išrodė toks, koks ir buvo — tikras vyras.

— Ak Nanete, — galiausiai atsiduso jis.

— Taip, mesjė?

— Turiu jūsų atsiprašyti, jūs tokia puiki. Jūs tokia jauna ir kitomis aplinkybėmis aš nesėdėčiau čia lyg stuobrys. Bet aš visai be jėgų. Nusibaigęs...

— *Pauvre monsieur**, — sukuždėjo Nanetė. Paskui ji greit pabučiavo jį ir nuraudo kaip vyšnia.

---

* Vargšelis (*pranc.*).

Tomas Lyvenas sudaro paktą su velnio admirolu

ĮDARYTI BAKLAŽANAI

Stambūs tvirti baklažanai nulupami ir išilgai perpjaunami perpus. Atsargiai išduobiamos puselės, o minkštimas kartu su jautiena, kiauliena, svogūnu ir mirkyta bandele sumalamas mėsmale. Į masę mušamas kiaušinis, įberiama druskos, pipirų, ankštpipirių, truputį ančiuvių pastos ir paruošiamas pikantiškas faršas. Juo įdaromi baklažanai. Į sviestu išteptą skardą įpilama šiek tiek mėsos sultinio, sudedami įdaryti baklažanai, apibarstomi tarkuotu sūriu, sviesto kruopelėmis ir pusę valandos kepami vidutinio karštumo orkaitėje.

VERŠIENOS ŠNICELIAI SU ŽIRNELIAIS

Minkšti veršienos šniceliai gerai pamušami ir ant kiekvieno uždedamas griežinėlis kumpio ir griežinėlis ementalio sūrio taip, kad pjūšto pločio kraštelis liktų neuždengtas. Šnicelių kraštai aptepami kiaušinio baltymu, užvožiama neapdėtoji pusė ant apdėtosios ir stipriai užspaudžiami kraštelis. Dabar mėsa apvoliojama miltuose, vos pasūdytam ir papipirintam kiaušinio trynyje, džiūvėsėliuose ir kepama keptuvėje su sviestu iš abiejų pusių, kol gražiai pagels. Į stalą tiekiama kartu su žaliaisiais žirneliais, apibarstytais druska ir smulkiai kapotomis petražolėmis.

KIAUŠINIENĖ SU APELSINAIS

Iškepama nemažai kiaušinių — mažų plonyčių omletų, kurių tešlai naudojamas ne pienas, o vanduo. Prie stalo ant spiritinės viryklėlės ištirpinama daugokai sviesto, beje, žiūrima, kad jis neparuduotų, įpilama apelsinų ar mandarinų sulčių bei labai plonos nupjautos ir sukapotos vaisiaus žievelės. Įpilama po šlakelį vyšninės, marašino, kiurasao arba kuantro, įberiama cukraus, ir kiaušiniai pašildomi šiame skystyje. Paskui greitai suvyniojami ir dedami į iš anksto pašildytas lėkštutes.

Jie pietavo dideliame, tamsiais apmušalais kambaryje, kurio langai žvelgė į parką. Pulkininkas dabar vilkėjo civiliai — puikiai pasiūtą flanelės kostiumą.

Serviravo Nanetė. Kupinas užuojautos jos žvilgsnis vis krypo į vyriškį suglamžytu, purvinu kalėjimo apdaru, kuris vis dėlto elgėsi kaip tikras anglų aristokratas.

Jis valgė kaire ranka, dešiniosios du pirštai buvo sutvarstyti...

Pulkininkas Vertė palaukė, kol Nanetė patieks baklažanus, ir tarė:

— Nuostabu, tikrai nuostabu, ponas Lyvenai. Kuo tai apkepta, jei galiu paklausti?

— Tarkuotu sūriu, ponas pulkininke. Ko jums reikia iš manęs? — Tomas valgė mažai. Jis jautė, kad neverta perkrauti ilgų bado savaičių nukamuoto skrandžio.

Pulkininkas Vertė valgė su apetitu.

— Girdėjau, jūs — principingas žmogus. Greičiau leisitės nužudomas, negu išduosit ką nors SD, jau nekalbant apie bendradarbiavimą su ta š... su ta organizacija.

— Taip.

— O Kanario organizacijai? — Pulkininkas įsidėjo dar vieną baklažaną.

Tomas tyliai paklausė:

— Kaip jūs mane ištraukėt iš Eicherio nagų?

— Ak, tai buvo visai nesunku. Mes čia, abvere, turime vieną gerą vyruką, kapitoną Brenerį. Jis jau ilgokai seka jūsų nuotykius. Jūs daug nuveikėt, ponas Lyvenai. — Tomas nuleido galvą. — Prašau nesikuklinti! Kai Breneris sužinojo, kad jus suėmė SD ir uždarė Freno kalėjime, mes sufabrikavom bylelę...

— Bylelę?

Vertė parodė į aplanką su užrašu GEKADOS, gulintį ant stalelio prie lango.

— Mūsų metodas SD kaliniams perimti. Sukurpiam iš senų šnipinėjimo bylų naują, neegzistuojančią bylą ir išspausdinam keletą liudininkų parodymų. Ant tų popierių —

krūva parašų ir antspaudų. Tai visuomet daro įspūdį. Išgalvoti liudininkai tvirtina, kad, pavyzdžiui, toksai Pjeras Hunebelis turi kažką bendro su serija sprogimų Nanto apylinkėse.

Nanetė atnešė šnicelius. Ji metė švelnų žvilgsnį į Tomą ir tylėdama susmulkino mėsą jo lėkštėje prieš išeidama iš kambario. Pulkininkas Vertė šyptelėjo:

— Jūs pasiekėt pergalę. Kur aš sustojau? Aha, tiesa. Bylelė. Kai iš piršto išlaužta byla buvo sutvarkyta, aš nuėjau pas Eicherį ir paklausiau, gal SD kartais suėmė tokį Pjerą Hunebelį. Apsimečiau kvaileliu. Taip, išdidžiai atsakė jis, tas žmogus sėdi Freno kalėjime. Tuomet aš jam parodžiau bylą — slaptą vadovybės bylą. Pažėriau keletą skambių vardų — Kanaris, Himleris ir panašiai, įsakiau Eicheriui laikyti viską didžiausioj paslapty ir galiausiai daviau jam paskaityti bylą. Beliko tik perimti valstybinės reikšmės šnipą Hunebelį, tai buvo jau visai paprasta...

— Bet kam visa tai, ponas pulkininke? Ko jums reikia iš manęs?

— Gardžiausias šnicelis mano gyvenime. Na, gerai, jei rimtai, ponas Lyvenai: mums reikia jūsų. Turime vieną problemą, kurią išspręsti galėtų tik toks žmogus kaip jūs.

— Aš nekenčiu slaptųjų tarnybų, — pasakė Tomas, jis prisiminė Šantalę, Bastianą, visus savo draugus, ir jam suskaudo širdį. — Aš nekenčiu jūsų visų. Ir aš niekinu jus.

Pulkininkas Vertė tarė:

— Dabar pusė dviejų. Ketvirtą valandą „Liutecijos" viešbuty manęs laukia admirolas Kanaris. Jis nori pakalbėti su jumis. Galėsit vykti su manimi. Jei dirbsit mums, tuomet su „Gekada" galėsim išplėšti jus iš SD letenų. Bet jeigu jūs atsisakote bendradarbiauti su mumis — aš daugiau niekuo negalėsiu jums padėti. Turėsiu vėl nugabenti jus pas Eicherį.

Tomas spoksojo į jį. Praėjo penkios sekundės.

— Tai kaip? — paklausė pulkininkas Vertė.

3

— Kūliavirstis pirmyn! — bliovė feldfebelis Adolfas Byzelangas didžiulėj sporto salėj. Šniokštuodamas Tomas Lyvenas persivertė į priekį.

— Kūliavirstis atgal! — užbliovė Adolfas Byzelangas. Šniokštuodamas Tomas Lyvenas persivertė atgal. Greta šniokštavo dar vienuolika žmonių: šeši vokiečiai, vienas norvegas, vienas italas, vienas ukrainietis ir du indai.

Indai ir kūliais risdamiesi nenusiėmė turbanų. Tokie griežti buvo jų papročiai.

Feldfebelis Byzelangas vilkėjo luftvafės uniformą. Jis buvo 45–erių metų amžiaus, liesas, išblyškęs ir piktas kaip velnias. Išvydęs jį pirmąsyk kiekvienas išsigąsdavo jo plačiai pražiotos burnos su daugybe plombų dantyse. Feldfebelis Byzelangas beveik niekados neužsičiaupdavo, dieną jis bliovė, naktį knarkė.

Feldfebelio Byzelango — jau dveji metai našlaujančio, subrendusios gražuolės dukters tėvo — valdos driekėsi 95 kilometrai į šiaurės vakarus nuo Berlyno, netoli Vitštoko miestelio ant Dosės upės kranto.

Feldfebelis Byzelangas treniravo parašiutininkus ir — didžiam jo pykčiui — ne kariškius, tačiau civiliai vilkinčius, itin neaiškius tipelius, su itin neaiškiom užduotim. Tėvynainius. Užsieniečius. Šlykšti gauja. Civiliai, ko norėti.

— Ir kūliavirstis pirmyn!

Tomas Lyvenas, arba Žanas Leblankas, arba Pjeras Hunebelis, arba Eugenas Velterlis persivertė į priekį.

Buvo 1943–iųjų vasario 3–ioji. Šalta, ir virš Brandenburgo žemės tvyrąs dangus panėšėjo į pilką maršką. Orą nuolatos drebino pažeme skraidančių mokomųjų lėktuvų gausmas.

Kaip čia atsitiko, visai teisėtai pasidomės atidus skaitytojas, kad Tomas Lyvenas, dar neseniai pats jauniausias, elegantiškiausias, klestintis Londono bankininkas atsidūrė

tokioj vietoj? Kokios likimo užgaidos jį nusviedė į Vitštoko apmokymų centro salę?

Tomas Lyvenas, pacifistas ir gurmanas, moterų garbintojas ir kariškių niekintojas, žmogus, nekenčiantis slaptųjų tarnybų, nusprendė vėl dirbti vienai iš jų. Kartu su pulkininku Verte jis nuvyko į „Liutecijos" viešbutį. Čia Tomas susitiko su admirolu Kanariu, paslaptingiausiu abvero žmogumi.

Tomas Lyvenas žinojo: jeigu jį grąžins gestapui — po mėnesio bus lavonas. Jau dabar šlapime pasitaikydavo kraujo.

Tomas Lyvenas mąstė: šlykščiausias gyvenimas yra vis dėlto geriau už pačią garbingiausią mirtį.

Bet jis tiesiai išdėstė žilaplaukiui admirolui savo principus:

— Ponas Kanari, aš dirbsiu jums, nes man nelieka kitos išeities. Tačiau prašau atsižvelgti štai į ką: aš nieko nežudysiu, niekam negrasinsiu, neužsiiminėsiu bauginimais, kankinimais ir grobimais. Jeigu ketinote pavesti man tokias užduotis — tuomet aš mieliau jau grįšiu į Foš prospektą.

Melancholiškai žvelgdamas admirolas papurtė galvą:

— Ponas Lyvenai, misija, kurią ketinu jums pavesti, skirta gelbėti žmonių gyvybėms ir užkirsti kelią kraujo liejimui — bent jau kiek priklauso nuo mūsų valdžios. — Kanaris pakėlė balsą: — Vokiečių ir prancūzų gyvybėms. Ar jums tai prie širdies?

— Gelbėti žmones visuomet buvo man prie širdies. Jų tautybė ar religija man neturi reikšmės.

— Tai susiję su grėsmingais prancūzų partizanų jungtiniais. Vienas mūsų žmonių praneša, kad neseniai susikūrusi stipri pasipriešinimo grupė stengiasi užmegzti ryšius su Londonu. Žinom, kad „War Office" remia prancūzų Pasipriešinimą ir vadovauja daugeliui jo grupių. Ši grupė dar neturi siųstuvo ir šifro rakto. Visa tai jūs ir nugabensit jiems, ponas Lyvenai.

— Aha, — pasakė Tomas.

— Jūs laisvai kalbat angliškai ir prancūziškai. Daug metų gyvenot Anglijoj. Apsimetęs britų karininku, jūs parašiutu nusileisit į partizanų veiklos rajoną ir perduosit jiems siųstuvą.

— Aha, — antrąsyk ištarė Tomas.

— Britų lėktuvas jus nugabens į vietą. Mes turim porą trofėjinių RAF aparatų, kuriuos ir naudojame tokioms operacijoms. Žinoma, pirma išmoksit šokinėti su parašiutu.

— Aha, — trečiąsyk pasakė Tomas Lyvenas.

4

— Ir kūliavirstis pirmyyyyn! — rėkė Byzelangas. Šie dvylika ponų purvinais šiurkščios medžiagos kombinezonais besivartaliojantys ant purvinų salės grindų jau keturios dienos buvo jo žinioje. Jie gyveno skyrium nuo maždaug tūkstančio reguliarios armijos kareivių, kurie čia buvo ruošiami oro desantininkais.

— Ir kūliavirstis aaatgal!

Visas suprakaitavęs, skaudamais kaulais Tomas Lyvenas vėl persivertė atgal. Abiem indams šalia jo turbanai nusmuko ant akių.

Jūs, nelaimėliai, pamanė Tomas. Mane privertė — tačiau jūs?

Jūs pasisiūlėt laisva valia, varguoliai jūs. Italas buvo nuotykių ieškotojas. Norvegas, ukrainietis ir vokiečiai panėšėjo į idealistus, o abudu indai buvo politiko Subhaso Čandros Bosė, prieš dvejus metus emigravusio iš tėvynės į Vokietiją, pusbroliai.

— Taip, baigiam kūliavirsčius! Pašokam ant kojų, marš maaarš prie aukščio skersinių! Ir pasijudinkit, tinginių pančiai!

Uždusę, su diegliais šonuose ir širdyse dvylika vyrų purvinais kombinezonais vienas per kitą pasileido link skersinių, kabančių salės palubėje, penki metrai virš grindų.

— Sūpuotis! Ar jau ir pasisupti nesugebat, apsiriję kuiliai?

Tomas Lyvenas suposi. Jis jau žinojo, ką jie čia daro, tai buvo vadinamųjų žemės pratybų dalis. Reikėjo išmokti kristi žemyn. Panašu, kad šuoliai iš lėktuvo nebuvo jau toks paprastas dalykas. Sunkiausia, matyt, nusileisti ant žemės nesusilaužius kaulų.

— Dar dešimt sekundžių — dar penkios sekundės — pasileiskit! — bliovė feldfebelis Adolfas Byzelangas.

Dvylika vyrų paleido skersinius ir krito žemyn. Keliai minkšti, visai minkšti, kūnas elastingas, kaip krentančios katės — štai kokia buvo pagrindinė gudrybė. Jei krisi kaip pagalys — susilaužysi visus kaulus.

Tomas Lyvenas plojosi į grindis taip, kad kaulai vos vos išlaikė. Jis nusikeikė ir pasitrynė kojas.

Byzelangas iškart užbaubė:

— Šokinėjimui proto neužtenka, septintasis, ar ne? — Jie visi turėjo numerius. Vardų ir pavardžių niekas neminėjo. — Kaip manot, tingus maiše, kas bus su jumis, jei šoksit su parašiutu siautėjant škvalui? Nejau čia *vieni* idiotai?

— Gerai jau, — suniurnėjo Tomas sunkiai stodamasis. — Kaip nors išmoksiu. Galų gale aš tuo labiausiai suinteresuotas.

Feldfebelis Byzelangas griaudėjo:

— Prie lygiagrečių, marš maarš! Krutinkitės, prakeikti tinginiai, civiliai jūs... Ei, antrasis, pirmyn, garbės ratą aplink salę, ir keliais!

— Aš jį užmušiu, — šnabždėjo norvegų išdavikas ropšdamasis šalia Tomo, — prisiekiu, aš kada nors užmušiu tą prakeiktą sadistą!

Tomas kopė į viršų, siūbavo, krito žemyn, o jo galvoj sukosi liūdnos mintys: jokios žinutės iš Marselio. Nė žodžio nuo Bastiano. Tomui plyšo širdis nuo tokių minčių. Kas per laikai? Nejaugi išlikti gyvam — pagrindinė užduotis, geriausia, ko galima tikėtis?

Vokiečiai užėmė Marselį. Kas atsitiko Šantalei? Ar ji dar gyva? Gal ją deportavo, suėmė? Galbūt kankino kaip ir jį?

Po tokių košmarų Tomas ilgai negalėdavo užmigti, tysodavo atsimerkęs savo lovoje šlykščiam kareivinių kambarėly ir klausydavosi, kaip greta knarkia šeši vyrai. Šantalė — ak, o mes juk ketinome bėgti į Šveicariją, gyventi taikiai, taikiai — o Dieve...

Tomas jau kelios savaitės mėgino išsiųsti laišką Šantalei. Dar Paryžiuj pulkininkas Vertė žadėjo perduoti jo laišką. Kitą laišką Tomas davė vertėjui, vykstančiam į Marselį. Tačiau paskutiniu metu Tomo adresas nuolat keitėsi. Ar jį išvis pasiektų Šantalės laiškas? Siautulingasis feldfebelis Byzelangas toliau negailestingai muštravo savo dvylika vyrų. Po pratimų žemėje atėjo eilė pratimams ant kietų kaip betonas, į plutą sušalusių arimų. Čia mokiniui prisegdavo išskleistą parašiutą. Įjungdavo ant pakylos sumontuotą lėktuvo motorą. Vėjo gūsiai išpūsdavo parašiutą, ir šis negailestingai vilkdavo kursantą per kietą žemę. Jis turėdavo išmokti apibėgti parašiutą ir kristi ant jo, kad iš kupolo išeitų oras.

Pasipylė įbrėžimai ir žaizdos, skaudėjo sumušti keliai ir patempti sąnariai. Feldfebelis Byzelangas vaikė savo dvylika vyrų nuo šešių ryto iki šešių vakaro. Paskui liepdavo jiems šokinėti iš „Ju 52“ lėktuvo kabinos, sumontuotos dideliam aukšty, ant paklodės, kurią apačioj laikydavo ištempę keturi kursantai.

— Nelenk kojų, kvaily! Nelenk kojų! — baubė feldfebelis.

Jei nepakankamai ištiesdavai kojas, galėdavai apačioje susikulti veidą arba susiplėšyti visus raumėnis. Feldfebelis Byzelangas mokė kursantus visko, ką jiems reikėjo žinoti — tik jo metodai buvo per šiurkštūs.

Pirmojo tikro šuolio su parašiutu išvakarėse Byzelangas liepė kiekvienam kursantui parašyti testamentą ir užantspauduoti jį voke. Jiems taip pat buvo liepta prieš miegą susidėti visus asmeninius daiktus:

— Tam, kad galėtume išsiųsti jūsų artimiesiems, jei rytoj dribtelsit ant plaučių ir nusibaigsit.

Byzelangas įsivaizdavo, kad tai yra psichologiniai spąstai: pažiūrėsim, kuris iš tų vaikinų pridės į kelnes! Į kelnes pridėjo visi — tik vienas ne.

Byzelangas pašėlo:

— O kur jūsų testamentas, septintasis?

Švelnus kaip ėriukas Tomas atsakė:

— Man nereikia testamento. Žmogus, kuriam teko laimė mokytis pas jus, niekados nenusisuks sprando iššokęs su parašiutu!

Kitą dieną feldfebelis Byzelangas galutinai pažeidė savo įgaliojimus. Kartu su dvylikos vyrų grupe jis įlipo į seną kaip pasaulis, barškantį „Ju 52" lėktuvą. Pakilę į dviejų šimtų metrų aukštį jie nuskrido šuoliams skirto lauko link. Dvylika vyrų stovėjo išsirikiavę eilute, parašiutų žiedai buvo suverti ant specialaus lyno. Pilotas davė signalą.

— Pasiruošt šuoliui! — užbliovė Byzelangas, stovintis atverto liuko užuovėjoj. Kursantai mūvėjo šalmus, abu indai ant jų dar buvo užsimaukšlinę savo turbanus. Kiekvienas turėjo rankose po sunkų automatą.

Pirmasis buvo italas. Jis žengė į priekį. Byzelangas trenkė jam per petį, italas ištiesė rankas ir šoko į tuštumą, kairiojo sparno link. Parašiuto trosas, pritvirtintas prie plieninio lyno, išsitempė ir nuplėšė parašiuto apvalkalą. Ore italas staigiai nėrė žemyn ir atgal.

Šoko numeris antras. Numeris trečias. Tomas pamanė: „Kaip man išdžiūvo burna. Gal aš nualpsiu ore. Gal nukrisiu ir užsimušiu. Keista, staiga taip užsimaniau žąsies kepenėlių. Ak, kodėl aš nelikau pas Šantalę. Mums buvo taip gera kartu..."

Tuo metu atėjo eilė šeštajam — ukrainiečiui. Šis staiga atšlijo nuo Byzelango, susidūrė su Tomu ir užklykė apimtas panikos:

— Ne ne ne...

Baimės isterija. Tipiška baimės isterija. Galima suprasti, konstatavo Tomas Lyvenas. Nė vienas neturėjo būti verčiamas šokti — tokia buvo apmokymų taisyklė. Jei kuris nors dusyk atsisakydavo šokti iš lėktuvo — jį pašalindavo.

Ir tik feldfebelį Adolfą Byzelangą menkai domino visokios ten taisyklės. Jis užkriokė:

— Tu šikniau, baili kiaule, tu ką, gal... — Čiupo drebantį ukrainietį, prisitraukė — ir stipriai spyrė jam į užpakalį. Ukrainietis klykdamas išskrido pro atvirą liuką.

Dar nespėjęs atsigauti po šios scenos, Tomas pajuto, kad sugriebė ir jį. Feldfebelio auliinis batas išlydėjo ir Tomą iš lėktuvo, jis krito, krito, krito žemyn, į tuštumą.

5

Tomas po savo pirmojo šuolio liko gyvas ir sveikas. Visi kiti irgi nusileido laimingai. Tik ukrainietis susilaužė kojį. Dar neatsigavusį po nervinio šoko jį išvežė į ligoninę. Tą popietę — angaro salėje jie mokėsi suskleisti parašiutą — grupėje visi kuždėjosi ir tarėsi viens su kitu.

Norvegas karštai agitavo už nužudymą bendrom jėgom. Byzelangas nakvojo atskiram kambary, atokiau nuo bendrų kareivinių. Jis kietai miegodavo...

Vokiečiai siūlė pasiskųsti stovyklos viršininkui ir sustreikuoti.

Italas ir abu indai siūlė primušti Byzelangą: ne mirtinai, bet taip, kad ilgam prisimintų. Visiems drauge. Tuomet negalės nubausti kurio nors vieno.

Pasirodė, kad stovyklos gyvenimas, kurio Tomas taip nemėgo, jau ima atsispindėti jo kalboje:

— Jums smegenys, matyt, suskydo, — tarė jis sąmokslininkams rūkymo pertraukėlės metu. — Ar jūs žinot, kas bus? Byzelangą paaukštins, o mus įkiš bunkerin — visus drauge.

Norvegas sugriežė dantimis iš pykčio:

Tomas Lyvenas suminkština pašėlusį feldfebelį

STIPRUS SULTINYS

Verdamas iš jautienos, kaulų ir sriubos daržovių — kiekvienai šeimininkei įkandamas darbas.

KEPTA JAUTIENA SU KOPŪSTAIS

3 svarai jautienos filė, druskos, pipirų, 30 g sviesto, 30 g svogūnų, 30 g šampinjonų ar mirkytų džiovintų grybų, 5 g petražolių, 1 garbanotojo kopūsto galva, 1 svaras šviežių lašinių ir 150 g taukų kepimui. Filė be plėvių įpjaunama iš viršaus, išilgai gabalo taip, kad kokio 1 cm mėsos sluoksnis atsiverstų tarsi lagamino dangtelis. Sukapojami svogūnai, petražolės ir šampinjonai, apkepami karštame svieste ir sukemšami po atverstu mėsos sluoksniu. Nupjaustomi didelės kopūsto galvos lapai, paploninami stori lapkočiai ir minutę pavirinami verdančiam vandeny. Dabar mėsa vyniojama iš pradžių į kopūstlapius, paskui į lašinių griežinius, aprišama siūlu ir kepama orkaitėje. Prieš tiekiant į stalą, nugraibomi riebalai nuo kepimo metu atsiradusių mėsos sulčių ir iš jų skubiai išverdamas sviesto ir mėsos sultinio padažas prie filė.

PUDINGAS SU „ŠODO“

Išplakami 4 tryniai, 1/2 svaro miltų, 3/8 ltr pieno, 80 g cukraus, 1/2 svaro razinų, 1/2 svaro smulkiųjų razinų, 1/2 svaro smulkiai sukapotų inkstų taukų, 30 g smulkiai supjaustytos apelsino žievelės ir 30 g cukatų, 1/4 sutarkuoto muškato riešuto, 1/2 taurės romo ir truputį druskos. Viskas gerai išmaišoma, sukrečiami plakti kiaušinių baltymai, ir pudingo formoje verdama apie 4 val. Išviręs pudingas aplieįamas romu ir uždengtas tiekiamas į stalą.

„ŠODO“

Sumaišoma 1/4 ltr baltojo vyno, 2 kiaušiniai, 50 g cukraus, 1/2 citrinos sultys, 1/4 citrinos tarkuota žievelė ir 5 g krakmolo. Vandens vonelėje padažas išplakamas iki putų ir iškart patiekiamas.

— Bet tas šuva — prakeiktas šuva... Ką gi mums daryti su juo?

— Apie tai aš irgi pagalvojau, — švelniai atsakė Tomas. — Mes pakviesim jį pietų.

Šiuos 1943–iųjų vasario 26–ąją Frydricho Onezorgės užeigoje įvykusius pietus žmonės dar iki šiol prisimena. Elfryda Byzelang, gražioji feldfebelio dukra, dirbo joje padavėja.

Vienoj krautuvėlėj Tomas aptiko visokių smulkmenų, be kurių jis negalėjo išsiversti: džiovintų grybų, razinų, cukatų.

Šviesiaplaukė Elfryda, padėdama Tomui gaminti jautienos filė, be perstojo plūdo savo gimdytoją:

— Visai nevertas mūsų pastangų tas senas bambeklis! Bjaurus paikas kareiva! Vis pliurpia apie savo herojiškus žygdarbius. Anie jam visuomet bailiai. O jis pats, žinoma, — didvyris!

— Elfryda, — paklausė Tomas, atsargiai dėdamas į vandenį cukatų gabalėlius, — sakykit, mielas vaikeli, ar jūsų amžinatilsį mamytė klausydavosi jūsų gerbiamo tėvelio karišku atsiminimų?

Šviesiaplaukė Elfryda nusikvatojo:

— Mama? Ji bėgdavo iš kambario, vos tik jis burną praverdavo. Ji visuomet sakė: „Graikijoj galėjai sau šaudyti, bet namuose — nereikia!“

— Taip, taip, — pasakė Tomas, — priežastys aiškėja.

— Ką jūs turit omeny, ponas Lyvenai?

— Žmogus, jaunoji šviesiaplauke gražuole Elfryda, priklauso nuo aplinkos — jei galiu pavartoti šį marksizmo teiginį mūsų puikiaisiais nacionalsocializmo laikais.

— Aš neturiu nė menkiausio supratimo, apie ką jūs čia pliurpiat, — tarė Elfryda ir žengė prie Tomo, — tačiau jūs toks mielas, mandagus, toks išsilavinęs...

Tomas nesidavė išmušamas iš vėžių ir tarė:

— Todėl jūsų tėtis ir tapo toks piktas, kokį matom jį šiandien.

— Kodėl?

— Niekas jo nesiklausė. Niekas juo nesižavėjo. Niekas jo nemylėjo...

Elfryda dabar stovėjo taip arti jo, ir jos lūpos buvo taip ilgesingai pravertos, kad jis tiesiog negalėjo jų nepabučiuoti. Bučinys išėjo ilgas.

— Mielai imčiau tave į vyrus, — šnabždėjo mergina jo glėbyje orkaitėje gretimai čirškant filė su kopūstais, — mes dviese... jei susimestume skudurus... Ak, bet tu per puikus man... Ir apie mano senį — dar nė vienas man taip neišaiškino kaip tu...

— Būk truputėlį meilesnė jam, — paprašė Tomas. — Būsi? Retkarčiais išklausyk jo. Ten, stovykloje, daugelis bus tau dėkingi.

Elfryda nusijuokė ir vėl pabučiavo jį. Tačiau net ir septyniolikmetės bučinio svaiguly Tomas galvojo apie Šantalę: „Aš galvoju apie ją tuo metu, kai bučiuoju kitą. O Dieve, aš myliu ją. Aš myliu Šantalę".

Pietūs, į kuriuos visi kviestieji ėjo skeptiškai nusiteikę, nepaprastai pavyko.

Tomas pasakė trumpą įžanginę kalbą, skirtą garbės svečiui Adolfui Byzelangui. Jis baigė ją tokiais žodžiais:

— ... ir mes dėkojam jums, gerbiamas pone feldfebeli, už tai, kad jūs nepaliaujamu atkaklumu, pasiaukojimu, nuolatiniu rūpesčiu ir netgi — ką čia slėpti — kojų spyriais padėjot nugalėti mūsų sielose kinkadrebius.

Paskui atsistojo Byzelangas. Jo akyse žibėjo ašaros. Feldfebelis irgi pasakė kalbą, kurią pradėjo tokiais žodžiais:

— Mielieji ponai, aš nemaniau, kad likimas man dar padovanos tokią nuostabią akimirką...

Užtvanka buvo pralaužta. Feldfebeliui Adolfui Byzelangui leido išsikalbėti, pagaliau, pagaliau, po ilgų, baisių metų jam leido išsikalbėti! Ir jis šnekėjo, prie sultinio apie Norvegiją, o prie jautienos filė apie Graikiją, prie pudingo apie Kretą.

Kitą dieną tarsi atgimęs Adolfas Byzelangas pasakė grupei:

— Ponai, dėkoju jums už nuostabų vakarą. Gal galėčiau jūsų paprašyti eiti su manim į lėktuvą. Mes, deja, dar turim pasitreniruoti šuolius.

6

Kai Tomas vasario 27–ąją grįžo į savo būstą, praėjo pro aukštą spygliuotos vielos tvorą, skiriančią agentų zoną nuo luftvafės zonos. Anapus tvoros stovėjo desantininkas. Jis švilptelėjo Tomui:

— Ei!

— Kas yra?

— Aprašymas, kurį man davė tas Bastianas, tinka kaip tik tau.

Staiga Tomas pašoko:

— Bastianas?

— Tu Pjeras Hunebelis?

— Taip, tai aš... Gal žinai... gal žinai ką nors apie tokią Šantalę Tesjė?

— Tesjė? Ne... aš pažįstu tik Bastianą Fabrą... Įkišo man tris auksines monetas už tai, kad perduočiau tau laišką. Turiu dingt iš čia, mano viršila ateina.

Tomo rankose atsidūrė vokas. Tomas prisėdo ant akmens gale lauko. Temo. Buvo šalta. Bet Tomas nejautė šalčio. Jis atplėšė voką, išėmė laišką ir ėmė godžiai skaityti, o jo širdis daužėsi, daužėsi tarsi didžiulis plaktukas...

Marselis, 1943 02 05

Mano senasis brangusis Pjerai!

Net nežinau, kaip pradėti šį laišką. Galbūt, kai aš rašau šiuos žodžius, tu jau grožies žibuoklėmis iš apačios.

Per paskutines savaites aš čia truputį pašniukštinėjau ir sutikau seną draugelį, kuris dirba dviem frontais — vokiečiams ir Pasipriešinimui. Būdamas Paryžiuj jis sužinojo

apie visus tavo nuotykius. Prakeiktos SD kiaulės, jei man paklius bent vienas iš jų, pasmaugsiu savo rankomis. Dabar, kaip man sakė draugelis, tu pakliuvai į kitą organizaciją. Ir kaip tau tai pavyko? Kažkur netoli Berlyno tu mokaisi šokinėti su parašiutu. Žmogau, aš primyšiu kelnes! Mano Pjeras — vokiečių parašiutininkas! Būtų juokinga, jei nesinorėtų kaukti.

Monpeljė aš susipažinau su vienu vokiečių kareiviu — tikras žmogus. Be to, aš jį gerai patepiau. Vaikinas vyksta į Berlyną. Aš perduosiu šį laišką jam.

Šantalė gavo du tavo laiškus — tačiau mes neturėjom kaip išsiųsti tau atsakymą.

Mielas Pjerai, žinai, kaip aš myliu tave, ir todėl man ypač sunku papasakoti tai, kas čia pas mus nutiko. Sausio 24-ąją vokiečių komendantūra įsakė: senasis „uosto kvartalas" turi būti evakuotas!

Tądien jie vienu smūgiu suėmė kokius 6000 žmonių — daugelį iš jų tu pažįsti, — jie uždarė apie 1000 barų ir viešnamių. Tau dar neteko matyti tokio dalyko kaip boksas su damomis!

Vokiečiai davė mums keturias valandas būstams išlaisvinti, paskui iškart užgriuvo pionierių daliniai. Šantalės senasis Fransua (ar dar pameni Arklio kanopą) ir aš laikėmės drauge iki pat galo. Šantalė buvo kaip girta, tarsi kokaino prisiuosčius. Jai terūpėjo vienas dalykas: nudėti Plikių! Dantesą Vilfortą, ar pameni? Tas trissyk prakeiktas kiaulė ir išdavė tave gestapui.

Taigi tą vakarą mes visi jo tykojom Mazno gatvės tarpuvartėje, priešais namą, kuriame jis gyveno. Mes žinojom: jis slapstosi rūsyje. Šantalė pasakė: „Dabar, kai vokiečiai sprogdina namus, jis turės išlįsti". Ir mes laukėme — ištisas valandas. Vaikine — tai bent buvo vakarėlis! Aplink kamuoliai dūmų, dulkių, viens po kito lėkė į orą namai, vyrai staugė, moterys klykė, verkė vaikai...

7

Kamuoliai dulkių ir tirštų dūmų pakilo į orą. Griaudėjo sprogimai, staugė vyrai, klykė moterys, verkė vaikai...

Buvo jau sutemę. Tik šiurpūs raudoni degančių namų atšvaitai dar kiek sklaidė tamsą „senajame kvartale". Šantalė kaip įkasta stovėjo tarpuvartės šešėlyje. Apsitempusi siauromis kelnėmis, odiniu švarku, kaklą juosė raudona skarelė. Po odiniu švarkeliu Šantalė slėpė automatą. Nė raumenėlis nevirpėjo blyškiame katės snukutyje.

Į orą išlėkė dar vienas namas. Pažiro akmens skeveldrų kruša. Pasigirdo aimanos, vokiški keiksmai, riksmai ir aulinių batų trepsėjimas.

— O Viešpatie, Šantale, reikia mauti iš čia! — spyrė Bastianas. — Kiekvieną akimirką čia gali pasirodyti vokiečiai. Jeigu jie užklups mus — su ginklais.

Šantalė be žodžių papurtė galvą:

— Jūs dinkit, aš liksiu čia. — Jos balsas buvo pakimęs. Ji kostelėjo: — Plikius štai ten, rūsyje, aš žinau. Jis turės išlįsti, tas šuva. Aš prisiekiau, kad nudėsiu jį. Net jei paaukosiu gyvybę!

Šaižus moterų klyksmas pasiekė jų ausis. Žvilgtelėję į gatvę jie išvydo, kad vokiečių kareiviai gena prieš save būrį merginų. Daugelis jų vilkėjo tik chalatais ir paltais. Merginos spardėsi, kandžiojo, mušėsi ir draskėsi, rankom ir kojom priešinosi evakuacijai.

— Tai madam Ivonos auklėtinės, — tarė Arklio kanopa. Merginų būrys kaip tik ėjo pro juos. Ore sklandė rinktiniai keiksmažodžiai ir nešvankybės.

Staiga Bastianas riktelėjo:

— Štai!

Kiemo tarpuvartėj pasirodė Dantesas Vilfortas — kartu su dar trim vyrais. Plikius vilkėjo trumpa kailine striuke. Jo asmens sargybiniai buvo apsirengę storais megztiniais. Kelnių kišenėse pūpsojo sunkūs pistoletai.

Bastianas kilstelėjo savo revolverį, bet Šantalė trenkė jam per vamzdį. Ji suriko:

— Ką darai? Tu pataikysi į merginas!

Priešais juos vis dar grūdosi moterys, iš visų jėgų kovojančios su vokiečių kareiviais.

Paskui viskas įvyko akimirksniu.

Dantesas Vilfortas susilenkęs nuskubėjo link vieno vokiečio puskarininkio, visą laiką žiūrėdamas, kad mergina ar kareivis užstotų jį nuo Šantalės.

SD žmogui jis pakišo pažymėjimą, išduotą kažkokio šturmbanfiūrerio Eicherio iš Paryžiaus SD. Po to Plikius kažką skubiai pasakė puskarininkiui rodydamas į tarpuvartę, kur stovėjo Šantalė, Bastianas ir Fransua.

Tą akimirksnį Šantalė išsitraukė automatą, nusitaikė, bet uždelsė — šaudymo zonoj vis dar grūdosi merginos.

Ši akimirka kainavo jai gyvybę. Klastingai išsišiepęs Plikius iš už vienos merginos nugaros kilstelėjo pistoletą ir ištuštino visą apkabą.

Be jokio garso Šantalė susmuko ant purvino grindinio. Kraujas, srautai kraujo nudažė raudonai jos odinį švarką. Šantalė nebejudėjo. Jos puikiosios akys sustingo.

— Pirmyn! — suriko Fransua. — Per kiemą! Per sieną!

Bastianas žinojo: dabar viską lems sekundės. Jis apsisuko ir šovė į Vilfortą, matė, kaip susirietė banditas, kaip griebėsi už kairės rankos, išgirdo jį žviegiant it skerdžiamą paršą.

Tada Bastianas ir Fransua pasileido bėgti, mirties genami. Jie pažinojo kiekvieną akmenį, kiekvieną landą „senajame kvartale“. Už mūro sienos buvo kanalizacijos grotelės. Kanalizacijos šachtomis iš čia galėjai pasiekti kitus miesto kvartalus...

8

... mes nusigavom iki senojo kanalo ir taip išsigelbėjom, — rašė Bastianas Fabras.

Tomo Lyveno ranka su laišku bejėgiškai nusviro žemyn, jis žvelgė į prietemą, į violetines vakaro ūkanas ir šluostėsi ašaras.

Tada ėmė skaityti toliau:

Aš pasislėpiau Monpeljė. Jei kada nors atvažiuosi čionai, ieškok manęs pas madmuazelę Diuval, Napoleono bulvare Nr. 12, ji — dabartinė mano meilė.

Pjerai, mielasis Pjerai, mūsų gerosios Šantalės nebėra. Aš juk žinau, kokie artimi judu buvote. Ji man sakė, kad judu ketinote tuoktis. Tu žinai, kad aš — tavo draugas, ir todėl man skaudu tiek pat, kiek ir tau. Gyvenimas — tikras mėšlas. Ar mes dar pasimatysim? Kada? Kur? Būk laimingas, senasis drauge. Mane viskas jau vemti verčia. Negaliu daugiau rašyti.

Bastianas

Sutemo. Tomas Lyvenas sėdėjo ant pakelės akmens. Buvo šalta. Bet Tomas nejautė šalčio. Jo veidu sruvo ašaros.

Mirė. Šantalė mirė. Staiga jis suėmė rankomis galvą ir garsiai suvaitojo. O Dieve, jis ilgėjosi, jis beprotiškai jos ilgėjosi, laukinio jos būdo, juoko, meilės.

Kareivinėse jo pasigedo. Jie šūkavo, ieškojo Tomo. Tačiau jis jų negirdėjo. Sėdėjo šaltyje, galvojo apie savo prarastą meilę ir verkė.

9

1943-iųjų balandžio 4-ąją, netrukus po vidurnakčio, „Blenheimo“ tipo britų lėktuvas 250 metrų aukštyje praskrido virš neapgyvendinto miškingo rajono tarp Limožo ir

Klermon Ferano. Lėktuvas padarė didžiulį lanką ir darsyk praskrido virš miško. Žemai apačioje įsižiebė du laužai, paskui sumirkčiojo trys raudonos švieselės ir galiausiai švystelėjo baltas kišeninio žibintuvėlio signalas.

Lėktuve, pažymėtame mėlynais, baltais ir raudonais karališkųjų oro pajėgų ratais, sėdėjo du vokiečiai pilotai ir radistas. Už jų stovėjo vyras rudu kombinezonu, *made in England*, su anglų gamybos parašiutu ant pečių.

Vyriškis turėjo tobulai suklastotus angliškus dokumentus, išduotus Robertui Almondui Everetui, karininko knygelę, kuri liudijo jį turint kapitono laipsnį. Vyriškis buvo su ruonio ūsais ir ilgomis, vešliomis žandenomis. Be to, jis turėjo angliškų cigarečių, angliškų konservų ir angliškų medikamentų.

Lėktuvo vadas pasisuko į jį ir linktelėjo. Tomas Lyvenas išsiėmė senamadišką auksinį chronometrą ir atvožė dangtelį. 00.28 val.

Radisto padedamas jis išstūmė pro atvirą liuką įspūdingo dydžio ryšulį su krovininiu parašiutu. Paskui pats žengė prie liuko. Radistas paspaudė jam ranką.

O paskui, pasilenkęs, kaip jį mokė, Tomas Lyvenas prisiekė sau: „Jei liksiu gyvas ir jei dar kada nors sutiksiu šiam pasauly Dantesą Vilfortą — tuomet atkeršysiu už tave, Šantale, atkeršysiu už tave“. O tada jam nevalingai išsprūdo:

— Myliu tave, Šantale.

Paskui Tomas išskleidė rankas ir šoko kairiojo sparno link, žemyn, į bedugnę naktį...

Per pirmąsias dešimt kritimo sekundžių jis galvojo: „Vaikine, vaikine, vaikine! Na, bet jei kada nors papasakosiu visa tai savo klube Londone — bičiuliai mane iškart pasiųs į beprotnamį! Baisu net pagalvoti. Jau beveik ketveri metai gyvenu šitam kvailių pasauly. Apkvailinau anglų, prancūzų, vokiečių slaptąsias tarnybas — aš, būtent aš — žmogus, visuomet troškęs gyventi taikiai, skaniai valgyti ir garbinti žavias moteris. Lisabonoj aš išmokau klastoti pasus. Marse-

ly įsteigiau vagių universitetą. Bėdos spiriamas, ne savo malonumui. Vaikine, vaikine, vaikine".

Apačioj, nedidelėj proskynoj, Tomas išvydo du laužus ir tris raudonas žibintuvėlių šviesas.

Per antrąsias dešimtį nusileidimo sekundžių jis galvojo štai ką: „Šitam trikampy, tarp raudonų šviesėlių, aš turiu nusileisti. Ten proskyna ir nėra medžių. Jei nepataikysiu į šį trikampį, galimas daiktas, kad kokia ąžuolo šaka... Dieve mano, o man šį mėnesį sukaks tik trisdešimt ketveri! Truputį pasiirti rankomis. Štai taip, gerai. Vėl virš trikampio. Ten, apačioje, žibintuvėlius laiko tikri prancūzų partizanai. Jie tiki, kad mane atsiuntė pulkininkas Bakmasteris iš Londono. Ak, jei jie sužinotų, kad manę atsiuntė admirolas Kanaris iš Berlyno..."

Per paskutines dešimt nusileidimo sekundžių Tomas galvojo štai ką: šitie ruonio ūsai — šlykštesnių ūsų nesu matęs. Tikrai! Į burną nuolat lenda plaukai. O dar tos ilgos žandenos! Broliai iš abvero privertė mane užsiželdinti ruonio ūsus ir žandenas. Tipiška slaptosios tarnybos logika! Kad atrodyčiau kaip anglas. Ir kvailiui aišku, kad tikras anglų kapitonas, ketinantis su slapta užduotim nusileisti vokiečių okupuotoj Prancūzijoj, kuo skubiausiai nusiskustų ir žandenas, ir ūsus, kad kuo mažiau panėšėtų į anglą. Idiotų gauja! Galėtų mus...

Tomas Lyvenas, arba kapitonas Everetas, skaudžiai rėžėsi į žemę. Jis parpuolė ant veido, vos nepaspringo savo ūsais ir tik paskutinę akimirką susigriebė, kad keiktis dabar reikia ne vokiškai, o angliškai.

Paskui jis palengva atsistojo. Abiejų laužų apšviesti priešais stovėjo keturi žmonės, trys vyriškiai ir moteris. Visi jie vilkėjo šiltas striukes.

Moteris buvo jauna ir graži. Šviesūs plaukai kukliai susegti pakaušyje. Aukšti skruostikauliai, įkypos akys. Graži burna.

Vienas vyriškis buvo mažas ir storas, antras — aukštas ir liesas, o trečiasis apžėlęs kaip akmens amžiaus žmogus.

Storulis angliškai paklausė Tomo:

— Kiek triušių žaidžia mano uošvės sode?

Tomas atsakė su puikiu Oksfordo akcentu:

— Du balti, vienuolika juodų ir vienas margas. Skubėkit pas Fernandelį. Kirpėjas jau laukia jūsų.

— Ar mėgstate Čaikovskį? — prancūziškai paklausė atšiaurioji gražuolė. Jos akys žvilgėjo, laužo šviesoj blizgėjo dantys, rankoj mergina laikė šūviui paruoštą sunkų pistoletą.

Tomas paklusniai prancūzų kalba su angliškų akcentu ištarė sakinį, kurį pulkininkas Vertė jam pasakė Paryžiuj prieš pat kelionę:

— Man labiau patinka Šopenas.

Atrodo, šviesiaplaukė pasitenkino atsakymu, nes paslėpė ginklą. Storulis paklausė:

— Gal galėtume žvilgtelti į jūsų popierius?

Tomas parodė ketveriukei suklastotus dokumentus. Aukštas, liesas partizanas įsakinėti pratusiu balsu tarė:

— Šito pakaks. Sveiki atvykę, kapitone Everetai.

Visi iš eilės stipriai paspaudė jam ranką.

Štai, vadinasi, kaip viskas paprasta, pamanė Tomas. Jei aš Londono biržoj nors vieną dienelę būčiau leidęs sau tokius vaikų žaidimus, vakare būčiau sužlugęs! Ir dar kaip!

10

Ir iš tiesų visa tai nebuvo per daug sudėtinga. Vokiečių abveras sužinojo, kad pirmykštės romantikos miškuose prie Krezo upės slėnio susikūrė nauja, stipri Pasipriešinimo grupė, pasivadinusi „Krozano maki“. Krozanas buvo miestelis į pietus nuo Garžileso.

„Krozano maki“ nekantravo kuo greičiau užmegzti ryšius su Londonu ir anglų padedami kovoti su vokiečiais. Ši grupė buvo labai pavojinga todėl, kad veikė beveik nekontroliuojamoj srity, kurioj netrūko svarbių geležinkelio linijų, kelių ir elektros stočių. Tarpekliai ir uolėtos kalvos

neleido vokiečiams surengti atsakomosios akcijos ir panaudoti tankų.

Naujoji grupė palaikė ryšį su „Limožo maki“. Šis dalinys turėjo radijo siųstuvą ir palaikė ryšį su Londonu. Radistas, tiesa, buvo dvigubas agentas, dirbantis vokiečiams. Šitaip abveras sužinojo „Krozano maki“ troškimą įsigyti nuosavą siųstuvą.

Išdavikas radistas, informavęs apie šį ketinimą ne Londoną, bet vokiečius, pranešimus gaudavo ne iš Londono, kaip visi manė, o iš Paryžiaus abvero. Viename iš jų „Limožo maki“ buvo prašoma informuoti „Krozano maki“, kad 1943-iųjų balandžio 4-ąją proskynoj, Krozano miškuose, šiek tiek po vidurnakčio nusileis kapitonas Robertas Almondas Everetas.

— Kur parašiutas su radijo siųstuvu? — klausė dabar Tomas Lyvenas, arba kapitonas Everetas. Jam rūpėjo tas aparatas. Vokiečių technikai ilgai su juo plušėjo.

— Saugioj vietoj, — atsakė atšiaurioji gražuolė, nė valandėlę nenuleisdama akių nuo Tomo. — Ar galiu pristatyti jums savo draugus? — Ji kalbėjo greitai ir drąsiai. Ji valdė vyrus taip pat, kaip ir Šantalė valdė savo gaują. Bet šviesiaplaukę valdė ne aistra ir karštas kraujas, o šaltas protas.

Paaiškėjo, kad mažasis storulis — tai Krozano burmistras Roberas Kasjė. Liesą, protingo veido tylenį mergina pristatė kaip buvusį leitenantą Belekotą. Trečiasis vyriškis buvo puodžius iš Garžileso Emilis Rufas.

Tomas pagalvojo: „Ši maža šviesiaplaukė partizanų akiplėša taip piktai žiūri į mane. Įdomu kodėl? O galbūt ne piktai, tik geidulingai? Keista moteris!“

Puodžius su vešlia barzda ir sruogomis krintančiais ilgais plaukais paaiškino:

— Prieš devynis mėnesius daviau įžadą, kad nusikirpsiu tik tada, kai bus sunaikinta paskutinė Hitlerio išpera.

— Nereikia būti tokiais optimistais, mesjė Rufai. Metus, kitus, matyt, dar turėsit apsieit be kirpėjo. — O merginą Tomas paklausė:

— O kas esat jūs, madmuazele?

— Ivona Dekamps. Profesoriaus Debiušė asistentė.

— Debiušė? — Tomas pakėlė akis. — Garsiojo fiziko?

— Anglijoj jį irgi žino, tiesa? — išdidžiai paklausė šviesiaplaukė Ivona.

Taip pat ir Vokietijoj, pamanė Tomas. Tačiau šito sakyti nevalia. Jis paklausė:

— Aš maniau, profesorius dėsto Strasbūro universitete?

Staiga prieš jį išdygo ilgšis Belekotas. Jo balsas skambėjo šaltai, be jokio jausmo:

— Strasbūro universitetą perkėlė į Klermon Feraną — argi Anglijoj šitai nežinoma, *mon capitaine?*

Prakeikimas, pamanė Tomas, padariau klaidą. Per daug plepu. Jis ištarė šaltai:

— Aišku, žinoma. Tik aš nežinojau. Išsilavinimo spraga. *Sorry.*

Stojo ilga tyla. Slogi gūdi tyla. Tomas pamanė: „Dabar padės tik įžūlumas". Jis išdidžiai nužvelgė leitenantą ir trumpai paklausė:

— Mes turime nedaug laiko. Kur dabar eisim?

Leitenantas ramiai atlaikė jo žvilgsnį ir lėtai tarė:

— Mes eisim pas profesorių Debiušė. Jis laukia mūsų Garžileso malūne.

— Čia aplink knibžda Viši policininkų, — tarė Ivona. Ji susižvalgė su leitenantu, kuris Tomui visiškai nepatiko. Burmistras ir puodžius nepavojingi, — galvojo jis. Leitenantas ir Ivona pavojingi. Mirtinai pavojingi.

Jis paklausė:

— Kas yra grupės radistas?

Blondinė iškošė pro dantis:

— Aš.

Žinoma. Tik šito ir trūko.

11

Profesorius Debiušė buvo panašus į Albertą Einšteiną: neaukštas, kresnas vyriškis įspūdinga mokslininko galva. Žili liūto karčiai. Geros, liūdnos akys. Didžiulis kiaušas. Profesorius ilgai žvelgė į Tomą netardamas nė žodžio. Tomas prisivertė atlaikyti šį ramų, skvarbų žvilgsnį. Jis šalo ir kaito. Penki žmonės tylėdami stovėjo aplink jį.

Staiga profesorius uždėjo abi rankas Tomui Lyvenui ant pečių ir tarė:

— Sveiki atvykę!

Jie stovėjo Garžileso malūno gyvenamajame kambaryje.

Kitiems profesorius pasakė:

— Nėra ko jaudintis dėl kapitono, bičiuliai. Gerą žmogų aš atpažįstu iš karto.

Ketveriukės elgesys neatpažįstamai pasikeitė. Ką tik jie buvo santūrūs ir nešnekūs. Dabar visi prašneko viens per kitą, ėmė tapšnoti Tomui per pečius, žodžiu, tapo jo draugais.

Ivona žengė prie Tomo. Merginos akys švytėjo. Jos buvo jūros spalvos ir be galo puikios. Ivona apkabino jį ir pabučiavo. Tomas net iškaito — tai buvo aistringos patriotės bučinys, padėka visos nacijos vardu. Visa švytėdama ji tarė:

— Profesorius Debiušė dar nėsyk nesuklydo vertindamas žmones. Mes tikim juo. Jis mums tarsi ponas Dievas.

Senasis vyras protestuodamas pakėlė rankas.

Ivona vis dar stovėjo priešais Tomą. Ji tarė žavingu, šiek tiek pakimusiu balsu:

— Jūs rizikuojat savo gyvybe dėl mūsų reikalo. Mes nepasitikėjom jumis. Tai turėjo jus užgauti. Atleiskite mums. Prašau!

Tomas pažvelgė į malonų, žilaplaukį mokslininką, pirmykštį žmogų Rufą, nešnekųjį leitenantą, komišką storulį burmistrą, į visus šiuos žmones, taip mylinčius tėvynę, ir pagalvojo: „Tai man jūs turit atleisti, jūs visi. Man taip

gėda. Ką aš turėjau daryti? Ką galėjau daryti? Aš ketinau ir tebeketinu pamėginti išgelbėti jums gyvybes — ir sau taip pat".

Tomas atsigabeno tikrų angliškų konservų, tikrų angliškų cigarečių ir pypkinio tabako bei škotiško viskio butelį su etikete „For Members of His Majesty's Royal Air Force Only". Visos šios gėrybės buvo iš vermachto trofėjinių atsargų.

Partizanai atsikimšo vieną butelį, pagerbė Tomą kaip kokį didvyrį, o jis vis galvojo: „Dieve, kaip man gėda".

Norėdamas atrodyti tikru britu, Tomas rūkė pypkę, Tomas, kuris šiaip niekados nerūkydavo. Tabako dūmai draskė gerklę. Viskis atsidavė alyva. Tomui buvo nesmagu, nes visi jie žiūrėjo į jį kaip į draugą. Su pagarba. Su pasigėrėjimu. O labiausiai Ivona, atšiaurioji intelektualioji Ivona, kurios akys dabar drėgnai žvilgėjo, kurios lūpos dabar buvo pusiau pravertos.

— Labiausiai mums dabar trūksta dinamito ir šaudmenų ginklams, — prašneko ilgaplaukis puodžius.

— Jūs turit ginklų? — lyg šiaip sau pasidomėjo Tomas.

Leitenantas Belekurtas pareiškė, kad „Krozano maki" nariai — 65 žmonės — išplėšė vieną vokiečių ir du prancūzų ginklų sandėlius.

— Mes turim, — pasakė jis ne be pasididžiavimo, — penkiasdešimt tris prancūziškus „Lebel" karabinus, 7,5 kalibro šešiasdešimt aštuonis angliškus automatus, „Sten" modelio, trisdešimt vokiškų 50 mm granatosvaidžių, penkiasdešimt FN modelio automatinių karabinų ir dvidešimt keturis prancūziškus karabinus.

Gero apetito, pamanė Tomas.

— Vos nepamiršau: devyniolika sunkiųjų kulkosvaidžių, „Hotchkiss" markės.

— Tačiau be šaudmenų, — tarė Krozano burmistras.

Tai skamba jau geriau, pamanė Tomas.

Senasis profesorius tarė:

— Mes pranešim visa tai Londonui. Prašau supažindinti mus su siųstuvu ir kodu, *mon capitaine*.

Tomas pradėjo aiškinti. Ivona iškart perprato kodo sistemą. Jos pagrindas buvo raidžių sukeitimas vietomis ir raidžių grupių pakeitimas atskiromis raidėmis. Tomas Lyvenas vis labiau liūdo. Jis mąstė: „Tai mano nuopelnas. Dabar tai veikia. Aš tikėjaus, kad veiks. Ir štai..."

Jis įjungė aparatą ir pasakė:

— Dabar be penkių minučių dvi. Antrą Londonas laukia mūsų pirmosios radiogramos. Tūkstančio septynių šimtų septyniasdešimt trijų kilohercų dažniu. — Šiam dažniui vokiečių technikai buvo nureguliavę siųstuvą. Tomas pasakė:

— Jūsų slapyvardis bus „Lakštingala 17". Jūs šauksit du šimtai trisdešimt pirmą kambarį, Londone, kariuomenės štabe. Ten sėdi pulkininkas Bakmasteris, atsakingas už ypatingas užduotis. — Tomas atsistojo. — Prašau, madmuazele Ivona.

Jie bendrom jėgom užšifravo pirmąjį pranešimą. Dabar visi žiūrėjo į laikrodžius. Sekundžių rodyklė skaičiavo paskutinę minutę prieš dvi. Dar penkiolika sekundžių. Dar dešimt. Dar penkios. Dar viena...

Dabar!

Ivona ėmė barškinti siųstuvo raktu. Apie ją spaudėsi vyrai: komiškasis storulis burmistras, perkaręs leitenantas, senasis profesorius ir ilgaplaukis puodžius.

Tomas stovėjo kiek atokiau.

Na, štai ir prasidėjo, galvojo jis. Jau nebesustabdysi. Dieve saugok jus visus. Dieve saugok ir mane...

12

— Na, štai, — tarė jefreitorius Šlumbergeris iš Vienos, — štai ir jie. — Jis sėdėjo prie radijo aparato su ausinėmis. Prie gretimo stalo sėdėjo jefreitorius Radacas ir kaip žinovas vartė prancūzišką aktų žurnalą.

Šlumbergeris pamojo jam:

— Mesk tas bobas. Eikš čia!

Jefreitorius Radacas iš Berlyno Noikelno dūsaudamas atitraukė žvilgsnį nuo tamsiaodės gražuolės ir atsisėdo šalia kolegos. Dėdamasis ausines jis niurnėjo:

— Kelios tokios nesąmonės, ir galutinė pergalė mūsų kišenėj!

Jie abu priėmė tekstą, kuris atskriejo per naktį ir rūką, įveikęs šimtus kilometrų, ilgų ir trumpų signalų pavidalu, išsiųstas moters rankos iš seno malūno Krezo pakrantėj.

Tekstas žodis žodin atitiko tą, kurį Šlumbergeris turėjo priešais nuo tada, kai tas keistas zonderfiūreris Tomas Lyvenas, kurio žinioj jiedu buvo, prieš aštuonias valandas išvyko iš Paryžiaus.

„gr 18 34512 etkgo nspon crags" — taip prasidėjo tekstas, gulintis priešais jefreitorių iš Vienos. Ir štai dabar 1773 kilohercų dažniu jiems siuntė tą patį: „gr 18 34512 etkgo nspon crags".

— Eina lyg sviestu patepta, — subumbėjo vienietis.

— Klausyk, o tu tikras, kad vyrukai iš Londono irgi nesiklauso? — pasidomėjo jefreitorius iš Noikelno.

— Tuo dažniu, kuriam mes nureguliavom aparatą, hm, vargu, — tarė Šlumbergeris.

Jie sėdėjo „Liutecijos" viešbučio mansardos kambarėlyje. Viešbutyje buvo Paryžiaus abvero rezidencija. Šlumbergeris užrašinėjo ženklus. Radacas pasidomėjo:

— Karli, sakyk, ar esi kada dulkinęs negrę?

— Eik sau, gal užsičiaupsi pagaliau.

Radacas niūriai tarė:

— Jei mes, vokiečiai, turėtume daugiau bobų, gal mažiau kariautume.

Šlumbergeris užrašinėjo Morzės ženklus.

— Viskas mėšlas, — tarė Radacas. — Ir vėplai aišku, kad karo mes jau nelaimėsim. Tai kodėl jie nenori užbaigti viso to, tie šikniai generolai?

Signalai Šlumbergerio ausinėse pasibaigė. Jie atsilošė ir ėmė stuksenti atsakymą:

— O štai ir mes.

Radacas suniurzgė:

— Aš klausiu: kodėl jie neužbaigia viso šito, tie šunys?

— Jie negali. Hitleris visus sustatytų prie sienos.

— Hitleris, žmogau! Pasakysiu tau, ką aš apie tai manau! Hitleris — tai mes visi. Mes patys jį išsirinkom. Ir rėkavom „Heil"! Kvėšos, kokie kvėšos buvom! Reikėjo daugiau galvoti, mažiau rėkti.

Taip jie dar valandėlę draugiškai šnekučiavosi, paskui Šlumbergeris ėmė stuksenti šifruotą pranešimą, kurį buvo palikęs „zonderfiūreris Lyvenas". Iššifravus jis skambėjo taip:

— nuo kambario 231 karo ministerija Londonas lakštingalai 17 — mes jūsų pranešimą priėmėm gerai — sveikinam tapus nauju operacijos nariu — siųskit kasdien tuo pačiu metu — gausite mūsų nurodymus — kapitoną everetą šiandien 1943–iųjų balandžio 4–ąją...

13

... sutemus, apie 18 valandą, iš tos pačios proskynos pasiims lysander tipo lėktuvas — tegyvuoja prancūzija — tegyvuoja laisvė — bakmasteris — pabaiga, penki vyriškiai ir mergina baigė šifruoti ką tik gautą tekstą sename malūne ant Krezo upės kranto. Po to visi pašoko, puolė glėbesčiuotis ir pasileido šokti iš džiaugsmo.

Apie trečią ryto jie nuėjo miegoti.

Ivona paprašė Tomą užnešti jai į kambarį siųstuvo naudojimo instrukciją. Su tikra Anglijoj leista brošiūra rankoj jis pabeldė į merginos duris. Tomas buvo pavargęs. Jam buvo liūdna. Jis be paliovos galvojo apie Šantalę.

— Valandėlę, — pasigirdo Ivonos balsas iš už durų. Tomas pamanė: „Ji nuoga ir nori greit ką nors užsimesti ant pečių". Jis palaukė. Netrukus vėl pasigirdo merginos balsas:

— Dabar galite užeiti, *mon capitaine!*

Jis atidarė duris.

MENIU

Rostbifas su daržovėmis ir paplotėliais
Angliškas obuolių pudingas

Garžileso malūnas,
1943-ųjų balandžio 4-oji

Kai Tomas Lyvenas gamina, net partizanai virsta ėriukais...

ROSTBIFAS

Puikus jaučio krūtinės gabalas be kaulų dedamas į keptuvę, apipilamas verdančiu sviestu, į kurį gali būti įmaišyta kiek inkstų taukų, ir greit apkepamas iš visų pusių. Keptuvė dedama į karštą orkaitę maždaug 45 min., mėsa labai dažnai palaistoma, iš pradžių kepama labai karštai, vėliau kiek mažesniam karštyje, jei įmanoma, be vandens. Mėsą galima vartyti, tačiau baigiant kepti viršuje turi būti riebioji pusė. Išėmus iš keptuvės, mėsa apipjaustoma — išbėgs visos sultys, ir ji papilkės. Kepsnys porą minučių „išsinamas". Rostbifą tinka kepti ir grilyje — tuomet išvarvėję taukai panaudojami paplotėliams.

PAPLOTĖLIAI

5–6 kiaušiniai gerai išplakami kartu su 1/4 svaro miltų, 1/2 ltr pieno bei šiek tiek druskos, masė supilama į keptuvę su karštais riebalais, kurioj kepė rostbifas. Kepama kokias 10 min. karštai, kol masė apačioj taps ruda, o viršuj vos sukietės. Supjaustoma gabalėliais ir apdėliojama jais rostbifo riekės. Patiekalą galima gaminti ir atskirai — ant išlydytų lašinių gabalėlių ir patiekti kaip Jorkšyro pudingą.

OBUOLIŲ PYRAGAS

Imamas 1 svaras aukščiausios rūšies miltų, 250 g per naktį išmirkytų ir labai smulkiai sukapotų inkstų taukų, kupinas šaukštelis imbiero miltelių, šiek tiek druskos, ir viskas gerai sumaišoma. Su šaltu vandeniu užmaišoma tešla, kuri neturi lipti prie rankų. Padaromas apskritas blynas, į gilų dubenį dedama servetėlė, apibarstoma miltais ir uždedamas blynas. Pridedama į keturias dalis supjaustytų, nuluptų rūgščių obuolių, tvirtai užspaudžiama tešla viršuje ir užrišama servetėle. Pudingas verdamas 2 šaukštais druskos pasūdytam kunkuliuojančiam vandenyje 2 valandas. Tiekiamas be padažo, apibarstytas smulkiu cukrum. Pudingas bus skanesnis, jei obuoliai sudedami ant tešlos kelias minutes patroškinti svieste kartu su 200 g razinų, 50 g susmulkintų cukatų, trupučiu cukraus ir romo.

Tomas Lyvenas suklydo. Jei Ivona ir vilkėjo kokį drabužį, kai jis beldė, per tą laiką nusimetė ir jį. Mat mažame, valstietiškais baldais apstatytame, nežmoniškai prikūrentame kambarėlyje stovinti mergina buvo nuogut nuogutėlė.

Ne, pamanė Tomas, ne, tik ne šitai! Iš pradžių ji mane įtarinėjo. Dabar tiki manim ir nori tai įrodyti... O, ne, aš paprasčiausiai negaliu. Šantalė, mylimoji vargšė Šantalė!

Jis padėjo brošiūrą ant kaimiškos komodos, nuraudo it mokinukas ir skubiai išpyškino:

— Nuoširdžiausiai prašau atleisti.

Ir žengė iš kambario.

Ivona stovėjo kaip įkasta. Jos lūpos trūkčiojo. Tačiau mergina neverkė. Ji sugniaužė kumščius. Per kelias akimirkas jos jausmai apvirto aukštyn kojom. Tas niekingas šuva. Šaltasnukis anglosaksas. Jis dar pasigailės.

Per tą laiką, kol durys atsidarė ir užsidarė, meilei pasiruošusi moteris tapo mirtinu priešu.

Rytą Ivona buvo dingusi — nė vienas nežinojo kur. Jos kambary jie surado raštelį: „Jau išvykau į Klermon Feraną — Ivona".

Storulis burmistras supyko:

— Še tau kad nori! Kas dabar gamins valgį? Mes juk ketinom pataisyti jums atsisveikinimo pietus, *mon capitaine*.

— Jei ponai leistų *mane* prie viryklės...

— Jūs mokat virti, po šimts velnių?

— Truputį, — pasikuklino Tomas. Ir tada ėmėsi gaminti valgį — ir kas jam beliko — anglišką, griežtai anglišką valgį. Jis žinojo, kad Prancūzijoje taip elgtis šiek tiek rizikinga.

Tačiau Tomo rostbifas visus tiesiog sužavėjo. Tik daržovės patiektos kartu su juo susilaukė burmistro kritikos:

— Sakykit, ar jūs viską verdat pasūdytam vandeny?

— Taip, mes, anglai, tą mėgstam, — atsakė Tomas, išsiimdamas iš burnos kelis gyvaplaukius. Jis kalbėjosi su

dviem, nes kartu profesorius Debiušė pasakojo Tomui, kad Klermon Ferane šlubuoja padirbtų dokumentų gamyba.

— Dabar kontrolieriai reikalauja ne tik paso, bet ir maisto produktų kortelės. Kaip manote, *capitaine*, ar galėtume labiau apsisaugoti?

— Iš ko pagamintas rostbifo garnyras? — tuo pačiu metu pasidomėjo apsirijėlis burmistras.

— Vardinsiu iš eilės, — atsakė Tomas Lyvenas. — Tešla pagaminta iš kiaušinių, pieno ir miltų, kuriuos reikia išplakti. Šį valgį, patiektą atskirai, mes vadinam Jorkšyro pudingu, kartu su rostbifu — paplotėliais.

Tada Tomas pasisuko į profesorių Debiušė. Po akimirkos jis tapo dokumentų klastojimo centro įkūrėju. Tomas tarė:

— Jūs turit *tobulai* klastoti dokumentus, profesoriau. Juk jūsų žmonių yra visose įstaigose, tiesa? Viskas turi sutapti: pasas, karinė knygelė, karinis bilietas, gyventojų surašymo pažyma, produktų kortelė ir mokesčių kortelė. Viskas viena, netikra pavarde. Ir toji netikra pavardė turi būti užregistruota visose įstaigose...

Tomo Lyveno patirtis buvo perimta ir panaudota tokiu mastu, kad vokiečiams plaukai pasišiaušė! Prancūziją užtvindė lavina vadinamųjų „tikrų padirbtų dokumentų". Ne vienam jie išgelbėjo gyvybę.

14

1943-iųjų balandžio 4-ąją temstant karališkųjų oro pajėgų „Lysander" tipo lėktuvas nusileido proskynoj, kurioj prieš aštuoniolika valandų Tomas Lyvenas susitiko su partizanais. Lėktuve sėdėjo pilotas britų uniforma. Pilotas buvo kilęs iš Leipcigo. Abveras išrinko jį, nes jis kalbėjo angliškai, tačiau, deja, su saksų akcentu.

Todėl pilotas kalbėjo mažai, tik be paliovos saliutavo, tačiau, kaip Tomas didžiausiam savo siaubui išvydo, saliutavo neteisingai.

Pilotas dešinę ranką prie smilkinio kėlė delnu į apačią, o ne į priekį, kaip tai darė britai.

Niekas iš Tomo naujųjų draugų, laimė, neatkreipė į tai dėmesio. Netrūko glėbesčiavimųsi ir bučinių, vyriškų rankos paspaudimų ir kuo geriausių linkėjimų.

— *Bonne chance!** — šaukė vyrai, kai Tomas lipo į lėktuvą ir šnypštė pilotui: — Idiote nelaimingas!

Paskui jis pakėlė galvą. Miško pakrašty nejudėdama stovėjo Ivona. Rankas ji laikė kišenėse. Jis pamojo jai. Ji neatsakė. Pamojo jai dar sykį. Atrodė, Tomas moja statulai.

Ir atsilošęs lėktuvo krėsle Tomas suprato: ta moteris dar neatsiteisė su juo. Toli gražu ne!

Operacija „Lakštingala 17" prasidėjo sklandžiai — kaip Tomas ir tikėjosi.

Kiekvieną vakarą 21 val. „Krozano maki" siųsdavo radiogramas jefreitoriams Šlumbergeriui ir Radacui, laukdavo, kol jų pranešimą baigs šifruoti ir paskui gaudavo atsakymą iš „pulkininko Bakmasterio, kambarys Nr. 231, karo ministerija, Londonas".

Operacijoj dalyvavo dar du žmonės: pulkininkas Vertė, išlaisvinęs Tomą iš gestapo kalėjimo, ir toksai kapitonas Breneris — tai jis jau kiek laiko labai domėjosi mūsų bičiulio gyvenimu.

Kapitonas Breneris įkūnijo Tomui tipišką kareivą iš prigimties: blaivus, užsispyręs, pedantiškas, ganėtinai padorus, ne nacis, o tikras kareiva, įsakymų vykdytojas, dirbantis automatiškai, be jausmų, be kritiškų minčių ir beveik be širdies.

Breneris, neaukštas, tvarkingai susišukavęs, auksiniais akinių rėmeliais, energingų judesių vyras, iš pat pradžių nesuprato „viso šio teatro su „Lakštingala 17", kaip pats sakė.

---

* Sėkmės! (*Pranc.*)

Iš pradžių „Krozano maki“ žmonėms Tomas siuntinėjo raminančius pažadus. Tuo tarpu „Lakštingala 17“ reikalavo veiksmų. Partizanai veržėsi į kovą. Jie reikalavo šaudmenų savo ginklams.

Tuomet Anglijos transportinis lėktuvas, valdomas vokiečių įgulos, vieną šiltą gegužės naktį išmetė keturias šaudmenų dėžes virš miško tarp Limožo ir Klermon Ferano. Šaudmenys, tiesa, turėjo vieną trūkumą — pagal kalibrą ir tipą netiko „Krozano maki“ ginklams...

Rezultatas — nesibaigiantys radijo pokalbiai. Vėl bėgo dienos. Londonas išreiškė apgailestavimą dėl klaidos. Jis pasistengsiąs kuo greičiau ištaisyti klaidą, kai tik bus gauti reikiami šaudmenys ginklams, dalis kurių buvo prancūzų ir vokiečių gamybos.

Londonas pavedė „Krozano maki“ sukaupti maisto atsargas. Buvo žinoma, kad tų atkampių vietų gyventojai badauja. Išbadėję žmonės gali tapti viskam pasiryžusiais beprotiais...

Ir vėl atskrido transporto lėktuvas, pilotuojamas vokiečių. Dabar po parašiutais kybojo dėžės su trofėjiniais angliškais konservais, medikamentais, viskiu, cigaretėmis ir kava.

Kapitonas Breneris ėmė nebesuprasti šio pasaulio:

— Mes plempiam perno surogatą, o ponai partizanai — tikrą viskį! Aš rūkau „Gauloise“, o partizanai galbūt „Henry Clay“! Mes dar ir šeriam tuos vaikinus, kad jie būtų riebūs, įsiganę. Tai juk nesąmonė, ponai, tikra nesąmonė!

— Tai ne nesąmonė, — pamokė jį pulkininkas Vertė.— Lyvenas teisus. Tai vienintelis kelias sutrukdyti žmonėms tapti grėsminga jėga. Jeigu jie ims sprogdinti geležinkelio bėgius ir elektrines — paskui išsilakstys į visas puses ir gaudyk vėją laukuose.

1943-iųjų birželį „Lakštingala 17“ pradėjo taip baisiai nekantrauti, kad Tomas turėjo keisti taktiką. Dabar jau britų transporto lėktuvas su vokiečių įgula numetė šaudmenis, kurie iš tiesų tiko partizanų ginklams.

Tačiau netrukus „Krozano maki“ gavo štai kokį įsakymą: „Marselio maki“ ruošiasi stambioms operacijoms ir sabotažo aktams — būtina, kad savo ginklus ir šaudmenis jūs kol kas atiduotumėt jiems“.

Nuožmus radijo barnis.

Tačiau „Londonas“ nenusileido. „Krozano maki“ buvo tiksliai pranešta, kur ir kada reiks perduoti ginklus.

Taigi miškuose šalia vieškelio, vedančio iš Belako į Mortemarą, ginklai perėjo iš rankų į rankas. Naujieji savininkai, kurie išrodė labai prancūziškai, išvažiavo keliais sunkvežimiais. Likę vieni, jie vėl grįžo prie įprastinės kalbos — prie vokiečių kareivių žargono.

Liepos pradžioj pulkininkas Vertė iš parsidavėlio „Limožo maki“ grupės radisto sužinojo, kad „Krozano maki“ galutinai nusivylė Londonu. Kažkokia Ivona Dekamps nuolatos kurstė vyrus. Ar iš tiesų jie palaiko ryšį su Londonu? Be to, ir tas kapitonas Everetas, kranksėjo toji Ivona, pasirodė jai labai įtartinas. Ką jau kalbėti apie RAF pilotą, kuris atskrido jo paimti. Tas net ir saliutavo kaip „bošas“.

— Prakeikimas, — pasakė Tomas tai išgirdęs. — Aš žinojau, kad anksčiau ar vėliau taip ir bus. Ponas pulkininke, dabar liko tik viena išeitis.

— Būtent?

— Mes turim suteikti „Lakštingalai 17“ galimybę įvykdyti tikrą sabotažo aktą. Privalom paaukoti vieną geležinkelio liniją, vieną tiltą arba vieną elektros stotį — tam, kad, galimas daiktas, išsaugotume daug elektros stočių, geležinkelio bėgių ir tiltų.

Kapitonas Breneris, klausęsis šio pokalbio, užmerkė akis ir suvaitojo:

— Pakvaišo! Zonderfiūreris Lyvenas pakvaišo!

Pulkininkas Vertė irgi atrodė sutrikęs:

— Viskam yra ribos, Lyvenai. Iš tikrųjų! Ko jūs norit iš manęs?

— Aš noriu iš jūsų tilto, ponas pulkininke! — staiga suriko Tomas. — Po velnių dar kartą, Prancūzijoje gal dar atsiras koks nors tiltas, be kurio mes galėtume apsieiti!

TREČIOJI KNYGA

Pirmas skyrius

1

Tyliai gausdamas liftas sustojo viršutiniame abvero konfiskuoto Paryžiaus „Liutecijos“ viešbučio aukšte. Iš jo išlipo trisdešimt ketverių metų amžiaus vyriškis. Jis buvo vidutinio ūgio, lieknas, su ruonio ūseliais.

Liesasis Georgas Radacas iš Berlyno greit sugrūdo į kišenę naujausią prancūzų erotinio žurnalo „Regal“ numerį, pašoko ir sumušė kulnais:

— Heil Hitler, ponas zonderfiūreri!

— Jefreitoriai Radacas ir Šlumbergeris budi prie radijo imtuvo! — užbliovė vienietis ir sustingo perdėtai kariška poza.

Be abejonės, pats keisčiausias Trečiojo reicho zonderfiūreris nusivaipęs atsakė:

— Heil Hitler, varguoliai jūs. Jau klausėtės Londono?

— Tikrai taip, ponas zonderfiūreri! — žvaliai pranešė vienietis. — Ką tik.

Trys vyrai matydavosi kiekvieną vakarą štai jau kelinta savaitė — ir kas vakarą, likę vieni, jie uždraustu būdu naudojo puikiai įrengto vokiečių radijo kambario aparatūrą. Jie kas vakarą klausydavosi Londono.

Storasis Šlumbergeris tarė:

— Čerčilis pasakė kalbą. Jei italai dabar, kai Musolinis sėdi subinėj, ir toliau veiks kartu su mumis — gaus per sprandą.

Liepos 25–ąją, prieš penkias dienas, Italijos karalius Viktoras Emanuelis įsakė suimti Musolinį. Taip pat liepos 25–ąją dieną bombarduoti Kaselis, Reinšeidas, Kylis ir Bremenas.

— Oho, vyruti, kaip viskas keičiasi, — atsiduso Radacas. — Rusijoj mums prispaudė uodegą prie Ladogos ežero, o Oriolo lauke mes sprunkam atgal. Italams nušluostė nosį Sicilijoj.

Tomas atsisėdo:

— O ponai iš Berlyno vis dar pliurpia apie didelius dalykus. Pliurpia ir pliurpia.

Šlumbergeris ir Radacas, seni, patyrę karo ekspertai niūriai linktelėjo. Jie šį bei tą buvo girdėję apie Tomą Lyveną. Žinojo, kad jis buvo kankinamas gestapo rūsiuose ir kad pulkininkas Vertė pasiėmė Tomą į Foš prospektą, taip išgelbėdamas jį nuo garantuotos mirties.

Beje, Tomas buvo visiškai atsigavęs po kalėjimo ir siaubingų tardymų. Daugely kūno vietų dar liko bjaurūs randai, pridengti puikiais kostiumais, kuriuos jis vėl įprato nešioti.

Tomas pasakė:

— Tuoj ateis pulkininkas Vertė ir kapitonas Breneris. Gal per tą laiką užšifruotumėt šią radiogramą? — Jis padėjo ant stalo priešais Radacą mažą lapelį.

Berlynietis perskaitė ir nustebo:

— Oho, vyruti, darosi vis įdomiau. Taip mes gal dar ir laimėsim karą. Pažvelk, Karli.

Vienietis perskaitė ir pasikrapštė pakaušį. Jo komentaras buvo trumpas:

— Aš pasiduodu.

— Nereikia, — tarė Tomas. — Geriau užšifruokit pranešimą. Pranešimas buvo štai koks:

— lakštingalai 17 — raf bombonešis rugsėjo 1 dieną tarp 23.00 — 23.15 val. virš 167 kvadrato išmes specialų konteinerį su plastiko sprogmenimis — rugsėjo 4 lygiai 0. 00 val. susprogdinkit tiltą tarp Garžileso ir Egiuzono — laikykitės nurodyto laiko — laimingai — bakmasteris.

— Na pirmyn, ponai, — pasakė Tomas Lyvenas. — Ką reiškia jūsų sutrikę žvilgsniai?

— Ponas zonderfiūreris vėl sumanė kokį pokštą, — tarė vienietis. — Ten, matyt, koks mažas tiltukas, supranti.

— Tiltas, — pasakė Tomas pavargusia šypsena, — per Krezo upę ir veda link 20–ojo plento, tai vienas svarbiausių vidurio Prancūzijos tiltų. Jis yra netoli nuo Egiuzono. Ten pat stovi hidroelektrinė, aprūpinanti srove beveik visą vidurio Prancūziją.

— Ir būtent šis tiltas turi nueiti velniop?

— Tokia Dievo valia, — pasakė Tomas. — Kiek aš sugaišau, kol išsikovojau šį tiltuką.

2

Ieškoti to tilto Tomas pradėjo 1943–iųjų liepos 4–ąją. Šviesiu vasariniu kostiumu, puikios nuotaikos jis švilpiniuodamas vaikštinėjo po vasarinį Paryžių. Ak, tie bulvarai su žydinčiais medžiais. Ak, tos kavinukės, kur pilna gražių, jaunų moterų trumpom margom suknelėm. Ekstravagantiškos skrybėlaitės! Aukštakulniai bateliai! Ore tvyro nuotykių, flirto, kvepalų ir jazminų tvaikas...

1943–iųjų Paryžius. Miestas, kuris vis dar išlaikė taikaus gyvenimo iliuziją.

Jei Bulonės miško namų languose per anksti gesdavo šviesos — tai ne dėl išjungtos srovės, ir jei būdavo užtraukiamos užuolaidos, jos švelniai šnarėdavo — mat tai nebūdavo geležinės grotos.

Paryžiečiai su jiems būdingu žavesiu prisitaikė prie vokiečių okupacijos. „*Marché noir*“ — juodoji rinka — klestėjo. Kareivių moralė kapituliavo prieš tokį gyvenimą. Generolas fon Viclebenas sykį dūsavo:

— Prancūzų moterys, prancūzų virtuvė ir prancūzų mentalitetas mus veikia pražūtingai. Tiesą sakant, aš turėčiau kas mėnesį keisti čia dislokuotus dalinius.

Pats menkiausias raštininkėlis gyveno Paryžiuj it kunigaikštis. Jis imdavo skirti subtiliausias šampano rūšis, savo viešbutyje užsisakydavo „Poulet garni"*, tuzinais kirsdavo austres ir švelniose meilužės prancūzaitės rankose patirdavo, kad numirti už tėvynę toli gražu nėra saldžiausia.

Generolo fon Rundšteto, vyriausiojo Vakarų komendanto, rezidencija — buvo pirmasis jo maršruto tikslas. Čia Tomas pasišnekėjo su trimis majorais ir išsakė jiems savo nedidelį prašymą, pirma, tiesa, kiekvieną jų su baisingom ceremonijom privertęs prisiekti saugoti pokalbį didžiausioj paslapty.

Pirmasis majoras jį nusiuntė pas antrąjį. Antrasis — pas trečiąjį. Trečiasis išmetė jį lauk ir parašė raportą savo generolui. Generolas nusiuntė raportą į „Liutecijos" viešbutį pridūręs, kad jis griežčiausiai draudžia abverui kištis į karinius dalykus—o tiltų sprogdinimas kaip tik esąs vienas iš tokių!

Tuo tarpu žvitrusis Tomas apsilankė „vermachto vadovybės štabo technikos skyriuj" ir ten išsakė savo prašymą kažkokiam majorui Ledeburui. Buvo 11 val. 18 min.

11 val. 19 min. suskambo telefonas ambicingojo pedanto kapitono Brenerio kabinete, „Liutecijos" viešbuty. Mažasis karininkas tiesiu kaip skustuvo ašmenys sklastymu ir auksiniais akinių rėmeliais pakėlė ragelį ir prisistatė. Sužinojęs, kad šneka su kažkokiu majoru Ledeburu, Breneris kariškai linktelėjo krėsle.

Nuo to, ką papasakojo aukštesnio laipsnio karininkas, Breneris išraudonijo ir sulojo:

— Taip, suprantu jus, ponas majore! Visiškai sutinku su jumis! Deja, mano rankos surištos! Apgailestauju, ponas majore, tačiau esu priverstas sujungti jus su ponu pulkininku Verte.

Jis taip ir padarė. Pulkininkas, skirtingai negu kapitonas, išblyško kaip popierius išklausęs majoro pranešimą. Galiausiai jis pralemeno:

---

* Viščiukų su garnyru (*pranc.*).

— Dėkoju jums už informaciją, ponas majore. Labai gražiai pasielgėte, tikrai. Bet galiu jus nuraminti. Zonderfiūreris Lyvenas — ne beprotis. Anaiptol ne! Aš pats jo atvažiuosiu.

Pulkininkas padėjo ragelį.

Priėjo kapitonas Breneris. Žybtelėjo jo akinių stiklai:

— Leiskite jums priminti, kad aš visuomet laikiau šį žmogų pavojingu. Jis iš tiesų nenormalus!

— Tas vyras lygiai toks pat normalus kaip jūs arba aš! Kanaris jį irgi labai vertina. Būkim atviri. Argi jo idėja dėl partizanų nukenksminimo taikiomis priemonėmis nebuvo geriausia iš visų? Žmogau, Breneri, atsipeikėkit. Paskutiniais mėnesiais Pasipriešinimo junginiai Prancūzijoj įvykdė 243 žmogžudystes, 391 geležinkelio diversiją ir 825 pramoninio sabotažo aktus! Tiktai vienoj srity buvo ramu: Garžilese. Tai jo sritis!

Kapitonas Breneris suspaudė lūpas ir trūktelėjo pečiais. Pulkininkas Vertė nuvažiavo ir išlaisvino Tomą Lyveną, kuris kvatojosi sužinojęs, kad majoras Ledeburas domėjosi jo psichine būkle. Vertė pasakė Tomui:

— Žmogau, po viso šito man būtina išgerti.

Kiek vėliau, palinkęs virš dviejų perno taurių, Vertė paklausė:

— Lyvenai, ko jūs taip pakvaišot dėl to tilto?

Tomas negarsiai tarė:

— Mat aš tikras, kad daugelis žmonių, kurie šiaip žūtų, išliks gyvi, jei man pavyks rasti tiltą. Vokiečiai ir prancūzai, ponas pulkininke. Štai kodėl.

Pulkininkas Vertė pasuko galvą į šalį:

— Ak Lyvenai, jūs puikus vyrukas. — Jis žvelgė iš nedidelio baro į saulės užlietą bulvarą, pilną gėlių, žaliuojančių medžių ir jaunų moterų.

Staiga jis sugniaužė ranką į kumštį.

— Tas prakeiktas karas, — tarė pulkininkas Vertė.

3

Kitą rytą Tomas ėmė klaidžioti Reicho darbo tarnybos filialo Paryžiuje koridoriais. Ieškodamas skyriaus, atsakingo už tiltus, jis nugoglino visai kitur ir atsidūrė vienam kabinete, iš kurio jam bemat kilo noras sprukti kuo greičiau. Tokią paniką sukėlė dvi priežastys: keturi portretai ant sienos ir moteris prie rašomojo stalo.

Portretai vaizdavo Hitlerį, Gebelsą, Geringą ir Reicho darbo tarnybos šefą Hyrlą. Moteris buvo nepaprastai liesa ir aukšta, jos krūtinė — plokščia, rankos — kaulėtos. Bespalvius plaukus ji nešiojo susuktus į kuodą. Ant baltos palaidinukės, virš kairiosios krūties, žėrėjo auksinis partijos nario ženklelis, prie kaklo — masyvi kaltinės geležies segė. Ji mūvėjo rudu sijonu, rudomis vilnonėmis kojinėmis ir avėjo rudais plokščiapadžiais batais.

Ji atrodė griežtai, buvo griežtai apsirengus, kabinete tvyrojo griežta atmosfera.

Tomas jau buvo beišsmunkąs lauk, kai jį sustabdė griežtas trūkčiojantis balsas:

— Valandėlę!

Jis apsisuko ir suglumęs šyptelėjo:

— Prašau man atleisti, ne ten pataikiau. Likit sveika!

Trys žingsniai, ir moteris atsidūrė prie Tomo:

— Ką reiškia „likit sveika"? „Heil Hitler" — štai kaip mes sveikinamės. — Ji buvo kone dviem galvom aukštesnė už Tomą. — Aš laukiu atsakymo. Kas jūs toks? Jūsų pavardė?

— Zonderfiūreris Lyvenas, — pralemeno Tomas.

— Koks zonderfiūreris? Prašau parodyti pažymėjimą.

— Dar ko? Aš juk irgi nežinau, kas jūs tokia.

— Aš, — atsakė ilgšė, kuri, matyt, prausdavosi lizoliniu muilu, — aš esu štabshauptfiūrerė Mylkė. Jau mėnuo esu čia. Asmenišku Reicho darbo tarnybos šefo Hyrlo pavedimu. Aš turiu visus įgaliojimus. Štai mano pažymėjimas. Kur jūsiškis?

Štabshauptfiūrerė Mylkė atidžiai išstudijavo Tomo Lyveno pažymėjimą. Paskui paskambino pulkininkui Vertei ir paklausė, ar šis pažįsta tokį zonderfiūrerį Lyveną. Ir tik tuomet ji pasiūlė Tomui atsisėsti.

— Visur knibžda priešų. Reikia būti budriai. Taigi ko jūs norėjot?

— Iš tiesų, ponia Mylke.

— Štabshauptfiūrerė. Toks mano rangas.

— Iš tiesų, ponia štabshauptfiūrere?

— Ne ponia. Tik štabshauptfiūrerė.

Čia tu teisi, ne ponia, o sena ragana, pamanė jis ir apsimestinai mandagiai tarė:

— Iš tiesų, štabshauptfiūrere, nemanau, kad sugebėsit išspręsti mano problemą.

— Sugebėsiu. Baikit trypčioti vietoj. Kalbėkit apie reikalą!

Tomo viduje staiga ėmė kilti karšto kaip lava įsiūčio banga. Jis dar valdėsi.

— Mano užduotis slapta. Aš negaliu apie tai kalbėti.

— Aš reikalauju. Kaip Reicho darbo tarnybos šefo atstovė, turiu tam teisę. Įsakysiu jus suimti, jei tučtuojau...

Tomas pakėlė balsą:

— Štabshauptfiūrere, draudžiu jums kalbėti su manimi šitaip...

— Drauskit į sveikatą! Aš dar šiandien parašysiu raportą. Apie nuo fronto išsisukinėjančius jaunus vyrus, kurie prisidengę „abvero“ skraiste trainiojasi po Paryžių, šį nuodėmių liūną. Aš informuosiu asmeniškai Reicho darbo tarnybos šefą!

Dabar Tomui buvo gana, jis nebegalėjo daugiau kęsti ir pratrūko:

— O aš irgi parašysiu raportą! Asmeniškai admirolui Kanariui! Jūs, matyt, iš proto išsikraustėt? Kaip jūs kalbat su manim? Mes čia jau senokai laukiam tokios galimybės. — Jis pasidarė klastingas. — Štabshauptfiūreris juk atitinka pulkininko laipsnį, tiesa? Taigi admirolas dar vis tiek yra truputėlį aukščiau, ar ne? — Jis trenkė per stalą ir

užbliovė: — Jūs turėsit atsakyti pačiam admirolui Kanariui, aišku?

Ji spoksojo į Tomą primerktom akim, kurios buvo pavandenijusios, mėlynos ir šiaurietiškos. Paskui bailiai nusišypsojo ir tęsdama žodžius tarė:

— Ko jūs taip karščiuojatės, zonderfiūreri? Aš juk tik atlieku savo pareigą. — Ji nurijo seilę.

Tomas pamanė: „Dabar ji bijo ir nori susitaikyti. Tačiau aš jau nebegaliu. Aš uždusiu, jei uždelsiu čia dar nors minutę". Jis pašoko, pakėlė dešinę ranką ir suriko:

— *Heil Hitler*, štabshauptfiūrere!

— Bet palaukit...

Tačiau jis jau buvo prie durų, atplėšė jas ir griausmingai užtrenkė. Laukan! Laukan! Kur grynas oras!

Liepos 11-ąją Tomas Lyvenas apsilankė „Todt" organizacijos būstinėj. Čia jam patarė kreiptis į statybos konsultantą Heincę. HEINCĖ buvo užrašyta ant durų, kurias tą dieną apie 11 val. pravėrė Tomas. Viduj stovėjo du didžiuliai braižymo stalai. Du vyriškiai žingsniavo tarp jų. Jie žingsniavo taip įnirtingai, kad visai nepastebėjo Tomo Lyveno. Abu vyriškiai vilkėjo baltus chalatus ant uniformų ir abu rėkė:

Pirmasis:

— Aš nusimetu visą atsakomybę. Kiekvienas pravažiavęs tankas gali sugriauti tą daiktą.

Antrasis:

— Ką jūs manot, žmogau. Artimiausias tiltas per Krezą yra prie Aržantono.

Pirmasis:

— O man nusispjauti, tegu tie ponai daro lankstą! Kartoju: „Pont noir" prie Garžileso yra pavojingas! Metriniai plyšiai po kelio danga. Mano vyrų vos neištiko smūgis!

Antrasis:

— Sutvirtinkit konstrukciją gelžbetonio blokais!

Pirmasis:

— Atleiskit, bet tai juk paskutinis mėšlas.

Tomas pamanė: „Tiltas prie Garžileso — tai juk fantastiška. Tiesiog fantastiška. Panašu, kad realybė sekė mano norus ir svajas. Ir štai ji juos pasivijo...“

Antrasis:

— Pagalvokit apie elektrinę! Užtvanką! Jei mes susprogdinsim tiltą, nutrūks elektros tiekimas!

Pirmasis:

— Tik *ne* tuo atveju, jei mes jį susprogdinsim! Mes juk galim pirma išjungti ir vėl įjungti tinklus. Tačiau jeigu tas daikčiukas rytoj sugrius pats — štai tuomet galėsit kalbėti apie srovės tiekimą! Aš — o jūs ko čia ieškot?

Pagaliau abu pastebėjo Tomą Lyveną. Jis nusilenkė ir švelniai tarė:

— Aš norėčiau pakalbėti su statybos konsultantu Heince.

— Tai aš, — tarė pirmasis. — Kokiu reikalu?

— Ponas statybos konsultante, — tarė Tomas, — manau, mes nuostabiai bendradarbiausim...

Bendradarbiavimas išties buvo nuostabus. Jau liepos 15–ąją „Todt“ organizacija ir abveras visiškai suderino planus dėl „Pont noir“, į pietus nuo Garžileso. Dabar Tomas „pulkininko Bakmasterio gynybos ministerija, Londonas“ vardu įsakė „Krozano maki“ štai ką:

„nedelsiant sudarykit visų svarbiausių tiltų jūsų apylinkėj sąrašą — praneškit apie kariuomenės dalinių išsidėstymą ir judėjimą“.

Dieną naktį prancūzų partizanai tykojo pasalose. Jie tupėjo po tiltais, medžiuose, senų vėjo malūnų palėpėse ir valstiečių namuose. Kiekvienas turėjo žiūronus, piešiuką ir popieriaus lapą. Jie skaičiavo tankus, sunkvežimius, motociklus. Ir kasvakar 21.00 val. pranešdavo „Londonui“ stebėjimų rezultatus. Buvo tiltas prie Fero. Tiltas prie Makono. Prie Dompjero. Prie Nevero. Ir didysis „Pont noir“, į pietus nuo Garžileso, priešais Egiuzono hidroelektrinės užtvanką.

Liepos 30–ąją 21 val. senojo Garžileso malūno kambarėlyje buvo susirinkę Ivona Dekamps, profesorius De-

biušė, burmistras Kasjė, leitenantas Belekurtas ir puodžius Emilis Rufas. Ore tvyrojo tiršti dūmų kamuoliai.

Ivona buvo užsidėjus ausines. Ji priiminėjo šifruotą žinią, kurią iš Paryžiaus siuntė kiek tuktelėjęs jefreitorius Šlumbergeris:

sv. 21 54621 Ihvirhvea riehr ctbgs tvoee...

Vyriškiai, stovintys aplink Ivoną, pastebimai jaudinosi. Profesorius Debiušė šluostėsi akinių stiklus. Leitenantas Belekurtas vis aplaižydavo lūpas...

„... sntae siane krodi lvgap" — stukseno Šlumbergeris paskutiniam Paryžiaus „Liutecijos" viešbučio aukšte. Aplink jį stovintys vyriškiai — Tomas Lyvenas, neaukštas, pedantiškai apkirptas kapitonas Breneris, susimąstęs pulkininkas Vertė — visi jie regimai jaudinosi. Kapitonas Breneris nusiėmė akinius aukso rėmeliais ir įniko juos šluostytis.

Dvidešimt minučių po devintos „Londonas" baigė radijo ryšį. Sename romantiškame vandens malūne ant Krezo upės kranto „Krozano maki" vadovai ėmėsi šifruoti ką tik gautą žinią.

— lakštingalai 17 — raf bombonešis rugpjūčio 1-ąją tarp 23.00 ir 23.15 kvadrate 167 išmes specialų konteinerį su plastiko sprogmenimis — rugpjūčio 4-ąją 00.00 susprogdinkit pont noir tarp garžileso ir egiuzono...

Kai ši radiograma buvo iššifruota, visi staiga sušneko. Tylėjo tiktai Ivona Dekamps. Tyliai sėdėjo ji prie siųstuvo, susidėjusi rankas ant kelių. Ji galvojo apie tą keistąjį kapitoną Everetą, kuriuo taip nepasitikėjo.

Profesorius Debiušė kažką sakė vyrams. Ivona beveik nesiklausė. Tai, ką ji galvojo, ką jautė, buvo kvaila, beprasmiška. Ir vis dėlto buvo kažkoks skausmingas tikrumas, kad ji dar sutiks kapitoną Everetą — kažkur — kada nors...

Balsai aplink ją pagarsėjo. Ivona krūptelėjo. Ji pamatė, kad profesorius Debiušė ir burmistras Kasjė su puodžium Rufu susiginčijo. Pasipūtėlis burmistras trenkė kumščiu per stalą:

— Čia mano sritis! Aš pažįstu ją kaip penkis savo pirštus. Aš reikalauju, kad *man* būtų leista vadovauti sprogdinimo akcijai!

Mokslininkas ramiai pasakė:

— Čia niekas nedaužo kumščiais stalo, draugužį. Leitenantas Belekurtas vadovaus organizacijai. Jis — sprogdinimų specialistas. Jūs darysit tai, ką jis įsakys.

— Mane vemti verčia nuo to, kad viskas pavedama leitenantui, — karščiavosi burmistras. — Galų gale, kas įkūrė „Krozano maki"? Rufas, aš ir keli valstiečiai.

— Tiesa, — suriko puodžius. — Vietiniai žmonės! Jūs, visi kiti, prisidėjot vėliau.

Ivona prisivertė nebegalvoti apie kapitoną Everetą. Ji piktai tarė:

— Baikit vaidytis. Bus taip, kaip sako profesorius. Tas tiesa, mes atėjom vėliau. Tačiau būtent *mes* sukūrėm tikrą kovos būrį. Per mus jūs gavot siųstuvą. Aš išmokiau jus Morzės abėcėlės.

Burmistras ir puodžius nutilo. Tačiau jų žvilgsniai susitiko Ivonai virš galvos, senų, vėtytų ir mėtytų valstiečių žvilgsniai...

4

1943–iųjų rugpjūčio 1–ąją 23.00 val. trofėjinis anglų bombonešis 167–am kvadrate išmetė specialų konteinerį su trofėjiniais anglų gamybos plastikiniais sprogalais.

1943–iųjų rugpjūčio 2–ąją Egiuzono elektrinėj apsilankė toksai statybos konsultantas Heincė iš Paryžiaus ir aptarė su vokiečių inžinieriais visas pasekmes, kurios galėtų kilti susprogdinus netoli užtvankos esantį tiltą.

Rugpjūčio 3–iąją statybos konsultantas Heincė apsilankė pas lauko šaulių bataliono vadą, prisaikdino jį tylėti ir įkalė jam į galvą, kad visi sargybos postai rugsėjo 4–ąją 23.15–00.30 val. turi laikytis atokiau nuo „Pont noir".

Rugpjūčio 4–ąją 00.08 val. „Pont noir" griausmingai išlėkė į orą, kaip ir buvo planuota. Nė vienas žmogus nebuvo sužeistas.

Rugpjūčio 5–ąją 21.00 val. jefreitoriai Šlumbergeris ir Radacas prakaituodami kiūtojo prie savo aparatų „Liutecijos“ viešbuty, Paryžiuj. Už jų stovėjo Tomas Lyvenas, pulkininkas Vertė ir kapitonas Breneris.

„Lakštingala 17“ atsiliepė laiku. Šlumbergeris užrašinėdamas sumurmėjo:

— Šiandien prie siųstuvo ne mergina. Šiandien dirba kažkuris iš vaikinų...

„Lakštingala 17“ raportavo ilgai, taip ilgai, kaip niekados. Pranešimui nebuvo galo. Šlumbergeris vis dar priiminėjo, kai Radacas jau pradėjo šifruoti. Pirmoji pranešimo dalis buvo tokia, kokios ir laukė Tomas:

„pont noir misija įvykdyta sėkmingai — tiltas susprogdintas visiškai — operacijoj tiesiogiai dalyvavo dvidešimt žmonių — leitenantas belekurtas prieš operaciją susilaužė kojį — gydosi pas draugus egiuzone — prie siųstuvo emilis rufas — profesorius debiušė ir ivona dekamps šiuo metu yra klerman ferane...“

Vertė, Breneris ir Tomas žvilgčiojo šifruojančiam Radacui per petį.

Tas idiotas, galvojo Tomas išblykšdamas, kodėl jis mini pavardes?

Tomas svarstė, ką dabar daryti, kai pajuto, kad jefreitorius Radacas užmynė jam ant kojos. Jis pažvelgė į radistą. Berlyniečio akyse sustingo nuostaba. Šlumbergeris atkišo jam dar vieną lapelį. Breneris atsikrenkštė:

— Kas čia vyksta? — suriko jis žaibiškai žengdamas atgal.

— Nie–nie–nieko tokio! — paaiškino berlynietis.

Breneris išplėšė lapelį jam iš rankos:

— Duokit čionai! — Jis pakėlė lapelį. Jo akinių stiklai žybtelėjo. — Tik paklausykit, kas čia rašoma, ponas pulkininke!

Tomas pajuto, kaip ledinė ranka suspaudė jam širdį, kai Breneris perskaitė tai, ką iššifravo Radacas.

„Mes prašom informuoti apie šią operaciją generolą de Golį, taip pat pranešti jam labiausiai pasižymėjusių ir drą-

siausių kovotojų pavardes — pagyrimai ir apdovanojimai pakels kovinę dvasią...“

O Dieve, pamanė Tomas, nejaugi visa tai įmanoma!

„... didžiausias nuopelnas, kai buvo sužeistas leitenantas Belekurtas, tenka burmistrui Kasjė, gyvenančiam Krozane — taip pat Emiliui Rufui iš Garžileso — be to, pasižymėjo...

Jefreitorius Šlumbergeris suglumęs pakėlė galvą nuo savo užrašų.

— Priiminėkit toliau, žmogau! — aprėkė jį Breneris. Paskui jis pasisuko į Tomą.

— Ponas zonderfiūreri, jūs sakėt kartą, kad šios gaujos neįmanoma suimti, nes mes neturim jų pavardžių ir adresų, ar ne? — Breneris šaižiai nusijuokė. — Štai dabar mes juos ir sužinosim!

Viskas aplinkui Tomą ėmė suktis. Tie kvaišos. Tuščiagarbiai idiotai. Visuomet maniau, kad tiktai mes tokie esam. Prancūzai visai negeresni. Bergždžiai. Viskas bergždžiai.

Pulkininkas Vertė staiga taip sučiaupė lūpas, kad jos beveik išnyko. Jis tarė negarsiai:

— Išeikit iš radistų kambario, ponas Lyvenai.

— Ponas pulkininke, apsigalvokit, — prašneko Tomas ir nutilo. Jis pažvelgė į pilkas Vertės akis ir suprato: kad ir ką jis sakytų, niekas dabar nepadarys įspūdžio šiam žmogui.

Po penkių minučių jefreitoriai Šlumbergeris ir Radacas baigė pamainą. Jie nusileido į viešbučio holą, kur jų laukė Tomas.

Šlumbergeris išsiviepė, lyg ketindamas pravirkti:

— Tas avinas dar vis nesustoja ir nesustoja. Dvidešimt septynios pavardės kol kas.

— Iš tų dvidešimt septynių sužinoti kitas — tik vaikų žaidimas, — pridūrė Radacas.

— Gal pavakarieniautumėt su manim, bičiuliai? — paklausė Tomas. Jie patraukė — kaip ir buvo įpratę paskutiniu metu — į „Anri“ restoraniuką Klemano Maro gatvėj, kurį kartą atrado Tomas. Šeimininkas pats priėjo prie sta-

lo ir širdingai juos pasveikino. Kiekvieną kartą išvydęs Tomą jis apsiašarodavo.

„Anri“ restorano savininko brolio žmona buvo Vokietijos žydė. Jai pavyko su netikrais dokumentais pasprukti iš šalies. Netikrus dokumentus jai parūpino Tomas Lyvenas. „Liutecijos“ viešbuty buvo puikios galimybės gauti netikrų dokumentų. Prie progos Tomas jomis pasinaudodavo. Pulkininkas Vertė tai žinojo, bet laikė liežuvį už dantų.

— Ką nors lengvesnio, Anri, — paprašė Tomas. Buvo jau vėlu, ir reikėjo nusiraminti. Trise jie sudarė meniu.

Šlumbergeris paprašė:

— Išverskit jam, ponas Lyvenai, tegu iškepa porą įdarytų blynelių!

Tomas išvertė. Anri dingo. Virš trijų bičiulių pakibo tyla, švininė tyla. Tik pasirodžius avies inkstų pjausniams, vienietis sumurmėjo:

— Breneris skambino į Berlyną. Vėliausiai ryt rytą įvyks speciali operacija. Kas laukia tų žmonių, manau, aišku.

Tomas galvojo: „Profesorius Debiušė. Žavioji Ivona. Leitenantas Belekurtas. Daug, daug kitų. Jie dar gyvi. Jie dar kvėpuoja. Netrukus juos suims. Netrukus jie bus lavonai“.

— Vaikine, — pasakė Radacas, — jau ketveri metai aš čia trinuosi. Nė vieno žmogaus dar nesu nužudęs. Sušiktas jausmas, kad mes dabar iškart būsim kalti dėl...

— Čia ne mūsų kaltė, — ištarė Tomas. Ir pamanė: „Ne jūsų. Bet kaip aš? Aš visas sulindęs į melus ir apgavystes, sukčiauju ir apsimetinėju. Ar aš irgi nekaltas?“

Šlumbergeris tarė:

— Ponas Lyvenai, vargu ar aš sulaukčiau pagalbos iš partizanų, kuriuos medžioja mano draugai!

— Taip, — pasakė Tomas, — vargu.

Jis pamanė nusiminęs: „Ką galima padaryti? Kaip išlikti padoriu žmogumi?“

— Karlis teisus, — tarė berlynietis. — Tarkim, aš juk irgi nesu nacis. Tačiau padėjus ranką ant širdies: jei, sakykim, tie partizanai mane sučiuptų. Argi jie patikėtų, kad aš ne nacistas?

Valgant žuvį, gimė idėja, išgelbėjusi 65 žmonių gyvybes...

AVIES INKSTŲ PJAUSNIAI

Avies inkstukams nupjaustomi taukai, plėvės, jie perpjaunami išilgai į dvi dalis. Baltos duonos riekutės iš abiejų pusių aptepamos sviestu ir ant jų uždedamos inkstų puselės, pjūvio puse į apačią. Užmaišoma tiršta košė iš aštrių garstyčių, rūgščios grietinės, gabalėlio sviesto, kiaušinio trynio, trupučio druskos ir kajenietiškų pipirų ir ja aptepami inkstai. Inkstai kepami apie 10 min. vidutinio karštumo orkaitėj. Tikrinami smaila šakute. Jei iš inkstų nebeteka raudonos sultys — jie paruošti. Patiekiami karšti.

PLEKŠNĖ GRENOBLIŠKA

Tegu pardavėjas pirma nulupa žuvis ir atskiria filė. Paskui mažiausiai pusvalandį žuvys marinuojamos citrinos sultyse su pipirais ir druska, kad mėsa liktų balta ir tvirta. Filė gerai nusausinama ir skubiai kepama labai karštame rudajame svieste; paskui sudedama ant iš anksto pašildyto padėklo. Citrinos kubeliai ir keli kapariai greit pakaitinami svieste, kuriame kepė žuvys. Padažu apipilami paruošti filė gabalėliai ir tiekiami į stalą kartu su petražolėm apibarstytom virtom bulvėm.

ABRIKOSAIS ĮDARYTI OMLETAI

Iškepami ploni, vidutinio dydžio omletai. Viena jų pusė aptepama abrikosų uogiene, jie suvyniojami ir dar truputį pakepami karštame svieste. Iškart tiekiami į stalą, pagal skonį apibarstyti kapotais migdolais. Omletai bus skanesni, jei užmaišę tešlą, mažiausiai valandą leisim jai „pastovėti".

— Jiems nusispjauti. Sušaudytų, ir baigta. Jiems vokietis ir lieka vokiečiu.

Paskendęs mintyse Tomas knebinėjo žuvį. Staiga jis pašoko ir tarė:

— Yra viena galimybė. Viena vienintelė.

— Kokia dar galimybė?

— Padaryti kažką ir likti padoriu žmogumi, — pasakė Tomas. Jis nuėjo į telefono būdelę, paskambino į „Liutecijos" viešbutį ir paprašė pakviesti pulkininką Vertę. Šis nervingai atsiliepė.

Tomas girdėjo balsų šurmulį. Panašu, kad pulkininkas kaip tik dalyvavo pasitarime. Prakaitas žliaugė Tomo veidu. Jis galvojo: „Išlikti padoriam. Prieš padorius žmones savo krašte. Netapti išdaviku. Svaičiotoju. Skystablauzdžiu. Vien tik gelbėti žmones... Gelbėti žmones..."

Pakimusiu balsu Tomas ištarė:

— Ponas pulkininke, čia Lyvenas. Aš noriu jums pasiūlyti šį tą be galo svarbaus. Jūs pats vienas negalėsit to nuspręsti. Prašau išklausyti mane, o paskui nedelsiant pasikalbėti su admirolu Kanariu.

— Kas čia dar per nesąmonės?

— Ponas pulkininke, kada prasidės operacija?

— Ryt rytą. Kodėl klausiat?

— Prašau jūsų leisti *man* vadovauti operacijai.

— Lyvenai! Aš visai nenusiteikęs juokauti. Mano kantrybė baigia išsekti!

— Paklausykit manęs, ponas pulkininke, — suriko Tomas. — Maldauju, išklausykit mano pasiūlymą...

5

Buvo 1943–iųjų rugpjūčio 6–oji, 04.45 val., kai anglų gamybos „Lysander" tipo lėktuvas pasuko link Klermon Ferano miesto Prancūzijoj.

Pilotas, kurį nuo keleivio skyrė sienelė, paėmė vidaus telefono ragelį ir tarė:

— Leisimės po dvidešimties minučių, ponas zonderfiūreri!

— Ačiū! — pasakė Tomas Lyvenas ir pakabino ragelį. Jis nejudėdamas sėdėjo kabinoje, įsmeigęs akis į nepriekaištingai tyrą dangų ir į pilkšvas rūko sruogas, kurios dengė purviną žemę su visomis jos intrigomis, ydomis ir kvailybėmis.

Tomas Lyvenas išrodė prastai. Veidas buvo įkritęs, po akim juodavo šešėliai. Jis praleido sunkiausią naktį savo gyvenime, jo laukė sunkiausia gyvenimo diena.

Po dešimties minučių pilotas ėmė leistis. „Lysander" praplėšė rytinės miglos šydą. Klermon Feranas, su vyskupo rezidencija ir universitetu, tysojo apačioje, dar miegantis, be gyvybės žymių, tuščiomis gatvėmis.

05.15 val. Tomas Lyvenas gėrė kavą Tirolio šaulių kapitono Elingerio kabinete. Neaukštas, kresnas kalnų šaulių dalinio, įsikūrusio netoli miesto, vadas atidžiai tyrinėjo Tomo Lyveno tarnybinį pažymėjimą.

Jis tarė:

— Aš gavau ilgiausią telegramą nuo pono Vertės. Be to, prieš valandą jis paskambino. Zonderfiūreri! Mano žmonės jūsų žinioje.

— Kol kas man užteks tik automobilio, kuris nuvežtų mane į miestą.

— Aš duosiu jums dar dešimtį vyrų.

— Ačiū, nereikia. Tai, ką aš turiu atlikti, privalau atlikti vienas.

— Bet...

— Štai čia — antspauduotas laiškas. Jei iki aštuonių negausite žinios iš manęs — atplėškit jį. Čia yra visi pulkininko Vertės nurodymai, ką jums reiks daryti. Likit sveikas.

— Iki pasimatymo.

— Taip, — pasakė Tomas ir pabeldė į medį, — tikiuosi.

Nedidelis sitroenas, trofėjinis, tiesa, bet be vokiškų numerių, bildėjo per tuščią Blezo Paskalio aikštę. Tomas sėdėjo šalia užsimiegojusio nešnekaus vairuotojo. Jis vilkėjo

lietpaltį virš pilko flanelės kostiumo ir mūvėjo baltą skrybėlę.

Šį ankstų rytą jo tikslas buvo profesorius Debiušė, vidurio Prancūzijos Pasipriešinimo idėjinis vadas. Jis gyveno tarnybiniame bute, ilgame universiteto miestelio pastate. Prie pagrindinio portalo Kano prospekte Tomas išlipo. Jis tarė:

— Užsukit už kampo ir laukit manęs tenai.

Paskui jis žengė pro universiteto vartus. Didis Dieve, padėk man, galvojo Tomas, padėk mums visiems.

Jis skambino ištisą amžinybę, kol galų gale pasirodė keiksnojantis durininkas su naktiniais marškiniais ir šlepetėmis, užsimetęs paltą.

— O Dieve, gal jūs proto netekot? Ko norit?

— Pakalbėti su profesorium Debiušė.

— Dabar? Klausykit... — Prižiūrėtojas nutilo. Penkių tūkstančių frankų banknotas pakeitė savininką. — Na, ką gi, matyt, labai skubus reikalas. Ką pranešti ponui profesoriui?

— Jūsų bute yra telefonas?

— Taip, mesjė...

— Aš pats pakalbėsiu su juo.

Prižiūrėtojo bute, pusrūsy, Tomas laikė telefono ragelį prie ausies ir klausėsi, kaip profesoriaus Debiušė bute skamba telefonas. Jo kakta ritosi prakaito lašai.

Prižiūrėtojo žmona irgi buvo atsikėlusi, ji glaudėsi prie vyro, abu kuždėjosi ir išgąstingai dirsčiojo į Tomą. Tada Tomas išgirdo pažįstamą balsą.

— Debiušė. Kas nutiko?

— Čia Everetas, — sušvokštė Tomas.

Jis išgirdo, kaip profesoriui staiga pritrūko oro:

— Everetas? Kur... kur jūs esate?

— Universitete. Prižiūrėtojo bute.

— Tegu jis palydi jus į mano butą — tučtuojau... Aš... aš laukiu jūsų.

Tomas pakabino ragelį. Prižiūrėtojas tarė:

— Eime, mesjė. — Išeidamas jis linktelėjo žmonai, šitai Tomas dar matė. Tačiau jis nebematė, kaip žilaplaukė, suvytus moteris priėjo prie telefono ir nukėlė ragelį.

6

— Kas, dėl Dievo meilės, privertė jus pasielgti taip beprotiškai ir atvykti čionai, kapitone Everetai? — Įžymusis fizikas, panašus į Albertą Einšteiną, stovėjo priešais Tomą bibliotekos kambaryje, šalia didžiulės knygų spintos.

— Ponas profesoriau, „Krozano maki" susprogdino tiltą prie Garžileso.

— Taip, kaip ir buvo nurodyta.

— Ar matėt savo žmones nuo to laiko?

— Ne, aš ir mano asistentė jau visa savaitė čia. Man reikia skaityti paskaitas.

— Bet jūs žinot, kad vietoj leitenanto Belekurto operacijai vadovavo burmistras Kasjė ir puodžius Rufas.

— Puikūs žmonės, drąsuoliai.

— Blogi žmonės, kvailiai, — karčiai tarė Tomas. — Tuščiagarbiai žmonės, ponas profesoriau! Žmonės be atsakomybės jausmo!

— *Mon capitaine*, bet paklausykit...

— Ar žinot, ką tie idiotai sugalvojo vakar vakare? Jie sėdo prie siųstuvo ir pasiuntė į eterį visų „Krozano maki" narių pavardes ir adresus. Kasjė! Rufas! Profesorius Debiušė! Ivona Dekamps! Leitenantas Belekurtas! Daugiau kaip trisdešimt pavardžių ir adresų.

— Bet kodėl, dėl Dievo meilės? — senasis vyras išblyško.

— Kad pasipuikuotų. Kad generolas de Golis vėliau žinotų, kas buvo patys drąsiausi karžygiai ir kas nusipelnė pačių didžiausių ordinų... Ten, viršuje, jūs palikot sėdėti vienus kvailius, ponas profesoriau.

Senasis vyras ilgai žiūrėjo į Tomą. Paskui jis tarė:

— Žinoma, tai buvo neteisinga, siųsti pavardes. Bet argi tai nusikaltimas? Ar dėl to iškilo grėsmė Londonui? Vargu... Vadinasi, ne dėl šios priežasties jūs rizikavot gyvybe ir atvykot čionai. — Dabar profesorius stovėjo prie pat Tomo. Didelės, mąslios senojo mokslininko akys žvelgė tiriamai, jis paklausė:

— Kodėl jūs rizikuojat gyvybe, kapitone Everetai?

Tomas giliai įkvėpė. Ir net jei mane nušaus, galvojo jis. Ir net jei ši diena bus man paskutinė. Aš bent jau mirsiu stengdamasis šiais purvinais laikais išlikti padoriu žmogum. Staiga jis pasijuto visiškai ramus, kaip ir anuomet, kai nusprendė nusižudyti ir taip išvengti kvotų gestape.

Jis ištarė tyliai:

— Todėl, kad aš ne kapitonas Everetas, o Tomas Lyvenas.

Senasis vyras užmerkė akis.

— Todėl , kad aš dirbu ne Londonui, o vokiečių abverui.

Senasis vyras vėl atmerkė akis ir pažvelgė į Tomą su begaliniu liūdesiu akyse.

— Ir todėl, kad „Krozano maki" jau keli mėnesiai palaiko ryšį ne su Londonu, o su vokiečiais.

Bibliotekoj įsitvyrojo kapų tyla. Abu vyrai žvelgė viens į kitą.

Galų gale Debiušė sukuždėjo:

— Tai būtų per daug baisu. Aš negaliu tuo patikėti. Aš nenoriu tuo patikėti.

Tuo momentu atsilapojo durys. Tarpdury stovėjo profesoriaus asistentė Ivona Dekamps, uždusus, nepasidažius ir nelabai ką apsivilkus po mėlynu lietpalčiu. Šviesūs plaukai nevaržomai krito jai ant pečių vešliomis sruogomis. Jūros žalumo akys buvo išplėstos siaubo. Graži burna trūkčiojo.

— Tai tiesa... Kapitonas Everetas... Tai iš tiesų jūs...

Trim žingsniais ji prišoko prie Tomo. Debiušė staigiai krustelėjo. Ivona įsmeigė akis į Tomą. Daili burna trūkčiojo:

— Prižiūrėtojo žmona man paskambino... Aš irgi čionai gyvenu... Kas nutiko, kapitone Everetai, kas nutiko?

Tomas kietai sučiaupė lūpas ir tylėjo. Staiga Ivona pačiupo jo ranką ir suspaudė savosiose. Tik dabar ji pastebėjo, kad čia sėdi ir Debiušė, susikrimtęs, pasenęs.

— Kas atsitiko, profesoriau? — sušuko Ivona, staiga pagauta baisios panikos.

— Mano vaikeli, šis vyras, kurio ranką tu laikai, yra vokiečių agentas...

Lėtai, labai lėtai Ivona Dekamps traukėsi nuo Tomo. Ji svirduliavo it girta. Galų gale mergina priėjo krėslą ir susmuko jame. Kimiu balsu profesorius Debiušė papasakojo jai tai, ką kalbėjo Tomas.

Ivona klausėsi nė akies krašteliu nepažvelgdama į Tomo pusę. Jos žalios akys vis labiau tamsėjo, galiausiai jose liko tik panieka ir neapykanta. Ji tarė beveik nejudindama lūpų:

— Aš manau, kad jūs esat pats šlykščiausias ir bjauriausias padaras žemėj, ponas Lyvenai. Aš manau, jūs esat pats didžiausias niekšas, nusipelnęs tiktai neapykantos.

— Man nusispjaut, ką jūs apie mane manot, — pasakė Tomas. — Aš nekaltas, kad ne tik pas mus, bet ir pas jus netrūksta tuščiagarbių, save įsimylėjusių idiotų, kaip tuodu Rufas ir Kasjė. Ištisus mėnesius viskas ėjosi puikiai...

— Jūs vadinat tai puikiai, kiaule?

— Taip, — tarė Tomas. Jis juto, kad vis labiau rimsta. — Tai aš vadinu puikiai. Šiose apylinkėse jau keli mėnesiai nenušovė nė vieno žmogaus. Nė vieno vokiečio. Nė vieno prancūzo. Taip galėjo būti ir toliau. Aš būčiau galėjęs jus saugoti iki pat šio prakeikto karo pabaigos...

Ivona staiga suklykė šaižiai, isteriškai tarsi vaikas, nesivaldydama pašoko ir spjovė Tomui į veidą.

Profesorius stipriai patraukė ją atgal.

Tomas nusišluostė skruostą nosine. Jis tylomis žvelgė į Ivoną. Ji teisi, galvojo Tomas. Iš savo pozicijos ji teisi. Visi teisūs iš savų pozicijų — net ir aš. Mat aš noriu išlikti padorus — visų akyse...

Ivona Dekamps puolė durų link. Tomas pastūmė ją atgal. Ji su trenksmu vožėsi į sieną. Išsišiepusi žiūrėjo į Tomą ir sunkiai alsavo.

— Jūs liksite čia. — Tomas atsistojo prie durų. — Kai vakar pasipylė pavardės, abveras iškart raportavo Berlynui. Buvo ketinama panaudoti čia dislokuotas kalnų šau-

lių dalis. Todėl aš dar sykį pakalbėjau su Paryžiaus abvero šefu...

— Kodėl? — paklausė Debiušė.

Tomas papurtė galvą:

— Tai mano reikalas.

Profesorius keistai pažvelgė į jį.

— Aš nenorėjau jūsų įžeisti...

Šis žmogus, galvojo Tomas, šis nuostabus žmogus pradeda suvokti, ima mane suprasti... Jei tiktai nusišypsos laimė — jei mums visiems nusišypsos laimė...

— Aš įtikinau pulkininką Vertę, kad baudžiamoji operacija pareikalaus daug aukų — aukų iš abiejų pusių. Mūsų žmonės veiks ryžtingai. Jūsų žmonės žūtbūtinai ginsis. Pasipils kraujas. Žus žmonės. Vokiečiai ir prancūzai. Gestapas kankins belaisvius. Jūs išduosit savo draugus.

— Niekados, — sušuko Ivona.

Tomas pasisuko atgal:

— Užsičiaupkit!

Senasis vyras tarė:

— Egzistuoja tiesiog baisių kankinimo būdų. — Jis staiga pažvelgė į Tomą, išmintingas ir liūdnas, panašus į pranašą iš Senojo Testamento. — Jūs žinot juos, ponas Lyvenai, ar ne? Manau, aš daug ką suprantu. Jaučiu, kad vis dėlto neklydau anuomet. Ar pamenat? Aš kartą pasakiau, kad laikau jus padoriu žmogum...

Tomas tylėjo. Buvo girdėti karštligiškas Ivonos alsavimas.

— Ką jūs dar sakėt savo pulkininkui, ponas Lyvenai? — paklausė profesorius.

— Aš pasiūliau jam vieną dalyką. Admirolas Kanaris pritarė šiam pasiūlymui.

— Kaip skamba pasiūlymas?

— Jūs — idėjinis grupės vadas. Žmonės daro tai, ką jūs įsakot. Jūs sušaukiat grupę prie Garžileso malūno ir paaiškinat, kokia beviltiška padėtis. Paskui kalnų šauliai galės ten suimti visus tuos žmones be kovos.

— O toliau?

— Šiuo atveju ponas Kanaris savo garbės žodžiu garantuoja, kad jūs visi nebūsit perduoti SD žinion, tačiau kaip karo belaisviai būsit nugabenti į vermachto belaisvių stovyklą.

— Tai irgi pakankamai bjauru.

— Tai pati geriausia išeitis iš šitokios padėties. Karas netruks amžinai.

Profesorius Debiušė nieko neatsakė. Nuleidęs galvą jis stovėjo prie savo knygų.

Tomas galvojo: „Dievė, padaryk taip, kad šitas karas iš tiesų greit pasibaigtų. Taip sunku tarp nacistų išlikti padoriu žmogumi. Padaryk taip, kad ta gauja išvėstų, pranyktų amžinai. Ir leisk man gyventi taikiai, pagaliau".

Tai buvo norai, kuriems dar ilgai nebuvo lemta išsipildyti...

Profesorius paklausė:

— Kaip aš nusigausiu į Garžilesą?

— Automobiliu, kartu su manim. Laikas spaudžia, profesoriau. Jeigu jūs nepriimsit pasiūlymo, aštuntą valandą kalnų šauliai pradės operaciją be mūsų.

— O... o Ivona? Ji — vienintelė moteris mūsų grupėj... Moteris, ponas Lyvenai...

Tomas liūdnai nusišypsojo:

— Madmuazelė Ivona, kaip mano asmeninė belaisvė, keliaus į miesto prefektūros kamerą — prašau leisti man baigti. Ten ji pabus, kol baigsis operacija. Tam, kad jos patriotinis veržlumas nepridarytų eibių. Paskui aš ją gabensiu į Paryžių. Ir pakeliui į Paryžių jai pavyks pasprukti.

— Ką? — Ivona spoksojo į jį.

— Jums pavyks pabėgti, — tyliai pasakė Tomas. — Tai antroji nuolaida, kurią aš išsikovojau iš pulkininko Vertės. Tai bus, kaip sakoma, abvero sankcionuotas pabėgimas!

Ivona priėjo prie Tomo. Ji šniokštavo iš susijaudinimo:

— Jei yra Dievas danguje — jis nubaus jus... Mirtis bus jums atpildu, lėta ir kankinama... Aš niekur nebėgsiu! Ir profesorius Debiušė niekados nepriims jūsų pasiūlymo, niekados! Mes kovosim ir žūsim — visi drauge.

— Žinoma, — pavargęs tarė Tomas. — O dabar sėskitės ir nutilkit pagaliau, jūs sijonuota heroje.

7

slaptai — 14.35 val. — rugpjūčio 9 — nuo paryžiaus abvero abvero šefui berlyne — kalnų šaulių batalionas dislokuotas klerman ferane vadovaujamas zonderfiūrerio lyveno rugpjūčio 7 d. 22 val. prie garžileso malūno suėmė krozano maki grupę — grupės nariai vadovaujami profesoriaus debiušė nesipriešino — buvo suimti 67 vyrai — suimtieji vadovaujantis gauta instrukcija nugabenti į vermachto karo belaisvių stovyklą nr 343 — pabaiga —

8

1945–ųjų rugsėjo 25–ąją profesorius Debiušė sąjungininkų tyrimo komisijai pranešė štai ką:

„Su visais „Krozano maki" nariais vermachto stovykloje Nr. 343 buvo elgiamasi humaniškai. Visi jie gyvi sulaukė karo pabaigos ir grįžo tėvynėn. Aš pabrėžiu, kad už savo gyvybes mes turime būt dėkingi tik vienam humaniškam ir drąsiam žmogui — vokiečiui, kuris pirmąsyk pasirodė apsimetęs britų kapitonu, o 1943–iųjų rugpjūčio 6–ąją aplankė mane Klermon Ferane. Tuomet jis prisistatė kaip zonderfiūreris Tomas Lyvenas..."

Vėliau sąjungininkų tyrimo komisijos tarnautojai pamėgino surasti tą „zonderfiūrerį Lyveną". Jiems nepavyko. Mat 1945–ųjų rudenį Tomo Lyveno ieškojo ir visai kitos organizacijos, todėl jis...

Tačiau stop, mes pasakosim viską iš eilės. Kol kas mūsų rašoma data: 1943–iųjų rugpjūtis.

9

1943–iųjų rugpjūčio 17–ąją vermachto vadovybė pranešė apie — žinoma, planingą — Sicilijos salos evakuaciją. Be to, buvo pranešta, kad sovietai prie vidurinio Dono po stipraus artilerijos paruošimo pradėjo — žinoma, ilgai lauktą — puolimą visu frontu.

Tą pačią dieną Paryžiuj, VNSDP Prancūzijos skyriaus susirinkime, gauleiteris Zaukelis pasakė kalbą. Be viso kito, jis pabrėžė, kad vokiečių tauta dabar išgyvena didžiausio pakilimo laikotarpį. Galutinė pergalė, aiškino Zaukelis, nekelia jokių abejonių. Vokietijos padėtis ketvirtaisiais metais yra visai kita nei analogišku Pirmojo pasaulinio karo laikotarpiu. Todėl greičiau jau pasaulis subyrės, nei Vokietija pralaimės karą.

Tuo metu, kai gauleiteris Zaukelis trigubu „Heil Hitler" dėkojo fiūreriui už tai, kad jis atvedė vokiečių tautą į tokias svaiginančias aukštumas, pulkininkas Vertė pasikvietė į savo kabinetą „Liutecijos" viešbutų kapitoną Brenerį ir zonderfiūrerį Lyveną.

— Ponai, — tarė pulkininkas, — aš ką tik gavau iš Berlyno atitinkamus nurodymus. Kapitone Breneri, už nuopelnus likviduojant „Krozano maki" jūs pakeliamas į majorus, atgaline data, nuo rugpjūčio 1–osios. Fiūrerio ir vyriausiojo vado vardu aš apdovanoju jus pirmojo laipsnio kryžium su kardais už karinius nuopelnus.

Išmušė didžioji mažojo kapitono Brenerio valanda! Jo akys už žybsinčių akinių stiklų švietė tarsi laimingo vaiko Kalėdų išvakarėse. Jis stovėjo išsitempęs, įtraukęs pilvą, išpūtęs krūtinę!

— Bravo! — pasveikino civilis Lyvenas, kuris tą dieną vilkėjo puikiai pasiūtą mėlyną vasarinį kostiumą, baltus marškinius ir ryšėjo pilkais ir rožiniais dryžiais kaklaraištį. — Sveikinu jus, ponas majore!

Šviežiai iškeptas majoras Breneris susigėdęs tarė:

— Žinoma, už viską aš turiu dėkoti tiktai jums.

— Nesąmonė.

— Ne, tai tiesa, tiktai jums! Ir aš pripažįstu, kad šioj operacijoj dažnai prieštaravau jums, laikiau viską beprotybe ir nepasitikėjau jumis...

— Jeigu nuo šiol imsit pasitikėti — tuomet viskas bus gerai, — atlaidžiai pasakė Tomas. Ir iš tiesų: nuo šios akimirkos majoras Breneris tapo uoliu Tomo gerbėju, kuris nesibaimino net ir pačių įžūliausių, beprotiškiausių savo keistojo zonderfiūrerio operacijų.

Pulkininkas Vertė gavo juostelę pirmojo laipsnio kryžiui.

— Kryžių aš turiu dar nuo Pirmojo pasaulinio, — paaiškino jis.

— Matot, — tarė Tomas šviežiai iškeptajam majorui Breneriui, — mes taip greit vieną po kito pradėjom du pasaulinius karus, kad stiprus sveikas žmogus laisvai galėjo dusyk patirti be galo įspūdingus išgyvenimus.

— Tylos, — tarė pulkininkas. — Ką gi mes darysim su jumis, komiškasis zonderfiūreri? Jūs juk civilis.

— Norėčiau toks ir likti.

— Bet aš gavau paklausimą iš Berlyno. Sakykit man, kokio apdovanojimo jūs norėtumėt?..

— Ordinas nepadarys manęs laimingo, ponas pulkininke, — atsakė mūsų bičiulis. — Tačiau turiu vieną pageidavimą...

— Sakykit!

— ... norėčiau pakeisti veiklos sferą. Aš nebenoriu daugiau kovoti su partizanais, ponai. Esu žmogus, mėgstantis juoktis ir linksmintis. Per paskutinės savaites aš pamiršau, kas tai yra juokas. Jei jau dirbu jums, norėčiau gauti užduotį, kuri būtų smagesnė ir ne tokia ilgalaikė.

— Manau, kad galiu pasiūlyti jums kažką panašaus, zonderfiūreri Lyvenai.

— Ir ką gi, ponas pulkininke?

— Prancūzų „juodąją rinką", — pasakė Vertė. Ir iš tiesų sulig šia akimirka Tomo Lyveno horizontas — bent jau kiek laiko — nusigiedrijo ir mūsų bičiulis stačia galva puolė į groteskišką naujų nuotykių karnavalą...

— Žmonijos istorijoj dar nebuvo tokios didžiulės, tokios beprotiškos ir tokios pavojingos juodosios rinkos kaip šiandieniniam Paryžiuj, — tarė pulkininkas Vertė. Tomas stebėjosi sužinojęs, kas slepiasi už lengvabūdiško miesto prie Senos fasado.

— Čia perkama tiesiog viskas: „Todt" organizacija, laivynas, luftvafė, armija, vermachto automobilių parkas — o dabar prie jų prisidėjo ir SD.

Reichsmaršalas Geringas, aiškino Vertė, pasiūlė likviduoti „Juodąjį turgų". Vokiečių pirkėjai, konkuruodami tarpusavy, astronomiškai padidino kainas. Perėjusios per penkių, šešių agentų rankas, paprastos tekinimo staklės už 40 000 frankų dabar kainuoja visą milijoną!

Taigi SD įkūrė „Kovos su juodąja rinka tarnybą" Sosė gatvėj, saugumo pastate. Tarnybai vadovavo SS unterštturmbanfiūreris. SD referentai iš visų Prancūzijos kampelių buvo vežami į Paryžių apmokymams.

Tačiau SD nesisekė su naująja tarnyba. Apmokyti „kovos su juodąja rinka" referentai labai greit patirdavo, kad čia galima neblogai uždirbti! Jie bendradarbiaudavo su prancūzais. Spekuliantai nesibaidė jokių priemonių.

Pavyzdžiui: 50 000 megztinių per vieną dieną buvo parduoti ne vieną, bet keturis kartus. Vėliau tris pirkėjus rado negyvus. Ketvirtasis buvo tos pačios gaujos narys. Taigi kitą dieną megztinius vėl pardavinėjo. Pinigai už trissyk po 50 000 megztinių nukeliavo į sukčių kišenes...

Dingdavo žmonės. Dingdavo garvežiai. Dingdavo šimtai tūkstančių kilogramų ploniausio cigaretinio popieriaus. Vis greičiau sukosi ratas, kurį išjudino SD ir jos parsidavėliška „kovos tarnyba". Agentai suimdavo viens kitą, viens kitą nušaudavo. Gestapo darbuotojai apsimesdavo prancūzais, prancūzai — gestapo darbuotojais...

Visa tai pulkininkas Vertė papasakojo apstulbusiam Tomui Lyvenui. Pabaigai jis tarė:

— Ar jums tai tiktų, Lyvenai?

— Manau, čia tai, ko man reikia, ponas pulkininke.

— Ne per daug pavojinga?

— Ak, matot, gyvendamas Marsely, aš tapau tikru šios srities profesionalu, — atsakė Tomas Lyvenas. — Be to, aš turiu tam visus duomenis. Turiu vilą Bulonės miške. Be to, dar prieš karą buvau vieno nedidelio banko dalininku. Taigi galėsiu atrodyti labai patikimu žmogum.

O tą pasakęs pagalvojo: „Ir galų gale turėsiu asmeninį gyvenimą. Pagaliau galėsiu šiek tiek atsitraukti nuo jūsų, mielieji. Kas žino, galbūt dar paspruksiu į Šveicariją...“

10

Suradęs savo banką, Tomas Lyvenas pasijuto kaip pasakos personažas, kuris nubudęs po ilgo, užkerėto miego, grįžta į savo kaimą ir sužino, kad praėjo ištisi septyneri metai. Tomui Lyvenui tebuvo praėję tik treji; vyriausiasis banko valdytojas ir dauguma senesnių tarnautojų buvo likę. Iš jaunųjų trūko daugelio.

Savo ilgą dingimą Tomas paaiškino labai suprantamai: esą dėl politinių priežasčių jį buvo suėmę vokiečiai ir dabar pagaliau paleido laisvėn.

Tomas iškart paklausė apie savo buvusį partnerį Robertą V. Marloką. Tačiau sukčius buvo dingęs lyg į vandenį.

Tomas nuvažiavo į Bulonės mišką. Jis beveik susigraudino išvydęs savo vilutę, kurioje praleido tiek puikių valandėlių su meiliąja Mimi Šamber.

Mimi Šamber, pulkininkas Simeonas... Ar jie vis dar Paryžiuj? Jis norėjo juos susirasti... Ak, o Žozefina Beiker ir pulkininkas Debra... Kažkur toli, toli, nugrimzdę laiko jūroj, jie visi šypsojosi jam: Bastianas ir Arklio kanopa iš Marselio... Pereira, genialusis klastotojas, Lazaras Alkoba, nebegyvas kuprotas bičiulis, isteriška konsulė Estrela Rodriges iš Lisabonos... O toliausiai, nepasiekiamai toli, jam liūdnai šypsojosi moteris, kurios Tomas vis dar tebesiilgėjo...

Jis pabudo iš svajų, ranka persibraukė sudrėkusias akis ir nuėjo į sodelį prie vilos, iš kurios prieš trejus metus jis spruko kadilaku su amerikiečių vėliava ant stogo.

Jauna daili tarnaitė atvėrė duris. Tomas paprašė pakviesti šeimininką. Mergina nuvedė jį į svetainę.

— Ponas štabscalmeisteris tuojau ateis.

Tomas apsidairė. Jo baldai vis dar buvo čia, jo kilimai, paveikslai. Ak Dieve, apleisti, nušiurę, tačiau jo...

Netrukus pasirodė ponas štabscalmeisteris — pasipūtęs, įsiganęs, orus.

— Mano pavardė Hepfneris. *Heil Hitler*! Kuo galiu jums padėti?

— Tomas Lyvenas. Nedelsiant išsikraustykite iš čia.

Štabscalmeisterio veidą išmušė raudonis:

— Jūs girtas, ką?

— Blaivus kaip kūdikis.

— Kvailas pokštas?

— Ne, tai mano vila.

— Nesąmonė! Vila priklauso man! Gyvenu čia jau metai.

— Taip, pastebėjau. Gerokai pridergėte.

— Klausykit, ponas Lyvenai, ar kaip jus ten, arba tučtuojau dingstat iš čia, arba aš kviečiu policiją.

Tomas atsistojo:

— Jau einu. Beje, jūs ne visai tvarkingai apsirengęs.

Tomas nuėjo pas pulkininką Vertę.

Po dviejų valandų štabscalmeisteris Hepfneris gavo savo viršininko įsakymą tučtuojau palikti vilą Bulonės miške. Naktį jis praleido viešbuty. Jis nebesuprato šio pasaulio.

Buvęs štabscalmeisteris Hepfneris vis dar tebegyvena, tiesa, kita pavarde. Šiandien jis vienos didelės įmonės Reino žemėj generalinis direktorius. Galbūt jis skaito šias eilutes. Tuomet, praėjus tiek daug laiko, jis galiausiai sužinos, kam turi būti dėkingas už tai, kad 1943–iųjų rugsėjo 3–iąją jį išmetė iš vilos Bulonės miške.

11

Jei štabscalmeisteris tą dieną neteko vilos, tai pulkininkas Vertė prarado aukščiausios klasės namų darbininkę: puikiąją juodaplaukę Nanetę. Mažoji prancūzė pirmąsyk išvydo Tomą 1942–ųjų gruodžio 12–ąją, kai pulkininkas Vertė sumuštą ir sergantį atvežė jį iš gestapo kalėjimo. Mergina iškart pajuto simpatiją šiam žmogui. Ir štai dabar ji pareiškė abvero pulkininkui norinti išeiti. Po poros dienų šis vėl sutiko ją Tomo viloj...

— Nepykit, ponas pulkininke, — suokė ji, — aš visada jau norėti dirbti Bulonės miške.

1943–iųjų rugsėjo pradžioj Tomas įsikūrė pagal savo skonį. Rūsys buvo pilnas juodosios rinkos svaigalų. Virtuvė — juodosios rinkos produktų. Kovai su juodąja rinka buvo pasiruošta!

Pirmoji tam tikra prasme mistiška figūra, kurią nurodė pulkininkas Vertė, buvo kažkoks Žanas Pjeras Fero. Baltaplaukis milžinas turėjo privatų banką Paryžiuj, kaip ir Tomas. Buvo panašu, kad didžiausios ir įžūliausios machinacijos — tai jo rankų darbas.

Tomas pasikvietė bankininką vakarienės.

Du dalykus prancūzai 1943–iaisiais darė tik ypatingų aplinkybių spiriami: lankėsi pas vokiečius ir kvietėsi juos į svečius. Su vokiečiais bendraudavo restoranuose, baruose, teatre — bet ne namuose. Nebent būdavo labai svarių priežasčių...

O nuotykis su Fero prasidėjo nuo staigmenos: jis priėmė kvietimą.

Penkias dienas Tomas ir Nanetė ruošėsi šiai vakarienei. Fero atvyko pusę aštuonių. Ponai vilkėjo smokingus.

Itin sausą martinį jie ragavo svetainėje. Paskui sėdo už žvakėmis apšviesto stalo.

Nanetė patiekė kumpį.

Fero valgė kaip tikras žinovas. Jis išmaningai apsilaižė:

— Tikrai pasakiška, mesjė. Marinuotas raudonajam vyne, taip?

Nuo kumpio ima suktis Tomo Lyveno juodosios rinkos karuselė

KIAULIENOS KUMPIS RAUDONAJAM VYNE

Visai šviežiam kiaulės kumpiui nupjaustoma oda ir kiek apipjaustomi riebalai. Užmaišoma košelė iš tarkuotų svogūnų, trintų pipirų, imbiero, kadagio uogų, lauro lapų, ir kumpis ištrinamas ja taip, kad visiškai paruduotų. Dedamas į puodą, užpilamas buteliu raudonojo vyno, 1/2 butelio acto ir laikomas taip 5–8 dienas, dažnai apverčiant. Prieš kepant gerai ištrinamas druska, dedamas ant ugnies kartu su puse sultinio kiekio ir užvirinamas. Tada kumpis kišamas orkaitėn ir pamažu supilamas likęs sultinys. Kumpis kepamas, kol gražiai paruduos, po kepimo likęs skystis panaudojamas kaip tirštas padažas. Prie kumpio tiekiama salierų salotų be majonezo ir sūriam vandeny virtų bulvių. Atsižvelgiant į kumpio dydį jis verdamas ir kepamas 3–5 val.

SAVARENAS SU VAISIAIS

Imama 1/5 svaro miltų, apie 1/8 ltr pieno, 15 g mielių, 125 g sviesto, 30 g cukraus, 3 kiaušiniai ir truputis druskos. Mielės išmaišomos 1/4 pašildytų miltų ir pakildinamos. Paskui sumaišomos su tirpdytu sviestu ir kitais produktais ir plakamos, kol atsiras oro burbulų. Forma ištepama sviestu, 3/4 užpildoma tešla, tešla pakyla ir užpildo formą, paskui kepama apie 30 min. Per tą laiką pašildomos konservuotos ar šviežiai troškintos persikų puselės (gali būti ir kiti vaisiai) bei 1/8 svaro tiršto abrikosų marmelado. Pagaminamas skystis iš 1/8 ltr vaisių sulčių, 2 šaukštų baltojo vyno bei po 1 šaukštą vyšninės, chereso, maraschino ir citrinos sulčių, 1/2 arbatinio šaukštelio romo ir gabalėlio trintos vanilės. Iškepusi tešla greit išverčiama ant pašildyto padėklo, apipilama karštu skysčiu, aptepama karštu abrikosų marmeladu, apibarstoma dviem pilnais šaukštais kapotų riešutų ir apdėliojama karštais vaisiais. Pagrindą galima iškepti ir iš vakaro, tuomet prieš ruošiant patiekalą viską reikės pašildyti.

— Penkias dienas. Tačiau svarbiausia buvo įtrinti kadagio uogom, imbieru, lauro lapais, pipirais ir svogūnais. Turit trinti kumpį, kol jis beveik pajuoduoja.

— Ir jūs naudojat tik raudonąjį vyną? — Fero atrodė puikiai, jis buvo panašus į Tėvą Noblį iš prancūziško teatro.

— Taip pat ir pusę butelio acto. Aš be galo laimingas, kad jūs priėmėt mano kvietimą.

— Ką jūs, — atsakė Fero, kraudamasis šakute salierų salotas, — juk ne kiekvieną dieną tave kviečiasi abvero agentai.

Tomas ramiai valgė toliau.

— Aš surinkau informaciją apie jus, ponas Lyvenai. Tiesą sakant, jumis reikėtų labiau nepasitikėti, informacijos apie jus yra daug, tačiau to nepakanka, kad būtų galima sužinot, kas jūs iš tiesų esat. Viena tik aišku: jūs domitės manimi, nes mane laikot didžiausiu juodosios rinkos rykliu? Tiesa?

— Tiesa, — ištarė Tomas. — Įsidėkit dar griežinėlį kumpio! Vieno dalyko aš nesuprantu.

— Ko būtent?

— To, kad nors jūs ir nepasitikit manim, žinot, ko aš noriu, ir vis tiek ateinat pas mane. Turi būti kokia nors priežastis.

— Žinoma, yra priežastis. Aš noriu pažiūrėti į žmogų, kuris galbūt taps mano priešu. Be to, norėčiau sužinoti jūsų kainą, galbūt mes galėtume bendradarbiauti, mesjė...

Tomas kilstelėjo antakiuš. Jis atrodė be galo pasipūtęs, kai atrėžė:

— Matau, kad jūs nesat taip jau puikiai informuotas apie mane. Gaila, mesjė Fero, aš jau džiaugiausi suradęs lygiavertį partnerį...

Bankininkas išraudo. Jis padėjo į šalį peilį ir šakutę.

— Vadinasi, mes nesusitarsim? Dabar jau aš sakau: gaila. Bijau, kad jūs ne visai suvokiat, kokiam pavojuj nuo šiol atsidūrėt, mesjė. Jūs suprantat, kad aš niekam negaliu atskleisti savo kortų. Ką jau kalbėti apie nepaperkamą žmogų...

12

Tomas buvo ką tik prigulęs ant sofos, kai jo viloje Bulonės miške prie Paryžiaus suskambo telefonas. Buvo 1943–iųjų rugsėjo 13–oji 01.46 val. — istorinis momentas. Mat šis telefono skambutis turėjo sukelti tikrą įvykių laviną.

Jis turėjo suvesti Tomą su viena dama. Šis romanas po trumpos laimės akimirkos vos nekainuos jam gyvybės.

Padovanoti Tomui draugą, kuris po kelių mėnesių išgelbės jį nuo mirties.

Padėti Tomui išaiškinti vieną be galo šlykščią, nors ir itin lengvai suprantamą žmogžudystę ir su ja susijusią didžiausią juodosios rinkos aferą bei padėti mūsų bičiuliui pelnyti amžiną nelaimingos namų šeimininkės ir pagyvenusios virėjos dėkingumą už tai, kad jis sunkią valandą padavė joms pagalbos ranką.

Kaip matom, itin marga programa. Yra pliusų ir minusų. Ir vis dėlto: jei Tomas būtų žinojęs, kas jo laukia, jis būtų ramiai sau leidęs telefonui skambėti iki pat Paskutiniojo teismo dienos. Tačiau jis to nežinojo ir todėl pakėlė ragelį:

— Taip?

— Mesjė Lyvenas?

Balsas buvo Tomui pažįstamas. Žanas Pjeras Fero.

Tomas maloniai pasidomėjo, kaip sekasi bankininkui.

— Gerai, — atsakė Fero.

— O poniai jūsų žmonai?

— Irgi, ačiū. Klausykit, ponas Lyvenai, man labai gaila, kad anąsyk aš taip — hm, elgiausi taip šaltai ir agresyviai...

— Na ką jūs!

— Ne, ne, ne! Be to, dar valgant tokį nuostabų kumpį... Mielai visa tai užglaistyčiau. — Na, na, pamanė Tomas. — Gal suteiktumėt man ir mano žmonai džiaugsmą ir šiandien pavakarieniautumėt su mumis?

Velniai rautų! — pamanė Tomas.

Su švelnia ironija bankininkas paklausė:

— Drįstu spėti, kad kaip abvero agentas jūs žinot, kur aš gyvenu, tiesa?

Panašūs pokšteliai jau seniai nebetrikdė Tomo. Jis skubiai atsakė:

— Savaime suprantama, mesjė. Jūs gyvenat Malakovo prospekte Nr. 24, visai šalia manęs. Jūs turit labai gražią žmoną, vardu Mari Luiza. Mergautinė jos pavardė Klėber. Jos papuošalai — vertingiausi Paryžiuj. Jūsų tarnas — kinas Šen Tai, be to, jūs turit virėją Terezą, tarnaitę Siuzetą ir du buldogus Ciceroną ir Cezarį.

Jis išgirdo Fero juoką:

— Tarkim, aštuntą?

— Aštuntą, mesjė. — Tomas padėjo ragelį.

Jis dar nespėjo apmąstyti keistojo skambučio, kai pabeldė į duris ir įgriuvo uždusus gražuolė Nanetė. Ji šnekėjo vokiškai. Ji visuomet šnekėdavo vokiškai, kai būdavo labai susijaudinusi.

— Mesjė... Mesjė... Radijas ką tik pranešė, kad išlaisvintas yra Musolinis... Dučė jau pakeliui yra į Berlyną — pas Hitlerį — kad galėtų toliau kovoti kartu su juo...

— Benito bus labai laimingas, — pasakė Tomas.

Nanetė prajuko. Ji priėjo arčiau, visai arti.

— O, mesjė... jūs toks mielas... aš tokia laiminga, galėdama dirbti pas jus.

— Nanete, pagalvokit apie savo Pjerą!

Ji papūtė lūpytes:

— Ak, Pjeras — jis toks nuobodus.

— Jis labai mielas vaikinas, — pedagogiškai paaiškino Tomas ir atsistojo, nes mergina buvo priėjusi per daug arti.

— Marš virtuvėn, Nanete! — Jis plekštelėjo jai per sėdynę. Ji sukvykė lyg pakutenta ir nusivylusi patraukė virtuvėn.

Tomas svarstė: „Ko tas žmogus nori iš manęs?“

13

Vila Malakovo prospekte buvo išpuošta kaip hercogo rūmai, čia netrūko europietiškos ir rytietiškos kultūros šedevrų. Panašu, kad Fero buvo milijonierius!

Mažasis tarnas kinas pasitiko svečią su jo rasei būdinga neblėstančia šypsena, tačiau jo balsas ir laikysena buvo orūs. Ori ir atsaini buvo taip pat ir tarnaitė, kuriai Tomas perdavė celofano dėžutę su trim rožinės spalvos orchidėjom.

Ir galiausiai namų šeimininkas irgi laikėsi oriai ir atsainiai. Jis privertė Tomą gerą valandėlę — septynias minutes, suraukęs kaktą ir žvilgtelėjęs į savo mėgstamąjį auksinį chronometrą, nustatė Tomas — palaukti svetainėje. Galiausiai Fero pasirodė — kaip visuomet elegantiškas — padavė Tomui ranką ir ėmėsi taisyti martinius.

— Mano žmona tuojau pasirodys.

Keista, galvojo Tomas, keista. Jis apžiūrėjo Budą, inkrustuotą spintelę, sunkią daugiašakę žvakidę, kilimus. Šitas Žanas Pjeras Fero yra nepriklausomas. Jam nusišvilpt ant manęs. Bet kodėl tuomet jis mane kviečiasi, jei jam nusišvilpt? Ir jei jau pasikvietė, tai kodėl jis dabar elgiasi taip, kad man pamažu kraujas ima virti?

Žilaplaukis bankininkas staiga išmetė ant grindų du mažus ledo gabalėlius. Jis stovėjo šalia nuostabiai išpieštais veidrodžiais papuošto baro ir pylė gėrimus į sidabrinį šeikerį. Fero atsikrenkštė ir sutrikęs nusijuokė:

— Rankos dreba. Senstam. Girtuokliaujam!

Staiga Tomui nušvito galvoje. Šis žmogus visai nebuvo pasipūtęs; šis žmogus nervinosi, baisiai nervinosi! O ir kinas su tarnaite... Jis visus juos buvo klaidingai įvertinęs. Visi jie nervinosi, baimingai laukdami — ko?

Pasirodė namų šeimininkė. Mari Luiza Fero buvo aukšta, liekna, tobulo grožio moteris. Mėlynos, ilgom blakstienom akys, nuostabiai apkirpti šviesūs plaukai. Ji vilkėjo juoda suknele atvirais pečiais, ant rankų ir kaklo žibėjo jos puikieji papuošalai.

Jiems, nevalingai pagalvojo Tomas, nė iš tolo negalėtų prilygti tie daikčiukai, kuriuos mes nukniaukėm iš juvelyro Pisoladjė, Marselyje. Vaike, vaike, kur tu nusiritai!

— Madam... — Jis žemai nusilenkė, pabučiavo jai ranką ir įsitikino, kad liauna, balta, subtiliai iškvėpinta ranka dreba.

Tomas atsitiesė, pažvelgė į ramias mėlynas akis ir jose taip pat išvydo paniką, didžiules pastangas valdytis. Kodėl?

Madam padėkojo už orchidėjas. Madam buvo malonu susipažinti su Tomu. Madam paėmė martinio taurę, kurią jai pasiūlė vyras. Madam staiga padėjo martinio taurę ant šešiakampio bronzinio stalelio, prispaudė kumštį prie lūpų ir nesivaldydama sukūkčiojo.

Vaikučiai, vaikučiai, galvojo Tomas. Aš jau nebekalbėsiu apie savo klubą. Tačiau jei pavyks sulaukti šito prakeikto karo pabaigos, tuomet aš parduosiu savo memuarus kokiai nors leidyklai. Su visais kulinariniais receptais!

Jis matė, kaip žilaplaukis Fero prišoko prie gražuolės žmonos.

— Dėl Dievo meilės, Mari Luiza, kas nutiko... Suimk save į rankas, ką pagalvos ponas Lyvenas?

— Ak, — sukūkčiojo madam Fero, — atleisk man, Žanai, atleisk man...

— Čia tik nervai, *chérie*...

— Ne, tai ne nervai... Ir tai visai *ne dėl to* ... Dar ir *be to* atsitiko vienas dalykas!

Fero veidas sugriežtėjo.

— Be to — kas?

— Valgis — valgis sugadintas! — Aikčiodama madam išsiėmė nosinę, nusišnypštė ir suriko: — Tereza išmetė sterką!

Bankininkas Fero, kurį vokiečių abveras įtarė esant viena pavojingiausių juodosios rinkos figūrų, dabar prarado savitvardą:

— Mari Luiza, prašau! Tu juk žinai, kas spręsis šįvakar! Tu žinai, kas stovi ant kortos! Ir dabar lieji ašaras dėl idiotiško sterko? Tu elgiesi kaip kokia...

Tomas Lyvenas išgelbsti žuvį ir blondinę

RAUDONŲJŲ SERBENTŲ PADAŽAS

Sumaišoma 1/4 ltr serbentų drebučių, 1/8 ltr raudonvynio, 2 apelsinų sultys, 1 šaukštelis angliškų garstyčių miltelių ir siaurom juostelėm supjaustyta apelsino žievelė (tik geltonoji dalis). Padažas laikomas šaltai. Jis tinka prie įvairių šaltų žuvies patiekalų, o ypač prie žvėrienos.

ŽUVIS FORMOJE

Išverdama žuvis, gerai nuvarvinama, pašalinama oda, kaulai ir padalijama į gabalėlius. Svieste paskrudinama miltų, kol pagels, pilama rūgščios grietinės, tarkuoto parmezano sūrio, balto vyno, šiek tiek skysčio, kuriame virė žuvis, ir iš viso to išverdamas tirštas, baltas padažas. Paskaninamas druska ir pipirais, įdedama pakepintų šampinjonų ir keletas kaparių. Žuvies gabalėliai sudedami į gerai sviestu išteptą apkepo formą, pilama padažo, beriamas storokas sluoksnis tarkuoto parmezano sūrio, tarkuotos bandelės, sviesto kąsnelių ir kepama orkaitėje, kol gražiai pagels. Prieš tiekiant į stalą papuošiama pusmėnulio formos sluoksniuotos tešlos kepiniais. Šiam patiekalui tinka visos žuvys su tvirta mėsa, ypač menkinių šeimos.

ŠOKOLADO IR KAVOS KREMAS

Užverdamas 1 ltr pieno su 150 g šokolado ir trupučiu cukraus. Išplakami 3 kiaušinių tryniai su nubrauktu šaukštu bulvių ar kukurūzų krakmolo ir nuolat maišant supilamas verdantis skystis. Gauta masė supilama į puodą ir maišant kaitinama, kol sutirštės, bet neužvirs. Baigus kaitinti įpilamas į kremą kaupinas valgomasis šaukštas stambiai maltos kavos — tik ne miltelių, sudedami plakti kiaušinių baltymai, ir kremas labai atšaldomas.

— Mesjė Fero, — švelniai, bet primygtinai nutraukė jį Tomas.

— Ko jūs norit? Turėjau omeny: taip, klausau?

— Gal leisit duoti madam vieną klausimą?

— Aš... hm... ką gi... Na taip, žinoma.

— Ačiū. Madam, jūs sakėt Tereza išmetė sterką...

— Išmetė, taip. Ji jau tokia sena. Blogai mato. Sterkas iškrito ant viryklės, kai traukė jį iš vandens. Ir subyrėjo — man tuoj pasidarys bloga — gabalėliais!

— Madam, gyvenime egzistuoja tik viena nuodėmė: prarasti drąsą. Jūs išdrįsot pasikviesti į namus vokiečių agentą. Tai argi prancūziškas sterkas parklupdys jus ant kelių?

Fero staiga susiėmė rankomis gražią galvą ir pasakė:

— Šito tai jau per daug...

— O ne, — atsakė Tomas ir vėl paklausė namų šeimininkę: — Atleiskit, būsiu nekuklus — kas turėjo būti patiekta prieš sterką?

— Kumpis su raudonųjų serbentų padažu.

— Hm. Hm. — Tomo mina buvo tarsi garsaus chirurgo per gydytojų konsiliumą. — O — hm — paskui?

— Šokolado ir kavos kremas.

— Taip, taip, — pasakė Tomas ir nurijo alyvuogę, — tuomet viskas gerai.

— Kas gerai? — sušnabždėjo moteris, ant kurios kabojo mažiausiai 70 brangakmenių. Tomas nusilenkė jai.

— Drįstu manyti, kad jus kamuoja du rūpesčiai, madam. Bent jau nuo vieno aš galiu lengvai jus išvaduoti, jei leisit.

— Jūs... jūs manot, kad dar įmanoma ką nors padaryti iš subyrėjusio sterko? — Nežemiška nuostabos išraiška pasirodė Mari Luizos akyse.

— Žinoma, madam, — tarė mūsų bičiulis. — Galbūt imkim taures ir šeikerį?

Išmetus burnelę, gerokai smagiau dirbti virtuvėje. Martinis tikrai puikus. Tikras angliškas „Gordon" džinas. Kur jūs gavot jo ketvirtaisiais karo metais, mesjė Fero...

14

Kas gi čia iš tikrųjų atsitiko? Šito Tomas nesužinojo ir didžiulėj, kokliais išklotoj virtuvėj. Užsirišęs ant smokingo prijuostę, jis elegantiškai likvidavo sterko katastrofos padarinius. Nuostabos kupinom akim į jį žvelgė: kaltės jausmo kamuojama, trumparegė senoji virėja, išblyškusi namų šeimininkė ir išblyškęs namų šeimininkas. Keistoji sutuoktinių pora — bent jau trumpam — rodės, užmiršo savo baisų jaudulį. Tomas galvojo: „Aš galiu palaukti. Jei šis teatras užsitęs — net ir iki ryto. Anksčiau ar vėliau jūs vis tiek praversit burną!“

Jis išėmė kaulus iš nevykėlės žuvies ir supjaustė ją griežinėliais. Po to gurkštelėjo martinio ir tarė:

— Sunkūs metai, ponios, leido man suprasti vieną taisyklę: likimas žmogui dažniausiai duoda dar vieną šansą. Suiręs sterkas vis dar geriau negu nieko. Dabar pagaminsiu šaunų padažiuką. Ar turit parmezano sūrio, Tereza?

— Kiek tik pageidaujat, mesjė, — sučiulbo senoji virėja. — Ak, aš tokia nusiminus, kad taip išėjo!

— Nusiraminkit, mieloji. Išgerkit gurkšnelį — tai ramina. — Namų šeimininkas pripylė jai pilną taurę.

Tomas tarė:

— Prašyčiau baltojo vyno, rūgščios grietinės ir sviesto.

Jis gavo, ko prašė. Visi stebėjo, kaip Tomas gamina padažą. Staiga namuose kilo šurmulys. Girdėjosi skambus moters balsas, paskui skambus vyriškio balsas. Namų šeimininkė išblyško. Namų šeimininkas puolė durų link. Tarpdury jis susidūrė su tarnu kinu. Šis puolė kažką aiškinti, bet Tomas nieko nesuprato — tarnas kalbėjo kiniškai.

Jis parodė kažką už savęs. Namų šeimininkė, kuri, matyt, irgi suprato jo kalbą, riktelėjo. Namų šeimininkas nuramino ją kiniškai. Ji susmuko ant taburetės virtuvėj. Namų šeimininkas neatsiprašęs išėjo kartu su Šen Tai. Durys griausmingai trinktelėjo jam už nugaros.

Na, taip, pamanė Tomas, štai kas dedasi prancūzų elito namuose. Ką dabar daryti? Jis nusprendė nebekreipti į nieką dėmesio.

— Ar mes turim kaparių, Tereza?

— O Šventoji Mergele, vargšė ponia...

— *Tereza.*

— Kaparių — taip, štai jie.

— O šampinjonų?

— Tai... taip pat... Madam, kuo galiu jums padėti?

Namų šeimininkė suėmė save į rankas. Ji pakėlė akis:

— Prašau mums atleisti už visa tai, ponas Lyvenai. Šen Tai pas mus jau dešimt metų. Mes neturim nuo jo paslapčių. Jis pas mus dar nuo Šanchajaus laikų... Mes ilgai gyvenome ten...

Namuose aidėjo garsūs balsai... Paskui kažkas nuvirto. Tomas pamanė: „Sunku nepastebėti, pasakytų mano draugas jefreitorius Karlis Šlumbergeris".

— O dabar viską į orkaitę, Tereza.

— Aš jaudinuosi dėl savo pusseserės, ponas Lyvenai.

— Man labai gaila, madam. O dabar kepti nelabai karštai.

— Ji turėjo kartu su mumis vakarieniauti, žinot. Tačiau dabar ji staiga panoro iš čia išeiti. Šen Tai sulaikė ją paskutinę akimirką.

— Įdomus vakaras, negali skųstis. Kodėl jūsų gerbiama pusseserė užsimanė pasprukti?

— Dėl jūsų!

— Mm... m. Dėl manęs?

— Taip. Ji... ji nenori jūsų sutikti. — Namų šeimininkė atsistojo. — Mano vyras dabar svetainėje su ja. Eime, būkit malonus. Aš tikra, kad Tereza susitvarkys ir viena.

— Storai apibarstykit parmezanu, kapariais ir šampinjonais, Tereza, — pasakė Tomas. Jis pasiėmė šeikerį ir savo taurę.

— Madam, aš nekantrauju kuo greičiau susipažinti su jūsų giminaite — su moterim, kuri bėga nuo manęs dar *nė* nesusipažinusi. Koks komplimentas! — Tomas nusekė na-

mų šeimininkę. Įžengęs į svetainę Tomas padarė tai, ko dar niekad nebuvo padaręs. Jis paleido martinio taurę iš rankos. Kokteilis susigėrė į kilimą.

Tomas stovėjo it suparalyžiuotas. Jis spoksojo į jauną liekną moterį, sėdinčią senoviniam krėsle. Fero stovėjo šalimais, tarsi koks asmens sargybinis. Tačiau mūsų bičiulis matė tiktai merginą, jos suspaustas lūpas, žalias, įkypas akis, griežtai sušukuotus šviesius plaukus, aukštus skruostikaulius. Pasigirdo kiek pakimęs jos balsas:

— Labas vakaras, ponas zonderfiūreri.

— Labas vakaras, madmuazele Dekamps, — sunkiai ištarė Tomas. Ir nusilenkė buvusiai profesoriaus Debiušė asistentei, buvusiai „Krozano maki" partizanei, nuožmiai visų vokiečių priešei, kuri Klermon Ferane spjovė jam į veidą ir palinkėjo mirties.

Žanas Polis Fero pakėlė Tomo numestą taurę ir pasakė:

— Mes nepasakojom Ivonai, kokio svečio šįvakar laukiam. Ji... ji išgirdo jūsų balsą, sklindantį iš virtuvės — vėl jį pažino — ir norėjo pabėgti... Jūs, matyt, žinot kodėl?

— Įsivaizduoju.

— Na, gerai, mes atsiduodam į jūsų rankas, ponas Lyvenai. Ivonai gresia mirtinas pavojus. Ją persekioja gestapas. Jei kas nors nepagelbės, ji žuvusi.

Ivonos Dekamps akys virto siaurais plyšeliais. Ji žvelgė į Tomą. Ir jos žaviame veidelyje galėjai įskaityti gėdą ir pyktį, sąmyšį ir neapykantą, baimę ir neviltį. Tomas Lyvenas mąstė: „Aš dusyk ją išdaviau. Pirmąsyk — kaip vokietis, antrąsyk — kaip vyras. Kaip tik antrojo atvejo ji ir negali man atleisti. Iš čia ir neapykanta. Jei tuomet Garžileso malūne būčiau likęs jos kambary..."

Jis išgirdo Fero sakant:

— Jūs bankininkas — kaip ir aš. Atmeskim sentimentus. Aš kalbu apie biznį. Jūs norit informacijos apie juodąją rinką. Aš noriu apsaugoti savo žmonos pusseserę? Sutarta?

— Sutarta, — pasakė Tomas. Jo lūpos staiga išdžiūvo lyg pergamentas. Jis paklausė Ivoną: — Kodėl jus persekioja gestapas?

Ji atlošė galvą ir nukreipė žvilgsnį į šoną.

— Ivona! — piktai sušuko madam Fero.

Tomas gūžtelėjo pečiais.

— Jūsų pusseserė ir aš — seni priešai. Ji negali man atleisti už tai, kad anuomet Klermon Ferane aš leidau jai pasprukti. Aš, be to, daviau jai savo draugo Bastiano Fabro adresą. Jis būtų ją paslėpęs. Deja, matyt, jinai jo nesurado.

— Užtat ji surado Limožo grupės vadą, kad vėl galėtų dirbti Pasipriešinimui, — tarė Fero.

— Mūsų mažoji patriotė, sijonuota herojė, — pasakė Tomas ir atsiduso.

Staiga Ivona pažiūrėjo į jį, atvirai, ramiai ir pirmąsyk be neapykantos. Ji tik pasakė:

— Čia mano kraštas, ponas Lyvenai. Aš noriu ir toliau kovoti už savo kraštą. Ką jūs būtumėt daręs mano vietoj?

— Nežinau. Galbūt tą patį. Kas nutiko?

Ivona nuleido galvą.

Fero papasakojo:

— Grupėj buvo išdavikas. Radistas. Gestapas suėmė 55 kovotojus. Šešių dar ieško. Viena iš tų šešių sėdi priešais jus.

— Ivona turi giminių Lisabonoj, — tarė madam Fero. — Nusigavusi tenai ji būtų išgelbėta.

Abu vyrai tylomis susižvelgė. Tomas žinojo: tai buvo sėkmingo bendradarbiavimo pradžia. Tačiau, mąstė jis, kaip aš visa tai pateiksiu savo pulkininkui, vienas Dievas težino!

Pasirodė besilankstantis tarnas kinas.

— Valgis gatavas, — tarė madam Fero.

Ji pirmoji nuėjo į valgomąjį. Kiti nusekė iš paskos. Tomo ranka netyčia palietė Ivonos alkūnę. Ji krūptelėjo, tarsi elektros nukrėsta. Jis pažvelgė į merginą. Jos akys staiga patamsėjo. Kraujas suplūdo į veidą.

— Šių įpročių jūs turit kuo greičiau nusikratyti, — tarė jis.

— K-ką?

— Išgąsčio. Raudonavimo. Abvero agentė privalo mokėti valdytis.

— Kas — kas?

— Vokiečių abvero agentė, — atsakė Tomas Lyvenas. — Kas yra? Gal manėt, kad aš gabensiu jus į Lisaboną kaip prancūzų Pasipriešinimo kovotoją?

15

Traukinys punktualiai 21.50 val. išvykęs iš Paryžiaus į Marselį tempė tris miegamuosius vagonus. Viename iš jų dvi gretimas kupė 1943–iųjų rugsėjo 17–ąją savo darbuotojams buvo rezervavęs vokiečių abveras.

Dešimt minučių prieš traukiniui išvykstant miegamajam vagonė pasirodė gerai apsirengęs civilis, lydimas jaunos elegantiškos damos, ir pamojo vagono palydovui — prancūzui. Dama vilkėjo kupranugario vilnos paltą stačia apykakle ir mūvėjo vyriškos formos plačiakraštę skrybėlę — madingą tuo metu. Moters veido beveik nebuvo matyti.

Vyriškis parodė palydovui bilietus ir įspaudė jo rankon stambų banknotą.

— Dėkoju, mesjė. Tuojau atnešiu taures... — Palydovas atrakino abiejų abvero rezervuotų kupė duris. Vienoje stovėjo sidabrinis kibirėlis su ledu, iš kurio kyšojo šampano butelio „Veuve Cliquot" kaklelis. Ant stalelio prie lango stovėjo vaza su dvidešimčia raudonų gvazdikų. Abi kupė jungiančios durys buvo atvertos.

Tomas Lyvenas uždarė duris į koridorių. Ivona Dekamps nusiėmė skrybėlę. Ji vėl skaisčiai nuraudo.

— Juk uždraudžiau jums rausti, — pasakė Tomas. Jis pakėlė užuolaidėlę ir apžvelgė peroną. Pro šalį kaip tik žingsniavo du vermachto geležinkelio kontrolės puskarininkiai.

— Hm. — Tomas vėl nuleido juodos blizgančios medžiagos užuolaidą. — Kas yra? Ko taip žiūrit į mane? Nejaugi aš ir vėl išdaviau Prancūziją?

— Šampanas, gėlės — kam visa tai!

— Tam, kad truputį nusiramintumėt. Dieve mano, juk jūs — tikras nervų kamuolys. Pašokat nuo mažiausio krebždesio. Gręžiojatės į kiekvieną praeivį. O juk jums niekas negresia. Jūs esat Madlena Noel — vokiečių abvero agentė. Jūs turit vokiečių abvero pažymėjimą!

Kad gautų pažymėjimą, Tomas turėjo kelias dienas kaip užsuktas malti liežuviu „Liutecijos" viešbutyje. Galiausiai pulkininkas Vertė linguodamas galvą atsiduso:

— Lyvenai, jūs Paryžiaus abvero galas. Tik tokio vyruko kaip jūs mums ir trūko.

Šiuo kritišku momentu mūsų bičiulis susilaukė paramos iš ten, iš kur tikrai nesitikėjo sulaukti. Majoras Breneris, kadaise įtarus priešininkas, o dabar jo garbintojas, įsikišo į pokalbį:

— Jei leistumėt man pareikšti savo nuomonę, norėčiau pasakyti, kad ir su „Krozano maki" zonderfiūreris Lyvenas naudojo keistus metodus — ir viskas baigėsi sėkme.

Rūpestingai susišukavęs mažasis Breneris pro akinių stiklus paskersavo į majoro antpečius, vietoj kurių dar visai neseniai buvo paprasčiausi kapitono antsiuvai.

— Jei tas Fero iš tiesų prabils...

— O, jis tai padarys, jei aš išvešiu merginą, — pasakė Tomas ir mirktelėjo Breneriui.

— ... mūsų rankose atsidurs puikios kortos, ponas pulkininke, — baigė Breneris. Jam pritrūko oro, nes jis pamanė, kad po dar vienos sėkmingos operacijos jo galbūt lauks — baisu ir pagalvoti — dar aukštesnis pulkininko leitenanto laipsnis.

Galiausiai Vertė pasidavė:

— Na, gerai, jūs gausit savo pažymėjimą. Tačiau, savo ruožtu, aš prašau jūsų palydėti damą iki pat Marselio. Jūs liksit su ja, kol ji atsisės į lėktuvą, aišku! Trūksta tik to, kad ją sučiuptų SD ir pareikštų, esą abveras išveža prancūzų Pasipriešinimo kovotojus iš šalies!

Majoras Breneris su nuostaba pažvelgė į Tomą. Na ir vyrukas! Šaunuolis! Jei pavyktų tapti tokiu kaip jis. O be-

je, kodėl ne? Breneris slapčia nutarė artimiausiai progai pasitaikius įrodyti, kad jis irgi šaunus vyrukas...

Taip, štai kiek pastangų kainavo ši akimirka, kai likus penkioms minutėms iki išvykimo į Marselį, palydovas Emilis pabeldė į kupė Nr. 17 duris, kad atneštų keleiviams dvi taures šampanui.

— Užeikit, — šūktelėjo Tomas.

Palydovas Emilis atidarė duris. Jis turėjo atverti jas iki galo, kad praleistų aukštą liesą damą, kuri palydėjo į traukinį kitą damą ir dabar ketino palikti miegamąjį vagoną.

Dama, žirgliojanti pro atvirą kupė Nr. 17, kurioje viens šalia kito stovėjo Tomas ir Ivona Dekamps, vilkėjo vokiečių darbo tarnybos štabshauptfiūrerio uniformą. Bespalviai plaukai buvo susukti į kuodą, ant uniforminio švarko žėrėjo auksinis partijos ženkliukas, o ant palaidinukės apykaklės — masyvi kaltinės geležies sagė.

Štabshauptfiūrerė Mylkė, asmeninė Reicho darbo tarnybos šefo Hyrlo referentė, mūvėjo rudom vilnonėm kojinėm, avėjo rudais plokščiapadžiais batais.

Vėjavaikis likimas užsigeidė, kad ji praeitų pro Tomo Lyveno kupė kaip tik tuo momentu, kai palydovas Emilis atvėrė duris. Ji galėjo praeiti anksčiau arba vėliau, galų gale nepraeiti išvis. Ji praėjo pačiu netinkamiausiu momentu ir, be abejo, iškart atpažino šį vyruką, su kuriuo prieš porą savaičių buvo taip smarkiai susiriejus, ji pamatė taip pat ir gražią jauną moterį šalia jo. O kita vėjavaikio likimo išdaiga buvo tai, kad Tomas visai nepastebėjo štabshauptfiūrerės Mylkės. Jis stovėjo atsukęs jai profilį. Po akimirkos ji jau irgi buvo dingus...

— A, taurės! — apsidžiaugė Tomas. — Palikit jas, Emili, aš pats atkimšiu butelį.

Jis iššovė, ir jiedu jau buvo begerią pirmąją taurę, kai, likus dviem minutėm iki išvykimo, jų kupė pasirodė abudu geležinkelio kontrolės puskarininkiai.

Ivona pademonstravo, kad *moka* įveikti isteriją. Mergina atrodė visiškai rami. Vokiečių kareiviai buvo labai man-

dagūs. Jie paprašė parodyti dokumentus, atidavė pagarbą, palinkėjo malonios kelionės ir išėjo.

— Štai, prašom! — pasakė Tomas Lyvenas. — Eina lyg sviestu patepta!

Abu kareiviai išėjo iš miegamojo vagono ir nužingsniavo link perone lūkuriuojančios štabshauptfiūrerės Mylkės, kuri buvo prašiusi patikrinti abu asmenis iš kupė Nr. 17. Vienas kareivis tarė:

— Jų dokumentai tvarkingi, štabshauptfiūrere. Abu iš Paryžiaus abvero. Kažkoks Tomas Lyvenas ir kažkokia Madlena Noel.

— Madlena Noel, na na, — pakartojo štabshauptfiūrerė, tuo tarpu suskardėjo švilpukas, užsivėrė durys ir traukinys, leisdamas garų kamuolius ir cypdamas ašimis, pajudėjo į tolimą kelionę. — Abudu iš Paryžiaus abvero. Ačiū!

Ji pažvelgė į nuvažiuojantį traukinį, ir jos lūpas staiga iškreipė pikta šypsena. Paskutinįsyk štabshauptfiūrerė Mylkė taip šypsojosi 1942–ųjų rugpjūtį, Berlyne, per priėmimą Reicho kanceliarijoj. Heinrichas Himleris tuomet pasakojo anekdotą. Apie Lenkiją.

16

Po pirmojo „Veuve Cliquot" butelio Ivona atsikratė baimės. Isteriškas mėšlungis beveik visai atsileido. Pokalbis tapo beveik linksmu. Jie abu juokėsi — bet staiga Ivona nustojo juoktis, nusisuko į šoną, atsistojo ir užsižiūrėjo kažkur tolyn.

Tomas ją puikiai suprato. Sykį jis jau pamynė jos meilę. Jokia moteris šito nepamirš. Jokia moteris nenorės darsyk to patirti.

Taigi apie pusę dvyliktos jie palinkėjo viens kitam labos nakties. Taip geriausia, galvojo Tomas... Argi geriausia? Jis buvo truputį įkaušęs, ir Ivona atrodė jam pasakiškai graži. Kai jis atsisveikindamas bučiavo jai ranką,

mergina atšlijo atgal, prisivertusi šyptelėjo ir vėl pavirto akmens statula.

Tomas nuėjo į savo kupė, nusirengė ir nusiprausė. Jis tik spėjo apsimauti pižamos kelnes, kai traukinys staigiai sulėtino greitį ir iškart padarė beprotišką posūkį. Tomas prarado pusiausvyrą, nuskriejo per visą kupė ir griausmingai plojosi į jungiančias duris. Jos atsilapojo. Tomas veikiau įgriuvo, nei įsvirduliavo į Ivonos kupė. Ji pašoko lovoj:

— Dėl Dievo meilės!

Tomas atgavo pusiausvyrą:

— Atleiskit. Aš netyčia. Tikrai ne... — Jis nuėjo atvirų durų link. Staiga pasigirdo prislopintas merginos balsas:

— Palaukit!

Tomas atsisuko. Ivonos akys buvo primerktos ir tamsios lyg naktis. Burna kiek praverta. Dusliu balsu ji tarė:

— Tie randai... — Mergina spoksojo į pusnuogį Tomo kūną. Jo krūtinės kairę pusę įstrižai kirto trys šlykštūs, išpampę randai — ypatingos rūšies randai, palikti ypatingo instrumento — guma aptrauktos plieninės spyruoklės.

— Tai... tai sykį man atsitiko... — Tomas nusuko į šalį akis. Nevalingai pakėlė ranką ir prisidengė krūtinę. — Nelaimingas atsitikimas...

— Jūs meluojat...

— Prašau?

— Aš turėjau brolį. Jį dusyk buvo suėmęs gestapas. Po antrojo karto jį pakorė. Pirmąkart jį kankino. Kai jis... — jos balsas nutrūko, — ... kai jis grįžo iš ligoninės, ant jo kūno buvo tokie patys randai... ir *jus* aš keikiau — įtarinėjau... *jus*...

— Ivona...

Jis žengė prie jos. Gražios moters lūpos palietė randus, kuriuos paliko pabaisos ranka. Paskui juodu pajuto viens kitą. Švelnumo vilnys nuplovė baimę ir prisiminimus. Nuskardėjo traukinio švilpukas. Skubiai stuksėjo ratai. Tyliai skimbčiojo vaza su raudonais gvazdikais.

Vis greičiau ir greičiau riedėjo dvimotoris kurjerių lėktuvas su vokiškais atpažinimo ženklais Marselio aerouosto pakilimo taku. Rytas pasitaikė niūrus. Merkė smulkus lietutis.

Aerouosto pastate prie lango stovėjo žmogus, turįs daug netikrų vardų ir pavardžių. O iš tikrųjų jis buvo Tomas Lyvenas. Abiejose minkšto palto kišenėse jis laikė suspaudęs špygas.

Kurjerių lėktuve sėdėjo Ivona Dekamps. Ji skrido iki Madrido, o iš ten — į Lisaboną.

Jie mylėjosi tiktai vieną vienintelę naktį — bet kažkodėl dabar, žvelgdamas į debesy ištirpstantį lėktuvą, Tomas jautėsi be galo senas ir vienišas.

Tomą nukrėtė šaltis. Būk laiminga, Ivona, mintyse ištarė jis. Tavo glėbyje aš pirmąsyk per daugelį mėnesių nebegalvojau apie Šantalę. Bet mums nelemta būti kartu. Dabar netinkami laikai meilei. Šie laikai išskiria mylimuosius arba nužudo juos. Viso geriausio, Ivona, tikriausiai mes niekuomet jau nebeišgirsim viens apie kitą.

Tačiau jis klydo!

1943–iųjų rugsėjo 23–iąją Tomas jau buvo Paryžiuj. Nanetė, jo puikioji juodaplaukė tarnaitė, garbinanti savo šeimininką, pranešė:

— Mesjė Fero skambino jau keturissyk! Jis sakė: nori skubiai pakalbėti su jumis.

— Ateikit šiandien apie ketvirtą pas mane į namus, — paprašė Fero, kai Tomas paskambino jam į banką.

Kai Tomas pas jį atvyko, elegantiškas žilaplaukis pinigų maišas apkabino jį su ašarom akyse.

Tomas kostelėjo.

— Mesjė Fero, Ivona dabar saugi. O *jūs* — ne. Ir netgi daug mažiau nei visuomet.

— Prašau?

— Prieš pereinant prie mūsų reikalo — aš įvykdžiau savo pažadą, dabar jūsų eilė, — taigi norėčiau papasakoti, ką iki šiol sužinojau apie jūsų aferas.

Tomas per tą laiką jau buvo išknisęs, kad Fero — ne koks paprastas sukčius. Jis, kaip ir kiti juodosios rinkos rykliai, didžiuliais kiekiais vogė strateginės reikšmės prekes — tačiau ne tam, kad parduotų jas vokiečiams, bet kad apsaugotų jas nuo vokiečių. Jis buvo visiška priešingybė spekuliantams, išparduodantiems Prancūziją. Jis stengėsi išgelbėti prancūzų nuosavybę. Taigi Fero klastojo balansus, neteisingai nurodydavo jo banko kontroliuojamų gamyklų produkcijos apimtis ir vokiečiams parduodamų prekių kiekius.

Visa tai Tomas dabar atvirai jam išklojo. Fero išbalo kaip popierius. Jis mėgino protestuoti, bet galiausiai nutilo ir atsuko Tomui nugarą. Tomas baigė kalbą:

— ... tai, ką jūs darėt — tiesiog idiotiškumas, mesjė. Kokios netrukus bus pasekmės? Jūsų fabrikus konfiskuos. O toliau? Aš galiu suprasti, kad elgėtės kaip tikras prancūzas. Todėl draugiškai patariu: kol jūsų nenutvėrė, kuo skubiausiai pasikvieskit vokiečių revizorius. Tuomet jūsų fabrikams visi duos ramybę... Na, o pavedžioti už nosies revizorius, manau, jums nebus labai sunku — ar ne?

Fero atsigręžė: jis linktelėjo. Paskui dusyk nurijo seilę ir tarė:

— Ačiū.

— Nėra už ką. Taip. Na, o dabar grįžkim prie reikalo. Tačiau įspėju jus, Fero. Jei jūsų informacija nieko verta, aš nė piršto dėl jūsų nepajudinsiu. Galiu žiūrėti į gyvenimą *ne* tik iš prancūzo pozicijų. Pagaliau ir Ivoną išgelbėjo vokietis.

— Aš žinau. Ir aš vertinu tai. — Fero priėjo arčiau. — Ir tai, ką aš jums atskleisiu, gali padėt likviduoti galbūt didžiausią visų laikų pogrindinį kartelį. Organizaciją, kuri pridarė didžiausių nuostolių ne tik mano, bet ir jūsų šaliai. Paskutiniais mėnesiais Prancūziją tiesiog užtvindė reicho kredito kasos bilietai. Jūs žinot, kas yra reicho kredito kasos bilietai?

Tomas žinojo. RKKS buvo savotiški okupaciniai pinigai. Jie kursavo visose vokiečių užimtose šalyse, kad į užsienį neplūstelėtų tikrieji Vokietijos pinigai.

Fero tarė:

— Reicho kredito kasos bilietai skiriasi serijų numeriais. Du serijos skaičiai — jie visuomet toj pačioj vietoj — nurodo specialistui, kokiai šaliai yra skirti šie bilietai. Ir štai, mano bičiuli, per paskutinį pusmetį juodojoje rinkoje už šiuos bilietus buvo nupirkta prekių maždaug už du milijardus. Tačiau daugiau nei milijardo vertės bilietai turėjo ne prancūziškus, o rumuniškus serijos numerius!

— *Rumuniškus?* — pašoko Tomas. — Kaip toks kiekis rumuniškų bilietų galėjo atsidurti Prancūzijoj?

— Šito aš nežinau. — Fero nuėjo prie rašomojo stalo ir išėmė du storus bilietų pundelius, po 10 000 markių kiekvienas. — Aš tik žinau, kad jų čia yra. Štai, pasigrožėkit, rumuniški serijos numeriai. Ir, mesjė, aš netikiu, kad *prancūzai* būtų sugebėję nukreipti šią Rumunijai skirtą pinigų srovę į savo šalį...

18

— ... Fero nežino, kaip rumuniški kasos bilietai atkeliavo į Prancūziją, — po dviejų valandų pulkininko Vertės biure „Liutecijos" viešbuty raportavo Tomas Lyvenas. Jis kalbėjo greit, jį buvo apėmęs medžiotojo azartas. Tomas nepastebėjo, kad pulkininkas Vertė ir mažasis garbėtroška majoras Breneris, sudarantys jo auditoriją, nuolat slapčiom žvilgčioja vienas į kitą. Tomas buvo per smarkiai įsivažiavęs:

— Tačiau Fero neabejoja, kad tiktai vokiečiai galėjo įvežti į šalį kredito kasos bilietus, vadinasi, ir visai šiai organizacijai vadovauja vokiečiai!

— Aha, mesjė Fero tuo įsitikinęs, — nutęsė pulkininkas Vertė ir reikšmingai pažvelgė į Brenerį.

— Kas čia, tiesą sakant, vyksta? — dabar jau Tomas pastebėjo, kad kažkas negerai. — Ką reiškia šitie žvilgsniai?

Pulkininkas Vertė atsiduso ir pažiūrėjo į Brenerį:

— Pasakykit jam.

Majoras Breneris prikando lūpą:

— Jūsų draugužio Fero laukia dideli nemalonumai. Jau pusvalandis kaip SD žmonės sėdi jo viloj. Jau pusvalandis, kaip jis pats yra namų arešte. Jei būtumėt dar kiek pas jį užtrukęs, būtumėt galėjęs pasakyti laba diena savo seniems draugams šturmbanfiūreriui Eicheriui ir jo adjutantui Vinteriui.

Tomą perėmė šaltis.

— Kas atsitiko?

— Prieš dvi dienas Tulūzoj buvo nužudytas toks unteršturmfiūreris Erikas Petersenas. Nušautas. Savo kambary. „Viktorijos" viešbutyje. Žudikas paspruko. SD įsitikinę, kad tai — politinė akcija. Demonstracija. Fiūreris paskelbė valstybines laidotuves.

— Himleris reikalauja imtis pačių griežčiausių priemonių, — tarė pulkininkas Vertė.

— Tulūzos SD kreipėsi į prancūzų policiją, ir ši perdavė jiems sąrašą su 50 komunistų ir 100 žydų pavardėmis, — tarė Breneris. — Iš jų bus išrinkti įkaitai, juos sušaudys už Peterseno nužudymą.

— Labai mielas šis prancūzų policijos gestas, ar ne, ponas Lyvenai? — karčiai tarė pulkininkas Vertė. — Svarbiausia — įtikti gestapui. Net paaukojant savo kraštiečius!

— Palaukit, palaukit, — įsiterpė Tomas. — Aš imu nebesuprasti. Turiu du klausimus. Pirmas: kodėl tokios ceremonijos dėl pono Peterseno?

Breneris atsakė:

— Todėl, kad šitas ponas Petersenas buvo Kraujo ordino kavalieriumi. Dėl to Reicho saugumo tarnyboj užvirė tikras pragaras. Dėl to Bormanas asmeniškai nulėkė pas Himlerį ir pareikalavo kruvino atpildo.

— Nuostabu, — tarė Tomas, — čia viskas aišku. Antras klausimas: kaip bankininkas Fero susijęs su žmogžudyste Tulūzoj?

— Tulūzos SD apklausė būrį liudininkų. Tarp jų yra vienas gestapo informatorius, smulkus lupikautojas Viktoras Robinsas. Šis Robinsas pateikė SD įrodymus, kad jūsų

Žanas Polis Fero buvo unterštumfiūrerio Peterseno žmogžudystės iniciatorium.

Mūsų bičiulio smegenys dirbo karštligiškai: nužudytas Kraujo ordino kavalierius Petersenas. Įtariamas Fero. Aš daug žinau apie jį. Bet jis — jis dabar irgi nemažai žino apie mane. Ar jis mane pakišo? Ar jis papasakojo tiesą? Kas jo laukia? Kas laukia manęs? 50 komunistų, 100 žydų?

Tomas turėjo atsikrenkšti, kad galėtų kalbėti:

— Ponas pulkininke, Fero tikras, kad vokiečiai vadovauja didžiulei aferai su reicho kredito kasos bilietais. — Jis kalbėjo užsikirsdamas, ieškodamas žodžių. — Ar nekeista, kad SD sučiumpa bankininką Fero būtent tuo momentu, kai jis pradeda mus dominti!

— Nesuprantu nė žodžio, — tarė dorasis majoras Breneris.

— Man ir pačiam keista, — romiai pasakė Tomas ir pasisuko į Vertę: — Aš neturiu jokių įrodymų, tačiau jaučiu, kad mes dabar privalom paduoti Fero pagalbos ranką! Abveras turi įsikišti į šio reikalo tyrimą!

— Kaip jūs tai įsivaizduojat?

— Ponas pulkininke, jūs žinot, aš gyvenau Marselyje. Tenai susipažinau su dviem ponais iš Tulūzos. Poliu de la Riu ir Fredu Mėjeriu...

Fredas Mėjeris ir Polis de la Riu — atidus skaitytojas, be abejo, prisimena, kad abu šie kadaise užkietėję sukčiai, išklausę Tomo Lyveno pagreitintą kursą, tapo džentelmenais ir palengvino juvelyro Marijaus Pisoladjė atsargas aštuonių milijonų frankų vertės brangenybėmis.

Tomas Lyvenas trumpai nupasakojo savo ryšius su šiais dviem kriminalinio pasaulio atstovais ir tarė:

— Taigi vykstu Tulūzon!

— Tulūzon?

— Tulūzon, tikrai taip! Šiam mieste nebūna nusikaltimų, apie kuriuos nežinotų abu tie ponai! O man jie pasakys, ką žino.

— O kaip SD?

— Jūs turit nueiti pas Eicherį, ponas pulkininke. Privalot išaiškinti jam, kad Fero šiuo metu mus be galo domina. Pasiūlykit abvero bendradarbiavimą tiriant unterštumfiūrerio Peterseno nužudymą.

Mažasis majoras Breneris nusiėmė akinius ir įniko juos šluostyti. Prikandęs lūpą jis mąstė: „Per tą beprotišką partizanų istoriją aš nusvilau nosį. Mėginau kliudyti. Prieštaravau. O kas išėjo?“ Majoras Breneris paskersavo į savo pynėmis išpuoštus majoro antpečius.

— Gerai pagalvojęs aš sutinku su ponu Lyvenu. Mes iš tiesų neturim leistis išmetami iš lošimo. Mes privalom dalyvauti tyrime. Istorija su reicho kasos bilietais per daug svarbi...

Tomas pasuko galvą į šoną. Jis nepiktai nusišiepė.

Pulkininkas Vertė ėmė karščiuotis:

— Vėl turėsiu eiti pas tą kiaulę ir apsimetinėti kvaileliu.

— Jokių apsimetinėjimų! — sušuko Breneris. — Panaudokit seną triuką! Nueikit apsivilkęs paradinę uniformą ir trenkit ant stalo slaptą vadovybės bylą!

— Jūs abu iš proto išsikraustėt, — tarė pulkininkas Vertė. — Tas Eicheris išrausta kaip vėžys jau vien išvydęs mane!

— Ponas pulkininke, *suklastota* „Gekada“ padėjo mums ištraukti poną Lyveną! O jau su *tikra*, manau, sugebėsim prisidėti prie Peterseno bylos tyrimo!

19

— Tas trissyk prakeiktas šiknius Lyvenas, — tarė gyvuliškas, kresnas raudonveidis šturmbanfiūreris Valteris Eicheris. Jis sėdėjo savo kabinete, buvusioj Foš prospekto Nr. 84 bibliotekoj. Priešais Eicherį sėdėjo jo adjutantas Fricas Vinteris ir oberšturmfiūreris Ernstas Redekeris, šviesiaplaukis estetas, Rilkės ir Štefano Georgės poezijos gerbėjas.

Buvo 1943-iųjų rugsėjo 23-ioji, 19 val. Šturmbanfiūreris Eicheris buvo jau baigęs darbą. Jis mėgo po visų dienos rūpesčių dar valandėlę paplepėti su adjutantu prie taurelės. Eicheris mielai leisdavo prisidėti prie draugijos ir oberšturmfiūreriui Redekeriui — šis uolus vyrukas turėjo vieną labai puikią savybę: buvo tikras SS reichsfiūrerio, vokiečių policijos vado Heinricho Himlerio svainis. Kada ne kada Redekeris gaudavo asmeniškus laiškus nuo „Reichsheinio", kurie būdavo labai širdingi ir kuriuos jis su visai suprantamu pasididžiavimu visiems demonstruodavo. Tokį žmogų, manė Eicheris, reikia laikyti po sparneliu — jis taip ir darė.

Tačiau pašnekesiams prie židinio tą vakarą buvo netinkama nuotaika. Šturmbanfiūreris suniurzgė:

— Kiekvieną dieną nauji rūpesčiai. Ką tik mane aplankė pulkininkas Vertė iš abvero. — Eicheris darsyk nusikeikė: — Tas prakeiktas šiknius Lyvenas.

— Tas pats, kuriam mes lupom kailį? — paklausė adjutantas Vinteris žvilgančiom akim.

— Deja, per mažai lupom. Atleiskit, oberšturmfiūreri, kad aš taip kalbu, tačiau iš tikrųjų su tuo kalės vaiku turėjom tiek nemalonumų.

— O kas gi dabar? — toliau klausinėjo Vinteris.

— Peterseno žmogžudystė.

„Reichsheinio" svainis su trenksmu pastatė ant stalo konjako taurę. Jo veidas trūkčiojo ir mainė spalvą. Visi žinojo, kad oberšturmfiūrerį Redekerį ir Tulūzoj nušautą Eriką Peterseną siejo stipri draugystė. Buvo galima suprasti jo jaudulį.

Eicheris paaiškino, kad pulkininkas Vertė pareiškė esą abveras labai domisi bankininko Fero asmenybe ir kad šis yra viena svarbiausių valiutos spekuliantų tinklo grandžių, kuriam, matyt, priklauso ir vokiečiai.

Redekeris išgėrė. Jis staiga taip susinervino, kad išlaistė dalį konjako. Jo balsas skambėjo kimiai:

— Na, ir ką? Ką bendro Petersenas turi su valiutos spekuliantais?

— Nieko, žinoma. Tačiau Vertė pasiūlė abvero bendradarbiavimą tiriant mūsų kolegos nužudymą.

Redekeris susijaudinęs paklausė:

— Jūs, žinoma, atsisakėt, šturmbanfiūreri?

— Žinoma, atsisakiau — iš pradžių. Tačiau paskui Vertė atžygiavo nešinas „Gekada" ir pareikalavo leisti jam paskambinti Kanariui iš mano kabineto. Pastarasis, matyt, kalbėjo su jūsų svainiu. Mat prieš pusę valandos aš gavau telegramą nuo Reicho saugumo tarnybos. Įsakyta tiriant bylą bendradarbiauti su abveru.

Dėl neaiškių priežasčių Redekerio kaktą staiga išpylė prakaito lašeliai. Niekas to nepastebėjo. Jis atsistojo, atsuko nugarą kolegoms ir nusišluostė kaktą. Redekeris girdėjo piktą Eicherio balsą:

— Vertė jau išbildėjo Tulūzon. Ir, kaip manot, kas jį lydi? Ponas Lyvenas. Šlykštus parsidavėlis. Niekšinga kiaulė, kuri apmovė mūsų žmones! Žmogus, kurio jau keleri metai laukia nesulaukia bendras kapas! — Eicheris nervingai išmetė savo konjaką. — Jei aš darsyk nutversiu tą vyruką... Kas yra?

Įėjo vienas iš jo valdinių:

— Čia laukia moteris. Sako, norėtų su jumis pakalbėti.

— Tegu ateina rytoj. Ir praneša iš anksto.

— Atleiskit, šturmbanfiūreri, ji turi štabshauptfiūrerės laipsnį.

— Ką?

— Taip... Štabshauptfiūrerė Mylkė. Iš reicho darbo tarnybos šefo Hyrlo štabo. Nori apskųsti...

— Ką?

— Kažkokį zonderfiūrerį Lyveną.

Redekeris kostelėjo. Vinteris išsišiepė. Eicheris giliai užtraukė cigaretę ir išpūtė dūmus. Paskui atsistojo:

— Aš prašau štabshauptfiūrerę užeiti.

Antras skyrius

1

Beržero gatvė su restoranėliais ir barais tęsėsi nuostabiame Tulūzos senamiestyje. Tomas Lyvenas, įsukęs į mažąją gatvelę, liūdnai nusišypsojo. Kaip ir prieš trejus metus, kai jis bėgo nuo vokiečių kartu su savo drauge aktore Mimi Šamber ir herojišku bukagalviu pulkininku Simeonu, taip ir dabar šioj gatvėj vaikštinėjo daugybė gražių merginų, kiek per ryškiai išsidažiusių, kiek per mažai apsirengusių.

Tomas jau žinojo, kad Žana Perjė, intymaus viešbučio savininkė liūto karčių spalvos plaukais, nebegyvena mieste. Jis mielai būtų aplankęs Žaną ir jos merginas. Žinoma, tik norėdamas pasidalyti prisiminimais...

Tomas sustojo. Varganas namas. Apšiuręs koridorius. Jis užlipo į ketvirtąjį aukštą, prie vienerių durų kabojo lentelė.

Polis de la Riu — Fredas Mėjeris
Nekilnojamojo turto firma

Tomas Lyvenas prieš skambindamas nusišaipė. Jis pamanė: „Nekilnojamasis turtas. Kai aš susipažinau su tais ponais, jie dar buvo paveikslų klastotojai, viešbučių vagys ir seifų specialistai. *Voilà*, čia tai bent karjera".

Anapus durų pasigirdo žingsniai, jos atsivėrė. Polis de la Riu, hugenotų palikuonis, stovėjo tarpdury. Jis buvo skoningai apsirengęs ir puikiai apsikirpęs.

Aukšta figūra ir siaura kaukolė teikė jam kažką nenusakomai aristokratiško. Jis mandagiai tarė:

— Laba diena, pone, kuo galiu pasitarnauti? — Tuomet jis išvydo, su kuo šneka: — *Nom de Deu**, čia juk Pjeras! — Jis smarkiai vožė per pečius Tomui, kurį pažinojo kaip Pjerą Hunebelį. Akimirką Polis de la Riu pamiršo ge-

*Dėl Dievo meilės (*pranc.*).

ras manieras: — Žmogau, trenk man į snukį! Tu gyvas? Man pasakojo, kad gestapas tave nužudė!

— Neblogai įsitaisėt, — pasakė Tomas atstumdamas glėbesčiuotis bandantį Polį ir žengdamas į butą. — Mano pamokos nenuėjo veltui. Tiktai šias dekoratyvines figūrėles anoj pusėj, stirnaitę, elfą ir šokėją — jas, žinoma, reikėtų išmesti!

Pjeras rijo jį akimis:

— Sakyk pagaliau, kur tu buvai? Kaip atsidūrei čia?

Tomas viską papasakojo. Polis tylomis klausėsi, kartkartėmis linktelėdamas. Galiausiai Tomas pasakė:

— ... taigi aš atvykau čia su savo pulkininku, nes tikiuosi jūsų pagalbos. Matau, tapot tikrais baltarankiais.

— Baltarankiais — nesąmonė! Tai tik užrašas ant durų. Mes, žinoma, spekuliuojam — kaip ir visi. Tiktai šiek tiek subtiliau — čia tavo nuopelnas, seni. Anuomet su tais kursais padarei mums tikrai didžiulę paslaugą!

— Taip, — pasakė Tomas, — o dabar jūs galit man padaryti didelę paslaugą. Aš turiu sužinoti, kas nužudė unterštumfiūrerį Petersenį. Turiu sužinoti, ar tai buvo Pasipriešinimo kovotojų darbas.

— Tai, aišku, politinė žmogžudystė.

— Tai pirmiausia dar reikia įrodyti. Papasakok man, kas nužudė Petersenį. Ir kaip. Ir kodėl.

— Bet, Pjerai, aš juk neišduosiu saviškio, nužudžiusio nacį. Net ir tu negali iš manęs šito reikalauti.

— Aš noriu tau kai ką pasakyti, Poli. Naciai suėmė šimtą penkiasdešimt žmonių. Tavo kraštiečių. Jie sušaudys įkaitus. Daugiau nėgu vieną! Išvengti šito galim tik tuomet, jei įrodysim, kad Petersenį nužudė ne dėl politinių motyvų, kad tas Petersenas buvo gerokai prisidirbęs! Ar tai suvokia tavo idiotiška galva?

— Žmogau, nešauk taip baisiai ant manęs. Aš mielai pašniukštinėsiu...

2

Praėjus trim dienoms, 1943–iųjų rugsėjo 27–ąją, Polio de la Riu namuose prie pietų stalo sėdėjo trys vyriškiai: namų šeimininkas, Tomas Lyvenas ir Fredas Mėjeris.

Polis paskambino Tomui į viešbutį:

— Atrodo, mes suradom tau šį bei tą. Ateik pas mane. Fredas irgi bus. Gal pagaminsi mums ką nors skanaus? Vaikinai iš Marselio pasakojo, kad sykį ištaisei jiems nuostabius pietus!

— Gerai, — sutiko Tomas. Tą priešpietę jis tris valandas praleido Polio de la Riu virtuvėj. Dabar jie sėdėjo prie stalo. Abu sukčiai susitikimo proga vilkėjo tamsiais kostiumais, baltais marškiniais, ryšėjo sidabro spalvos kaklaraiščius. Jie buvo taip gerai išauklėti, kad mėgino užkandį — įdarytus salietus — valgyti su peiliu ir šakute, o tai buvo labai nelengva.

— Skirtingai nei daugumą kitų valgių, — paaiškino Tomas, — visiškai leidžiama, netgi rekomenduojama salierus imti rankomis.

— Ačiū Dievui, — tarė Fredas. — Koks čia sūris?

— Rokforas, — atsakė Tomas. — Taigi, kas nužudė Petersoną?

— Toksai Luisas Moniko. Korsikietis. Jį vadina „Lois le rêveur" — „Luisu svajotoju".

— Kas per vienas šis Svajotojas? Iš Pasipriešinimo?

— Na, ką tu! Tikras gangsteris. Dar visai jaunas. Serga plaučių liga. Jau sėdėjo ketverius metus už žmogžudystę. Žmogau, aš apsirysiu salierais!

— Kad to neatsitiktų, — pasakė Tomas, — kuo greičiau atnešiu pagrindinį patiekalą. — Jis nuėjo į virtuvę ir greit sugrįžo nešinas vandens vonele, iš kurios išėmė pudingo formą.

— Aaa, pudingas! — nusivylęs suniurzgė Fredas. — Tai juk paskutinis š..., tai juk nieko ypatingo. Maniau, bus mėsos!

Prie pikantiško valgio žlunga milijoninė afera

ĮDARYTI SALIERAI

Sveikos baltųjų salierų šaknys gerai nuplaunamos. Lygiom dalim gerai išmaišoma šviežio sviesto ir gorgoncolos arba rokforo sūrio. Išilgai kiek pagilinama natūrali salierų įduba, pripilama sūrio, ir salierai labai atšaldomi.
Šaknys tiekiamos į stalą stačios, lapų spurgais į viršų, sudėtos į stiklinę vazelę, jų tarpai pridedami ledo gabalėlių.

ISPANIŠKAS FRICCO

Jautienos filė supjaustoma gabalėliais, pamušama, suformuojami pjausniukai ir ištrinami druska, pipirais bei garstyčiom. Paskui nuskustos bulvės supjaustomos siaurais griežinėliais, ir svieste vos apkepinamas nemažas kiekis sukapotų svogūnų. Į sviestu išteptą, tarkuotais džiūvėsiais pabarstytą pudingo formą dedamas sluoksnis bulvių, apdėliojamas sviesto kąsneliais, apibarstomas druska, pipirais, toliau dedamas mėsos su kepintais svogūnais sluoksnis, tada vėl — bulvės ir taip toliau. Viršutinis — bulvių sluoksnis — irgi apdėliojamas sviesto kąsneliais. Imama po pusę puodelio raudonvynio, grietinės, mėsos sultinio, viskas gerai išmaišoma, pilama ant patiekalo ir uždaroje pudingo formoje verdama vandens vonelėje pusantros valandos. Nemaišoma, o išvirtas patiekalas išverčiamas. Tiesiog iškrečiamas į dubenį.

KARŠTI PERSIKAI

Iš trijų gabalėlių sviesto, smulkaus cukraus ir smulkiai sukapotų migdolų išverdama šviesi karamelė, ataušinama, įpylus 1:2 dalimis sumaišytų šviežiai spaustų apelsinų ir citrinų sulčių. Pilama po šlakelį konjako, maraskino, kuantro, sudedamos gražios, nuvarvintos konservuotų persikų puselės. Persikai laistomi skysčiu, kol įkaista, tada viskas apipilama konjaku ir padegama.
Persikais lėkštėje apdėliojamas vanilinių ledų rutulys, apipilama padažu ir papuošiama plakta grietinėle.
(Jeigu šis desertas gaminamas prie stalo, reikia turėti labai švarią, iš vidaus cinkuotą keptuvę ir spiritinę viryklėlę.)

— Tikrai! — tarė Polis ir grakščiai nusišluostė servetėle burnos kampučius, — turiu pasakyti, aš irgi šiek tiek nusivyliau, mielas drauge!

— Neskubėkit! — Tomas išvertė formos turinį ant didelio porceliano padėklo. Pasklido gardus mėsos ir svogūnėlių kvapas. Abu gangsteriai truktelėjo nosimis. Pasitenkinimas ir ramybė užliejo jų veidus.

Tomas tarė:

— Dabar papasakokit man apie Svajotoją. Kodėl jis nužudė Peterseną?

— Sprendžiant iš to, ką mes sužinojom, — tarė Fredas, — o mūsų informatoriai pirmarūšiai, tas Petersenas buvo gera kiaulė. Ir dar Kraujo ordino kavalierius! Ir dar SD žmogus! Mirsiu iš juoko! Petersenas atvyko čionai kaip civilis asmuo ir žinai, ką jis veikė? Supirkinėjo auksą.

— Neblogai.

— Dideliais kiekiais. Už gerą kainą. Atrodo, buvo stambus ryklys. Svajotojas jam porąsyk pardavė. Mažus kiekius.

Tomas pagalvojo: „Ponas Petersenas iš SD — aukso spekuliantas". O fiūreris pareikalavo valstybinių laidotuvių. Ir įkaitai bus sušaudyti. Ir vokiečiai neteko didvyrio. „Heil!"

— Taigi ilgainiui Petersenas pelnė Svajotojo pasitikėjimą. Ir tą dieną Luisas atėjo į Peterseno viešbutį su labai didele aukso partija...

3

Dú sunkius lagaminus, pilnus aukso monetų ir luitų, lieknas išblyškęs Luisas Moniko pastatė ant rokoko stiliaus stalo „Viktorijos" viešbučio 203-iame kambaryje. Jis šniokštavo iš įtampos. Nesveiki plaučiai su švilpesiu stūmė ir traukė orą. Jo akys karštligiškai blizgėjo.

Priešais Svajotoją stovėjo neaukštas vyras rudu flanelės kostiumu. Pavandenijusios akys, kone belūpė burna, matematiškai tikslus sklastymas, skiriantis trumpus, šviesius plaukus. Luisas žinojo, kad šio žmogaus pavardė Peterse-

nas. Ir kad jis perka auksą. Daugiau nieko apie jį nežinojo. Tačiau ir to pakako — taip manė Luisas.

— Kiek šįkart? — paklausė Petersenas.

— 300 luidorų ir 35 aukso luitai. — Svajotojas atidarė abu lagaminus. Elektros šviesoje sužibėjo auksas.

— Kur pinigai?

Petersenas įkišo ranką į kišenę prie kulkšnies. Kai ištraukė ranką, joje buvo pažymėjimas. Nuskambėjo ledinis Peterseno balsas:

— Aš — unterštumfiūreris Petersenas iš SD. Jūs suimtas.

Luisas dešinę ranką laikė kišenėj, kai Petersenas tarė šiuos žodžius. Jis nebeištraukė jos. Svajotojas šovė iš kišenės. Trys kulkos pataikė Kraujo ordino kavalieriui į krūtinę. Jis mirė iškart. Išvirtusios akys įsistebeilijo į lubas.

Svajotojas pasakė negyvėliui:

— Su manim tau nepavyks tokie nešvarūs pokštai, šunie. — Paskui jis peržengė lavoną, išėjo į prieškambarį ir atidarė dvigubas duris. Koridorius buvo tuščias. Tuomet Svajotojas pasiėmė abu lagaminus ir išėjo. Hole nieks neatkreipė į jį dėmesio.

4

— ... hole niekas neatkreipė į jį dėmesio, — pasakojo Fredas Mėjeris.

— O iš kur jūs viską sužinojot? — paklausė Tomas.

— Iš Svajotojo brolio.

— Jis taip paprastai viską išklojo?

— Taip. Mat dabar jau vis viena. Aš juk sakiau tau, kad Svajotojas serga plaučių liga. Prieš tris dienas jam išsiliejo kraujas. Jis guli ligoninėj. Nebeišgyvens iki savaitės pabaigos.

— Tu gali nueiti tenai su savo pulkininku, — tarė Polis. — Jis pasiruošęs duot parodymus...

1943–iųjų rugsėjo 27–oji; 16.15 val. Ant mažojo majoro Brenerio stalo sučirškė telefonas. Jis čiupo ragelį ir išgirdo viršininko balsą:

— Čia Vertė. Skambinu iš Tulūzos. Atidžiai klausykit manęs. Tai, ką aš dabar jums pasakysiu, yra be galo svarbu!

— Klausau, ponas pulkininke!

— Mes surądom Peterseno žudiką. — Vertė papašakojo apie Luisą Moniko ir apie jo parodymus. — Lyvenas, du SD darbuotojai ir aš buvom prie jo patalo.

— Velniai rautų, ponas pulkininke! — sušuko Breneris. Jo širdis ėmė karštligiškai plakti. — Tas Lyvenas! Tas velnių priėdęs Lyvenas! Ačiū Dievui, aš išsyk pritariau jo idėjai!

Breneriui šovė į galvą mintis.

— Tačiau tas lupikautojas... Robinsonas, rodos... Jis juk apkaltino Fero!

— Tai mes jau irgi išsiaiškinom. Robinsonas bendradarbiavo su Petersenu. Jis anksčiau buvo Fero valdinys. Šis jį išvijo. Robinsonas dabar norėjo atkeršyti. Tačiau tai dar ne viskas, Breneri. Pagrindinis dalykas dar laukia. Lyvenas gavo žinių, kad auksą Petersenas naudojo machinacijoms su Reicho kredito kasos bilietais... Breneri, ar jūs mane girdite?

Breneris aplaižė išdžiūvusias lūpas. Žmogau, Reicho kredito kasos bilietai! Darosi vis smagiau! Tai juk... Dieve, ir aš čia įsipynęs! Jis uoliai riktelėjo:

— Aš klausau, ponas pulkininke!

— Mes dar nežinom, kuo viskas baigsis, bet dabar negalima prarasti nė akimirkos, Breneri! Jei tiesa, kad Petersenas prisidėjo prie bilietų aferos, tuomet kils baisus skandalas! SD, žinoma, stengsis viską užglaistyti! Mes kol kas lenkiam juos — tiesa, daugiausia pora valandų. Majore Breneri, pasiimkit penkis ištikimus žmones...

— Klausau!

— Petersenas turėjo butą Vagramo prospekte, name Nr. 3. Tai jo tarnybinis butas. Iš pradžių iškrėskit jį.

— Klausau, ponas pulkininke!

— Lyvenas sužinojo, kad Petersenas dar turėjo ir slaptą priebėgą Mocarto prospekte, Nr. 28. Panašu, kad SD nežino apie ją... Tenai jūs irgi nuvyksit...

— Klausau, ponas pulkininke!

— Apverskit butą aukštyn kojom! Darykit, ką tik sugalvosit! Lyvenas jau skuba pas jus. Surinkit visą įrodymų medžiagą, kol jos nepradangino SD! Aišku?

— Klausau, ponas pulkininke! — riktelėjo Breneris.

Šitaip mažasis majoras stačia galva puolė į nuotykių sūkurį. Nuotykių, kurie raudoniu išmušė jo pūstus teisuolio skruostus, skandalingų, grynai paryžietiškų nuotykių sūkurį. Galbūt mes rasime pakankamai švelnių žodžių, kuriais bus galima nupasakoti majoro Brenerio nutikimus.

5

Cypdamas padangomis vermachto mersedesas sustojo prie Vagramo prospekto namo Nr. 3. Iš jo iššoko mažasis majoras Breneris, atsitiesė ir ryžtingai pasitaisė akinius aukso rėmeliais.

Mersedesui iš paskos sustojo pilnas vermachto sunkvežimis. Penki uniformuoti vyrai iššoko į paskutinių saulės spindulių apšviestą gatvę. Buvo 1943-iųjų rugsėjo 27-oji— graži, šilta rudens diena — 16.27 val.

— Paskui mane! — įsakė majoras, pasitaisydamas pistoleto apkabą. Tada jis ir penki patikimi vyrai įsiveržė į namą, tačiau velionio Peterseno butas buvo tuščias. Durys stovėjo atviros. Kilimai, baldai — viskas buvo dingę.

Storulė durininkė truktelėjus pečiais paaiškino:

— Šįryt viską išnešė.

— Išnešė — kas!

— Na, krovėjai ir vienas vokiečių karininkas, pono Peterseno draugas... Jis dažnokai čionai užeidavo... Redekeris jo pavardė...

— Redekeris? — mažasis majoras Breneris turėjo ryšių SD. Jis pažinojo oberšturmfiūrerį Redekerį, SS reichsfiūrerio, vokiečių policijos šefo Heinricho Himlerio svainį.

Dabar Brenerį išpylė šaltas prakaitas. Nejaugi Redekeris ir Petersenas sėdėjo tam pačiam vežime? Tuomet iš tikrųjų viską lemia akimirkos! Čionai, tarnybiniam bute, jis pasirodė per vėlai. Apie priebėgą Mocarto prospekte SD, matyt, nieko nežinojo. Taigi nedelsiant tenai!

Penki rinktiniai vyrai nuskubėjo paskui savo majorą laiptais žemyn ir į gatvę. Suūžė varikliai. Automobiliai šovė į priekį. Audringai daužėsi majoro Brenerio širdis. Jį apėmė nutrūktgalviška nuotaika: oplia, aš jau ateinu!

Solidžiam Mocarto prospekte Breneris netrukus mokykline prancūzų kalba bandė išaiškinti 28–ojo namo durininkei, kad jis privalo apieškoti pono Peterseno butą trečiajame aukšte.

— Bet, mesjė, — atsakė portjė žmona, — ten viršuje juk damos!

— Damos? Kokios damos?

— Madam Lili Paž ir jos kambarinė.

— Kas tokia madam Paž?

— Na, pono Peterseno draugė, žinoma. Jis išvykęs. Jau kelios dienos.

Iš viso to Breneris žaibiškai sumetė, kad čionai dar neatsklido žinia apie Kraujo ordino kavalieriaus ir spekulianto žūtį. Jis su savo vyrais puolė į viršų — šįsyk į trečiąjį aukštą.

Paskambinus duris atidarė be galo puiki kambarinė. Breneris paaiškino savo misiją nė žodeliu (tai bent galva!) neužsiminęs apie Kraujo ordino kavalieriaus liūdną galą. Puikioji kambarinė sutriko ir pašaukė madam.

Madam Paž vilkėjo suknele, kurią net vakaro prieblandoj buvo galima apibūdinti kaip stulbinamai permatomą. Ji buvo 33 metų amžiaus, labai gundanti ir truputėlį apkūni. Jaudinanti moteris migdolinėmis akimis ir balta kaip sniegas oda.

Majoras pastebėjo, kad jo penki vyrai žiūri išpūtę akis. Egzistavo viena moterų rūšis, su kuria Fricui Breneriui dar

neteko susidurti savo gyvenime. Madam Paž priklausė šiai rūšiai. Breneris atsikosėjo ir mandagiai, bet primygtinai paaiškino jai savo atvykimo tikslą.

Paskui jisai, tikras įsikūnijęs pareigingumas, žengė į svetainę, apstatytą be galo prašmatniai ir elegantiškai. Sienas puošė keletas itin nepadorių paveikslų. Breneris, aišku, nė nežvilgtelėjo į juos.

Tuo tarpu Lili Paž grakščiai žengė prie lango ir nuleido užuolaidą, nors tą vėlyvą metą jos tikrai nebereikėjo.

Aš ne idiotas, pamanė Breneris, aišku, kad tai sutartas ženklas kažkam, stovinčiam gatvėj!

Taigi jis žengė pro putliąją Lili, vėl pakėlė užuolaidą ir su netašytu galantiškumu pareiškė:

— Aš prašau madam leisti man gėrėtis jūsų grožiu dienos šviesoje.

— Žavinga, — atsakė lengvai apsirengusi Lili, krito į gilų minkštą krėslą ir sukryžiavo kojas.

— Prašom, ponas majore, pradėti kratą.

Penki Brenerio vyrai, matyt, jau buvo pradėję ją. Majoras girdėjo juos brazdant ir flirtuojant su kambarine. Tie prakeikti kuiliai! Jokio susitelkimo, jokio pareigos jausmo! Tarnybą reikia suvokti kaip...

Supykęs, be to, trikdomas šalia sėdinčios Lili, Breneris atvožė didoką raudonmedžio dėžutę. Nuo to, ką ten pamatė, jo veidas skaisčiai išraudonijo. Majorui pritrūko oro. Juodaplaukė Lili sardoniškai nusijuokė. Breneris greit užtrenkė dėžutę. Antrąsyk per šį vakarą jis pasijuto nesavam kaily.

Majoras Breneris jau buvo girdėjęs, kad egzistuoja knygos, paveiksliukai, nuotraukos ir daikteliai, kuriems ne vieta viešumoje. Tačiau jis net negalėjo *įsivaizduoti*, kaip atrodo šios knygos, paveiksliukai, nuotraukos ir daiktėliai. Ir štai dabar, kai atidarius dėžutę nekaltas majoro žvilgsnis užkliudė tokias begėdystes, jo viduje viskas tiesiog sukilo iš pasipiktinimo! Baisu. Siaubinga! Supuvę. Nešvaru. Nenuostabu, kad tokia nacija pralaimėjo karą...

Prislopintas kikenimas ir aikčiojimai patraukė majoro dėmesį. Dama migdolinėmis akimis tarė:

— Jūsų žmonės tikriausiai užtiko biblioteką.

Breneris puolė į gretimą kambarį. Keturi jo parinkti vyrai būriavosi prie knygų spintos. Majoras pašiurpo išvydęs tai, kas juos taip pralinksmino. Jis paklausė, kur dingo penktasis. Šis buvo kambarinės miegamajame.

Breneris užgynė ketveriukei knygų spintą, o susiradęs penktąjį užgynė jam kambarinę. Padėtis ėmė slysti jam iš rankų. Kadangi paaiškėjo, kad visas butas — ištisa nešvankybių kolekcija.

Majoro veidas įgavo pernokusio pomidoro spalvą. Prakaitas išpylė jam kaktą. Nevilties ryžto apimtas majoras puolė prie telefono ir paskambinęs į vermachto telefonų stotį Leanderio gatvėje Nr. 14 užsakė skubų pokalbį su Tulūza.

Ačiū Dievui. Vertė dar buvo tenai. Breneris suvaitojo iš palengvėjimo, išgirdęs savo viršininko balsą. Dusdamas majoras papasakojo, į kokį liūną patekęs.

Tulūzoj pulkininkas Vertė irgi suvaitojo išklausęs savo dorąjį majorą, pastarasis, beje, šito neišgirdo. Jis tik išgirdo Vertės klausimą:

— O įrodymai... Kasos bilietai ir taip toliau... Nieko neradot?

— Nieko, ponas pulkininke.

— Klausykit, Breneri. Lyvenas turėtų netrukus būti Paryžiuj. Jūs neturit palikti buto. Be to, niekam nepasakokit apie Tulūzą.

— Suprantu, ponas pulkininke. Sėdžiu čia kaip įkastas. Tyliu it kapas.

— Paskambinkit į „Liuteciją“ ir į Lyveno privatų butą. Kai tik jis atvyks į Paryžių, tegu nedelsdamas lekia pas jus.

Breneris padėjo ragelį. Lyvenas! Tomas Lyvenas! Ak, visos jo viltys buvo tas zonderfiūreris! Kad tik jis atvyktų, kuo greičiau atvyktų...

Kažkur sucypė kambarinė, regis, patenkinta. Įsiutęs majoras puolė ieškoti nenaudėlio. Didis Dieve, kokia šlykšti padėtis!

6

Tai, ką majoras Breneris ir jo vyrai iki šiol surado Kraujo ordino kavalieriaus bute, buvo — be nešvankios kolekcijos — vertingi papuošalai, daugybė aukso monetų, Tolimųjų Rytų meilės iliustracijos ir drožiniai, tačiau įrodymų, bylojančių apie Peterseno dalyvavimą Reicho kredito kasos bilietų aferoje, jie nerado.

Madam Paž dar kelis kartus mėgino nuleisti užuolaidą, kol galų gale majoras griežtai jai uždraudė.

Krata truko jau pusantros valandos. Staiga sučirškė durų skambutis. Lili išblyško lyg popierius.

Breneris išsiėmė pistoletą:

— Nė žodžio, — sušnypštė jis. Atbulom perėjo prieškambarį, paskui apsisuko ir atplėšė duris. Ir griebė vyrą, stovintį už durų.

— Idiotas! — sušuko putlioji Lili. — Kodėl tu atėjai?

— Kodėl aš negalėjau ateiti? — sušuko jis savo ruožtu.— Užuolaida buvo pakelta!

— Aha! — triumfuodamas sušuko Breneris. Paskui apieškojo vyriškį. Ginklo šis neturėjo. Pasas bylojo, kad jis Prosperas Longtempsas. Profesija: aktorius. Amžius: 28–eri.

Breneris bandė jį iškvosti. Jaunasis vyriškis tylėjo sukandęs dantis.

Staiga Lili beviltiškai sukūkčiojo:

— Ponas komendante, aš viską pasakysiu! Prosperas — mano... mano didžioji meilė. Aš apgaudinėjau Peterseną su juo, visuomet... Ar tikit manim?

— Nė vienu žodžiu, — lediniu balsu atrėžė Breneris ir pamanė: „Lyvenas irgi reaguotų taip pat šaltai“. Tada uždarė Prosperą Longtempsą vonioje.

Pusę aštuonių lauke beveik visai sutemo. Majoras darsyk paskambino į „Liutecijos“ viešbutį ir į Lyveno butą. Ne, Tomas Lyvenas dar nebuvo grįžęs.

Breneris nedrįso pasiųsti bent vieno iš penkių savo žmonių į stotį, kad pasitiktų Lyveną, tik išlipusį iš trauki-

nio. Kas galėjo garantuoti, kad neužgrius SD? Tuomet jis turėtų ginti šį butą lyg tvirtovę — vienas?

Ką jam dabar daryti? Majoras Breneris suko galvą. Viskas prasidėjo taip puikiai, teikė tiek vilčių — o dabar? Dabar jis sėdėjo tvankiam bute, pilnam nešvankių daikčiukų, ir neturėjo nė menkiausio įrodymo. Tiesa, jis suėmė vieną žmogų. Tačiau kas jis? Kaip jam, Breneriui, galų gale sužinoti tiesą?

O dar toji raudonuoti verčianti madam Paž su savo gražiąja kambarine, ir, be to, penki vyrai, kuriuos įsirėžus reikia laikyti toliau nuo nešvankios kolekcijos ir kambarinės. Ak, jei tik jis būtų likęs „Liutecijos" viešbutyje prie savo rašomojo stalo! Teorinis generalinio štabo darbas — štai jo jėga, tik jau ne praktinė taktika ir strategija...

Breneris krūptelėjo. Madam pareiškė, kad jos kambarinė galėtų padaryti kelis sumuštinius išalkusiems vyrams...

Majoras Breneris dvejojo. Ar galima leisti? Argi madam ir kambarinė nėra priešės? Antra vertus: vyrai buvo išalkę, o jis norėjo atrodyti supratingu vadu. Taigi jis leido kambarinę virtuvėn, pastatė vieną kareivį jos saugoti ir *griežčiausiai* įsakė jam elgtis korektiškai.

Greit vyrai pilnomis burnomis kimšo sumuštinius už abiejų žandų užgerdami šampanu, kurį aptiko šaldytuve. Breneris iš pradžių vyriškai atsisakinėjo valgio. Tačiau po kiek laiko jis suvalgė gabalėlį, gurkštelėjo šampano...

Išmušė devynias. Dešimt. Tomo Lyvėno vis dar nė kvapo. Damos pareiškė, kad joms jau metas gultis.

Breneris leido. Jis suorganizavo sargybą. Vienas žmogus prie tarnaitės kambario, vienas — prie šeimininkės kambario, vienas — prie vonios. Du vyrai saugojo buto duris. Jis pats liko svetainėje prie telefono.

Aš nemiegosiu, galvojo Breneris. Jis pats sau atrodė kaip uola šėlstančioj jūroj. Nepaperkamas. Nepajudinamas. Nepa...

Čia majorą galų gale įveikė miegas. Kai pakirdo, svetainėje jau buvo tamsu. Jis jautė, kaip švelnios rankos glamonėja jo kūną...

— Tyliai, — sukuždėjo Lili Paž, — jie visi miega... Aš padarysiu viską, ko įsigeisit, tik paleiskit Prosperą...

— Madam, — tvirtai tarė Breneris, ir jo rankos kaip replės surakino jos rankas, — tuojau pat atitraukit rankas nuo mano pistoleto.

— Ak, — tamsoje atsiduso Lili, — man juk reikia visai ne tavo pistoleto, kvaily...

Tą akimirką sučirškė durų skambutis.

7

Tomas Lyvenas grįžo į Paryžių 22.10 val. „Liutecijos" viešbuty jam iškart pasakė, kad Mocarto prospekto 28 name jo jau kelios valandos nekantriai laukia majoras Breneris. Majoras tenai išvykęs su kareivių grupe.

— Hm, — tarė Tomas ir pagalvojo: „Ką, dėl Dievo meilės, tokiu metu Breneris veikia spekulianto Peterseno slėptuvėj?"

Viešbučio hole jis išvydo abu senus pažįstamus, karo nuvargintus, daug mačiusius radistus jefreitorius Radacą ir Šlumbergerį. Tomas susipažino su jais „Krozano maki" operacijos metu ir greit susidraugavo su senaisiais kareivomis. Berlynietis ir vienietis džiaugsmingai pasveikino jį. Abu ką tik buvo baigę pamainą.

— Žmogau, — nudžiugo liesasis berlynietis, prancūziškų žurnalų gerbėjas, — pažvelk, Karli, čia juk mūsų ponas zonderfiūreris.

— Gal eisit su mumis, ponas zonderfiūreri, — paklausė tuktelėjęs vienietis, — mes kaip tik išsiruošėm į Pigalio aikštę susimedžioti poros smagių katyčių.

— Klausykit, bičiuliai, — pasakė Tomas Lyvenas, — atidėkit trumpam savo pagirtinus ketinimus ir eime su manim. Galbūt man jūsų prireiks.

Šitaip visa trijulė apie vienuoliktą valandą atsidūrė Mocarto prospekte, prie namo Nr. 28. Tomas paskambino. Pasigirdo keletas balsų. Paskui kilo šioks toks šurmulys.

Kažkas priėjo prie durų. Jos atsivėrė. Tarpdury stovėjo majoras Breneris, išraudęs lyg vyšnia, be kvapo, sutaršytais plaukais ir su lūpdažių pėdsakais ant kaklo. Už jo Tomas ir jo draugai pastebėjo stovinčią damą. Ši vilkėjo be galo nuostabius naktinius ir daugiau ničnieko.

Majoras Breneris sulemeno:

— Ponas Lyvenas... Ačiū Dievui, kad jūs pagaliau čia.

Tomas galantiškai pabučiavo damai ranką.

Paskui majoras išaiškino bendrą padėtį, pranešė, ką jis surado šiam bute ir ko jis, deja, šiam bute nerado. Galiausiai papasakojo apie suimtąjį.

— Prosperas — mano meilužis, — įsiterpė Lili Paž, kuri tuo tarpu užsimetė rytinį chalatą. Ji pažvelgė Tomui tiesiai į akis, — jis nedalyvauja Peterseno machinacijose.

— Nedalyvavo, — pataisė Tomas. — Erikas Petersenas nušautas. Tulūzoj, vieno iš savo partnerių...

Žaviose Lili lūpose pasirodė šypsena. Su begalinės laimės išraiška akyse ji tarė:

— Pagaliau jam prispaudė uodegą, tam niekšui.

— Neleiskit skausmui jūsų priblokšti, madam, — paprašė Tomas.

Mažasis majoras ėmė visai nieko nebesuprasti.

— Bet, — tarė jis, — bet aš maniau...

— Žmogau, — nutraukė jį skambus jefreitoriaus Radaco balsas. — Tai bent daikčiukas, reikia pasakyti...

— Kas leido jums mane nutraukti! — sušuko majoras Breneris. Jis apsisuko. Jis išvydo liesąjį jefreitorių, stovintį šalia raudonmedžio dėžutės, kurią jis jau buvo atvežęs ir paskui iš pasibjaurėjimo vėl skubiai užtrenkęs.

Jefreitorius Radacas irgi buvo atvežęs dėžutę, tačiau uždaryti jos neskubėjo. Abiem rankom jis traukė iš stalčiukų įvairias gėrybes, apžiūrinėjo jas ir juokėsi. Staiga jo juokas nutrūko. Jis tarė apstulbęs:

— Kas gi čia dabar? Ką veikia Reicho kredito kasos bilietai tokioje vietoje?

Svetainę staiga apgobė tyla. Kapų tyla. Tomas tyliai ištarė:

— Na štai. — Jis nusilenkė madam Lili Paž. — Gal leisit mums pratęsti paieškas.

Gražioji moteris liūdnai nusišypsojo:

— Mielai. Aš netgi pasakysiu jums, kur reikia ieškoti. Visur ten, kur ponas majoras uždraudė lįsti savo žmonėms.

Penkis milijonus markių Reicho kredito kasos bilietais jie surado: raudonmedžio dėžutėje su keistaisiais daikčiukais iš išradingųjų Rytų, bibliotekoje už nepadorių knygų, jokiais žodžiais nenusakomos paveikslų kolekcijos svetainėje.

Paskui Tomas paprašė išeiti buto šeimininkę ir ėmėsi išblyškusio, įsibaiminusio Prospero Longtempso. Po dešimties minučių jis nuėjo į madam miegamąjį.

Ji gulėjo lovoj. Jos akys žaižaravo. Tomas prisėdo ant lovos krašto. Ji sukuždėjo:

— Aš pasakysiu tiesą... Prosperas — mano meilė. Tiktai dėl jo aš kenčiau čia, pas Eriką — tą paršą... Bet jūs juk netikit manim...

— Aš tikiu jumis, — tarė Tomas Lyvenas. — Aš kalbėjau su Prosperu. Jis pasakojo man, kad pažįsta jus jau dveji metai. Prieš metus jį suėmė SD...

Prosperas Longtempsas — vėtytas ir mėtytas perėjūnas — žinojo, kaip suteikti moterims laimę. Kai prieš metus jį suėmė SD, apklausoms vadovavo toksai unterštūrmfiūreris Petersenas. Pas jį kartą užėjo kažkokia Lili Paž ir prašė pasigailėti Prospero. Petersenui krito į akį ši dama. Jis pažadėjo būti švelnesnis Prosperui, jei... Lili Paž prieš savo valią tapo Peterseno sugulove, o šis paleido Prosperą.

Dabar Tomas pasakė:

— Klausykit, madam, aš pasiruošęs užstoti Prosperą. Su viena sąlyga.

— Aš suprantu, — tarė Lili ir kreivai šyptelėjus tingiai sujudėjo.

— Nemanau, kad jūs mane supratot, — maloniai atsakė Tomas. — Petersenas buvo įsipainiojęs į machinacijas su Reicho kredito kasos bilietais. Aš privalau žinoti, kaip jie atkeliaudavo į Prancūziją. Jeigu jūs mums padėsit — aš apginsiu Prosperą.

Lili neskubėdama atsisėdo lovoje. Ji labai graži, pamanė Tomas, ir myli tokį diegą — ir viską daro dėl jo... Gyvenimas mėgsta pokštus!

Lili Paž tarė:

— Štai ten kabo paveikslas, Leda su gulbe. Nukabinkit jį nuo sienos.

Tomas padarė kaip liepiamas. Už paveikslo jis išvydo mažą sieninį seifą su kodine spyna.

— Surinkit kombinaciją 47132, — tarė moteris lovoje. Jis surinko kombinaciją 47132. Seifo durys prasivėrė. Plieninėj nišoj gulėjo viena vienintelė knyga juodos odos viršeliais.

— Erikas Petersenas buvo iki koktumo pedantiškas, — tarė moteris lovoje. — Jis viską užsirašinėjo. Apie vyrus. Apie moteris. Apie pinigus. Štai čia jo dienoraštis. Perskaitykit jį. Tuomet sužinosit viską.

Tą naktį Tomui beveik neteko nusnūsti. Jis skaitė untersturmfiūrerio Eriko Peterseno dienoraštį. Rytui brėkštant jis žinojo viską apie pačią didžiausią machinaciją šiam kare.

Neišsimiegojęs Tomas priešpiet jau raportavo per tą laiką sugrįžusiam pulkininkui Vertei.

— Į šią istoriją įsipainiojęs tiesiog *visi*! Aukščiausi Reicho saugumo tarnybos darbuotojai. Aukščiausi SD pareigūnai Rumunijoj. Galbūt net Manfredas fon Kilingeris, Vokietijos pasiuntinys Bukarešte. O čia, Paryžiuj, — oberšturmfiūreris Redekeris, Heinricho Himlerio svainis!

— O Dieve, — pralemeno Vertė, tuo tarpu Breneris neramiai muistėsi krėsle, įsitempęs, pastatęs ausis.

— Nuo Redekerio viskas ir prasidėjo, — dėstė toliau Tomas. — 1942–aisiais jis dirbo Bukarešto SD... Tuo metu rumunai jau privalėjo naudoti Reicho kredito kasos bilietus kaip atsiskaitymo priemonę, tačiau džiaugėsi, galėdami už juos gauti dolerių, svarų arba aukso. Pačiais blogiausiais kursais. Nesvarbu! Nesvarbu! Kad tik iškištų tuos popiergalius!

Redekeris buvo perkeltas į Paryžių. Čia jis susipažino su unterštumfiūreriu Petersenu. Abu išsyk pajuto simpatiją vienas kitam. Redekeris papasakojo savo įspūdžius iš Rumunijos. Dviese jie sugalvojo ir išplėtė šį biznį.

Petersenas važinėjo po Prancūziją. Jis pirko, vogė, konfiskavo auksą. SD kurjerio lėktuvais auksas būdavo gabenamas į Berlyną. Čia, Reicho saugumo tarnyboje, jį pasitikdavo „patikimi" darbuotojai. SD kurjerio lėktuvai toliau skraidindavo prancūzišką auksą į Bukareštą. Čia irgi dirbo patikimi žmonės.

Dabar SD darbuotojai už prancūzišką auksą pačiais blogiausiais kursais pirkdavo Reicho kredito kasos bilietus su rumuniškais serijos numeriais. Šie, deklaruoti kaip „slapti vadovybės dokumentai", per Berlyną skrisdavo į Paryžių.

—... Taigi viskas vyko lygiai taip, kaip spėjo bankininkas Fero, — baigė savo pranešimą Tomas Lyvenas. — Tik vokiečiai galėjo organizuoti tokią didžiulę machinaciją. Už taip pigiai įsigytus bilietus Redekeris ir Petersenas ramia sąžine supirkinėjo Prancūziją. Tačiau Petersenas niekuomet iki galo nepasitikėjo Redekeriu. Tai man papasakojo Lili Paž. Todėl jis įsitaisė slaptą prieglobstį. Todėl jis dienorašty aprašė visas operacijas, kuriose dalyvavo Redekeris. Petersenas norėjo laikyti jį savo rankose. — Tomas pakėlė juodąją knygą. — Šiuose puslapiuose gali išvysti ne tik Redekerio pavardę. Čia daug pavardžių. Su šia knyga, ponai, mes galim demaskuoti visą kompaniją.

— Bet paklausykit, Lyvenai, — nervingai suniurzgė Vertė, — ar jums aišku, su kuo mes čia turim reikalą? Su Himlerio svainiu! Su pasiuntiniu. Su aukščiausiais SD pareigūnais. Pats juk sakėte!

— Todėl mūsų tolimesni žingsniai turėtų būt labai gerai apgalvoti, ponas pulkininke! O kur geriau apsvarstyti lemtingus žingsnius, jei ne prie gero valgio? Aš jau paruošiau viską namuose. Po valandos laukiu jūsų tenai.

Ak, kiek daug visko gali įvykti per vieną valandą...

8

Kai po valandos pulkininkas Vertė ir majoras Breneris atvyko į puikią mažytę Tomo Lyveno vilą Bulonės miške, abu buvo išblyškę ir atrodė sutrikę. Majoras, rodės, tuojau pravirks. Pulkininkas Vertė sėdėjo įbedęs žvilgsnį tiesiai prieš save, kai dailioji Nanetė serviravo užkandį.

Tomas palaukė, kol ji išeis ir paklausė:

— Kodėl tokie paniurę, ponai? Gal staiga ėmėt gailėtis „Reichsheinio" svainio, kuriam šitaip nepasisekė?

— Jei tiktai jam būtų nepasisekę, — dusliai tarė Vertė.

— O kam dar? — paklausė Tomas, įsidėdamas burnon gabalėlį meliono.

— Jums, — tarė Vertė.

Kadangi negražu kalbėti pilna burna, Tomas iš pradžių nurijo kąsnį ir tik tada paklausė:

— Pokštaujat truputį?

— Deja, ne, Lyvenai, SD nori sučiupti jus už pakarpos. Jūs juk žinot, kad Breneris turi šiokių tokių ryšių SD, tiesa? Taigi, kai mes išsiskyrėm, jis dar nuėjo į Foš prospektą. Galų gale juk mes atskleidėm Peterseno žmogžudystę Tulūzoj. Taigi jis pasikalbėjo su Vinteriu. Iš pradžių sužinojo vieną dalyką, kuris jį labai nuramino: apie Reicho kredito kasos bilietų aferą Paryžiaus SD neturi nė menkiausio supratimo. Tačiau paskui Vinteris ėmė kalbėti apie jus, ponas Lyvenai.

— Na, ir ką gi jis pasakė?

— Jis pasakė... hm... jis pasakė, kad jūs pagaliau įmerkėt uodegą.

Atsidarė durys.

— Ak, štai ir vėl ateina mūsų meilioji Nanetė, — sušuko Tomas trindamasis delnus, — ir atneša parmezano pjausnius.

Mergina paraudo iki plaukų pašaknų:

— Mesjė Lyvenai, aš prašyti jūsų nesakyti meilioji Nanetė, kai aš nešti indus. Kitaip aš viską paleisti iš rankų ir

Valgant desertą, Tomas Lyvenas planuoja, kaip sutramdyti patį reichsfiūrerį

MELIONO GRIEŽINĖLIAI

Patiekiami šalti kaip ledas gražaus, tvirto meliono griežinėliai, kuriuos kiekvienas svečias pagal skonį apsibarsto druska ir pipirais.

PARMEZANO PJAUSNIAI

Imami vidutinio dydžio kiaulienos pjausniai, geriau šiek tiek riebesni, iš gabalo arčiau kaklo, pamušami ir pasūdomi. Sudedami į gerai sviestu išteptą, plokščią, ugniai atsparią formą, storai apibarstomi tarkuotu parmezano sūriu ir apipilami tiršta rūgščia grietine. Patiekalas kepamas orkaitėje 20–30 min., kol parusvės, patiekiamas formoje kartu su virtomis bulvėmis ir žaliomis salotomis.

ŠOKOLADINIAI BLYNELIAI

Prikepama omletinių blynelių. Tešla jiems užmaišoma mažiausiai 1 val. prieš kepimą. Dubenėlyje iki putų išplakami du tryniai kartu su 3 šaukštais smulkaus cukraus. Stiklinėje pieno ištirpinamos trys plytelės šokolado. Gerai išmaišoma pridėjus truputį vanilinio cukraus ir žiupsnelį druskos. Ant labai silpnos ugnies ši masė maišoma, kol pasidaro tirštas kremas, juo blyneliai aptepami, suvyniojami, apibarstomi stambiu cukrum, tarkuotais migdolais ar pistacijomis ir karšti iškart tiekiami į stalą.

sudaužyti! — Ji patiekė valgį ir tarė Vertei: — Mesjė yra pati žavingiausias vyras visame pasaulyje!

Pulkininkas tylomis linktelėjo ir įsidėjo salotų. Nanetė vėl išėjo. Tomas tarė:

— Ne per daug pipirų pjausniuose? Ne? Gerai. Taigi aš įmerkiau uodegą? O kaip, prašom pasakyti?

Breneris tragišku balsu paklausė:

— Ar jūs pažįstat tokią štabshauptfiūrerę Mylkę?

Tomas paspringo:

— Ar aš pažįstu tą slibiną? Tą pabaisą?

— Na, taigi, — tarė Breneris. — Per Mylkę jūs ir įmerkėt uodegą.

— Ir niekas jums čia nebepadės, Lyvenai, — pasakė Vertė dorodamas pjausnį. — Joks žmogus. Nei aš. Nei Kanaris. Niekas. Pasakokit toliau, Breneri.

Mažasis majoras pasakojo toliau, ką jis dar sužinojo iš Vinterio. Pasirodo, štabshauptfiūrerė Mylkė prieš kokią savaitę pasirodė pas šturmbanfiūrerį Eicherį. Ji pareiškė kitados turėjus nemalonų konfliktą su ponu Lyvenu. Vėliau ji mačiusi jį rugsėjo 21–osios naktį greitojo traukinio į Marselį miegamojo vagono kupė. Kartu su itin gražia ir itin įtartina moteriškos lyties persona. Patikrinus išaiškėjo, kad moteriškos lyties persona turi Paryžiaus abvero pažymėjimą, išduotą madmuazelės Noel pavarde.

— Kvepia degėsiais, ar ne? — paklausė arbeitsfiūrerė ir patarė Eicheriui truputėlį pašniukštinėti...

Eicheris, nekenčiantis Tomo, su malonumu ėmėsi šio reikalo. Jis greit nustatė, kad rugsėjo 22–ąją vokiškas kurjerio lėktuvas nugabeno kažkokią madmuazelę Noel iš Paryžiaus į Marselį. Iš čia ji lėktuvu nuskrido į Lisaboną. Eicheris davė savo žmonėms Lisabonoje atitinkamus nurodymus. Šie ėmė ieškoti ir nustatė, kad madmuazelė Noel rugsėjo 22–ąją atvyko į Lisaboną. Ji vis dar tebegyveno mieste. Tačiau dabar ji vadinosi Ivona Dekamps.

Ivona Dekamps... Kitados Eicheris jau buvo girdėjęs šį vardą. Jis peržiūrėjo ieškomų asmenų sąrašus. Ir staiga jo veidą iškreipė triumfuojantis vypsnys. Ivona Dekamps,

profesoriaus Debiušė asistentė, jau kelios savaitės gestapo ieškoma kaip pavojinga Pasipriešinimo kovotoja. Tomas Lyvenas nugabeno ją į saugią vietą — su vokiečių abvero pažymėjimu!

— Vinteris man papasakojo, kad Eicheris ką tik susisiekė su Berlynu, — tarė Breneris ir perpjovė virtą bulvę peiliu, nors šiaip nevalia to daryti. — Su Himleriu.

— Su pono Redekerio svainiu, — tarė pulkininkas. — O Himleris kreipėsi į Kanarį. Kanaris prieš pusvalandį skambino man. Jis buvo įsiutęs. Jūs žinote, kokie įtempti mūsų ir SD santykiai! O dabar dar visa tai! Man labai gaila, Lyvenai, jūs puikus vyrukas. Tačiau dabar aš tikrai nežinau, ką daryti. SD kaltina jus. Jums gresia karo lauko teismas, čia jau nieko nepadarysi, ir...

— Kodėl? — pasakė Tomas.

— Prašau?

— Aš manau, kad čia dar daug kas liko nepadaryta, ponas Breneri. Perspėju jus, nevalgykit labai daug mėsos. Bus dar ir delikatesas: šokoladiniai blyneliai.

— Neveskit manęs iš proto, Lyvenai! — suriko Vertė. — Baikit ištisai pliurpt apie valgį! Ką čia dar galima padaryti?

— SD nori mane sužlugdyti. Puiku, tuomet mes sužlugdysim poną Redekerį. Kokia šiandien diena? Antradienis? Gerai. Rytoj po pietų aš apsilankysiu pas poną Eicherį ir pamėginsiu sutvarkyti tą nemalonią istoriją su netikru pasu.

— Jūs... Jūs ketinat eiti pas Eicherį?

— Taip, žinoma. Man be galo nemalonu, kad sukėliau ponui Kanariui tiek nepatogumų.

— Tačiau todėl — kodėl jūs norit eiti pas Eicherį?

— Kadangi rytoj — trečiadienis, ponai, — maloniai tarė Tomas, — o sprendžiant iš mano mažos juodos knygelės, trečiadienis — kaip tik toji diena, kai Reicho kredito kasos bilietai atgabenami iš Bukarešto į Berlyną. Po valgio mes dar turėsim sudaryti tikslų laiko planą. Nors, tiesą sakant, mūsų sėkmė ir taip jau garantuota.

9

Nuolankiai šypsodama žavioji juodaplaukė Nanetė pagelbėjo savo ponui apsivilkti kupranugario vilnos paltu. Tomas Lyvenas metė žvilgsnį į savo chronometrą. Buvo 16.30 val. 1943–iųjų rugsėjo 29–oji.

Tomas žvilgtelėjo pro langą.

— Kaip manot, žavusis kūdiki, ar gali dar šiandien pakilti rūkas?

— Ne, mesjė, nemanau.

— Kad tik išliktų taip giedra, — pasakė Tomas. — Tuomet dar šįvakar keli ponai atsidurs už grotų.

— Pardon, mesjė?

— Nieko, nieko, Nanete. Aš kaip tik surengiau nedideles lenktynes. Būtų gerai jas laimėti.

Ir iš tiesų Tomas buvo suruošęs lenktynes — dabar jam reikėjo startuoti. Lavina jau pajudėjo — jis turėjo velniškai saugotis, kad ji ir jo nepasiglemžtų su savimi. Mat kaip tik dabar Tomas ketino traukti į Paryžiaus SD būstinę Foš prospekte, pas šturmbanfiūrerį Eichėrį...

Operacija, kurios pabaigą Tomas vylėsi stebėti kaip nugalėtojas, prasidėjo prieš parą. Apimtas kilnaus noro išgelbėti savo išprotėjusio zonderfiūrerio gyvybę, pulkininkas Vertė išsiuntė ilgiausią telegramą admirolui Kanariui.

Praėjus valandai, žilaplaukis karinio abvero šefas valandą šnekėjosi su Heinrichu Himleriu. Blogas žinias jis perdavė vokiečių policijos ir SS šefui...

— Aš griebsiuos pačių griežčiausių priemonių, — įšėlo Heinrichas Himleris.

Rugsėjo 28–ąją, 18.30 val., pradėjo dirbti ypatinga komisija, kurią sudarė aukšti SS pareigūnai. Trys šios grupės nariai naktį išskrido į Bukareštą per Vieną.

Rugsėjo 29–ąją, 7.15 val., šie trys SS vadai Bukarešto aerouoste suėmė SD kurjerį, kuris kaip tik ketino skristi į Berlyną — unteršarfiūrerį Antoną Linzerį. Savo įspūdingam bagaže jis vežėsi nemažai „slaptų vadovybės krovinių“ , kurie dabar buvo patikrinti. Surasta Rumunijai skirtų

Reicho kredito kasos bilietų už du su puse milijono markių.

08.30 val. trys SS karininkai apsilankė Bukarešto SD patalpose, nekrintančiam į akis Vokietijos pasiuntinybės pastato fligely, pagrindinėje Pergalės gatvėje. Čia buvo surasti ir konfiskuoti dideli prancūziškų aukso luidorų ir Reicho kredito kasos bilietų kiekiai. Buvo suimti du asmenys.

Rugsėjo 29-ąją, 13.50 val., kurjerio lėktuvas, pakilęs Bukarešte, nusileido Berlyno Štakeno aerouoste. Ypatingosios komisijos nariai suėmė unterštturmfiūrerį Valterį Hansmaną, kuris regimai susijaudinęs klausinėjo lėktuvo įgulą apie kurjerį iš Bukarešto. Po trumpos apklausos Hansmanas praskydo ir prisipažino dalyvavęs Reicho kredito kasos bilietų aferoj. Jis įvardijo keturis aukštus SD pareigūnus Berlyne, taip pat įsipainiojusius į šią aferą. 14.00 val. ši ketveriukė jau sėdėjo už grotų...

— Tuomet mes galim ramiai papietauti, — Paryžiuje pasakė Tomas Lyvenas pulkininkui Vertei. Jie stovėjo prie telegrafo aparato, per kurį admirolas kas valandą informuodavo pulkininką.

— Jūs gimėt po laiminga žvaigžde, senas sukčiau, — išsišiepęs pasakė Vertė.

— Jūsų žodžiai — Dievui į ausį, — Tomas pabeldė į medį. — Kada išskrido tie ponai, kurie čia ketina teisti ir keršyti?

— Prieš pusvalandį. SS teisėjas ir du karo lauko teismo tarėjai. 16.30–17.00 val. turėtų nusileisti čia.

16.30 val. Tomas Lyvenas, padedamas žaviosios Nanetės, apsivilko kupranugario vilnos paltu ir, išėjęs į gatvę, pagalvojo: „Viešpatie, padaryk taip, kad nepakiltų rūkas. Mat jam pakilus negalės nusileisti trys mano teisėjai. Ir mano kerštas tiems kraugeriams iš Foš prospekto nebus visiškas. Šunys, jie sykį manęs vos neuždaužė...“

SD vadovai Foš prospekte pasitiko Tomą, nutaisę rimtus ir griežtus veidus. Jis iškart pastebėjo: „Jie nė nenutuokia, kas jų laukia. „Reichsheinis“ neįspėjo“.

Raudonveidis šturmbanfiūreris Eicheris ir išblyškęs jo adjutantas Fricas Vinteris kalbėjo su Tomu oriai ir santūriai. Jie laikėsi panašiai kaip kai kurie generolai, karo lauko teismo tarėjai ir karininkai, kurie paskutiniais karo metais dažnai dėl menkiausių priežasčių bausdavo vokiečių kareivius mirtimi. Prieš egzekuciją jie oriai ir santūriai išaiškindavo aukai, kodėl buvo neišvengiama nuteisti ją myriop.

Šios rūšies frazes ponai Eicheris ir Vinteris dabar kaip tik žarstė ir Tomui, vilkinčiam pilku kostiumu (balti marškiniai, juodas kaklaraištis, juodi batai ir kojinės), sėdinčiam priešais juos, užsimetus koją ant kojos.

Eicheris:

— Matot, Lyvenai, asmeniškai prieš jus mes nieko neturime. Priešingai! Man patinka tai, kad jums užteko drąsos čionai ateiti. Tačiau dabar kalbama apie Reichą, apie visuomenę...

Vinteris:

— Vaipykitės, vaipykitės ir toliau, Lyvenai. Karo lauko teisme jums dings šita šypsenėlė.

Eicheris:

— Teisėta yra tai, kas naudinga vokiečių Reichui. Neteisėta — tai, kas jam kenkia. Jūs pakenkėt savo tautai. Aš noriu, kad jūs tai suprastumėt...

— Ar galiu duoti klausimą? — mandagiai nusilenkęs pasakė Tomas. — Ar dabar iš tiesų dešimt minučių po penkių, ar mano laikrodis vėluoja?

Eicherio žvilgsnyje galėjai įskaityti neapykantos persunktą nuostabą:

— Kodėl jūs negalėjot likti padorus žmogus ir pereiti pas mus? Šiandien gal jau būtumėt šturmbanfiūreris. Jūsų laikrodis rodo teisingai.

Tomas atsistojo, nužingsniavo prie lango, pažvelgė žemyn, į rudenišką sodą, paskui aukštyn, į rudenišką dangų. Rūko — nė pėdsakų!

— Papasakokit, kaip jums pavyko atskleisti mano intrigas, mieli ponai, — pasakė Tomas Lyvenas.

Šturmbanfiūreris Eicheris ir jo adjutantas be galo patenkinti savimi papasakojo, kaip štabshauptfiūrerei Mylkei padedant jiems pavyko išsiaiškinti, kad Tomas Lyvenas, pasinaudojęs abvero pažymėjimu, kaip vokiečių agentę išgabeno Lisabonon pavojingą Pasipriešinimo kovotoją Ivoną Dekamps.

Tomas palankiai jų klausėsi ir netrukus vėl žvilgtelėjo į laikrodį.

Eicheris sukrizeno:

— Savitvarda iki pat galo, ar ne? Tai man patinka, labai patinka.

Vinteris:

— Jūsų kaltės įrodymai dabar guli ant SS reichsfiūrerio stalo. Per artimiausias tris dienas jūs atsidursit karo lauko teisme.

Eicheris:

— Ir dabar jums jau niekas nepadės. Nei pulkininkas Vertė. Nei admirolas Kanaris. Niekas!

Tomas vėl pažvelgė į laikrodį. Nuo laiptų į kambarį atsklido prislopintas šurmulys: balsai, įsakymai, batų kaukšėjimas. Tomas juto, kaip jo širdis ima plakti greičiau.

Jis tarė:

— Tikiuosi, ponai suteiks man malonumą, dalyvaudami mane nuteisiant.

Dabar sukluso ir Eicheris:

— Kas ten vyksta?

Trenksmingai atsivėrė durys. Pasirodė išsigandęs pasiuntinys, atidavė pagarbą ir pranešė užkimusiu balsu:

— Trys ponai iš Berlyno, šturmbanfiūreri, itin skubu... Vyriausios reicho saugumo valdybos ypatingoji komisija...

Na, pagaliau, pamanė Tomas. Paskutinį kartą tądien jis pažvelgė pro langą į dangų. Ačiū tau, Visagali!

Eicheris ir Vinteris sustingo it suparalyžiuoti. Eicheris sumikčiojo:

— Yp... yp... ypatingoji komisija?

O jie jau žengė pro duris. SS teisėjas, turintis grupenfiūrerio laipsnį, vilkėjo juodą uniforma, avėjo juodais au-

liniais. Jo įšvaizda kėlė baimę kiekvienam. Abu karo lauko teismo tarėjai buvo mažesni, su akiniais ir pasisveikino kariškai.

SS teisėjas pakėlė ranką vadinamajam vokiškam pasisveikinimui. Jo balsas nuskambėjo it botago kirtis:

— *Heil Hitler!* Šturmbanfiūreris Eicheris? Malonu. Tuojau pat jums viską paaiškinsiu. Jūsų pavardė?

— Unteršturmfiūreris Vinteris...

— O jūs?

Eicheris šiek tiek atsigavo:

— Tai tik lankytojas. Galit dabar eiti, ponas Lyvenai...

SS teisėjas sukluso:

— Zonderfiūreris Tomas Lyvenas?

— Tikra tiesa, — tarė mūsų bičiulis.

— Aš prašau likti jus čia.

Eicheris pralemeno:

— Tačiau kodėl?..

— Šturmbanfiūreri, pakvieskit oberšturmfiūrerį Redekerį į šį kambarį. Tačiau nė vieno įspėjamojo žodžio, supratot?

Heinricho Himlerio svainis netrukus pasirodė, jo plonos lūpos šypsojo. Šypsena sustingo, kai jis išvydo lankytojus.

SS teisėjas pasakė Vinteriui:

— Apieškokit, ar šis žmogus neturi ginklų.

Vinteris be žodžių pakluso.

Redekeris ėmė gaudyti orą, susvyravo ir sunkiai drėbėsi į kėslą.

SS teisėjas su pasibjaurėjimu, iš aukšto pažiūrėjo į jį:

— Oberšturmfiūreri, jūs suimtas.

Kūkčiojimas supurtė „Reichsheinio" svainį, išblyškęs Vinteris sunkiai nurijo seilę.

Staiga Eicheris suklykė užsikirsdamas:

— Bet už ką?

Juodasis milžinas lediniu balsu atsakė:

— Oberšturmfiūreris įsipainiojęs į milijoninę aferą su Reicho kredito kasos bilietais. Kartu su Tulūzoj nušautu unteršturmfiūreriu Petersenu jis pačiu šlykščiausiu ir nie-

kingiausiu būdu apgaudinėjo Reichą. Tyrimas nustatys, kas dar iš Paryžiaus SD yra įsipainiojęs į šį reikalą...

Eicheris įsispoksojo į teisėją:

— Aš nesuprantu nė žodžio. Kas iškėlė šiuos baisingus kaltinimus?

Juodasis teisėjas pasakė jam kas. Eicherio apatinis žandikaulis atvipo. Stiklinėmis akimis jis spoksojo į Tomą Lyveną ir vogravo:

— Jūs... jūs... jūs...

Tai, kas atsitiko paskui, tik per plauką neišvedė iš proto šturmbanfiūrerio Eicherio: SS teisėjas žengė prie Tomo Lyveno, paspaudė jam ranką ir ištarė šiuos žodžius:

— Zonderfiūreri, SS reichsfiūrerio vardu reiškiu jums padėką.

— Neverta, — kukliai pasakė Tomas. — Mielai pasitarnavau.

— SS reichsfiūreris liepė jums perduoti, kad jis neseniai kalbėjo su admirolu Kanariu. Jūs nebūsit baudžiamas dėl to reikalo.

— Ponas Himleris labai malonus, — tarė Tomas Lyvenas.

10

Tiriant Reicho kredito kasos bilietų aferą buvo suimti 23 asmenys. Tarp suimtųjų buvo tik du prancūzai ir trys rumunai.

Teismo procesas vyko už uždarų durų. Du prancūzai, vienas rumunas ir unterštumfiūreris Hansmanas buvo nuteisti mirties bausme, kiti kaltinamieji gavo daug metų kalėjimo.

Oberštumfiūreris Redekeris gavo aštuonerius metus. Tačiau greit Heinrichas Himleris pademonstravo savo šeimyniška būdą: tiktai pusmetį praleido už grotų oberštumfiūreris Redekeris. Paskui asmenišku SS reichsfiūrerio nurodymu jis buvo paleistas ir iškviestas į Berlyną. Čia Re-

dekeris gavo tarnybą, kur ir dirbo iki pat karo pabaigos. Jis liko gyvas ir sveikas. Šiandien Redekeris — garsus vienos nacionalistų partijos šiaurės Vokietijoje veikėjas.

11

1943–iųjų spalio 13–ąją Italija paskelbė Vokietijai karą. Lapkričio 6–ąją rusai užėmė Kijevą.

Tą žiemą dar labiau suaktyvėjo Pasipriešinimo judėjimas Prancūzijoje. Tiesiog bežiūrint iš vokiečių tarnybų rankų slydo padėties kontrolė. Su niūriu humoru Tomas Lyvenas ir jo draugai „Liutecijos" viešbutyje stebėjo, kaip keičiasi prancūzų spekuliantų ir kurtizanių laikysena. Jei iki tol jie bendradarbiaudavo su vokiečiais, tai dabar skubėjo įrodyti savo patriotizmą. Patys seniausi padugnių pasaulio atstovai staiga pajuto meilės tėvynei antplūdį ir suskato siūlyti Pasipriešinimui savo „specialias paslaugas". Už tai jie jau dabar gaudavo „atleidžiamuosius raštus" tiems netikrumo kupiniems laikams, kurie greitai artinosi. Turtingiausios miesto kokotės Pasipriešinimo naudai deponuodavo taip sunkiai įgytas brangenybes.

Okupantai ir okupuotieji gyveno tarsi karščiuodami. Auksas, padorumas ir dorovė vis labiau prarado savo vertę. Gyvenimas vis labiau panėšėjo į šokį ant bedugnės krašto. Naujieji turtuoliai pačiais absurdiškiausiais būdais švaistė prisigrobtus turtus. Vis bjauresnes ir bjauresnes machinacijas darė sukčiai — tiek vokiečiai, tiek prancūzai.

Abveras turėjo darbo iki kaklo. Iš visų tų bylų, kurias Tomas ištyrė per tris žiemos mėnesius, paminėsim tik keturias:

1. Panašiai tuo metu, kai Ruzveltas, Stalinas ir Čerčilis susitiko Teherano konferencijoje, Tomui Lyvenui pavyko įrodyti, kad toksai Verneris Lamas, asmeninis Hermano Geringo draugas, yra sukčius.

Šiam Lamui kilo puiki idėja nešvarias machinacijas apgaubti ekonominės politikos skraiste. Per vadinamąjį „kilimų kartelį" Anglija jau daug metų valdė pasaulinę

rinką. Ponas Lyvenas paaiškino savo draugužiui reichsmaršalui:

— Aš sužlugdysiu anglams tą jų kartelį!

Tai patiko Geringui. Jis leido Lamui atgabenti iš Olandijos į Paryžių apie 6000 kilimų. Dauguma šių kilimų anksčiau priklausė žydams. Lamas juos konfiskavo arba pavogė. Dabar jis įsirengė Eliziejaus laukuose gražią krautuvę ir ėmė pardavinėti kilimus. Tačiau jis ir toliau vogė ir konfiskavo turtus Prancūzijoje. Nė vienas žmogus neišdrįso patraukti atsakomybėn Geringo draugo.

Nė vienas?

Kartu su pulkininku Verte ir mažuoju majoru Breneriu Tomas Lyvenas pakišo jauką „kilimų Lamui". Tomas nurodė jam vienos vilos Paryžiaus priemiestyje adresą. Vila priklausė žydui, joje buvo puikių Smirnos ir persiškų kilimų.

Vila iš tiesų priklausė žydui — tačiau Pietų Amerikos žydui. Šito Lamas nežinojo. Jis liepė konfiskuoti kilimus — ir tai buvo jo lemtinga klaida.

Pietų Amerikos pasiuntinybė skubiai pareiškė protestą diplomatinio korpuso seniūnui — švedų generaliniam konsului Nordlingui. Šis apsilankė pas Prancūzijos karinį administratorių — generolą Karlą Heinrichą fon Štiulpnagelį.

Skandalas taip įaudrino neutralių šalių diplomatus Paryžiuje, kad net Geringas nebedrįso užstoti savo draugo. Ponas Lamas prarado visą savo turtą ir sėdo į kalėjimą...

2. Panašiai Tomas Lyvenas pasielgė ir su profesoriais Dynstagu bei Landvendu. Tai įvyko 1943–iųjų gruodį, prieš pat Kalėdas, kaip tik tuo metu britai prie Norvegijos krantų nuskandino vokiečių karo laivą „Scharnhorst". Profesoriai žvitriojo reichsmaršalo pavedimu Prancūzijoje supirkinėjo meno kūrinius bei paveikslus, mokėdami netikrais frankų banknotais, kurie buvo gaminami netoli nuo Štutgarto.

Tomas Lyvenas surado nepaneigiamą įrodymą, kad keturi paveikslai, kuriuos profesoriai nupirko Paryžiuje — buvusi šveicarų diplomato Egono Troimerio nuosavybė. Visai neseniai šie paveikslai buvo iš jo pavogti.

Ir vėl įsikišo Prancūzijos karinis administratorius. Skandalas įgavo tokį mastą, kad Geringą išsikvietė pats Hitleris.

Ak, kad kiek būtume pamiršę linksmąją dalį: profesionalūs įsilaužėliai, pavogę paveikslus iš Egono Troimerio buto ir pardavę juos abiem profesoriams, buvo seni Tomo Lyveno draugužiai. Jis gerai užmokėjo jiems už šią užsakytą vagystę. Policija neaptiko vagišių pėdsakų...

3. 1944–ųjų sausio 4–ąją rusai peržengė senąją Lenkijos sieną. Sausio 22–ąją Italijoj, prie Andzijaus, sąjunginiukų daliniai smogė vokiečiams į nugarą. Panašiai tuo metu įvyko „Lyveno citrinų afera".

Metų pradžioje mūsų bičiulis gavo signalą iš Bordo. Signalą atsiuntė senis seifų specialistas, kurį Tomas pažinojo kaip Šantalės Tesjė gaujos narį dar iš Marselio laikų. Su klaidom parašyta, su klaidom išversta ant prasto popieriaus skiautės žinutė atrodė štai taip:

Mielas drauge! Čia ira uoste vienas sandėlis, kurį saugo vokiečių karo laivinas. Ten guli 420 tonų cigaretinio popieriaus, paruošto išsiuntimui. Kadangi Amerika istojo į kara, to popieriaus taip ir nebeišsiuntė. Tai, mielas drauge, ploniausias šifono popierius, rinkos kaina 10 šveicariškų frankų už kilogramą. Taigi baisūs pinigai. SD sužinojo apie ši sandėly ir nori ji konfiskuoti. Kaip „priešo nuosavybę". Todėl skubėk, mielas drauge.

Tomas Lyvenas paskubėjo. Jis žinojo — tai, ką konfiskuoja SD, atneša naudą tik vienam, kitam, bet ne daugeliui. Jis nuvyko į Bordo. Šaunusis majoras Breneris čia pažinojo vieną karo laivyno kapitoną leitenantą. Su juo Tomas išsyk surado bendrą kalbą.

Po paveikslų aferos Tomas susidraugavo su šveicarų diplomatu Egonu Troimeriu. Per Troimerį Tomas iškart galėjo pasiūlyti kapitonui leitenantui žmogų Bazelyje, kuris norėjo ir galėjo nupirkti amerikietišką šifono popierių už 760 000 Šveicarijos frankų.

Prieš tokią sumą kapituliavo net ir vokiečių karo laivynas. Ir tuo metu, kai ant traukinių kabodavo žmonių kekės, kai neužtekdavo vagonų armijai pervežti, 420 tonų amerikietiško cigaretinio popieriaus, supakuoto dėžėse su vermachto važtaraščiais, keliavo per visą Prancūziją į Šveicariją. Tikslas: Bazelis, Vokiečių stotis.

Kad naktį tie vagonai iš Vokiečių stoties būtų nustumti į Šveicarų stotį, irgi pasirūpino Tomas Lyvenas. 760 000 frankų! Čia ir silpniausias vyras būtų tapęs stipruoliu! Vokiečių karo laivynui iš viso šio reikalo buvo didžiausia nauda: už 760 000 šveicariškų frankų Ispanijoj buvo nupirkta vitaminingų citrinų skorbuto kamuojamom vokiečių laivų, ypač povandeninių, įguloms. Tomas Lyvenas, kaip premiją ir komisinius, gavo 30 000 reichsmarkių.

4. 1944–ųjų kovo 19–ąją rusų daliniai pasiekė Rumunijos sieną. Tą pačią dieną Tomas Lyvenas, lydimas pulkininko Vertės ir majoro Brenerio, pasirodė Puatjė mieste. Tokia Šarlota Renjė, nauja Paryžiaus abvero agentė, atsiuntė jiems pavojaus signalą.

Šarlota Renjė, 40–ties metų šviesiaplaukė putlia krūtine, ne itin patraukli ir labai nervinga, paskutiniu metu buvo laikoma pačiu sėkmingiausiu Paryžiaus abvero atradimu šiame regione. Mažajam majorui Breneriui pavyko užverbuoti vienišą prancūzų rašytoją dirbti abverui. Jos sensacingi pranešimai beveik kasdien sukeldavo šurmulį „Liutecijos“ viešbutyje.

Paskutinis Šarlotos Renjė pranešimas bylojo, kad Puatjė apylinkėse ėmė veikti nauja aktyvi Pasipriešinimo grupė. Gavęs šią žinią abveras organizavo plataus masto baudžiamąją operaciją.

Daugiau kaip du šimtai prancūzų buvo suimti, juos tardė dieną naktį. O paskui staiga tie daugiau nei du šimtai prancūzų buvo paleisti...

Zonderfiūreriui Lyvenui per tą laiką pavyko įrodyti, kad majoras Breneris neužverbavo šviesiaplaukės Šarlotos — superagentės. Zonderfiūreris Lyvenas nustatė, kad šviesiaplaukę Šarlotą tik prieš pusę metų paleido iš beprotnamio.

Gydytojai apibūdino ją kaip nepavojingą. Tačiau ji vis dar buvo neveiksni. Ir vis dar — savaime suprantama — išprotėjusi...

12

1944-ųjų kovo 12-ąją vienas prancūzas komersantas pakvietė Tomą į didelį pobūvį. Šiam pobūvy Tomas smarkiai nuobodžiavo iki to momento, kol pasirodė jauna moteris žalia vakarine suknele. Staiga pobūvis jam pasidarė be galo įdomus!

Damai žalia suknele buvo kokie dvidešimt aštuoneri metai. Šviesius plaukus buvo susišukavusi aukštyn. Akys — rudos kaip kaštonas. Ji buvo panaši į aktorę Greisę Keli.

— Kas ji tokia? — iškart paklausė šeimininką Tomas. Šis pasakė jam, kas tokia ši moteris.

Vera, princesė fon C. — taip pavadinsim šią damą. Ji ir dabar dar gyvena, ir mes visi ją mylime. Todėl nutylėsime jos pavardę.

— Senos kaip pasaulis vokiečių aristokratų šakos, — pasakojo Tomui Lyvenui komersantas. — Susigiminiavusi su kunigaikščių namais visame pasaulyje. Su senuoju Vilhelmu, su Vindzorais, Paryžiaus grafu, su... vienas Dievas težino!

— Gal būsite toks malonus ir pristatysite mane? — paklausė Tomas. Namų šeimininkas buvo malonus.

Tačiau princesė draugiškumu nespinduliavo. Tokio atsainumo, šaltumo ir puikybės Tomui dar nebuvo tekę sutikti!

Jis spiečiais kibirkščiavo žavesį. Princesė žiūrėjo kiaurai per jį, mechaniškai šypsojosi, o po paties geriausio jo pokšto paklausė:

— Ką jūs dabar sakėt, ponas... Lyvenai?

Toks elgesys pakuteno mūsų bičiuliui savimeilę. Ši ypata jam patiko! Į jos aristokratišką kilmę Tomui buvo nusispjaut. Jis neturėjo snobiškų ambicijų. Jam nereikėjo princesės privačiai kolekcijai. Ne, tai buvo moteris... Tokia moteris be galo jam patiko!

Taigi Tomas stengėsi toliau. Galbūt jie galėtų dar kada nors pasimatyti, klausė jis. Nueiti į operą — pavalgyti...

— Aš pats gaminu. Sako, kad esu gabus. Gal galiu pagaminti jums pietus? Rytoj, pavyzdžiui?

— Deja, tai neįmanoma. Šią savaitę aš kiekvieną vakarą būsiu pas poną Lakulaitą. Ar pažįstate jį?

— Lakulaitą? — Kažkur Tomas jau buvo girdėjęs šią pavardę. Kur? — Ne, aš jo nepažįstu, to laimės kūdikio, kuriam jūs skiriate tiek daug laiko.

Galiausiai mūsų bičiulis pasidavė. Nėra prasmės. Paprasčiausiai nėra prasmės. Supykęs jis vienas pirmųjų išėjo iš pobūvio.

Po dviejų dienų atsainioji princesė netikėtai paskambino jam į namus. Ji paprašė Tomą atleisti jai tokį nedraugišką elgesį. Jam išėjus, esą ji paklausinėjo pobūvio šeimininką ir sužinojo, kad Tomas kilęs iš Berlyno ir turįs Paryžiuje nedidelį banką. Šeimininkas pažinojo Tomą tik kaip bankininką. Niekas Paryžiuje, be tiesiogiai su juo susijusių asmenų, nežinojo nieko apie agento Tomo Lyveno veiklą...

— ... aš juk pasakojau jums apie poną Lakulaitą, — girdėjo Tomas suokiant princesę. — Įsivaizduokit — jis irgi berlynietis! Tai yra: *gimęs* jis Karaliaučiuje... Jūs sakėt man, kad esat puikus virėjas, ir čia jam kilo tokia linksma mintis: jis įsigeidė Karaliaučiaus kukulių... Čia niekas nemoka jų gaminti... Ateikit rytoj pas mus, aš turėjau omeny, pas poną Lakulaitą...

Mūsų bičiulis sutiko. O paskui ėmė mąstyti.

Lakulaitas... Lakulaitas... Iš kur aš žinau šią pavardę? Tomas paklausė pulkininką Vertę. Informacija, kurią jis gavo iš pulkininko, jo nepatenkino:

Oskaras Lakulaitas buvo „Intercommerciale SA“ (IC) Paryžiuje savininkas. Ši firma iš „Įgaliotinio transporto priemonių reikalams“ (IIP) buvo gavusi užsakymą supirkti panaudotus automobilius vermachto reikalams. Lakulaito darbu jo užsakovai buvo visiškai patenkinti. Stropus žmogus. Turėjo garažą Berlyne. O dabar jis turėjo pinigų. Daug pinigų...

Lakulaitas... Lakulaitas... Iš kur vis dėlto Tomas žinojo šią pavardę?

Lakulaitas gyveno rūmuose šalia Pereiros bulvaro. Duris atidarė livrėjuotas tarnas. Jis nuvedė Tomą į holą, kuris buvo panašus į perpildytą antikvariatą. Ant sienų paveikslas lietė paveikslą. Kilimas dengė kilimą. Tomui pritrūko oro.

Tarnas nuvedė Tomą į biblioteką. Čia sėdėjo namų šeimininkas ir kalbėjosi telefonu. Šis žmogus iš pirmo žvilgsnio sukėlė Tomui antipatiją. Labai aukštas, labai storas. Kokių keturiasdešimties metų amžiaus. Apvalus kiaušas. Žema kakta. Trumpi, balsvi plaukai, sulaižyti briliantinu. Pavandenijusios, dygios akutės. Virš moteriškų lūpų šviesūs ūseliai...

Jis nesiteikė baigti pokalbio įėjus Tomui. Tik mostelėjo atsisėsti. Išraudęs kaip burokas Lakulaitas kriokė į ragelį:

— Dabar aš štai ką jums pasakysiu, Noineri, man nusispjaut, ar jūsų žmona serga! Na... na na, neteisybė! Jūs pavogėt! Taip, aš tai laikau vagyste! Aš įspėju jus, Noineri, neveskit manęs iš kantrybės, aš išgrūsiu jus į frontą! Ką? Netinkamas! Tai juokinga! O dabar viskas. Jūs atleistas, nedelsiant!

Lakulaitas sviedė ragelį ir atsistojo kretėdamas iš juoko:

— Laba diena, ponas Lyvenai. Malonu. Tai buvo vienas iš mano buhalterių. Turėjau jį išgrūsti. Vaikinas tapo įžūliu. Šito juk negalima toleruoti, ar ne? — su apsimestiniu nuoširdumu jis paplojo Tomui per pečius. — Na, senasis Šprė atėnieti, iš pradžių pakelsim po vieną, o tuomet aš palydėsiu jus į virtuvę. Princesė tuojau atvyks. Mano žmona kuičiasi su savo tualetais — kaip visada.

Tomas pastebėjo, kad į dešreles panašius Lakulaito pirštus puošia trys žiedai su briliantais. Šis ponas jam vis mažiau patiko...

Virtuvė buvo didelė, tarsi vidutinio viešbučio. Tomui į pagalbą atėjo virėja, virėjas ir dvi tarnaitės. Lakulaitas viską stebėjo ir stiklinėmis maukė konjaką.

Kiek vėliau virtuvėje pasirodė princesė fon C. Ji vilkėjo raudona vakarine suknele su gilia iškirpte. Ir jeigu per pir-

MENIU

Įdarytos artišokų apačios
Karaliaučiaus kukuliai
Ananasų sausainiai

Paryžius,
1944-ųjų kovo 26-oji

Valgydama Rytprūsių patiekalą viena princesė keistai elgiasi...

ĮDARYTOS ARTIŠOKŲ APAČIOS

Kokios aštuonios artišokų apačios – jas galima nusipirkti konservuotas stiklainiuose ar skardinėse – išdėliojamos ant padėklo ir apšlakstomos citrinų sultimis. Apdėliojamos 50 g juodųjų alyvuogių be kauliukų, 2 raudonųjų pipirų ankščių ir kietai virtų kiaušinių griežinėliais. Iš citrinų sulčių, aliejaus, labai smulkiai kapotų svogūnų ir petražolių sumaišomas padažas ir juo apipilami įdaryti artišokai, padėklas papuošiamas petražolėmis.

KARALIAUČIAUS KUKULIAI

1 svaras veršienos ir 1 svaras kiaulienos sumalama mėsmale ir sumaišoma su išmirkyta, nuspausta bandele, 2 kiaušiniais bei smulkiai sukapotais, pakepintais svogūnais. Masė paskaninama druska, pipirais, ančiuvių pasta, ir šlapiomis rankomis iš jos formuojami vidutinio dydžio apvalūs kukuliai, svieste vos pakepinama truputis miltų, įpilama mėsos sultinio, taurė baltojo vyno ir gerokai paverdama. Šiame skystyje troškinami kukuliai. Išvirę kukuliai išgriebiami, ir skystis, kuriame jie virė, užbaromas dviem grietinėje išplaktais tryniais, 1 šaukštu kaparių, šiek tiek druskos, pipirų, šliūkštelima citrinos sulčių, ir šiame padaže kukuliai pašildomi, tačiau neužverdami.

ANANASŲ SAUSAINIAI

Šviežio ar konservuoto ananaso riekelės perpjaunamos per pusę. Iš 1/8 ltr pieno, 125 g miltų, 2 kiaušinių, trupučio druskos ir šlakelio romo užmaišoma tirštoka tešla. Į ją mirkomi ananaso gabalėliai ir verdami karštuose riebaluose, kol gražiai pagels. Nuvarvinami riebalai, ir sausainiai tiekiami į stalą, apibarstyti cukrumi.

mąjį susitikimą princesė elgėsi atsainiai, tai dabar buvo perdėtai meili. Su bloga nuojauta širdyje Tomas dėjo kukulius į subtilų padažą.

Tačiau iš tikrųjų nemalonu pasidarė tuomet, kai jis valgomajame susipažino su ponia Lakulait. Olga Lakulait atrodė išsekinta. Bekraujis veidas. Gelsvai dažyti plaukai, užgesęs žvilgsnis. O jai dar nebuvo nė keturiasdešimties...

O Dieve, pamanė Tomas, vargšė moteris. Nejaugi princesė — šio taukų kalno meilužė? Matyt. O kodėl aš čionai atėjau? Šlykštu.

Vakaras darėsi vis šlykštesnis. Olga Lakulait neištarė nė žodžio. Ji negėrė ir, rodos, nesuvalgė nė vieno kukulio. Staiga per blyškų jos veidą paplūdo ašaros.

— Geriau vėl eik į viršų, Olga, — trumpai ir šiurkščiai drėbė Lakulaitas.

Olga Lakulait atsistojo ir išėjo.

— Dar kukuliuką, ponas Lyvenai? — paklausė širdingasis sutuoktinis.

Princesė Tomui spindulingai nusišypsojo, ir jis staiga pasijuto netekęs apetito, visiškai netekęs.

Pavalgę visi nuėjo į biblioteką. Čia, prie kavos ir prancūziško konjako, storulis pagaliau išleido katę iš maišo.

— Štai, žiūrėkit, Lyvenai. Jūs berlynietis ir aš berlynietis. Jūs turit banką, aš turiu stambų verslą. Laikai dabar sušikti. Neapgaudinėkim savęs: vežimas tvirtai įstrigo mėšle. Greitai apvirs. Reikia galvoti apie ateitį. Aš teisus?

— Aš nesuprantu, apie ką jūs kalbat, ponas Lakulaitai, — šaltai tarė Tomas.

Storulis žvygaudamas nusijuokė:

— Aišku, jūs žinot! Kas gi kitas, jei ne jūs? Jūsų pinigai juk irgi jau Šveicarijoje!

Lakulaitas dabar kalbėjo be užuolankų: jis ir jo draugai valdo nemažą turtą Prancūzijoje. Jeigu Tomui pavyktų, pasinaudojus savo ryšiais, pervesti šį turtą į Šveicariją, jis irgi neliktų nuskriaustas.

— Jums irgi tektų riebus kąsnis, Lyvenai!

Tomui šito jau buvo gana. Jis atsistojo:

— Bijau, kad jūs būsit išsirinkęs ne tą žmogų, ponas Lakulaitai. Tokiais dalykais aš neužsiimu.

Dabar įsikišo princesė. Ji stojo Lakulaito pusėn. Tai buvo paskutinis lašas Tomo kantrybės taurėj. Ir kaip tai ypatai negėda! Draugauja su vedusiu vyru — ir dar su tokiu! Tfu, velnias!

— Ponas Lyvenai, galbūt šis reikalas ims labiau jums patikti, jei sužinosit, kas yra pono Lakulaito draugai...

— Gal girdėjot apie tokį Geringą? — sukriuksėjo storulis. — Bormaną? Himlerį? Rozenbergą? Sakau jums, čia milijonai — taip pat ir jūsų daliai!

— Aš neparsiduodu.

— Ak, nesąmonė, žmogau! Kiekvienas parsiduoda, viskas priklauso tiktai nuo kainos!

To jau buvo per daug. Tomas greit atsisveikino. Jis virte virė iš pykčio. Ta riebi kiaulė! Aš dabar juo kaip reikiant užsiimsiu. Jam ant kaktos parašyta, kad jis sukčius...

Kai Tomas rūbinėj ieškojo savo palto, lyg iš po žemės staiga išniro princesė:

— Aš irgi einu. Galit palydėti mane iki namų. Aš gyvenu netoliese.

Tomas be žodžių nusilenkė. Jis buvo taip įsiutęs, kad negalėjo kalbėti. Gatvėje jis irgi tylėjo. Tarsi liežuvį prarijęs Tomas palydėjo moterį iki pat jos namo durų. Ji atrakino jas. Paskui atsirėmė į sieną.

— Taigi, kas yra, Tomi? — paklausė ši keista vokiečių aristokratijos atžala. Jos balsas buvo kimus ir prarūkytas.

Tomas spoksojo į princesę.

— Pr... prašau?

— Na, pirmyn, pabučiuok mane... Ko lauki? — Ji čiupo jį už alkūnių, prisitraukė, apsivijo rankomis kaklą ir aistringai pabučiavo.

— Aš noriu, kad tu mane mylėtum, — sukuždėjo princesė. Ji vėl pabučiavo Tomą ir ištarė balsiai keletą sakinių, kurių, deja, mes čia negalim pateikti.

Jūs Hohencolerniai, ak! Jūs Vindzorai, Auerspergsai, Kolonos! Brangusis Paryžiaus grafe! Jūsų garsių giminių

labui mes nutylėsim, ką pasakė įžūli mėlyno kraujo šviesiaplaukė — jūsų labui ir atsižvelgdami į tarptautinę knygų cenzūrą.

Tuo metu, kai Tomas girdėjo princesę Verą C. sakant tokius bjaurius žodžius, jo galvoje tarsi žaibas praskriejo mintis.

Lakulaitas!!!

Jis pagaliau prisiminė, kur girdėjęs šią pavardę. Nužudyto unterštumfiūrerio Peterseno juodoje užrašų knygelėje buvo ši pavardė! Ten buvo daug pavardžių, aferistas užrašinėjo visus, susijusius su nešvariomis jo machinacijomis.

Lakulaitas... Aiškiai, visai aiškiai Tomas prisiminė ranka užrašytą pavardę. Su trimis šauktukais greta. O apačioje — antrojo vardo santrumpą V.f.C. Ir klaustuką šalia...

13

Šiaip jau Tomas mėgo būti suvedžiojamas ir mielai vaidindavo „mažą mergaitę“. Bet šiandien? Kad ir kokia žavinga būtų buvusi ši mėlyno kraujo šviesiaplaukė būtybė, antra vertus, princesė atrodė paslaptinga ir įtartina. Be to, ši dama turėjo per daug šlykščius pažįstamus.

Ir todėl jis mandagiai, tačiau ryžtingai nuėmė Veros rankas sau nuo kaklo ir nusilenkdamas tarė:

— Tikrai žavus vakaras. Gal dabar galėčiau atsisveikinti, brangioji princese?

Įžūliosios gražuolės akys susiaurėjo.

Gerbiamas skaitytojau! Įsivaizduokit iki baltumo suerzintą gundomai gražią blondinę! Jau? Puiku. Tuomet vaizduotėje jūs matote lygiai tai, ką Tomas Lyvenas matė tikrovėje.

Pašėlusi mergina iškošė pro dantis:

— Tu, matyt, iš proto išsikraustei, Tomi — a? Tu juk negali palikti manęs vienos šitokios...

Tomas darsyk nusilenkė:

— Man regis, gerbiamoji princese, jūs nuoširdžiai draugaujat su ponu Lakulaitu. Aš nenoriu kliudyti šiems ryšiams. Tokiems harmoningiems, dorovingiems santykiams.

Jis atidarė namo duris. Ji pamėgino jį sulaikyti. Tomas išsilaisvino. Ji sutrepsėjo mažomis kojelėmis ir šaižiai suspigo:

— Pasilik, tu šikniau! — Ir jos kumščiai subūgnijo Tomui į krūtinę. Jis apsisuko ir nuėjo naktiniu bulvaru žemyn, palikęs įsiaudrinusią damą likimo valiai.

Aaaa! Tyras oras! Būtent to dabar ir reikėjo Tomui. Vaikine, vaikine, kas per vakaras! Vokiečių aristokratai tikrai neperprantami. Miestelėnų damoms nėra ko ir lygintis.

Šiek tiek sugedusi ta mažylė, mąstė Tomas, bet žavi. Keista, būčiau galėjęs prisiekti, kad ji — padorus žmogus. Gerai išauklėta. Protinga. Žavinga — kai pati to nori... Ir kuo tokiai moteriai patinka tokie tipai kaip Lakulaitas? Kodėl jos pavardė įrašyta unterštumfiūrerio Peterseno dienoraštyje po jo pavarde?

Tomas sustojo, pažvelgė į netoliese augantį medį ir balsiai tarė:

— Tik nesakyk man, kad įsimylėjai Verą, tu idiote!

Medis neatsakė, beje, ir kreiptasi buvo ne į jį. Tomas ėjo toliau. Nesąmonė, svarstė jis. Ką reiškia „įsimylėjai?“ Tą šviesiaplaukę kardžuvę? Mirsiu iš juoko. Tačiau ponui Lakulaitui mes dabar užminsim ant nuospaudų. Būtinai!

Tądien, 1944–ųjų kovo 26–ąją, kambarinė Nanetė turėjo išeiginę. Tomas Lyvenas atrakino namo vartus, įjungė šviesą mažame koridoriuje, nusivilko paltą ir atidarė nedidelės bibliotekos duris.

Priešais židinį ant aukštos kėdės su atlošu sėdėjo vyriškis. Išpuoselėti ūsai. Romėniška nosis. Kiek ironiškos akys. Melsva, jau šiek tiek nudėvėta eilutė. Šerloko Holmso pypkė rankoje. Vyriškis išpūtė debesį pigaus tabako dūmų ir be galo reikšmingu balsu tarė:

— Šito tai jūs nelaukėt, ponas Lyvenai, tiesa?

— Labas vakaras, pulkininke Simeonai, — pasakė Tomas Lyvenas ir atsiduso, žvelgdamas į prancūzų slaptąjį

agentą, didvyrį iš prigimties, su kuriuo jis buvo patyręs tiek visokiausių nuotykių. — Ilgokai nesimatėm.

Pulkininkas Simeonas, kuris vis dar buvo panašus į peraugusį Adolfą Menžu, atsistojo. Jis tarė patetiškai:

— Visraktis padėjo man įeiti. Pone, jūs pralošėt.

— Valandėlę, mielasis. Jūsų tabakas — tiktai nesupykit — velniškai dvokia. Matot tenai melsvą molinį puodą? Jame yra tikro angliško. Vermachto karinis trofėjas. Pamirškit tautinius prietarus!

Nuolatos piniginius nepriteklius kenčiančios prancūzų slaptosios tarnybos narys dvejojo, paskui iškratė pypkę ir nužingsniavo mėlynojo puodo link. Atidarydamas dangtelį, Simeonas gūdžiai tarė:

— Aš nieko neturiu prieš jus asmeniškai, Lyvenai. Tai aš jus užverbavau dirbti „Deuxième Bureau". Tačiau jūs pralošėt.

— Jūs tai jau sakėt. Palaukit truputį, paskui būsiu pasirengęs jus išklausyti...

Staiga Simeonas išmetė pypkę. Staiga jo rankoje atsirado pistoletas.

— Šalin nuo spintos! Rankas aukštyn!

— Gana jau, ponas pulkininke, — tarė Tomas linguodamas galvą. — Jūs vis dar toks pat baimingas kaip ir anksčiau?

— Manęs jūs neapgausit! Jūs norėjote atidaryti spintą, tiesa?

— Taip, tiesa.

— Kad pasiimtumėt ginklą ir užpultumėt mane.

— Netiesa. Spintoje nėra ginklų.

— O kas ten?

— Mano namų baras. Aš norėjau sumaišyti kokteilius.

Pulkininkas žengė tris didelius žingsnius, atplėšė drožinėtos spintos duris ir truputėlį nuraudo. Jis suniurzgė:

— Mano profesijos žmogui atsargumas niekuomet nekenkia.

Tomas pradėjo taisyti gėrimus. Simeonas kalbėjo toliau:

— Ypač kai turi reikalą su tokiu išdaviku kaip jūs.

— Su soda ar grynu vandeniu?

— Su soda. Dvigubu, trigubu išdaviku, o jūs toks, ponas Lyvenai!

— Truputį bespalvis, ar ne? Dar šlakelį viskio? Taip.

Simeonas įniršęs nusisuko. Tomas nužvelgė jį su užuojauta. Iš esmės jam nebuvo nemalonus šis nutrūktgalvis kvailokas didvyris. Jis tarė:

— Man gaila, pulkininke.

— Ko?

— Kad sugadinau jums tokį puikų pasirodymą. Sakykit, kaip, tiesą sakant, laikosi žavioji Mimi?

— Ir kur aš galiu žinoti?

— Bet klausykit, ponas pulkininke! Jūs atmušėt Mimi iš manęs. Judu ketinote tuoktis. Auginti vaikus, mažus prancūzų patriotus... Ir dabar nežinot, kaip jinai laikosi?

Pulkininkas dusliai tarė:

— Mimi mane paliko. Dar pernai. Ar galit tai įsivaizduoti?

— Ir vis dėlto išgerkim į Mimi sveikatą. Ar jums bus lengviau, jei pagalvosit, kad mane ta gražuolė irgi paliko?

— Ne.

— Jūs malonus. O dabar paaiškinkit man, kodėl aš pralošiau.

— Jūs man neleidot nė prasižioti. Aš nenorėjau pasakyti, kad jūs pralošėt. Aš norėjau pasakyti: pralošit, jei tuojau pat neduosit ramybės princesei.

— Kokiai princesei?

— Jūs puikiai žinot kokiai! Šiandien vakare buvot kartu su ja.

— Patikėkit manim, aš daviau jai ramybę.

— Nebūkit įžūlus! Čia gyvybės ir mirties reikalas. Įspėju jus, Lyvenai. Mes turim didžiulį dosjė apie jus...

— Dieve mano, kokia slaptoji tarnyba jo neturi?

— Įspėju jus paskutinį kartą, Lyvenai. Nebandykite gintis savo bejausmiu cinizmu. Jūs žinot, koks stiprus tapo Pasipriešinimo judėjimas Prancūzijoj. Mes galėtume bet kada nudėti kiekvieną iš jūsų — jei tik norėtume. Taip pat

ir jus! Tačiau jums aš vis dar jaučiu šiokius tokius sentimentus...

— Na ką jūs!

— Ne, tikrai... Prisiminimai... Mūsų bėgimas iš Paryžiaus... Mimi... Tulūza... Pulkininkas Debra... Žozefina Beiker... Bet aš negalėsiu jūsų apsaugoti, ir jei ir toliau šokinėsit aplink princesę — ir tą poną Lakulaitą...

Tomas Lyvenas sustingo iš nuostabos:

— Norit man papasakoti, kad prancūzų slaptoji tarnyba taip rūpinasi nacių spekulianto gerove?

— Taip aš jums ir pasakysiu.

— O kodėl?

— Nieko nepasakosiu, ne. — Pulkininkas buvo dabar be galo vyriškas ir kupinas ryžto. — Aš perdaviau jums paskutinį įspėjimą, Lyvenai. Kito nebus. Toliau kalbės ginklai!

— Dabar iškart? O gal dar spėsim išgerti po taurę viskio susitaikymui!

Trečias skyrius

1

— Šis ponas Lakulaitis, mano manymu, viena iš didžiausių kiaulių, lakstančių Prancūzijoj, — kalbėjo Tomas Lyvenas viename iš Paryžiaus „Liutecijos" viešbučio kambarių. Jo klausytojų auditoriją sudarė pulkininkas Vertė ir mažasis garbėtroška majoras Breneris. Jiedu apsikeitė reikšmingais žvilgsniais.

— Kodėl jūs keičiatės reikšmingais žvilgsniais, ponai?

— Ak Lyvenai, — atsiduso Vertė. — Mes susižvalgėm tik todėl, kad manom žiną puikiąją jūsų uolumo spyruoklę. Pasakysiu tik tiek: Vera.

— Princesė Vera, — pridūrė mažasis Breneris ir sukikeno.

— Na, nežiūrėkit taip piktai, Lyvenai! Nuo to laiko, kai jus persekioja SD, mes stengiamės šiek tiek prižiūrėti jus...

Tomas įsiuto:

— Aš abejingas princesei! Visiškai! — Breneris vėl sukikeno. — Baikit kikenti! Aš sakau jums: Lakulaitas dvokia per kilometrą! O princesė dalyvauja jo machinacijose! Ir prancūzų slaptoji tarnyba juos remia.

— Reikalauti, kad pasakytumėte, kas iš prancūzų slaptosios tarnybos juos remia, matyt, būtų per daug, — tarė Vertė. Tomas linktelėjo. — Jūs tvirtinat, kad Lakulaitas nori pervesti į Šveicariją Bormano, Himlerio ir Rozenbergo turtą. Gal jau pakaks, žmogau? Gal ketinat susikirsti asmeniškai su Adolfu Hitleriu?

— Ponas Lyvenai, noriu, kad atsižvelgtumėte... — pradėjo kalbą majoras Breneris.

Tačiau Tomas piktai nutraukė jį:

— Jūs turit kiek įmanoma vengti prieštarauti man, Breneri. „Krozano maki" istorijoj jūs man prieštaravote — ir buvot paaukštintas majoru. Reicho kredito kasos istorijoj buvot jau protingesnis ir palaikėt mane. O dabar, kai pulkininko leitenanto laipsnis ranka pasiekiamas, jūs puolat mane iš užnugario, kvaily?

Tai padėjo. Išraudęs kaip pomidoras mažasis Breneris patikino:

— Nė kalbos apie tai negali būti, Lyvenai. Aš manau — manau... Pritariu jūsų planams. Hm!

Pulkininkas Vertė sudejavo:

— To tik dar ir trūko, kad papirkinėtumėt mano žmones, Lyvenai!

Paryžiaus abveras pasidomėjo Oskaru Lakulaitu, buvusiu garažo savininku Berlyne, dabar — milijonieriumi, „Intercommerciale SA" savininku, superkančiu automobilius vermachtui visomis įmanomomis priemonėmis. Kas išaiškėjo?

Oskaras Lakulaitas blogai elgėsi su savo žmona. Apgaudinėjo ją, tikriausiai su princese Vera fon C. Jo biznio metodai buvo šiurkštūs, elgesio manieros — storžie-

viškos, jis su niekuo nesiskaitė, žodžiu — buvo tipiškas nuvorišas.

— Na, ir? — pasakė Vertė. — Už visa tai negali uždaryti žmogaus į kalėjimą. Antraip turėtum ten sukišti tris ketvirčius pasaulio vyrų.

— Ir vis dėlto tas vyrutis dvokia, — supykęs kalbėjo Tomas Lyvenas. — Dvokia per kilometrą!

Tačiau kuo?

„Įgaliotinio transporto priemonių reikalams" užsakymu Lakulaitas štai jau keleri metai supirkinėjo automobilius Prancūzijoje. Jo firma kasmet apmokestindavo milijonines sumas. Už nupirktus prancūzų automobilius kaip atlyginimą, nuostolių padengimą ir komisinius vermachtas mokėjo jam dešimtadalį nuo pirkimo sumos.

Tas verslas tenkino abi puses. Tomo užkalbintas „Įgaliotinis transporto priemonių reikalams" baisiai pasipiktino:

— Duokit ramybę Lakulaitui, zonderfiūreri! Tai geriausias mūsų žmogus!

— Ir vis tiek... — bumbėjo Tomas 1944-ųjų balandžio 7-ąją sėdėdamas su majoru Breneriu savo vilos bibliotekoje ir gurkšnodamas konjaką, — vis tiek šitas Lakulaitas — nusikaltėlis... Aš dar nesu nėsyk apsirikęs vertindamas žmones.

Čia sučirškė telefonas.

Tomas pakėlė ragelį:

— Alio?

— Na, Tomi, — ištarė pažįstamas balsas. — Kaip laikosi piktasis berniūkštis?

Tai jau per daug idiotiška, pamanė Tomas, kodėl aš raustu? Pakimusiu balsu jis tarė:

— Puikiai, gerbiamoji princese. O jūs?

— Aš pasiilgau jūsų! Gal ateitumėt rytoj pas mane?

— Ne.

— Mano tarnaitė turi išeiginę. Taigi, sakykim, po vakarienės?

— Bijau, kad tikrai nieko neišeis.

— Turiu keletą naujų puikių plokštelių. Kontrabanda iš Portugalijos. Geršvinas ir Glenas Mileris. Benis Gudmanas ir Stenas Kentonas. Uždėsiu jums jas... Taigi devintą!

Tomas išgirdo jos juoką, paskui ji metė ragelį, nelaukdama jo atsakymo.

— Neįtikėtina, — pasakė Tomas Lyvenas.

2

Jis atėjo dešimt minučių prieš devynias. Ir atsinešė celofano paketą su trimis orchidėjomis, kurių ilgokai paieškojo. 1944–aisiais net ir Paryžiuje orchidėjos pamažu darėsi retenybė.

Princesė buvo pasipuošus neįkainojamos vertės brangenybėmis. Ji vilkėjo trumpa juoda vakarine suknele, stulbinamai giliai iškirpta tiek priekyje, tiek užpakalyje, tiek žemiau pečių.

Ji uždėjo pasiklausyti naująsias plokšteles. Paskui jiedu truputėlį pašoko. Paskui ji gėrė rožinį šampaną. Tomui princesė atrodė graži iki beprotybės. Jis pasakė jai tai. Ji pasakė, kad iš visų pasaulio vyrų Tomas jaudina ją labiausiai. Šitaip be didelių užuolankų apie 23 val. jiedu atsidūrė ant sofos.

Tomas gavo bučinių, kokių dar nebuvo gavęs savo gyvenime. Princesė sumurkė:

— Man dar nė vienas vyras taip nepatiko kaip tu...

— Tu man irgi patinki, Vera — labai.

— Jei tu galėtum ką nors dėl manęs padaryti — ar padarytum?

— Priklauso nuo aplinkybių...

— Ar gali atsegti man užtrauktuką?

— Mielai...

— Ar padarysi man dar vieną dalyką?

— Iš visos širdies!

— Tuomet duok ramybę Lakulaitui.

Tomas pašoko. Staiga jis visiškai išblaivėjo.

— Ką tu pasakei?

— Tu turi duoti ramybę Lakulaitui. — Ji liko gulėti ant sofos ir lūkuriuodama žvelgė į jį. — Tu juk stebi jį jau kelios savaitės, mažasis Tomi, o gal aš klystu?

Jis neatsakė.

— Galbūt tau nepatinka, kad vadinu tave Tomiu? — paklausė princesė. — Gal man vadinti tave Žanu? Žanu Leblanku. Ar Pjeru? Pjeru Hunebeliu?

Tomas atsistojo. Staiga jis pasijuto labai keistai.

— Vadinasi, Hunebelis tau netinka? Na, puiku, tuomet gal Armanas Dykenas? Ar dar atsimeni, kaip suorganizavai didžiąją machinaciją su frankais, Armanai? Arba kaip apmovei prancūzų partizanus — kapitone Robertai Almondai Everetai? — Jam ėmė trūkti oro. — Arba kaip tu suvaidinai vokiečių generolui amerikiečių diplomatą Robertą S. Merfį? — Na, ar man dar tęsti, smulkus žavus vokiečių abvero agente? O gal tu jau vėl pakeitei komandą?

— Ne, — atsakė Tomas. Jis atgavo savitvardą. — Aš vis dar dirbu vokiečių abverui. O tu?

— Na, įspėk!

— Kai pagalvoju apie tavo riebųjį meilužį, peršasi mintis: gestapas, — šiurkščiai atrėžė jis.

Princesė klyktelėjo. Ji pašoko. Kol Tomas atšlijo atgal, ji suspėjo dusyk pavaišinti jį antausiais iš kairės ir iš dešinės. Ir skubiai užtratino savo pamėgtu žargonu:

— Tu sukčiau nušiuręs, ką tu sau manai? Aš mėginu išgelbėti jam gyvybę, o jis? — Tomas žengė durų link. — Tomi, neišeik. Dėl manęs daryk Lakulaitui ką tik nori. Bet pasilik! — Tomas jau buvo prieškambaryje. — Aš atkeršysiu, tu šlykštus galvijau... Prašau pasilikti, maldauju...

Tomas užtrenkė duris. Nulėkė laiptais žemyn. Viršuje durys vėl atsidarė. Ji plūdosi jam įkandin it kokia megera.

Laukan! Greičiau laukan! Tomas išbėgo į gatvę. Čia jis kaktomuša susidūrė su kažkokiu vyru. Šis riktelėjo:

— Ai, prakeikimas!

— Žmogau, dinkit iš čia, aš toks įsiutęs, kad nebežinau, ką darau.

— Šito ir nebereikia, — šaltai atsakė pulkininkas Žiulis Simeonas. — Aš stoviu čia jau dvi valandos. Mačiau jus įeinantį. Matau išeinantį.

— Velniai rautų, jūs tikrai gabus agentas!

— Jūs ignoravot mano perspėjimą. Netrukus galėsit grožėtis ridikėliais iš apačios!

3

— ... o priešais namą stovėjo vyrukas iš prancūzų slaptosios tarnybos, — „Liutecijos“ viešbuty kitą dieną pasakojo Tomas pulkininkui Vertei ir majorui Breneriui. Tomas vis dar siuto.

— Kokį vaidmenį, tiesą sakant, vaidina jūsų princesė?

— Aš dar nežinau, bet greit žinosiu... Ponas pulkininke, duodu žodį, aš sunaikinsiu tą tipą, aš...

Vertė nutraukė jį:

— Su Lakulaitu baigta, Lyvenai. Aš šiandien gavau velnių. Nuo „Speer“ štabo. Lakulaitui reikia *tučtuojau* duoti ramybę. Vyrukas yra Atlanto linijos siela! Lakulaitas patiekia deficitines prekes. „OT“ ir „OKW“ sužlugtų be jo! Pavyzdžiui, telefono kabelis... „OT“ nebegaudavo telefono kabelio. Lakulaitas jo patiekė! 120 000 metrų!

Tomas atsiduso:

— Na gerai. Jūs gavot velnių, ponas pulkininke. Suprantu, kad jūsų nuotaika prasta. Tačiau kodėl *jūs* nutaisėt tokią rūgščią miną, mielasis Breneri?

Majoras tik ranka numojo:

— Nieko daugiau, tik nemalonumai. Laiškas iš namų. Žmona serga. Sūnus birželį garantuotai susikirs per egzaminus. Lotynų ir fizikos. Be to, dar tie prakeikti mokesčiai...

Ne itin susidomėjęs Tomas paklausė:

— Kodėl jūs turit problemų su mokesčiais, ponas Breneri?

— Todėl, kad aš, idiotas, prieš daugel metų vienai karinės ir politinės literatūros leidyklai parašiau kelis

straipsnius. Todėl, kad aš, idiotas, pamiršau deklaruoti pajamas. Todėl, kad leidykloj įvyko revizija. Ir todėl, kad toksai sušiktas buhalteris paminėjo mano pavardę — štai kodėl!

Tomo Lyveno veidas staiga pasidarė kaip visiško kretino. Jis vargiai išvogravo:

— Buhalteris?

— Sakau juk!

Staiga Tomas pašoko. Jis kimiai šūktelėjo, apkabino Breneri ir pakštelėjo jam kakton. Paskui išrūko iš kambario.

Breneris nuraudo it spanguolė; jo dar nėsyk nebuvo bučiavęs vyras. Jis pasitrynė kaktą.

— Pakvaišo, — suglumęs ištarė Breneris. — Zonderfiūreris Lyvenas pakvaišo!

— Niekados, — tarė liesas geltonveidis buhalteris Antonas Noineris, — niekados nepamiršiu, kiek aš jums skolingas, ponas Lyvenai!

— Na, valgykit, ponas Noineri, jūsų sriuba atšals, — pasakė Tomas. Jis pakvietė kuklųjį Noinerį į savo vilą pietų. Abu ponai susipažino prieš savaitę. Ponas Noineris dar visai neseniai dirbo buhalteriu Oskaro Lakulaito „Intercommerciale" firmoje. Tą vakarą, kai Tomas svečiavosi pas Lakulaitą, šis telefonu kalbėjosi su Noineriu ir atleido jį iš darbo. Tuomet Tomas pirmąsyk išgirdo šią pavardę. Paskui, kai majoras Breneris pasiskundė mokesčiais, Tomas vėl ją prisiminė.

Liesasis buhalteris klusniai suvalgė šaukštą sriubos, bet paskui vėl atidėjo jį į šalį ir įsispoksojo į Tomą tarsi į kokį šventąjį:

— Aš vis dar negaliu patikėti! Ponas Lakulaitas mane išgrūda. Jis panaikina mano atleistinio kortelę. — Mano žmona išverkia akis; aš jau regiu save Rusijoj. Ir staiga išdygstat jūs, visai nepažįstamas žmogus, ir sukombinuojat man darbo vietą. Kam visa tai?

— Ponas Noineri, aš esu bankininkas. Pažįstu „Intercommerciale". Žinau, kad jūs stropus žmogus. Tokie daly-

Per Tomo Lyveno dietą kai kas nusisuka sprandą...

VERŠIENOS SULTINYS

Iš liesos veršieno išverdamas sultinys be jokių žalumynų ir vos pasūdomas. Įbarstoma šiek tiek itin smulkiai sukapotų petražolių ir patiekiama su skrebučiais be plutos.

TROŠKINTI BALANDŽIAI

Gerai išvalyti ir nuplauti jauni balandžiai troškinami puode, vos pasūdytam vandeny su dideliu gabalu sviesto ant silpnos ugnies apie 30 min., kol suminkštės. Reikia tikrinti vandens kiekį puode, kad balandžiai neimtų kepti.

ŽIEDINIAI KOPŪSTAI GRIETINĖLĖS PADAŽE

Gerai nuplautam žiediniam kopūstui išpjaunami kieti kotai, žiedynas sulaužomas ir išverdamas pasūdytam vandeny. Paskui nuvarvinamas ir pertrinamas per kiaurasamtį. Į tyrę įmaišomas kiaušinio trynys, šiek tiek grietinėlės, gabalas sviesto ir pakaitinamas ant silpnos ugnies, bet neužverdamas.

OBUOLIŲ KOMPOTAS SU VYŠNIOMIS

Saldiems, minkštiems obuoliams nulupama žievė, išpjaustomi sėklalizdžiai, ir išverdama labai gerai pertrinta tyrė, naudojant kuo mažiau cukraus. Papuošiama konservuotomis, nuvarvintomis vyšniomis, ir kompoto dubuo apkaišiojamas biskvitiniais sausainiais.

kai sklinda iš lūpų į lūpas! Ir todėl niekaip nesuprantu, už ką ponas Lakulaitas jus išmetė...

Noineris palinko virš savo lėkštės. Jo veide kažkas virptelėjo:

— Dėl 18 markių ir 25 pfenigų. Taip. Jūs gerai išgirdot! O aš jau trejus metus dirbau kaip arklys. — Noineris papasakojo, kaip sykį iki vėlumos užsisėdėjęs biure, nuėjo pavakarieniauti į restoraną ir be Lakulaito leidimo apmokėjo sąskaitą. Storulis tai sužinojo. Ir nieko nelaukęs išgrūdo jį. — O aš galėčiau papasakoti tokių dalykėlių, ponas Lyvenai...

— Įdomu.

— ... bet aš to nedarysiu. Kad ir kaip blogai ponas Lakulaitas su manim elgėsi, aš nesu išdavikas...

Puikioji kambarinė Nanetė atnešė pagrindinį patiekalą. Noineris tarė:

— Sriuba buvo nuostabi. Tikiuosi, dabar nebus nieko kepto. Aš juk sergu. Skrandžio opa, žinot.

— Valgysim balandėlius, troškintus vandenyje ir sviesto. Aš pagalvojau apie jūsų sveikatą.

— Ak mielas pone Lyvenai. Jūs tikrai nuostabus žmogus!

— Neverta apie tai kalbėti. Beje, jūs tikrai gyvensit ilgiau nei tas per daug nutukęs ponas Lakulaitas. Šis vyras kada nors persiės, jo verslas irgi sužlugs...

— Šis vyras jau persiėdė, — ištarė Noineris. — O su automobiliais kada nors nusisuks sprandą. — Jis nutilo išsigandęs.

— Įsidėkit šito patiekalo. Tai pertrinti kalafiorai. Ar balandėlis skanus?

— Puikus, net Rivjeroje nesu valgęs nieko geresnio.

Tomo Lyveno galvoje suskambo pavojaus signalas. Noineris, kuklus buhalteris, ir Rivjeroje?

— Šį receptą gavau iš „Negresko" viešbučio virėjo. Visuomet apsistodavau tenai, puikus viešbutis...

— Cha cha cha, ponui Lakulaitui tai buvo per brangu. Man, turiu omeny. Jis pats visuomet gyvendavo ten. Aš

tenkinausi pigiu pensionu. Jam reikėjo manęs, nes jis nekalba prancūziškai.

— Nevisuomeniškas tas ponas Lakulaitas.

Nieko nenujaučiantis Noineris žvilgančiomis akimis pasigyrė:

— Mes labai dažnai važiuodavom į Rivjerą, iki pat ispanų–prancūzų sienos. Mūsų reikalai... — Jis staiga nutilo ir įtariai pažvelgė į Tomą.

Tačiau Tomas giedrai šypsojosi:

— Suvalgykit dar truputį kompoto, ponas Noineri! Ir papasakokit apie Nicą! Aš taip seniai ten nebuvau...

4

Iš slapto pranešimo, kurį 1944–ųjų gegužės 12–ąją Paryžiaus abveras išsiuntė į Berlyną, „OKW" vyriausiajai buhalterijai:

.... sumaniai išgauti atleisto buhalterio Antono Noinerio parodymai apie Nicą patraukė mūsų dėmesį. Majoras Breneris ir zonderfiūreris Lyvenas buvo išsiųsti į Rivjerą. Padirbėję tris dienas jie nustatė: Oskaras Lakulaitas čia nusipirko arba pavogė iš savininkų paliktų garažų mažiausiai 350 užsienio gamybos automobilių (rolsroisų, linkolnų, kadilakų, ispano, suiza ir t.t.). Pirkimo operacijas jis atlikdavo „Negresko" viešbutyje, buhalteris Noineris jam vertėjaudavo. Automobilius Lakulaitas išardydavo. Už kyšius jis gaudavo Viši administracijos leidimą išvežti „atsargines dalis". Lakulaitas eksportuodavo jas į Madridą, kur iš „atsarginių dalių" vėl surinkdavo prabangius automobilius ir parduodavo juos didžiausiomis kainomis.

Be jokių abejonių, šios Nicos operacijos nenurodytos „Intercommerciale" knygose. Mes spėjame, kad dėl šių ir kitų Lakulaito operacijų Reichas patyrė milijonais skaičiuojamą nuostolį. Mokesčių tarnybai yra duotas nurodymas patikrinti visą įmonę dėl šitų Nicos operacijų...

5

1944–ųjų gegužės 24–osios vakare Tomas Lyvenas įteikė princesei Verai fon C. raudonų rožių puokštę. Išvakarėse keistoji aristokratė — ir vėl — paskambino ir pasikvietė jį. Tomo manymu, princesė buvo itin žavinga.

Vera pasakė:

— Pažadu šį vakarą elgtis pavyzdingai. Nė žodžio apie Lakulaitą!

Vera tą vakarą ilgai laikėsi duoto žodžio. Ir tai, kad galų gale vis tiek jį sulaužė, buvo ne jos kaltė.

Jie šoko. Jie flirtavo. Klausėsi muzikos. Laikas bėgo. Paskui jie bučiavosi. Vėliau staiga jiems nebeliko problemų. Viskas įvyko paprastai ir natūraliai, Tomui atrodė, kad jis pažįsta Verą jau labai seniai...

Ir tuomet suskambo telefonas.

— Aš nekelsiu, — tingiai ištarė Vera. Ji mėlynom akim nužvelgė Tomą ir paglostė jį. Telefonas vis dar čirškė. Galiausiai Vera vis dėlto pakėlė ragelį. Ji atsiliepė. Paklausė valandėlę, o tada išblyško kaip drobė. Merginos žvilgsnis suliepsnojo neapykanta. Ji sušnypštė Tomui:

— Tu šunsnuki... prakeiktas šunsnuki!

— Nereikia, *chérie!* Nepradėk *ir vėl*, — paprašė jis.

Vera staiga suriko į ragelį:

— Aš nebegaliu daugiau... Nebegaliu daugiau klausyti!— Ji metė ragelį ant sofos ir pašoko, jos kūnas drebėjo iš įsiūčio. Ant Tomo pasipylė nešvankybės.

Valandėlę jis klausėsi, paskui paėmė numestą ragelį, iš kurio vis dar sklido susijaudinęs balsas:

— ... Vera... Vera... Dieve, paklausykit pagaliau, Vera! Tai Lyveno kaltė, sakau jums! Mes jau nieko nebegalim padaryti... Lakulaitą jau gabena į Berlyną... Firmoje... Viloje... visur pilna mokesčių inspektorių... Viskas antspauduojama.

— Labos nakties, pulkininke Simeonai, — vyptelėjo Tomas Lyvenas. Jis padėjo ragelį ir išsišiepęs iki ausų aukštiel-

ninkas nuvirto ant sofos. Staiga Tomas gavo smūgį. Tada dar vieną. Vera užgriuvo ant jo. Juodu ėmė grumtis. Vera šūkavo:

— Niekšas! Bjaurus šunsnukis!

Galiausiai Tomas ją įveikė ir pareikalavo tikslios informacijos. Vera šniokštuodama pareiškė:

— Aš dingstu dar šią naktį — tu manęs daugiau nebepamatysi!

— Jeigu aš leisiu tau išeiti!

— Tu leisi — žinau tavo mintis. Žinau, su kuo tu. Todėl aš tokia įsiutusi, todėl aš viso šito ir nesuprantu!

— Ko?

— To, kad sunaikinai Lakulaitą!

— Jis.— šlykštus nusikaltėlis, be kita ko, dar ir finansavęs gestapą.

— Na, ir? Koks tavo reikalas? Visas nacistinių bonzų auksas ir valiuta būtų atsidūrę mūsų rankose...

— Kas tie mes?

— Britų slaptoji tarnyba!

Tomas krito ant pagalvių, jam pritrūko oro:

— Tu dirbi britų slaptajai tarnybai?

— Sakau juk!

— Bet... bet ką bendro su tavim turi Simeonas?

— Jis mano, kad aš dirbu jam... Tai ir buvo mano užduotis: nukreipti prancūzų dėmesį, kad mes galėtume nučiupti visą grobį. Ir mes *būtume* jį nučiupę, jei tu būtum padėjęs, idiote!

Jis ėmė juoktis.

— Baik juoktis, nenaudėli tu!

Tomas juokėsi vis smarkiau. Jis nusirito ant pilvo, vėl ant nugaros ir vėl ant pilvo.

— Liaukis juokęsis, po velnių, aš tave nudėsiu, bjaurybe!

Tomas klykė iš juoko, aikčiojo ir dejavo, per visą savo gyvenimą jis nebuvo taip juokęsis. Jis kone užduso. Vera vėl užpuolė Tomą. Jiedu vėl ėmė grumtis.

Telefonas sučirškė antrąsyk. Tomas nustūmė Verą į šoną, atsikėlė ir pačiupo ragelį. Vis dar neatgavęs kvapo jis kvarktelėjo pro juokus:

— Taip, *monsieur le Colonel*, kas dar?

— Ką reiškia „dar“? — paklausė pulkininko Vertės balsas. Tomui staiga pasidarė vėsu. Jis išlemeno:

— Kas... kas nutiko, ponas pulkininke?

— Tikėjausi jus užtikti pas princesę. Mes jūsų jau visur ieškom.

— Ieškot... manęs... jau... visur, — kaip idiotas pakartojo Tomas. Vera pravėrus burną žvelgė į jį.

— Aš čia turiu kurjerį. „Gekados“. Dėl Lakulaito bylos jūs rytoj skrendat į Berlyną, Lyvenai. Ir važiuojat — pasistenkit nenugriūti — į Reicho saugumo vyriausiąją valdybą.

— Reicho saugumo vyriausiąją valdybą?

— Taip. 15 valandą. Punktualiai. Pas Heinrichą Himlerį.

6

Panašu, kad čia pasidarbavo vienas negabiausių pasaulio architektų, galvojo Tomas, žvelgdamas į milžinišką pastatų kompleksą Vilhelmo gatvėje Nr. 102.

Pro didžiulius atlapotus dvigubus vartus mūsų bičiulis žengė į niūrų kiemą. Ilgšis SS uniforma iš aukšto lediniu žvilgsniu nudelbė liekną civilį. Be žodžių ranka parodė stiklinę kabiną, kurioje sėdėjo trys jo kolegos.

Tomas Lyvenas įėjo, kilstelėjo skrybėlę ir tarė:

— Zonderfiūreris Lyvenas iš Paryžiaus abvero. Mane iškvietė į Reicho saugumo vyriausiąją valdybą.

— „Heil Hitler“ sakoma pas mus, — griežtai tarė sargybos viršininkas SS hauptšarfiūrerio uniforma. — Kas jus iškvietė?

— Ponas SS reichsfiūreris ir vokiečių policijos šefas, — kukliai atsakė Tomas.

Karininkas nuraudo, griebė telefono ragelį, kažką pasakė, paklausė. Staiga jis tapo įsikūnijusia pagarba ir atsi-

davimu. Žaibiškai buvo išrašytas leidimas su antspaudu, data ir tiksliai nurodytu laiku: Berlynas. 1944–ųjų gegužės 30–oji, 17.48 val.

Į antrą aukštą vedė platūs akmeniniai laiptai. Toliau ėjo mediniai. Siauruose koridoriuose buvo tamsu. Trinksėjo auliniai, girgždėjo batai. Atrodė, kad tūkstančiai žmonių bėgioja po šiuos siaubo namus.

Sekdamas paskui pasiuntinį Tomas mąstė: „Dar vakar aš buvau Paryžiuje. Dabar aš čia, Reicho saugumo vyriausiojoj valdyboj. Aš, taikus pilietis, žmogus, kuris nekenčia slaptųjų tarnybų, nacių, prievartos ir melo. Aš, Tomas Lyvenas, kurį varto ir meto jau šitiek metų. Ar aš išeisiu gyvas iš šio architektūrinio košmaro? Ar kada nors man pavyks išsivaduoti iš šio likimo nuausto voratinklio tam, kad papasakočiau tai, kuo nieks nepatikės?“

— Sėskit, zonderfiūreri, — tarė Heinrichas Himleris. Pirma visi trumpai pasisveikino — SS obergrupenfiūreris Kaltenbruneris, hunas žiauriu randuotu veidu, įtariai nužvelgė Tomą. Kaltenbruneris vadovavo šiai įstaigai. Jo kabinete dabar liko tiktai Tomas ir Himleris.

Viskas čia buvo monumentalu: sienų apmušalai, sidabrinės žvakidės, baldai. Ant sienos kabojo paveikslas, vaizduojantis pilies griuvėsius pašiaušto jūros fone.

SS reichsfiūreris ir vokiečių policijos šefas juoda savo rango uniforma prašneko:

— Taigi paklausykit, Lyvenai: manau, žinot, kad jūsų užtarėjas admirolas Kanaris štai jau kelios savaitės yra privatus asmuo. Jūs žinot, kad dabar visas karinis abveras pavaldus man. — Himleris vyptelėjo. — Aš sykį peržiūrėjau jūsų bylą. Žinot, ką, tiesą sakant, turėčiau su jumis padaryti?

— Matyt, turėtumėt mane sušaudyti, — tyliai atsakė Tomas Lyvenas.

— Aš? E? Ką? Taip, visiškai teisingai! Tai ir norėjau pasakyti! — Himleris be paliovos sukiojo ant pirštо masyvų žiedą su SS runomis antspaude. Jis šaltai nužiūrėjo

Tomą. — Duosiu jums šansą. Paskutinį šansą. Atlikęs misiją, kurią aš jums pavesiu, būsite išteisintas fiūrerio ir liaudies akyse.

Suskambo telefonas. Himleris pakėlė ragelį, paklausė, padėjo jį ir tarė:

— Priešo aviacijos junginiai ketina pulti Reicho sostinę. Eime žemyn į rūsį.

Tai buvo pirmoji pokalbio fazė. Antroji vyko giliame saugiame bunkeryje.

Tuo metu, kai bombonešių vilnys mėtė virš Berlyno savo mirtiną krovinį ir mažiau puikūs tautiečiai šimtais gaišo mažiau puikiuose bunkeriuose, reichsfiūreris pakeitė pokalbio toną:

— Lyvenai, jūs pacifistinių pažiūrų žmogus. Neprieštaraukit, aš viską žinau! Ir todėl tikrai pritarsit man, jei pasakysiu: šios baisios skerdynės turi baigtis. Mes, vakariečiai, turim liautis naikinę vieni kitus dideliam bolševikinių išgamų džiaugsmui.

Galingos bombos sprogimas truputį sudrebino bunkerio grindis. Užgeso šviesa. Paskui vėl įsižiebė. Tomas išvydo prakaito lašelyčius ant reichsfiūrerio kaktos.

Himleris dabar kalbėjo pusbalsiu:

— Aš sunkiai kovoju. Mano pečius slegia baisinga atsakomybė. Niekas jos nenuims. Aš turiu spręsti vienas.

Aš, aš, aš, galvojo Tomas. O Hitleris? O Gebelsas? O visi kiti? Šis ponulis, matyt, ruošiasi separatiniam spurtui!

— Šiaip jau vieną gražią dieną mes būtume sutrumpinę jus visa galva kaip liaudies priešą. Tačiau aš ketinu jus panaudoti ir panaudosiu. Jūs — tinkamiausias žmogus, kokį tik galėjau rasti. — Ir vėl sugriaudėjo sprogimas. Vėl dingo šviesa. Himlerio veidas dabar buvo pilkas. — Jūs pažįstat Ispanijos sieną kaip savo penkis pirštus. Žinot kiekvieną kontrabandininkų takelį iš Ispanijos į Portugaliją, tiesa?

— Taip, — atsakė Tomas.

— Gerai. Jūs gausit visus įgaliojimus. Aš padovanosiu jums laisvę su sąlyga, kad nugabensit vieną žmogų į Lisa-

boną, gyvą ir sveiką. Jūs bankininkas, tiesa? Su jumis galima kalbėtis apie verslą, ar ne?

— Priklauso nuo aplinkybių, — atsakė Tomas. Jis pamanė: „Štai kas. Todėl jam manęs ir reikia. Portugalai nutraukė diplomatinius santykius su mumis. Ispanai nebeįsileidžia į šalį nė vieno vokiečio. Legaliai ten patekti nebeįmanoma. Štai kodėl".

Tomui Lyvenui burna išdžiūvo. Jį išpylė prakaitas. Aš ne herojus, galvojo Tomas. Kas tik nori, bet ne herojus. Aš bijau. Tačiau jeigu šitas budelių vadas mano, kad aš sutiksiu išgabenti jį — arba ką nors iš jo giminaičių — ar draugų...

— Taip taip, vadinasi, jūs keliat sąlygas! — Himlerio balse pasigirdo grėsmingos gaidelės. — Kas yra?

— Kas tas žmogus? — tyliai ištarė Tomas.

— Tas žmogus, be jokių abejonių, jums patiks, — atsakė Himleris. — Jis Volfgangas Lenbachas ir turi puikiausius dokumentus. Bet iš tikrųjų šis žmogus — anglų pulkininkas leitenantas Henris Butas. Asmeniškai pažįsta Čerčilį ir Montgomerį. Vadovavo operacijai Norvegijoj. Ten mes jį ir paėmėm į nelaisvę...

7

Dar ištisas valandas po oro pavojaus atšaukimo Berlynas liepsnojo it milžiniškas deglas.

Isteriška žmonių minia užtvindė stotį. Klykė moterys ir vaikai, vyrai grūmėsi dėl vietos vagonuose, kurie be paliovos gabeno iš miesto šimtus pabėgėlių.

Traukinys buvo pilnas kaip akis. Net tualetuose grūdosi žmonės. Įlipti ir išlipti galėjai tik pro langą. Tiktai miegamajame vagone dar buvo vietos, daug vietos...

Keturi SS žmonės apsupę lydėjo du civiliai vilkinčius vyriškius link greitojo Paryžiaus traukinio miegamojo vagono. Jie stumdė į šonus moteris ir vaikus.

Išvydęs SS žmones, palydovas atrakino miegamojo vagono duris.

— Ponas Lyvenas ir ponas Lenbachas, ar ne? — nervingai paklausė palydovas. Tomas linktelėjo. — Trylikta ir keturiolikta lovos, — tarė palydovas.

Tomas nužvelgė savo liesąjį palydovą ir mostu paragino jį. Tuomet vyriškis, vadinęs save Volfgangu Lenbachu, nors iš tikrųjų jo vardas buvo Henris Butas, žengė į kupė. Britų pulkininkas leitenantas vilkėjo pilką eilutę. Jis turėjo šviesias akis, rudus plaukus ir vešlius antakius.

Tomas angliškai pasakė jam:

— Aš galiu įsivaizduoti, ką jūs išgyvenat, misteri Butai. Jūsų vietoj, aš jausčiausi taip pat. Ir vis dėlto artimiausiomis dienomis turėsim tenkintis viens kito draugija.

Britų pulkininkas leitenantas tylėjo.

Tomas atsiduso ir iš savo kelioninio krepšio išėmė viskio butelį. Jis pripylė abi dantų valymui skirtas stiklines ir vieną jų atkišo anglui.

— *Thanks*, — padėkojo anglas. Tai buvo pirmas kartas, kai Tomas išgirdo jį šnekant. Paskui abu jie ilgam nutilo. Traukinys pajudėjo.

Tomas atsisėdo ant savo lovos. Jis pažvelgė į kriauklę ir tarė:

— Aš žinau, su kokia misija jūs vykstat į Lisaboną, misteri Butai, aš iš karto susigaudžiau.

Atsakymo nebuvo. Ašys stuksėjo, ratai sukosi...

Tomas pasakė:

— Jūs turit perduoti anglams ir amerikiečiams Himlerio taikos pasiūlymą. Sykį tai jau buvo mėginta padaryti per britų generalinį konsulą Ciūriche Keiblą. Anuomet Himleris paskutinę akimirką atsitraukė. Tačiau dabar jis vėl siūlo jums sudaryti paliaubas ir kartu su mumis kovoti prieš sovietus...

Atsakymo nebuvo.

Tomas tarė:

— Aišku, kad toks pasiūlymas yra nepriimtinas. Jis šlykštus visais atžvilgiais. Kartu su sovietais jūs kovojat prieš mus. Ir dabar negalit mesti savo ginklo brolių.

Tomas išgirdo anglo balsą:

— Kodėl jūs man visa tai pasakojat?

— Todėl, kad mano šalyje ne visi žmonės — niekšai.

— Aš nieko nesuprantu.

Tomas atvirai pažvelgė į anglą:

— Jūs nieko apie mane nežinot. Neturit nė menkiausio pagrindo manim pasitikėti. Jūs pažįstat poną Himlerį. Dabar žinot, kas dedasi jo smegeninėj. Ir vis dėlto aš jums sakau: Vokietijoj gyvena ne tik naciai. Ne visi džiūgaudami puolė Rusiją.

— Galbūt ir nedžiūgavo, bet vis tiek puolė!

— Mes užpuolėm Rusiją, tai tiesa. Bet vis tiek sakau jums: vermachte tarnauja ne vien tik žiaurūs landsknechtai! Greit jūs išsilaipinsit žemyne. Kartu su sovietais įveiksit mus. Tačiau šimtams tūkstančių bus ne vis tiek — patekti į vokiečių ar į sovietų nelaisvę. Tarp šių žmonių bus daug tokių, kurie tikrai nėra atsakingi už šį karą...

— Vadinasi, nekalti? — tarė Butas. — Argi ne visi jūs šaukėt „Heil Hitler"? Argi ne jūs leidot ponui Hitleriui ateiti į valdžią?

— O užsienis? Argi ten kas nors kliudė ponui Hitleriui ateiti į valdžią? O kas juo žavėjosi, gėrėjosi jo olimpinėmis žaidynėmis ir ramiai stebėjo, kaip jis užpuola pirmąsias tauteles? — išpylė Tomas. — Argi ne ponas Čemberlenas buvo Miunchene?

Anglas skubiai grąžino savo stiklinę. Jis išjungė šviesą virš savo lovos ir nusisuko į sieną.

8

Užbėgsim įvykiams už akių:

Po besąlygiškos kapituliacijos sutarties pasirašymo visoms vokiečių vermachto dalims buvo įsakyta vidurnaktį iš gegužės 8–osios į 9–ąją nutraukti bet kokius kovos veiksmus, nutraukti judėjimą ir pasiduoti dislokacijos vietose. Istoriškai patvirtinta tai, kad anglų ir amerikiečių vadai bei karininkai, ypač britų feldmaršalas Bernardas L. Viskaun-

tas Montgomeris, tylomis leido vokiečių daliniams palikti pozicijas ir judėti į vakarus dar daugelį valandų po gegužės 8–osios vidurnakčio. Tūkstančiai vokiečių kareivių prie Elbės, Meklenburge ir Tiuringijoj šitaip išvengė sovietų nelaisvės.

Tuo metu feldmaršalo Montgomerio štabui priklausė pulkininkas leitenantas Henris Butas...

9

SD štabas Marselyje buvo įsikūręs Rojaus gatvės name Nr. 426. Ši labai ilga gatvė jungė Kanbjero ir Prado gatves. Į kairę ir į dešinę nuo pagrindinio pastato gestapas buvo konfiskavęs daug namų. Į tuos visus namus tebuvo vienas bendras įėjimas — Rojaus gatvė, Nr 426.

1944–ųjų birželio 8–osios rytą pro tą įėjimą įžengė vyriškis gerai pasiūta pilka vasarine eilute. Jis liepė sargybai pranešti, kad atėjęs, Marselio SD vadui, hauptšturmfiūreriui Heinrichui Raliui.

Ralis, aukštas, tvirtas vyras priplota nosim, nedelsdamas priėmė lankytoją:

— Ką tik gavau telegramą iš Berlyno, zonderfiūreri. Slapta misija. Esu informuotas. Kuo galiu jums padėti?

Tomas oriai atsakė:

— Kaip žinot, man įsakyta pervesti per sieną itin svarbų asmenį.

— Esu informuotas, — tarė Ralis. Buvo panašu, kad jis labai mėgsta šią frazę.

— Tam reikia pasiruošti. Pirmiausia man reikia vadovybės automobilio.

— Jis — jūsų paslaugoms, zonderfiūreri.

Toksai vadovybės automobilis buvo puikus dalykas. Dviejų su puse tonų svorio. Dvigubomis padangomis. Pritaikytas prastiems keliams. Aprūpintas pelengavimo ir radijo aparatūra. Ne be reikalo Tomas Lyvenas prancūzų agentų mokykloj mokėsi siųsti ir šifruoti radiogramas. Štai

dabar, kai prieš dvi dienas buvo prasidėjusi Atlanto invazija, jis ir ketino pasinaudoti savo žiniomis.

Tomas reikšmingai pažiūrėjo į hauptšturmfiūrerį:

— Aš ir mano... hm... palydovas gyvenam „Noaijo“ viešbuty. — Jis pagalvojo: „Kadaise ten gyveno Žozefina Beiker. Aš buvau ten kartu su Debra ir Simeonu. Kai jie vos nenušovė manęs. Štai aš ir vėl čia. Ir organizuoju (įdomu, kelintą kartą) dar vieną pabėgimą, padedant ponui Heinrichui Himleriui ir gestapui“.

Jis tarė:

— Užduočiai įvykdyti man reikės pagalbos. Net ir prancūzų. Todėl prašau jus, hauptšturmfiūreri, nustatyti, kur gyvena toks Bastianas Fabras. Anksčiau jis gyveno Monpeljė. Pas madmuazelę Diuval. Napoleono bulvare.

Po trijų dienų...

— Pjerai, žmogau, tavo humoro jausmas — nepakartojamas, — tarė Bastianas Fabras. Raumeningojo milžino rausvi plaukai vis dar styrojo pasišiaušę it šepetys. Jis klūpojo priešais pravirą orkaitę. Ten kepė mažas žinduklis paršelis. Bastianas tepė jį sviestu. Kai po švelnia žinduklio paršelio oda iššokdavo pūslė, Bastianas iškart pradurdavo ją adata. Taip jį buvo išmokęs Tomas Lyvenas, kurį Bastianas pažinojo kaip Pjerą Hunebelį. Anuomet.

Virtuvėlėj sėdėjo dar du ponai: Tomas ir pulkininkas leitenantas Butas. Virtuvė priklausė naujajam Bastiano butui Kleri gatvėje, netoli nuo Diunkerko bulvaro.

Bastianas čia gyveno anonimiškai. Tačiau uolusis SD Tomo Lyveno pavedimu pradėjo jo ieškoti ir surado.

— Maniau, apalpsiu, kai staiga čionai sugriuvo policija, — prisipažino Bastianas triūsdamas prie paršelio.

Policija užgriuvo Bastianą birželio 10–ąją. Audringa susitikimo scena įvyko dar tą pačią dieną. Bastianas nepaliovė glėbesčiuoti savo senojo draugužio Pjero, lyg prisikėlusio iš numirusiųjų.

Jis tarsi vaikas šūkaliojo:

— Koks džiaugsmas, žmogau, aš toks laimingas...

Paskui Tomas nupasakojo jam padėtį. Bastianą supurtė juoko priepuolis — iš akių jam tryško ašaros. Ir jie nutarė kitą dieną surengti tai, ką Bastianas vadino „šauniu mažyčiu paėdimu“.

Ir štai jie visi trys stovėjo mažoje virtuvėlėje: Bastianas, Tomas ir nekalbusis pulkininkas leitenantas Butas. Bastianas popstė paršelį. Tomas gamino krabų kokteilį. Anglas desertui pjaustė sūrį mažais gabalėliais.

Tomas tarė:

— Man reikės tavo neįkainojamų paslaugų, Bastianai. Ar tu vis dar taip pat gerai pažįsti Ispanijos pasienį?

— Pjerai, žmogau, kaip penkis pirštus! Nėra tokio Ispanijos pasieniečio, kurio aš nebūčiau papirkęs!

— Na, puiku, — pasakė Tomas, — tuomet vesi mus. Mes turim nugabenti šį poną į Lisaboną. Prašyčiau truputį smulkiau pjaustyti sūrį desertui, mesjė Butai. Beje, jei jau pasitaikė proga: galbūt jūs galėtumėt išspręsti seną kaip pasaulis Europos gurmanų ginčą, kaip vadinasi šis patiekalas — „Welsh Rabbits“ ar „Welsh Rarebits“?

Pulkininkas leitenantas santūriai atsakė:

— Tai ne tik šio žemyno ginčas. Mano tėvynėje šis klausimas — irgi kivirčų objektas. Aš taip pat nežinau, kuris pavadinimas teisingas.

— Nuraminote. Ar dar turi truputėlį tomatų padažo, Bastianai?

Milžinas atidarė spintelę ir išėmė butelį. Iš spintos iškrito dar vienas daiktas — žaislinis garvežiukas. Bastianas pakėlė jį.

— Pažvelk, Pjerai, ar pameni. Jis iš mano elektrinio geležinkelio! Viskas, kas liko. Su šiuo garvežiuku tu anuomet ištaisei mums tą komišką paėdimą. Nuo to laiko saugau jį kaip talismaną. Ir kaip prisiminimą apie...

— Aš žinau, — tyliai ištarė Tomas Lyvenas. Jis maišė krabų padažą ir galvojo apie Šantalę Tesjė — Tomui vis dar skaudėjo širdį ją prisiminus. Ak Šantale, jei tu būtum gyva — jei dabar galėtum keliauti su manim...

Jis išgirdo Bastianą sakant:

Tomas Lyvenas valgo paršelį ir nusprendžia „paskersti" didelę kiaulę

KRABŲ MIŠRAINĖ

Į vieną indą supilamas skystis iš krabų skardinės, į kitą sudedama mėsa. Ant krabų mėsos užvarvinama konjako ir keli lašai citrinų sulčių. Gerai sumaišoma grietinėlė, tarkuoti krienai, angliški garstyčių milteliai ir krabų skystis, dėl spalvos įkrečiama kiek pomidorų padažo ir sudedama krabų mėsa. Plokščios, plačios taurės išklojamos salotų lapais, pripildomos krabų mišrainės ir atšaldomos, prieš tiekiant į stalą.

KEPTAS ŽINDUKLIS PARŠELIS

Paršelis be akių ir kanopėlių iš vidaus įtrinamas pipirais ir druska, perveriamas mediniu iešmu, dedamas ant grotelių ar į keptuvę su trupučiu karšto vandens ir kišamas į orkaitę. Pūslės iš karto praduriamos adata, nušluostomos išsisunkusios sultys, kad neatsirastų dėmių. Paršelio negalima laistyti kaip kitų kepsnių, jis tepamas svieste ar aliejuj pamirkytu teptuku. Druska apibarstomas tik tuomet, kai atsiras plutelė. Paršelis išimamas, kai mėsa suminkštės — panašiai po valandos — jam į snukį įkišama citrina, ir patiekiamas labai karštas.

VELSO DESERTAS

Česterio ar panašus sūris supjaustomas gabalėliais. Tie gabalėliai sudedami į ugniai atsparų puodelį ir maišant kaitinami ant spiritinės viryklės kartu su sviestu, taure alaus ir trupučiu Kajenos pipirų. Kai masė ims temptis siūlais, ja storai aptepamos baltos duonos riekutės ir tiekiamos ant pašildytų lėkščių.

— Beje, Plikius vis dar čia.

Tomas pašoko:

— Plikius Marselyje?

Bastianas tramdydamas pyktį linktelėjo:

— Paleido savo gaują, tas kiaulė, ir dabar tapo etatiniu SD informatorium. Visas Marselis dreba prieš jį. Dabar, aišku, ir jis pats jau drebina kinkas — tačiau vis tiek...

Tomas kuo skubiau prisėdo. Jį užplūdo nuožmaus įniršio banga. Plikius gyvas! Žmogus, kuris nušovė Šantalę Tesjė, gyvena čionai, Marselyje! Ratu... viskas sukosi ratu.

Tomas tarė:

— Misteri Butai, sieną jūs pereisit mano draugo lydimas. Aš turiu čia dar vieną svarbų reikalą.

Anglas norėjo protestuoti, bet Tomas tik papurtė galvą:

— Neaušinkit veltui burnos. Aš liksiu čia. Man reikia atsiskaityti su vienu niekšu. Kad ir kiek man tai kainuotų. Jei reikės — ir gyvybę paaukosiu.

10

1944-ųjų birželio 14-ąją vadovybės automobiliu Tomas nugabeno anglų karininką ir Bastianą Fabrą iki pat Ispanijos sienos.

— Sėkmės jums, pulkininke leitenante. Prisiminkit mūsų pokalbį traukinyje.

Anglas tylomis nusilenkė. Bastianui vėl ištryško ašaros, kai jis apkabino Tomą.

— Tu iškart grįši, — pasakė jam Tomas. — Susitiksim Marselyje. Čia, pietuose, karas greitai baigsis.

Už šį tikrumą Tomas galėjo dėkoti automobilyje įmontuotam radijo imtuvui. Jis kasdien ištisas valandas klausydavosi vokiečių ir sąjungininkų stočių. Gautos žinios padėjo jam sudaryti mūšio planą. Tomas grįžo į Marselį. Jis stebėjo plikį Dantesą Vilfortą dieną ir naktį. Tačiau kol kas Tomas Lyvenas dar nesmogė. Jis laukė. Žinojo ko...

Birželio 26–ąją sąjungininkai užėmė Šerbūrą, liepos 9–ąją — Kaną. Liepos 20–ąją buvo pasikėsinta į Hitlerį.

Rugpjūčio 6–ąją į sąjungininkų rankas perėjo Renas, 9–ąją — Le Manas, 10–ąją — Nantas ir Luaros linija.

Visa tai Tomas Lyvenas išgirsdavo savo automobilyje. Tačiau jis vis dar nesmogė.

Paskui atėjo rugpjūčio 15–oji. Anglai ir amerikiečiai išsilaipino Rivjeroje. 23–iąją pasidavė Grenoblis. Metas, pats sau tarė Tomas Lyvenas.

Tądien jis apsilankė SD štabe Rojaus gatvėje. Kiemas buvo pilnas rudų dūmų — ponai iš gestapo degino dokumentus. Sutrikusiam hauptšturmfiūreriui Raliui Tomas pasakė:

— Tik be panikos, mano mielas. Mes sugrūsim amerikonus atgal į jūrą, tai juk aišku kiekvienam. SS reichsfiūrerio įsakymu visa jūsų tarnyba vis dar yra mano žinioje — o gal jūs ketinat sprukti?

— Jo... jokiu būdu, zonderfiūreri.

— Labai norėčiau tikėtis. Duokit man du patikimus žmones. Ginkluotus. Matyt, neišvengsim susišaudymo. Tas tipas — pavojingiausias išdavikas Marselyje. Dantesas Vilfortas.

— Vilfortas — bet tai juk...

— Išdavikas, kaip aš jau sakiau! Gal abejojate mano misijos svarba, hauptšturmfiūreri? Ar tik nereikės jumis pasiskųsti Berlyne?

— Dėl Dievo meilės — esu informuotas, zonderfiūreri.

11

1944–ųjų rugsėjo 21–ąją toksai Polis Martini „145 th CIC Detachement, United States Army, Europe“ darbuotojams papasakojo štai ką:

— Nuo 1944–ųjų sausio aš buvau kalinamas gestapo būstinėj Rojaus gatvėje. Rugpjūčio 23–iąją prasidėjo baisi sumaištis. Nebegavom valgyti — negavo taip pat ir vo-

kiečių sargybiniai. Tiršti dūmai skverbėsi į mūsų mažytes kameras. Matyt, gestapininkai degino savo dokumentus.

Tą vakarą pasigirdo klaikūs rīksmai. Senyvas, draugiškas pėstininkas Frydrichas Felgė iš Hanoverio man pasakė: „Mes čia turim vieną zonderfiūrerį, stambią žuvį iš Berlyno. Jis liepė suimti vieną išdaviką. Čia, Marselyje, jūs vadinat jį Plikium. Jį surakino grandinėmis ir įmetė į rūsį". Aš žinojau, kad Plikius — tai Dantesas Vilfortas — iš tiesų buvo išdavikas. Tačiau Prancūzijos išdavikas — SD informatorius! Rugsėjo 27–ąją gestapininkai paspruko. Mes šaukėm ir daužėm kamerų duris — veltui. Rugsėjo 2–ąją mano kameros durys buvo atrakintos. Už jų stovėjo elegantiškas civilis, jis pasakė nepriekaištinga prancūzų kalba:

— Jūs laisvas. Jūsų draugai — taip pat. Po kelių valandų sąjungininkai bus čia. Iki to laiko pasirūpinkit pastato ir kalinio, gulinčio rūsyje, apsauga. Daugelis iš jūsų pažins tą žmogų. Tai Dantesas Vilfortas. Šis žmogus — žudikas ir SD informatorius, jis pasiuntė ne vieną jūsų kraštietį mirčiai į nagus. — Po to tas žmogus dingo. Mes saugojom Vilfortą, o vėliau perdavėm jį sąjungininkų komisijai, kuri nedelsiant areštavo niekšą. Mus išlaisvinusio vyriškio aš daugiau niekados nemačiau.

12

Rugsėjo 28–osios rytą Tomas išsikėlė iš savo viešbučio ir centrinėje geležinkelio stotyje paliko saugoti vieną lagaminą. Marselio priemiesčiuose vyko šiokie tokie mūšiai — ne itin smarkūs. Rugsėjo 29–ósios vakare Marselis buvo išlaisvintas. Tomas Lyvenas suplėšė visus savo SD pažymėjimus ir išsiėmė pluoštą dokumentų, kitados labai jam pravertusių likviduojant „Krozano maki".

1944–ųjų rugsėjo 29–osios vakare į amerikiečius kreipėsi kažkoks britų parašiutininkas — kapitonas Robertas Almondas Everetas. Jis pareiškė, kad buvo atsiųstas į Prancūziją ir pasiprašė kuo greičiau grąžinamas į Lon-

doną. Amerikiečiai pamaitino ir pavaišino viskiu narsųjį sąjungininką, kuris atrodė kaip iš akies trauktas Tomas Lyvenas.

Vaduojant Marselį dalyvavo taip pat ir prancūzų dalys bei partizanų junginiai, suplaukę iš visų pietų Prancūzijos kampelių. Amerikiečių užimtame „Noaijo" viešbutyje, praėjus dviem dienom po pergalės, įvyko didelė šventė. Visi svečiai stovėdami giedojo Prancūzijos himną, kapitonas Robertas Almondas Everetas — taip pat.

— ... *le jour de gloire est arrivé* — kaip tik dainavo Tomas, kai ant jo peties nusileido kažkieno sunki ranka. Tomas atsisuko. Už jo stovėjo du žaliūkai iš amerikiečių karo policijos. Šalia jų stovėjo vyriškis, panašus į peraugusį Adolfą Menžu.

— Suimkit šį žmogų! — tarė pulkininkas Žiulis Simeonas, vilkintis puošnią uniformą. — Tai vienas iš pavojingiausių vokiečių agentų per visą karą. Pakelkit rankas, ponas Lyvenai. Dabar jau jūs tikrai peržengėt visas ribas. Jūs pralošėt.

13

Rugpjūčio 25-ąją generolas de Golis su amerikiečiais įžengė į Paryžių. Rugsėjo 15-ąją Tomas, antrąsyk savo gyvenime, pateko į Freno kalėjimą. Pirmą kartą jį tenai įkišo gestapas. Dabar jį pasodino prancūzai.

Tomas praleido kameroj savaitę, dvi savaites — nieko neįvyko. Dabartinį kalinimą jis vertino su filosofo ramybe. Dažnai Tomą aplankydavo mintys, panašios į šią: taip ir turėjo atsitikti. Tai netgi teisinga. Tais baisiais metais aš buvau sudaręs sandėrį su pačiu velniu — į balą puolęs, sausas nekelsi!

Kita vertus...

Kita vertus, aš turiu čia draugų. Tokių kaip bankininkas Fėro ar madam Paž. Daugelį aš ištraukiau mirčiai iš nagų. Dabar jie man padės.

Kiek aš gausiu? Pusę metų? Na ir puiku. Kaip nors pragyvensiu. O tada, Dieve mano, tada galų gale būsiu laisvas! Tada pagaliau galėsiu sugrįžti į Angliją. Po tiekos metų, ak, aš vėl gyvensiu taikų gyvenimą. Daugiau jokių slaptųjų tarnybų! Jokių nuotykių. Gyventi kaip kadaise su pinigais iš Eugeno Velterlio sąskaitos Ciūriche.

Sukaukšėjo žingsniai. Spynoje pasisuko raktas, kameros durys atsivėrė. Koridoriuj stovėjo du prancūzų kareiviai.

— Pasiruošt! — tarė pirmasis kareivis.

— Na, pagaliau, — ištarė Tomas Lyvenas ir apsivilko švarku, — ilgokai užtruko, kol pagaliau susiruošėt mane apklausti!

— Jokių apklausų! — išrėžė antrasis kareivis. — Pasiruošt sušaudymui!

KETVIRTOJI KNYGA

Pirmas skyrius

1

Tamsiai mėlyno vasaros dangaus netemdė joks debesėlis. Ir karšta, baisiai karšta buvo Baden Badene tą 1945-ųjų liepos 7-ąją. Liesi, išblyškę miesto gyventojai slankiojo šen ir ten, prastai apsirengę, užgesusiais žvilgsniais.

Apie pietus žalių alyvuogių spalvos štabo automobilis, su generolu dviem žvaigždutėmis užpakalinėje sėdynėje, važiavo per sankryžą prie Leopoldo aikštės. Prancūzų karo policininkas čia reguliavo eismą — prancūzišką eismą, nes vokiškų automobilių nebuvo. Užtat prancūziškų — į valias! Baden Badene įsikūrė prancūzų karinės administracijos štabas. Vokiečių gyventojų — 30 000. Prancūzų armijos ir administracijos darbuotojų kartu su jų šeimomis— 32 000.

— Sustokit, — tarė generolas. Vairuotojas sustojo šalia karo policininko, kuris taip atsainiai atidavė pagarbą, kad bet koks vokiečių generolas būtų išdėjęs jį į šuns dienas. Tačiau vokiečių generolai tuo metu jau nebešūkavo arba dar nešūkavo.

Dviejų žvaigždučių savininkas nuleido automobilio stiklą ir tarė:

— Aš čia pirmąsyk. Jūs viską pažįstat. Sakykit, kurioj karininkų valgykloj geriausiai maitina?

— *Mon général,* dėl Dievo meilės, neikit į karininkų valgyklą! Eikit pas kapitoną Klermoną iš „Prancūzijos karo

nusikaltėlių paieškos tarnybos". — Policininkas nupasakojo kelią.

— Tuomet pirmyn, — tarė išalkęs generolas.

Automobilis riedėjo pro „Atlanto" viešbutį, pro kurhauzą, pro kazino. Ak, kaip liūdnai atrodė ši vieta, kur kadaise rinkdavosi turtingiausi pasaulio vyrai, elegantiškiausios damos ir brangiausios kokotės! Išdegusi kurortinio orkestro pakyla, apleistos vejos. Lauke buvo suversti prabangūs lošimo namų baldai.

Štabo automobilis sustojo prie didžiulės vilos. Čionai iki pat vadinamojo tūkstantmečio reicho žlugimo buvo įsikūręs gestapo štabas. Dabar vilą buvo užėmusi „Prancūzijos karo nusikaltėlių paieškos tarnyba".

Generolas užėjo į vilą ir pasiteiravo kapitono Klermono.

Renė Klermonas buvo kokių 35-erių metų vyriškis: lieknas, vidutinio ūgio, pailgas kiaušas, tamsūs plaukai, protingos akys. Jis vilkėjo puikiai pasiūtą uniformą. Beje, ši uniforma išrodė labai jau civiliškai.

Kapitonas, kurio tikrasis vardas buvo Tomas Lyvenas ir kuris prieš keletą metų turėjo klestintį banką Londone, paspaudė generolui ranką ir tarė:

— Man didelė garbė priimti tokį svečią kaip jūs, *mon général.*

Tačiau stop! Kai mes paskutiniąsyk atsisveikinom su agentu prieš savo valią, gyvenimo virtuozu ir kulinarijos genijum Tomu Lyvenu, šis vyras su daugeliu pavardžių sėdėjo Freno kalėjime netoli Paryžiaus, kur jį įkišo prancūzai.

Todėl mes manom, kad dabar tinkamiausias metas atsakyti į atidaus skaitytojo klausimą. Kodėl Tomas Lyvenas 1945-ųjų liepos 7-ąją buvo prancūzų „karo nusikaltėlių ieškotoju" Baden Badene, jei 1944-ųjų spalio 3-iąją du kareiviai užėjo į jo kamerą Freno kalėjime ir liepė pasiruošt, pasiruošt sušaudymui...

2

Sušaudymui? — pasibaisėjęs galvojo Tomas Lyvenas, kai surakinę jam rankas kareiviai nuvedė jį žemyn, į niūrų kiemą. Viešpatie! O aš tikėjausi, kad jie palaikys mane kelis mėnesius ir paleis.

Kareiviai įgrūdo jį į tą patį belangį, pradvokusį autobusą, į kurį jis kartą jau buvo įkištas vokiečių kareivių.

Autobuse vis dar tvyrojo prakaito ir baimės tvaikas.

Sulysęs, išbalęs, nesiskutęs, suglamžytu kostiumu, be petnešų, kaklaraiščio ir batraiščių — štai kaip atrodė autobuse tupintis mūsų bičiulis. Jį užplūdo šleikštulio banga.

Autobusas sustojo kažkur Paryžiuj. Tomas vėl išvydo niūrų kiemą, vieta buvo jam pažįstama. Stumiamas kareivių Tomas apatiškai sliūkino vieno iš didžiulio pastato kambarių link.

Kambario durys atsilapojo. Paskui pasaulis aplink Tomą ėmė tavaruoti, jam pritrūko oro. Jis girdėjo balsus ir žodžius, tačiau jų nesuprato. Jis žvelgė į prancūzų pulkininko uniforma vilkintį vyriškį, kuris sėdėjo prie rašomojo stalo. Vyriškis buvo aukštas, saulėj įdegusiu veidu, žilstelėjusiais smilkiniais ir geraširdišku žvilgsniu. Ir, tvinksint kraujui smilkiniuose, Tomas žinojo: jis išgelbėtas. Dabar jau žinojo, nes pažino šį Žozefinos Beiker draugą, kuriam jis pats sykį Lisabonoje išgelbėjo gyvybę. Tomas pažino pulkininką Debra iš „Deuxième Bureau".

Nei žodžiu, nei menkiausiu veido virptelėjimu pulkininkas Debra neišdavė, kad pažįsta Tomą Lyveną.

— Tenai! — užriko jis. — Atsisėst! Užčiaupt snukį! — Tomas atsisėdo, kur buvo liepta. Tomas laikė užčiaupęs snukį.

Abu kareiviai neskubėdami nuėmė antrankius, be galo lėtai sutvarkė visus kalinio perdavimo formalumus. Praėjo mažytė amžinybė, kol jie pagaliau dingo.

Tomas ir Debra liko dviese.

Debra nusišypsojo:

— Žozefina perduoda jums linkėjimus, šunsnuki nelaimingas.

— Ačiū, labai malonu. Kur... kur pati madam?

— Kasablankoj. Aš buvau to miesto gubernatorium, žinot?

— Įdomu.

— Turėjau reikalų Paryžiuj. Ir visai atsitiktinai sužinojau, kad jus suėmė.

Tomas pamažu ėmė atsigauti:

— Tai padarė jūsų kolega pulkininkas Simeonas. Aš kaip tik giedojau „Marselietę". Nacionalinio išsivadavimo šventėje. Turėjau likti viešbutyje ir sėdėti kaip pelė po šluota. Tuomet jau seniausiai būčiau buvęs Londone, vienos nelaimės per tuos valstybinius himnus!

Debra tarė:

— Aš daug žinau apie jus. Apie tai, kiek blogo mums padarėt. Tačiau ir apie tai, kiek gero. Grįžęs į Paryžių, sužinojau apie jūsų bėdą. Aš jau nebedirbu „Deuxième Bureau". Dabar aš — „Karo nusikaltėlių paieškos tarnyboje". Ir iš kalėjimo jus pavyko ištraukti tik įrašius jūsų pavardę į paieškomų žmonių sąrašą ir paaiškinus, kad būsit sušaudytas. Štai taip išvadavau jus iš Freno. Geras triukas, ar ne?

Tomas nusišluostė prakaitą nuo kaktos:

— Taip, — pasakė jis. — Neblogas. Tik truputį tampo nervus.

Debra gūžtelėjo pečiais.

— Visas mūsų gyvenimas toks, Lyvenai. Tikiuosi, jūs neturit jokių iliuzijų. Tikiuosi, žinot, ką reiškia tai, kad ištraukiau jus iš kalėjimo.

— Bijau, kad žinau, — mandagiai ištarė Tomas. — Manau tai reiškia, kad aš ir vėl turėsiu dirbti jums, pulkininke Debra!

— Visiškai teisingai.

— Dar vienas klausimas. Kas jums papasakojo, kad aš suimtas?

— Bankininkas Fero.

Senasis, gerasis Fero, pamanė Tomas. Dėkui. Dėkui.

Jis paklausė:

— Ką jūs ketinat su manim daryti, pulkininke Debra?

Žozefinos Beiker bičiulis draugiškai nužvelgė Tomą:

— Jūs juk kalbat itališkai, ar ne?

— Taip.

— 1940–aisiais, vokiečiams užpuolus mūsų šalį, pačiu paskutiniu momentu, kai buvo jau *tikrai* nepavojinga, įsidrąsino ir italai. Jie paskelbė mums karą. Vienas iš didžiausių kraugerių, anuomet terorizavusių pietų Prancūziją, buvo generolas Luidžis Kontanelis. Jis laiku nusimetė uniformą... Kaip ir dauguma generolų... ir pasislėpė. Mūsų žiniomis, kažkur Neapolio apylinkėse.

Po keturiasdešimt aštuonerių valandų Tomas jau buvo Neapolyje.

Praėjus vienuolikai dienų jis suėmė generolą Kontanelį į šiaurės rytus nuo Neapolio esančiame Kaivano kaime. Generolas čia ganė aveles — ne sielos pašaukimo, bet reikalo verčiamas.

Atgabenęs garsųjį belaisvį į Paryžių, Tomas, jaukiai leisdamas vakarą jaukiame bare, paaiškino pulkininkui Debra:

— Tiesą sakant, buvo visai nesunku. Man labai padėjo amerikiečių žvalgyba. Malonūs vaikinai. Italais taip pat negaliu skųstis. Jie ne itin mėgsta generolus. Deja, panašu, kad amerikiečiams jie irgi nepernelyg simpatizuoja. Nieko nepadarysi. — Ir po to Tomas papasakojo savo nuotykius Italijoj.

Jis vis dar vaikėsi generolą-piemenį ir sykį užsuko į amerikiečių žvalgybos štabą gauti naujos informacijos. Čia Tomas tapo keistos scenos liudininku.

Aplinkui isteriškai lakstė amerikiečių agentai, šaukė viens per kitą, įsakinėjo ir bemat atšaukdavo įsakymus, kaip pašėlę skambino telefonu ir kone konvejeriu pasirašinėjo arešto orderius.

Tomas greit sužinojo, kas nutiko. Prieš tris dienas uoste dar stovėjo didelis amerikiečių transporto laivas „Viktorija“, atgabenęs produktus amerikiečių daliniams Italijoje.

Sekmadienį „Viktorija“ dingo — niekas nežinojo kur ir kaip. Italų tarnybos kaltino viena kitą — taip pat, kaip ir amerikiečių tarnybos.

Kas atsitiko „Viktorijai“? Ji juk negalėjo ištirpti ore! Šis įvykis sudomino Tomą. Jis nuėjo į uostą, pasitrynė po landynes, smukles ir galiausiai atsidūrė „Luidžio“ užeigoje.

Luidžis buvo panašus į aktorių Orsoną Velsą. Jis laikė mažą purviną užeigą, be to, vertėsi klastojimu, vogtų daiktų saugojimu ir vadovavo gaujai.

Luidžis iškart pajuto simpatiją elegantiškam civiliui su protinga, ironiška šypsena. Ši simpatija dar labiau sustiprėjo, kai Luidžis sužinojo, kad Tomas — vokietis.

Sunku patikėti. Tai, ko nepavyko išsiaiškinti amerikiečių žvalgybai, Tomas išsiaiškino per kelias valandas. Pas Luidžį jis net susipažino su ponais, kurie suorganizavo „Viktorijos“ dingimą.

Štai kaip viskas vyko: praeitą sekmadienį transporto garlaivio įgula turėjo išeiginę. Laive pasiliko tik sargyba. Luidžio draugeliai ant molo, tiesiai priešais trapą, inscenizavo trijų gražių merginų muštynes. Viena jų klykė ir šaukėsi pagalbos. Laivo sargyba riteriškai nuskubėjo padėti skriaudžiamai gražuolei. Įsikišo tamsiaodžiai neapoliečiai — kilo nuožmios grumtynės.

Tuo tarpu prie kitos „Viktorijos“ pusės prisiyrė jūreiviais persirengę Luidžio draugai ir užgrobė laivą. Jie žaibiškai atrišo lynus, pakėlė inkarą, išplukdė laivą iš uosto ir, apsukę kyšulį, atsidūrė netoli Pacuolio miesto.

Čia jie prisišvartavo. Krovinys buvo perkrautas į jau laukusius sunkvežimius. Laivas vežė konservus, šaldytą paukštieną, vaisius, cukrų, ryžius, miltus, įvairiausių alkoholinių gėrimų, kelis centnerius cigarečių ir kelis tūkstančius žąsies kepenėlių pašteto indelių.

Piratai ne be reikalo apsistojo kaip tik prie Pacuolio. Čia buvo didžiulės laivų remonto dirbtuvės. Darbininkai plušo dieną naktį, kad kuo greičiau išardytų pavogtą laivą.

Net ir atskirų jo dalių pirkėjai jau buvo čia! Jie stovėjo apspitę laivą ir vardijo, ko kam reikia. Ponams užsakius,

bemat išpjaudavo reikiamas dalis: motorus, alkūninius velenus, plieno lakštus, karkaso gabalus. Atrodė, lyg uolūs mėsininkai lakstytų aplink paskerstą jautį ir pjaustytų filė — gabalėlį po gabalėlio.

Tuo laiku Neapolyje panaudodavo ir pritaikydavo viską. Šitaip netrukus iš „Viktorijos" nebeliko nė siūlės. Taip, net baisu, kad Luidžio draugai nebūtų panaudoję ir laive rastų žiurkių...

3

Ši Tomo istorija pralinksmino pulkininką Debra tą jaukų vakarą jaukiame Paryžiaus bare. Paskui Debra surimtėjo ir tarė:

— Jūs — vokietis, Lyvenai. Dabar jūs mums reikalingas Vokietijoje. Niekas nemoka taip puikiai atskirti didžiųjų tikrų kiaulių nuo mažų nepavojingų vykdytojų. Jūs galėtumėt pasirūpinti, kad nenukentėtų nekaltieji. Ar tai jums tinka?

— Taip, — pasakė Tomas Lyvenas.

— Tačiau Vokietijoj privalėsit nešioti uniformą.

— *Ne!!!*

— Labai gaila, tačiau tokia instrukcija. Mes parinksim jums prancūzišką vardą ir karinį laipsnį. Sakyčiau — kapitono.

— Dieve mano, kokia ta uniforma?

— Čia jūsų reikalas, Lyvenai. Susiieškokit sau ką nors.

Taigi Tomas nuėjo pas geriausią mieste karininkų siuvėją ir susiieškojo sau ką nors: pilkas lakūno kelnes, tos pačios spalvos švarką su didelėm kišenėm, kloste nugaroj ir siauru dirželiu. Be to, perpetė, pilotė ir trys antsiuvai ant rankovės.

Ši Tomo išrasta uniforma visiems taip patiko, kad po mėnesio ją paskelbė oficialia „karo nusikaltėlių paieškos tarnybos" uniforma.

Su priešakinėmis sąjungininkų dalimis Tomas grįžo į savo tėvynę kaip kapitonas Renė Klermonas. Karo pabaigos jis sulaukė Baden Badene. Buvusiam gestapo štabe. Kaizerio Vilhelmo gatvėje Tomas įsirengė biurą.

Taip, dabar atidus skaitytojas jau žino, kaip čia atsitiko, kad mūsų bičiulis 1945-ųjų liepos 7-ąją Baden Badene gamino pietus generolui su dviem žvaigždutėmis!

Kaizerio Vilhelmo gatvės name Nr. 1 dirbo septyniolika žmonių. Jie gyveno viloje kitoj gatvės pusėje. Darbas buvo sunkus, darbas buvo nelinksmas. Be to, gyvenimą kartino dėl politinių ir kitokių priežasčių kylantys tarpusavio nesutarimai. Tomas, pavyzdžiui, iškart susiriejo su leitenantu Pjeru Valentinu. Tai buvo jaunas, išvaizdus vyrukas, šaltomis kaip ledas akimis ir plonomis lūpomis, šį žmogų lengvai galėjai įsivaizduoti vilkintį SS uniforma.

Valentinas suiminėjo ir konfiskavo kaip pašėlęs. Ir jei padorūs prancūzų „karo nusikaltėlių paieškos tarnybos" karininkai, kaip ir jų padorūs amerikiečių bei britų kolegos, dirbdavo vadovaudamiesi karinės administracijos išleistais „Wanted Persons"* sąrašais, Valentinas savo valdžia naudojosi be atodairos ir savavališkai.

Paprašytas Tomo pasiaiškinti jis tik atsainiai truktelėjo pečiais ir tarė:

— Aš nekenčiu visų vokiečių.

Tomas Lyvenas protestavo prieš tokį kvailą suvienodinimą. Valentinas abejingai atrėžė:

— Aš kalbėsiu tik skaičiais. Vien tik mūsų skyrius praeitą mėnesį gavo daugiau nei 6000 įskundimų. Vokiečiai įduoda vokiečius. Štai jie kokie. Kai užpuola mažas tautas — antžmogiai. Bet kai jiems aplaužo ragus, jie klausosi Bethoveno ir įdavinėja vienas kitą. Ir šitokią tautą aš turiu gerbti?

Leitenantas Valentinas, kad ir koks niekšas būtų buvęs, šiuo atveju pasakė tiesą: pasibaigus karui, Vokietiją užplūdo šlykšti įskundimų, šnipinėjimų, žemų poelgių banga.

* Ieškomų asmenų (*angl.*).

Štai atėjo 1945-ųjų rugpjūčio 2-oji. Tą dieną Tomas išgyveno vieną nuotykį, kuris labai jį sukrėtė. Į biurą atėjo liesas, pražilęs vyriškis senais suglamžytais drabužiais ir nuolatos išalkusio žmogaus žvilgsniu. Vyriškis nusitraukė skrybėlę ir ištarė šiuos žodžius:

— Labai diena, pone. Aš esu Verneris Helbrichtas. Jūs ieškot manęs. Aš buvau apskrities valstiečių fiūreriu. — Jis paminėjo vietovę, kurioje gyvena, vietovę Švarcvalde. — Aš iki šiol slapsčiausi. Bet štai atėjau pas jus.

Tomas žvelgė į liesą, žilaplaukį vyrą:

— Kodėl jūs taip darot?

Helbrichtas atsakė:

— Mat suvokiau, kad mano tėvynėj buvo daromi siaubingi nusikaltimai. Aš pasiruošęs išpirkti kaltę. Tiesti kelius, skaldyti akmenis, ką tik liepsit. Aš nuoširdžiai gailiuosi, kad tarnavau nusikaltėlių valdžiai. Aš tikėjau ja. Tai buvo klaida. Turėjau mažiau tikėti ir daugiau galvoti.

Tomas atsistojo.

— Ponas Helbrichtai, dabar pirma valanda. Prieš pratęsiant pokalbį, vienas klausimas: gal norit papietauti su manim?

— Papietauti? Su jumis? Bet aš juk sakau jums — aš buvau nacis!

— Nesvarbu. Jūs juk taip atvirai prisipažinot.

— Tuomet aš noriu jūsų paprašyti — važiuojam į mano namus. Turiu jums kai ką parodyti. Miško proskynoj. Už mano kiemo, — tarė buvęs apskrities valstiečių fiūreris.

4

Ponia Helbricht išvirė pietums itin skystos sriubos iš rūgštynių, garšvų, kiaulpienių ir kitų žolelių. Ji pati buvo tokia pat liesa ir išblyškus kaip ir jos vyras. Kiemas, kurį Tomas išvydo, buvo apleistas, langai išdaužyti, spynos duryse — sušaudytos, tvartai tušti, kambariai išplėšti čia dirbusių belaisvių.

— Negalima jų smerkti už tai, — gailiai nusišypsojo ponia Helbricht, — mes pirmieji juos apiplėšėm, anuomet, jų kraštuose...

Buvusio apskrities valstiečių fiūrerio žmona stovėjo prie viryklės tuščioje virtuvėje. Ji pridūrė:

— Po sriubos bus bulvių košė su džiovintais vaisiais. Iš produktų davinio. Man labai gaila, daugiau nieko neturim.

Tomas išėjo į kiemą ir atidarė automobilio bagažinę. Jis grįžo atgal nešinas puse svaro sviesto, indeliu grietinės, skardine mėsos ekstrakto ir skardine sūdytos jautienos.

— O dabar užleiskit man virtuvės stalą, ponia Helbricht, — pasakė Tomas. Ir bemat griebėsi darbo. Vandeningą sriubą jis paskanino mėsos ekstraktu. Tada Tomas atidarė jautienos skardinę ir susmulkino mėsą. Staiga jis pastebėjo dubenėlį liesos varškės.

— Prašau ją pertrinti, ponia Helbricht, — tarė jis. — Bendrom jėgom mes greit pataisysim šaunius pietus.

— Ak Dieve, — ištarė ponia Helbricht ir apsiverkė. — Sūdyta jautiena! Aš tik svajojau apie tai, o išvydau pirmąsyk!

Helbrichtas tarė:

— O juk yra žmonių, kurie žiūri, kaip kiti badauja, ir juokiasi. Žmonės, kurie ir yra kalti dėl mūsų vargo. Ponas kapitone, aš nesu skundikas, tačiau privalau tai pasakyti: miško proskynoj, po samanomis, paslėptas didžiulis maisto produktų sandėlys.

— Kas paslėpė tą sandėlį? Ir kada?

— 1944-aisiais. Rudenį. Pas mane atvyko Reicho valstiečių fiūreris Darė. Kartu su Karlsruės gestapo šefu daktaru Cimermanu. Jie sakė, kad jiems liepta užkasti maisto atsargas, skirtas... fiūrerio rezervui,.. svarbiausiems žmonėms...

Ponia Helbricht, nuvytusi, susikrimtusi ir liūdna, trindama liesą varškę pridūrė:

— Todėl mes jus ir pasikvietėm čionai. Reikia iškasti produktus. Tiek daug žmonių badauja... Mes bent jau turim stogą virš galvos. Kaip nors išsiversim. Tačiau subombarduotieji, pabėgėliai, vaikai...

Visa tai galima valgyti ir šiandien — o anuomet tai padėjo Tomui Lyvenui sučiupti „bonzas"

ŽOLELIŲ SRIUBA

Tokie žalumynai kaip rūgštynės, dilgėlių viršūnėlės, svogūnų laiškai, petražolės, garšvos, krapai, salierų lapai, česnakų laiškai nuplaunami ir smulkiai supjaustomi. Nedidelė žalumynų dalis patroškinama su svieste apkepintais miltais, užpilama vandens ar sultinio, paverdama, įberiama pipirų, druskos, truputį muškato ir, prieš tiekiant į stalą, sudedamos kitos žolelės. Sriubą galima uždaryti kiaušinio tryniu ar grietine, taip pat į kiekvieną lėkštę įleisti po kiaušinį ir apibarstyti skrudintos bandelės gabaliukais.

STEBUKLINGOJI SŪDYTA JAUTIENA

Daugoka žiedais supjaustytų svogūnų apkepinama svieste, sudedama susmulkinta sūdyta jautiena iš skardinės, keletą minučių patroškinama, bet nekepinama. Paskui pridedama ne per tirštos bulvių košės, viskas išmaišoma, įberiama pipirų, druskos ir ant silpnos ugnies dar truputį pašildoma.

VARŠKĖS SKANĖSTAS

Varškė pertrinama per sietelį, įberiama cukraus pagal skonį, paskui maišant pilama grietinėlė, kol pasidarys ne per daug skystas kremas. Įberiama razinų, įpilama pora lašų citrinų sulčių, kremas išverčiamas į dubenį, papuošiamas plakta grietinėle ir gerai atšaldomas.

Tą dieną, 1945–ųjų rugpjūčio 2–ąją, buvo padaryti du dalykai: slapta iškastas milžiniškas produktų sandėlys — tūkstančiai konservų dėžučių su riebalais, mėsa, marmeladu, dirbtiniu medumi, kava, arbata, lakūnų šokoladu, gliukoze, miltais, daržovėmis, vaisiais. Šiuos lobius labdaros organizacijos padalijo ligoniams, seneliams ir vaikams.

Kuo greičiau proskyna ir samanos buvo taip sutvarkytos, kad neliktų jokių kasinėjimo žymių. Miško plotą už apskrities valstiečių fiūrerio Helbrichto kiemo dieną ir naktį saugojo rinktiniai „karo nusikaltėlių paieškos tarnybos žmonės".

Rugpjūčio 11–ąją, vakarop — kai budėjo Tomas, — į proskyną įsėlino vyriškis. Jis dairėsi į visas puses. Krūpsėjo nuo kiekvieno šlamesio. Ant pečių jis nešėsi kuprinę, rankoje — nedidelį kastuvą. Tomas pažino šį vyriškį, jo blyškų, negailestingą veidą jis žinojo iš paieškos nuotraukų.

Vyriškis ėmė kasti. Vis greičiau, vis godžiau. Per vėlai pastebėjo už nugaros išdygusius tris žmones. Apsisuko. Sunkiai pakilo, atšlijo atgal. Veide sustingo baimės išraiška.

— Gestapo šefas Cimermanas, — ištarė Tomas Lyvenas, kurio rankoj staiga atsirado pistoletas. — Jūs areštuotas.

Ak, ir jie visi atėjo, visi didieji „bonzos", žinoję apie užkastus produktus, jie atėjo visi.

Tomas Lyvenas įkalė sargybiniams į galvas:

— Kiekvienas, kuris pradės čia kasti, „bonza". Iškart suimkit!

Į šiuos paprastus spąstus tarp 1945–ųjų rugpjūčio ir spalio pakliuvo septyniolika stambių nacių.

Buvusį apskrities valstiečių fiūrerį Helbrichtą Tomas nubaudė kaip vykdytoją pinigine bauda. Jam leido pasilikti ūkį.

5

Atslinko pirmasis pokario ruduo. Žmonės badavo, žmonės šalo. Prancūzų zonoj augo įtampa tarp okupuotųjų ir

okupantų. Dėl to buvo kalta tiek vokiečių rezistencija, tiek ir prancūzų savivalė. Deja, ji egzistavo.

Prancūzų specialisto vadovaujami kareiviai išmontavo Švarcvalde esančių laikrodžių gamyklų įrengimus. Vietiniai darbininkai buvo vežami į Belforą ir Aukštutinę Savoją, prancūzai taip mėgino atgaivinti savąją laikrodžių gamyklą.

Prancūzų zonoj esantys siuvimo adatų fabrikai buvo konfiskuoti ir, keliems žmonėms vadovaujant, perkelti į Šveicariją. Vokiečių darbininkams mokėjo elgetiškus atlyginimus nuvertėjusiomis reichsmarkėmis arba prastais produktais.

Godūs užsienio verteivos be jokio sąžinės graužimo iškirsdavo ištisus miškus. Prie Titi ežero dieną naktį žviegė motoriniai pjūklai. Milžiniški kelmynai dar daug metų liudijo apie žmonių gobšumą.

Už iš pažiūros sveiko fasado Baden Badene moralė ir padorumas vis labiau prarado savo vertę. Muštynės, kerštо aktai, peilių kautynės tapo įprastu dalyku. Kareiviai plėšikavo, vogė ir šaudė kaip pamišę visoje apylinkėje. Iš automatų šaudė nuostabias gulbes — beprasmis vandalizmas.

Tomas buvo tikras, kad lieknas šviesiaplaukis leitenantas Valentinas priklauso tai klikai, kuri lobsta pačiais žemiausiais ir niekingiausiais būdais. Tačiau daug mėnesių jis negalėjo to įrodyti. 1945–ųjų lapkričio 3–iąją padėtis pasikeitė...

Išvakarėse Tomas nugirdo, kad jaunasis leitenantas vėl planuoja vieną iš savo paslaptingų kratų. Kai Valentinas lapkričio 3–iąją kartu su dviem kareiviais sėdo į džipą ir išvyko iš Baden Badeno, Tomas kitu džipu nusekė jiems iš paskos. Jis važiavo labai atsargiai, stengėsi nepriartėti prie pirmojo automobilio.

Jie važiavo iki Karlsruės. Čia Valentinas pasuko į Etlingeno plentą. Pro Etlingeną jie nubildėjo iki Špylbergo. Čia, virš kaimelio, didžiulio parko ir aukštos mūro sienos apsuptas, stūksojo tamsus, didingas pastatas. Leitenanto džipas ėmė kilti į kalną. Tomas kiek pavažiavęs aukštyn sustojo, nuvairavo savo automobilį į brūzgynus ir pėsčias ėmė kopti į kalną trumpesniu keliu.

Keliuose didžiulės, į pilį panašios vilos languose degė šviesa. Tomas matė šešėlius, neaiškiai girdėjo kažką ginčijantis. Jis atsargiai apėjo namą ir atsidūrė priešais fasadą. Tomas išvydo daugybę užuolaidomis uždangstytų langų. Pro juos galėjai įžiūrėti tik galybę kambarinių augalų ir baltas lubas. Paskui Tomas išvydo leitenanto Valentino siluetą. Šis elgėsi keistai: žengė prie ant palangių išrikiuotos kambarinių augalų eilės ir ėmė rauti juos iš vazonų. Vieną. Antrą. Štai jau išrovė septynis. Kodėl? Kam? Tomas nieko nesuprato.

Jis kantriai laukė. Po ketvirčio valandos Valentinas su savo žmonėm paliko vilą ir išvažiavo.

Tomas pasikambino prie sunkių paradinių durų. Atidarė sutrikęs tarnas.

— Kas čia gyvena? — paklausė mūsų bičiulis.

— Ponas grafas fon Valdau.

— Aš — kapitonas Klermonas. Praneškit apie mano vizitą.

Grafas fon Valdau, grafas fon Valdau — Tomas prisiminė šį žmogų. Aukštos pareigos užsienio reikalų ministerijoj. Partijos narys. Gana nemenkai prisidirbęs. Tomas jau dusyk kvotė grafą Baden Badene.

Štai pasirodė ir jis: liesas, orus ir be galo įsiutęs:

— Ir jūs dar, kapitone Klermonai! Ką jūs ketinat pavogti? Truputį sidabrinių stalo įrankių? Paveikslą? Svarbiausius dalykus jūsų kolegos jau išsivežė!

— Grafe, — ramiai tarė Tomas, — aš atvykau tam, kad sužinočiau, kas čia įvyko.

— Jūs puikiai tą žinot! — rėkė grafas. — Kiaulės ir vagišiai — štai kas jūs visi!

— Užčiaupkit snukį, — ištarė Tomas labai tyliai, bet aiškiai. Grafas įsistebeilijo į jį, ėmė drebėti ir krito į krėslą. Paskui ėmė pasakoti.

Anot Valdau, vertingiausias savo brangenybes jis paslėpė septyniuose vazonuose, užkasė po augalų šaknimis.

— Visas šeimos brangenybes! Viena giminaitė man patarė — ta bestja. — Viskas, žinoma, buvo iš anksto supla-

nuota, dabar aš tai suprantu... — grafas pažvelgė į Tomą, jo akys degė. — Atleiskit, kad šitaip elgiausi. Aš tikiu, kad jūs nesusijęs su šiuo bjauriu plėšikavimu.

— Pasakokit toliau.

— Juk žinot, man yra pateikta kaltinimų. Aš bijojau plėšikų. Mes gyvenam nuošalioj vietoj. Prieš mėnesį čionai atvyko mano... šita giminaitė. Ji — anglė. Kiek žinau, ji dirba slaptosios tarnybos štabe, Hanoveryje. Ji patarė paslėpti brangenybes vazonuose. Ir kai čia pasirodė tie keturi vyrai, jie be žodžių nuėjo į žiemos sodą ir be žodžių ištuštino septynis vazonus...

Išgirdęs žodžius „slaptoji tarnyba", Tomas pajuto, kaip staiga jam tapo karšta, o paskui šalta. Jis tarė:

— Pasakykit tos moters vardą, grafe.

Grafas pasakė.

6

Po dviejų dienų britų slaptosios tarnybos štabe, Hanoveryje, pasirodė kažkoks kapitonas Klermonas iš prancūzų „Karo nusikaltėlių paieškos tarnybos" Baden Badene. Jis susirado liekną šviesiaplaukę gražuolę, kuri vilkėjo puošnia leitenantės uniforma ir sėdėjo savo kabinete, trečiame didžiulio konfiskuoto pastato aukšte.

Dama laikė rankoje lupą ir žėrinčiom akim apžiūrinėjo puikią apyrankę. Kažkas pabeldė. Lupa ir apyrankė žaibiškai išnyko.

— Įeikit! — šūktelėjo dama.

Vyriškis, pasivadinęs kapitonu Klermonu, žengė į vidų. Dama, sėdinti prie rašomojo stalo, riktelėjo ir pašoko nuo kėdės. Ji išblyško it lavonas. Rankom griebėsi už skruostų. Ir sulemeno priblokšta:

— Negali būti... Tomis... Tu?..

Suspaudęs lūpas Tomas žvelgė į žaviąją avantiūristę — princesę Verą fon C. Kadaise jiedu susipažino Paryžiuj, tuomet ji buvo nacių aferisto Lakulaito meilužė; princesė

Vera, jo mylimoji, ta degradavusi ragana, ta visiškai nesuprantama, visiškai amorali ypata, kuri dar anuomet, Paryžiuj, buvo pasiryžus tiesiog viskam dėl pinigų.

— Tomi, koks džiaugsmas! Tau viskas gerai baigėsi — tu dabar pas prancūzus, — sulemeno ji ir puolė Tomui ant kaklo.

Šis be ceremonijų išsivadavo iš princesės glėbio.

— Tu nenaudėle paskutine, — tarė Tomas Lyvenas. — Kada susiuostei su tuo kiaule Valentinu?

— Nesuprantu, ką tu čia kalbi, branguti, — nusišypsojo princesė.

— Pakartok tai dar sykį ir gausi į ausį, — įspėjo Tomas Lyvenas.

Vera pakartojo dar sykį.

Jis rėžė jai antausį. Po to „Secret service" Hanoverio biure prasidėjo įnirtingas, bet tylus mūšis.

Po penkių minučių kiek aprimusi Vera sėdėjo krėsle. Irgi kiek aprimęs Tomas žingsniavo po kabinetą ir mėgino pamokslauti šiai ypatingai vokiečių aristokratijos atžalai:

— Tu — asociali nenaudėlė. Godi ir bjauri.

Ji išsirietė kaip katė:

— Ak, nustok, Tomi. Eikš pas savo mažąją Verą. Gali dar truputėlį mane prismaugti kaip pirma.

— Vėl užsidirbsi antausį, — tarė jis. — Tai, ką tu padarei, tiek bjauru, tiek žema... Ar grafas Valdau tavo giminaitis? Taip ar ne?

— A, šitas! Senas nacių parankinis! — ji ėmė juoktis.

— Užsičiaupk! Prieš dvi dienas tavo žavusis bičiulis Valentinas atliko kratą grafo namuose. Tiksliau: vazonų kratą. Vienintelis jį sudominęs dalykas didžiuliame name buvo gėlių vazonai. Tuojau pat baik juoktis! Tokia kiaulystė! Kas visa tai sugalvojo? Tu? Jis?

— Palauk! Aišku, aš. Pjeras per kvailas tokiam subtiliam triukui!

Jis sustojo lyg įkastas priešais ją ir įsisprendė rankomis:

— Subtilus triukas! Tu nesi geresnė už šlykščiausią nacę!

— O dabar jau gana! Ką tu turi omeny čia pamokslaudamas apie dorovę? Valdau juk nacistų kiaulė! Visas tas brangėnybes jis pavogė Trečiojo reicho laikais.

— Gal ir taip, — pasakė Tomas. — Jei Valdau ir pavogė brangenybes, tuomet jos priklauso seniesiems savininkams, jei dar įmanoma juos rasti, arba valstybei — tiktai jau bet kuriuo atveju ne jums!

— Ak Dieve, tu toks meilus... toks pašėlęs... idealistas... Žinai ką, Tomi, einam pas mane. Aš čia turiu šaunų butą. Anksčiau ten gyveno kažkoks senas nacistas!

— Tikiuosi, tu nemanai, kad aš darsyk gyvenime peržengsiu tavo buto slenkstį, — pasakė Tomas.

7

Tai iš tiesų buvo labai jaukus butas. Trijuose kambariuose ant tapetų buvo likę šviesios dėmės. Dar neseniai čia kabojo paveikslai. Tomas išsišiepė išvydęs tas dėmes.

Tai buvo itin keistas vakaras, nes ir Tomas, ir princesė siekė vieno dalyko: suvystyti viens kitą — perkeltine prasme, aišku.

Tam tikslui Vera, ilgai nelaukus, ištraukė butelį viskio. Juodu išgėrė po truputį. Ir dar šiek tiek. Ir dar po lašelį. Vera galvojo: tuoj jis bus kaip dūmas. Tomas galvojo: tuoj ji bus kaip dūmas.

Netrukus abudu buvo kaip dūmai.

Dabar trupučiuką užšoksim į priekį — dėl vaikų. Taigi praėjus trim valandoms... Praėjus trim valandoms geltonplaukė princesė pavirto neįtikėtinai švelnia ir meilia būtybe. Mūsų bičiulis tapo kiek sentimentalus.

Įkaušęs Tomas padarė nedovanotiną klaidą. Jis papasakojo apie savo ateities planus ir užsiminė apie banko sąskaitą Ciūriche Eugeno Velterlio vardu.

— Tai tu esi dar ir Eugenas Velterlis? — sukikeno Vera. — Ak, žavinga... Ar–ar daug pinigų toj sąskaitoj?

Šis klausimas turėjo jį išblaivinti. To neįvyko... Įkaušęs Tomas įsižeidė:

— Sakyk, gal čia tavo liga? Ar tu visuomet galvoji *tik* apie pinigus?

Vera prikando lūpą. Ji susikrimtus linktelėjo:

— Sunki neurozė. Vaikystės trauma. Ar žinai, kad aš net čekius klastojau? Nėra tokio parašo, kurio nesugebėčiau padirbti!

— Sveikinu, — atsakė nieko nenutuokiantis kvailys.

— Be to, aš — tikra kleptomanė! Vaikystėj baisiai kentėjau dėl to. Mano draugių pieštukai tapdavo mano pieštukais. Draugių taupyklės tapdavo mano taupyklėm. Vėliau tai dar išsiplėtė. Draugių vyrai — ar reikia tęsti?

— Nebūtina, — patikino ją Tomas. Paskui juodu dar išgėrė. Galiausiai abu užmigo.

Kai kitą rytą Vera nubudo plyštančia galva, Tomas jau brazdėjo virtuvėj. Jis atnešė pusryčius jai į lovą.

— Taip, — pasakė jis, — ramiai atsigerk kavos. Tada — į vonią. Tada rengiesi, ir mes važiuojam.

— Važiuojam? Kur?

— Į Baden Badeną, aišku.

Ji išblyško:

— Ką aš ten veiksiu?

— Pakalbėsi su savo draugužiu Valentinu. Liepsi jam grąžinti grafo Valdau brangenybes. Ir jeigu jūs dar sykį iškrėsit tokį pokštą, pasodinsiu jus abu!

— Klausyk, tu driskiau, o šią naktį jau pamiršai, ar ką?

Tomas kilstelėjo antakius:

— Naktis yra naktis. O tarnyba yra tarnyba.

Kavos padėklas apvirto. Sudužo indai. Ji puolė Tomą, šaukdama, kandžiodama ir draskydama:

— Šunsnuki, aš užmušiu tave!

Tą vakarą — jis buvo niūrus ir šaltas — purvinas džipas įvažiavo į Baden Badeno miestą. Tomas Lyvenas sėdėjo prie vairo. Princesė Vera fon C. sėdėjo šalia.

Tada jis padarė dar vieną klaidą. Jis nusivedė Verą į savo biurą Vilhelmo gatvėj Nr. 1. Čia Tomas liepė pakvies-

ti leitenantą Valentiną. Pastarasis susigūžė išvydęs Verą. Tomas pabandė prabilti į abiejų sąžinę.

— Aš nesuprantu nė žodžio, — piktai atrėžė leitenantas. — Aš pasiskųsiu jūsų elgesiu, *mon capitaine*, aš...

— Užsičiaupk, Pjerai, — rimtai tarė princesė. — Jis žino viską.

— Ką jis žino? — aiktelėjo Valentinas.

Vera pažvelgė į Tomą.

— Ar galiu penkias minutes likti su juo akis į akį?

— Dėl manęs... — tarė Tomas.

Štai ir dar viena klaida!

Jis išėjo iš kabineto ir atsisėdo hole. Tomas nenuleido akių nuo durų. Aš ne toks kvailas, galvojo jis.

Surūkius cigaretę, Tomui staiga pasidarė karšta, jis suprato, kad vis dėlto apsikvailino. Jo kabinetas buvo antrame aukšte, o langai be grotų! Jis įlėkė pro duris. Kambarys buvo tuščias. Langas — praviras...

Po dešimties minučių visoje šalyje prabilo telegrafai ir teletaipai:

20.14 val. stop 45 lap 6 stop nuo pranc. karo nusikaltėlių paieškos, tarnybos 6 — 6 stop visiems karo policijos junginiams stop visiems cic ir cid padaliniams stop suraskit ir nedelsiant suimkit...

Lapkričio 7–ąją 4.15 val. prancūzų karo policijos patrulis sulaikė Pjerą Valentiną Nansi geležinkelio stoties laukiamojoj salėj, kai šis bandė nusipirkti bilietą į Bazelį. Princesės Veros fon C. paieškos nedavė vaisių. Ji dingo kaip į vandenį.

Suimtą leitenantą pasodino į Paryžiaus karinį kalėjimą. Asmenišku generolo Pjero Kenigo, prancūzų armijos Vokietijoje vado, pavedimu. Tomas surinko medžiagą prieš Valentiną. Šį purviną darbą mūsų bičiulis dirbo iki pat gruodžio pradžios. Buvo suimti dar keturi prancūzai.

Pabaigai: leitenantas Valentinas ir jo draugužiai buvo teisiami Paryžiuj. 1946–ųjų kovo 15–ąją iš jų buvo atimti kariniai laipsniai, jie ilgam laikui pasodinti į kalėjimą.

8

Gruodžio 3–iąją Tomą Lyveną iškvietė į generolo Kenigo štabą. Generolas pasakė jam:

— Dėkoju, kad padėjot išvilkti į dienos šviesą tą šlykštų subjektą. Mūsų armija — ne kokia plėšikų ir banditų orda. Mes siekiam, kad mūsų zonoj viešpatautų tvarka ir teisingumas.

Ir jei gruodžio 3–iąją generolas priėmė Tomą, padėkojo ir pagyrė jį, tai gruodžio 7–ąją Tomas gavo tokį laišką:

PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS
KARO MINISTERIJA,

Paryžius,
1945–ųjų gruodžio 5–oji

Kapitonui Renė Klermonui
Karinis serijos numeris S 324213
Karo nusikaltėlių paieškos tarnyba
Baden Badenas
Byla: CS Hr. Zt. 324/1945

Vykstant karo lauko teismo procesui prieš leitenantą Pjerą Valentiną ir jo bendrininkus mes pareikalavom iš „Deuxième Bureau" jūsų asmens bylos.

Iš šios bylos, kurią dar pakomentavo vienas aukštas „Deuxième Bureau" pareigūnas, aiškėja, kad karo metu jūs buvot vokiečių abvero agentu Paryžiuj. Jūs tikriausiai suprantat, kad žmogui su tokia praeitimi tikrai ne vieta mūsų karo nusikaltėlių paieškos tarnyboje. Pulkininkas Morisas Debra, kitados priėmęs jus į šią organizaciją, jau keturi mėnesiai kaip nebedirba.

Šiuo laišku jūs raginamas iki 1945–ųjų gruodžio 15–osios, 12.00 val., palikti biuro patalpas Baden Badene ir perduoti savo tiesioginiam viršininkui visus užrašus, bylas, antspaudus, dokumentus, savo karinius dokumentus ir tarnybos pažymėjimus. Nuo šio momento jūs atleidžiamas iš tarnybos. Tolimesnius nurodymus gausit artimiausiu laiku.

Apačioje buvo neįskaitomas parašas. O po juo mašinėle parašyta: brigados generolas.

Tomas Lyvenas sėdėjo prie rašomojo stalo ir tyliai niūniavo, jis perskaitė laišką dar sykį ir, vis dar niūniuodamas, pamanė: „Na, štai ir vėl viskas iš naujo. Mano gyvenime viskas kartojasi su kažkokia stingdančia monotonija. Aš suorganizuoju kokią aferą — ir visi alpsta iš meilės man. Pasipila apdovanojimai, pinigai ir bučkiai. Aš tampu gerbtinos tėvynės numylėtiniu. Tiktai padarau kokį dorą darbą — ir še tau — iki ausų sėdžiu mėšle. Aukštas „Deuxième Bureau" pareigūnas pakomentavo mano bylą karo ministerijoj? Aukštas pareigūnas? Vadinasi, pulkininkas Žiulis Simeonas dar gyvas. Ir vis dar nekenčia manęs..."

Tomas atsistojo. Paskendęs mintyse jis ėmė tvarkyti kabinetą. Rakinant stalčių, raktas šiek tiek klebėjo spynoje. Truputėlį. Jis to nepastebėjo. Vis dar nepastebėjo. Susimąstęs Tomas surinko visus dokumentus, sutvarkė asmeninį turtą.

Jis išėmė suklastotus pasus iš stalčiaus, kurio spyna šiek tiek klebėjo. Suskaičiavo juos. Visi vietoj. Ne, ne visi. Perskaičiavo dar sykį. Prakeikimas, vieno trūko!

Prakaitas išpylė Tomui Lyvenui kaktą, kai suprato, kurio trūksta: puikiojo Šveicarijos paso, išduoto Eugenui Velterliui. Be to, jis pasigedo dar kai ko: čekių knygelės sąskaitai „Šveicarijos nacionaliniame banke" ir banko įgaliojimo.

Aiktelėjęs Tomas Lyvenas susmuko krėsle. Pokalbių nuotrupos praskriejo jo galvoje: „Tai tu dar ir Eugenas Velterlis? Ar daug pinigų toj sąskaitoj? Nėra tokio parašo, kurio negalėčiau padirbti..."

Tomas griebė telefono ragelį. Užsakė skubų pokalbį su Ciūrichu: „Šveicarijos nacionaliniu banku". Laukė ištisą amžinybę. Paskambinti galima tik kariniais ryšio kanalais. Na ir kas? Dabar niekas nebebuvo svarbu! Galų gale jį sujungė.

Tomas pareikalavo tarnautojo, kuris rūpinosi jo sąskaita. Išgirdęs ramų šveicaro balsą, jis viską suprato:

— Taip, ponas Velterli, aš viską jau žinau. Jūsų žmona viską sutvarkė...

Ji pasidirbdino šveicarišką pasą. Atitinkantį manąjį Šveicarijos pasą. Bjaurybė prakeikta!

— Kada... kada atvyko mano žmona?

— Na, dar prieš dvi savaites... Mądam sakė, kad jūs grįšit į Ciūrichą ir nuspręsit, ką toliau daryti su sąskaita...

— Toliau... daryti... sąskaita...

— Ten yra 20 frankų.

O Dieve, o Dieve, o Dieve.

— O visa kita ji nuėmė?

— Žinoma! Madam turėjo jūsų pasą, čekių knygelę ir banko įgaliojimą — taip pat ir seifui, ponas Velterli! Ponas Velterli! Dėl Dievo meilės, kažkas nėgerai? Įvyko klaida? Na, bet mūsų kaltės čia nėra — madam pateikė visus dokumentus ir įgaliojimus — viskas su jūsų parašais...

Tomas Lyvenas padėjo ragelį. Dar ilgai jis sėdėjo lyg sustingęs. Dvidešimt frankų beliko iš viso jo turto.

Po valandos vyriškis, vis dar besivadinąs kapitonu Klermonu, perdavė tarnybos viršininkui savo kabinetą ir visus popierius. Gruodžio 7-ąją per pietus kapitonas Klermonas dingo. Dingo be pėdsakų.

9

1946-ųjų vasario 22-ąją Paryžiaus prabangiame „Krijono" viešbutyje prie Santarvės aikštės du vyriškiai kreipėsi į portjė ir pasiteiravo tokio mesjė Hauzerio. Sprendžiant iš spindulingos portjė šypsenos, mesjė Hauzeris buvo mylimas šių namų svečias.

Portjė paskambino jam:

— Du ponai nori su jumis pakalbėti, mesjė Hauzeri. Tai mesjė Fabras ir mesjė baronas Kutuzovas.

— Prašau abu ponus užeiti pas mane.

Pažas nulydėjo abu vyriškius į trečiąjį aukštą. Bastiano Fabro rausvas plaukų šepetys styrojo ant galvos dar atkak-

Rusiški valgiai ir pirmasis Tomo Lyveno pokario milijonas

RUSIŠKI BARŠČIAI

Iš svaro jautienos ir 1 svaro kiaulienos be kaulų, 1/2 svaro rūkytų lašinių su raumeniu išverdamas stiprus sultinys. Tada mėsa išgriebiama ir supjaustoma gabalėliais. Kiaulienos taukuose patroškinami 2 svarai juostelėm supjaustytų baltagūžių kopūstų su druska, pipirais, kitais prieskoniais ir lauro lapeliu, kitame puode troškinami juostelėmis supjaustyti burokėliai, kartu su sriubos žalėsiais, pipirais, druska, lauro lapu ir ankštpipiriais. Paskui įpilamas šlakelis acto, kad burokai išlaikytų spalvą. Suminkštėjusios daržovės be lauro lapų ir mėsa sudedama į sultinį, užverdama ir, prieš tiekiant į stalą, dar tarkuojamas burokas. Į kiekvieną sriubos lėkštę dedama po šaukštą tirštos rūgščios grietinės.

BEFSTROGENAS

Gerai nuvarvėjęs jautienos filė gabalas supjaustomas griežinėliais, paskui — siauromis juostelėmis. Svieste patroškinama žiupsnys smulkiai kapotų svogūnų — jie neturi pagelsti — sudedama mėsa ir 1 min. kepama kiekviena pusė. Beriama pipirų, druskos, pilama tirštos rūgščios grietinės. Viskas vėl užvirinama.

CITRINŲ SUFLĖ

3 kiaušinio tryniai išplakami su 3 šaukštais cukraus iki putų. Supilama 1/2 citrinos sultys, sudedama tarkuota žievelė, įberiama 1/2 kavos šaukštelio bulvių ar kukurūzų krakmolo ir galiausiai sukrečiami standžiai išplakti trijų kiaušinių baltymai. Masė sudedama į sviestu išteptą apkepo formą ir kepama orkaitėj vidutiniam karštyj, kol pakils, o paviršius parusvės. Suflė nedelsiant tiekiama į stalą su biskvitais.

liau nei visada. Jo palydovas garsaus rusų generolo pavarde buvo kokių 45–erių metų amžiaus, miestietiškai apsirengęs plačiapetis vyriškis.

213–ojo apartamento svetainėje svečius pasitiko pats šeimininkas, vilkįs puikiai pasiūtą eilutę.

Bastianas palaukė, kol išeis pažas, ir tuomet puolė ant kaklo savo senam bičiuliui:

— Vaikine, aš taip džiaugiuosi ir vėl tave matydamas!

— Ir aš taip pat, Bastianai, ir aš taip pat! — pasakė Tomas Lyvenas.

Tomas išsivadavo iš glėbio ir paspaudė ranką rusui:

— Labai džiaugiuosi galėdamas su jumis susipažinti, barone Kutuzovai. Beje, nuo šio momento aš norėčiau vadinti jus nebe „baronu“, o „draugu komisaru“. Komisaru Kutuzovu.

— Bet kodėl? — paklausė rusas nervingai sumirkčiojęs.

— Trupučiuką kantrybės! Viskas iš eilės! Aš tiek daug turiu jums papasakoti, brolyčiai! Liepiau atnešti valgį į kambarį. Po dešimties minučių padengs stalą. Beje, bus ir barščių, draugas komisare! Prašom sėstis...

Tomas Lyvenas elgėsi taip ramiai ir solidžiai, kad buvo galima tik stebėtis, ypač žinant, jog jau kelios savaitės jo ieško prancūzų karinės tarnybos ir kad jis slapstosi Paryžiuje, pačioje, taip sakant, liūto irštvoje. Tiesa, Tomas ramino save tokia mintimi: jau kur kur, o savo irštvoj liūtas tikrai neieškos grobio.

Kai jis gruodžio 7–ąją skubiai išvažiavo iš Baden Badeno, vienas pasų specialistas, anksčiau dirbęs Paryžiaus abverui, suklastojo jam šaunų pasą Moriso Hauzerio vardu. Kiek vėliau į Marselį iškeliavo Bastianui Fabrui adresuotas laiškas, kuriame buvo parašyta, kad jis, Tomas, atsidūrė visiškai nepavydėtinoj padėty.

Su kita pašto siunta atėjo Bastiano atsakymas:

Matai, Pjerai, mes gerai padarėm, kad anuomet nukniaukėm iš tavęs šiek tiek Lesepso aukso. Jis — tavo. Suradau čia tokį draugelį. Rusų barono sūnus. Kutuzovas jo

pavardė. Senis buvo taksistu Paryžiuj. Užvertė kanopas. Dabar važinėja jaunėlis. Pontiaku...

Netrukus Bastianas gavo Tomo telegramą:

laukiu tavęs ir barono su automobiliu vasario 22 Krijono viešbutyje.

Tomas paklausė svečių:

— O kur automobilis?

— Stovi priešais viešbutį.

— Gerai. Reikėtų jį apžiūrėti. O dabar, mielas Bastianai, tu turėsi trupučiuką pavaidinti šoferį. Draugas komisaras Kutuzovas sėdės gale. Ar atvežei auksą?

— Lagamine.

Pasirodė trys kelneriai ir padengė stalą. Paskui Kutuzovas, Bastianas ir Tomas sėdo prie stalo. Jie įsidėjo grietinės į puikius rusiškus barščius. Rusas taksistas aristokratas nusistebėjo:

— Kaip namuose! Grietinė ant stalo!

— Norėčiau jūsų paprašyti valgyti truputį *liaudiškiau*, draugas komisare. Pavyzdžiui, galit užsikrauti alkūnes ant stalo. Ir galbūt artimiausiu laiku nereikėtų taip preciziškai valytis panagių.

— Tačiau kodėl? Kam visa tai?

— Ponai, noriu pasiūlyti jums riebų kąsnį. Jūs, barone, turėsit suvaidinti komisarą, Bastianas — šoferį, o aš — didmeninį prekybininką alkoholiniais gėrimais.

— Alk–alkoho... Ką? — apstulbo Bastianas.

— Nuryk, prieš pradėdamas kalbėti. Didmeninį prekybininką degtine. Prancūzų armija mane baisiai apvylė ir įžeidė, ponai. Aš ketinu iškrėsti prancūzų armijai didelę kiaulystę.

— Su degtine?

— Taip, su degtine.

— Bet juk degtinės nebėra, gerbiamas mesjė! Viskas normuota! — sušuko Kutuzovas.

— Jūs net neįsivaizduojat, kokia galybė degtinės atsiras vienu metu, jei Bastianas gerai suvaidins šoferį, o jūs —

komisarą, — pasakė Tomas. — Na, o dabar visi dar po lėkštę. Pavalgę eisim į parduotuvę.

— Ko?

— Visko, ko reikia. Juodų odinių paltų. Kailinių kepurių. Sunkių batų. — Tomas pritildė balsą. — Čia, viešbutyje, nuo pat karo pabaigos gyvena sovietų delegacija. Penki vyrai. Jiems pavesta rūpintis visų Sovietų Sąjungos piliečių, esančių Prancūzijoj, reikalais. Ar žinot, kiek jų čia!

— Jokio supratimo.

— Daugiau nei penki tūkstančiai. Ir visi jie turi vieną problemą... — Kol svečiai srėbdami barščius — geriausią sriubą pasaulyje — pagarbiai klausė jo, Tomas papasakojo, kokia problema kamuoja visus sovietų piliečius Prancūzijoje...

10

Po dviejų dienų juodas pontiakas sustojo prie „Ministère du ravitaillement“, kuriai taip pat priklausė ir prancūzų alkoholio valdyba. Šoferis su juodu odiniu paltu, kailine kepure ir rausvų plaukų šepečiu atidarė dureles. Išlipo vyriškis odiniu paltu ir kailio kepure. Jis užėjo į didžiulį pilką pastatą, liftu pakilo į ketvirtą aukštą ir užėjo į kabinetą, kuriame dirbo toks Ipolitas Lasandras. Pastarasis išskėstomis rankomis pasitiko svečią.

— Mielasis didžiai gerbiamas komisare Kutuzovai, tai aš vakar kalbėjau su jumis telefonu. Nusivilkit. Sėskitės.

Mesjė Kutuzovas, kuris po juodu odiniu paltu vilkėjo gerokai suglamžytu kostiumu ir avėjo sunkiais batais, neatrodė gerai nusiteikęs:

— Jūsų ministerijos elgesys man atrodo priešiškas, ir aš apie tai nedelsiant pranešiu į Maskvą.

— Prašau, maldauju jus, brangusis mesjė Kutuzovai, brangusis komisare Kutuzovai, nedaryti šito. Aš turėsiu baisių nemalonumų centro komitete!

— Kokiam dar komitete?

— Prancūzijos komunistų partijos, draugas komisare. Aš — partijos narys! Garantuoju jums — tai per neapsižiūrėjimą.

— Kad penki tūkstančiai tarybinių piliečių ištisus mėnesius negavo savojo alkoholio raciono? — Apsimetėlis komisaras sarkastiškai nusijuokė. — Per neapsižiūrėjimą, ar ne? Keista — Britanijos ir Amerikos piliečiai, esantys jūsų šalyje, alkoholį gavo. Tačiau šaunieji mano šalies piliečiai, daugiausia prisidėję triuškinant fašizmą...

— Daugiau nė žodžio, draugas komisare, prašau. Jūs tikrai teisus. Tai neatleistina! Bet tai privalo būti ištaisyta, kuo greičiau!

Komisaras Kutuzovas paaiškino:

— Tarybų Sąjungos vardu, aš, žinoma, reikalauju patiekti ir praėjusių mėnesių porcijas.

— Savaime suprantama, draugas komisare, savaime suprantama...

Tai, kad Prancūzijoj gyvenantys sovietų piliečiai negauna alkoholio davinio, Tomas sužinojo iš Zizi. Zizi buvo liekna rudaplaukė, dirbanti vienoj klestinčioj Paryžiaus „įstaigoj". Tomas susipažino su ja dar karo metais. Zizi mylėjo Tomą. Anuomet jis išgelbėjo jos draugą nuo išvežimo į Vokietiją. Jai sekasi puikiai, pasakojo Zizi. Ypač nuo tada, kai mieste pasirodė tie rusai. Jie tapo nuolatiniais jos įstaigos klientais.

— Kokie rusai? — pasidomėjo Tomas.

— Na, ta komisija iš „Krijono" viešbučio. Penki vaikinai. Stiprūs kaip lokiai, pasakysiu tau. Tai bent vyrai!

Zizi papasakojo, kad tie penki Sovietų Sąjungos piliečiai baisiai susižavėjo dekadentiškais Vakarų pasaulio malonumais. Tiesa, dėl to jie visiškai nusispjovė į savo pareigas. Penki komunistai privalėjo rūpintis 5000 kraštiečių reikalais ir agituoti juos grįžti į tėvynę. Tačiau jie ne itin rūpinosi visu tuo. Kur kas mieliau toji penkiukė leido laiką pas Zizi. Ar kitur...

— Įsivaizduok, jie nesirūpina netgi alkoholio daviniu, — tarė Zizi Tomui.

— Kokiu alkoholio daviniu? — paklausė jis ir sužinojo kokiu.

Zizi pasakojo toliau. Bet Tomas nebesiklausė. Jo galvoje gimė planas, puikus mažytis planas. Ir štai, kai Bastianas su Kutuzovu atvyko į Paryžių, Tomas pradėjo jį įgyvendinti...

Apsirūpinęs suklastotais dokumentais, liudijančiais jį esant Sovietų pareigūnu, komisaras Kutuzovas priėmė patiektą alkoholio davinį. Ne mažiau kaip 3000 hektolitrų šio produkto sunkvežimiais buvo nugabenta į nykią, apgriuvusią alaus daryklą, netoli nuo Orli aerouosto.

Tomas buvo ją aptikęs belaukdamas Bastiano. Anksčiau ji priklausė kolaborantui, kuris pabėgo. 1946-ųjų vasarį — pasakojant šią istoriją reikia nuolat prisiminti datas — daugumoj Europos šalių dar klestėjo baisi netvarka. Ir Prancūzijoj taip pat!

Ir štai dabar aštuoni vyrai paleido fabrikėlį į darbą. Gamyba vyko dieną naktį. Mesjė Hauzerio vadovaujami darbininkai gamino gerai žinomą ir mėgstamą anyžinį pastišą. Už šį šeimyninį receptą Tomas buvo dėkingas vienai juodaodei damai iš Zizi įstaigos:

1 ltr chemiškai gryno 90 laipsnių spirito,
8 g pankolio sėklų,
12 g melisos lapų,
5 g žvaigždėtųjų anyžių,
2 g kalendros,
5 g šalavijo,
8 g žalių anyžių sėklų.

Aštuonias dienas visa tai palaikoma tamsioje vietoje, kad pritrauktų. Prieš filtruojant įvarvinama dešimt lašų anyžių esencijos. Galiausiai gėrimas atskiedžiamas iki 44 laipsnių alkoholio koncentracijos...

Už alkoholį Kutuzovas mokėjo pinigais, gautais pardavus Bastiano atvežtą auksą. Ant pilnų butelių Bastiano draugai klijavo etiketes, kurias Tomas spausdinosi mažoje spaustuvėje.

Dar besiruošdamas gamybai mesjė Hauzeris aplankė vieną prancūzą kariškį, štabo intendantą Paryžiaus Latur–Moburo rajone. Ši miesto dalis buvo užimta kariškių, nedidelis miestas mieste.

Mesjė Hauzeris pasiūlė štabo intendantui Vilarui verslą su degtine: aš turiu žaliavų ir galiu gaminti pastišą. Žinau, kad karininkų kazino sunku gauti degtinės. Mano prekė nėra brangi.

— Nebrangi?

Na, tiems pašėlusiems alkoholinio bado laikams — žinoma! Šiandien mesjė Hauzerio, arba Tomo Lyveno, užprašyta kaina atrodytų šiek tiek per didelė. Už vieną butelį pastišo jis prašė — perskaičiavus mūsų dabartine valiuta — nei daugiau, nei mažiau — 60 markių!

Štabo intendantas bemat sutiko, tarsi tai būtų jo gyvenimo svajonė. Nors galbūt taip ir buvo, jei turėsim omeny, kad anuomet juodojoj rinkoj butelis pastišo kainavo apie 100 markių!

Verslas klestėjo!

Pirmiausia viskas buvo daroma žaibo greitumu! Štabo intendantas aprūpino degtine ne tik savąjį kazino — ne — jis perdavė džiugią naujieną draugams, ir greitai sunkvežimiai „Hauzerio pastišas“ ėmė važinėti po visą šalį.

Galima drąsiai pasakyti: Tomas Lyvenas aprūpino prancūzų armiją. O prancūzų armija mokėjo dosniai. Ir viskas vyko puikiai iki pat 1946–ųjų gegužės 7–osios. Tą dieną įvyko mažutis nesusipratimas.

1946–ųjų gegužės 7–ąją, apie 19 val., žaliūkas Sovietų delegacijos šefas ponas Andrejevas S. Šenkovas pasirodė apsišaukėlio komisaro Kutuzovo apartamentuose ir raudonu iš pykčio veidu pareikalavo pasiaiškinti.

Ponas Šenkovas prieš keletą dienų pagaliau nusprendė šiek tiek pasidomėti savo darbu. Jis ketino pasirūpinti ir 5000 tėvynainių alkoholio daviniu. Tačiau skirstymo ministerijoj jam pasakė, kad alkoholį senų seniausiai pasiėmė komisaras Kutuzovas, gyvenantis „Krijono“ viešbutyje.

— Aš reikalauju pasiaiškinti! — ėmė rėkti Šenkovas prancūziškai su rusišku akcentu. — Kas jūs toks, pone? Aš jūsų nepažįstu! Matau jus pirmąsyk! Aš liepsiu jus suimti! Aš...

— Užčiaupk snukį! — užbliovė ant jo Kutuzovas — gryniausia rusų kalba. Ir paskui pusvalandį rusiškai kalbėjosi su draugu Šenkovu. Tomas buvo primokęs Kutuzovą, ką šis turi sakyti. Mat mūsų bičiulis nuo pat pradžių numatė tokį nesusipratimą.

Po pusvalandžio draugas Andrejevas S. Šenkovas išblyškęs, sutrikęs, šlapia nuo prakaito kakta grįžo į savo kambarį. Čia laukė jo draugai Tušinas, Bolkonskis, Balaševas ir Alpalyčius.

— Draugai, — sudejavo Šenkovas ir susmuko krėsle, — mes žuvę.

— Žuvę?

— Praktiškai jau Sibire. Tai siaubinga. Tai baisu. Ar žinot, kas yra Kutuzovas? Komisaras, kurį pasiuntė mūsų sekti. Jis turi visus įgaliojimus. Ir jis žino apie mus viską.

— Viską? — pasibaisėjęs suriko Bolkonskis.

Šenkovas dusliai tarė:

— Viską. Kaip mes dirbome, kuo čia užsiiminėjom. — Siaubas pasirodė keturių draugų veiduose. — Liko vienintelė išeitis, draugai, mes turim pamėginti su juo susidraugauti. Ir dirbti kaip arkliai dieną ir naktį. Baigta su Zizi. Baigta su nailono kojinėm, konservais ir amerikietiškom cigaretėm! *Galbūt* tuomet Kutuzovas dar pasigailės...

Šitaip per Tomo Lyveno įžvalgumą konfliktas buvo išspręstas, ir pastišo verslas netrukdomas klestėjo ir toliau.

Kovo 29-ąją be galo laimingas, kad tapo beveik turtuoliu, eksdraugas komisaras ir taksi aristokratas Kutuzovas senuoju pontiaku atvežė abu bičiulius į Strasbūrą. Čia Tomas dar iš laimingų „karo nusikaltėlių paieškos tarnybos" laikų pažinojo kelis draugiškus prancūzų ir vokiečių pasieniečius. Jų padedami galėjo nesunkiai ir be kontrolės pervežti ponų Lyveno ir Fabro lagaminus iš vienos šalies į

kitą. Kelionės lagaminuose buvo sukrautas operacijos „Pastišas“ pelnas.

Sėdėdamas pontiako gale Tomas svajojo:

— Dabar mūsų laukia Anglija, Bastianai! Laisvės šalis! Ak, mano klubas — mano gražusis butas — mano mažasis bankas — tu irgi pamilsi Angliją, seni...

— Klausyk, bet juk anglai 1939–aisiais ištrėmė tave iš šalies!

— Taip, — pasakė Tomas, — štai todėl mes ir ketinam užsukti į Miuncheną. Ten gyvena mano jaunystės draugas, jis padės man vėl grįžti į Angliją.

— Kas per vienas tas tavo draugas?

— Berlynietis. Dabar amerikiečių armijos majoras. Laikraščio redaktorius. Kurtas Vestenhofas, — pasakė Tomas palaimingai šypsodamasis. — Ak Bastianai, aš taip džiaugiuosi — chaosas pagaliau baigsis. Prasidės naujas gyvenimas — nauji laikai.

11

Amerikiečių majoro Kurto Vestenhofo priimamajame tarp kitų žmonių sėdėjo ir Tomas Lyvenas. Tai vyko Miunchene. Šelingo gatvėje. Didžiuliame pastate, anksčiau priklausiusiame „Eher“ leidyklai.

Vadinamojo tūkstantmečio reicho laikais čia buvo spausdinamas nacistų laikraštis „Völkischer Beobachter“. Dabar čia amerikiečiai spausdino kitą laikraštį.

Tą 1946–ųjų gegužės 30–ąją Miunchene buvo labai karšta. Kai kuriems iš liesų, išblyškusių ponų, sėdinčių Vestenhofo laukiamajame, ritosi prakaito lašai. Tomas Lyvenas susimąstęs apsidairė. Jis pagalvojo: „Štai čia jūs sėdit. Jūsų seni kostiumai tapo per dideli. Marškinių apykaklės — per plačios. Jūs išblyškę, liesi, neprivalgę. Kai aš dabar žvelgiu į jus, pirmųjų pokario metų kaulytojai ir prašinėtojai, atėję čionai pagalbos, tarnybinių postų, „balinamųjų“ raštų... Jūs nepanašūs į tuos, kurie pakėlę galvas

žvelgė mirčiai į akis frontuose ar kovojo su naciais. „Tūkstantį metų“ jūs pratūnojot kaip pelės po šluota. Ausys užkimštos, akys užmerktos, burna užčiaupta. Tačiau dabar jūs veržiatės į valdžią! Greit prisigrūsit iki tautos ėdžių ir nugriebsit savo dalį iš didžiojo lovio. Greitai sėdėsit pačiame viršuje, vyriausybėj, lemsit ekonomiką visoje šalyje. O amerikiečiai jums padės...

Tačiau, — mąstė toliau Tomas, — argi jūs esat tie žmonės, ar eisit tuo keliu? Ar jūs pasinaudosit *unikalia* galimybe šiek tiek atitraukti Vokietiją ir vokiečius nuo pasaulinės istorijos — bent trumpam?

Per trisdešimt dvejus metus mes sugebėjom sukelti ir pralaimėti du pasaulinius karus. Įspūdingas pasiekimas! O ką, jei mes dabar truputį aprimtume, taptume neutralūs — paflirtuotume su rusais ir su amerikonais — paprekiautume su Rytais ir su Vakarais? Mes tiek daug šaudėm! O jei mes dabar — tik nereikia iš karto supykti, čia tik pasiūlymas — išvis pamirštume šaudymą? Didis Dieve, tai bent būtų smagumėlis!“

Pasirodė žavinga sekretorė:

— Ponas Lyvenai, majoras Vestenhofas laukia jūsų, — pranešė jaunoji moteris, kuriai kiek vėliau buvo lemta tapti ponia Vestenhof. Tomas žengė pro ją į redaktoriaus kabinetą, kurio šeimininkas išskėstomis rankomis pasitiko svečią.

— Sveikas, Tomai, — tarė Kurtas Vestenhofas. Jis buvo neaukštas ir apvalus. Turėjo retokus šviesius plaukus, gražią kaktą ir protingas mėlynas akis, kurios visuomet žvelgė maloniai ir šiek tiek liūdnai. Šio žmogaus tėvas daktaras Hansas Vestenhofas kadaise dirbo vyriausiu redaktorium „Ullstein“ leidykloje Berlyne. Jis leido „BZ am Mittag“ ir „Tempo“. Vėliau šeima turėjo emigruoti. Ir štai karas pasibaigė. Kurtas Vestenhofas grįžo į šalį, kuri buvo jį išvijusi.

— Sveikas, Kurtai, — tarė Tomas.

1933-iaisiais jis paskutinįsyk matė šį žmogų Berlyne. Praėjo trylika metų. Ir vis dėlto Vestenhofas iškart jį prisiminė.

Pakimusiu balsu Tomas ištarė:

— Aš... aš dėkoju tau.

— Nesąmonė, žmogau! Aš pažįstu tave nuo mokyklos laikų. Pažinojau tavo tėvą. Ir mane domina tik vienas klausimas: kuo galiu tau padėti.

Tomas tarė:

— Tu juk žinai, prieš karą aš buvau bankininku Londone. „Marlokas ir Lyvenas“. Lombardo gatvėje.

— *Dominion agency*, teisingai! Prisimenu.

— Aš praleidau kelis siaubingus metus. Jūsiškė CIC turės milžinišką dosjė apie mane. Tačiau pasakysiu tau gryniausią tiesą: į visus tuos nemalonumus aš patekau tiktai per savo kompanioną Marloką. Jis pasirūpino, kad mane išsiųstų iš Anglijos. Jis pasisavino banką. Nuo 1939-ųjų aš turiu tik vieną norą, vienintelę mintį — nubausti tą kiaulę!

— Suprantu, — tarė Vestenhofas. — Tu nori grįžti į Angliją.

— Kad atsiskaityčiau su Marloku, taip. Ar gali man padėti?

— *Sure, boy, sure!** — atsakė amerikietiškas berlynietis. Ir jis klydo!

Po dviejų savaičių, birželio 14-ąją, Vestenhofas pasikvietė Tomą vakare į savo vilą.

— Man labai gaila, Tomai, — pasakė jam bičiulis, kai abu sėdėjo terasoje už namo ir žvelgė į sutemų gaubiamą sodą. — Tikrai beprotiškai gaila. Gal išgerk taurę neskiesto viskio prieš išklausydamas mane.

Tomas pasinaudojo šiuo patarimu.

— Tavasis Robertas E. Marlokas dingo. Aš informavau savo draugus iš CIC. Jie susisiekė su anglais. Padėtis liūdna, Tomai, visai liūdna. Tavo bankelio irgi nebėra. Dar taurę?

— Žinai, duokš geriau iškart visą butelį. Aš pamažu virstu Biblijos Jobu. — Tomas karčiai šyptelėjo. — Jobu su „Džonio Vokerio“ buteliu. Kada žlugo mano bankas?

---

* Be abejo, vyruti, be abejo! (*Angl.*)

— 1942–aisiais. — Vestenhofas išsiėmė iš kišenės popieriaus lapą. — Tiksliau: 1942–ųjų rugpjūčio 14–ąją. Tądien Marlokas sustabdė išmokėjimus. Klientai norėjo likviduoti sąskaitas. Marlokas tą dieną išnyko — ir nepasirodė iki šiol. Bent jau kiek žino mano draugai iš CIC. Jie, beje, norėtų su tavim susipažinti.

— Bet aš nenorėčiau.

Tomas atsiduso. Jis žvelgė į žydintį sodą, kurio medžiai ir krūmai vakarėjant vis labiau prarado formas ir pamažu virto miglotais šešėliais. Tomas sukiojo taurę rankose. Galiausiai jis tarė:

— Tuomet aš liksiu čia. Prancūzijoj uždirbau ganėtinai pinigų. Aš dirbsiu. Tačiau niekados, girdi, Kurtai, jokiai slaptajai tarnybai. Niekuomet gyvenime!

Ir čia jis klydo — kaip ir Kurtas Vestenhofas, kuomet manė, kad Tomas Lyvenas niekados nebesutiks savo kompaniono — nusikaltėlio Roberto E. Marloko.

12

Vieną gražią 1946–ųjų liepos dieną vyriškis sportiniais marškinėliais ir sportinėmis kelnėmis žingsniavo per veją, priklausančią prašmatniai vilai Griunvalde, Miuncheno pakrašty. Vyriškis buvo išblyškęs ir atrodė susitaikęs su likimu. Šalia jo žingsniavo taip pat apsirengęs, raumeningas ir gerai nusiteikęs milžinas, tankiu rusvų plaukų šepečiu.

— Neblogą namelį įsigijom, Bastianai, senas bičiuli, ar ne? — pasakė Tomas Lyvenas.

— Ir užmokėjom prancūzų armijos pinigais, — nusišaipė buvęs Marselio sukčius, štai jau kelios savaitės mėginantis save Lyveno kamerdinerio vaidmenyje.

Jie ėjo vilos link. Tomas tarė:

— Šiąnakt paskaičiavau, kiek mes likom skolingi Prancūzijos mokesčių inspekcijai.

— Na, ir kiek?

— Apie trisdešimt milijonų frankų, - kukliai atsakė Tomas.

Bastianas nušvito iš džiaugsmo:

— *Vive la grande armée!*

Viloj suskambo telefonas. Skambino Vestenhofas:

— Gal užsuktum šįvakar pas Evą Braun?

— Ką?

— Turiu omeny jos vilą. Marijos Teresės ir Princo regento gatvių kampas.

— Ten juk dabar CIC štabas.

— Teisingai, vaikine, teisingai.

— Aš juk sakiau tau — niekuomet nebedirbsiu slaptuoju agentu. Taip pat ir jums!

— Tu dirbsi ne slaptuoju agentu, o virėju.

— Argi tavo bičiuliai neturi virėjo?

— Turi. Netgi aukščiausios klasės. Kadaise buvo garsaus restorano savininku. Dar ir Kraujo ordino kavalieriumi.

— Sveikinu. Tavo bičiulių puikus skonis.

— Virėjo — dar geresnis. Kai jį suėmė, jis nedvejodamas įdavė visus savo draugelius — bonzas. Todėl CIC neįkišo jo į belaisvių stovyklą. Jis gyvena namų arešto sąlygomis ir gamina valgį. Tačiau šiandien jam paleido vidurius. Ateik ir išgelbėk šį vakarą, Tomai. Padaryk man paslaugą. Jie turi stirniną. Vienas specialusis agentas jį nušovė. Iš arbaleto.

— Kurtai, negerk tiek daug dieną.

— Tai gryna tiesa, nušovė jį strėle. Aš pažįstu tą vyruką. Jis medžioja tik su arbaletu. Sako, kad taip žvėrys mažiau kankinasi. Esą humaniškiau.

Apsiriję dabartiniais pertekliaus laikais, mes jau pamiršom, kaip viskas buvo anuomet.

Tik 800 kalorijų per dieną Ruro srityje gaudavo „normalus vartotojas“. Šalies pietuose norma buvo 950 kalorijų. Dirbantys sunkų darbą gaudavo 1700, sunkiausią darbą — 2100, šachtininkai — 3400 kalorijų.

1947–ųjų rugsėjį „bazinį racioną“ sudarė tik 7 g (!) riebalų. Prieškario metu buvo sunaudojama 110 g.

1947–ųjų rugsėjį „bazinį racioną“ sudarė tik 14 g mėsos. Prieškario metu — 123 g.

Vokietijos gydytojai 1947–ųjų vasarą „Rezoliucijoj apie maitinimosi padėtį“ kaip minimalų riebalų kiekį vienam žmogui per dieną nurodė 40–60 g.

Paguodai: Kraujo ordino kavalierius, kuris tais vargo laikais gelbėjosi nuo bado dirbdamas amerikiečių CIC virėju, laimingai pergyveno viduriavimą. Jis apskritai viską pergyveno laimingai. Šiandien tas žmogus — žinomo restorano savininkas dideliame mieste pietų Vokietijoje...

13

— Šaunią vilą padovanojo Hitleris savo meilužei, — nusprendė Bastianas Fabras, kai juodu abu atsidūrė didžiulio namo virtuvėj, — iš vegetaro sunku tikėtis tokių dalykų, kaip manai, bičiuli?

— O kokia jai iš to nauda? Dabar ji mirus, — tarė Tomas. — Manau prieš stirnieną patieksim parmezano pudingą, o *po* stirnienos ką nors saldaus; amerikonai taip mėgsta.

Brangus sumanus skaitytojau, žavioji elegantiškoji skaitytoja! Sunku, be galo sunku mums dabar pranešti tai, ką esam priversti pranešti: dar niekuomet — čia jūs esat patikimiausi liudininkai — mūsų bičiulis nebuvo pasigėręs.

O 1946–ųjų liepos 16–ąją (ne)laimingos Hitlerio meilužės viloje jis pirmąsyk prisigėrė iki žemės graibymo. Ir tik baisingu promilių procentu kraujyje galima paaiškinti tai, kas nutiko Tomui Lyvenui.

Galbūt Bastianas turėjo geriau prižiūrėti savo poną. Tačiau tą vakarą jis per daug intensyviai domėjosi rudaplauke tarnaite. Su šia kiek aikštinga gražuole, kuri dar prieš keturiolika mėnesių, dirbdama informacijos rinkimo agente, skaidrino vienišas vokiečių kareivių naktis, Bastianas trynėsi virtuvėje ir kitur. Šitaip lemčiai niekas nekliudė...

Kurtas Vestenhofas atėjo kartu su žaviąja sekretore. Trys CIC agentai atsivedė drauges — vokietes. Be to, prie

stalo dar sėdėjo dvi labai patrauklios damos iš vadinamosios „Meno kolekcionavimo agentūros“. Viena iš jų vilkėjo prancūziška uniforma, kita — šiek tiek nunešiota balta suknele, išmarginta įmantriomis gėlėmis.

Damą prancūziška uniforma vadino madmuazele Daniela. Tomas pažinojo ją — iš balso. Daniela „Miuncheno radijo“ laidose „Paryžiaus valandos“ pristatinėdavo naujausias prancūzų daineles — virpančiu intymiu balsu. Žavingoji asmenybė tapo neginčijamu pobūvio centru.

Jos vokietė palydovė atsidūrė šešėlyje. Kristina Trol buvo mergina ilgais juodais plaukais, juodomis akimis, ilgomis blakstienomis ir didele burna. Ji dirbo sekretore „Meno kūrinių rinkimo agentūroje“.

Prancūzė papasakojo linksmiausius epizodus iš šios įstaigos darbo. Amerikiečių „Meno kūrinių rinkimo tarnyba“ buvo įsikūrus Karaliaus aikštėje, mažesniajame iš dviejų vadinamųjų „Fiūrerio pastatų“. Jos užduotis buvo surasti ir išsaugoti visus meno kūrinius, nacių režimo metais konfiskuotus, pavogtus ar evakuotus okupuotose šalyse, taip pat ir pačioje Vokietijoje.

Paryžiuje naciai, pasakojo madmuazelė Daniela, paėmė saugoti garsiąsias Rotšildo, Goldšmito ir Šloso kolekcijas. Tačiau kur visi šie lobiai dingo?

Vien paveikslų naciai „evakavo“ apie 14000 — tačiau kur? Šį bei tą meno kūrinių sekliai surado Dytramscelio vienuolyne, Etalio vienuolyne, druskos kasyklose prie Altauzės... tačiau tai buvo tik lašas jūroj, palyginti su tuo, kas dingo.

Po pergalės amerikiečių daliniai perdavė vokiečiams pirmąjį „fiūrerio pastatą“.

— Galit pasiimti, vis tiek tai priklausė tiktai Hitleriui, — štai kaip nugalėtojus suprato keli žvitrūs miuncheniečiai. Ir iš tiesų jie „perėmė“ viską, ką tik surado...

Kai kurie iš tų paveikslų, pasakojo madmuazelė Daniela, buvo surasti vėliau, kai agentūra — karo policijos remiama — apieškojo daugiau negu tūkstantį butų Karaliaus aikštės apylinkėse. Nuostabiausi, neįkainojami še-

devrai buvo naudojami kaip patiesalai ar langams užkamšyti.

Aišku, plėšė ir amerikiečiai. Madmuazelė Daniela papasakojo vieno meno kūrinių pirklio nuotykį Maksimilijano gatvėje. Tenai dieną po užėmimo pravažiavo vienas „Sherman" tankas. Tankistai pasikvietė pirklį ir parodė jam paveikslą, pritvirtintą tanko priešakyje. Ekspertui sustingo kraujas gyslose. Tai, kas kabojo ant purvinų, tepaluotų tanko šarvų, buvo įžymusis, visuose meno kataloguose nurodytas Rembranto paveikslas, Amsterdamo rabino portretas — *originalas.*

Pirklys ir kareiviai nesusitarė dėl kainos. Nugalėtojai žlegsėdami vikšrais nusivežė savo lobį toliau. Kurlink? Niekas to nežinojo. Rembranto paveikslas dingo kaip į vandenį...

Tokie pasakojimai pralinksmino tiek šeimininką, tiek svečius. Visi gėrė džiną su sultimis. Tomas nuėjo virtuvėn pasižiūrėti Bastiano su tarnaite ir stirnienos nugarinės.

Visi trys laikėsi gerai. Buvusi informacijos rinkimo agentė sėdėjo Bastianui ant kelių. Iš išorės buvo labai raudona. Viduje ji, matyt, vis dar buvo ruda. Tomas patikrino nugarinę ir nustatė, kad su mėsa — viskas atvirkščiai. Jis davė burkuojančiam Bastianui atitinkamus nurodymus ir grįžo į svetainę.

Čia vis dar kalbėjo madmuazelė Daniela. Tomas prisėdo šalia kukliosios gražuolės Kristinos Trol ir ėmė klausytis. Jis pajuto, kad girtėja. Žaviosios tamsiaplaukės Kristinos akys irgi įtartinai žvilgėjo. Tomas pasakė jai:

— Tuojau valgysim!

— Ačiū Dievui, aš jau baigiu pasigerti, — tarė ji žemu pakimusiu balsu. (O juk man be galo patinka žemi pakimę balsai, galvojo Tomas. Įdomu, kiek metų tai mažylei. Daugių daugiausia — dvidešimt penkeri. Hm. Meili mergytė...)

Net ir valgant madmuazelė Daniela visus linksmino savo pasakojimais.

Tomui dingo nuotaika. Tiek vargo turėjau su tuo parmezano pudingu, galvojo jis. Ir kad bent vienas atkreiptų dėmesį ar pagirtų.

Tik spėjo taip pagalvoti, kai šalia jo sėdinti Kristina negarsiai tarė:

— Šis pudingas — nuostabus. Tokio skanumyno nebuvau valgiusi!

Tomas nušvito. Ak, kokia mergina!

Pasirodžius stirnienos nugarinei, madmuazelė Daniela kaip tik pasakojo apie garsiąją istorinę knygą „Šedelio kronika“, išspausdintą 1403–iaisiais.

— ... vienas mūsų žmonių prieš dvi savaites važiavo po Troibachą, netoli nuo Kraiburgo prie Ino. Pas vieną valstietį jis užėjo — kaip čia pasakius — į tupyklą... — Juokas. — Ir kai tik jis sumano — pardon, aš kalbu šlykščiai, pati žinau, — kai tik jis sumano pasišluostyt, staiga popierius jam pasirodo kažkoks keistas... — Nauja juoko papliūpa. — Ponai ir ponios, ką man jums pasakyti — tai buvo supjaustyti garsiosios viduramžių pasaulio kronikos puslapiai, pirmosios pasaulyje išspausdintos knygos, ant surūdijusios vinies tupykloje, Troibache, netoli nuo Kraiburgo prie Ino... — Kvatojimasis.

Tomas liūdnai pagalvojo: „Ir nė vienas nepagyrė mano stirnienos nugarinės“.

Ir tik Kristina tyliai pasakė:

— Stirnienos nugarinė irgi fantastiška. Jūs — tikras genijus. Ar čia koks ypatingas receptas?

— Mano nuosavas. Aš pavadinau jį „Baden Badeno stirnienos nugarinė“. Prisimindamas... hm... ten aš praleidau nuostabias valandas.

— Jūs privalot man smulkiau apie tai papasakoti, maldauju.

Tomas prisislinko arčiau:

— Ak, mielai!

Vakaras buvo išgelbėtas!

Po valgio madmuazelė Daniela dainavo šansonas. Visi gėrė toliau. Kai kurios porelės dingo. Atėjo naujų svečių.

Gramofonas sukosi be perstojo. Tomas gėrė iš eilės su visais vyrais. Mano skrandis pilnas, ramino jis save, neatsitiks nieko blogo.

Paskui jis susipažino su CIC agentu „misteriu Smitu“ — tuo gamtos mylėtoju, kuris iš tiesų medžiojo su arbaletu. Tuomet paaiškėjo, kad Tomą pakvietė ne tik dėl jo kulinarinių sugebėjimų.

— Klausykit, misteri Lyvenai. Aš žinau, jūs nebuvot nacistu... bet jūs pažinojot tiek daug nacistų... Jūs galėtumėt mums padėti...

— Ne, ačiū.

— Lyvenai, čia jūsų kraštas! Aš nebūsiu čia amžinai. O jūs tikriausiai būsit. Jei mes dabar nebūsim atidūs, susodinsim ne tuos, kuriuos reikia, o tuos, kuriuos reikia sodinti, paliksim laisvus... ir viskas prasidės iš naujo, viskas prasidės iš naujo.

— Ir vis dėlto, — pasakė Tomas. — Aš nebenoriu turėti nieko bendra su slaptosiomis tarnybomis. *Niekados* daugiau!

Misteris Smitas pažiūrėjo į jį iš šono ir nusišypsojo...

Šviesos prislopo, užgrojo sentimentalesnė muzika. Tomas šoko su Kristina. Tomas flirtavo su Kristina.

Ji papasakojo apie save:

— Šiaip jau aš studijavau chemiją. Mano tėvai turėjo fabrikėlį prie Miuncheno. Kosmetikos.

— Ką reiškia turėjo?

— Jie mirę. O fabriką išplėšė. Manęs čia nebuvo tuo metu. Ak, jei rasčiau žmogų, kuris duotų man šiek tiek pinigų. — Ji kalbėjo taip rimtai! Tomui ji pasirodė baisiai simpatiška. — Ak, tiktai truputį kapitalo. Būtų galima užsidirbti, kiek širdis geidžia. Milijonai moterų krausčosi iš proto dėl kosmetinių priemonių. Jos neturi kuo pasigražinti...

Tomas viską suprato. Šiek tiek sunkokai apversdamas liežuvį jis tarė:

— Mes būtinai turim... apie tai pasikalbėti, panele Kristina. — Dar viena idėja: — Rytoj aplankysiu jus. Aš... aš manau, kad jūsų fabrikas gali mane sudominti...

— O! — Jos akys nušvito.

Verdant amerikonams, Tomo Lyveno širdis užsiliepsnoja...

PARMEZANO PUDINGAS

120 g sviesto išsukama, pridedama 6 tryniai, 80 g tarkuoto parmezano sūrio, 1/4 ltr rūgščios grietinės, truputį druskos, 140 g miltų ir galiausiai 6 standžiai išplakti kiaušinio baltymai. Masė sudedama į sviestu išteptą ir miltais pabarstytą pudingo formą ir verdama 45 min. vandens vonelėje. Pudingas iškrečiamas ant didelio apskrito padėklo, apdėliojamas 150 g smulkiai sukapoto kumpio ir svieste mirkytomis žaliomis pupelėmis, apibarstytomis smulkintomis petražolėmis.

BADEN BADENO STIRNIENOS NUGARINĖ

Stirnienos nugarinei nuimamos plėvės, ji prismaigstoma lašinukų, apiberiama pipirais, druska, apipilama labai įkaitintu sviestu ir kišama į karštą orkaitę. Kepama 45–60 min., stropiai laistant, tačiau mėsa turi likti sultinga, o prie kaulų – šiek tiek rausva. Su trupučiu kepant išsiskyrusių sulčių pakaitinama ananaso gabalėliai, konservuotos vyšnios ir šviežios vynuogės, ir tais vaisiais apdedama nugarinė. Likusios kepimo sultys, pridėjus grietinės, panaudojamos padažui, kuris patiekiamas atskirai.

RUSIŠKAS KREMAS

Vienam asmeniui imamas 1 kiaušinio trynys, 1 šaukštas cukraus ir išplakama su romu ar araku: 3 tryniams – 1 šaukštas, pridedama labai tirštos plaktos grietinėlės. Puošiama migdoliniais sausainėliais, mirkytais arake arba rome.

Madmuazelė Daniela vėl padainavo. Tomas šoko su Kristina ir gėrė, šoko ir gėrė. Paskui pats ėmė dainuoti. Ir tuomet viskas pasibaigė. Jis buvo girtas, girtas kaip dūmas. Be galo mielas. Lipšnus. Žavus. Tačiau girtut girtutėlis. Tiktai niekas to nepastebėjo. Mat visi buvo girti, visi tą vakarą susirinkę amžinatilsį Evos namuose.

Tiktai Kraujo ordino kavalierius — ne. Jis drybsojo savo mansardoj, skausmų varstomas, ir griežė dantimis.

14

Atsibudęs Tomas nustatė, kad guli savo lovoj. Jis išgirdo Bastiano balsą:

— Pusryčiai, Pjerai. Laikas keltis. Jau pusė dvyliktos!

Tomas pramerkė akis ir suvaitojo. Jo galvoje kalė pneumatiniai kūjai. Jis pažvelgė į Bastianą, stovintį su padėklu rankose. Tomas ėmė keltis. Ir staiga suakmenėjo. Šalimais gulėjo mergina ir miegojo, giliai ir ramiai. Meilioji tamsiaplaukė Kristina Trol...

Tomas užmerkė akis. Tomas vėl atmerkė akis. Tai buvo ne haliucinacija ir ne vaiduoklis. Kristina vis dar gulėjo šalimais. Dabar ji kažką sumurmėjo ir nusišypsojo. Pasiraivė. Visagali! Tomas skubiai užklojo ją.

Pasibaisėjęs jis žvilgtelėjo į Bastianą, kuris stovėjo lyg niekur nieko:

— Kas nutiko? Kaip čia atsidūrė ši dama?

— Žmogau, tik neklausk manęs šito! Iš kur aš galiu tai žinoti!

— Ar aš... Ši dama ir aš jau buvom... hm... namuose, kai tu grįžai?

— Taip. Tu knarkei kaip visas batalionas.

— Dėl Dievo meilės!

— Girtas kaip dūmas, ar ne?

— Ir dar kaip! Vaikine, vaikine, vadinasi, aš praradau kokias aštuonias ar devynias valandas. Neatsimenu absoliučiai nieko.

— Aišku, tikrai apmaudi netektis!

— Užsičiaupk. Patrauk tą padėklą. Man reikia dingti iš čia, kol ji dar neatsibudo. Gal ji irgi buvo šiltutėlė. Tuomet pavyktų išvengti nemalonumų.

Nepavyko. Kadangi tuo momentu Kristina Trol atmerkė savo puikias juodas akis ir apsižvalgė. Dar ir dar kartą. Paskui nuleido žvilgsnį į save. Nuraudo kaip vyšnia. Ir tarė:

— Ak, kaip nemalonu. Ne, iš tiesų! Tai juk siaubinga! Pone, gal galėčiau sužinoti, kas jūs toks?

Tomas sėdėdamas nusilenkė.

— Mano pavardė Lyvenas. Tomas Lyvenas.

— Ak Dieve, ak Dieve. O kas... kas šis ponas?

— Mano tarnas Bastianas.

— Labas rytas, madmuazele, — tarė Bastianas ir mandagiai nusilenkė.

Ir čia mergina prapliupo verkti...

Po pusryčių Tomas su Kristina išėjo pasivaikščioti į Izaro slėnį. Pamažu nyko jų galvos skausmai.

— Ir jūs nieko neatsimenat? — paklausė jis.

— Ničnieko.

— Aš irgi ne.

— Ponas Lyvenai!

— Man regis, šitaip susiklosčius aplinkybėms gali ramiai vadinti mane Tomu!

— Ne, aš norėčiau likti prie „jūs"! Šitaip susiklosčius aplinkybėms, ponas Lyvenai, aš matau tik vieną išeitį: mes atsisveikinam ir daugiau *niekados* nesimatom.

— Atleiskit, bet kodėl?

— Ponas Lyvenai, aš padori mergina. Toks dalykas man atsitiko *pirmą* kartą.

— Man irgi. Siūlau susitaikyti. Mes nebekalbam apie tai. Ir atstatom jūsų kosmetikos fabriką.

— Tai jūs dar *atsimenat*?

— Taip. Ir tesiu savo žodį. Kapitalas, kurio prireiks — jūsų žinioje.

— Ponas Lyvenai, šito aš tikrai negaliu priimti.

15

1946–ųjų rugpjūčio 15–ąją Trolio kosmetikos fabrikas vėl ėmė gaminti produkciją. Iš pradžių dirbo tik keli žmonės. Sunkiomis sąlygomis. Rugsėjį reikalai pasitaisė. Pasinaudojęs savo ryšiais su amerikiečiais, Kristinos Trol partneris gavo didelį kiekį gamybai reikalingų chemikalų. 1946–ųjų spalį fabrikas jau gamino muilą, kremą odai, tualetinį vandenį ir itin paklausų kosmetinį pienelį. Buvo priimta naujų darbininkų.

Kristina Trol vis dar kreipdavosi į savo partnerį oficialiai: „Ponas Lyvenai".

Tomas Lyvenas vis dar kreipdavosi į savo partnerę oficialiai: „Panele Trol".

Bastianui jis aiškino:

— Daugiau jokios meilės, supranti? Tik per sąžiningumą ir uolumą mes visko pasieksim. Padoriai, senas drauguži, supratai? Padoriai!

Bastianas šaipėsi...

Panašiai tuo laiku, nykų spalio vakarą, Tomo Lyveno viloj apsilankė nedidukė, įbauginta moteris. Ji be paliovos atsiprašinėjo, kad atsibeldė nepranešus iš anksto, ir vis nesakė, ko jai reikia ir kuo ji vardu:

— Bet aš taip susijaudinau, ponas Lyvenai, taip baisiai susijaudinau perskaičius jūsų pavardę...

— Kur jūs perskaitėt mano pavardę?

— Žemėtvarkos tarnybos registre — mano sesuo ten dirba. Aš ir mano vaikai vis dar gyvenam Frailasinge. Jie ištrėmė mus tenai 1945–aisiais. Tikras vargas — nėra vietos — valstiečiai elgiasi su mumis siaubingai, o dabar dar tokie orai...

— Miela ponia, — kantriai tarė Tomas, — galbūt pagaliau pasakysit, kas jūs tokia?

— Ema Brener.

Tomas krūptelėjo.

— Brener? Tai jūs majoro Brenerio žmona?

Moteriškutė pravirko.

— Taip, ponas Lyvenai! Majoro Brenerio žmona... Jis taip dažnai minėjo jus savo laiškuose iš Paryžiaus. Jis taip žavėjosi jumis... Ponas Lyvenai, jūs pažinojot mano vyrą! Argi jis buvo blogas žmogus? Argi jis darė kokias baisybes?

— Jeigu jūs taip klausiat, ponia Brener, aš galiu padaryti tik vieną išvadą: jūsų vyrą suėmė, tiesa?

Mažoji moteris kūkčiodama linktelėjo.

— Kartu su pulkininku Verte. Jį jūs irgi pažįstat...

— O Dieve, — tarė Tomas, — ir Vertę taip pat?

— Nuo pat karo pabaigos jie įkalinti Mosburgo stovykloje — ir kalės ten, kol sušals ar mirs iš bado...

— Ponia Brener, prašau nusiraminti. Papasakokit man viską.

Mažoji ponia Brener kūkčiodama ėmė pasakoti. Brenerio ir Vertės padėtis, matyt, tikrai buvo nekokia. Tomas gerai pažinojo abudu. Jis žinojo, tai buvo padorūs žmonės, ne vienerius metus kovoję su gestapu. Tačiau 1944–aisiais admirolą Kanarį nušalino, ir karinis abveras perėjo Heinricho Himlerio žinion. Vertė ir Breneris staiga tapo Himlerio žmonėmis!

Tokiais jie ir liko, kol atėjo amerikiečiai ir suėmė juos. Amerikiečiai per daug nesiceremonijo. Himlerio žmonės jų akyse buvo SD žmonėmis. O SD žmonės buvo „Security Threats“, „grėsmė saugumui“, juos iškart areštuodavo.

Mosburgo internuotųjų asmenų stovykloje apie kiekvieną kalinį buvo dosjė. Šie dosjė, suskirstyti į įvairias kategorijas, kai kada patekdavo į išlaisvinimo tarnybos kabinetus. Paleidinėjo vis naujų kategorijų kalinius. Ir tik viena iš jų, matyt, buvo amžiams pasmerkta sėdėti už grotų: „Security Threats“.

— Ar negalėtumėt man padėti? — kūkčiojo ponia Brener. — Vargšas mano vyras... vargšas pulkininkas...

— Pažiūrėsiu, ką čia galima padaryti, — susimąstęs atsakė Tomas.

— Misteri Smitai, — pasakė jis kitą dieną žvėrelių mylėtojui CIC agentui, kuris taip stengėsi užverbuoti Tomą į bendradarbius, — aš apsigalvojau. Jūs, kaip ir aš, matot,

kas dedasi mano šalyje. Tas rudasis maras dar neišnaikintas. Jis vis dar labai gyvybingas. Mes visi turim būti budrūs ir neleisti jam vėl išplisti...

Misteris Smitas patenkintas atsikvėpė:

— Tai jūs vis dėlto sutinkat dirbti mums?

— Visiškai teisingai. Būtent dėl šito — kovos su fašizmu. Tik dėl to. Tiktai šioje srityje. Jei norit, aš galiu vykti į belaisvių stovyklas.

— Okei, Lyvenai, — tarė misteris Smitas, — nutarta!

Pusantro mėnesio Tomas Lyvenas praleido kelionėse. Jis aplankė internuotų asmenų stovyklas Regensburge, Niurnberge–Langvaseryje, Liudvigsburge ir galiausiai Mosburge.

Pirmose trijose stovyklose Tomas praleido kiauras dienas studijuodamas šimtus bylų, glaustai pirašytų mašinraščio lapų su belaisvių nuotraukomis ir juos kvotusių agentų antspaudais.

Tomas gerai išstudijavo šias bylas. Antspaudai buvo primityvūs, lengvai padirbami. Taip pat primityviai buvo priklijuotos ir nuotraukos. Tekstus spausdino įvairiausiomis mašinėlėmis.

Pirmose trijose stovyklose Tomas surado 34 gestapo darbuotojus, pažįstamus ir nekenčiamus dar nuo Prancūzijos laikų, tarp jų — Marselio SD šefą hauptšturmfiūrerį Heinrichą Ralį ir kelis jo bendrus. Hauptšturmfiūreris Ralis stovykloje buvo tapęs „atsakinguoju už kultūrą“ ir naudojosi įvairiausiomis lengvatomis.

Iš viso Tomas greit pastebėjo, kad patys didžiausi niekšai praeityje dabar vėl pamažu susiglemžę postelius: virtuvėj, ligoninėj, raštinėj. Daugelis jų buvo paskirti „patikėtiniais“ ir „administracijos atstovais“. Jie terorizavo kitus. Jie vėl buvo viršuje.

— Jūs turit puikų instinktą, — sakė Tomas amerikiečiams. — Jūs, vadinasi, irgi kapituliuojat prieš šviesius plaukus, mėlynas akis ir karišką laikyseną! Nuo šiol užsiimsim tais ponais ir jų posteliais.

Taip ir atsitiko.

Kai Tomas 1947–ųjų sausio 3–iąją atvyko į Mosburgą, jis jau buvo pelnęs visišką dviejų jį lydinčių CIC agentų pasitikėjimą. Jie palydėjo Tomą į griežtai saugomą stovyklos archyvą ir paliko jį vieną su 11000 kvotos protokolų. 11000 žmonių kalėjo anuomet Mosburge!

Tarp jų Tomas irgi surado 3 SD darbuotojus, ant kurių jau seniai griežė dantį. Jis, be abejo, surado ir majoro Brenerio bei pulkininko Vertės bylas.

Sausio 6–osios vakare Tomas Lyvenas išvažiavo iš stovyklos. Po marškiniais jis turėjo pasikišęs Brenerio ir Vertės bylas. Tomas gyveno mažoje valstiečio užeigoje. Čia jis pradirbo kiaurą naktį.

Pasinaudojęs genialiojo Renaldo Pereiros iš Lisabonos pamokomis, Tomas suklastojo Brenerio ir Vertės bylas. Iš pradžių jis pasigamino guminį antspaudą. Iš pradžių batsiuvio yla ir peiliuku Tomas kiek palaisvino nuotraukas laikančias kabes, paskui nuėmė jas nuo popieriaus, ištirpinęs klijus ir atsargiai teptuku pašalinęs juos. Vėliau Tomas mašinėle išspausdino naujas bylas.

Rytui brėkštant jo bičiulių nuotraukos puikavosi naujose bylose. Kaip šios skyrėsi nuo ankstesniųjų! Breneris ir Vertė jau nebebuvo žiaurūs SD nariai, o nepavojingi, nesusitepę vokiečių administracijos Prancūzijoje karininkai. Nebeliko pagrindo ilgiau kalinti juos, nes ši kategorija buvo jau seniausiai išleidžiama laisvėn.

Sausio 7–osios rytą abu CIC agentai vėl atvežė Tomą į stovyklą. Dabar po jo marškiniais buvo pakištos naujos bylos. Senąsias Tomas sudegino savo kambario židinyje. Dieną jis nesunkiai grąžino suklastotas bylas į jom skirtą vietą, į atitinkamą dėžę. Jo darbas buvo pabaigtas.

Dar nepasibaigus 1947 sausiui Breneris su Verte buvo paleisti. Keista likimo užgaida: tuo metu, kai Breneris ir Vertė „išėjo“, Tomas jau vėl „sėdėjo“.

Štai kaip tai atsitiko.

Sutvarkę reikalus Mosburge, Tomas ir du CIC agentai dar aplankė stovyklas Dachau, Darmštate ir Hoenašperge. Čia kalėjo nacių diplomatai. Tomui darsyk pavyko aptikti

kelis senus SD niekšus. CIC agentai išreiškė savo susižavėjimą. Sausio 23-iąją visi trys grįžo į Miuncheną. Jie atvyko vėlai vakare. Tomas buvo išvargęs. Jie nuvežė jį iki Griunvaldo, iki jo vilos. Kai Tomas atvėrė vartelius, abu agentai mojuodami išvažiavo.

Vila pasirodė apleista, nė vienam lange nedegė šviesa. Bastianas vėl kur nors valkiojasi, pamanė Tomas. Namuose nė gyvos dvasios. Tai buvo klaida, kurią Tomas pastebėjo tik įžengęs į prieškambarį. Kažkas praslinko greta jo. Staiga įsižiebė šviesos.

Priešais Tomą stovėjo vienas amerikiečių karo policininkas, kitas stovėjo jam už nugaros. Abu laikė rankose po pistoletą. Iš bibliotekos išėjo civiliai apsirengęs vyriškis. Jis irgi laikė pistoletą.

— Aukštyn letenas, Lyvenai, — tarė jis.

— Kas jūs?

— CID, — atsakė civilis. CID, „Criminal Investigation Departement", buvo armijos kriminalinė policija; CIC — „Counter Intelligence Corps" — domėjosi tik politiniais nusikaltimais ir šnipinėjimu.

Civilis tarė:

— Jūs esate suimtas! Mes laukiam jūsų čia jau penkios dienos!

— Žinot, aš kaip tik porą savaičių važinėjau jūsų konkurentų pavedimu.

— Tylėt! Eime!

— Valandėlę, — tarė Tomas. — Įspėju jus. Aš turiu daug draugų CIC. Aš ką tik padariau tiems žmonėms didelę paslaugą. Laukiu paaiškinimų. Kodėl jūs mane suimat?

— Ar pažįstat tokį Bastianą Fabrą?

— Taip.

— O ar pažįstat tokią Kristiną Trol?

— Na taip! — O Dieve, ta nuojauta, ta šlykšti nuojauta.

— Na taigi, tiedu jau sėdi.

— Bet už ką? Po šimts velnių, už ką?

— Ponas Lyvenai, jūs esat kaltinamas tuo, kad „Vilkolakio“ organizacijos pavedimu mėginot pasikėsinti į generolo Lintono gyvybę — kartu su abiem savo draugais.

— Lintono? Amerikiečių generolo Lintono? — Tomui užėjo juoko priepuolis. — Ir kaip gi aš ketinau tai padaryti, jei galima paklaust?

— Jūs ketinot jį susprogdinti!

— Aaach — aaach!

— Greit jums praeis noras juoktis, Lyvenai. Jums visiems. Jūs gaminat kosmetines priemones, ar ne?

— Taip.

— Jūs gaminat vadinamąjį kosmetinį pienelį?

— Na, ir?

— Vienas šio žudikiško preparato buteliukas prieš penkias dienas su baisiausiu trenksmu sprogo generolo Lintono miegamajame. Tik per laimingą atsitiktinumą sprogimo metu arti nebuvo žmonių. Visiškai aiškus dalykas: jūs prikišot sprogmenų į buteliuką. Na taigi, dabar jau užsičiaupėt, ar ne? Uždėkit šiam žmogui antrankius, *boys*...

Antras skyrius

1

— Ko jau ko, bet susprogdinti gerbiamo generolo Lintono tikrai neketinau, — pasakė Tomas Lyvenas. Šią frazę per tris praėjusias dienas jis sakė vienuoliktą kartą.

Iš pradžių linksmai šypsodamas, vėliau įsiutęs ir paniuręs Tomas Lyvenas neigė visus kaltinimus.

Tačiau:

— Jūs meluojat, — sakė CID darbuotojas Džeimsas Parnemas. Vienuoliktą kartą per tris paskutines dienas jis sakė šitą frazę. Užsispyręs kalinys nervino jį vis labiau ir labiau.

Centrinio šildymo radiatoriai skleidė sausą karštį tardymo kabinete. Parnemo kakta ritosi prakaito lašai, jam skaudėjo galvą.

— Aš nemeluoju, — tarė Tomas Lyvenas.

— Paklausykit, Lyvenai!

— *Ponas Lyvenai, prašau!*

— Paklausykit, ponas Lyvenai: jūs įgrisot man iki gyvo kaulo. Aš baigsiu šį tardymą, uždarysiu jus ir laikysiu, kol pajuoduosit.

Tomas atsiduso.

— Man baisu žiūrėti, kaip jūs prakaituojat, ponas Parnemai. Tačiau jei norite likti šiame poste, turit skirti man šiek tiek dėmesio. Mat jeigu dabar nepaklausysit manęs, o jūsų kambariuose radiatoriai ir toliau taip pleškins — tuomet aš mintyse jau matau visą seriją sprogimų.

— Visą... seriją...

— Na, taigi, — aiškino Tomas, tarsi kantrus mokytojas mokiniui idiotui. — Jūs suėmėt mane, jūs suėmėt mano draugą Bastianą Fabrą, jūs suėmėt mano partnerę Kristiną Trol. Kodėl? Mes atkūrėme panelės Trol tėvų fabriką ir pradėjome gaminti kosmetines priemones. Taip pat ir kosmetinį pienelį. Ir dabar vienas to pienelio buteliukas susprogo generolo Lintono miegamajame.

— Po šimts velnių, taip. Jūsų darbas, Lyvenai. Jūsų ir prakeiktų „Vilkolakio" gangsterių!

— Ne, ne mano, tai pelėsių ir anglies dioksido darbas.

— Aš išprotėsiu, — sudejavo agentas.

— Prieš suteikdamas man šį malonumą skubiai atsakykit į vieną klausimą: ar gerbiamoji ponia generolienė miega viename kambaryje su gerbiamu ponu generolu?

Parnemas nurijo seilę, įsmeigė žvilgsnį į Tomą ir sumurmėjo:

— Dabar *jis* kraustosi iš proto.

— Ne, *jis* nesikrausto, — tarė Tomas, — aš paprasčiausiai samprotauju: ponia generolienė miegamajame turėjo kosmetikos staliuką. Su veidrodžiu ir taip toliau. Jis stovėjo prie lango...

— Iš kur jūs tai žinot?

— Kadangi radiatoriai dažniausiai būna įrengti po langu...

Parnemas nervingai šyptelėjo. Ir nervingai šypsodamasis jis toliau klausė ramiai dėstančio Tomo. Kosmetinis pienelis, aiškino šis, gaminamas pagal seną Trolų šeimos receptą: iš citrinų, liespienio ir trupučio riebalų. Reikia pasakyti, kad vis dar nebuvo sąlygų dirbti steriliai. O buteliukai, į kuriuos buvo pilamas pienelis, nebuvo aukščiausios kokybės. Ir seno, prasto stiklo.

— Matot, ponas Parnemai, ne be reikalo ant buteliukų klijuojam lapelį su užrašu: „Laikykit šaltai!“ Gerbiamoji ponia generolienė Linton nepaklausė ir pastatė kosmetinį pienelį ant tualetinio staliuko. Šalia radiatorių. Šalia pleškinančių radiatorių...

— Tik nepradėkit vėl.

— Prašau nepertraukinėti! Kadangi mes dirbom nepakankamai steriliai, piene atsirado pelėsių. Šilumoj iš jų susidarė anglies dioksidas. Tai — dujos. Dujos labai padidino spaudimą gerbiamos ponios generolienės buteliuke. Spaudimas kilo ir kilo, o paskui — bummmm! Ar man tęsti?

Išblyškęs Parnemas tarė:

— Skiedalai ir melas. Netikiu nė vienu jūsų žodžiu!

— Na, tuomet luktelėkit, mano mielas! Greit susprogs dar vienas buteliukas, pas kitą generolą...

Parnemas suriko:

— Užsičiaupkit!

— Vokietėms damoms, įsigijusioms mūsų kosmetinį pienelį, nekils jokių problemų, — kalbėjo toliau Tomas. — Vokietėms damoms šią trečią pokario žiemą nieko kito nebelieka, tik laikyti savo kosmetikos priemones šaltai.

Suskambo telefonas. Parnemas pakėlė ragelį, atsiliepė ir minutėlę klausėsi. Jis išraudo ir nusišluostė prakaitą nuo kaktos. Galiausiai tarė:

— Okei, bose, tuojau pat važiuoju. Tik baikit kalbėti apie „Vilkolakį“ ir panašiai — bijau, kad taip mes tik ap-

sikvailinsim. — Jis padėjo ragelį ir išsiviepęs pažvelgė į Tomą.

— Norėčiau paklausti, ar čia vėl susprogo vienas mano buteliukų?

— Taip, Flygerhorsto Noibiberge. Prieš ketvirtį valandos. Majoro Rodžerio Repo bute.

2

Po trijų dienų Tomą Lyveną priėmė Miuncheno „Provost Marshal" — protingas, garbingo amžiaus pulkininkas. Jo kabinete (perkaitintame) Tomas išvydo abu savo draugus — buvusį Marselio sukčių Bastianą Fabrą ir juodaplaukę juodaakę Kristiną Trol.

Pulkininkas tarė:

— Ponas Lyvenai, Trolų fabrike pagaminto kosmetinio pienelio mėginių cheminiai tyrimai parodė, kad jūsiškė pelėsių teorija — visiškai teisinga. Todėl jūs ir Bastianas Fabras būsit nedelsiant paleisti.

— Valandėlę, — nervingai tarė Tomas, — o kas bus panelei Trol?

Pulkininkas tarė:

— Ištyrę pirštų atspaudus, mes nustatėm, kad Kristina Trol daugiau kaip metai Veros Fros vardu buvo viena iš garsios Niurnbergo Kunigaikščio gaujos narių. Jaunieji gangsteriai vogė automobilius, puldinėjo kareivius ir plėšė amerikiečių vilas. Gaujos merginos sukiojosi apie karininkus. Juos užmigdydavo alkoholiu ir migdomaisiais ir apiplėšdavo.

Tomas spoksojo į Kristiną Trol, švelniąją, gerai išauklėtą Kristiną, merginą iš padorių namų; tą nesuteršt ą, aukštos dorovės, kukliąją būtybę, savo partnerę, kurią jis gerbė kaip damą ir su kuria elgėsi kaip su nekalta mergaite.

Kristina Trol atsisuko. Jos blyškus taisyklingas madonos veidas persikreipė. Balsas dabar skambėjo šaižiai ir vulgariai:

— Ko spoksai kaip idiotas, žmogau! Kaip manai, kodėl aš prie tavęs lindau?

— Lindai, — tyliu balsu pakartojo Tomas, jis mąstė: ar aš jau senstu? Padauža mergiščia jau suvysto mane kaip šiltą vilną?

— Na, aišku, žmogau! Prilindau! Kai nepasisekė Niurnberge, turėjau nešti kudašių. Vėl pasivadinau senąja pavarde. Įsidarbinau pas amerikonus ir laukiau tokio mulkio kaip tu, kad padėtų man atstatyti fabriką!

— Kristina, — tarė Tomas, — ką aš jums padariau! Kodėl jūs taip šnekat su manim?

Merginos išvaizda tarsi pasikeitė. Ji atrodė sena, nuvalkiota, gyvenimo aptrinta ir ciniška:

— Mane vemti verčiat jūs visi! Visi vyrai! Amerikonai ir vokiečiai. Kiaulės jūs visi — šlykščios kiaulės! — Jos balsas nutrūko.

— *Shut up*, — šiurkščiai rėžė pulkininkas. Kristina Trol užsičiaupė. Pulkininkas pasakė Tomui:

— Fabrikas, visos pajamos ir visa produkcija, žinoma, bus konfiskuoti.

— Bet klausykit, tai ne tik jos nuosavybė! Fabrikas buvo atstatytas už mano pinigus!

— *I am sorry*, misteri Lyvenai, įmonių registre fabrikas buvo įrašytas tiktai Kristinos Trol vardu. Bijau, čia jūs būsit padaręs klaidą.

Tomas pagalvojo: „Štai tave likimas ir vėl nubaudė už tai, kad pamėginai būti padoriu ir sąžiningai dirbti. Tavo pinigai dingo! Būtum suorganizavęs kokią aferą, dabar maudytumeisi piniguose, sulauktum padėkos, pagyrimo, meilės — bet ne, idiote tu, sumanei gauti visa tai sąžiningai. Tu vis dar nieko neišmokai iš gyvenimo“.

Tą vakarą jis su Bastianu sėdėjo vilos prieškambary, priešais židinį, kuriame plazdėjo ugnis. Abu gėrė pastišą — degtinę, iš kurios jie Prancūzijoj susikrovė turtą ir kurio dabar liko visai nedaug.

— Aš tave iš karto perspėjau, — tarė Bastianas. — Dabar mums gana riesta. Ką darysim? Gal parduosim vilą?

— Jokiu būdu, — pasakė Tomas ir pasiraivė. — Dabar eisim ieškoti urano.

— Kur eisim?

— Tu gerai išgirdai, senas bičiuli. Amerikonų kalėjime aš susipažinau su vienu įdomiu žmogum. Valteriu Lipertu. Jis papasakojo man vieną istoriją. Fantastišką istoriją...

3

Niūrus, išblyškęs ir sulysęs — štai koks buvo Valteris Lipertas, kai į jo kamerą gyvenimas atvedė Tomą Lyveną. Nepaprastai protingas. Puikaus charakterio žmogus. Rašytojas. Įsitikinęs antifašistas. Daug metų praleidęs Dachau koncentracijos stovykloj. Badavęs. Šalęs. Kankintas. Per stebuklą likęs gyvas. 1945–aisiais išvaduotas amerikiečių. Ir dabar tų pačių amerikiečių vėl uždarytas.

— Dėl „Juodosios Liusi", — paaiškino Valteris Lipertas Tomui.

— Kas tokia ta „Juodoji Liusi"?

— Didžiausia pietų Vokietijos spekuliantė, juodosios rinkos karalienė, — atsakė Valteris Lipertas. Ir ėmė pasakoti: prieš areštuojamas CID, jis gyveno viename pietų Vokietijos mieste. Čia gyveno ir „Juodoji Liusi" — graži, aistringa moteris, paskui kurią būriais lakstė amerikiečių karininkai.

— Kokie tikri šios moters vardas ir pavardė? — paklausė Tomas areštuotą rašytoją.

— Liusi Marija Valner. Ji išsiskyrus. Mergautinė pavardė — Felt.

Ši dama valdė restoraną „Auksinis gaidys". Tą įstaigą karo metais jai nupirko ir įrengė vienas gauleiteris. „Juodoji Liusi" buvo jo meilužė — tiek pat pašėlus, kaip ir neištikima. Gauleiteris dar prieš baigiantis karui pasitraukė į geresnį pasaulį. O „Juodoji Liusi" tapo lygiai tokia pat pašėlusia ir neištikima kapitono Viljamo Volęso meiluže.

— Kas per vienas tas kapitonas Volesas?

Kapitonas Volesas, paaiškino Lipertas, vadovavo internuotųjų asmenų stovyklai nedidelio miesto pakrašty. Čia kalėjo daug nacistų bonzų, kuriuos sugavo paskutiniuose vadinamuose „emigraciniuose traukiniuose“ prie Austrijos sienos.

Šie „emigraciniai traukiniai“ 1945–ųjų balandį riedėję į pietus buvo pilni aukščiausio rango SS ir SA funkcionierių, diplomatų ir ministerijų vadų. Šie ponai gabenosi auksą ir brangenybes, slaptų, dar negaminamų ginklų planus, didžiulius morfijaus, kokaino ir kitų narkotikų kiekius iš vermachto atsargų bei urano gabalėlius iš „Kaizerio Vilhelmo instituto“ Berlyne.

Prie pat sienos bonzoms ėmė drebėti kinkos, ypač tiems, kurie vežė uraną. Jie ėmė mesti neįkainojamus gabalėlius pro traukinio langus. Lipertas pasakojo toliau:

— ... Prie sienos amerikiečiai juos suėmė ir įkišo į kapitono Voleso stovyklą. Dalis jų dar ir šiandien ten sėdi. Auksas, narkotikai ir brangenybės dingo kaip į vandenį. Aš tvirtinu, kad visa tai pasiglemžė kapitonas Volesas.

— O uranas?

— Daugiau apie jį neteko girdėti. Kaip ir apie slaptų ginklų planus. Galbūt jie iki šiol dar guli kokioj miško proskynoj po sniegu. O gal juos surado koks nors valstietis, ką aš žinau...

— O kas jums nutiko su „Juodąja Liusi“? — paklausė Tomas liesą nelaimingą rašytoją.

Lipertas karčiai tarė:

— Kai išėjau iš koncentracijos stovyklos, amerikonai įdarbino mane specialiose tarnybose. — Rašytojas nusijuokė. — Kadangi aš buvau toks aktyvus antinacis! Žmogus su visiškai švaria reputacija! Todėl mano užduotis buvo „filtruoti“ mūsų miesto gyventojus. Prieš kokius metus pas mane atėjo ir „Juodoji Liusi“. Kartu su kapitonu Volesu...

Aukšta, apetitiškų formų, graži ir išdidi — štai kokia buvo „Juodoji Liusi“, tą dieną pasirodžiusi Valterio Liperto

kabinete. Lieknas, šviesiaplaukis, mėlynomis akimis ir plonomis lūpomis kapitonas Volesas žingsniavo šalia jos.

„Juodoji Liusi“ atsisėdo ant Valterio Liperto stalo, numetė priešais jį tris blokus „Chesterfield“ cigarečių, užsimetė koją ant kojos ir pareiškė:

— Ponas Lipertai, ar kaip jus ten, kiek aš turėsiu laukti savo „filtracijos pažymėjimo“?

— Jūs negausit filtracijos pažymėjimo, — tarė Valteris Lipertas. — Ir *kuo greičiau* pasiimkit cigaretes! Nulipkit nuo mano stalo. Sėskit į krėslą.

Kapitonas Volesas įraudo. Jis prašneko beveik nepriekaištinga vokiečių kalba:

— Klausykit, Lipertai, ši dama — mano sužadėtinė! Mes ketiname tuoktis! Aš tikiuosi, kad jūs nedelsiant išduosit jai pažymėjimą. Aišku?

Išblyškęs Lipertas tarė:

— Aš neišduosiu jai pažymėjimo, kapitone Volesai!

— Ir kodėl gi?

— Todėl, kad šiai damai pateikta keletas itin sunkių kaltinimų. Daug metų ji buvo gauleiterio meilužė. Ji įdavinėjo žmones, siuntė juos į koncentracijos stovyklas, glemžėsi jų turtą. Visi žino, jog filtracijos pažymėjimas jai reikalingas tik todėl, kad ji ketina perimti „Bristolio“ viešbutį...

„Bristolio“ viešbučio ankstesnysis savininkas, aršus nacistas, buvo pasprukęs.

— O jei ir taip? — staiga užriko kapitonas Volesas. — Koks jūsų reikalas? Mes gausim pažymėjimą? Taip ar ne?

— Ne, — tyliai atsakė Valteris Lipertas.

— Jūs šito dar pasigailėsit, — suriko kapitonas. Ir išbildėjo iš kabineto. Kraipydama klubais ir kramtydama gumą jį išsekė ir „Juodoji Liusi“.

Nebetverdamas pykčiu, Lipertas iškart paskambino savo apskrities viršininkui daktarui Verneriui, kuris irgi turėjo pasirašyti ant kiekvieno „filtracijos pažymėjimo“. Apskrities viršininkui Lipertas papasakojo visą šią istoriją. Daktaras Verneris įšėlo:

— Šito jau per daug! Ta sena nacių kekšė! Nebijokit, Lipertai, aš jus palaikysiu! Mes nepasiduosim! To tik ir trūko!

Ne, jie nepasidavė — apskrities viršininkas daktaras Verneris ir buvęs koncentracijos stovyklos kalinys Valteris Lipertas. Bet kapitonas Volesas irgi neketino pasiduoti.

— ... ji pasiekė, kad mane suimtų, — 1947-ųjų sausį pasakojo Valteris Lipertas savo kameros draugui Tomui Lyvenui. — Aš sėdžiu čia štai jau 82 dienos. Manęs dar nėsyk neapklausė. Mano žmona jau baigia išprotėti iš nerimo ir baimės. Ji parašė laišką prezidentui Trumenui. Tačiau jokių pokyčių. Nors ne, vienas dalykas pasikeitė: „Juodoji Liusi" gavo „balinamąjį pažymėjimą".

— Iš ko?

Lipertas apatiškai truktelėjo pečiais:

— Iš kažko. Ji turi tiek draugų. Dabar ji nuomoja „Bristolio" viešbutį. Didžiausios aferos dabar planuojamos tenai. M... taip, ponas Lyvenai, štai kaip visa tai atrodo. Už tai mane koncentracijos stovykloje pridaužydavo kone iki mirties. Tegyvuoja demokratija! Tegyvuoja teisingumas!

Štai apie ką buvo kalbama 1947-ųjų sausio 26-ąją Tomo Lyveno kameroje. Ir štai dabar, sausio 29-ąją, savo viloje, Miuncheno pakrašty, sėdėdamas priešais liepsnojantį židinį, jis tarė savo draugužiui Bastianui:

— Dabar tu žinai viską. Aš jau atsikandau gerų darbų ir padorių žygių.

— Ačiū Dievui, pagaliau!

— Mes keliausim į pietus. Pas Liusi, „Juodąją". Mes surasim uraną. Surasim dingusius planus. O tuo varguoliu Valteriu Lipertu aš irgi pasirūpinsiu, atsiradus progai.

4

— Tai jis, — ištarė apsiverkusi, susikrimtusi Elza Lipert. Kartu su Tomu ji stovėjo prie lango savo kambaryje ir rodė žemyn, į nedidelio miestelio pagrindinę gatvę. — Štai jis eina, tas niekšas! Kartu su ja, su „Juodąja Liusi"!

Tomas Lyvenas susidomėjęs nužvelgė porelę: liekną, šviesiaplaukį karininką ir moterį brangiais bebro kailiniais. Staiga Tomas krūptelėjo. Kapitonas Volesas turėjo randą kairiajame skruoste! Tai nebuvo po operacijos likęs randas, tokius randus palieka špaga. Keista. Nuo kada amerikonai kaunasi špagomis?

Tomas pažvelgė į keistoko kapitono palydovę. Ji buvo panaši į plėšrūnę. Stiprią, visad pasiruošusią pulti plėšrūnę.

— Vadinasi, šiai damai dabar priklauso „Bristolis"?

— Taip, ponas Šoineri, — tarė ponia Lipert.

Tomas prisistatė jai kaip Peteris Šoineris. Šia pavarde jis turėjo puikiausiai suklastotus dokumentus, kuriuos pasigamino pats. Bastianas irgi buvo pakeitęs pavardę. Dabar jis vadinosi Žanu Lekoku...

Tomas tarė:

— Ponia Lipert, aš pamėginsiu padėti jūsų vyrui. Bet tam man reikia viską žinoti. Jūs sakot, „Bristolis" anksčiau priklausė vienam naciui, kuris paspruko?

— Taip.

— Vadinasi, tuomet viešbutis pateko „Property Control Office"* žinion! Kas vadovauja „Property Control Office"?

— Toksai kapitonas Hornblou.

— Kapitono Voleso draugas?

— Ir dar koks!

— Aha, — ištarė Tomas Lyvenas.

Miestelis buvo pilnas kareivių, bėglių ir „perkeltųjų asmenų". Trūko gyvenamojo ploto; užeigos ir viešbučiai buvo perpildyti.

Tomas ir Bastianas surado du ramius kambarius pas valstietį, gyvenantį prie pat miesto esančiam kaime. Pateikę netikrus dokumentus, jie 1947-ųjų vasario 20-ąją išsinuomojo kambarius ir praleido čia ištisus tris mėnesius. Tai buvo ilgas laikas, kurį mūsų bičiuliai paskyrė anaiptol ne dykinėjimui.

---

* Nuosavybės kontrolės tarnyba (*angl.*).

Iš pradžių porą dienų ir porą naktų juodu praleido „Bristolio“ viešbutyje. Čia gyvenimas virte virė, kad ir kada ateitum. Svečiai šoko ir gėrė, flirtavo ir spekuliavo, kuždėjosi, derėjosi, skambino telefonu. „Bristoly“ sukiojosi tuntai laisvo elgesio merginų, algas leidžiantys kareiviai, dviveidžiai lenkai, paslaptingi čekai, keli vengrų aristokratai, pora Vlasovo rusų, na, ir, žinoma, vokiečiai.

Ir bet kuriuo metu, dieną ir naktį, čia galėjai sutikti „Juodąją Liusi“ — dekoltuotą, pasidažiusią, tačiau niekuomet nepamirštančią verslo reikalų. Ir beveik kas vakarą čia apsilankydavo Volesas — aukštas lieknas šviesiaplaukis su randu kairiajame skruoste...

Per savaitę ištyrę padėtį miestelyje abu bičiuliai apsnigtoje kaimo užeigoje surengė karo tarybos posėdį. Tomas tarė:

— Čia yra merginų, yra kareivių, čia yra „perkeltųjų asmenų“, seni. Tačiau vieno dalyko čia jau tikrai netrūksta: nacių! Užklydusių ir vietinių, dabar aš tai žinau. Panašu, kad amerikonai šito net nenutuokia. Tačiau mudu, tu ir aš, mudu privalom *visuomet* tai prisiminti! Mūsų tikslas: uranas ir brėžiniai.

— Jei visa tai dar čia!

— Sprendžiant iš visko, taip ir yra. Ir manau, kad žinau *puikų* būdą, kaip tuo įsitikinti.

— Na, tai rėžk, — tarė Bastianas.

Tomas rėžė. Jo planas buvo paprastas ir kartu genialus. Vasario 28–ąją Tomas pirmąsyk išdėstė jį. Balandžio 28–ąją jis jau turėjo:

28 kubo formos urano 238 gabalus 5 cm ilgio kraštinėmis, 2,2 kilogramų svorio, pažymėtus „Kaizerio Vilhelmo instituto“ įspaudu; vieną slapto taikymo mechanizmą MKO. Pastarasis buvo sukurtas Trečiajame reiche, tačiau pradėti jo gamybą nebesuspėta. Tai buvo prietaisas naikintuvams, su juo šaulys galėjo tiksliai pataikyti į priešininką. Kai tik šis pasirodydavo taikiklio centre, nebereikėjo skaičiuoti trajektorijos.

Kaip Tomui Lyvenui visa tai pavyko?

Kaip šis tariamas Peteris Šoineris tai padarė, visai pagrįstai 1947–ųjų balandžio vidury domėjosi prancūzų, anglų, amerikiečių ir kiti agentai, kurių būriai tuo metu malėsi pietų Vokietijoje, kaip ir Tomas Lyvenas, dabar pasivadinęs Peteriu Šoineriu, mėgindami surasti dingusius taikiklius ir jų brėžinius.

Paskutinėmis eilutėmis mes peršokom kelias savaites. O šiaip jau mūsų pasakojime vis dar vasario 28–oji. Ir todėl norėtume šiek tiek, visai trumpam, neatskleisti Tomo Lyveno triuko ir trumpai papasakoti, kas per tuos tris mėnesius nutiko paslaptingajai „Juodajai Liusi". Ir kas nutiko Tomui Lyvenui.

5

Per tuos tris žiemos mėnesius „Juodosios Liusi" ir jos amerikiečio draugužio operacijos su narkotikais įgavo neįtikėtiną mastą. Jie maivėsi, kiršino vieną prieš kitą supirkėjus, kėlė kainas. Ar žinojo „Juodoji Liusi", kad ji rizikuoja gyvybe?

Rašytojas Lipertas ir toliau sėdėjo Miuncheno kalėjime. Kad ir kaip Tomas stengėsi jam padėti, iš pradžių jam nepavyko. Kažkoks tylos ratas, nebylus sąmokslas gaubė nelaimingąjį Lipertą, išdrįsusį pasipriešinti „Juodajai Liusi".

— Kantrybės, — kartojo Tomas vargšei, nelaimingai ir bejėgei Emai Lipert. — Turėkit kantrybės. Čia neteisybė. O neteisybės amžius trumpas. Kartais ilgas — tačiau *niekuomet* ji nebūna amžina. Ateis diena, ir mes rasim galimybę padėti nelaimingam jūsų vyrui.

Kad ir kaip nesisekė reabilituoti rašytoją Valterį Lipertą, Tomo Lyveno asmeniški reikalai klostėsi puikiai. Balandžio 19–ąją, kaip jau minėta, jis turėjo uraną, vieną MKO taikiklio egzempliorių ir jo brėžinius.

Greit tarp įvairiatautės agentų draugijos pasklido gandas, kad Tomas valdo šiuos lobius. Jie ėjo pas jį ir siūlė supirkti — iš pradžių urano kubelius. Tomas pasirinko vie-

ną argentiniečių komersantą, asmenišką Chuano Domingo Perono, prieš metus tapusio šalies prezidentu, patikėtinį.

Savo draugužiui Bastianui Tomas pasakė:

— Tai mūsų žmogus, seni. Tegu šie dalykėliai keliauja iš Europos! Ir kuo toliau, tuo geriau! Tenai, kur iš jų nedarys bombų!

Argentinietis mokėjo Amerikos doleriais — 3200 dolerių už kubelį. Taigi 89600 — už visus. Uraną deklaravo kaip diplomatinį bagažą ir išgabeno Argentinon.

Atidus skaitytojas, matyt, prisimena skandalą, kilusį 1954–aisiais dėl pirmosios argentiniečių atominės elektrinės, plačiai nušviestą pasaulio spaudoje. Iškilo aikštėn, kad tariamas branduolinės fizikos specialistas, vokiečių kilmės „profesorius" Ronaldas Richteris jau nuo 1948–ųjų eksperimentavo Huemulio saloje, norėdamas paversti Argentiną atomine valstybe. 300 milijonų markių gavo keistasis profesorius iš Perono. Tačiau dėl techninių nesklandumų milijonus kainavęs projektas neveikė. Strypai reaktoriaus viduje buvo pagaminti taip pat ir iš urano kubelių su „Kaizerio Vilhelmo instituto" įspaudu...

Agentai ėmė atkakliai suktis aplink Tomo Lyveno taikiklį MKO. Įsitikinęs pacifistas, jis, žinoma, buvo šiek tiek pakeitęs konstrukcijos planus — tiek, kad net ir genialiausi technikai veltui suko galvas dėl spragų taikiklio konstrukcijose. Būdamas geras komersantas, jis, žinoma, padaugino brėžinius, nes ketino juos parduoti ne vienam, o keliems interesantams.

Buvo pats derybų įkarštis, kai pasirodė ponas Gregoras Marekas. Ponas Marekas buvo kilęs iš Čekijos. Tomas jį dažnai matydavo „Bristolyje". Regėjos, ponui Marekui einasi puikiai. Jis dailiai rengėsi, buvo nedidukas, kresnas, plačių skruostikaulių ir įkypų slaviškų akių. Jo kalboj jautėsi atitinkamas akcentas:

— Prašau pasakyti, ponai, ar galiu su jumis trupučiuką pasišnekučiuoti? Girdėjau, jūs parduodat šį bei tą.

Tomas su Bastianu iš pradžių jo nesuprato.

Ponas Marekas paaiškino:

— Turiu savo žmonių anapus, Čekoslovakijoj, geri draugai, puikiai moka. Taigi rodykit man pagaliau tą daikčiuką ir brėžinius.

Šiek tiek pasimuistę Tomas ir Bastianas parodė ponui Marekui daikčiuką ir brėžinius.

Čekui net akys ant kaktos išvirto:

— Neįtikėtina! Metus vaikiausi šį daikčiuką. Tuščiai. Labai prašau pasakyti, kaip jį gavot?

Tomas atsakė:

— Tai buvo labai paprasta, mielas pone Marekai. Aš atsižvelgiau į žmonių politines nuotaikas. Čia tiek daug nacių. Aš ir mano draugas porą savaičių čia pasitrynėm. Nuo vieno nacio pas kitą. Davėm suprasti, kad priklausom vienai „Vilkolakio" grupei...

— Jėzaumarijairjuozapai, gal jūs iš proto išsikraustėt?

— Ką jūs, mano mielas. Pats matot — tai suveikė puikiai. Kaip nacis su naciu pakalbėjom ir su vietiniais, ir su atvykėliais. Kur uranas? Kur stebuklingų ginklų brėžiniai? Mūsų organizacijai trūksta pinigų. Mes turim parduoti uraną ir brėžinius. Ponai bemat sutiko. Vienas nurodė kitą... ir *voilà, monsieur!*

— O laikai, o papročiai, ir jūs nieko nemokėjot?

— Nė skatiko. Tie žmonės — užkietėję idealistai. Taigi, kiek siūlo mūsų draugai iš rytų?

— Turiu nuvykti tenai ir truputį pašniukštinėti. — Agentas dingo ir po trijų dienų pasirodė vėl. Ponas Marekas buvo nusiteikęs kuo puikiausiai:

— Turiu perduoti jums nuoširdžiausius linkėjimus. Užeikit šiandien pas mane papietauti. Girdėjau, jūs — puikus kulinaras. Namuose aš turiu viską, ko reikia. Ramiai aptarsim visus reikalus.

Puikiai įrengtame liaudies demokrato bute Tomas su Bastianu apsilankė 1947-ųjų gegužės 6-osios rytą. Tomas nusistebėjo:

— Ar jūsų draugai čekai tokie dosnūs?

Marekas išsišiepė:

Po šių pietų Bavarijos karinės vadovybės vos neištiko katastrofa

UNGURYS SU ŠALAVIJAIS

Gerai nuvalytas ungurys supjaustomas į gabalus ir mažiausiai valandą mirkomas marinate iš citrinos sulčių, pipirų, druskos, smulkiai sukapotų žolelių, tarp jų — šalavijų. Paskui kiekvienas gabalas suvyniojamas į šviežius šalavijų lapus ir 20–25 min. kepamas rudame svieste. Serviruojamas papuošus citrinos griežinėliais ir apipylus kepimo sviestu. Kartu patiekiama naujo derliaus bulvių, apibarstytų kapotomis petražolėmis, ir agurkų salotos.

VERŠIENOS KROKETAI

Veršiena be plėvių sumalama mėsmale per smulkiausią sietelį kartu su išmirkyta, nuspausta bandele be plutos, svieste lengvai apkepintais svogūnėliais ir petražolėmis. Į masę dedama išplaktų kiaušinių, beriama druskos, pipirų, truputį ančiuvių pastos, Vorčesterio padažo ir gerai viskas išmaišoma. Padaromi plokšti medalionai, apvoliojami džiūvėsėliais ir kepami svieste, kol parusvės. Dedami ant iki geltonumo apkepintų forminės baltos duonos riekelių ir patiekiami su pomidorų padažu.

LAZDYNRIEŠUČIŲ PUDINGAS

4 tryniai išplakami su 75 g cukraus, 1/2 citrinos sultimis ir tarkuota žievele, kol suputos, pridedama 145 g maltų lazdyno riešutų ir galiausiai sudedami iki standžių putėsių išplakti 4 kiaušinių baltymai. Masė sukrečiama į paprastai paruoštą pudingo formą ir 1 val. verdama vandens vonelėje. Pudingas tiekiamas su vaisių sultimis arba karštu vyno putėsių padažu.

— Ak, prašau jus, čia ne pagrindinis mano verslas. Eime su manim. — Marekas nusivedė svečius į didelį kambarį šalia virtuvės. Čia sukrauti į metro aukščio stirtas gulėjo šimtai iliustruotų albumų iš Tūkstantmečio reicho laikų. „Fiūreris ir vaikai“, „Reicho partijos suvažiavimas Niurnberge“, „Fiūrerio gatvės“, „Pergalė Vakaruose“, „Pergalė Rytuose“ — ir kiti panašūs pavadinimai.

Tomas paėmė vieną albumą ir pervertė. Kiekviename puslapyje buvo nuotraukos, vaizduojančios paradus, bonzas, generolus ir, žinoma, jį ir jį — „fiūrerį“.

— Čia tik maža dalis, aš dar turiu pilną rūsį tokio turto. Be to, SS durklai, ordinai, žiedai su kaukolėmis — ko tik įsigeisit? Neįsivaizduojat, kaip tai perka. Tikrai, amerikonai pamišę dėl šio mėšlo! Vežasi namo kaip suvenyrus!

Jie nuėjo į virtuvę, kur už parduotus suvenyrus gautas pelnas kūpsojo konservų dėžučių, mėsos ir viskio butelių pavidalu.

— Aš nusipirkau gražų ungurį, ponas Šoineri. Ar galit man pagaminti ungurį su šalavijais? Tai mano mėgstamiausias valgis.

— Prie darbo, — tarė Tomas. Jis pradėjo valyti ungurį, paskui supjaustė jį gabalais. Tuo tarpu Marekas kalbėjo:

— Mano darbdaviai norėtų pakalbėti asmeniškai su vienu iš jūsų. Aš viską paruošiau. Jei keliausit už kordono, jus lydės pasienietis. Planų, aišku, su savim neimsit. Aš irgi lieku. Pas tą iš jūsų, kuris pasiliks čia.

Tomas su Bastianu išėjo į sodą ir trumpai pasitarė. Bastianas tarė:

— Aš važiuosiu. Tu neišleisk Mareko iš akių. Jei atsitiks kas nors, perduok jį amerikiečiams. Tikiuosi, tie iš anapus šneka prancūziškai!

Šito paklaustas Marekas pareiškė:

— Suokia kaip lakštutės. Sklandžiai, ponai, sklandžiai!

Tomas patikrino ungurį:

— Jį dar valandą reikės marinuoti, — tarė jis. — Jei leisit, aš tuo tarpu pasižvalgysiu truputį jūsų bibliotekoj.

— Maloniai prašom naudotis, — atsakė Marekas.

Tomas pasinaudojo. Atsidėjęs jis vartė albumą po albumo ir stebėjosi: „Vaikine, vaikine, ir ko tik pas mus nebuvo...“

Jis pervertė penkiolika knygų, dvidešimt. Dvidešimt pirmoji vadinosi: „Fiūreris ir jo pasekėjai“. Tomas ėmė versti puslapius. Staiga giliai atsikvėpė. Ir pašaukė Bastianą. Šis išsigandęs kaipmat atskubėjo.

— Pažvelk čionai.., — Tomas parodė į didelę nuotrauką, vaizduojančią du vyrus SA uniformomis. Vienas buvo išpampęs ir riebus. Kitas — šviesiaplaukis, lieknas, aukštas ir pasipūtęs, su randu kairiajame skruoste. Apačioj buvo parašyta:

SA ŠTABO VIRŠININKAS ERNSTAS RĖMAS IR JO ŠTURMFIŪRERIS FRICAS EDERIS

Tomas atvertė knygos titulinį puslapį.

— Spausdinta 1933–iaisiais, — tarė jis. — Tuomet ponas Rėmas buvo dar gyvas. Jį nužudė tiktai 1934–aisiais. Galbūt ponui Ederiui pavyko pasprukti Amerikon. Manau, nebus labai sunku nustatyti, ar SA šturmfiūreris Ederis ir kapitonas Volesas — tas pats asmuo!

6

Ne, tai nebuvo labai sunku! CIC prireikė tam vienos savaitės. Per tą laiką buvo nustatyta: kapitonas Volesas ir buvęs SA šturmfiūreris Ederis — tas pats žmogus. Po Rėmo pučo jis iš tiesų paspruko Amerikon ir pakeitė vardą ir pavardę.

Volesą, arba Ederį, suėmė, taip pat suėmė „Property Control“ karininką kapitoną Hornblou. Vėliau juos nuteisė daug metų kalėti.

Palikim valandėlę mūsų bičiulį Lyveną ir keliais žodžiais papasakokim apie didžiausio Europoje juodosios rinkos centro žlugimą:

1947–ųjų gegužės 20–ąją rašytojas Valteris Lipertas buvo paleistas iš kalėjimo. Gegužės 29–ąją į Vokietiją atskrido didžiai gerbiamas teisėjas Erlas Rivesas iš Šiaurės Karolinos valstijos. Valstybės sekretorius armijos reikalams Kenetas Rojalis pavedė jam vadovauti visų šių aferų tyrimui. Birželio 5–ąją buvo suimti ir apklausti 14 amerikiečių kareivių ir 25 Vokietijos piliečiai, tarp jų ir „Juodoji Liusi". Pastaroji liepos 2–ąją buvo paleista be teisės išvykti iš gyvenamosios vietos. „Juodoji Liusi" to ir nedarė — ji toliau sėkmingai prekiavo. Tiesa, galų gale ji vis dėlto perlenkė lazdą — gruodžio 23–iąją „Juodąją Liusi" rado gulinčią miegamajame perpjauta gerkle. Jos turtas buvo nepaliestas. Žudiko taip ir nesurado.

1948–ųjų sausio 12–ąją amerikiečių armijos laikraštyje „Stars and Stripes" pasirodė straipsnis su antrašte:

HUGE DOPE RING PROBED IN BAVARIA

By Tom Agoston

Frankfurt, Jan. 12 (INS — Postwar Germany's biggest black market scandal, involving a gang of international narcotic peddlers... threatened to blow up in the lap of U.S. Military Government today...

Išvertus:

Tiriamas didžiulis narkotikų ratas Bavarijoj

Tomo Agostono pranešimas

Frankfurtas, sausio 12–oji (INS) — Didžiausias pokario Vokietijoj narkotikų skandalas, į kurį įsipainiojus tarptautinė prekiautojų narkotikais gauja... pagrasinta sprogimu tiesiai ant amerikiečių karinės vadovybės kelių.

Istorijai iškilti aikštėn padėjo žiaurì žmogžudystė, įvykusi prieš dvi savaites. Auka — vokietė Liusi V.

Kaip žinoma, dviem amerikiečių karinės vadovybės Bavarijoj karininkams pateikti patys sunkiausi kaltinimai. Skandalas kelia grėsmę vokiečių ir amerikiečių santykiams. Kalbama apie 3, 4 milijonų dolerių vertybes...

Na štai, tiek apie tai!

O dabar grįžtam atgal į 1947–uosius.

Gegužės 9–ąją Bastianas Fabras paliko savo draugužį Tomą Lyveną ir iškeliavo Čekoslovakijos link. Jis ketino grįžti iki gegužės 15–osios. Bet nesugrįžo nei gegužės 15–ąją, nei vėlesnėmis dienomis.

Ponas Marekas nerimavo dar labiau už Tomą:

— Ten, matyt, kažkas nutiko... to dar nėra buvę... korektiški žmonės, tie mano darbdaviai...

— Marekai, jei mano draugui kas nors atsitiks, tepadeda jums Dievas!

Gegužės 22–ąją Mareką aplankė jo kraštietis. Jis perdavė laišką ir baisiausiai skubėdamas atsisveikino. Vis labiau ir labiau blyško ponas Marekas, skaitydamas laišką.

Tomas įdėmiai žvelgė į čeką.

— Kas nutiko? — paklausė jis nekantriai.

Ponas Marekas vos galėjo prašnekėti iš susijaudinimo:

— O Dieve, o Dieve!

— Kas atsitiko? Kalbėkit pagaliau!

— Rusai suėmė jūsų draugą.

— *Rusai?*

— Pasklido gandas, kad čekai ketina pirkti taikiklį. Rusai uždraudžia. Pasodina jūsų draugą. Sako, norį patys gauti taikiklį. O Dieve, o Dieve.

— Kur rusai laiko mano draugą?

— Cvikau. Jūsų draugas, matyt, keliavo per Rytų zoną.

— Ponas Marekai, — pasakė Tomas, — ruoškitės kelionei.

— Jūs ketinat... jūs ketinat vykti į Cvikau?

— Žinoma, — tarė Tomas.

7

Į šiaurvakarius nuo Hofo miesto Bavarijoj, prie pat Blankenšteino kaimelio, 1947–ųjų gegužės 27–ąją apie pietus galėjai išvysti miško pakrašty ant pilvo begulintį sim-

patišką poną. Minėtas ponas buvo ne kas kitas, o buvęs Londono bankininkas Tomas Lyvenas. Savisaugos tikslais dabar jis vadinosi Peteriu Šoineriu.

Šalia jo, ant samanų, gulėjo žemėlapis. Tomas jau kelintą kartą tikrinosi savo buvimo vietą. Tenai, kur baigėsi miškas, driekėsi žydinti pieva. Per jos vidurį linksmai čiurleno upelis. Galbūt jis ir nebūtų taip linksmai čiurlenęs, jei būtų žinojęs, kad skiria sovietinę Vokietijos zoną nuo amerikietiškosios zonos.

Ties šiuo upeliu baigėsi viena Vokietija ir prasidėjo kita. Žemėlapy visa tai rodė rudi brėžiai — matyt, galvojo Tomas, kad visi prisimintų, kas kaltas dėl to, kad šiandien turim dvi Vokietijas...

Gegužės 27–oji, 12 val. dienos. Tai buvo sutartas laikas. Trys medžiai prie upeliuko: tai buvo sutarta vieta. Ten turėjo stovėti Raudonosios Armijos karys, kuris pasitiks Tomą. Tiktai jo ten nebuvo...

Vaikučiai, vaikučiai, galvojo Tomas Lyvenas, čia tai jau tikra kiaulystė! Aš išsiunčiau savo bičiulį Bastianą į Cvikau, kad jis pasiderėtų su čekais dėl — suklastotų, žinoma — stebuklingo taikiklio brėžinių. Sovietai įkišo Bastianą į kalėjimą. Aišku, kad aš privalau jį išvaduoti! Ir todėl aš dabar, gegužės 27–ąją per pietus, guliu čia. Aš pasiruošęs. Krepšyje turiu suklastotus planus. Guliu čia ir laukiu raudonarmiečio, turinčio pergabenti manę iš vienos Vokietijos į kitą Vokietiją. Bet to vaikino nėra. Nejaugi *niekas* gyvenime negali vykti sklandžiai ir be įtampos?

Tomas Lyvenas gulėjo miško pakrašty iki 12.28 val. Kai pirmą kartą suurzgė jo skrandis, anapus upelio pasirodė sovietų kareivis. Rankose jis laikė automatą. Tarp trijų medžių kareivis sustojo ir apsidairė. Na, pagaliau, pamanė Tomas. Jis atsistojo ir žengė pievos link. Raudonarmietis, jaunas vyrukas, apstulbęs pažvelgė į jį.

— Ei! — šūktelėjo Tomas ir nesustodamas draugiškai pamojavo kareiviui. Upelio pakrantėj jis nusiavė batus, kojines ir pasiraitojo kelnes. Paskui Tomas ėmė bristi per šal-

tą kaip ledas vandenį į kitą krantą. Pasiekęs upelio vidurį, jis išgirdo kimų riksmą ir nustebęs pakėlė galvą.

— Stoj! — užriko jaunasis raudonarmietis ir pridūrė dar kelis žodžius. Tomas jo nesuprato, tik maloniai linktelėjo ir brido toliau, kol pasiekė kitą krantą. Jaunasis raudonarmietis pasileido Tomo link. Šiam staiga lyg migla nuo akių nuslinko. Jėzau Marija! Tai visai ne tas raudonarmietis, kuris turėjo mane pasitikti! Tai visai kitas raudonarmietis! Jis visai nežino, kad mane čia turėjo pasitikti!

Kareivis gerkliniu balsu kažką jam suriko.

— Mano mielas jaunasis drauge, dabar paklausykit manęs, — prašneko Tomas. Ir pajuto į šonkaulius įsiremiantį automato vamzdį. Jis numetė batus, kojines, krepšį ir pakėlė rankas. Baisu, pamanė Tomas. Štai dabar dar ir Raudonoji Armija...

Prisiminęs seniai, tačiau gerai išmoktas prancūziškas džiudžitso pamokas, jis panaudojo vadinamąjį „dvigubą peteliškės būdą". Po akimirkos šaukdamas raudonarmietis praskriejo oru ir su visu automatu atsidūrė vandeny. Tomas pačiupo batus, kojines, krepšį ir pasileido gilyn į sovietų zoną.

Staiga žemę sudrebino trepsėjimas ir dundesys. Iš miško sovietų pusėje išsiveržė mažiausiai penkiasdešimt žmonių — vyrų, moterų, vaikų — ir nukūrė per pievą. Kaip pamišę jie sušoko į upelį, perbrido jį ir pasileido tolyn į amerikietiškąją Vokietijos zoną.

Tomas apstulbęs pažvelgė jiems įkandin. Jis padėjo šiems žmonėms pabėgti į Vakarus! Visi šie žmonės tykojo Rytų pusėje, taip pat, kaip ir jis tykojo Vakarų. Tomas beprotiškai nusikvatojo. Paskui jis išvydo, kaip rusas išlindo iš vandens ir ėmė kvapstytis, taigi Tomas nurūko. Jis išgirdo, kaip jam už nugaros raudonarmietis kažką rėkia. Po to pasipylė šūviai. Tomas girdėjo švilpiant kulkas. (Dėmesio, sovietų automatai šaudo net ir šlapi!)

Keliu į viršų ropojo rusiškas džipas. Šalia vairuotojo — kariškis kapitono uniforma. Kapitonas pašoko, įsikibo į priekinį stiklą ir baisingais rusiškais žodžiais aprėkė nuo

kalvos bepleškinantį raudonarmietį. Šis bemat nustojo šaudyti. Džipas sustojo šalia Tomo Lyveno.

— Gospodin Šoiner, tiesa? — išgerklojo vokiškai kapitonas. — Atleiskit vėlavimas. Padangos blogos, sugedo! Bet dabar: sveiki atvykę, gospodin, sveiki atvykę!

8

„Rūmų" kavinė Cvikau atrodė taip pat liūdnai, kaip ir viskas šiame mieste su 120 000 gyventojų. Praėjus šešioms valandoms po to, kai jis atvėrė kelią į Vakarus tokiai įspūdingai bėglių grupei, Tomas sėdėjo minėtoj įstaigoj ir siurbčiojo limonado erzacą.

Daugiau nebuvo ką veikti tą gegužės 27–ąją dieną. Kapitonas, pasitikęs Tomą prie sienos, nuvežė jį į Cvikau komendantūrą. Miesto komendantas, kažkoks pulkininkas Melaninas, per vertėją atsiprašė Tomo ir pasikvietė jį rytojaus dienai, devintai valandai.

Taigi Tomas iš pradžių atsidūrė nykiame viešbutyje, o vėliau — čia. Jis žvelgė į liūdnus žmones — vyrus senais dvieiliais kostiumais ir nudėvėtais marškiniais, nepasidažiusias moteris senais kamštiniais batais, vilnonėmis kojinėmis, sulipusiais plaukais ir galvojo: „Ak Dieve, o tenai, iš kur aš atvykau, gyvenimas jau vėl verda. Visi tik spekuliuoja, glemžia, grobia. Bet jūs, varguoliai, išrodot taip, lyg būtumėt vieni pralaimėję karą!"

Už stalelio priešais sėdėjo stotinga porelė — vienintelė stotinga porelė, kurią Tomas išvydo Cvikau. Moteris buvo viliojančių formų ir spindinčių mėlynų akių gražuolė, puikiais kviečių spalvos plaukais ir geidulingu, slaviškų bruožų veidu. Ji vilkėjo ankšta žalios spalvos vasarine suknele. Ant kėdės atlošo kabojo leopardo kailiniai.

Jos palydovas buvo raumeningas milžinas pilkais, trumpai kirptais plaukais. Jis vilkėjo rusams tipiška mėlyna eilute plačiomis kelnių klešnėmis ir, pasisukęs nugara į

Tomą, kalbėjosi su savo dama. Be jokios abejonės, tai buvo sovietai.

Staiga Tomas krūptelėjo. Dama kviečių spalvos plaukais su juo flirtavo! Ji šypsojosi, rodė dantukus, mirktelėjo viena akimi...

Hm!!!

Aš ne beprotis, pamanė mūsų bičiulis, nusisuko į šoną ir užsisakė dar butelį limonado erzaco. Bet po trečio limonado gurkšnio jis vėl pažvelgė į porelę.

Dama šypsojosi. Tuomet ir jis šyptelėjo. Paskui viskas klostėsi žaibiškai. Damos palydovas atsisuko. Jis buvo panašus į Tarzaną *made in USSR*. Pašoko. Keturiais šuoliais atsidūrė prie Tomo. Čiupo jam už švarko. Aiktelėjo kiti svečiai. Tai supykdė Tomą. Jis dar labiau įsiuto, kai pamatė už pavydaus milžino nugaros atsistojusią šviesiaplaukę. Buvo labai panašu, kad ji mėgaujasi visa šia scena. Tu nenaudėle, pamanė Tomas, vadinasi, čia tu dėl visko kalta, tau malonu, kai...

Toliau jo mintys nutrūko, nes tuo metu milžino kumštis pataikė jam į pilvą. Šito Tomui buvo jau per daug. Jis pranėrė pro rusų Tarzaną ir iš apačios truktelėjo jam už kojų. Dar vienas džiudžitso triukas. Šįsyk — „burlaivis".

Kadangi rusų Otelas stovėjo priešais drabužinės pertvarą, tai jis persivertė per ją ir dingo anapus. Akies kraštelių Tomas pastebėjo, kaip vienas sovietų puskarininkis traukiasi pistoletą.

Drąsa priklauso nuo sumanumo. Reikia žinoti, kada jau gana. Tomas pasilenkė ir pro duris movė į gatvę. Laimė, aplink nebuvo raudonarmiečių. Vokiečiams Tomas nerūpėjo. Sprunkantis vokietis savaime pelnydavo jų simpatijas.

Tomas bėgo iki pat gulbių tvenkinio. Puikiame, senname parke šniokštuodamas krito ant suoliuko. Truputį atsipūtė. Paskui atsargiai nusliūkino į viešbutį.

Kitą dieną, lygiai devintą, vertėjas įleido į Cvikau komendanto kabinetą elegantišką, nusiskutusį, kupiną vilčių

Tomą Lyveną. Tiesa, po akimirkos mūsų bičiulio vos neištiko smūgis. Cvikau miesto komendantas, pakilęs iš už rašomojo stalo, buvo ne kas kitas, o sovietų Tarzanas, kurį Tomas, panaudojęs „burlaivio triuką", permetė per drabužinės barjerą „Rūmų" kavinėje...

Šiandien milžinas vilkėjo uniforma. Ant jo krūtinės žėrėjo daugybė ordinų. Jis be žodžių žvelgė į Tomą.

Šis tuo tarpu galvojo: „Kabinetas — ketvirtame aukšte. Pro langą žemyn? Nėra prasmės. Ate, Europa. Yra žmonių, tvirtinančių, kad Sibiras net labai nieko...

Galiausiai pulkininkas Vasilijus L. Melaninas prašneko gomurine vokiečių kalba:

— Gospodin Šoiner, aš prašau atleisti už elgesį vakar.

Tomas tik spoksojo į jį be žodžių.

— Man labai gaila dėl to — čia būti kalta Dunia. — Melaninas staiga užkriokė it beprotis: — Ta prakeikta ragana!

— Ponas pulkininkas turi omeny savo didžiai gerbiamą ponią žmoną?

Melaninas sušvokštė per sukąstus dantis:

— Ta kalė! Būti galėjau brigados generolu. Dukart jie buvo mane pažeminę laipsniu... dėl jos... nes aš buvau susimušęs.

— Ponas pulkininke, jūs turit suimti save į rankas, — pasistengė jį nuraminti Tomas.

Melaninas vožė kumščiu per stalą.

— O juk aš myliu balandėlę Dunią. Bet užteks apie tai, einam prie reikalo. Na, pirma turim truputį išgerti, ponas Šoineri...

Taigi jiedu išgėrė buteliuką degtinės ir po valandos girtutėlis Tomas ir blaivutėlis pulkininkas Melaninas sklandžiai ir karštai ėmė kalbėtis apie reikalus. Tiesa, nesėkmingai.

Pulkininkas Melaninas atskleidė savo kortas:

— Jūs norėjot čekams parduoti taikiklį MKO. Čionai savo draugą atsiuntėt. Galėsit su juo keliauti atgal į Vakarus, jei atiduosit mums brėžinius.

— *Parduosit*, — reikšmingai pataisė jį Tomas.

— Perduosit. Mes nieko nemokėsim. — Ir pridūrė klastingai šypsodamasis. — Jūs juk ne iš kelmo spirtas vyrukas, Tomai Lyvenai!

Kartais atrodo, kad keliai virsta vyšnių drebučiais, pamanė Tomas. Jis vos išlemeno:

— Ką jūs dabar sakėt, ponas pulkininke?

— Sakiau, Lyvenai. Tomas Lyvenas — juk toks tikras jūsų vardas ir pavardė! Broleli, manot, mes idiotai? Manot, mūsų slaptosios tarnybos neperžiūrėjo sąjungininkų bylų? Mūsų žmonės Maskvoje kone mirė iš juoko, kai skaitė apie jūsų nuotykius.

Tomas susivaldė ir tarė:

— Jei jūs, jei jūs žinot, kas aš toks, kodėl dar leidžiat man paspрukti?

— O ką mums su jumis daryti, broleli? Juk jūs — tik nesupykit — juokingai prastas agentas!

— Labai ačiū!

— Mums reikalingi pirmarūšiai agentai, o ne tokios komiškos asmenybės kaip jūs.

— Labai miela.

— Aš girdėjau, jūs geras virėjas. Na, o aš mėgstu pavalgyti! Ateikit pas mus. Duniaša apsidžiaugs. Aš pagaminti blynus. Ikrų turiu pakankamai. O tuomet mes dar paplepėsim toliau. Ką manot?

— Nuostabi mintis, — pasakė Tomas Lyvenas. Ir griežda mas dantimis pagalvojo: „Prastas agentas. Komiška asmenybė. Ir pasakyk tu man taip! O ką?“

Taigi rekvizuotos vilos virtuvėje jis ėmėsi gaminti „Maršalo“ kotletus. Tomas jautėsi nesavam kaily. Pulkininkas Melaninas nesirodė. Tomas kaip tik ruošėsi išimti kaulą iš stambios vištos šlaunies, kai virtuvėj pasirodė ponia pulkininkienė. Ji, taip sakant, įžengė į Tomo Lyveno gyvenimą — tik jis pats dar to nežinojo!

Labai graži moteris. — Tie plaukai — tos akys — tos lūpos — tos formos — velniai rautų! Ir oda lyg marcipanas. Gaivumas, sveikata, jėga. Moteris, kokių reta! Iškart

matyti. Duniai nereikėjo korsetų, liemenėlių ir kitų svarbių pagalbinių konstrukcijų, be kurių neapsieina normalios damos.

Ji įžengė, uždarė duris ir nusvilino Tomą nebyliu žvilgsniu. Jos lūpos kiek prasivėrė, jos akys kiek užsivėrė...

Angeliškai graži beprotė, praskriejo Tomo galvoje. Dangiškasis Tėve, gelbėk! Man regis, jeigu aš jos nepabučiuosiu, ji užsmaugs mane plikomis rankomis. Arba pasikvies čionai NKVD karininką ir paaiškins, kad aš diversantas.

Už durų, viloje, pasigirdo žingsniai. Jiedu atšlijo vienas nuo kito. Pats metas, pamanė Tomas.

Dunia išsiblaškiusi palietė vištos šlaunelę.

— Išgelbėk mane, — kuždėjo ji. — Bėk su manim. Mano vyras nebemyli manęs. Jis užmuš mane. Aš užmušiu jį. Arba tu pabėgsi su manim.

— Ma... ma... ma... hm!!! Madam, kodėl jums atrodo, kad vyras jūsų nebemyli?

Dunia demoniškai nusijuokė.

— Vakar kavinėje tu jį nugalėjai. Anksčiau jis uždaužydavo vyrus beveik iki mirties. Mane irgi. Dabar jis manęs visai nebemuša. Tai ne meilė... Aš gerai kalbu vokiškai — tiesa?

— Labai gerai.

— Mano mama vokietė. Tu man iš karto patikai. Aš padarysiu tave laimingą. Išsivežk į Vakarus...

Žingsniai priartėjo.

Dunia vis dar glostė kulšį, kai į virtuvę įžengė pulkininkas. Jis kreivai šyptelėjo.

— Ak, štai kur tu, balandėle. Mokaisi gaminti taip kaip kapitalistiškuose Vakaruose, kur išnaudojami darbininkai? Kas jums, ponas Lyvenai, jums negera?

— Greit praeis, ponas pulkininke. Ar galėčiau... ar galėčiau gauti degtinės taurę?

MENIU

Blynai su ikrais
„Maršalo" kotletai
su žirneliais
ir keptomis bulvėmis
Karamelės pudingas

Cvikau,
1947-ųjų gegužės 28-oji

Su vištos šlaunele rankoje rusų moteris Dunia įžengia į Tomo Lyveno gyvenimą

BLYNAI SU IKRAIS

Vienam asmeniui imami du plaštakos dydžio, ką tik svieste iškepti omletiniai blyneliai, sudedami ant iš anksto pašildytų lėkščių. Pirmasis blynas aptepamas ikrų sluoksniu, ant jo dedamas antrasis ir apipilamas karštu, ištirpintu sviestu, ant viršaus užpilama tirštos grietinės. (Tikri blynai kepami iš grikinių miltų, kurių pas mus, deja, sunkoka gauti.)

„MARŠALO" KOTLETAI

Iš nupenėtos vištos šlaunelių išimami kaulai, nepažeidžiant odos. Pagaminamas faršas iš sukapotos vištos krūtinėlės, 1 šaukšto sviesto, 1/4 arbatinio šaukštelio susmulkintų svogūnėlių ir tiek pat peletrūno, 1/4 puodelio baltame vyne išmirkytos bandelės, 1 šaukšto kapotų šampinjonų, pipirų ir druskos. Masė dusyk permalama mėsmale ir, įdėjus 1 šaukštą sviesto ir 1 šaukštą grietinėlės, nuolat maišant užviriama ant silpnos ugnies, kad nesukietėtų. Atšalusio faršo prikemšamos šlaunelės, užsiuvamos, apvoliojamos smulkiuose džiūvėsėliuose ir kepamos svieste, kol gaus rusvą — auksinę spalvą. Taip pat galima prikimšti ir užsiūti abi krūtinėlės puses — tuomet faršas pagaminamas iš veršienos be plėvių ir riebalų.

KARAMELĖS PUDINGAS

1 ltr pieno su 100 g cukraus ir trupučiu vanilės užvirinamas. Išplakami 5 kiaušiniai ir, įbėrus žiupsnį druskos, supilami į kiek atvėsusį pieną. Iš 200 g cukraus pagaminama ne per daug tamsi karamelė, atvėsinama trupučiu vandens, supilama į anksčiau pašildytą pudingo formą ir išplojama, kol nesustingo. Supilama pieno masė ir verdama 45 min. vandens vonelėje. Keliom valandoms pastatoma labai šaltai, paskui pudingas išverčiamas ant apskrito padėklo. Karamelė būna pasiskirsčiusi viršuje tarsi padažas.

9

Tomui buvo aiškus vienas dalykas: jis turėjo stengtis kuo greičiau vėl atsidurti Vakaruose. Ši porelė buvo ne jo jėgoms. Vadinasi, sovietai už dyką gaus suklastotus planus. Laimė dar, kad jie visiškai beverčiai...

Sėdėdamas prie stalo jis dar įnirtingai kovojo, bet tik dėl akių, nes žinojo, kad rusai mėgsta pasigalynėti. Pulkininkas irgi karštai ir atkakliai ginčijosi su Tomu. Dunia sėdėjo vidury ir svilino žvilgsniu tai vieną, tai kitą vyrą. Buvo be saiko valgoma ir be saiko geriama. Tačiau šįsyk, po riebių blynų, Tomo mintys neapsiblausė.

— Na, gerai, ponas pulkininke, aš siūlau jums štai ką. Jūs gaunat planus dykai ir už tai išleidžiat į Vakarus mano draugą ir dar vieną poną.

— Dar vieną poną?

— Poną Roibeną Achacianą. Nežinau, ar jūs pažįstat jį. Dar truputį šlaunelės, maloningoji ponia?

— Dar labai daug jūsų šlaunelės, ponas Lyvenai.

— Ar aš pažįstu tą poną Achacianą! — su panieka tarė pulkininkas. — Tą sukčių, tą aferistą. Kam jis jums reikalingas?

— Verslui, — kukliai atsakė Tomas. — Atleiskit, ponas pulkininke, bet Raudonoji Armija ką tik sužlugdė vieną mano planą, ir aš privalau suktis toliau.

— Iš kur jūs pažįstat tą armėnų kiaulę?

— Su ta armėnų kiaule aš susipažinau Cvikau, ponas pulkininke.

Iš tiesų ponas Roibenas Achacianas — mažas storulis ryklio akimis ir mažais ūseliais — tą rytą aplankė Tomą jo viešbutyje. Tomas kaip tik pusryčiavo. Be jokių užuolankų ponas Achacianas iškart perėjo prie reikalo:

— Dabar taip, leiskit man kalbėti, nepertraukinėkit, aš labai skubu, jūs irgi; aš žinau, kas jūs toks.

— Iš kur?

— Roibenas Achacianas žino viską. Nepertraukit. Aš čia turiu problemų. Su rusais. Būsiu visai atviras: įsipyniau

į didžiulę valstybinės prekybos organizaciją. Jie neleidžia man dirbti.

— Klausykit, ponas Achacianai...

— Tss. Padėkit man nusigauti į Vakarus, ir aš padarysiu jus turtuoliu. Ar kada nors girdėjot apie CUB?

— Na, žinoma.

CUB — „centrinė utilizacijos bendrovė" — su centru Vysbadene buvo įkurta amerikiečių. Milžiniškuose sandėliuose CUB kaupė milijonų vertės karo palikimą: ginklus ir šaudmenis, garvežius ir sunkvežimius, tvarsčius, laužą, medieną, plieną, ištisas tiltų konstrukcijas, medikamentus, lėktuvus ir medžiagas. Vadovauti CUB buvo patikėta vokiečiams. Bet jie turėjo teisę pardavinėti tik užsieniečiams — tokią sąlygą pateikė amerikiečiai!

— ... CUB turi teisę pardavinėti tik užsieniečiams, — greitakalbe bėrė ponas Roibenas Achacianas Tomui Lyvenui, — vokiečiams — ne. Aš — užsienietis. Vadinasi, galiu pirkti iš CUB! Aš turiu pusbrolį Londone, jis paskolins mums pinigų. Mudu įkursim prekybos firmą, jūs ir aš. Aš pdarysiu jus milijonierium per metus — jei tik padėsit man nusigauti į Vakarus.

— Apie tai, ponas Achacianai, — atsakė Tomas Lyvenas, — aš dar turiu pagalvoti.

Tomas pagalvojo. Ir štai dabar, po gerų pietų, konfiskuotoje nacių viloje Cvikau jis kalbėjo sovietiniam miesto kamendantui Vasilijui Melaninui:

— Leiskit ponui Achacianui vykti su manim, ir brėžiniai — jūsų.

— Ponas Achacianas liks čia. O aš ir taip gausiu brėžinius.

— Klausykit, aš palikau poną Mareką — jūs, aišku, žinot tą čekų agentą — amerikiečių CIC būstinėj. Tas žmogus sėdės kalėjime, jei aš neatvažiuosiu ir neišvaduosiu jo.

— Na, net jei ir taip. Mano širdis plyš iš skausmo. Jūs perduodat brėžinius. Arba taip pat liekate čia!

— Na, puiku, tuomet aš irgi lieku čia, — tarė Tomas.

10

1947–ųjų birželio 1–ąją ponai Tomas Lyvenas, Bastianas Fabras ir Roibenas Achacianas pavargę, tačiau gyvi ir sveiki atvyko į Miuncheną. Jie išsyk nuvažiavo į vilą Griunvalde, priklausančią Tomui Lyvenui. Tomas dar kelissyk valgė ir daugybę kartų gėrė su pulkininku Melaninu, kol pagaliau perkalbėjo šį poną. Galiausiai jie netgi išsiskyrė draugiškai. Tiktai brėžiniai, brėžiniai, žinoma, liko Cvikau... Trys ponai tik kelias dienas paviešėjo bavarų žemės sostinėj. Tomas paaiškino Bastianui:

— Mes perdavėm brėžinius anglams, prancūzams ir rusams. Jie greitai pastebės, kad juos apmulkinom. Taigi keičiam pavardes ir keliaujam į Vysbadeną.

— Teisingai, seni. Jei tik tas Achacianas nebūtų man toks šlykštus. Jis tikras spekuliantas ir ketina pardavinėti ginklus ir šaudmenis!

— Jis to nedarys, — pasakė Tomas. — Pirmiausia reikia nuvykti į Vysbadeną. Pono Achaciano laukia staigmena.

Jeigu jau kalbam apie staigmenas... Prieš išvykdami iš Miuncheno trys ponai vakare susirinko išlenkti taurės vyno. Staiga nuaidėjo skambutis — apie pusę aštuonių vakaro. Bastianas nuėjo atidaryti durų. Išblyškęs it vaškas jis grįžo atgal. Bastianui pavyko tik išlementi:

— A... a... ateik čia!

Tomas išėjo į prieškambarį. Kai jis išvydo tą, kas ten stovėjo, jis užsimerkė ir įsikibo durų staktos.

— Ne, — tarė jis, — ne!

— Taip, — tarė šviesiaplaukė nuostabioji pulkininko Melanino iš Cvikau žmona, — taip, čia aš.

Tai buvo ji. Ji stovėjo priešais. Su didžiuliu lagaminu. Jauna ir sveika.

— Kaip... kaip tu... kaip jūs atsidūrėt čia?

— Pabėgau. Su visa grupe. Aš dabar politinė pabėgėlė. Man suteikė prieglobstį. Ir noriu likti pas tave. Ir keliauti su tavim tenai, kur tu keliausi.

— Ne.

— Taip. O jei tu mane atstumsi — tuomet aš netverdama skausmu iškart eisiu į policiją ir papasakosiu, kad tu atgabenai mano vyrui brėžinius... ir visa tai, ką aš dar apie tave žinau...

— Bet kodėl... kodėl tu nori mane išduoti?

— Mat aš tave myliu, — nepasidrovėjo pareikšti jinai.

Kita vertus, žmogus — įpročio vergas.

Po dviejų mėnesių, 1947-ųjų rugpjūtį, Tomas aiškino didžiuliame bute Parko gatvėje, Vysbadene, kurį jis kartu su ponais Bastianu Fabru ir Roibenu Achacianu buvo išsinuomojęs darbui ir gyvenimui:

— Aš visiškai nesuprantu, kuo jums nepatinka Dunia. Ji — žavinga. Ji gamina jums. Ji — stropi. Mano manymu, ji — tikras angelas.

— Bet ji per daug išnaudoja tave, — tarė Bastianas. — Pažvelk į savo pirštus. Kaip jie dreba!

— Nesąmonė, — pareiškė Tomas ne itin tvirtai, nes jam pačiam atrodė, kad naujoji draugužė jį *šiek tiek* vargina. Dunia gyveno mebliuotam kambary, netoliese, ji ateidavo toli gražu ne kiekvieną vakarą, tačiau kai ateidavo...

Trumpomis laisvalaikio valandėlėmis Tomas dažnai prisimindavo pulkininką Melaniną. Jis dabar gerai suprato, kodėl šis taip ir netapo generolu!

Vysbadene Tomas Lyvenas vadinosi Ernstu Heleriu — žinoma, jis turėjo atitinkamus padirbtus dokumentus. Savo bendradarbio užsieniečio pavarde jis įregistravo „Achaciano atvirąją prekybos bendrovę". Ši įmonė pirko didžiulius įvairių gėrybių kiekius ir krovė juos CUB sandėliuose priešais sugriautą miestą.

Milžiniškuose CUB sandėliuose buvo saugomas ne tik vermachto turtas, čia galėjai nusipirkti džipų, vilkikų, įvairiausių amerikiečių armijos atsargų, viško, kas buvo pasenę arba ko neapsimokėjo gabenti atgal į Ameriką.

Tomas paaiškino savo draugams:

— Su Amerika mums geriau neturėti reikalų — per daug tamsi kiekvieno iš mūsų praeitis. Mes turim orientuo-

tis į kitas šalis, būtent į tas, kurios kariauja, nes joms uždrausta pirkti iš CUB.

— Aš turiu porą klientų. Tai ponas Aristotelis Pangalosas, Graikijos partizanų atstovas, ir ponas Ho Iravadis iš Indokinijos, — tarė Roibenas Achacianas.

— Bet juk jūs neketinat parduoti ginklų tiems vaikinams! — pasibaisėjo Bastianas.

Ir tuomet Tomas išrėžė trumpą principinę kalbą:

— Jei mes jiems neparduosim ginklų, tai padarys kiti. Štai kodėl tai padarysim mes — bet tie ponai neapsidžiaugs pirkiniu.

— Nesuprantu nė žodžio.

— Leisk man baigti! Netoli Mainco aš išsinuomojau tuščią fabriko pastatą. Mes išimsim paraką iš šovinių ir pakeisim jį pjuvenomis. Automatai supakuoti dėžėse su tam tikrais įdegintais ženklais, dėžės užkaltos ir užplombuotos. Aš suradau stalių dirbtuvę, kuri pagamins mums lygiai tokias dėžes su tokiais pačiais įdagais. Plombas irgi galima padirbti. O skystas muilas, sukrautas į dėžes, bus reikiamo svorio...

— Kur dėsim paraką ir automatus?

— Viską išplukdysim laivu iš Hamburgo, — paaiškino Tomas. — Prie Hamburgo jūra gili. Ar man dar tęsti?

Šį 1947-ųjų rugpjūtį (103-iasis maisto kortelių periodas) aprūpinimas maisto produktais Vysbadene pasiekė žemiausią lygį. Kalorijų skaičius nukrito iki 800. Vis labiau trūko bulvių. Jų gaudavo tik ligoninės ir stovyklos. Iš visų maisto produktų buvo įmanoma gauti tiktai dėl kartaus skonio nemėgstamų gaminių iš kukurūzų. Riebalų norma sumažėjo 50 gramų. Cukraus žmonės gaudavo po pusę svaro balto ir po pusę svaro geltono. Papildomai buvo skiriami keturi kiaušiniai, nes „dėl didelės sausros laukiama menko daržovių ir vaisių derliaus". Apie pieną negalėjo būti nė kalbos. Du trečdaliai suaugusiųjų Vysbadene negaudavo išvis jokio davinio.

Dėmesio: pralaimėjus karą, jo baisumai dar toli gražu nesibaigia...

11

Pirmiausia „Achaciano atviroji prekybos bendrovė“ iš vermachto atsargų pardavė ponams Pangalosui ir Ho Iravadžiui po 2000 kilogramų atebrino vaistų nuo maliarijos. Ant pakelių vis dar švytėjo vokiečių erelis ir svastika. Tokius pakelius reikėjo išmesti. Tomas ir jo partneriai sunkvežimiais nugabeno atebriną į vaistų fabriką. Čia vaistus supakavo iš naujo. Dabar jau buvo galima juos transportuoti.

Tai, kas nesunkiai pavyko su atebrinu, antruoju atveju pavirto beveik neišsprendžiama problema. Ponai Pangalosas ir Ho Iravadis norėjo pirkti tropinių šalmų. Kiekvienas po 30 000 vienetų. Šalmų buvo kiek nori! Su svastikomis. Taip puikiai įspaustomis, kad pašalinti jų buvo neįmanoma. Taigi ponai turėjo atsisakyti pirkinio.

Ką mes darysim su tais suš... šalmais, suko galvą Tomas. Jis suko galvą ne vieną dieną. Ir staiga jam kilo išganinga mintis. Šalmuose buvo puikios prakaitą sugeriančios juostos. Visiškai naujos, aukščiausios kokybės. Visoj Vokietijos skrybėlių pramonėj ir su žiburiu nebūtum radęs prakaitą sugeriančios odos.

Tomas susisiekė su vadovaujančiais šios pramonės šakos vadovais. Staiga tropinius šalmus išgraibstė it karštas bandeles!

Daugiau, kur kas daugiau uždirbo „Achaciano atviroji prekybos bendrovė“ pardavinėdama juostas, negu kad būtų uždirbus už šalmus. Ir Tomui pavyko atgaivinti Vokietijos pokarinę skrybėlių pramonę.

Ir vis dėlto jis turėjo rūpesčių — ne ekonominio pobūdžio. Tomas juto, kad Dunia jį sekina, vis labiau ir labiau. Ji kėlė jam scenas. Meilės. Pavydo. Jos tampydavo nervus ir atimdavo daug jėgų. Tomas riejosi ir taikėsi su ja. Tai buvo beprotiškiausias jo gyvenimo tarpsnis.

Bastianas irgi susirūpino:

— Taip ilgiau negali tęstis, vaikine. Tu sudegsi per šią moterį.

— O ką man daryti? Aš negaliu jos išmesti. Ji neina.

— Ji išeis!

— Taip, tiesiai į policiją.

— Prakeikimas, — tarė Bastianas. — Bet tu juk privalai bent truputėlį galvoti apie *ateitį*, žmogau!

— Aš ir galvoju, galvoju nuolatos. Čia jau nebeilgai viskas bus taip ramu. Ir tuomet mums reikės dingti. Tai bus padaryta labai netikėtai, supranti — Duniai netikėtai...

— Na, nežinau, — sumykė Bastianas.

Paskui jie pardavė Graikijai ir Indonezijai rutulinių guolių. Ir vilkikų. Ir džipų. Ir plūgų. Ir kitos žemės ūkio technikos.

— Su tuo jie negalės prikrėsti eibių, — pasakė Tomas Lyvenas pro savo kabineto langą žvelgdamas į nykius Vysbadeno griuvėsius ir šiukšlių krūvas.

Miestas išrodė taip, lyg jau nebesitikėtų pakilti iš griuvėsių. Prieš karą čia gyveno turtingi žmonės. Dabar Vysbadenas pavirto griuvėsiuose įsikūrusių pensininkų miestu. Oficialiais skaičiais „bendra griuvėsių masė" buvo 6000 kubinių metrų. Iki valiutos reformos Vysbadeno miestas griuvėsių ir šiukšlių pašalinimui išleido 3,36 milijonus reichsmarkių. Darbininkai ir „griuvėsių moterys" petys petin dirbo su miesto gyventojais, kurie irgi reguliariai dalyvavo atstatymo darbuose. Taip pat ir Tomas Lyvenas, Bastianas Fabras bei Roibenas Achacianas ne vieną dieną pratriūsė griuvėsiuose. Jie laikė tai savotišku atsvaros sportu kitai savo veiklai.

1947–aisiais jie nustatė, kad iš vieno amerikietiško miegmaišio galima pasiūti dvi poras kelnių. Jie turėjo 40000 miegmaišių. Pietų Vokietijos drabužių fabrikai dar ir dabar prisimena tą medžiagos ir užsakymų antplūdį, užklupusį juos 1947–ųjų lapkričio mėnesį.

1948–ųjų pavasarį jie apvainikavo savo veiklą parduodami ginklus. Iki tol dėl ginkluotės buvo „deramasi". Dabar ginklai išplaukė į jūrą taip pat, kaip ir automatų dėžės su skystu muilu.

Laivai, vežantys krovinį į Graikiją ir Indokiniją, buvo jūroje. Jie plauks dar ilgai, galvojo Tomas. Jis galėjo neskubėdamas uždaryti savo kontoras Vysbadene. Panašiai tuo pačiu metu šį miestą užplūdo kino firmos.

Filmai, sukurti Vysbadene, pasižymėjo labai neaktualiomis, beviltiškai žvaliomis ir tikrai nepavojingomis temomis. Pavadinimai irgi tiko vokiečių perauklėjimo laikotarpiui, štai keletas jų: „Kai moteris pamilsta“, „Vestuvių naktis rojuje“, „Tigras Akbaras“ ir „Mirtini sapnai“.

— Na štai, atėjo metas mums dingti iš čia, seni, — pasakė Tomas Bastianui 1948–ųjų gegužės 14–ąją.

— Kaip manai, ką darys graikai ir indokinai, kai viską išsiaiškins?

— Jie mus nudės, jeigu suras, — atsakė Tomas Lyvenas.

Ginklų pirkėjai nesurado Tomo ir Bastiano. Vietoj jų, kaip prisimenat, užsienio agentai tarp 1948–ųjų ir 1956–ųjų nutvėrė porą „tikrų“ prekiautojų ginklais. Jiems sprogdino automobilius. Arba šaudė tiesiog gatvėje.

Vieną tokį makabrišką įvykį Tomas Lyvenas pakomentavo filosofiškai:

— Kas skatina prievartą, tas ir miršta nuo prievartos. Mes patiekėm skystą muilą. Ir mes gyvi...

Tai buvo pasakyta, kaip jau minėjau, kiek vėliau. O 1948–ųjų gegužės 14–ąją Tomą Lyveną staiga užplūdo nuojauta, kad jam gresia prievartinė mirtis. Tai atsitiko per pietus, kai kažkas paskambino į duris. Bastianas nuėjo atidaryti. Jis grįžo atgal išblyškęs lyg popierius:

— Du ponai iš Sovietų karo komisijos.

— Viešpatie! — ištarė Tomas. O svečiai jau žengė pro duris. Rimtai ir sunkiai. Kad ir šiltas oras vis dar su odos paltais. Staiga Tomui tapo labai karšta. O netrukus — labai šalta.

Baigta. Štai ir baigta. Jie mane surado.

— Gerrra diena, — tarė vienas iš sovietų, — ponas Chelris?

— Taip.

— Mes ieškom ponios Dunios Melaninos. Mums sako, ji su jumis.

— Na, mm, a... — Tomas susivaldė. — Visai atsitiktinai ta ponia yra čia.

— Arrr leisit mums su ja pakalbėti? Akis į akį?

— Labai prašom, — pasakė Tomas. Jis nuvedė abu vyrus į kambarį, kuriame Dunia kaip tik tvarkėsi nagus.

Po dešimties minučių ponai odiniais paltais išėjo — orūs ir rimti.

Bastianas ir Tomas įgriuvo pas Dunią.

— Kas nutiko?

Klyktelėjus iš džiaugsmo šviesiaplaukė gražuolė puolė Tomui ant kaklo ir vos nenuvertė jo:

— Tai laimingiausia diena mano gyvenime! — Bučinys. — Tu mano meilė! — Bučinys. — Tu mano vienintelis. — Bučinys. — Mes galime susituokti!

Bastianui atvipo žandikaulis. Tomas sulemeno:

— Ką padaryti?

— Susituokti!!!

— Bet tu ištekėjusi, Dunia!

— Jau nebe! Jau dvi minutės kaip nebe! Tie ponai paragino mane nedelsiant sugrįžti Sovietinio skyrybų teismo vardu, į kurį kreipėsi mano vyras. Aš atsisakiau grįžti. Ir tuomet ponai pasakė: „Jei taip, jūsų santuoka nuo šios akimirkos nutraukiama! Prašom, štai liudijimas!"

— Aš nemoku rusiškai skaityti, — sumurmėjo Tomas, jausdamas, kaip viskas aplinkui ima siūbuoti. Jis pažiūrėjo į švytinčią Dunią. Jis pažiūrėjo į blyškų it popierius Bastianą.

Na ir įkliuvau, pamanė Tomas. O laivai su pjuvenomis vietoj šovinių ir skystu muilu jau toli jūroje.

Dangau, padėk man!

12

Geriausia bus, jei paimsiu virvę ir pasikarsiu, liūdesio apniktas galvojo Tomas. Kaip man išbristi iš šitos pelkės? Štai jau kelios dienos jis slankiojo rūpesčių kamuojamas ir susikrimtęs. Gegužės 18–osios naktį, parėjęs namo iš Dunios mebliuoto kambario, Tomas dejuodamas nusliūkino į vonią ir išliejo pyktį nurovęs nuo sienos mažą namų vaistinėlę. Ji griausmingai tėškėsi į grindis.

Iš savo kambario atslinko užsimiegojęs Bastianas Fabras:

— Žmogau, kas nutiko?

— Bromo... — sudejavo mūsų bičiulis, — man reikia bromo, turiu nusiraminti...

— Tu buvai pas Dunią?

— Taip. Įsivaizduoji — ji jau padavė užsakus mūsų vestuvėms. Tu būsi vienas iš liudininkų. Tai įvyks jau po mėnesio. Ir ji nori vaikų. Penketo! Taip greit, kaip tik įmanoma... Bastianai, man galas, jei kuo skubiausiai kas nors neatsitiks — kuo skubiausiai, girdi?

— Girdžiu. Na, iš pradžių išgerk štai šitą. Turiu vieną idėją. Gal ir suveiks. Bet tam turi man duoti dvi ar tris laisvas dienas.

— Kiek tik reikia, seni, — pasakė Tomas Lyvenas. Bastianas dingo. Grįžęs po šešių dienų jis buvo kaip niekuomet tylus.

— Žmogau, atverk pagaliau burną! — spyrė jį nelaimingasis sužadėtinis. — Ar tau išėjo kas nors?

— Pažiūrėsim, — sakė Bastianas.

Tai įvyko gegužės 25–ąją. Tądien Tomas nieko negirdėjo iš Dunios. Taip pat ir kitą dieną. Kai vakare jis nuėjo jos aplankyti, paaiškėjo, kad jos nėra namuose.

Gegužės 27–ąją, 18.15 val., Tomo bute suskambo telefonas. Jis pakėlė ragelį, iš kurio pradžioje sklido tik stiprus gaudesys, šnypštimas, neaiškūs balsai ir motorų ūžesys. Paskui staiga pasigirdo Dunios balsas, ašarų smaugiamas, iškankintas:

— Mano brangusis, mano meile...

— Dunia, — suriko Tomas. — Kur tu?

— Frankfurte... aerouoste... karo policijos skyriuj...

— Karo policijos skyriuje?

Kūktelėjimas iš Frankfurto. Tada:

— Aš išskrendu į Ameriką, mano brangiausias...

Tomas drebėsi į krėslą.

— Tu... ką?

— Lėktuvas išskrenda po dešimties minučių... Aš, aš tokia nelaiminga... Bet mano gyvybė pavojuj. Jie nužudys mane, jei liksiu čia...

— Nužudys tave, — idiotiškai pakartojo Tomas. Į kambarį niūniuodamas įėjo Bastianas, nužingsniavo prie baro ir sutaisė sau nedidelę viskio porciją. O Tomas klausėsi Dunios balso:

— Jie rašė man grasinančius laiškus... užpuolė mane... kone pasmaugė, jie sakė, kad nužudys mane už tai, jog atsisakiau grįžti — ir amerikiečiai sako tą patį!

— Ką, ir amerikiečiai *taip pat?*

— Ne, tu ne taip supratai! — isteriškai suriko balsas iš Frankfurto. — Valstybės departamento pavedimu mane išskraidina Amerikon. Saugumo dėlei... Mano vyras juk sovietų generolas, nepamiršk to...

— Dunia, kodėl man viso to nepapasakojai?

— Aš nenorėjau, kad ir tu atsidurtum pavojuj. Be to, ir prjvalėjau niekam nepasakoti... — Ji greitakalbe bėrė žodžius. Tomui ėmė svaigti galva. Apie meilę ir pasimatymą kalbėjo Dunia, apie amžiną ištikimybę ir amžiną ryšį, kuriam nebaisus ir vandenynas. Ir galiausiai: — Aš turiu baigti, mylimasis. Lėktuvas jau laukia manęs... Būk laimingas...

— Būk laiminga, — ištarė Tomas. Tada ryšys nutrūko. Tomas padėjo ragelį.

Jis įsisiurbė žvilgsniu į Bastianą ir aplaižė lūpas:

— Duok ir man vieną. Tik greičiau. Čia tavo darbas, tiesa?

Bastianas linktelėjo.

— Beje, buvo ne taip jau ir sunku, mažyli, — tarė jis.

Ir iš tiesų buvo ne taip jau ir sunku, ypač kai Bastianas sužinojo, kad netoli Niurnbergo yra didžiulė užsieniečių stovykla. „Valka–stovykla“ — taip ji vadinosi. Tenai ištikimasis draugas ir nuvažiavo...

Nykiose nykios stovyklos apylinkėse buvo daugybė smuklių. Trečią vakarą Bastianas surado du ponus, kurie buvo pasiruošę už visai žmonišką kainą sukurpti kelis grasinančius laiškus rusų kalba. Be to, jie sutiko atvykti į Vysbadeną ir čia inscenizuoti nedidelį įsilaužimą, padusinti vieną damą ir gerai ją įbauginti...

— ... o dama nedelsiant reagavo, — trindamasis rankas pasakojo savo bičiuliui Bastianas.

— *Bastianai!* — aprėkė jį Tomas.

— Tai buvo visiškai nepavojingas dusinimas. Pirmiausiai aš gerai įkaliau į galvą Ivanui, kad neturi atsitikt nieko rimto!

— Greičiau dar vieną! Neskiesto! — suvaitojo Tomas.

— Mielai. Pripažįstu, metodas buvo ne itin subtilus...

— Jis buvo *barbariškas!*

— ... bet tu juk patinki man, seni. Ir aš pamėginau įsivaizduoti tave su penkiais vaikais... Ar atleisi man?

Vėliau tą vakarą jie kalbėjosi apie ateitį. Ir Tomas iškėlė naują sumanymą.

— Mes užsidirbsim krūvą pinigų. Pinigus reikia investuoti — ir kuo greičiau.

— Kodėl kuo greičiau?

— Aš čia girdėjau vieną dalyką... Patikėk manimi, reikia paskubėti. Mes pirksim automobilius. Amerikietiškus pontiakus, kadilakus ir taip toliau.

Tomas net įkaito kalbėdamas. Vienas doleris, aiškino jis, šiuo metu kainuoja apie 200 reichsmarkių. O jie turėjo pakankamai pinigų! Žinoma, vokietis negalėjo gauti importo licenzijos amerikietiškiems automobiliams. Ne bėda! Tomas susipažino su vienu ne itin svarbiu tarnautoju amerikiečių karinėj vadovybėj. Jis kaip tik ketino mesti tarnybą. Ponas Džeksonas Teiloras. *Jis* gaus importo licenziją.

— Misteris Teiloras dėl akių atidaro Hamburge automobilių parduotuvę ir visas vežėčias parduoda mums.

— Kam? Čia juk niekas neturi pinigų!

— Netrukus viskas pasikeis.

— Kiek gi vežėčių tu ketini pirkti?

— Na, kokį šimtą!

— Jėzau! Ir iškart atgabensi čionai?

— Taip. Ne. Nupirksiu jas ir atgabensiu čionai. Bet galbūt ne tuojau pat.

— O kada?

— Priklauso nuo to, kada prasidės tas dalykas.

— Koks dalykas?

Tomas pasakojo jam, koks dalykas.

13

1948–ųjų birželio 10–ąją „Olivija“ išplaukė iš Niujorko uosto. Birželio 17–ąją laivas su 100 amerikietiškų automobilių kroviniu buvo netoli Prancūzijos vakarų pakrantės, 10 laipsnių 15 minučių vakarų ilgumos ir 48 laipsniai 30 minučių šiaurės platumos. Tądien kapitonas gavo štai tokią šifruotą radiogramą:

Šiaurinės dambos radijas — birželio 17—15.43 val. — nuo švėrtmano laivininkystės bendrovės kapitonui hanesui driogei — krovinio gavėjo vardu mes prašom jūsų likti dabartinėj pozicijoj ir kol kas neplaukti į vokiečių teritorinius vandenis — palaikyti su mumis radijo ryšį — gausit naujų nurodymų — pabaiga.

Taigi „Olivija“ tris dienas ir naktis sukinėjosi toj pačioj vietoj. Įgulos nariai pasikeisdami budėjo, lošė pokerį ir lakė. Vis skambėjo tostai į nepažįstamojo „krovinio gavėjo“ sveikatą.

Birželio 20–ąją įkaušęs pirmasis radistas gavo štai tokią šifruotą radiogramą:

Šiaurinės dambos radijas — 1948 birželio 18 — 11.23 val. — nuo švėrtmano laivininkystės bendrovės kapitonui

driogei — krovinio gavėjo vardu prašom jus nedelsiant plaukti į hamburgo uostą — pabaiga.

Kol pirmasis radistas šifravo įkaušusiam kapitonui radiogramą, įkaušęs antrasis radistas klausėsi žinių iš Londono. Jis nusiėmė ausines ir tarė:

— Šiandien jie pranešė apie radikalią pinigų reformą pas mus, Vokietijoje. Senieji pinigai neteko vertės. Bus keičiama tik 40 markių vienam žmogui.

— Tokie dalykai niekuomet gerai nesibaigia, — sukrankė antrasis radistas.

— Žmogau, mano santaupos! — tarė kapitonas.

— Dabar turtingas tas, kuris turi prekių, — tarė pirmasis radistas.

Antrasis radistas net išsižiojo:

— Vaikine, vaikine, — mūsiškis krovinio gavėjas dabar turi šimtą automobilių!

Kapitonas niūriai linktelėjo:

— Tokį dalykėlį galėjo sugalvoti tik mūsiškis. Senas vilkas. Norėčiau sužinoti, kas jis!

Mielas kapitone Hanesai Drioge, galbūt jūs dabar skaitot šias eilutes. Jei taip, tai jau žinote...

14

1948–ųjų kovo 10–ąją čekų valstybės prezidentas Mazarikas nusižudė, o Benešas buvo suimtas.

Balandžio 18–ąją Jungtinėms Vakarų zonoms buvo patvirtinti nauji maisto produktų racionai:

Per mėnesį vokiečių vartotojas gaudavo: 400 g riebalų, 100 g mėsos, 62,5 g kiaušinių miltelių ir 1475 g maisto produktų.

Liepos 21–ąją I.G.Farben teritorijoj, Liudvigshafene, nugriaudėjo baisingas sprogimas, žuvo 124 žmonės.

Rugpjūčio pradžioje Tomas Lyvenas ir jo draugas Bastianas Fabras atvyko į miestelį Frankonijoj. Kaip kad Bastianui paaiškino Tomas:

— Iš pradžių ketinau keliauti Pietų Amerikon. Bet dabar Vysbadene sutikau seną draugą Eriką Vertę. Pas jį mes pasislėpsim geriau nei kur kitur. Pas jį mūsų niekas nesuras. Kol nebaigėm su automobiliais, man geriau likti Vokietijoj. Juo labiau kad neseniai įsigijau porą senų akcijų. Pažiūrėsim, gal jų kursas vėl ims kilti...

Likimo ranka suvedė Tomą Vysbadene su liesuoju aukštaūgiu Verte, Paryžiaus abvero ekspulkininku. Juodu gatvėje tiesiogine to žodžio prasme susidūrė kaktomuša. Senas, pražilęs kadrinis karininkas apsiašarojo:

— Žmogau, Lyvenai, kaip aš džiaugiuosi!

— Ts! Ne taip garsiai, ponas Verte. Aš dabar vadinuosi Heleriu.

Vertė neišlaikė neišsišiepęs:

— Vis tie patys nešvarūs darbeliai?

— Ką reiškia „vis tie patys“? Kiekvienąsyk, kai pamėginu užsidirbti sąžiningai, bemat nusvylu pirštus. Jau baigia nusibosti. O jūs? Ką veikiat jūs?

— Ak, tiesą sakant, visai nieko. Sėdžiu savo nedideliam vynuogininkystės ūkyje Frankonijoj. Jis priklauso mano žmonai. Jūs turėtumėt mus aplankyti. Primygtinai reikalauju! Kada tik panorėsit! Bet kuriam laikui! Galų gale tai jūs ištraukėt mane iš tos prakeiktos stovyklos!

Taip, štai ten jie ir važiavo, ponai Tomas Lyvenas ir Bastianas Fabras. Nekrentančiu į akis prieškariniu automobiliu jie bildėjo pietų link, žemyn, į puikųjį frankų kraštą, į nedidelį vynuogių ūkį — pasitikti naujų nuotykių...

Eriko Vertės vynuogynas driekėsi ant nuolaidžių, saulėtų kalvų, virš nedidelio miestelio, žinomo kaip maldininkų lankymo vieta. Idiliška upė kirto palaimintą vynuogynų slėnį. Priešais miestelį stūksojo aukšta granito uola. Ant jos stovėjo garsus vienuolynas, kuriame buvo saugoma stebuklinga Dievo motina.

Vienas iš pirmųjų žmonių, Tomo sutiktų šiame mieste, kaip tik ir buvo šio vienuolyno abatas Valdemaras Langaueris: be galo imponuojantis iškilnus dvasiškis bal-

tais kaip sniegas plaukais, įdegusiu saulėje veidu ir gyvomis akimis.

Erikas Vertė supažindino Tomą su juo. Abu vyriškiai bemat užmezgė pokalbį. Valdemaras Langaueris parodė Tomui puikiąją vienuolyno biblioteką. Paskui papasakojo apie savo rūpesčius. Miestas buvo pilnas pabėgėlių, kuriems reikėjo maisto, drabužių ir pastogės. Bet kur viską gauti? Juk visko trūksta. Šypsena nušvietė abato veidą:

— Tokiu metu ir pažįsti žmones, ponas Lyvenai. Kartais žmogus pats save pranoksta... Mes turim vieną tokį žmogų savo mieste.

— Tikrai?

— Tai Herbertas Rebhanas. Profesija — vyno pirklys. Anksčiau apie jį pasakodavo tik, na, labai pasaulietiškus dalykus, jūs suprantat... tačiau pasibaigus karui, tą žmogų lyg kas būtų pakeitęs! Jis nepraleido nei vienerių sekmadienio pamaldų! Nėra gero darbo, kurio jis nepadarytų! Tūkstančių tūkstančius markių paaukojo vargšams pabėgėliams.

Štai kaip Tomas pirmąsyk išgirdo apie vyno pirklį ir žmonių draugą Herbertą Rebhaną. Beje, dar tą pačią dieną jis antrąsyk išgirdo tą pavardę: Eriko Vertės namuose, valgant vakarienę, kurią pataisė žavinga, bet labai liesa ir išblyškus abvero ekskarininko žmona.

Vertė tarė:

— Klausykit, Lyvenai, atsimenat, kaip sykį Paryžiuj jūs iškepėt man fantastišką svogūnų pyragą? Gal galėtumėt rytoj tai pakartoti? Pas mane ateis svečių.

— Labai mielai, — atsakė Tomas.

— Ateis pora draugų. Aš tiesiog negaliu jų nepasikviesti — po viso to, ką jie padarė dėl manęs. Ypač pono Rebhano.

Herbertas Rebhanas — štai ir vėl jis girdi šią pavardę!

— Šis ponas, matyt, tikras angelas, — pasakė Tomas.

— Prašau nesityčioti! — Vertė kalbėjo labai rimtai. — Jei ne ponas Rebhanas, policijos viršininkas Katingas ir kunigaikštis fon Velkovas, aš jau seniai būčiau turėjęs pasikarti.

Išsigandęs Tomas tyliai paklausė:

— Jums nekaip sekasi, ponas Verte?

— Nekaip? Atleisk už šį žodį, Luiza — sušiktai mums sekasi!

— Štai žiūrėkit, aš turiu vynuogyną, pardavinėju vyną. Vyno iš mano ūkio niekas neperka. O amerikiečiai neduoda man importo licenzijos. Taigi ir geras uždarbis su užsienietiškais vynais dabar neįmanomas...

Bastianas pasikasė galvą ir tarė savo laužyta vokiečių kalba:

— Ašš nesuprasti šito. Ašš manyti, kad Vokietijoj visko trūksta. Jūs turit gero vokiško vyno. Kaip čia yra, kad jūs negalit jo parduoti?

— Aš nežinau, tikrai nežinau...

15

— Prieš pradėdami vaišintis, — tarė Herbertas Rebhanas, — pasimelskim! — Jis sunėrė rožines putlias rankutes ir nunarino putlią galvą su šviesiais plaukais, šviesiais antakiais ir šviesia barzdele ant smakro. Policijos prezidiumo viršininkas Katingas, kunigaikštis fon Velkovas, Erikas Vertė ir jo žmona — visi nulenkė galvas ir sunėrė rankas. Tomas žvilgtelėjo į Bastianą. Tada ir juodu prisidėjo prie visų.

Kunigaikštis fon Velkovas buvo senyvas vyras, liesas, orus, gelsva it pergamentas oda ir nekalbus. Policijos viršininkas Vilhelmas Katingas panėšėjo į atsargų tvarkingą viduriniojo sluoksnio banko tarnautoją.

Po nebylios maldos žmonių draugo Rebhano akutės žvitriai nužvelgė stalą.

— Aha, svogūnų pyragas! Koks skanumynas! — Jis kibo į valgį.

Pageltęs kunigaikštis pakramtė atsargiai ir netrukus tarė:

— Nuostabus pyragas. Toks, kokį kepdavo mano mama. Sveikinu, maloningoji ponia.

Tomo Lyveno valgiais paspringsta trys nenaudėliai

SVOGŪNŲ PYRAGAS

Nesaldinta sausainių tešla arba mielinė tešla plonai iškočiojama ir išklojama didelėje torto formoje. Su 150 g sviesto patroškinama 1/2 — 2 svarai svogūnų taip, kad jie liktų visiškai šviesūs. Svogūnai atšaldomi, įdedami 3–4 kiaušiniai, išplakti su keliais šaukštais tirštos grietinės, įberiamas žiupsnis kmynų, druskos. Dedama masė į torto formą, užlenkiami tešlos kraštai, ir pyragas kepamas orkaitėj, kol pageltonuos kaip auksas. Tiekiamas į stalą karštas.

VERŠIENOS PAUKŠTELIAI

Veršienos šniceliai gerai pamušami, viena pusė apiberiama druska ir pipirais. Ant šios pusės dedama smulkiai sukapotų riebių lašinukų, svogūnų ir petražolių. Šnicelis suvyniojamas ir aprišamas siūlu. Ritinėlis apkepamas svieste, kol pagels, įpilama rūgščios grietinės, sumaišoma su 1/2 arbatinio šaukštelio maicenos ir troškinama, kol suminkštės. Įberiama druskos ir pipirų. Valgoma su bulvių koše ir žaliomis salotomis.

ĮDARYTI OBUOLIAI

Minkšti, ne per saldūs vaisiai nulupami, atsargiai išduobiami, nepažeidžiant kotelio pusės. Ant jos ir dedami obuoliai į gerai sviestu išteptą apkepo formą, į kiekvieną įberiama po arbatinį šaukštelį cukraus, smulkių razinų ir serbentų drebučių. Ant kiekvieno obuolio uždedamas gabalėlis sviesto ir kepama orkaitėje, kol suminkštės.

— Jūs turit pasveikinti poną Lyveną, — tarė Luiza Vertė, — tai jis iškepė pyragą.

Staiga Tomas pajuto, kad į jį žvelgia trys poros akių, šaltai, tiriamai, be simpatijos. Policijos prezidentas, kunigaikštis, filantropas Rebhanas rijo akimis Tomą — tarsi trys policijos komisarai suimtą nusikaltėlį.

Tomui staiga pasidarė nebeskanus jo paties keptas pyragas. Ėmė votuliuoti kąsnį burnoje. Tas ponas Rebhanas su kiekviena akimirka nepatiko jam vis labiau.

Laužyta vokiečių kalba Bastianas tarė:

— Padėkokim ir už tai, kad šiam pasauly būti žavioji madam Vertė ir šitas puikus vynas, kurį aš geriu į jos sveikatą! *Messieurs!*

Visi pakėlė taurės ir pagerbė išraudusią Luizą Vertę. Ji tarė su šiokiu tokiu kartėliu balse:

— Tai Dievo valia, kad čia auga šis vynas. Ar tai, kad mes negalim jo parduoti irgi Dievo valia?

Angelišku balsu Rebhanas paaiškino:

— Dabar išbandymų metas, maloningoji ponia, ir mes turime jį iškęsti. Mes visi. O ar aš gyvenu kitaip? Argi ir mano vynas neguli rūsiuose?

— Aš net nenoriu kalbėti apie tai, kad neturi paklausos mūsų vynas, — tarė Luiza Vertė. — Tačiau kaip ten yra su itališkuoju? Aš turiu omeny: tai juk kažkokia nesąžininga spekuliacija! Tai juk...

— Luiza, prašau! — griežtai įsikišo Vertė. Tuo pat metu Tomas pastebėjo, kad Rebhanas, kunigaikštis ir policijos prezidiumo viršininkas susižvalgė. Tomas greit žvilgtelėjo į Bastianą. Šis irgi tai matė.

Kraudamasis ant šakutės svogūnų pyragą, Tomas lyg šiaip sau paklausė:

— Itališkas vynas, o kas ten yra su juo?

Trijulė ir vėl susižvalgė. Tomas pagalvojo: „Ar mano senasis Vertė aklas? Tokius žmones jis laiko savo draugais? Aš nesutikčiau net būti palaidotas kartu su tais trim broleliais!“

Rebhanas pažvelgė į Tomą spindinčiomis mėlynomis akimis ir tvirtu balsu atsakė:

— Jau metai kaip Vokietiją užplūdo tūkstančiai litrų pigaus itališko vyno. Tas vynas žlugdo mūsų verslą. Mat kiekvienas, aišku, perka jį, o ne mūsų produktus. Iš kur tas vynas atsirado? To niekas nežino. Kas jį importuoja? Niekas nežino.

— Valandėlę, — tarė Tomas, — aš maniau užsienietiškam vynui reikalinga importo licenzija — jūs man vakar tai sakėt, ponas Verte.

Pastarasis liūdnai nusijuokė:

— Taip, sakiau. Oficialiai jų niekas neišduoda. Frankfurte sėdi amerikiečių komisija, vadinamoji JEIA. Tik ji išduoda importo licenzijas. Viskam, tik ne vynui. Bent jau oficialiai.

— Ji iš tiesų neišduoda licenzijų vynui, — saldžiu balsu pragydo pabėgėlių draugas ir pavyzdingasis krikščionis Rebhanas. — Mes juk neimsim įtarinėti sąžiningų ir nepaperkamų amerikiečių karininkų, ar ne tiesa?

— Gink Dieve! — nusigando Vertė. Tomas pamanė: „Vargšas žmogeli, kuo tu pavirtai?“

Tą naktį ant vienos iš miestą juosiančių kalvų įvyko štai toks pokalbis:

— Klausyk, Bastianai, senas bičiuli, tave irgi verčia vemti tas ponas Rebhanas.

— Jau maniau nesusilaikysiu! Ir kiti du tipai abu labu tokie pat!

— Vargšas senis Vertė — ir tie broleliai jam dar paskolino pinigų, ir tiems gangsteriams jis dabar jaučiasi įsipareigojęs.

— Aš teturiu tau vieną klausimėlį — ar galiu?

— Na, drožk, vaikeli!

— Jeigu jo vynas irgi guli rūsiuose, jeigu jis irgi neturi importo licenzijos užsienio vynams — kodėl tuomet ponui Rebhanui sekasi taip gerai, kad jis net sugeba aukoti stambias sumas vargšams pabėgėliams?

— Taip, — pasakė Tomas Lyvenas, — man tai irgi mįslė. Tam, kad atsakyčiau į šį klausimą ir galbūt padėčiau savo bičiuliui Vertei, matyt, turėsiu trumpam išvykti Italijon...

16

1948-ųjų rugpjūčio 10-ąją Tomas sėdėjo dviveidžio Luidžio kavinėje Neapolyje. Priešais jį stovėjo puodas itališkų makaronų ir butelis raudonvynio. Jis pažinojo ir vertino Luidžį dar nuo tada, kai tik pasibaigus karui prancūzų karo nusikaltėlių paieškos tarnybos pavedimu buvo atvykęs į Neapolį surasti ir suimti vieno italų generolo.

Prieš kokias tris savaites Tomas vėl pasirodė Neapolyje ir paprašė Luidžį iššniukštinėti, kas šiaurės Italijoj perka vyną, iš ko ir kokiais kiekiais, o svarbiausia — į Vokietiją eksportuojamą vyną.

Luidžis pranešė:

— Mano bičiuliai lankėsi Bocene ir Merane, ir Pjave de Kadere, ir Serentine, ir Brezancone. Visur tenai, šiaurėje, štai jau metai, kai vynas perkamas pašėlusiais kiekiais — šimtais tūkstančių litrų! Tačiau slaptai, visiškai slaptai.

— Ir kontrabanda gabenamas į Vokietiją?

— Ak, baik, vaikine! Tinkamai deklaruotas ir geležinkelio vagonuose!

— Juk Vokietijoj draudžia pardavinėti užsienietišką vyną!

— Šio vyno Vokietijoj ir nepardavinėja — bent jau dėl akių. — Luidžis patrynė delnus, pliaukštelėjo sau per pilvą ir sužvygė iš juoko. — Tai — bažnytinis vynas.

— Bažnytinis vynas?

— Taip, vaikeli, taip. Bažnytinis vynas! Italijos katalikų dovana Vokietijos katalikų bažnyčioms! *Dovana!* Supranti, koks genialus triukas? — Luidžis nebegalėjo nurimti. — Dovanoms *netaikomos* amerikietiškos limitų taisyklės! Dovanoms JEIA išduoda įvežimo licenzijas!

Tomas pajuto, kad jį staiga nukrėtė šiurpas. Jis tyliai paklausė:

— O kas jį gauna Vokietijoj?

Luidžis paspringo iš juoko:

— Vynas skirtas trim vienuolynams Bavarijoj. Tačiau visais trim atvejais gavėjas yra vienas — vienuolyno abatas...

— Valdemaras Langaueris, — dusliai ištarė Tomas.

— Taip, — nustebo Luidžis, — iš kur tu žinai?

Abatas Valdemaras Langaueris įsipainiojęs į gigantišką machinaciją su vynu? Tomas negalėjo tuo patikėti. Jis matė abatą. Kalbėjosi su juo. Jis negalėjo suklysti. Tas žmogus neužsiiminėjo tamsiais darbeliais!

Tačiau kas tuomet čia vyko? Kas šitaip begėdiškai teršė dvasiškio vardą?

Tomas nuvyko į šiaurės Italiją. Dienų dienas malėsi čia, papirkinėjo geležinkeliečius, muitininkus, transporto darbuotojus, apžiūrinėjo JEIA importo licenzijas.

Tomas nustatė, kad vynas paskirstomas Vokietijoje Rozenheimo miestelyje. Jis porąsyk ilgokai pakalbėjo telefonu. Po tų pokalbių rugpjūčio 28-ąją Rozenheimo stotyje pasirodė geraširdis žaliūkas rudais styrinčiais plaukais ir stiprus kaip lokys. Jis vadinosi Gustavu Oberu ir turėjo tai patvirtinančius dokumentus. Vyrukas buvo kaip du vandens lašai panašus į Bastianą Fabrą. Ir tai buvo nenuostabu...

Darbštusis prancūzas — „Ašš buvau atvežtas darbams ir noriu dabar likti Vokietijoj, nes patinka man čia, Bavarijoj!“ — iškart pelnė vietinių darbininkų simpatijas. Jis pakrovinėjo sunkvežimius. Itališko vyno statinėmis. Jis susipažino su šių sunkvežimių vairuotojais. Jie atvažiuodavo naktį ir išsiveždavo itališką vyną. Oficialiai jį gabeno į tris Bavarijos vienuolynus. Jie buvo itin nekalbūs. Ir sykį prilupo prancūzą, kai šis tapo per daug smalsus. Bastianas leidosi prilupamas — pirmąsyk gyvenime. Jis galvojo apie savo draugo Tomo Lyveno posakį: „Drąsa įrodoma ne tik kumščiais. Tam reikia ir galvos“.

Jis išsiaiškino vieną dalyką, kuris buvo vertesnis už pergalę prieš vokiečių vairuotojus pagal visas technines nokauto taisykles. Jis matė vairuotojų kelionlapius ir sunk-

vežimių techninius pasus. Jis dabar žinojo, kam priklauso visi tie sunkvežimiai, gabenę „bažnytinį vyną“. Žinojo, kieno pavedimu dirbo vairuotojai.

17

— Mano draugas Bastianas, jūsų prakilnybe, gali prisiekti, kad visi tie vairuotojai dirbo ir tebedirba pono Rebhano pavedimu, — tarė Tomas Lyvenas. Buvo 1948–ųjų spalio 19–oji, pats pietų metas. Tomas stovėjo prie lango didžiuliam kambary, kuriame dirbo abatas Langaueris.

Dvasiškis išrodė pasenęs dešimčia metų. Jo rankos nevalingai gniaužėsi. Veide kažkas trūkčiojo.

— Baisu, — tarė jis. — Tai pats didžiausias nusivylimas mano gyvenime. Mane apgavo. Aš tapau sukčiaus auka.

Ir abatas ėmė pasakoti...

1946–ųjų gegužę Herbertas Rebhanas pirmąsyk užėjo pas jį ir paaukojo 20 000 reichsmarkių vargšams pabėgėliams. Paskui vis nešė ir nešė dovanas, įvairiausias pašalpas — ir taip visus metus.

1947–ųjų vasarą Langaueris ėmė protestuoti:

— Mes juk negalim taip ilgai imti jūsų pinigus, ponas Rebhanai. Tai neįmanoma!

— Krikščionio pareiga šelpti, garbingasis tėve!

— Bet jums juk ir pačiam sunku, ponas Rebhanai... Jūs turit rūpesčių... Ak, jei žinočiau, ką daryti, kad vienuolynas gautų pinigų...

Na, tarė ponas Rebhanas, dėl vienuolyno jis čia turįs vieną pasiūlymą! JEIA vadovybėje Frankfurte dirba toksai majoras Jolsenas. Rebhanas ėmė saldžiai suokti:

— Žinoma, majoras duos gerbiamajam tėvui įvežimo licenziją — tam tikram kiekiui itališko bažnytinio vyno. Dovanų siuntom. Vynas jums nieko nekainuos. Aš turiu draugų Italijoj, kurie su džiaugsmu nupirks vyno ir atsiųs jį gerbiamajam tėvui.

— Bet ar tai neprieštaraus įstatymams?

— Tai visiškai įstatymiška. Aš tuomet pasirūpinčiau vyno realizacija Vokietijoje. O pelną perduočiau gerbiamajam tėvui — vargšams pabėgėliams šelpti...

Su šiuo pasiūlymu Valteris Langaueris sutiko. Jis leido pasinaudoti savo pavarde verslui, apie kurio apimtis ir kriminalumą vargšas abatas neturėjo nė menkiausio supratimo. Herbertas Rebhanas ištisus metus pardavinėjo tam tikrus kiekius itališko bažnytinio vyno. Herbertas Rebhanas 125 000 reichsmarkių iš gauto pelno perdavė abatui Langaueriui ir jo pabėgėliams.

1948–ųjų spalio 19–ąją Tomas Lyvenas pasakė:

— Mano paskaičiavimais Rebhanas vien per paskutinius metus iš machinacijų su vynu pelnė apie pusantro milijono markių!

Abatas dusliai tarė:

— Aš dėkoju jums, ponas Lyvenai, už tai, kad viską išsiaiškinot. Tai, ką aš dabar ketinu daryti, siaubinga, bet aš privalau tai padaryti. — Jis griebė telefono ragelį, surinko numerį ir ištarė:

— Duokite man kriminalinę policiją...

Vyno pirklys Herbertas Rebhanas buvo suimtas dar tą pačią dieną. Pareigūnams, išvedusiems jį iš prašmatnaus buto, jis pareiškė:

— Jie niekados neiškels man bylos. Per daug garsenybių čia įsipainiojęs.

Praėjus kelioms savaitėms, po to mėnesiams Rebhaną apleido pasitikėjimas savo jėgomis ir, žengiant į naujuosius 1949–uosius metus, jis davė parodymus, ir tada už grotų atsidūrė policijos prezidiumo šefas Katingas. 1949–ųjų pradžioje teismo tardytojas daktaras Oferdingas išsiaiškino štai ką: Rebhanas ir Katingas, žinodami apie kunigaikščio Velkovo nacistinę praeitį, sėkmingai šantažavo pastarąjį ir pasiekė to, kad įsibaiminęs kunigaikštis perrašė jiems didžiulį Vikerodės dvarą ir jam priklausančius miškus; tačiau prieš perrašydamas turtą gudrusis kunigaikštis vikriai įkeitė jį, taigi naujieji savininkai gavo praskolintą ir jiems bevertį dvarą.

Rebhanas ir Katingas paleido į darbą betono blokų fabriką, iš kurio tikėjosi milijoninių pelnų. Tačiau prastai vadovaujama įmonė bankrutavo su milijoniniais nuostoliais. Tuomet Katingas, Rebhanas ir kunigaikštis, kaip kad sakydavo Rebhanas, „atsidūrė vienoje valtyje“. Jiems reikėjo skubiai ieškoti būdo finansiniams reikalams pataisyti. Rebhanas organizavo didįjį „bažnytinio vyno verslą“. Jis buvo antruoju pirmininku vyno gaminių pirkėjų sąjungoj. Šis postas leido Rebhanui slapta boikotuoti vyno pirklius, kuriuos jis norėjo padaryti priklausomus. Suėmus Rebhaną, sąjunga atsisakė jo. O sąžiningų žmonių, tokių kaip Erikas Vertė, vynininkystė staiga suklestėjo...

Ekspulkininkas galėjo už tai padėkoti Tomui tiktai raštu. Mat tą 1949–ųjų pavasarį, kai teismo tardytojas daktaras Oferdingas ruošė kelių šimtų puslapių kaltinamąjį raštą prieš Rebhaną ir jo bendrus, mūsų bičiulis kartu su Bastianu Fabru gyveno išnuomotuose apartamentuose Ciūriche.

Tomas ir Bastianas maloniai leido laiką Ciūriche. Jie kasdien mėgaudamiesi skaitė biržos naujienų skyrių „Naujajame Ciūricho laikraštyje“.

Už paskutinių operacijų pelną Tomas įsigijo didelį kiekį senųjų vokiškų akcijų. Pasibaigus karui, jas pardavinėjo itin pigiai, nes anuomet dar niekas nežinojo, kiek šalys nugalėtojos sunaikins vokiečių pramonės centrus.

Vertingiausi įrengimai buvo išmontuojami, išardomi didžiausi koncernai. 1946–47–aisiais „Jungtinių plieno įmonių“ akcijos buvo parduodamos tik už 15 procentų savo vertės, AEG akcijos — už 30 procentų, „IG Farben“ akcijomis išvis nebuvo prekiaujama.

Žmonės, kurie vis dėlto pirko šias ir kitas akcijas, buvo puikiai atlyginti už optimizmą! Kai reichsmarkių akcijos virto DM akcijomis, jų kursai kas mėnesį ėmė kilti. Vienuose Ciūricho apartamentuose gyveno ponas, kuris tikrai negalėjo skųstis tuo, kas vyko...

Bet štai atėjo 1949–ųjų balandžio 14–oji. Tądien Tomas su Bastianu apsilankė Ciūricho „Scala“ kino teatre. Jie

norėjo pasižiūrėti garsųjį italų filmą „Dviračių vagys“. Jie pažiūrėjo reklamą. Jie pažiūrėjo prieš filmą rodomą savaitinę apžvalgą. Ir vieną jos siužetą apie pavasarines žirgų lenktynes Hamburge.

Elegantiški žirgai, ponai vizitiniais švarkais, puikios moterys šmėkščiojo ekrane. Kamera stambiu planu rodė garsius žiūrovus. Storas ponas. Puiki dama. Dar viena puiki dama. Dar viena. Ekonominis stebuklas prasidėjo. Dar vienas įspūdingas ponas...

Staiga iš ložės Nr. 5 pasigirdo vyriškio riksmas:

— Marlokas!

Tomas Lyvenas gaudė orą. Mat tenai, ekrane, stovėjo jisai visu ūgiu, sukčius kampanionas, kurį jis laikė mirusiu, niekšas partneris, sužlugdęs jo taikią egzistenciją, įstūmęs jį į slaptųjų tarnybų malūną. Šis žmogus stovėjo tenai nepriekaištingai apsirengęs, su vizitiniu švarku, žiūronais ant krūtinės!

— Tai jis... Aš nudėsiu tą kiaulę! — šėlo Tomas. — Aš maniau, kad jis seniausiai verda pragare — bet jis gyvas... Dabar aš su juo atsiskaitysiu!

18

— Atleiskit, aš, matyt, jus ne visai gerai supratau, pone? — tarė kino teatro savininkas. — Ko jūs pageidaujate?

— Jūs mane kaip tik labai puikiai supratote, gerbiamas pone, — tarė Tomas Lyvenas grakščiai nusilenkdamas. — Norėčiau po paskutinio seanso išsinuomoti savaitės apžvalgą, kurią šiandien rodote.

— Išsinuomoti? Tačiau kam?

— Mat norėčiau dar kartą peržiūrėti ją. Privačiai. Tame filme aš išvydau vieną savo pažįstamą, kurio nebuvau matęs nuo pat karo pradžios.

Po kelių valandų Tomas su juostos ritiniu jau važiavo per naktinį Ciūrichą į „Präsens Film“ studiją. Čia jis išsinuomojo montažinę ir pasisamdė montuotoją. Pastarasis tol

suko savaitės apžvalgos kopiją pirmyn ir atgal, kol Tomas suriko:

— Stop!

Ekranėlyje ant montuotojo stalo spindėjo vienas Hamburgo pavasarinių žirgų lenktynių kadras. Keli stori ponai ir kelios elegantiškos damos tribūnoje. O pirmame plane lengvai atpažįstamas — bankininkas Robertas E. Marlokas.

Tomas sugniaužė kumščius. Jis juto, kaip nuo įtampos jam kakta rieda prakaito lašai. Ramiai, tarė jis pats sau, dabar, kai pagaliau atkeršysi, turi būti visiškai ramus.

— Ar galit iki rytojaus padaryti kelias šio kadro kopijas — padidintas?

— Aišku, pone, — atsakė montuotojas.

Kitą dieną, 11.45 val., Tomas išvyko greituoju traukiniu į Frankfurtą prie Maino. Čia, „Vokietijos bankų kontrolės" pastate, jis aplankė du aukštus tarnautojus ir parodė jiems Roberto E. Marloko nuotraukas. Po pusvalandžio priešais Tomą gulėjo asmens kortelė. Šios įstaigos kartotekoje buvo surinkta informacija apie visus Vokietijos žmones, užsiimančius bankininkyste.

1949–ųjų balandžio 15–osios vakare Tomas pasakė savo bičiuliui Bastianui Fabrui jų bute Ciūriche:

— Prakeiktas šunsnukis gyvena Hamburge. Jis pasivadinęs Valteriu Pretorijum. Ir vėl turi nedidelį banką. Prie Inenalsterio. Koks įžūlumas! Tas nevidonas — tikras akiplėša!

Bastianas pasukiojo rankoj pilvotą konjako taurę. Jis tarė:

— Jis, aišku, mano, kad tu seniausiai žuvęs. O gal tu jį aplankei?

— Tu iš proto išsikraustei? Ne, ne, tegu Marlokas ir toliau ramiai sau galvoja, kad manęs nebėra tarp gyvųjų!

— Maniau, tu ketini atkeršyti...

— Aš ir *atkeršysiu!* Bet, žiūrėk, Marlokas gavo Vokietijoj bankininkystės licenziją. Jis be baimės, ramiai gyvena Hamburge. Ar man nueiti į Vokietijos teismą ir pareikšti: šio pono Pretoriaus tikroji pavardė — Marlokas. Šis ponas

1939–aisiais mane apgavo. Ar tai aš turiu pareikšti? Jei aš norėčiau jį apskųsti, turėčiau tai daryti kaip Tomas Lyvenas, nes dirbdamas bankininku Londone, aš vadinausi Tomu Lyvenu. Mano pavardė atsidurs visuose laikraščiuose.

— Baisu.

— Tikrai baisu. Tu ką, manai aš trokšte trokštu būti nudėtas raudonos, žalios, mėlynos ar juodos rankos? Žmogus su mano praeitimi turi kiek įmanoma vengti viešumos.

— Gerai, bet kaip tu prisikasi prie Marloko?

— Turiu vieną planą. Tam man reikės statytinio. Jį jau turiu. Tai ponas Roibenas Achacianas, su kuriuo mes bendradarbiavom CUT istorijoje. Aš parašiau jam. Jis atvyks.

— O aš? Ką aš veiksiu?

— Tu, seni, kiek laiko turėsi su manim išsiskirti, — ištarė Tomas ir apkabino draugą per pečius. — Nežiūrėk taip graudžiai, tai būtina, žaidimas per daug rizikingas... Tu paimsi visus pinigus, kurių man nereiks, ir keliausi į Vokietiją. Geriausia į Diuseldorfą. Tenai, kur gyvena patys turtingiausi žmonės, tu nupirksi mudviem vilą. Automobilį. Ir taip toliau. Jei aš prarasiu viską, ką turiu, man prireiks kredito. Ir pasitikėjimo. Ir turėsi duoti parodymus. Aišku?

— Aišku.

— Cecilijų alėja, — svajingai ištarė Tomas, — pati tinkamiausia vieta mums. Pasižvalgyk tenai. Toje vietoje mes ir įsikursim. Ten gyvena visuomenės grietinėlė.

— Na, taip, — tarė Bastianas, — tuomet aišku kaip dieną, kad ir mes apsigyvensim tenai.

19

Dabar mes papasakosim apie didžiausią ir rizikingiausią Tomo Lyveno biržos manevrą. Mes pasistengsim jį nupasakoti taip, kad kiekvienas suvoktų, koks rafinuotas buvo jo kerštо planas.

Iš pradžių užsuksim į Štutgartą. Šio gražaus miesto pakrašty buvo įsikūręs „Excelsior–Werke A.G." fabrikas. Ka-

ro metais 5000 darbininkų čia gamino instrumentus ir armatūras Geringo luftvafei. 1945–aisiais gamyba nutrūko. Vokietija — labai trumpą laiko tarpą — nebegamino karo lėktuvų.

Taigi „Excelsior Werke“ dabar vertėsi įvairiausių techninių prietaisų gamyba. Tačiau po pinigų reformos 1948–ųjų vasarą bankrotas atrodė neišvengiamas. „Excelsior“ akcijas pardavinėjo daug pigiau už nominalią jų vertę, jų kursas svyravo tarp 18 ir 25 procentų. Ekspertų manymu 1949–ųjų pavasarį fabriko žlugimas buvo tik savaičių reikalas.

„Excelsior–Werke“ valdybos nariai buvo ne itin optimistiškai nusiteikę, kuomet 1949–ųjų kovo 9–ąją Štutgarte juos aplankė vienas armėnas — Roibenas Achacianas.

Ponas Achacianas, nepriekaištingai apsivilkęs, naujutėlaičio 1941–ųjų laidos kadilako savininkas, paaiškino susirinkusiems valdybos nariams:

— Ponai, aš atvažiavau pas jus vienos šveicarų firmos pavestas, firmos, kuri norėjo likti anonimiška. Ta firma labai domisi galimybe dalį savo gamybos perkelti į Vokietiją...

Ponai iš valdybos panoro sužinoti kodėl.

— ... nes čia techninių prietaisų gamybos išlaidos kur kas mažesnės. Mano ponai šveicarai ketina pasiūlyti jums ilgalaikį kontraktą. Jie pasiruošę sanuoti jūsų fabriką pačiomis palankiausiomis sąlygomis. Tam, kad parodyčiau jums, kokie rimti tų žmonių ketinimai, aš įgaliotas pareikšti: šveicarų grupė pasiruošusi perimti mokėtinus jūsų firmos vekselius už milijono markių sumą!

Milijonas doičmarkių! Šviesos ruoželis bankrutuojančio fabriko horizonte. Aišku, ponai ilgai negalvojo...

Jau 1949–ųjų gegužės 25–ąją „Excelsior–Werke“ sąskaitą papildė 900 000 doičmarkių. Ši suma buvo į kerštą investuotas Tomo Lyveno kapitalas. Tomas sunkiai dirbo tomis dienomis. Jis kalbėjo su įvairiais žurnalistais ir ekonominių leidinių redaktoriais. Netrukus Šveicarijos laikraščiuose pasirodė straipsnių, po kurių šalies pramonės atstovai ėmė domėtis galimybe steigti filialus Vokietijos

Federacinėje respublikoje. Šie pranešimai kartu su žinia, kad visi mokėtini „Excelsior“ vekseliai bus superkami be jokių apribojimų, tapo sensacija Vakarų Vokietijos biržose. „Excelsior“ akcijų paklausa neregėtai išaugo. Jų kursas labai pakilo — iki 40–50 procentų.

Tomo Lyveno pavedimu jo statytiniai pasidomėjo Pretorijaus banke, ar čia jau kas nors žinoma apie tai, kas vyksta su „Excelsior“ akcijomis. Šitaip buvo žadinamas gobšuolio Valterio Pretorijaus susidomėjimas...

Po kelių dienų Pretorijaus banke pasirodė toks ponas Roibenas Achacianas. Jis kalbėjosi su šeimininku, kurį nuo šiol, kad būtų aiškiau, vadinsim Marloku.

— Savo draugų iš Šveicarijos pavestas klausiu jūsų, ar jūs suinteresuotas prisidėti prie plataus masto „Excelsior–Werke“ sanavimo, — kalbėjo ponas Roibenas Achacianas, atsigabenęs savo puikųjį kadilaką ir į laisvą Hanzos miestą. Kadangi akcijų kursas kilo lyg ant mielių, Marlokas bemat sutiko. Jis iš esmės sutiko dalyvauti projekte. Paskui Marlokas per tarpininkus įsigijo didžiulius kiekius „Excelsior“ akcijų ir dėl to jų kursas dar labiau pakilo. Dabar Marlokas turėjo jas pirkti išpūstomis kainomis. Jis darė tai nedvejodamas, mat buvo įsitikinęs, jog tai — didžiausias pelnas jo gyvenime. 19-ąją Tomas Lyvenas Ciūriche tarė Roibenui Achacianui:

— Dabar tas šunsnukis jau nuėjo taip toli, kad sukišo visus pinigus į tą beviltišką reikalą, kuris vadinasi „Excelsior–Werke“. Dabar man pačiam reikėtų atgauti tuos 900 000 markių, kuriuos aš sukišau į „Excelsior–Werke“, o jei įmanoma, tai ir daugiau.

— Ir kaip jūs tai padarysit? — paklausė armėnas, ir jo migdolinės akys sužvilgėjo.

— Pasinaudosim „špermarkėmis“, mano mielas, — švelniai tarė Tomas Lyvenas.

„Špermarkėmis“ buvo vadinamas užsieniečių turtas Vokietijos reiche, kuris dabar, siekiant apsaugoti valiutą, buvo įšaldytas ir kuriuo savininkas galėjo naudotis tik gavęs ypatingą leidimą.

Iki 1951–ųjų šiuo turtu užsienyje buvo prekiaujama tik nelegaliai. 100 „špermarkių“ galėjai įsigyti už 8–10 dolerių — taigi labai žemu kursu. Tomas Lyvenas surado Šveicarijoje įmonių, kurios turėjo „špermarkių“ sąskaitas Vokietijoje, likusias dar nuo 1931–1936–ųjų! Šie žmonės mielai parduodavo savo sąskaitas mūsų bičiuliui ką tik paminėtu juokingu kursu. Nesvarbu, nesvarbu! Kad tik sugrįžtų bent dalis pinigų!

Ir štai Tomas įsigijo kelias „špermarkių“ sąskaitas Vokietijoje. Dabar jis vėl nusiuntė į Hamburgą poną Achacianą. Tenai mažasis armėnas pasakė bankininkui Marlokui:

— „Excelsior–Werke“ savininkas bus finansuojamas iš mano šveicariškųjų užsakovų „špermarkių“ kapitalo. Pagal galiojančias taisykles tai įmanoma tik leidus „Vokietijos žemių bankui“. Aš esu įgaliotas minėtą dviejų milijonų trijų šimtų tūkstančių markių dydžio „špermarkių“ kapitalą pervesti į jūsų banką.

Marlokas trynėsi rankas. Jis žinojo, kad tai — jo gyvenimo verslas. Marlokas išvyko į Frankfurtą. Ne dieną ir ne dvi jis atkakliai derėjosi su „Vokietijos žemių banku“. Jis raštiškai įsipareigojo tuos 2 300 000 markių naudoti *tik* „Excelsior–Werke“ fabrikui Štutgarte sanuoti. Tada jam buvo leista naudotis pinigais.

Tą pačią dieną savo bute Ciūriche Tomas Lyvenas pasakė ponui Achacianui:

— Dabar vėl važiuokit pas jį. Aš duosiu jums visus įgaliojimus ir puikiai suklastotus tariamai dalyvaujančių sanavimo projekte Šveicarijos firmų dokumentus. Tas kiaulė Hamburge nedvejodamas išduos jums gautus milijonus. Jie, beje, jam ir nepriklauso. Jūs paverčiat viską grynais ir atgabenat čionai.

Mažasis armėnas susižavėjęs pažiūrėjo į Tomą:

— Kad taip man jūsų galvą! Kiek, tiesą sakant, jūs užmokėjot už 2 300 000 „špermarkių“?

— Lygiai šimtą šešiasdešimt tūkstančių dolerių, — Tomas kukliai šyptelėjo; bet jo rankos nevalingai ėmė trintis viena į kitą. — O kuomet jūs savo puikiuoju kadilaku at-

gabensit pinigus į Ciūrichą, „špermarkės“ pavirs tikromis doičmarkėmis! Turėsit suvažinėti dukart. Pinigai bus atsarginėse padangose ir važiuoklėje. O tada mes paliksim „Excelsior–Werke“ likimo valiai. Ir *nesanuosime* jo. Ir šunsnukis iš Hamburgo subankrutuos.

1949–ųjų gruodžio 7–ąją ponas Roibenas Achacianas išvyko. Gruodžio 16–ąją jis turėjo grįžti. Tai buvo kaip tik ta diena, kai Federacinė Respublika gavo milijardo DM dydžio kreditą iš Jungtinių Valstijų.

Ponas Roibenas Achacianas nepasirodė tą istorinę Vokietijos atgimimo dieną. Jis išvis nebepasirodė...

Gruodžio 28–ąją vokiečių kriminalinė policija Hamburge suėmė bankininką Valterį Pretorijų. Tą pačią dieną Ciūriche, išnuomotame bute, Šveicarijos federalinė policija areštavo Tomą Lyveną. Policininkai buvo gavę skubios paieškos telegramą iš „Interpolo“ ir „Vokietijos federacinės kriminalinės tarnybos“ Vysbadene. Ponai Lyvenas ir Pretorijus buvo kaltinami didžiule machinacija su „špermarkėmis“.

— Kas mane tuo kaltina? — paklausė Tomas šveicarų pareigūną.

— Toksai Roibenas Achacianas apskundė jus, be to, jis perdavė vokiečių tarnyboms daugybę jus kaltinančių dokumentų. Beje, jis pats kažkur dingo.

O mano 2,3 milijono markių iškeliavo kartu, pamanė Tomas Lyvenas. Hm, hm. Vadinasi, galiausiai aš vis tiek padariau klaidą. O juk tas Roibenas Achacianas buvo toks mielas armėnas...

20

Beveik ištisus metus Tomas Lyvenas praleido kardomajam kalėjime — žiaurius metus, atnešusius karščiausią šimtmečio vasarą, maisto produktų kortelių panaikinimą, birželio 28–ąją prasidėjusį karą Korėjoje ir ištisus mėnesius trukusią jo sukeltą produktų kaupimo psichozę, apėmusią visą Europą.

1950–ųjų lapkričio 19–ąją Frankfurto žemės teismo antrieji rūmai nuteisė Tomą Lyveną pusketvirtų metų kalėjimo. Pagrįsdamas nuosprendį, teisėjas pasakė:

— Reikia atsižvelgti į kaltinamojo Tomo Lyveno atvirumą ir tiesumą. Teismui susidarė įspūdis, kad neaiškūs, matyt, tik psichologiškai suprantami motyvai paskatino kaltinamąjį tokiam smerktinam poelgiui. — Be to, teisėjas dar pridūrė: — Šis inteligentiškas, puikiai išsilavinęs žmogus neatitinka tipiško nusikaltėlio įvaizdžio.

Kalbėdamas apie antrą teisiamąjį, Hamburgo bankininką Valterį Pretorijų, teisėjas jau nebežarstė komplimentų. Pretorijus gavo ketverius metus kalėjimo. Jo bankas pasiskelbė bankrutavusiu. „Vokietijos bankų kontrolės“ tarnyba uždraudė jam verstis bankininkyste, Valterio Pretorijaus vardas buvo išbrauktas iš rimtų bankininkų sąrašo.

Du dalykai darė procesą Frankfurte pikantišką. Nors kaltinamieji, kaip mes žinom, artimai pažinojo viens kitą, teisme to nė vienas iš jų neparodė, nei judesiu, nei žodžiu.

Antroji pikantiška detalė buvo ta, kad pirmininkas po pirmojo teismo posėdžio išvarė publiką ir spaudos atstovus, nes teisiamasis Lyvenas pareiškė ketinąs su visomis smulkmenomis nupasakoti triuką, padėjusį jam realizuoti „špermarkes“. Taigi Pretorijaus ir Lyveno procesas nebuvo smulkiai nušviestas. Tomas išvengė viešumo, o kartu ir įvairiausių slaptųjų tarnybų dėmesio.

Tam tikra prasme jis pasiekė savo tikslą. Valteris Pretorijus, arba Robertas E. Marlokas, buvo sužlugdytas galutinai. Teismo salėje jis sėdėjo išblyškęs ir drebantis — tikras nervų kamuolys.

Per bylos nagrinėjimą abu kaltinamieji nepasikeitė nė žodeliu. Nuosprendį jie irgi išklausė tylėdami. Paskui Tomas Lyvenas nusišypsojo ir žvilgtelėjo į savo buvusį kompanioną. Robertas E. Marlokas nusisuko — tos šypsenos jis negalėjo ištverti...

Marlokas pateko į Frankfurto Hamelgasės kalėjimą. Tomas Lyvenas pasiekė, kad jį pervestų į Derendorfo areštinę

Diuseldorfe. Tuo, kad jam sektųsi kalėjime, kad netrūktų jokių žemiškų gėrybių, rūpinosi jo bičiulis Bastianas Fabras. Jis dabar gyveno Diuseldorfe, Cecilijų alėjoj, ir Tomas dažnai gaudavo didžiulius paketus.

Kai jam tapdavo itin nuobodu, jis rašydavo vagių kalbos žodyną. Plačiajai visuomenei pateiksim kelis šio didžiulio žodyno fragmentus:

ABORDAŽAS: kai apvagiamas nusigėręs žmogus, apsimetant, kad norima jam padėti ir palydėti namo.

BEISAS: patalpa, apie kurią kaip tik šnekama. MAIBELBEISAS — viešas tualetas, CEIBELBEISAS — sunkiųjų darbų kalėjimas, TRALIENBEISAS — kalėjimas.

ENTUZIASTAS: nuteistas kalėti vienerius metus.

GROTI PIANINU: pirštų antspaudų ėmimas kriminalinėje policijoje.

GUSTAVAS, GELEŽINIS: ypatingos formos magnetas, kabinamas virš skaitiklio tam, kad šis sustotų (elektros vagystė).

HEJERMANAS: 5 markių vertės moneta.

IGOVAS: smulkus nusikaltėlis, į kurį net neverta kreipti dėmesio.

KEPENINIS: gydytojo padėjėjas kalėjimo ligoninėje.

KK: kardomasis kalėjimas.

KUPRINTI: sukčiauti lošiant kortomis.

MAŽORAS: kalėjimo vachmistras.

NATANAS: kalinys, teikiantis savo bičiuliams juridines ir kitokias konsultacijas ir neimantis už tai pinigų.

NUSIJOTAS: žmogus, greit išeisiantis iš kalėjimo į laisvę.

OFENBACHAS: muzikos instrumentų vagysčių specialistas.

PULSUOTI: sklandžiai vogti ar įsilaužti į butą.

ROŽINIS: visrakčių ryšulys. Vienas visraktis — SEZAMAS.

SKAMBINTOJAS: žmogus, kurio užduotis nustatyti, ar apiplėšti ketinamam bute nėra žmonių. Tam jis keturis kartus per penkias minutes skambina į buto duris. Jei nieks neatidaro, jis praneša savo bendrams, kad kelias laisvas.

SNAPUTIS: kalėjimo direktorius.

ŠALTIENA: vilčių nepateisinę įsilaužimo rezultatai.

ŠAUNUOLIAI: puikiai susiklausiusi nenaudėlių grupė.

TRIVINTI: slapstytis pačiomis blogiausiomis sąlygomis.

VAROVAS: žmogus, nurodantis policijai klaidingus pėdsakus.

VERKSNYS: kalinys, įkyrintis kitiems šnekomis apie jo bylos pakartotinį tyrimą.

VILKAS: žmogus, kuris savo kameroje inscenizuoja savižudybę ir užpuola atskubėjusius darbuotojus.

ZENOBLIS: neegzistuojanti pinigų suma, atseit pasitelkiama gauti kreditui.

21

1954–ųjų gegužės 14–ąją Tomą Lyveną išleido laisvėn. Jo draugas Bastianas laukė prie kalėjimo vartų. Bičiuliai iškart nuvyko į Rivjerą. Tomas nusprendė gerai pasiilsėti Kap Ferate.

Ir tik 1955–ųjų pavasarį Tomas Lyvenas grįžo namo į Diuseldorfą, į savo puikiąją vilą Cecilijų alėjoj. Jis dar turėjo šiek tiek pinigų, dar buvo likus sąskaita „Reino Maino banke".

Tomo kaimynai laikė jį solidžiu vokiečių komersantu, nors juos ir glumino tai, kad buvo beveik neįmanoma sužinoti apie jį ką nors konkretaus.

Ištisus mėnesius Tomas praleido ilsėdamasis ir galvodamas.

— Žmogau, bet juk mes turime bent ką nors daryti, — kalbėjo Bastianas Fabras. — Mūsų pinigai juk neamžini. Apie ką tu galvoji?

Į tai Tomas Lyvenas kukliai atsakė:

— Aš galvoju apie didelę operaciją su akcijomis. Per ją niekas neturi nukentėti...

Didžiąją akcijų operaciją Tomas Lyvenas rengė kruopščiai ir ilgai. Ir tik 1957–ųjų balandžio 11–ąją žengė pirmąjį

žingsnį, pasikviesdamas į svečius storulį randuotu veidu, poną direktorių Šalenbergą, popieriaus fabriko savininką.

Tomas iššniukštinėjo, kad Šalenbergas, karo metais vadinęsis Maku, buvo vėrvirštaftsfiūreriu vadinamajam Vartegau ir iki šiol jo pavardė vis dar figūravo Lenkijos karo nusikaltėlių sąrašuose. Ponui Šalenbergui nieko neliko, kaip tik griežiant dantimis išpildyti Tomo prašymą: jis perdavė Tomui penkiasdešimt lankų specialaus popieriaus su vandens ženklais, naudojamo akcijoms spausdinti.

Ką Tomas veikė su šiuo popierium ir kaip jis Ciūriche atliko didžiąją operaciją su DESU akcijomis, mes jau žinome. Tai buvo smulkiai nupasakota šios istorijos pradžioje. 717850 Šveicarijos frankų buvo pelnęs Tomas, vykstantis į Rivjerą kartu su jaunąją Helena de Kuvil, su kuria susipažino Ciūriche.

Tą naktį, kai prašmatniame Kanų „Karltono" viešbutyje puikioji Helena tapo jo meiluže, Tomo laukė — apie tai mes jau irgi pasakojome — baisinga staigmena. Helena staiga ėmė lyg pašėlus kūkčioti:

— Aš tau primelavau! Ak mano mielas Tomai, aš turiu tau pasakyti, aš dirbu amerikiečių slaptajai tarnybai... Man... man įsakyta tave sekti. FTB nori žūtbūt tave gauti... O jei tu nesutiksi mums dirbti, jie tave įduos...

Tomas paliko vargšę merginą vieną. Savo kambary jis atsisėdo prie atviro lango ir įsistebeilijo į žvaigždes, spindinčias viršum Viduržemio jūros. Apie savo pašėlusį, beprotišką gyvenimą mąstė Tomas, apie šį puikų nuotykį, kuris galutinai pabaigė tai, kas prasidėjo aną šiltą 1939-ųjų gegužės dieną...

Trečias skyrius

1

Puiki, žavioji skaitytoja, sumanusis, išmintingasis skaitytojau! Praeituose puslapiuose mes papasakojom, ką patyrė mūsų bičiulis tarp 1939–ųjų gegužės ir 1957–ųjų gegužės.

Didžiulis, milžiniškas tarpsnis, aprėpiantis daugel žmonių, šalių ir nuotykių, pasaulinį karą ir pokario metus, pagaliau nueitas. Tačiau mūsų bičiulio istorija dar nepasibaigė.

Toli gražu ne!

Taigi tęsiam savo pasakojimą...

Tik po pusryčių Tomas vėl išvydo žaviąją Heleną. Ji buvo išblyškus ir susinervinus. Tamsūs šešėliai juosė gražias akis.

— Ar gali man atleisti?

— Aš pamėginsiu, vaikeli, — švelniai tarė jis.

— Ir... ir... ir tu sutinki dirbti mums?

— Ir tai aš ketinu pamėginti.

Helena šaižiai klyktelėjo iš džiaugsmo. Puldama jam ant kaklo, ji apvertė lėkštutę su minkštai virtais kiaušiniais. Tomas pasakė:

— Aš, be abejo, iškelsiu savo sąlygas. Užduotį norėčiau gauti ne iš tavęs ir ne iš tavo šefo, to pulkininko Henriko, tačiau iš pirmojo FTB žmogaus.

Ji ėmė kvatotis:

— Iš Edgaro Huverio? Keista, jis irgi be galo trokšta pasišnekėti su tavimi! Mes gavom užduotį žūtbūt atgabenti tave į Vašingtoną...

M... taip, štai kaip būna gyvenime!

1957–ųjų gegužės 23–iąją Tomas Lyvenas sėdėjo Reino Maino aerouosto restorane. Jis gerokai nerimavo. Chronometras rodė dvidešimt minučių po šeštos. Be penkiolikos septynios skrido lėktuvas, turėjęs nugabenti Tomą į Niujorką. O tas prakeiktas agentas Faberis vėlavo!

Tą prakeiktą agentą, pavarde Faberis, jam nurodė pulkininkas Herikas, atsisveikinant Ciūriche.

— Faberis nuveš jus pas Huverį.

O dabar tas Faberis vėlavo! Įsiutęs Tomas žvilgčiojo į restorano duris.

Tą akimirką pro jas įžengė jauna moteris. Tomas negarsiai aiktelėjo, jį užliejo karšta banga, atrodė, tarsi visą kūną badytų adatėlės.

Jaunoji moteris žengė tiesiai prie jo. Raudonas švarkas, raudoni batai ir raudona kepuraitė, iš po kurios sruvo juodi iki mėlynumo plaukai. Merginos burna buvo didelė ir raudona, akys — didelės ir juodos. Veido oda balta it sniegas. Beprotiškai plakant širdžiai Tomas galvojo: „Ne, ne, ne! Maldauju! To negali būti, tai neįmanoma! Prie manęs eina Šantalė, mano geroji amžinatilsį Šantalė, vienintelė moteris, kurią aš mylėjau. Štai ji ateina ir šypsosi man. O Dieve, bet ji juk mirusi, nušauta Marselyje...“

Jaunoji moteris priėjo prie jo staliuko. Tomas juto, kaip nugara srūva pakaito lašai, kai jis svyruodamas pamėgino atsistoti. Ji stovėjo visai šalia.

— Šantale... — sudejavo jis.

— Na Tomai Lyvenai, — ištarė jaunoji moteris pakimusiu rūkalės balsu, — kaip sekasi?

— Šantale... — darsyk išlemeno jis.

— Ką jūs sakot?

Jis giliai įkvėpė. Ne, tai ne ji. Žinoma, tai ne ji. Kokia nesąmonė. Ji buvo žemesnė. Grakštesnė. Jaunesnė. Pora metų jaunesnė. Bet tas panašumas, tas neįtikėtinas panašumas...

— Kas jūs tokia? — vargais negalais ištarė Tomas.

— Esu Pamela Faber. Aš skrendu su jumis. Atleiskit, kad vėluoju, mano automobilis sugedo.

— Jūsų... jūsų pavardė *Faber?* — Pasaulis aplink Tomą vėl ėmė suktis ratu. — Bet juk pulkininkas Herikas kalbėjo apie vyrą.

— Pulkininkas Herikas manęs nepažįsta. Jam tik pranešė, kad atvyks agentas. Aišku, jis pamanė, jog tai bus

vyras. — Ji plačiai nusišypsojo. — Eime, ponas Lyvenai. Mūsų lėktuvas tuoj pakils.

Jis spoksojo į ją tarsi į dvasių pasaulio būtybę. O juk iš tiesų Pamela Faber pasirodė lyg dvasia. Saldus, ilgesio kupinas prisiminimas, lengvas dvelktelėjimas iš anapus, iš mirusiųjų karalystės...

Skriedami 6000 metrų aukštyje virš Atlanto jie tyliai, intymiai prasišnekėjo beveik kiaurą naktį.

Pamela pastūmėjo Tomą į sentimentalumą. Kodėl ta moteris taip veikė jį? Tik panašumu į Šantalę? Kas sukėlė tą jausmą, kad jis pažįsta Pamelą Faber jau daugel metų, kad jiedu ištisą amžinybę pažįstami.

Jos tėvai buvo vokiečiai, pasakojo Pamela, tačiau ji gimė Amerikoj. Nuo 1950–ųjų ji dirba amerikiečių slaptajai tarnybai. Kaip ji tenai pateko? Pamela gūžtelėjo pečiais. Ji atsakė tiesiai:

— Labiausiai mane pastūmėjo, matyt, nuotykių troškimas. Mano tėvai mirę. Aš norėjau pakeliauti, pamatyti svečias šalis, patirti nuotykių...

Tomas pagalvojo: „Patirti nuotykių. Pamatyti svečias šalis. Tėvai mirę. Štai ką būtų atsakius Šantalė paklausta, kodėl ji tapo nuotykių ieškotoja. Šantale, ak Šantale! Siaubinga, ir kodėl ši jauna moteris tokia panaši į ją?"

— Bet dabar man jau gana, žinot. Toks gyvenimas — ne man, aš suklydau. O galbūt esu jau per sena.

— Kiek gi jums metų?

— Trisdešimt dveji.

— O Dieve, — tarė jis ir pagalvojo apie savuosius keturiasdešimt aštuonerius.

— Aš norėčiau viską mesti. Ištekėti. Turėti vaikų. Nedidelį namą. Skaniai maitinti savo šeimą.

Tomas kimiu balsu paklausė:

— Jūs... jūs mėgstate gaminti valgį?

— Tai mano aistra! Kodėl jūs taip žiūrit į mane, ponas Lyvenai?

— Hm! Nieko... nieko.

— Bet slaptosios tarnybos įtraukia žmogų į velnišką ratą, iš kurio negali ištrūkti. Baigti! Kuris iš mūsų gali baigti? Jūs galit? Niekas to negali. Nė vienas neturi teisės...

2

Apžavai, pakerėję tą naktį Tomą Lyveną, taip ir neišsisklaidė. Jie vis stiprėjo ir stiprėjo, kol galiausiai Tomas tarsi nugrimzdo į saldžią jūrą, į svaiginančio aromato debesį.

Iš Niujorko jis ir Pamela išskrido į Vašingtoną. Tomas dabar nuolat stebėjo ją, kone kaip gydytojas. Ji buvo sąžininga, geraširdė ir drąsi kaip Šantalė. Ji kaip ir Šantalė turėjo katės prigimtį, veržlumą, jėgą. Tačiau Pamela buvo geriau išauklėta, protingesnė. Tomas pagalvojo: „Kodėl man taip suspaudžia širdį, vos tik pažiūriu į ją?“

Edgaras Huveris, 62–jų metų amžiaus Amerikos Federalinio Tyrimo biuro vadovas, priėmė Tomą savo rezidencijoje Vašingtone. Pirmasis susitikimas truko vos kelias minutes. Neaukštas, protingų, visuomet kiek melancholiškų akių vyras širdingai pasveikino Tomą ir tarė:

— Čia mes ramiai nepasikalbėsim. Žinot ką? Mis Faber, jūs ir aš suruošim sau puikų savaitgalį. Aš čia netoliese turiu užmiesčio namelį.

Edgaras Huveris turėjo namelį Merilendo valstijoje, tarp neaukštų, mišku apaugusių kalvų. Čia buvo ir daugiau panašių namų. Pirmojo Amerikos kriminalisto slėptuvėje stovėjo gražūs senoviški baldai.

Šeštadienį, per pusryčius, FTB bosas trindamasis rankas pareiškė:

— Manau, šiandien pasigaminsim nuostabų kalakutą. Kalakutams dar šiek tiek per anksti, bet apačioj, kaime, mačiau puikių jaunų paukščių. Parnešiu juos vėliau. Ir bruknių taip pat.

— Bruknių? — Tomas suraukė kaktą. Pamela — ji tą rytą mūvėjo mėlynais džinsais, vilkėjo medkirčio marški-

niais ir atrodė dar labiau gundanti nei paprastai — šypsodamasi paaiškino Tomui:

— Čia kalakutas valgomas būtent taip, misteri Lyvenai.

— Tfu, velnias! Na, *aš* kalakutą visuomet...

— Gamindavot su įdaru, tiesa? — Pamela linktelėjo. — Mano motina irgi. Įdaras gaminamas iš maltų kalakuto ir žąsies kepenėlių bei...

— ... veršienos, kiaulienos ir trynio, — nutraukė ją susijaudinęs Tomas.

— O be to, triufelių; žieves sumalti, triufelius sukapoti, dvi bandelės...

— ... o kiauliena turi būti riebi! — Staiga abu nutilo, susižvalgė ir paraudo.

Edgaras Huveris nusikvatojo:

— Tik pažiūrėkit! Jūs fantastiškai papildot vienas kitą! Ar ne, misteri Lyvenai?

— Taip, — atsakė Tomas, — apie tai aš visą laiką galvoju...

Po dviejų valandų jie jau stovėjo virtuvėje. Pamela padėjo Tomui nuvalyti ir išdarinėti paukštį, padėjo jam ruošti įdarą. Jei jam staiga prireikdavo pipirų — pipirai jau būdavo jo rankoje. Kai jis nusprendė, kad įdaras per daug purus, ji jau leido per mėsmalę išmirkytą bandelę.

O Dieve, galvojo Tomas. Didis Dieve!

Pamela tarė:

— Kalakuto krūtinėlę apvyniosim lašiniais, mano mama irgi taip darydavo.

— Į šviežius riebius lašinius jūsų mama vyniodavo krūtinėlę? — Tomas švytėjo. — Manoji taip pat! Ir nuimdavo juos tik prieš pusę valandos baigiant kepti!

— Žinoma, kad krūtinėlė neišdžiūtų.

Tomas laikė iškėlęs užpakalinę kalakuto dalį, o Pamela vikriais, įgudusiais judesiais užsiuvo tą natūralią angą, pro kurią kalakutas buvo prikimštas įdaro.

Huveris, stebėjęs visa tai, iš lėto tarė:

— Misteri Lyvenai, manau, jūs negalvojat, kad mes atsigabenom jus į Ameriką vien todėl, kad jūs toks puikus kulinaras.

Tomas vaišina Ameriką ir nusprendžia mirti...

KALAKUTAS SU TRIUFELIŲ FARŠU

150 g liesos kiaulienos, 100 g veršienos, 200 g šviežių kiaulės taukų, kalakuto kepenėlės, 125 g šviežių žąsies kepenėlių sumalama mėsmale. Pridėjus 2 išmirkytas bandeles ir 2 trynius sumaišomas faršas. Be to, dar įdedamos smulkiai sukapotos 2 triufelių žievės, supjaustyti triufeliai, 125 g supjaustytų, svieste apkepintų žąsies kepenėlių, druskos, pašteto prieskonių, šliūkštelima maderos. Faršo prikimštas kalakutas apibarstomas druska, krūtinėlė apvyniojama ne per plonais šviežių lašinių griežinėliais, kurie nuimami likus pusvalandžiui iki kepimo pabaigos, kad krūtinės odelė suspėtų parusvėti. Į keptuvę dedamas didokas gabalas sviesto, įpilama verdančio vandens. Paukštis paguldomas šonu, kepamas dažnai vartant, palaistant. Ant nugaros kalakutas guldomas tik likus pusvalandžiui iki kepimo pabaigos. Kepimo laikas priklauso nuo paukščio dydžio. Galima triufelių faršo prikimšti tiktai gūžį, o šiaip naudoti paprastesnį faršą — tuomet vietoj žąsies kepenėlių galima imti veršio kepenėles. Kalakutas valgomas su geltonais konservuotais kukurūzais, pamirkytais svieste, bruknių uogiene ir kepsnių salotomis. Salotos taisomos taip: kubeliais supjaustyti žali obuoliai, apelsinai, minkštai virti salierai sumaišomi su majonezu ir tarkuotu kokoso riešutu.

CITRINŲ PYRAGAS

2 puodeliai cukraus, 6 kiaušiniai, 1/2 puodelio karšto vandens, 2 šaukštai citrinos sulčių, tarkuota citrinos žievelė ir 2 puodeliai miltų. Tryniai išplakami iki putų, supilamas cukrus, karštas vanduo, citrinų sultys, sudedama žievelė, miltai, galiausiai — standžiai išplakti baltymai. Masė dedama į formą ir kepama 40–45 min. vidutiniam karštyj. Pyragas valgomas tiek šaltas, tiek karštas su vaisių sultimis.

— Tačiau? — ištarė Tomas sukinėdamas šen ir ten kalakuto užpakalį.

— Todėl, kad jūs pažįstat ponią Dunią Melaniną.

Tomas paleido kalakutą iš rankų.

— Čia dabar! — tarė Pamela.

— Pardon! — Tomas vėl pakėlė paukštį. — Kur... kur toji ponia?

— Niujorke. Ji juk buvo jūsų meilužė, tiesa?

— Taip... tai yra... — Tomas juto įdėmų Pamelos žvilgsnį; jis mėšlungiškai įsistebeilijo į kalakuto užpakalį. — Ji įsikalbėjo, kad myli mane...

Huveris atsistojo. Dabar jis kalbėjo labai rimtai:

— Mes žinom, kad Niujorke jau daug laiko veikia stiprus rusų šnipų tinklas. Mes nežinome kaip. Mes nežinome, kokie žmonės jam priklauso. Tačiau prieš dvi savaites vienas jo narys atvyko į mūsų pasiuntinybę Paryžiuje. Jis buvo paskutinis ponios Melaninos meilužis...

Tomas atsargiai paguldė kalakutą ant stalo.

— Galit nebetęsti, misteri Huveri, — maloniai tarė Tomas. — Aš padarysiu viską, ką galėsiu. Su viena sąlyga.

— Kokia?

Tomas pažvelgė į liūdnąjį kriminalistą. Jis pažvelgė į apetitišką kalakutą. Pažvelgė į Pamelą, kuri stovėjo šalimais riebaluotomis, šlapiomis rankomis, tokia suplukusi, nuostabi ir gundanti. Tomas maloniai tarė:

— Sąlyga būtų tokia: pabaigęs misiją, norėčiau gauti leidimą numirti.

3

Ankstų 1957–ųjų lapkričio 21–osios rytą netoli nuo Lisabonos esančiam žvejų kaimely smėlio paplūdimyje žaidžiantys vaikai surado spalvotų moliuskų, jūros žvaigždžių, leisgyvių žuvų ir visiškai negyvą ponią.

Jis gulėjo ant nugaros. Jo veide sustingo nuostabos išraiška, kūnas buvo apvilktas itin madingu, nors jau smar-

kiai įmirkusiu grynos vilnos kostiumu. Be to, vyriškis dar avėjo juodais pusbačiais, buvo su kojinėm, baltais marškiniais ir juodu kaklaraiščiu. Marškiniuose, širdies pusėje, buvo nedidelė apvali skylutė ir didžiulė kraujo dėmė. Kraujo matyti ir ant švarko. Panašu, kad šį poną į aną, matyt, geresnį, pasaulį palydėjo kulka — ir ne paties mažiausio kalibro.

Išvydę lavoną, vaikai klykdami išsilakstė. Po penkių minučių atskubėjo žvejai su žmonomis. Jie susijaudinę apspito negyvėlį.

Senyvas vyriškis tarė savo sūnui:

— Pažiūrėk, Chosė, gal šis ponas turi su savim pasą?

Chosė pasilenkė ir apžiūrėjo kišenes. Vyriškis turėjo keturis pasus.

Kitas senyvas vyras tarė:

— Aš pažįstu šį žmogų!

1940–ųjų rugpjūtį, papasakojo žvejys, jis sutikęs už gerą atlygį pagrobti vokiečių agentams vieną elegantišką poną. Senasis vyriškis anuomet buvo žvejų katerio šturmanu...

— ... jie sumušė jį kažkur tenai, mieste, čionai atgabeno jau be sąmonės, paskui mes įsivilkom jį į laivą ir išplaukėm atviron jūron. Priešais trijų mylių zoną, sakė man vokiečiai, mūsų lauksiąs povandeninis laivas, kuris ir pasiimsiąs tą poną. Bet jis nepasiėmė jo. Kažkas pamaišė, — senis papasakojo kas. Įdėmus skaitytojas tai jau žino.

— Kalbėdami apie tą vyrą, jie vadino jį „pirkliu Jonu“, — pasakojo senasis šturmanas.

Dar vienas pagyvenęs vyriškis tarė:

— Pažiūrėk, Chosė, ar velionis neturi paso Jono pavarde.

Chosė pažiūrėjo. Velionis turėjo. Išduotą Emiliui Jonui, komersantui iš Riūdesheimo.

— Mes privalom tuojau pat informuoti policiją, — tarė Chosė.

4

— Rašykit, panele, — tarė sekretorei Manuelis Vaida, Lisabonos žmogžudysčių skyriaus komisaras, ir ėmė diktuoti:

— Kaskė paplūdimyje surastas lavonas yra aiškiai vyriškos — hm, išbraukit „aiškiai“ — vyriškos lyties, 45–50 metų amžiaus asmuo. Šalia pridėtame policijos ir medicinos ekspertų protokole, hm, hm, nurodyta, kad vyriškis nušautas amerikietišku 9 milimetrų armijos pistoletu... Abzacas.

Negyvėlio kišenėse — suspėjat, panele? — buvo rasta: 891 doleris ir 45 centai, dvi Niujorko restoranų sąskaitos, sąskaita iš „Valdarfo Astorijos“ viešbučio Niujorke, vokiškos vairuotojo teisės, išduotos Tomui Lyvenui, senoviškas auksinis chronometras ir keturi pasai: du vokiški, išduoti Tomui Lyvenui ir Emiliui Jonui, bei du prancūziški, išduoti Morisui Hauzeriui ir Žanui Leblankui... Abzacas.

Kriminalinės policijos archyvuose esančios Emilio Jono ir Žano Leblanko nuotraukos sutampa. To paties asmens nuotraukos yra ir visuose keturiuose nužudytojo pasuose. Iš viso šito galima daryti pagrįstą išvadą, kad nužudytasis yra agentas Tomas Lyvenas, apie kurį paskutiniu metu buvo tiek daug šnekama. Be jokių abejonių, jis tapo agentų keršto auka. Dedamos visos pastangos įvykiui išaiškinti...

— Kas per nesąmonė. Tarsi kada nors buvo išaiškinta bent vieno agento žmogžudystė! Žudikas jau seniausiai už jūrų marių... Klausykit, panele, gal jūs iš proto išsikraustėt? Jūs išspausdinot paskutinius mano sakinius!

5

— Žmogus, gimęs iš moters, gyvena trumpai ir neranda ramybės... — šnekėjo kunigas prie atviro karsto. Buvo 1957–ųjų lapkričio 24–oji, pusė penkių vakaro. Gana ilgai užtruko, kol buvo gautas leidimas palaidoti negyvėlį.

Lapkričio 24–ąją Lisabonoje lijo ir buvo tikrai vėsu. Nedidelis gedinčiųjų būrelis šalo. Buvo susirinkę tik vyrai ir vienut vienintelė jauna moteris. Vyriškiai buvo panašūs į tai, kuo jie iš tiesų ir buvo — į kolegas.

Eksmajoras Fricas Losas iš buvusios Kelno apygardos vadovybės nuleido galvą. Šalia jo nusičiaudėjo išgeltęs lyg citrina britų agentas Lavdžojus. Čekų šnipas Gregoras Marekas sustingo pamaldžia poza. Susimąstę stovėjo prancūzų slaptosios tarnybos pulkininkai Debra ir Simeonas. Liūdėjo Paryžiaus abvero pulkininkas Vertė ir mažasis majoras Breneris. Šalia dvasiškio stovėjo amerikiečių agentė Pamela Faber, kuri Tomui Lyvenui taip priminė jo negyvą meilę Šantalę Tesjė.

— Tebus žemė tau lengva, Tomai Lyvenai. Amen, — kalbėjo dvasiškis.

— Amen, — ištarė keistieji laidotuvininkai. Jie visi pažino Tomą Lyveną. Visus juos šis žmogus buvo apmovęs. Ir štai dabar viršininkai pasiuntė juos įsitikinti, ar tas pra... šunsnukis iš tiesų negyvas. Ačiū Dievui, taip ir yra, mąstė ponai.

Karstą užkalė. Tomo Lyveno buvę kolegos įmetė duobėn po kastuvą žemių. Paskui darbininkai užritino kuklų marmuro antkapį, kuris turėjo puošti kapą.

Svečiai išsiskirstė kas sau. Breneris ir Vertė žingsniavo kartu. Jie nepažinojo savo tautiečio Loso, šis jų — irgi. Mat Fricas Losas dirbo vėl įsikūrusiai vokiečių žvalgybai, o Vertė su Breneriu dirbo kitai įsikūrusiai vokiečių žvalgybai. 1957–aisiais jų tėvynėje jau ir vėl egzistavo pora tokių įstaigų.

Išėję iš kapinių, agentai susėdo į taksi. Jie taip pat sėkmingai galėjo išsinuomoti ir autobusiuką, nes visi gyveno viename viešbutyje — prabangiausiame, suprantama. Garbingieji tėvynainiai apmokėjo išlaidas. Iš savo kambarių nuostabiame „Estorilio parko rūmų“ viešbutyje jie tučtuojau užsakė pokalbius į Angliją, Prancūziją, Vokietiją ir netgi anapus plieninės uždangos.

Kai jie buvo sujungti su abonentais, ėmė sakyti į ragelį įvairias beprasmybes, pavyzdžiui, štai ką: „Geltonasis ryklys buvo serviruotas šiandien po pietų“.

Tai reiškė: „Aš mačiau negyvėlį lavoninėje. Tai Lyvenas“.

Ir štai 1957–ųjų lapkričio 24–osios vakare įvairių slaptųjų tarnybų centrinėse būstinėse buvo baigtos ir padėtos daugiau ar mažiau storos bylos. Ant visų aplankų didelėm raidėm buvo užrašyta TOMAS LYVENAS. Ir juodas kryžius po apačia...

Tuo metu, kai jo kolegos agentai vis dar sėdėjo prie telefonų, Pamela Faber be darbo drybsojo savo kambary. Ji buvo užsakiusi viskio, sodos ir ledo. Ji buvo nusiavusi aukštakulnius batus ir ištiesusi kojas ant taburetės. Taip atsipalaidavus Pamela tysojo krėsle, rūkė ir sukinėjo didelę viskio taurę.

Jos juodos akys švietė it žvaigždės, plati burna, rodės, sustingo nepaliaujamam juoko priepuoly, juoko iš kokio itin smagaus pokšto. Ir taip Pamela Faber sėdėjo, rūkė ir gėrė, tuo tarpu Lisaboną užklojo lietingo vakaro prieblanda. Staiga Pamela pakėlė taurę ir balsiai tarė:

— Į sveikatą, mielas Tomai! Už tai, kad tu dar ilgai gyventum dėl manęs!

Pamela, aišku, jau buvo įkaušus. Antraip nebūtų to sakius. Mat Tomas negalėjo jos girdėti: jo nebuvo kambaryje, jo nebuvo viešbutyje, jo nebuvo Portugalijoje, jo nebuvo Europoje, jis buvo...

Na, ir kurgi jis buvo? Visai pagrįstai paklaus manęs malonusis skaitytojas. Mat tai, kad ne Tomą Lyveną laidojo tą dieną, jis jau seniai suprato iš linksmo mūsų pasakojimo.

Tačiau jeigu jis gyvas — kas tuomet buvo palaidotas vietoje jo? Ką tuomet tarptautinė agentų draugija atpažino kaip Tomą Lyveną?

Kantrybės, mielasis skaitytojau, netrukus tai papasakosim, tiesa, reikės šiek tiek atsukti mūsų laikrodį atgal ir prisiminti tą dieną, kai mes paskutinįsyk matėm Tomą Lyveną — 1957–ųjų gegužės 25–ąją.

Tą dieną, kaip mes jau pasakojome, Tomas svečiavosi pirmojo Amerikos kriminalisto viloje, tarp Merilendo valstijos kalvų. Tą dieną jis pareiškė stulbinantį pageidavimą — numirti, pasibaigus jo misijai.

— Aha, — nė raumenėlis nevirptelėjo Huverio veide. — Ir kaip jūs įsivaizduojat savo galą?

Tomas Lyvenas papasakojo jam ir Pamelai, kaip jis įsivaizduoja savo galą. Jis baigė tokiais žodžiais:

— Man tiesiog būtina numirti tam, kad pagaliau... pagaliau... galėčiau gyventi ramybėje!

Huveris ir Pamela širdingai kvatojosi iš šių žodžių ir iš Tomo mirties plano.

— Smulkmenas aptarsim vėliau, — pasakė Tomas. — Dabar gal šiek tiek daugiau papasakosit apie mano Dunią ir tą misterį Morisą. Kur jis?

— Paryžiuje, — tarė Edgaras Huveris.

— Še tau, — aš maniau, Niujorke.

— Jis buvo Niujorke. Dar prieš kelias savaites. Paskui išvažiavo į Europą. Paryžiuj apsistojo „Krijono" viešbutyje. Ir, matyt, tuomet jo nervai neišlaikė. Mat gegužės 4-ąją po pietų Morisas paliko viešbutį ir, perėjęs Santarvės aikštę, atsidūrė Amerikos pasiuntinybėje. Misteris Morisas paprašė pakviesti ambasadorių ir pasakė:

— Aš esu sovietų šnipas...

6

— Aš esu sovietų šnipas. Ir galiu suteikti jums informaciją apie didžiausią Jungtinėse Valstijose sovietinį šnipų tinklą, — pasakė Viktoras Morisas amerikiečių ambasadoriui Paryžiuje.

Buvo 1957-ųjų gegužės 4-oji, 17.45 val.

— Ir kodėl jūs tai darote, misteri Morisai? — paklausė ambasadorius.

— Man reikia jūsų pagalbos, — atsakė Morisas, plataus išpurtusio veido vyriškis, nešiojantis stiprius akinius juo-

dais raginiais rėmeliais. — Aš gavau įsakymą palikti Ameriką ir per Paryžių vykti tėvynėn. Žinau, ką tai reiškia. Jie nori mane nugalabyti.

— O kodėl sovietai nori jus nugalabyti?

— Aš... hm, manau, aš nepateisinau vilčių, — atsakė Morisas gryniausia Amerikos kalba. — Bobos. Girtuokliavimas. Per daug plepėjau. Be to, dar ir Dunia...

— Kas tokia Dunia?

— Dunia Melanina. Buvusi sovietų karininko žmona. Niujorke dirba gydytojo priimamajame. Susidraugavau su ja. Tačiau mes nuolatos kivirčijomės. Mus pastebėjo. Markas pasakė man, kad turim nedelsiant dingti.

— Kas toksai Markas?

— Jau dešimt metų jis vadovauja didžiuliam sovietinių šnipų tinklui Amerikoje.

Viktoras Morisas, kaip netrukus paaiškėjo, buvo žmogus su daugeliu vardų. Tikroji jo pavardė buvo Haihanemas — sovietų slaptosios tarnybos vyresnysis leitenantas. Nuo 1946–ųjų iki 1952–ųjų šis žmogus Rusijoje buvo ruošiamas žvalgybiniam darbui Amerikoje ir bendradarbiavimui su žmogumi–legenda Marku.

Šešeri metai paruošimo! Reikia pamėgint įsivaizduoti, ką tai reiškia. Haihanemas, arba Morisas, turėjo visiškai pamiršti savo senąjį „aš“ ir tapti nauja asmenybe. Jis turėjo išmokt skaityti, kalbėti, valgyti, vaikščioti, galvoti ir gimčytis kaip tikras niujorkietis. Vairuoti automobilį kaip amerikietis. Ir šokti, ir skaityti, ir rašyti, ir rūkyti, ir netgi pasigerti kaip tikras amerikietis.

Vyresnysis leitenantas Haihanemas tapo kitu žmogumi. Šiaip ar taip, vienas žmogus prieš jį jau buvo įveikęs šią sunkią užduotį: „misteris Markas“ — geriausias šnipas, kokį tik Kremlius kada nors turėjo Amerikoje, sugebėjęs ištisą dešimtį metų išlikti nepastebėtas.

Haihanemas, arba Morisas, išlaikė visus egzaminus. 1952–ųjų balandžio 14–ąją jis, turėdamas tobulai suklastotą Amerikos pasą, kreipėsi į Michailą Sviriną, sovietinės delegacijos SNO Niujorke sekretorių. Šis atvyko į susiti-

kimą ėmęsis visų įmanomų saugumo priemonių, davė Morisui pinigų ir paaiškino:

— Jūs užmegsit kontaktą su misteriu Marku. Mes daugiau nepasimatysim. Nuo šios valandos jūs man beveik neegzistuojat, kaip ir misteris Markas. Nesitikėkit iš manęs jokios pagalbos. Aš esu diplomatas, man nevalia turėti su jumis reikalų.

— O kaip aš atpažinsiu misterį Marką?

— Jis paskambins jums. Į viešbutį. Štai čia aš duodu jums drožinėtą pypkutę. Turėsite laikyti ją dantyse, kai nueisit į Marko nurodytą susitikimo vietą.

Šią vietą Markas nurodė po trijų dienų, paskambinęs telefonu:

— Susitinkam lygiai 17.30 val. Flešinge, RKO kino teatro tualete.

Tualetas! Matyt, nė viena agentų tarnyba pasaulyje negalėjo išsiversti be šios įstaigos. Tą dieną lygiai pusę šešių Morisas jau buvo nurodytoje vietoje. Iš vienos kabinos išėjo kokių 45–erių metų amžiaus vyriškis: aukštas, beveik nuplikęs, skeptišku aštrialiežuvio veidu, didelėm ausim, plonom lūpom ir akiniais be rėmelių. Jis vilkėjo flanelės kostiumu ir mėlynais dailininko marškiniais be kaklaraiščio. Vyriškis nužvelgė Morisą. Nužvelgė drožinėtą pypkutę, kurią buvo įsikandęs Morisas. Jis greit linktelėjo ir tarė:

— Jūs labai punktualus, Morisai...

7

— Markas greit linktelėjo ir tarė: „Labai punktualus, Morisai“, — pasakojo FTB šefas Edgaras Huveris įdėmiai klausančiam Tomui Lyvenui. Šalimais rimtu veidu sėdėjo Pamela Faber. Visi trys rūkė ir gėrė kavą su prancūzišku konjaku. Didžioji kalakuto puota jau buvo pasibaigusi.

Huveris užsidegė ilgą storą cigarą ir išpūtė saldžių dūmų kamuolį.

— Klausykitės toliau: Morisas ir Markas negalėjo pakęsti viens kito. Nuo pat pirmos akimirkos juodu pajuto antipatiją viens kitam. Tačiau jiems reikėjo užgniaužt abipusį priešiškumą...

Taip, jie privalėjo užgniaužti abipusį priešiškumą! Tą vakarą Markas RKO kino teatro tualete davė Morisui pinigų ir kodo raktą, jie aptarė maskuotę: Morisas turėjo atidaryti fotostudiją, kad amerikiečių tarnyboms nekiltų klausimų, iš ko jis gyvena. Vėliau Markas pranešė, kur ir kaip Morisas turės laikyti ir perdavinėti slaptą informaciją.

Informacija — mikrofilmai, nedidesni už smeigtuko galvutę — buvo slepiami monetose, senose servetėlėse, apelsino žievelėse. Magnetinėmis plokštelėmis juos galėjai pritvirtinti po suoliukais, telefono būdelėse, po šiukšlių konteineriais ar laiškų dėžutėmis.

— Sistema veikė be priekaištų, — pasakojo Huveris. — Morisas, kaip jau sakiau, nekentė Marko, tačiau jo užduotis vykdė puikiai.

— Kokias, pavyzdžiui?

— Deja, itin svarbias, — atsiduso Huveris. — Po viso to, ką Morisas papasakojo Paryžiuj, neliko jokių įliuzijų. Iš „Marko organizacijos" sovietai gavo daugybę informacijos! Pavyzdžiui, Morisas, jo paties žodžiais, šnipinėjo raketų centre Nju Haid Parke.

— Ir nėsyk nebuvo jokių avarijų ar nesklandumų?

— Buvo. Vienąsyk. Ir tas nesklandumas mus bent jau įtikino, kad Moriso išpažintis — gryniausia tiesa. Štai čia įrodymas. — Huveris padėjo priešais Tomą nučiupinėtą 5 centų monetą. — Pakelkit ją ir numeskit ant grindų.

Tomas pakėlė monetą ir numetė ją ant grindų. Ši skilo perpus. Iš vidaus moneta buvo išduobta. Vienos puselės įduboje buvo priklijuota miniatiūrinė filmo juostelė.

— Šiame mikrofilme, — tarė Huveris, — užkoduota Marko žinia. Jau ketveri metai šviesiausios FTB galvos mėgina iššifruoti šią žinutę — tuščiai.

— Kaip jūs gavote šią monetą? — paklausė Tomas.

— Per gryniausią atsitiktinumą, — atsakė Edgaras Huveris. — Berniukas, laikraščių pardavėjas Džeimsas Bocartas, rado ją 1953–iaisiais...

Karštą 1953–iųjų vasaros popietę mažas strazdanotas laikraščių pardavėjas Džeimsas Bocartas kiek kojos neša kūrė daugiaaukščio namo Brukline laiptais.

Bummmmm!

Berniukas tiesiogine prasme išsitiesė kiek ilgas. Visi pinigai pažiro jam iš kišenės. Tai nepasisekė! Tyliai keiksnodamas mažasis Džeimsas ėmė rankioti savo turtą. Tarp jo pirštų atsidūrė kažkokia keista pačiupinėti 5 centų moneta — be galo keista...

Džeimsas pasukiojo ją šen ir ten. Moneta skilo perpus. Vienos puselės viduje Džeimsas išvydo juodą taškelį. Na čia dabar! Kaip tik prieš porą dienų Džeimsas žiūrėjo filmą apie šnipus. Tenai mikrofilmus su informacija slėpdavo portsigaruose. Galbūt ir čia buvo mikrofilmas?

Džeimsas Bocartas — amerikiečių tauta bus jam amžinai dėkinga — savo radinį tučtuojau nunešė į artimiausią policijos skyrių. Skyriaus viršininkas Mailis išjuokė berniuką, bet seržantas Livonas tarė:

— Palauk, Džo. Pasiųskim šį daikčiuką FTB. Kas žino, galbūt mes visi dar pateksim į laikraščius.

Nė vienas iš jų nepateko į laikraščius — anuomet. Tačiau du „Federalinio Tyrimų Biuro" agentai aplankė Džeimsą Bocartą jo namuose. Jie apklausė jį: Kur jis parpuolė?

Fultono gatvės 252–ajame name. Tai buvo milžiniškas daugiaaukštis. Apatinėse patalpose įsikūrusios parduotuvės. Du pirmuosius aukštus užėmė firmų kontoros. Dar aukščiau gyveno viengungiai, menininkai, smulkūs tarnautojai. Be to, šiame gigantiškame pastate buvo įsikūręs ir FTB biuras.

FTB agentai ištyrė kiekvieną namo Nr. 252 gyventoją tiesiog iki panagių. Jokių rezultatų.

Ėjo metai. Mikrofilmo žinutė taip ir liko neiššifruota, jos autorius — nežinomas. Ir tarp 1953–iųjų ir 1957–ųjų žmonės, atsakingi už Amerikos saugumą, juto vis labiau ir

labiau: didžiulis šnipinėjimo tinklas vis kiečiau veržė Ameriką, darėsi vis grėsmingesnis.

— Per tuos metus, — savo idiliškam namely pasakojo Edgaras Huveris Tomui Lyvenui, — Morisas, atrodo, degradavo vis labiau. Kai jis sutiko Dunią Melaniną, jo gyvenimas tapo kančia. Jis lupo ją, jinai lupo jį. Matyt, Markas pasiuntė raportą Maskvai, nes staiga Morisas gavo žinią, kad atšaukiamas. Paryžiuj jis nuėjo į Amerikos atstovybę, pasiprašė prieglobsčio ir papasakojo viską, ką žinojo.

— Man rodos, nelabai daug, — pasakė Tomas.

— To nepakanka, — tarė Huveris. — Bet informacija tikrai vertinga. Mat, nors paslaptingasis Markas ir labai stengėsi, kad Morisas nesužinotų, kur jis gyvena, šiam vienąsyk pavyko jį slapta pasekti. Ir, sprendžiant iš jo žodžių, misteris Markas gyvena — žinot kur?

— Na, jeigu jau jūs taip klausiat — spėju, kad Fultono gatvėje Nr. 252.

— Teisingai, — tarė Edgaras Huveris. — Name, kur prieš ketverius metus parkrito ir surado monetą mažasis Džeimsas Bocartas...

Valandėlę kambaryje tvyrojo tyla. Tomas atsistojo, priėjo prie lango. Jis pažvelgė laukan į tolyn besidriekiantį širdžiai mielą kraštovaizdį.

Edgaras Huveris tarė:

— Mano darbuotojų štabas, tarp jų ir mis Faber, per paskutines savaites darsyk nuodugniai ištyrė kiekvieną namo gyventoją. Misterio Moriso duotas aprašymas tiksliai tinka pačiam simpatingiausiam nuomininkui. Jis — dailininkas. Gyvena pačiame viršuje, palėpėje. Jo pavardė Goldfusas. Emilis Robertas Goldfusas. Valstijų pilietis. Nuo 1948-ųjų gyvenantis Fultono gatvėje Nr. 252. Tęskit toliau, mis Faber.

Pamela prašneko:

— Jau kelios savaitės mes stebim Goldfusą. Jį seka tuzinas FTB automobilių, aprūpintų radarais, radijo ir teleaparatūra. Goldfusas dabar nė žingsnio negali žengti be mūsų žmonių žinios. Rezultatas — nulis.

— Aš kažko nesuprantu, — tarė Tomas. — Jeigu jūs beveik įsitikinę, kad tas žmogus — šnipas, kodėl nesuimate jo?

Pamela palingavo galvą:

— Mes ne Europoje, ponas Lyvenai.

— Valstijose, — paaiškino Edgaras Huveris, — žmogų galima suimti tik tuomet, jei jis, be jokių abejonių, atliko antivalstybiškus veiksmus. Tik tuomet teisėjas išrašys orderį areštui. Mes įtariame, kad Goldfusas — šnipas. Bet įrodyti? Ne, įrodyti mes negalim. O kol negalim pateikti neginčijamų įrodymų, nei vienas Amerikos teisėjas neleis mums jo suimti.

— O Morisas?

— Morisas mums suteikė neoficialią informaciją. Dėl Rusijoj likusios savo šeimos jis jokiomis aplinkybėmis nesutiks viešai liudyti prieš Goldfusą.

— O slapta namų krata?

— Žinoma, galėtume Goldfusui išėjus slapčia įsibrauti į jo butą ir apieškoti jį. Esu tikras, kad rastume ir trumpabangį siųstuvą ir kitokių dalykėlių, įrodančių jį esant šnipu. Bet tuomet būtų neįmanoma jo nuteisti!

— Kodėl ne?

— Jo gynėjai pareikalaus, kad mūsų darbuotojai duotų priesaiką ir papasakotų, iš kur jie gavo įkalčius. Tarkim, jie gavo juos nesankcionuotos kratos metu — teisėjas pareikš, kad ši medžiaga negali būti naudojama Goldfuso kaltei įrodyti.

— Taip, bet kaip tuomet išvis prigriebti tą misterį Goldfusą?

Edgaras Huveris vos šyptelėjo:

— Tai mes jus šito klausiame, ponas Lyvenai. Todėl ir pasikvietėm jus — jus, seną Dunios Melaninos draugą.

8

— Rusijoj šašliką marinuoja su svogūnais, — rėkė storulis Borisas Roganovas.

— Rusijoj šašliką marinuoja be svogūnų! — rėkė Tomas Lyvenas.

Jie įsiutę stovėjo vienas priešais kitą. Antausiai tiesiog tvyrojo ore. Buvo 1957–ųjų birželio 19–oji. Pusę dviejų dienos Niujorke buvo velniškai tvanku. Ginčas dėl šašliko vyko rusų restorano 41–ojoje gatvėje virtuvėj. Apkūnusis ponas Roganovas buvo šio restorano šeimininkas. Tomas sukinėjosi čia jau kelios dienos, nes „Pas Roganovą" mėgo pietauti Dunia Melanina. Ji dirbo netoliese, kažkokio daktaro Meisono priimamajame.

Tai buvo liūdnas pasimatymas. Dunia, vis dar aistringa ir gundanti, rypavo savojo Viktoro Moriso. Ji nepaliaudama ašarojo, kai pasakojo apie jį — o ji tik ir pasakojo apie jį, tiek pati, tiek ir Tomo nuolatos skatinama.

Tačiau ką nors sužinoti nepavyko. Tai, ką Dunia pasakojo Tomui, buvo jam mažai naudinga. Palikęs Dunią, jis susitikdavo su Pamela, per kurią palaikydavo ryšį su Huveriu. Ji turėjo butelį Manhetene. Tomas gyveno „Valdorfo Astorijos" viešbutyje.

Diena lenkė dieną. Nieko nevyko. Goldfusas nedarė klaidų. Tomą vis labiau traukė Pamela, nors jis šito ir negalėjo paaiškinti. Jis kasdien matydavo Dunią ir mėgino rasti, mėgino rasti kažką, kas sukompromituotų Goldfusą, kas padėtų prie jo nusigauti. Tačiau atrodė, kad Dunia nėsyk nemačiusi Goldfuso. Ji tik vis virkavo savo Moriso.

Vakar ji užsimanė šašliko. Tomas nedelsdamas sudėjo avienos gabalėlius į marinatą ir paliko juos ten dvylikai valandų. Dabar mėsa buvo paruošta. Tomas kaip tik ketino sumaišyti ją su lašiniais, kai storulis Borisas Roganovas kaip niekur nieko ėmė pjaustyti svogūnus storais griežinėliais! Kilo baisus skandalas. Vėliau ponai susitaikė. Tačiau tos dienos nemalonumai dar toli gražu nesibaigė.

Kai pagaliau atėjo Dunia — aišku, pavėlavusi — ir jie kartu sėdo valgyti, ji irgi ėmė demonstruoti itin prastą nuotaiką. Vis stvarstėsi už skaudamos galvos ir visaip ujo Tomą. Vėliau kiek susitvardė.

— Atleiskit, tas prakeiktas darbas, aš kada nors kojas užversiu!

— Kas atsitiko?

— Man regis, pusė miesto sumanė pasiskiepyti.

— Pasiskiepyti?

— Tuo nauju serumu prieš poliomielitą. Daktaras Zalkas. Tu, aišku, esi girdėjęs. Skiepijimas dar nėra pats baisiausias dalykas. Baisiausia — rašliava!

— Kokia dar rašliava?

— Kiekvienas pacientas turi pateikti gimimo liudijimą. Ne pasą, ne registracijos lapelį, ne — gimimo liudijimą!

— Kodėl?

— Toks įstatymas! O aš turiu užrašyti kiekvieno gimimo liudijimo numerį. Ir jį išdavusios įstaigos pavadinimą. O žmonės griūva šimtais! Aš baigiu išprotėti! Skiepytis! Skiepytis! Skiepytis!

— Skiepytis, skiepytis, — kvailai pakartojo Tomas, ir staiga jam tarytum liovėsi plakti širdis. Mat į restoraną ką tik įžengė graži jauna moteris geltona vasarine suknele. Jis negalėjo patikėti savo akimis. Išprotėjo! Ji, matyt, išprotėjo! FTB įstatymai griežčiausiai draudė dviem kartu dirbantiems agentams susitikinėti viešai. Bet, matyt, Pamelai Faber buvo į tai nusispjauti. Ji atsisėdo tiesiog priešais Tomą Lyveną. Užmetė koją ant kojos. Atsilošė. Ir įsispitrijo į Dunią...

Ši, aišku, greit tai pastebėjo.

— Kas čia tokia?

— Pr–prašau?

— Va ta ypata. Štai ten. Ji spokso į mane. Tu ją pažįsti?

— Aš? Ką?

— Tą išsidažiusią, geltonais drabužiais. Tik nereikia!

— Dieve šventas, aš matau šią moterį pirmąsyk gyvenime!

— Meluoji! Tu pažįsti ją! Ir dar kaip pažįsti!

Ir taip per visus pietus. Kai atnešė juodą kavą, Tomo marškiniai buvo jau šlaput šlaputėliai nuo prakaito. O Pamela Faber vis dar spoksojo...

Linksmoji diena tęsėsi toliau! Kai Tomas grįžo į „Valdorfo Astoriją", čia jo laukė ponas Rodžeris Akroidas. Misterį Akroidą viešbuty pažinojo kaip eksporto komersantą, kuris dažnai bendradarbiaudavo su Europos komersantais.

Ponas Peteris Šoineris — taip šiuo metu vadinosi Tomas — buvo žinomas viešbuty kaip vienas iš tokių komersantų. Abu tariami pirkliai susėdo tuščiam bare. Misteris Akroidas pusbalsiu tarė:

— Darosi vis labiau karšta, Lyvenai. Ar pasistūmėjot į priekį?

— Nė per nago juodymą.

— Mėšlas, — tarė misteris Akroidas. — Yra požymių, kad Goldfusas netrukus bandys sprukti.

— Mes nežinom, kur jis ketina patraukti. Į Australiją, Aziją, Afriką, Europą.

— Saugokit sienas. Aerouostus. Jūrų uostus. Ir taip toliau.

— Kaip jūs tai padarysit? Paprasčiausiai pritrūks žmonių. Goldfusas, aišku, keliaus su visiškai tikru suklastotu pasu.

„Tikras" suklastotas pasas, šitą dalyką Tomas žinojo dar iš senų laikų. Tai buvo pasas, atlaikantis net ir patikrinimus tarnybiniuose registruose.

— Ar jūs manot, kad visi jo dokumentai nepriekaištingai padirbti?

— Šito aš nežinau. Galbūt ir ne, juk jis skuba. Bet pasas — tai jau tikrai. O paso užtenka. Jei neįvyks stebuklas — tas vyrukas išslys mums iš rankų.

Tomas atsiduso. O čia dar ir žavioji darbuotoja mis Faber, galvojo jis. Na, jai tai aš jau pasakysiu šį bei tą!

Šie pietūs padeda Tomui sučiupti didžiausią sovietų šnipą

PAVASARIO SALOTOS

Nuluptas jaunas agurkas, minkšti ridikėliai, kietai virti kiaušiniai supjaustomi griežinėliais ir sudedami į dubenį. Užberiama truputis druskos ir pipirų, pridedama smulkiai sukapotų krapų, svogūnų laiškų ir petražolių. Negailint įdedama tirštos rūgščios grietinės, ir viskas išmaišoma. Salotos valgomos tuojau pat, kad agurkai nespėtų pavandenyti.

ŠAŠLIKAS

Avienos nugarinės filė supjaustoma 2, 3 cm storio gabalėliais. Mažiausiai 12 val. palaikoma marinate iš alyvų aliejaus, trupučio citrinų sulčių, druskos, kapotų svogūnų, petražolių, sutrintų kadagio uogų ir pipirų, sutraiškytos česnako skiltelės ir vyno šlakelio. Mėsa pramaišiui su lašinių gabalėliais maunama ant iešmo ir kepama grilyje ar orkaitėje. Mėsos gabalėliai viduje turi likti šiek tiek rausvi.

RIZOTO

Didelis svogūnas supjaustomas ir pakepinamas puode su aliejum ar sviestu, kol suminkštės ir pagels. Beriama į puodą sausų ryžių ir pamaišant kepinama 10 min. Ryžiai jokiu būdu neturi paruduoti. Paskui įpilama pusantro karto daugiau vandens, pasūdoma ir, gerai uždengus puodą, padedama ant virš ugnies esančios asbesto plokštės. Troškinama apie 30 min. ant labai silpnos ugnies.

KEPTI BANANAI

Sunokę, bet ne per minkšti nulupti bananai greit apkepami rudame svieste iš visų pusių. Pilama į keptuvę šiek tiek suskystėjusio, su šlaku romo išmaišyto medaus, porąsyk bananai apverčiami, nuolat palaistant, ir serviruojami karšti ant iš anksto pašildytų lėkščių, apibarsčius kapotais migdolais ar pistacijomis.

9

— Ar žinot, ko jūs nusipelnėt? Į kailį jūs nusipelnėt! — rėkė Tomas.

Sunkiai alsuodamas jis tą vakarą stovėjo mažam Pamelos butelyje priešais jo šeimininkę, vilkinčią juodu rytiniu chalatu ir, matyt, ne daug kuo po juo.

— Kaip jums šovė į galvą atsibelsti pas Roganovą?

— Galbūt aš turiu teisę ateiti pas Roganovą.

— Bet ne tuomet, kai aš ten esu!

— Šito aš nežinojau! — bemat suriko ji.

— Jūs puikiai žinojot! — bemat suriko Tomas.

— Na, gerai, tikrai žinojau.

— Tai kodėl tuomet atėjot!

— Norėjau bent sykį pažiūrėti į jūsų Dunią, tą žaviąją balandėlę.

Jam atvipo žandikaulis:

— Ir vien dėl to surizikavot viskuo — visa operacija?

— Nerėkit taip ant manęs! Atrodo, jūs *iki ausų* įsimylėjęs tą damą!

— Užsičiaupkit, arba tuojau gausit į kailį!

— Pamėginkit, jei užteks drąsos!

— Na, palauk, — tarė jis ir puolė merginą. Įgudusiu džiudžitso smūgiu patyrusi agentė parvertė Tomą ant grindų. Jis plojosi ant kilimo. Ji nusijuokė ir pabėgo. Tomas pašoko ir nusivijo merginą. Lenktynės baigėsi miegamajame. Nedidelis bokso mačas — ir abu atsidūrė lovoje.

Besimuistanti, šniokštuojanti Pamela gulėjo jam ant kelių:

— Paleisk mane, paleisk, arba aš tave nudėsiu...

Chalatas užsismaukė viršun. Po juo Pamela iš tiesų beveik nieko nevilkėjo. Mergina neatkreipė į tai dėmesio ir toliau kūlė Tomą. Ji klykavo, daužėsi ir kandžiojosi.

Visai kaip Šantalė, sutrikęs galvojo jis, tuo tarpu kraujas vis karščiau tvinksėjo smilkiniuose, ji visai tokia pat kaip Šantalė — o Dieve! Staiga Tomas krito ant jos. Jo

lūpos surado jos lūpas. Ji kandžiojosi. Paskui jos lūpos prasivėrė ir tapo minkštos. Rankos apsivijo jį. Abudu nuskendo saldžiam pirmojo bučinio svaiguly. Kambarys išsiliejo Tomo akyse, laikas prarado savo prasmę.

Atgavęs nuovoką, Tomas išvydo dvi kupinas meilės akis. Pamela sukuždėjo:

— Aš taip pavyduliavau — taip baisiai pavyduliavau tai rusei...

Staiga Tomo dėmesį patraukė vienas dalykas ant Pamelos rankos, virš alkūnės. Jis įsmeigė akis į mažus taškelius — skiepų žymes. Tomas išblyško ir suvapėjo:

— Skiepai...

Pamela, kaip tik norėjusi jį pabučiuoti, sustingo:

— Kas yra?

— Skiepai, — kaip kvailys pakartojo jis.

— Tu ką, iš proto išsikraustei?

Tomas pažiūrėjo į ją išsiblaškiusiu žvilgsniu:

— Goldfusas žino, kad jam gresia pavojus. Jis mėgins pasprukti iš Amerikos ir grįžti į Rusiją. Kiekvienas žmogus, susiruošęs keliauti Europon, turi būti paskiepytas nuo įvairiausių ligų. To reikalauja įstatymas. O norėdamas pasiskiepyti, jis privalo pateikti gydytojui gimimo liudijimą, kad tas užsirašytų jo numerį... — Staiga Tomas ėmė mikčioti iš susijaudinimo.

— Gimimo liudijimą, o ne pasą... Jo suklastotas pasas — tikras suklastotas pasas, — bet ar jo suklastotas gimimo liudijimas irgi tikras?

Pamela išblyško:

— Jis iš proto išsikraustė — visiškai ir galutinai.

— Tai jau ne! Jeigu Goldfusas — Dievo padedamas — pateikė netikrą suklastotą gimimo liudijimą, jį pagaliau bus įmanoma apkaltinti nusižengus įstatymui — ir suimti — ir apieškoti jo butą...

— Tomai!

— Netrukdyk man dabar. Kiek gydytojų iš viso yra Niujorke?

— Dėl Dievo meilės, iš kur galiu žinoti? Mažiausiai dešimt tūkstančių!

— Nesvarbu, — tarė Tomas Lyvenas, į kurį žvelgė nusivylus Pamela. Jis plojo per lovą.

— Net jei ir panaudosime visus FTB agentus! Net jei ir visi iš proto išsikraustys! Mes turim pamėginti!

10

1957–ųjų birželio 19–osios vakarą buvo ant kojų sukelti visi 277 Niujorke dirbantys FTB agentai. Jiems buvo pavesta kuo skubiausiai aplankyti kiekvieną iš 13810 dešimtmilijoninio didmiesčio gydytojų.

Kiekvienas iš 277 darbuotojų turėjo kokių 45–erių metų amžiaus akiniuoto vyriškio: skeptišku aštrialiežuvio veidu, didelėm ausim ir siaurom lūpom, nuotrauką.

Pradedant 1957–ųjų birželio 19–ąja 277 žmonės nesuskaičiuojamą daugybę kartų rodė šią nuotrauką ir klausė:

— Daktare, ar pažįstat šį vyriškį? Gal jis — vienas iš jūsų pacientų? Ar paskutiniu metu jis nebuvo atėjęs skiepytis?

1957–ųjų birželio 20–ąją apklausa vis dar vyko.

Prabangiam „Valdorfo Astorijos" viešbuty gyvenęs vokiečių komersantas Peteris Šoineris jautėsi lyg ant žarijų. Kartkartėmis suskambėdavo telefonas. Skambino FTB žmonės, koduotomis frazėmis jie pranešinėjo Tomui, kad operacija ir toliau vyksta be rezultatų. Kiekvieną kartą Tomas atsidusęs padėdavo ragelį.

Ši padėtis staiga pasikeitė birželio 21–ąją, 16.35 val. Vėl sučirškė telefonas. Žemas balsas tarė:

— Zero.

Tomas pašoko tarsi įelektrintas. Jis ištarė tik vieną žodį:

— Kur?

Balsas atsakė:

— 3145 Riversaid Draive. Daktaras Vilkoksas.

Po dvidešimties minučių Tomas Lyvenas jau stovėjo mažame daktaro Tedo Vilkokso priimamajame. Daktaras buvo senyvas vyriškis, praktikuojantis skurdžiausiame Niujorko vargšų kvartale.

Daktaras Vilkoksas laikė rankoj nuotrauką. Jis tarė:

— Žinoma, aš prisimenu šį vyrą. Pirmiausia todėl, kad pas mane retai užeina taip gerai apsirengę žmonės.

Vadinasi, galiausiai tu vis tiek padarei klaidą, sovietų superagente, galvojo Tomas. Susiradai gydytoją kuo toliausiai dirbantį nuo tavo namų. Suprantu kodėl. Ir vis tiek tai buvo klaida. Daktaras Vilkoksas papasakojo:

— Šis ponas aplankė mane birželio 16–ąją, po pietų. Norėjo pasiskiepyti. Aš išrašiau jam vadinamąją „tarptautinę skiepijimo pažymą", kurios reikia, tarkim, norint išvykti į Europą. — Daktaras nukiūtino į registratūrą ir susirado tenai birželio 16–osios kortelę. Jis paėmė vieną lapą. — Tai ponas Martinas Kolinzas. Sprendžiant iš gimimo liudijimo, jis Amerikos pilietis, gimęs 1910–ųjų liepos 7–ąją Niujorko Manhetene. Liudijimo numeris: 32027/7/71897.

17.15 val. Tomas ir žaliūkas FTB agentas privertė dirbti viršvalandžius du Manheteno gimimo registravimo tarnybos darbuotojus. Po gana ilgo laiko vienas jų atšlepsėjo artyn, prie jo núpūtė dulkes nuo pageltusios registracijos kortelės ir suniurzgė:

— Martinas Kolinzas... Kolinzas Martinas — kas čia per nesąmonė? 32027, brūkšnys 7, brūkšnys, 71897, sakėt?

— Visai teisingai, — tarė Tomas.

Tarnautojas pakėlė akis:

— Taigi paklausykit, pone. Gimimo liudijimas 32027, brūkšnys 7, brūkšnys, 71897 buvo išrašytas 1898–ųjų sausio 4–ąją tokiai Emilijai Verman. O 1902–ųjų sausio 6–ąją ji mirė, būdama ketverių metų amžiaus. Nuo plaučių uždegimo.

Tomas pažvelgė į FTB darbuotoją. Jis tyliai ištarė:

— Dabar mes turime mūsų bičiulį.

11

Prie durų buvo pritvirtinta metalinė lentelė su užrašu:

EMILIS ROBERTAS GOLDFUSAS.

Šios durys buvo viršutiniame daugiaaukščio pastato Fultono gatvės namo Nr. 252 aukšte. Du vyrai 1957-ųjų birželio 21-ąją, 19.06 val., stovėjo prie šių durų. Vienas jų iš po skverno išsitraukė pistoletą ir atlaužė saugiklį. Antrasis išsiėmė senamadišką auksinį chronometrą.

— Keista, — pasakė Tomas Lyvenas. — Dar tik septynios, o aš jau toks alkanas! — Tada FTB darbuotojas pabeldė į duris, žengė į šoną ir atstatė pistoletą...

Durys atsivėrė. Už jų stovėjo liesas vyras dailininko apsiaustu, su palete rankoje.

Vyriškis maloniai nusišypsojo. Žvelgdamas į pistoletą FTB agento rankoje, jis tarė:

— Ką tai reiškia, pone? Tai pokštas? Reklama? Gal dovanėlė?

— Misteri Goldfusai, arba Markai, arba Kolinzai, — tarė FTB agentas, — ar kaip jūs ten besivadintumėt, — jūs suimtas.

— Suimtas? O kas mane suima?

— FTB.

Dailininkas maloniai tarė:

— Jūs negalit manęs suimti, mielas pone. Aš nepadariau jokių antiįstatymiškų veiksmų. Be to, ir orderio jūs neturit.

— Klystat, misteri Goldfusai, turim, — tarė Tomas ir priėjo arčiau. Jis irgi maloniai šypsojosi.

— Kas jūs toks?

— Namų draugas, — atsakė Tomas. — Turiu omeny FTB namus. Matot, misteri Goldfusai, orderis jūsų areštui jau seniausiai buvo paruoštas. Mums reikėjo tik surasti gražų suėmimo pagrindą ir įrašyti jį. Vakar mes suradom vieną tokį — suklastotą gimimo liudijimą.

Iš apačios laiptais lipo du vyrai, dar du leidosi iš viršaus.

Tomas kalbėjo:

— Mes pasikvietėm šiuos mielus bičiulius, nes puikiai žinom, kad jūs ne tik sumanus gimimo liudijimų klastotojas.

— O kas dar?

— Ir dar, matyt, geriausias agentas, kokį tik sovietai kada nors yra turėję. O aš niekuomet perdėtai nežarstau komplimentų, — šypsodamasis kalbėjo Tomas Lyvenas.

Misteris Goldfusas irgi atsakė šypsena. Abu vyriškiai tylomis žvelgė vienas į kitą. Žvilgsnis truko ilgai...

Butą–ateljė bemat iškrėtė. FTB vyrai surado gimimo liudijimą, išduotą Martinui Kolinzui, dokumentus Goldfuso pavarde, 3545 dolerius grynais, bilietą į laivą, išplaukiantį Europon 1957–ųjų liepos 1–ąją, Kolinzo pavarde, ir stiprų trumpabangį „Hallicrafter" tipo siųstuvą, kuris visiškai atvirai stovėjo tarp dviejų paveikslų.

FTB darbuotojai padėjo misteriui Goldfusui susikrauti lagaminėlį. Tomas pastebėjo, kaip misteris Goldfusas išmetė porą aiškiai naudotų popierinių servetėlių. Tomas ištraukė iš šiukšliadėžės sumaigytas servetėles. Čia misteris Goldfusas staiga išblyško it lavonas. Tomas Lyvenas atsargiai išlankstė sevetėles. Ant jų buvo mažų juodų taškelių, panašių į musių išmatas...

Po dviejų dienų Amerika išgyveno sensaciją. Pavojingiausias visų laikų Rusijos agentas buvo pagautas su įkalčiais. Mikrofilmai, kuriuos jis slėpė senose popierinėse servetėlėse, nurodė jo naudotą itin sudėtingą šifro raktą, jo tikrąją pavardę, tikrąją biografiją.

Tas vyras buvo sovietų slaptosios tarnybos pulkininkas, sugebėjęs dešimt metų sėkmingai šnipinėti Amerikoje. Jo tikrieji vardas ir pavardė: Rudolfas Ivanovičius Abelis.

1957–ųjų birželio 23–iosios vakare telegrafai pasiuntė žinią apie jo areštą ir to arešto reikšmę į visus penkis kontinentus, laikraščių redakcijoms visame pasaulyje. Ne vieną

savaitę pasaulio laikraščių vedamieji straipsniai komentavo pulkininko Rudolfo Ivanovičiaus Abelio suėmimą. Daug ką apie šį žmogų sužinojo pasaulis, bet toli gražu ne viską.

Pavyzdžiui, jis ničnieko nesužinojo apie pietus, kuriuose dalyvavo linksmai nusiteikęs vienas ponas ir du rimti. Pietūs įvyko 1957-ųjų rugpjūčio 17-ąją, žaviame užmiesčio namelyje miškingose Merilendo valstijos kalvose...

— Ponai, — nusišypsojo Tomas Lyvenas, — ko jūs tokie rimti? — Jis pažvelgė į Edgarą Huverį, Valstijų kriminalinės policijos šefą. Jis pažvelgė į rudai įdegusį keturiasdešimtmetį Džeimsą B. Donovaną, kurio balti plaukai tiesiog spindėjo. Donovanas buvo nesugaunamojo šnipo Abelio gynėjas greit turėsiančiame įvykti teismo procese.

Tomas atėjo iš virtuvės. Jis nešė padėklą su masyviu tigliu ir įvairiausiais rakandais. Pastatęs padėklą ir uždegęs spiritinę viryklę, stovėjusią ant stalelio šalia pietų stalo, jis pats atsakė į savo klausimą:

— Na, aišku! Matyt, jūs tokie rimti todėl, kad prisiminėt anuos karo laikus, kuomet vadovavot konkuruojančioms žvalgybinėms organizacijoms ir nuolatos riejotės, ar ne?

Atrodo, jis pataikė lyg pirštu į akį. Huveris sukrizeno, Donovanas piktai atsikrenkštė. Karo metais gynėjas iš tiesų buvo „slaptosios misijos karininku" garsiajame „OSS" — „Office for Strategic Services". Tada jis ir jo žmonės ne sykį rungėsi su Huverio žmonėmis.

Tomas uždėjo tiglį ant viryklėlės ir smaginosi toliau:

— Sėskitės, ponai! Išmintingai nujausdamas jūsų nuotaikas, aš leidau sau išrasti ir pagaminti užkandį, kuris ramina nervus, atgaivina sielą ir pakelia nuotaiką.

Tomas judino tiglį virš liepsnos. Tiglyje gulėjo veršio inkstų kubeliai, šiek tiek apkepinti.

— Tegu šis valgis padės mums siekti tikslo.

— Kokio dar tikslo? — įtariai suniurzgė Donovanas.

Šlakstydamas inkstus konjaku, Tomas lėtai atsakė:

— Padėti jūsų klientui ir Jungtinėms Valstijoms.

Lyveno „inkstai šampane" pakeri net ir „stambias žuvis"...

VERŠIO INKSTAI ŠAMPANE

2 veršio inkstai, be riebalų ir odelės, supjaustomi kubeliais, 3 min. kepami labai karštame svieste, pabarstomi pipirais ir druska. Prie stalo puodelis su inkstais statomas ant spiritinės viryklės, užpilama taurelė konjako, padegama ir užgesinama šampanu. Įdedama 100 g svieste patroškintų šampinjonų ir 1 šaukštas kapotų petražolių, viskas pakaitinama, bet neužverdama. Inkstais ir padažu apdėliojami pyragaičiai iš nesaldintos purios arba sluoksniuotos tešlos.

SMAIGSTYTAS STERKAS

Išvalyta žuvis įtrinama druska ir pipirais, apšlakstoma citrinos sultimis ir valandą palaikoma. Tada gerai nusausinama iš abiejų pusių, prismaigstoma riebių lašinių juostelių. Nugara į viršų dedama į ugniai atsparią formą, apipilama rudu sviestu ir statoma į iš anksto pašildytą orkaitę. Nevartant ir dažnai laistant sterkas kepamas apie pusę valandos, pamažu supilant su puse šaukštelio krakmolo sumaišytą rūgščią grietinę. Žuvis tiekiama kepimo formoje.

ANANASŲ VALGIS

Didelis plokščias stiklinis dubuo iškloja mas biskvitais, jie sulaistomi ananasų sultimis ir apdėliojami pasaldinta plakta grietinėle. Ant viršaus tankiu ornamentu sudedami ananasų gabalėliai, konservuotos vyšnios ir tiekiama į stalą atšaldžius.

Huveris pažvelgė į Donovaną:

— Abelio laukia elektros kėdė — tai aišku kaip dieną. Įrodymų prieš jį mes turim daugiau nei užtektinai.

Donovanas gūžtelėjo pečiais:

— Man be galo įdomu, kaip jūs ketinat įrodyti, kad mano klientas šnipinėjo sovietams?

Tomas papurtė galvą.

— Siaubas. Kaip galima švaistytis tokiu unikaliu talentu! Vargas. Tikras vargas!

— Kas?

— Galvoti, kad toks žmogus kaip Abelis iškeps elektros kėdėje.

— Galbūt prieš pietus galėtumėt elgtis kiek taktiškiau, misteri Šoineri.

— O pardon! Bet man iš tiesų širdis krauju apsipila. Abelis ne tik talentingas, jis — genijus!

— Na na...

— Ką reiškia „na na?“ Prisiminkit, misteri Donovanai, kaip karo metais, būdamas OSS agentu, jūs pamėginot dirbti Šveicarijoj. Jau po šešių mėnesių šveicarai jus sučiupo ir ištrėmė iš šalies. O Abelis? Dešimt metų jis netrukdomas dirbo Valstijose!

— Palaukit truputį. — Donovanas žvilgčiojo čia į Tomą, čia į Huverį. — Juk jūs kažko norite. Oficialiai, matyt, negalite man šito pasiūlyti. Taigi einate aplinkiniu keliu. Na, pirmyn, klokit viską iš eilės.

— O dabar šampanas, — tarė Tomas Lyvenas ir supylė šampaną į įkaitusį tiglį. Iškart nosį pakuteno be galo keliąs apetitą aromatas.

— Aaaaa, - nutęsė Huveris ir atsilošė. Net ir nervingas Donovano veidas atsileido, jis šyptelėjo.

— Matot, — pasakė Tomas, — jau veikia. — Jis dirbo toliau ir lyg tarp kita ko kalbėjo:

— FTB pasilaikys sunkiausius įkalčius prieš Abelį. Abelio nenuteis mirti.

— Tačiau?

— Prašau? — Tomas priekaištingai kilstelėjo antakius. — Misteri Donovanai, aš stebiuosi jumis! Ką reiškia: tačiau? Leiskit savo klientui dar šiek tiek ilgiau pagyventi.

— Nereikia iškreipti mano žodžių! Tai misteris Huveris pasakė, kad Abelio laukia elektros kėdė!

— Žiūrint iš teisinės pusės — taip, — dėstė Tomas, dalindamas subtilią užkandą. — Tačiau, jei FTB turėtų savų planų, susijusių su jūsų klientu...

— Kas tuomet?

— Tuomet, aišku, atsirastų kitų nuosprendžio galimybių. Iki gyvos galvos, pavyzdžiui. Trisdešimt metų kalėjimo. Dvidešimt. Dešimt...

— O kaip įkalčiai, kuriuos minėjo misteris Huveris?

— Kaltinamąją medžiagą galima pasilaikyti. Bent jau dalį jos. Blogiausią dalį. Valgykit, misteri Donovanai, valgykit, dėl Dievo meilės, jūsų inkstai šąla.

Žilaplaukis gynėjas ėmė mechaniškai valgyti. Jis pažvelgė į Tomą primerkęs akis. Kramtydamas Donovanas paklausė:

— O kokia jums nauda iš to, jei jūs...

Jis paspringo ir užsikosėjo. Tomas paslaugiai stuktelėjo jam į nugarą.

— Matot, matot, aš norėjau jums iš karto pasakyti, bet man neužteko drąsos. Pamaniau, kad tokiam dideliam žmogui būtų nekuklu priminti tokį dalyką.

— Ko-kokį? — dusdamas ištarė Donovanas ir giliai įkvėpė.

— Kad nedera šnekėti pilna burna, — kukliai atsakė mūsų bičiulis. — Manau, dabar vėl viskas gerai.

Džeimsas B. Donovanas padėjo į šalį savo įrankius. Jo balsas skambėjo taip, kaip skambėtų ledo varveklio balsas, jei šis mokėtų kalbėti.

— Baikim šį kačių ir pelių žaidimą. Aš klausiu: ką FTB pelnys, pasilaikęs sunkiausius įkalčius ir išgelbėjęs Abeliui gyvybę!

Tomas pažiūrėjo į Huverį.

— Gal jūs atsakytumėt į šį klausimą, sere?

Huveris sumurmėjo kažką nesuprantama ir palinko prie savo lėkštės.

— Labai puiku, — tarė Tomas, — atsakyti į sunkiausius klausimus visuomet patikima man, mėgstu tai. Na, gerai, misteri Donovanai. FTB tikriausiai gautų šansą anksčiau ar vėliau išgelbėti amerikiečių agento gyvybę.

— Amerikiečių agento?

— Misteri Donovanai, man tikrai labai nemalonu kapstytis po amerikiečių slaptosios tarnybos reikalus, bet juk jūs anksčiau irgi priklausėt šiai organizacijai! O anuomet, prieš pat karo pabaigą, jūs dalyvavot kuriant antisovietinę kontržvalgybą. O gal aš klystu?

Džeimsas B. Donovanas tylėjo.

— Tai joks priekaištas, — mirktelėjęs kalbėjo toliau Tomas. — Galų gale tai buvo jūsų užduotis. Na taip... Niekam nepasirodytų paradoksalu tai, kad būtent jūs šiandien ginate sovietų šnipą.

— Aš atlieku pareigą. Teismas norėjo tuo parodyti objektyvumą.

— Ką jūs, aš tikrai neketinau prikaišioti! — tarė Tomas atlaidžiai.

— Aš manau, kiekviena šalis turi savo žvalgybą, — pasakė Donovanas šiek tiek įsižeidęs.

— Tik negalima leistis sučiumpamam, — suniurzgė Huveris, palinkęs prie savo lėkštės.

— Taigi, — pritarė Tomas. — Kad ir kaip ten būtų, aš užsimerkiu ir matau — čia tiktai tikimybė — tą dieną, kai sovietai sučiumpa amerikiečių agentą. Juk gali taip atsitikti, ar ne? Įsidėkit dar truputį inkstų, ponai. — Jis elegantiškai aptarnavo ponus. — Pavyzdžiui, esu girdėjęs, kad slaptoji tarnyba jau keleri metai siunčia specialius lėktuvus, kurie virš svetimos šalies teritorijos fotografuoja ne tik debesis.

— Tai, žinoma, niekuo nepagrįstas gandas, — tarė Edgaras Huveris nepakeldamas galvos.

— Žinoma, žinoma, — švelniai tarė Tomas. Staiga Donovanas sukluso. — Be abejo, nepagrįsti ir sovietų protestai apie jų oro erdvės pažeidinėjimus.

Huveris kilstelėjo galvą ir mirktelėjo akimi:

— Tai buvo viso labo meteorologų lėktuvai, nukrypę nuo kurso.

— Savaime suprantama. Bet kas atsitiktų, jei vienas iš tų — hm! — meteorologų atsitiktinai būtų numuštas? — pasidomėjo Tomas.

Donovanas lėtai ištarė:

— Aš pažįstu tuos meteorologų lėktuvus. Priešlėktuvinė gynyba jų nenumuš — jie skrenda per aukštai.

— Jei negali dabar — tai ar negalės ir ateity? Be to, girdėjau, kad dabar esama labai taiklių raketų. Jei kartais tokia raketa numuštų sovietų danguje tokį amerikiečių meteorologą ir jis liktų gyvas, ir stotų prieš teismą, ir čia kalbama apie meteorologą, kurį misteris Huveris norėtų matyti gyvą... ar tuomet nebūtų gaila, kad misteris Abelis jau paliko šią ašarų pakalnę? Turint lavoną, negalima pradėti derybų, ponai!

— Iš tikrųjų, misteri Šoineri, — dusliu balsu tarė Edgaras Huveris, — jūs pernelyg ciniškas.

— Pardon, ponai. Aš kalbėjau tik apie galimybę. Grynа hipotezė...

Advokatas be galo lėtai ištarė:

— O jei nebus numušta nė vieno mūsų meteorologo?

— Matot, — draugiškai tarė Tomas, — pagaliau mes supratom viens kitą, misteri Donovanai. Aš įsivaizduoju, kad tuomet misteris Abelis vien iš dėkingumo sutiks pakeisti frontą ir dirbti amerikiečių slaptajai tarnybai.

Džeimsas B. Donovanas užspeitė Edgarą Huverį į kampą:

— Čia ir jūsų požiūris?

— Jūs girdėjot, ką sakė misteris Šoineris. Aš neturiu ko pridurti.

Advokato veidas nuraudo it vyšnia.

— Kuo jūs mane laikote, misteri Šoineri? Kuo jūs laikot mano klientą? Čia užuomina su vėzdu rankoje?

— Tai, — kukliai atsakė Tomas, — yra tik mano vaizduotės žaismas, misteri Donovanai, ir daugiau nieko.

— Su tuo mano klientas *niekuomet* nesutiks! — užriko Džeimsas B. Donovanas.

12

1957–ųjų rugpjūčio 24–ąją pas Niujorko tardymo kalėjimo direktorių užėjo kažkoks Peteris Šoineris. Jis turėjo itin aukštų instancijų suteiktą leidimą akis į akį pasikalbėti su Rudolfu Ivanovičium Abeliu. Direktorius asmeniškai palydėjo šį „Very Important Person"* begaliniais koridoriais į pasimatymų kambarį. Pakeliui jis papasakojo, kad sovietų šnipas tapo viso kalėjimo numylėtiniu.

— Su raudonaisiais jų kalėjimo draugai dažniausiai elgiasi itin blogai. Bet tik ne su šituo Abeliu! — Direktorius pavartė akis. — Aš pasakysiu jums: dėl jo visi tiesiog iš proto kraustosi! Jis grojo kaliniams, vaidino jiems kabaretą, jis sugalvojo naują komunikacijos sistemą.

— Ką jis padarė?

Direktorius sumišęs nusijuokė:

— Na, jūs juk žinot, kaip bendrauja kaliniai, sėdintys savo kamerose?

— Sena gera beldimų sistema, — tarė Tomas, pasinerdamas į sentimentalius prisiminimus apie kalėjime praleistas dieneles.

— Abelis išaiškino mūsų kaliniams naują, geresnę sistemą, veikiančią šimtąsyk greičiau!

— O kaip?

— Nenorėčiau šito išduoti. Pasakysiu vieną dalyką: per elektros tinklus!

— Velniai rautų! — Tomas pakėlė antakius ir pagalvojo: „Geriausius partnerius gyvenime sutinki tik tuomet, kai negali turėti su jais jokių reikalų".

---

* Labai svarbus asmuo (*angl.*).

Jie atėjo į pasikalbėjimų kambarį. Tomas žengė vidun. Anapus smulkaus vielos tinklo stovėjo Rudolfas Ivanovičius Abelis, vilkįs elegantišku civilio kostiumu. Jis rimtai žvelgė į lankytojus. Direktorius mostelėjo kambaryje stovėjusiems tarnautojams. Šie kartu su juo išėjo. Sunkios plieninės durys užsivėrė.

Vienas priešais kitą, atskirti vielinės sienos, stovėjo Tomas Lyvenas ir sovietų šnipas Abelis. Ilgai jie be žodžių žvelgė viens į kitą. Kambaryje tvyrojo kapų tyla. Paskui Tomas prašneko...

Mes nežinome, ką jie kalbėjo. Mes nežinom, ką atsakė Abelis. Abelis niekuomet apie tai nepasakojo. Ir Tomas niekuomet apie tai nepasakojo. Jų pokalbis truko 49 min.

1957–ųjų rugpjūčio 26–ąją prasidėjo Rudolfo Ivanovičiaus Abelio teismas. Jam pirmininkavo jo prakilnybė teisėjas Mortimeras Bajersas. Procesas daugiausia vyko atvirai.

Subtiliu triuku Abelis gavo vieno geriausių Amerikos advokatų paramą. Pasiūlius pasirinkti gynėją, jis tarė:

— Aš neturiu pinigų. Tie 3545 doleriai, rasti pas mane, man nepriklauso. Aš taip pat negaliu tikėtis, kad mane gins už dyką. Todėl prašau teismo paskirti man gynėją.

Tokioj teisinėj valstybėj kaip Amerika tai reiškia, kad teismas privalo išrinkti advokatą, neįtariamą simpatijomis komunistams ir puikų baužiamosios teisės specialistą — būtent tokį žmogų kaip Džeimsas B. Donovanas.

Procesas virto unikaliu. Kaltinamajam buvo leista laisvai judėti teismo rūmuose, pietauti valgykloje kartu su prisiekusiais, kalbėtis su reporteriais. Antra vertus, teisėjas Bajersas nurodė:

— Nei vienas iš 38 liudininkų neturi įžengti į teismo salę, kol nebus iškviestas duoti parodymų, kad negalėtų sekti bylos nagrinėjimo eigos.

Daugumai iš 38 liudininkų šito ir nereikėjo, nes nuo pat pirmosios teismo dienos popietės kiekviena jo minutė būdavo aprašoma laikraščiuose...

Saugumo sumetimais buvo nurodyta, kad FTB agentai ir kiti įslaptinti asmenys privalo duoti parodymus tik

užsidengę veidus. Jie mūvėjo gobtuvus su mažomis skylutėmis burnai ir akims kuklukslaniečius.

Tomas Lyvenas irgi mūvėjo štai tokį galvos apdangalą. Ant krūtinės jam, kaip ir kitiems užsimaskavusiems asmenims, kabojo lentelė su numeriu.

Štai kaip atrodo ištraukos iš jo apklausos protokolo:

BAJERSAS: — Numeri 17, jūs dalyvavot suimant misterį Abelį. Nupasakokit jo elgesį

NUMERIS 17: — Misteris Abelis buvo atsipalaidavęs. Tik darant kratą jis tapo isterišku.

BAJERSAS: — Kodėl?

NUMERIS 17: — Mat gretimame bute sugriaudėjo radijas. Dainavo Elvis Preslis. Misteris Abelis užsidengė kumščiais ausis. Štai ką jis suriko: „Tai gryniausi nuodai nervams! Šis vaikinas — pagrindinė priežastis, kodėl aš noriu grįžti į Rusiją!"

Juokas.

BAJERSAS: — Prašau visiškos ramybės! Numeri 17, jūs kalbėjotės su gyventojais. Kokia jų nuomonė apie misterį Abelį?

NUMERIS 17: — Pati geriausia. Visi jį laikė širdingiausiu žmogum. Jis nupiešė daugelio iš jų portretus — taip pat ir darbuotojų iš FTB biuro, įsikūrusio tam name.

Šurmulys.

BAJERSAS: — Jis piešė *FTB darbuotojus?*

NUMERIS 17: — Pusę tuzino. Ir labai talentingai, jūsų prakilnybe.

BAJERSAS: — Byloje nurodyta, kad Abelis turėjo trumpabangį siųstuvą, kurį visiškai atvirai laikė savo ateljė.

NUMERIS 17: — Tai tiesa, jūsų prakilnybe.

BAJERSAS: — Ar FTB agentai jo nematė?

NUMERIS 17: — Matė. Kai kurie prašė paaiškinti, kas čia per siųstuvas. Jie laikė Abelį radistu mėgėju. Sykį aparatas pradėjo dirbti Abeliui bepiešiant vieną iš FTB darbuotojų. Abelis greit pasiuntė atsakymą. Aparatas išsijungė. FTB agentas paklausė: „Kas ten buvo?" — Abelis atsakė: „Kaip tai kas? Maskva, aišku!"

Garsus juokas.

BAJERSAS: — Jei dar pasikartos tokia scena, liepsiu palikti salę! Numeri 17, tai jūs nustatėt, kad Abelis paslėpė popierinėse servetėlėse mažyčius mikrofilmus. Viename šių mikrofilmų yra šifravimo raktas itin sudėtingam kodui. Ar jums pavyko iššifruoti žinią, kurią kaltinamasis užrašė prieš pat suėmimą?

NUMERIS 17: — Pavyko, jūsų prakilnybe.

BAJERSAS: — Kas tai per žinia?

NUMERIS 17 (skaito iš lapelio):

— Mes sveikinam jus su nuostabiu triušiu. Neužmirškit parepetuoti Bethoveno partitūrą. Rūkykit savo pypkę, bet raudoną knygą laikykit dešinėj rankoj.

BAJERSAS: — Bet čia juk ne atviras tekstas!

NUMERIS 17: — Žinoma, ne, jūsų prakilnybe. Tai iššifruotas skaitmeninis kodas. Matyt, Abelis visus savo pranešimus užšifruodavo dusyk.

BAJERSAS: — O raktas antrajam kodui?

NUMERIS 17: — Deja, taip ir nesurastas, jūsų prakilnybe.

Audringas juokas. Šurmulys. Teisėjas Bajersas liepė ištuštinti salę. Apklausa buvo nutraukta 12.34 val...

Teismas truko beveik mėnesį. Paskui atėjo eilė prisiekusiems tarti savo nuosprendį. Jie tarėsi ištisas valandas. Žiūrovai ir reporteriai nerimavo vis labiau. Apie ką ten buvo galima tartis taip ilgai?

Ir tik spalio 23-iąją,19.45 val., prisiekusieji grįžo į salę. Tvyrojo kapų tyla. Visi dalyvaujantys atsistojo, kai teisėjas Bajersas paklausė:

— Na, ponas seniūne, ar paskelbėt savo nuosprendį?

— Taip, jūsų prakilnybe.

— Ir kaip jis skamba?

— Mes vienbalsiai nutarėm: kaltinamasis padarė jam inkriminuojamus nusikaltimus.

Nė raumenėlis nevirptelėjo Rudolfo Ivanovičiaus Abelio veide.

Lapkričio 15-ąją buvo paskelbtas nuosprendis: 30 metų kalėjimo ir 2000 dolerių bauda.

30 metų ir 2000 dolerių bauda didžiausiam visų laikų rusų šnipui! Kaip tai įmanoma? Visa šalis negalėjo susigaudyti — bet tik porą dienų. Paskui Abelio afera, kaip ir viskas šiam pasauly, nugrimzdo užmarštie jūron...

Keistas likimo pokštas!

Dabar, kai šios eilutės jau paruoštos spausdinti — 1960-ųjų vasarą, pasaulio istorija mus, kaip sakoma, pavijo ir mūsų bičiulio Tomo Lyveno prognozes pavertė tikrove. Mes tikimės, kad atidus skaitytojas atleis mums šį nedidelį šuoliuką į dabartį. Mes turim taip padaryti, antraip Abelio istorija liks nebaigta.

1960-ųjų gegužės 1-ąją netoli Sverdlovsko miesto į sovietų rankas pateko amerikietiškas „U-2" tipo žvalgybinis lėktuvas. „Amerikiečių lėktuvą numušė rusų raketa..." — rašė visi laikraščiai. Lėktuvo pilotas Frensis G. Pauersas buvo 30-ties metų amžiaus, vedęs, Virdžinijos valstijos gyventojas. Šis incidentas įvyko didžiausios politinės įtampos metu, prieš pat vadinamąją „Paryžiaus viršūnių konferenciją", kurioje Eizenhaueris, Chruščiovas, Makmilanas ir de Golis ketino tartis dėl taikos pasaulyje. Jis tapo pretekstu sovietams sužlugdyti konferenciją dar prieš jai prasidedant.

Pilotas stojo prieš karo teismą Maskvoje. Sovietai suruošė didžiulį propagandinį spektaklį. Generalinis prokuroras Rudenka — Niurnbergo procese buvęs sovietų kaltintoju — savo kalboje teigė:

— Čia teisiamas ne tik lakūnas Pauersas, bet ir amerikiečių vyriausybė, tikrasis šio baisaus nusikaltimo įkvėpėjas ir organizatorius.

Nors ir pavadinęs nusikaltimą baisiu, baigdamas kalbą prokuroras sušvelnėjo:

— Atsižvelgdamas į kaltinamojo atgailą, aš nereikalauju mirties nuosprendžio. — Rudenka pareikalavo penkiolikos metų laisvės atėmimo. Teismas dar labiau sumažino bausmę: pilotas gavo dešimtį metų kalėjimo.

Trisdešimčiai metų nuteistas sovietų šnipas Abelis tėvynėje paliko žmoną, ištekėjusią dukrą ir mažametį sūnų. Jie negalėjo dalyvauti jo teisme. Piloto Pauerso žmona, be to, jo tėvai ir uošvė, priešingai, gavo sovietinę įvažiavimo vizą ir stebėjo amerikiečių lakūno teismą sėdėdami Maskvos teismo rūmų ložėje.

Kaltinamojo tėvas Oliveris Pauersas, kuklus batsiuvys, paaiškino žurnalistams:

— Aš tikiuosi, kad Chruščiovas suteiks malonę mano vargšui berniukui. Juk pagaliau ir jis pats prarado sūnų kare, kuriame mūsų vaikinai kovojo petys į petį su rusais. O jei jau neišeis suteikti malonės, galbūt pavyktų iškeisti jį į sovietų šnipą, pagautą Amerikoje. Aš turiu omeny agentą Abelį...

Ir kas gi dabar bus?

— M... taip, kas gi?

13

Kaip jau sakyta, mes tikimės, kad atidus skaitytojas atleis mums šį trumpą šuoliuką į dabartį. Bet dabar kuo skubiausiai grįžkim į 1957–ųjų rudenį. Ir čia turėsim vėl atsiprašyti. Mes tikimės, kad mums atleis ir „Federalinis Tyrimų Biuras", jei mes dabar papasakosim apie „Harperio kliniką", kuri — čia mes atsižvelgsim į FTB interesus — iš tiesų vadinasi visai kitaip. Mes taip pat neišduosim ir kur ji yra. Tačiau klinika egzistuoja, mes žinom kur, ir taip pat žinom, kaip ji vadinasi iš tiesų.

1957–ųjų spalio 23–iąją sovietų šnipas Abelis buvo pripažintas kaltu. Spalio 2–ąją du lankytojai peržengė Edgaro Huverio kabineto slenkstį jo rezidencijoj Vašingtone. Tai buvo Tomas Lyvenas ir Pamela Faber.

Graži jauna moteris melsvai juodais plaukais ir didele skaisčiai raudona burna iš šono vis žvilgčiojo į Tomą meilės kupinomis akimis.

Huveris buvo geros nuotaikos. Jis širdingai pasveikino porelę.

— Kuo galiu jums padėti? — paklausė jis.

— Galit tesėti savo pažadą, — maloniai tarė Tomas. — Jūs prisimenat, kad aš kadaise prašiau leidimo numirti, pasibaigus mano misijai.

— Pamenu, — lėtai ištarė Huveris.

— Na taigi, — džiaugsmingai šūktelėjo Pamela, — dabar pats laikas! Paskui mes ketinam kuo skubiausiai susituokti.

Huveris prikando lūpą.

— Aš laikausi savo žodžio, — tarė jis. — Bet nemanykit, kad tai labai paprasta, ponas Lyvenai. Tai skausminga procedūra, velnioniškai skausminga.

— Ko tik nepadarysi, kad mirtum, — tarė Tomas. — Be to, aš girdėjau, kad Harperio klinikoj jūs turit puikių specialistų. (Jis pasakė kitą pavadinimą.)

— Na, gerai. Aš suruošiu viską klinikoj. Mirkit sau sveikas ir būkit laimingas, labai laimingas su Pamela. Mirties turėsit palaukti ištisas savaites! Mes turim gauti lavoną! Lavonų, panašių į jus, pasitaiko ne kiekvieną dieną.

— Misteri Huveri, na jau, tokioj didelėj šaly kaip Amerika tikrai atsiras kas nors tinkamo, — tarė Tomas.

Žavioji skaitytoja, išmintingasis skaitytojau!

Mes priėjom šią vietą, ir čia jau nieko nepakeisi. Mes negalim kalbėti apie tai užuolankom. Tai kalbėsim atvirai. Tai, ką mes privalom pasakyti, nėra nei gražu, nei žavinga.

Atsižvelgdami į mūsų reputaciją, į mūsų jautriuosius draugus ir gerą skonį, mes bent jau iš pradžių absoliučiai rimtai sakome: iš ko jau iš ko, bet iš baisenybių mes tikrai neketiname juoktis. Mes *mielai* nutylėtume tai, kas įvyko — bet tai įvyko! Tai įvyko iš tikrųjų, ir čia jau nieko nebepakeisi.

Spalio 27-ąją Tomas Lyvenas, lydimas Pamelos Faber, atvyko į Harperio kliniką, kuri, dieną naktį saugoma FTB agentų, apjuosta aukšta mūro siena, buvo įsikūrus atokioj vietoj, kažkur Jungtinėse Valstijose.

Tomas gavo puikų kambarį su langais į didžiulį parką. Pamela įsikūrė gretimame kambaryje. Mergina iškart nuėjo pas Tomą. Abudu ištisas dvi valandas linkėjo vienas kitam labos dienos...

Galiausiai Pamela atsiduso, išvargusi ir laiminga:

— Ak, taip puiku, kad mes pagaliau likom dviese!

— Jei tik mums leis pasilikti, — pridūrė jis ir švelniai paglostė merginą. — Tai keista būklė, ne, tikrai! Kai pagalvoju: aš gausiu naują veidą, naujus dokumentus, naują vardą ir naują tautybę — viską naują. Kas gi dar, sulaukęs 48-erių, patiria tokią laimę? — Tomas pabučiavo ją. — Kokį tu nori mane matyti, brangute?

— Ką tu turi omeny?

— Na, štai žiūrėk. Jei jie dabar imsis knebinėti mano veidą, tai juk, be jokių abejonių, aš pirma galėsiu išsakyti šiokius tokius pageidavimus. Dėl ausų. Ar dėl nosies.

Pamela nusijuokė.

— Žinai, būdama vaikas, aš taip žavėjausi graikais. Aš maniau: vyriškis, už kurio ištekėsiu, *privalės* turėti graikišką profilį! Ar tu manai, ar tu manai... — Pamela nuraudo. — Tai per daug kvaila, — tarė ji.

— Tu pageidauji graikiškos nosies? — maloniai patikslino Tomas. — Na, jei tik tiek! O kaip mano ausys?

— Geros, mielasis. Visa kita — tikrai gerai.

— Tu įsitikinus? Dar yra laiko. Operacija išspręs visas problemas. Ponai daktarai, be jokių abejonių, viską gali man pagražinti — padidinti — sumažinti — kaip tik tu nori...

— Ne, — greit sušuko ji, — ne, viskas turi likti taip, kaip yra dabar!

14

Kitomis dienomis trys gydytojai ėmė suktis apie Tomą. Jie fotografavo jį, didžiuliais skriestuvais matavo jo kiaušą ir ištyrė tiesiog kiekvieną kūno lopinėlį. Paskui jam

uždraudė rūkyti. Uždraudė gerti. Uždraudė Pamelą — ir apskritai viską.

Lapkričio 7–ąją Tomą operavo. Atsibudęs po narkozės, jis pasijuto gulįs savo kambaryje. Galva buvo aprišta ir skaudėjo.

Ketvirtą dieną po operacijos Tomas pamažu ėmė jaustis geriau. Gydytojai pakeitė tvarsčius. Pamela visą dieną sėdėjo prie jo lovos ir pasakojo įvairiausias istorijas — labai rimtas, nes kai Tomas mėgindavo nusijuokti, jam dar vis skaudėjo.

Vieną dieną misteris Grėjus — taip čia vadinosi Tomas — gavo nekantriai laukiamą telegramą. Tekstas buvo štai toks:

teta vera nusileido laimingai stop viso gero edgaras.

Pamela ir Tomas perskaitė telegramą. Pamela šūktelėjo iš džiaugsmo ir suspaudė jo ranką:

— Jie surado lavoną, mielasis, jie surado tinkamą lavoną!

— Dabar jau nebus jokių nesklandumų, - tarė patenkintas Tomas. Bet jis suklydo! Nesklandumų buvo, deja, deja. Lapkričio 13–ąją į kliniką atvyko susirūpinęs vyriškis, pavargusiu žvilgsniu ir baisiausiai sloguojantis. Jis pasiūlė misteriui Grėjui pasikalbėti akis į akį. Likęs su mūsų bičiuliu, vyriškis prisistatė esąs FTB agentas Džonas Mizaras. Slogos kamuojamas Mizaras turėjo blogų naujienų:

— Su tuo lavonu atsitiko baisiai nemalonus dalykas. Mes labai jaudinamės, misteri Grėjau, patikėkit manim! — Jis griausmingai nusičiaudėjo.

— Kas ten nutiko tam lavonui? — sunerimo Tomas.

— Jo nebėra.

— O kurgi jis?

— Ankaroj.

— Aha, — suglumęs ištarė Tomas.

— Jį palaidojo.

— Aha, — pakartojo Tomas darsyk.

— Jūs turit žinoti, tą dieną mes turėjom penkis lavonus. Du iš jų buvo supainioti. Mūsiškis ir kitas. Tą kitą mes tebeturim. Turkų diplomatą. Bet, deja, nepanašus į jus. Tikras vargas.

— Aha, — trečią kartą ištarė Tomas.

— Jūs nesupratot?

— Dėl Dievo meilės! Nė žodžio!

— Mes suradom Detroite negyvėlį be giminaičių. Vyrukas būtų galėjęs būti jūsų dvyniu! Širdies smūgis. Mes jį atitinkamai preparavom.

— Jūs preparavot jį?

— Taip. O paskui, įdėję į specialų karstą, išskraidinom Europon. Mano šefas nenorėjo rizikuoti. Kad neatkreiptų kitų agentų dėmesio, jis pasiuntė mūsiškį lavoną Europon lėktuvu, gabenusiu dar keturis karstus. Čarteriniu reisu. Lėktuvą išsinuomojo Turkijos pasiuntinybė. Matot, tas turkų diplomatas kartu su visa šeima žuvo autokatastrofoj. Kartu su žmona ir dviem dideliais vaikais. Visi laikraščiai rašė apie tai. Taip pat ir apie išnuomotą lėktuvą, kuris turėjo gabenti karstus. Taigi niekas ir nepastebėjo, kad mes pastatėm tenai dar vieną karstą. Nė vienas juo nesusidomėjo.

— Suprantu.

— Deja, paskui Paryžiuj įvyko avarija. Tenai turėjo būti iškrautas mūsiškis karstas. Likę keturi karstai turėjo skristi į Ankarą. Mes, aišku, pažymėjom karstą su mūsų lavonu. Tačiau perduodant šifruotą telegramą įsibrovė klaida, ir mūsų žmonės Paryžiuje paėmė *ne tą* karstą.

— O Dieve!

— Taip, labai nemalonu. Jame gulėjo turkų diplomatas, kaip mes vėliau nustatėm.

— O... o... o lavonas, kuris buvo panašus į mane?

— Vakar buvo palaidotas Ankaroje. Šeimos kape. Man išties labai gaila, misteri Grėjau, bet čia jau nieko nepadarysi. Turėsit laukti, kol vėl rasiu ką nors tinkamą jums...

Taigi Tomas ir Pamela laukė. Lapkričio 19–ąją misteris Grėjus gavo dar vieną telegramą:

dėdė fredas saugus stop viso gero edgaras.

— Jie vėl gavo tinkamą lavoną, — sušnabždėjo Pamela.

— Laikykim špygas, kad tik vėl ko nors neatsitiktų, — tarė Tomas. Šįsyk viskas vyko sklandžiai. Tuo metu, kai Tomas su Pamela laikė sugniaužę špygas, lavonas jau gu-

lėjo Čikagoje ant vieno su FTB bendradarbiaujančio gydytojo operacinio stalo. Negyvėlis buvo labai panašus į Tomą Lyveną. Žvelgdamas į Tomo nuotrauką, daktaras su vandenilio peroksidu ir parafinu bei kitais gerais dalykėliais dar labiau padidino šį panašumą: FTB darbuotojai laikė paruošę drabužius ir įvairius reikmenis, priklausančius Tomui, taip pat auksinį chronometrą ir keturis pasus su keturiom skirtingom pavardėm.

Vienas FTB agentas atidžiai stebėjo chirurgo–kosmetologo darbą ir šis, suleidęs lavonui į nosį truputį parafino, paklausė:

— Kas jis toks?

— Lakis Kampanela, — atsakė agentas, — narkotikai, šantažas ir prekyba merginomis. Pora mano kolegų prieš dvi valandas susišaudė su juo. Jam nepasisekė.

— Taip, aš pastebėjau, — atsakė gydytojas ir pažvelgė į tą vietą, kur Lakio Kampanelos krūtinę buvo kliudžiusi pistoleto kulka.

Šitas Kampanela visus savo 47–erius gyvenimo metus darė vien blogus darbus ir gyveno iš blogio. Niekam jis neteikė džiaugsmo, nieks jo nemylėjo, daugelis jo nekentė. Jis neturėjo giminių. Ir visa tai leido po mirties jam vis dėlto suvaidinti ir didelį *teigiamą* vaidmenį — pirmą ir paskutinį.

Kai daktaras Čikagoje jį sutvarkė, Lakis specialiam konteineryje išskrido į Maltą. Čia stovėjo nuleidęs inkarą vienas amerikiečių laivas, specialus konteineris buvo kuo skubiausiai nugabentas iš lėktuvo į laivą. Netrukus laivas išplaukė.

Lapkričio 20–ąją, apie vidurnaktį, laivas jau suposi netoli Lisabonos, šalia Portugalijos teritorinių vandenų ribos. Į vandenį buvo nuleistas botas. Trys gyvi ponai ir vienas negyvas susėdo į jį. Botas pasuko kranto link.

O ankstų 1957–ųjų lapkričio 21–osios rytą netoli Lisabonos esančiam žvejų kaimelyje smėlio paplūdimyje žaidžiantys vaikai surado spalvotų moliuskų, jūros žvaigždžių, leisgyvių žuvų ir negyvą poną...

EPILOGAS

1

Taip, na, o kaip toliau klostėsi ši istorija? Kuo ji baigiasi? Kaip sekasi Tomui Lyvenui ir jo Pamelai? Ir išvis, kas papasakojo mums visiems šiuos neįtikėtinus nuotykius. Kaip čia išėjo, kad mums pavyko papasakoti apie slaptus ir slapčiausius mūsų laikų įvykius?

Daug klausimų. Mes galim į visus juos atsakyti. Net jei ir prireiktų iš šešėlio ištraukti žmogų, kurį jo profesija verčia likti šešėlyje.

Tas žmogus esu *aš*. Aš, knygos autorius, užrašęs jums slaptojo agento Tomo Lyveno nuotykius ir kulinarinius receptus.

Savo leidyklos pavestas 1958–ųjų rugpjūtį aš atskridau į JAV. Čia turėjau pabūti tris mėnesius. Aš likau keturis. Ketinau rinkti medžiagą romanui. Romanas taip ir nebuvo parašytas.

Tačiau buvo parašyta štai ši istorija, kurią jūs dabar ir skaitote! Jos pėdsakus aš aptikau Amerikoje. Pėdsakai prasidėjo — ar gali būt kitaip — nuo nuostabios žavios moters.

Geri sumetimai neleidžia man paminėti miesto, kuriame aš pirmąsyk išvydau tą moterį. Buvo giedra rugsėjo diena. Aš buvau alkanas. Pažįstamas reporteris patarė man užsukti į vieną gurmanų restoraną. Tenai aš ir patraukiau. Paskui išvydau ją...

Ji ėjo priešais. Avėjo aukštakulnius batelius. Ankštas, suderintų spalvų kostiumėlis. Jos plaukai buvo iki mėlynumo juodi. Tobula figūra. Vidutinio ūgio. Lenktynių jachtos formos.

Aš paspartinau žingsnį. Aplenkiau damą. Burna jos buvo didelė, lūpos raudonos, putnios, juodos akys, graži kakta.

Staiga aš pamiršau alkį. Teatleidžia mano brangioji Lulu: ji pažįsta vyrus ir žino, kad jie visi vienodi ir niekam tikę, jei išleidi juos vienus į kelionę.

Mano įžūlus žaidimas truko ištisą bulvaro kilometrą. Aš čia užbėgdavau į priekį, čia vėl praleisdavau ją. Nepažįstamoji patiko man vis labiau ir labiau. Atleisk, mažoji Lulu, atleisk man, juk žinai, kad aš myliu tik tave!

Dama, aišku, pastebėjo, kas su manim darosi. Vieną kartą ji vos šyptelėjo. Ji nesupyko. Puikios moterys niekuomet nesupyksta. Ji tik paspartino žingsnį. Aš irgi.

Staiga mes atsidūrėm prie restorano, kurį man buvo rekomendavęs draugas. Ir čia netikėtumas! Žavingoji dama nepraėjo pro restoraną. Priešingai — ji žengė į vidų.

Na, tuomet paskui ją, pamaniau aš ir nusekiau damą. Ir net nenujaučiau, kas laukia manęs anapus restorano durų!

Mažoj drabužinėj pavijau žaviąją damą. Ji stovėjo priešais veidrodį ir tvarkėsi plaukus.

— Laba diena, — pasisveikinau angliškai.

Ji šyptelėjo veidrodžiui ir taip pat angliškai atsakė man:

— Laba diena!

Aš nusilenkiau ir prisistačiau. Paskui ištariau šiuos žodžius:

— Ponia, žinokit, kad nuo pat gimimo mane kamuoja liguistas drovumas. Niekuomet anksčiau, net ir sapne, nebuvau užkalbinęs nepažįstamo žmogaus.

— Tikrai? — paklausė ji ir apsisuko.

— Tikrai. Tačiau šiandien, kuomet išvydau jus, nepajėgiau susivaldyti. Jūs, ponia, padėjot man atsikratyti kompleksų! Dėkoju jums! Tai reikėtų atšvęsti. Girdėjau, čia vaišina puikia fazano krūtinėle su priedais.

Ji rimtai pažvelgė į mane.

— Taip, fazano krūtinėlė čia išties puiki.

— Na, tuomet, — ar galiu eiti pirmas? — Aš jau žengiau. Ji sekė iš paskos.

Restoranas buvo vidutinio dydžio, neįtikėtinai jaukus, apstatytas senoviniais baldais ir pilnas kaip akis. Vienintelis stalelis kampe dar buvo laisvas. Maža kortelė ant jo bylojo:

REZERVUOTA

Lekiančiam pro šalį padavėjui aš įspaudžiau rankon penkis dolerius ir pasakiau:

— Labai malonu, kad taip ilgai laikėt mums šį stalelį.

Paskui padėjau žaviajai damai atsisėsti. Ji pasakė:

— Mes pageidaujam dviejų fazanų krūtinėlių su priedais, Henri. Pirmiausia — vėžio kakliukų sriuba. O dabar atneškit po aperityvą. Ką jūs manot apie sausą martinį, misteri Simmeli?

Ačiū Dievui, turiu dosnų leidėją, pagalvojau. Vaikučiai, vaikučiai, kas bus, kai turėsiu atsiskaityti už išlaidas!

Aš pasakiau:

— Jei galima, aš pasirinkčiau mažą viskio.

— Aš taip pat. Vadinasi, du dviguba, Henri, — tarė dama.

— Gerai, šefe, — ištarė padavėjas Henris ir dingo.

— Kas čia buvo? — paklausiau aš. — Jis pasakė „šefe?"

— Jis pasakė „šefe".

— Bet kodėl?

— Todėl, kad aš čia šefė. — Ji nusijuokė. — Galėjot pasitaupyti tuos penkis dolerius!

— Ak, žinot, viską juk apmoka mano leidėjas.

— Leidėjas? Tai jūs rašytojas?

— Vieni sako, kad taip, kiti sako, kad ne, mis... ė...

— Tompson, Pamela Tompson, — tarė ji. Staiga ji pažvelgė į mane labai susidomėjusi. Kodėl?

Aš pasakiau:

— Staiga jūs pažvelgėt į mane labai susidomėjusi, mis Tompson. Kodėl?

— Todėl, kad jūs rašytojas, misteri Simmeli. Rašytojai — mano silpnybė.

— Kaip nuostabu, mis Tompson!

Pasakysim trumpai, gerbiami ponai ir ponios: vėžio kakliukų sriuba buvo puiki, fazano krūtinėlė nepakartojama. Aš kalbėjau be perstojo. Be galo sąmojingai, aišku. Begeriant moką, aš pasiekiau tikslą. Ji sutiko nueiti su manim į kiną.

— Okei, misteri Simmeli, leiskit man pasirūpinti bilietais. Aš pažįstu kino teatro savininką. Seansas prasideda pusę devynių. Jūs pas mane užsuksit?

— Su didžiausiu malonumu, mis Tompson.

— Tarkim, pusę aštuonių? Tuomet dar galėtume išgerti kokią taurelę pas mane...

— Pusę aštuonių — puiku.

Vaikučiai, vaikučiai, matyt, aš sugebu *apžavėti* moteris. Prakeikimas, man reikėjo tapti aktorium.

2

Tą popietę aš užsukau į kirpyklą. Paskui nupirkau dvi puikias orchidėjas. Ir apsivilkau gražiausiu savo kostiumu. Tamsiai mėlynu. Ir lygiai pusę aštuonių, su celofano paketu rankoje, aš jau skambinau į duris, prie kurių buvo pritvirtinta metalinė plokštelė su užrašu:

THOMPSON

Ilgai laukti neteko. Durys atsivėrė. Už jų stovėjo vyriškis. Jam galėjai duoti kokius penkiasdešimt. Lieknas, aukštas, siauro veido, protingų akių, aukšta kakta, žilstelėję smilkiniai. Kilni graikiška nosis. Maži ūseliai. Juos taip mėgsta damos...

— Misteris Simmelis, jei neklystu, — tarė vyriškis. — Užeikit. Be galo džiaugiuosi galėdamas su jumis susipažinti. Mano žmona jau pasakojo man apie jus.

— Jūsų... hm... jūsų *žmona*?

— Mano žmona, taip. Aš Tompsonas, Rodžeris Tompsonas.

Už jo nugaros kažkas judėjo. Pamela, mano meilioji Pamela įžengė į mažą prieškambarį. Ji vilkėjo itin giliai iškirpta vakarine suknele su auksinėmis arabeskomis. Pamela nusišypsojo, spindulingai ir nekaltai.

— O, štai ir jūs. Dieve, kokios puikios orchidėjos! Argi ne žavingos, Rodžeri? Beje, tikiuosi jūs neprieštarausit, kad mano vyras taip pat eis su mumis į kiną?

Saldžioji Lulu, kuri taip gerai mane pažįsta, vėliau, kai aš jai papasakojau šią istoriją, juokėsi iki ašarų ir pasakė:

— Bravo. Aš tave užjaučiu!

Tą vakarą kine aš pats buvau kupinas užuojautos sau. Mano keliai rėmėsi į ložės sieną. O sėdynė buvo nepatogi ir kieta. Ir buvo karšta. O kai išvydau, kad ponas ir ponia Tompsonai, vos tik pasibaigus savaitės apžvalgai, susikibo už rankučių, tariau pats sau: „Tipiškas sugadinto vakaro atvejis".

Bet čia aš ir vėl suklydau! Labai smarkiai!

Mat tas vakaras, pasibaigus kinui, tapo pačiu maloniausiu vakaru iš visų, praleistų Amerikoje. Mes nuėjom pavalgyti. Į Tompsonų restoraną, savaime suprantama. Ir kaip mes pavalgėm, Dieve brangus! Misteris Tompsonas pats sudarė meniu. Jis pats nuėjo į virtuvę. Mes su Pamela valandėlę likom dviese.

— Pykstat? — paklausė ji.

— Ak, ne.

— Žinot, šiandien per pietus jūs man pasirodėt toks mielas, toks simpatiškas... Viskas, ką jūs pasakojot, patiko man...

— Ką gi aš pasakojau?

— Kad mėgstat skaniai pavalgyti — kad mėgstat gražių moterų kompaniją — kad niekuomet daugiau neužsivilktumėt uniformos — kad jaučiatės kaip namuose bet kurioje pasaulio vietoj, kur turit draugų...

— Gerbiamoji ponia, aš turiu pasakyti dar vieną dalyką.

— Taip, prašau?

— Aš... aš... aš manau, kad jūsų vyras taip pat labai mielas ir simpatiškas žmogus.

Ji nušvito:

— Ar ne tiesa, juk jis toks! Ak, jūs jo nepažįstat. Ir nežinot, ką aš patyriau kartu su juo. Jūs nežinot, kaip dirba jo galva. Aš niekuomet negalėjau mylėti vyriškių, kurių kalbos ir galvosena manęs nežavėjo. Rodžeris — tai meilė iš pirmo žvilgsnio. Didžioji mano gyvenimo meilė.

— Bet... bet kodėl tuomet jūs mane pakvietėt, misis Tompson?

— Pamela.

— Kodėl jūs pakvietėt mane, Pamela?

— Mat jūs rašytojas. Jūs suprasit tai vėliau — o gal, o gal ir ne... Viskas priklauso nuo jo.

— Jūs darot viską, ką jis pasako?

— Taip... — Ji nusišypsojo man. — O jis daro, ką aš pasakau! Visuomet. Jis visuomet klausia mano patarimo. Kartais jis, aišku, truputį nuklysta į šoną, kaip ir visi vyrai. Tačiau visuomet grįžta pas mane. Aš žinau: esu vienintelė moteris, su kuria jis norėtų gyventi. Tai daro moterį labai stiprią, tiesa?

Gyvenimas — juokingas dalykas!

Tai, ką aš įsivaizdavau, neišsipildė. Aš negavau iš Pamelos to, ko norėjau. Aš gavau šį tą geresnio: jos, taip pat ir jos vyro draugystę.

Per kitas tris savaites mes beveik kas dieną susitikdavom. Mes puikiai bendravom. Rodės, mūsų nuomonės sutampa visais klausimais!

Dažnai pastebėdavau, kad Tompsonas stebi mane, paskendęs savyje ir susimąstęs. Vėliau aš nustačiau, kad jis kiek per daug mane kamantinėja. Apie mano praeitį. Pažiūras. Jis pats nieko nepasakojo apie save.

Aš vykdžiau užduotį ir rinkau medžiagą naujajam romanui. Porąsyk dėl to turėjau išvažiuoti iš miesto. Kiekvieną kartą džiaugdavausi grįžęs, nes Tompsonai atvažiuodavo manęs į stotį ar į aerouostą. Galiausiai aš nusprendžiau, kad medžiagos jau užteks. Užsisakiau vietą lėktuve, skren-

Bevalgant visa tai, gimė ši knyga

PLEKŠNĖ

Pasūdytam vandeny ant silpnos ugnies išvirta plekšnė dedama baltąja puse į viršų ant iš anksto pašildyto padėklo ir apdedama keptomis austrėmis.

KEPTOS AUSTRĖS

Austrės atidarytais kiautais prieš panaudojimą laikomos ant ledo. Paskui joms pašalinama barzda ir austrės ištraukiamos. Nusausinamos rankšluosčiu, apvoliojamos miltuose, plaktame kiaušinyje, džiūvėsėliuose, greit iškepamos rudame svieste ir iš karto tiekiamos į stalą.

OLANDIŠKAS PADAŽAS SU IKRAIS

Puode išplakami 2 tryniai su trupučiu acto ir vidutinio dydžio šaukštu karšto vandens. Puodas dedamas į vandens vonelę, statomas ant silpnos ugnies ir nuolat maišant sudedama 125 g sviesto. Plakama, kol padažas sutirštės, tačiau neužverdama, paskaninama citrina ir druska. Paskutiniu momentu prieš patiekiant įmaišoma į karštą padažą 50 g ikrų.

FILĖ SLUOKSNIUOTOJE TEŠLOJE

Vidutinis jautienos filė gabalas apkepamas ir atvėsinus dedamas ant sluoksniuotos tešlos, pirma ant jos sudėjus svieste patroškintus kapotus svogūnėlius, šampinjonus, petražoles ir peletrūnus. Viršutinė dalis apdedama maderoje patroškintomis žąsies kepenėlėmis ir triufelių griežinėliais, tešla užverčiama, kraštai gerai užklijuojami kiaušinio tryniu, ir kepama orkaitėje, kol gražiai paruduos. Iš kepimo ir troškinimo liekanų paruoštas padažas uždaromas madera.

ZALCBURGO KUKULIAI

6 kiaušinių baltymai išplakami iki standžių putų, įmaišoma 6 tryniai, po 2 valgomuosius šaukštus miltų ir cukraus, 60 g tirpinto sviesto ir 1/4 puodelio vanile pasaldinto pieno. Gilioj geležinėj keptuvėj pakaitinama 60 g sviesto, sudedama masė ir uždengus kepama, kol apačioj įgaus spalvą. Specialiu šaukštu įspaudžiami didoki kukuliai, apverčiami ir vėl uždengus kepama, kol jie parusvės iš apačios. Paskui įpilama 1/4 puodelio pieno su vanile ir palaukiama, kol karštoje, uždengtoje keptuvėje pienas susigers ir kukuliai suminkštės. Apiberiama cukrumi ir iš karto tiekiama į stalą, antraip jie gali sukristi.

dančiame į Frankfurtą prie Maino. Jis turėjo išskristi 1958-ųjų spalio 29-ąją, 20.45 val.

Spalio 28-ąją Tompsonas paskambino man į viešbutį.

— Girdėjau, ketinat mus palikti. Aš norėčiau dar kartą pavaišinti jus pietumis.

— Tai būtų nuostabu, Rodžeri.

— Tarkim, šįvakar, 19.30 val.

— 19.30 val. man tinka.

— A, štai dar kas... paskambinkit savo aviacijos kompanijai. Atšaukit užsakymą rytojaus vakarui. Paprašykit įtraukti jus į laukiančiųjų sąrašą.

— Kodėl?

— Na, todėl, kad, mąn regis, jūs dar trupučiuką pabūsit čia.

— Nesuprantu.

Aš išgirdau jį juokiantis:

— Šįvakar, — tarė jis, — jūs viską suprasit. Ir, dėl Dievo meilės, neneškit vėl dviejų orchidėjų!

Taigi aš nupirkau tris orchidėjas, ir Pamela buvo graži kaip niekados, ir Rodžeris buvo žavingas kaip niekados, ir valgis, kurį jis pagamino pats, buvo puikus kaip niekados. Užkandžiui buvo paduota virtos plekšnės, apdėtos keptomis austrėmis ir apipiltos subtiliu olandišku padažu su ikrais.

— Tokių kukulių niekados nesu valgęs, — prisipažinau aš. — Norėčiau užrašyti receptą savo žmonai...

— Jūs galėsit užsirašyti daug daugiau nei mano receptus, — svajingai tarė šeimininkas.

Aš pažvelgiau į jį, pažvelgiau į jo nuostabią žmoną. Abu šypsojosi. Draugiškai, maloniai.

Rodžeris Tompsonas kalbėjo toliau:

— Mano mielas, aš be išlygų tikiu Pamelos sprendimais. Pamela iš pirmo žvilgsnio nustatė, kad jūs vertas pasitikėjimo. Aš esu žmogus, kuriam lemta būti labai atsargiam...

— Atsargiam? Kodėl?

— Hm, kodėl! — Tompsonas knebinėjo savo žuvį. Paskui nusišypsojo:

— Mario, ne visuomet aš buvau restorano savininku. Ne visuomet vadinausi Rodžeriu Tompsonu. Aš pragyvenau pašėlusį gyvenimą. Dar truputį ikrų?

— Baik pliurpti, — tarė Pamela. Ji pažvelgė į mane. — Mano vyras iš tiesų daug patyrė. Juokingų nuotykių. Liūdnų nuotykių. Įdomių nuotykių. Aš visuomet sakiau: kažkas turi visa tai užrašyti! Kuo daugiau žmonių privalo visa tai sužinoti. Tai galėtų būti taip naudinga.

— Naudinga?

— Mano vyras — įsitikinęs pacifistas.

— Klausimas tik vienas, — tarė vyriškis, vadinąs save Rodžeriu Tompsonu, — ar jūs galit pažadėti, kad niekas nesužinos mano tikrojo vardo ir tikrojo adreso, jei papasakosiu jums savąją istoriją?

— Taip, — pasakiau aš, — galiu tai pažadėti.

3

1958 sp 28 stop 23.48 val stop šveicarijos leidybos ir spaudos rūmams stop atšaukiu kelionę atgal stop pasipainiojo naujas siužetas stop skubus ir išsamus laiškas oro paštu stop prašau kuo greičiau išsakyti savo nuomonę ir nedelsiant išsiųsti 1000 JAV dolerių stop širdingiausiai simmelis

4

1958 lapkr 1 09.45 val stop šveicarijos leidybos ir spaudos rūmai perskaitę jūsų laišką įgaliojame jus sudaryti sutartį dėl autorinių teisių ir įrašyti į juostą stop likite kiek reikės stop 1000 jav dolerių pervesta stop majeris šveicarijos leidybos ir spaudos rūmai.

Aš pasilikau Amerikoje iki 1959–ųjų sausio 2–osios. Išskrisdamas gabenausi septyniolika abiejose pusėse prirašytų magnetofono juostų. Išskrisdamas gabenausi Euro-

pon unikalaus gyvenimo istoriją: slaptojo agento Tomo Lyveno nuotykius ir kulinarinius receptus.

Dabar mane supras ir atleis, jei pasakysiu, kad žmogus, papasakojęs man savo gyvenimo istoriją, aišku, nesivadina nei Rodžeriu Tompsonu, nei Tomu Lyvenu. Mane supras, jei nutylėsiu pavadinimą miesto, kuriame jis šiandien dirba ir gyvena su savo nuostabiąja žmona. Restoraną jis nupirko už pinigus, gautus po operacijos su DESU akcijomis, apie kurią mes jau pasakojome. Šveicarų maklerio Pjero Muerlio paskolą Tomas grąžino. Sėkmingai spekuliuodamas jis susikrovė turtą. 1958-ųjų vasarą Pamela, jo pavesta ir įgaliota, nuskrido į Ciūrichą, grąžino ponui Muerliui 717850 frankų, pasiėmė banko deponuotas netikras akcijas, suplėšė jas ir nuleido į kanalizaciją viešbučio apartamentų vonioje. Visi uždirbo, niekas nenukentėjo, kaip Tomas Lyvenas ir prognozavo. Dar daugiau: niekas nė nepastebėjo, koks dalykėlis čia įvyko.

„Rodžeris Tompsonas" ir jo žmona stovėjo aerouosto rūmų balkone, kai mano lėktuvas vis greičiau ir greičiau švilpė pakilimo taku tolimųjų horizontų ir Senojo Pasaulio link. Man staiga sugniaužė širdį. Būk laiminga, Pamela, būk laimingas, Rodžeri, būkit abu laimingi...

Aš užsirašiau tai, ką jūs man papasakojot. Tikiuosi, liksit patenkinti manimi. Paskutiniai juostos metrai dar magnetofone. Tai kalba Tomas Lyvenas, ir aš baigiu šią istoriją jo žodžiais:

— Visą savo gyvenimą nepasitikėjau didvyriais ir skambiais žodžiais. Himnų, uniformų ir vadinamų „kietų" vyrų aš irgi nemėgau.

Mano senas bičiulis Bastianas vėl gyvena Marselyje. Jam gerai sekasi. Jis dirba uoste krovėjų šefu. Susiduria su daugybe žmonių: kinais ir vokiečiais, prancūzais, korsikiečiais ir arabais. Jam geri visi, ir jis visiems geras. Jie sako: „Puikus vyrukas. Su juo gali protingai pakalbėti".

Savo nedideliam restorane aš taip pat sutinku daug žmonių: baltų, geltonų ir juodų. Vieni mano svečiai išpa-

žįstą judaizmą, kiti — krikščionybę. Tarp jų yra keletas Mahometo pasekėjų, keletas budistų.

Mėgstu vaizduotis, jog kada nors ateis metas, kai visi žmonės šiame pasaulyje gyvens tokioj santarvėj kaip Bastianą draugai arba kaip mano restoranėlio svečiai. Kodėl to, kas puikiai tinka dviem šimtams žmonių, negalima pritaikyti dviem milijonams?

„Protingu" vadina mano draugą Bastianą darbininkai. Manau, būti protingam ne taip jau sunku! Kiekvienas iš mūsų gavo Dievo dovaną mąstyti. Tai pamėginkim šiek tiek mažiau tikėti ir daugiau mąstyti. Pasekmės bus nuostabios. Nebebus daugiau karų.

Jeigu yra žmonių, kurie sukelia karus, vadinasi, turi atsirasti ir tokių, kurie neleis to padaryti.

Taigi aš keliu taurę už žmonių protą. Teapsaugo jis mus visus: juodus, geltonus ir baltus. Tepalydi jis mus iš šešėlių ir baimės slėnio į taikos ir linksmybės rojų.

ABRIKOSAIS ĮDARYTI OMLETAI 373
AIRIŠKAS TROŠKINYS 79
ANANASŲ SAUSAINIAI 449
ANANASŲ VALGIS 623
ANTIS ANT GROTELIŲ 259
ANTIS SU ANANASAIS KINIŠKA 259
APKEPTŲ SVOGŪNŲ SRIUBA 143
AVIES INKSTŲ PJAUSNIAI 373

BADEN BADENO STIRNIENOS NUGARINĖ 523
BEFSTROGENAS 505
BLYNAI SU IKRAIS 557
BULVIŲ GULIAŠAS 79

CITRININIAI LEDAI 47
CITRINOS PUTĖSIŲ KREMAS 63
CITRINŲ PYRAGAS 599
CITRINŲ SUFLĖ 505

DEGANTYS OMLETAI 143
DEŠROS LIZDELIAI 99
DIEVŲ MAISTAS 259

FILĖ SLUOKSNIUOTOJE TEŠLOJE 645

GRYBŲ PJAUSNIAI 249

ISPANIŠKAS FRICCO 417

ĮDARYTI BAKLAŽANAI 325
ĮDARYTI OBUOLIAI 575
ĮDARYTI POMIDORAI 215
ĮDARYTI SALIERAI 417
ĮDARYTOS ARTIŠOKŲ APAČIOS 449

KALAKUTAS SU TRIUFELIŲ FARŠU 599
KARALIAUČIAUS KUKULIAI 449
KARAMELĖS PUDINGAS 557
KARŠTI PERSIKAI 417
KARŠTOS BANDELĖS SU LAŠIŠA 47
KAŠTONAI SU PLAKTA GRIETINĖLE BADENIŠKI 187
KEPENĖLĖS PORTUGALIŠKOS 135
KEPTA ĖRIUKO KULŠIS SU PUPELĖMIS IR BULVIŲ KUKULIAIS 231
KEPTA JAUTIENA SU KOPŪSTAIS 335
KEPTAS ŽINDUKLIS PARŠELIS 477
KEPTI BANANAI 615
KEPTOS AUSTRĖS 645
KEPTOS BULVĖS 299
KIAULIENOS KUMPIS RAUDONAJAM VYNE 389
KIAUŠINIAI „ŽOZEFINA“ 99

KIAUŠINIENĖ SU APELSINAIS 325
KRABŲ MIŠRAINĖ 477
KRIAUŠĖS SU VANILINIAIS LEDAIS IR ŠOKOLADO PADAŽU 249

LAZDYNRIEŠUČIŲ PUDINGAS 545

„MARŠALO" KOTLETAI 557
MELIONAS ŠAMPANE 135
MELIONO GRIEŽINĖLIAI 433
MOLIUSKAI, TROŠKINTI SU VYNU 231
MOZAIKINĖ DUONA 215

NUGARINĖS PJAUSNIAI SU ŠAMPINJONAIS 47
NUGARINĖ SU VESTFALIŠKU ĮDARU 187

OBUOLIŲ KOMPOTAS SU VYŠNIOMIS 463
OBUOLIŲ PYRAGAS 353
OLANDIŠKAS PADAŽAS SU IKRAIS 645

PAPLOTĖLIAI 353
PARMEZANO PJAUSNIAI 433
PARMEZANO PUDINGAS 523
PAŠTETAS „STAIGMENA" 287
PAVASARIO SALOTOS 615
PLEKŠNĖ 645
PLEKŠNĖ GRENOBLIŠKA 373
PUDINGAS SU „ŠODO" 335

RAUDONŲJŲ SERBENTŲ PADAŽAS 395
RAUGINTI KOPŪSTAI, FAZANAS, AUSTRĖS 63
RIZOTO 615
RYŽIAI 9
„ROBERTO" PJAUSNIAI 299
ROSTBIFAS 353
RUSIŠKAS KREMAS 523
RUSIŠKI BARŠČIAI 505

SALIERAI ŽENEVIŠKI 249
SAVARENAS SU VAISIAIS 389
SŪRIO SRIUBA 287
SKREBUČIAI SU SARDINĖMIS 135
SKREBUČIAI SU SŪRIU 9
SMAIGSTYTAS STERKAS 623
SMAIGSTYTI OBUOLIAI SU VYNO PUTĖSIŲ PADAŽU 9
SPAGEČIAI BOLONIETIŠKI 299
SRAIGIŲ SRIUBA 63
SRIUBA 9
STEBUKLINGOJI SŪDYTA JAUTIENA 493
STIPRUS SULTINYS 335
SVOGŪNŲ PYRAGAS 575

ŠAMPINJONAI SU SKREBUČIAIS 175
ŠAŠLIKAS 615
„ŠODO" 335
ŠOKOLADINIAI BLYNELIAI 433
ŠOKOLADO IR KAVOS KREMAS 395
ŠOKOLADU GLAZŪRUOTAS TORTAS 299
ŠVABIŠKA LEISTINIŲ SRIUBA SU KEPENĖLĖMIS 187
ŠVEDIŠKI VAISIAI 99
ŠVIEŽIOS KRIAUŠĖS SU SŪRIU 175

TRIUŠIO RAGU 287
TROŠKINTI BALANDŽIAI 463

UNGURYS SU ŠALAVIJAIS 545

VAISIAI KARAMELĖJE 231
VARŠKĖS SKANĖSTAS 493
VELSO DESERTAS 477
VENGRIŠKI ANKŠTPIPIRIAI 175
VERŠIENOS KROKETAI 545
VERŠIENOS MEDALIONAI MADEROS PADAŽE 143
VERŠIENOS PAUKŠTELIAI 575
VERŠIENOS SULTINYS 463
VERŠIENOS ŠNICELIAI SU ŽIRNELIAIS 325
VERŠIO INKSTAI ŠAMPANE 623
VĖŽIO KAKLIUKŲ SRIUBA 47
VIŠTA SU ANKŠTPIPIRIAIS 9

ZALCBURGO KUKULIAI 645

ŽIEDINIAI KOPŪSTAI GRIETINĖLĖS PADAŽE 463
ŽIRNELIAI SU RYŽIAIS 79
ŽOLELIŲ SRIUBA 493
ŽUVIS FORMOJE 395

APIE AUTORIŲ IR KNYGĄ

Johannes Mario Simmelis — vienas iš geriausiai perkamų šiuolaikinių autorių šalyse, kur kalbama vokiškai. Kaip rodo 1983 m. rugsėjo mėn. Alensbacho viešosios nuomonės apklausa, jis žinomas taip pat gerai kaip Heinrichas Bullis ir geriau nei Günteris Grassas, 85 procentai Vakarų Vokietijos gyventojų yra girdėję apie Simmelį. Daugiau nei šešiasdešimt milijonų jo knygų egzempliorių parduota visame pasaulyje, o jo romanų vertimai yra pasirodė dvidešimt šešiomis kalbomis dvidešimt aštuoniose šalyse. Tokio pat populiarumo kaip knygos susilaukė ir filmai, sukurti pagal jo kūrinius, ir ne tik šalyse, kur kalbama vokiškai, bet taip pat Egipte, Indonezijoje, Irane, Irake, Pietų Amerikoje, Tailande ir Vakarų Indijoje.

Simmelis gimė 1924 m. Vienoje, Valterio Simmelio, chemiko, ir Lizos Schneider Simmel šeimoje. Antrojo pasaulinio karo metu jis studijavo chemiją ir 1944–1945 m. dirbo chemiku. Iki 1947 m. vertėjavo JAV vyriausybei Vienoje; 1947–1962 m. buvo Vokietijos ir Austrijos laikraščių reporteriu ir leidėju. Nuo 1950 iki 1962 m. Simmelis parašė trisdešimt šešis filmų scenarijus pagal savo paties kūrinius. 1951–1961 m. jis dirbo vyriausiuoju reporteriu žurnale „Quick", kur rašė ir už kitus. Štai kaip šį savo veiklos laikotarpį aprašo Simmelis biografijoje, išspausdintoje jo leidėjo: „1950 m. išvykau į Vokietiją ir gyvenau Miunchene, Berlyne ir Hamburge. Miunchene įsidarbinau stambiame iliustruotame žurnale ir rašiau, kaip visų galų meistras, dažnai iki 2/3 perdirbdamas romanus, dokumentinius reportažus, straipsnius apie istoriją, nusikaltimus ir mokslą, noveles ir t. t. Aš turiu septynis pseudonimus. Redakcija siunčia mane į ilgas keliones po visą pasaulį". 1963 m. Simmelis nusprendė atsidėti kūrybai: „Žurnalistika bet kuriam rašytojui yra geriausia mokykla, bet ateina laikas, kai reikia ją mesti". Nuo 1972 m. iki 1983 m. jis gyveno Kanuose ir Monte Karle; nuo 1983 metų įsikūrė Cuge, Šveicarijoje. Jis buvo triskart vedės ir išsiskyrės ir dabar turi dukterį iš antrosios santuokos.

1959 m. Simmelis gavo pirmąjį prizą iš Manheimo nacionalinio teatro už pjesė „Mokyklos draugas" („Der Schulfreund", 1964); 1980 m. jam suteikta Vokietijos masonų kultūros premija už romaną „Turėkite viltį" („Wir heissen euch hoffen", 1980 m.), o 1985 m. jis apdovanotas Vienos garbės aukso medaliu. Simmelis yra Austrijos P.E.N. klubo, vokiečių rašytojų sąjungos ir Amerikos rašytojų sąjungos narys. Nuo 1962 m. Diuseldorfe veikia Simmelio klubas.

J. Simmelio plunksnai priklauso 19 romanų, 3 vaikiškos knygos ir viena pjesė. Tarp jų romanai: „Patirti visas kančias" („Bis zur bitteren Weige", 1962), „Meilė - tai tiktai žodis" (Liebe ist nur ein Wort", 1963), „Būk rami, mieloji tėvyne" („Lieb Vaterland, magst ruhig sein",

1965), „Prašom leisti žydėti gėlėms“ („Bitte, lasst die Blumen leben“, 1983) ir kiti.

Pacifistinė ir humanistinė mintis jaučiama visuose Simmelio romanuose. Pirmajame jo bestseleryje „Nebūtina kasdien ikrai“ („Es muss nicht immer Kaviar sein“, 1960) herojus Tomas Lyvenas šią mintį išsako taip: „Mėgstu vaizduotis, jog kada nors ateis metas, kai visi žmonės šiame pasaulyje... gyvens santarvėj... Laikai, nebežinantys karų... Todėl aš keliu savo taurė už žmonių išmintį. Tegul ji veda mus iš šio baimės slėnio į taikos ir laimės rojų“. Lyvenas, agentas, dirbantis Vokietijos, Prancūzijos ir Anglijos slaptosioms tarnyboms ir tuo pat metu veikiantis prieš jas, įstoja į nusikaltėlių gaują, kad galėtų efektingai kovoti su nusikalstamumu. Šis visokeriopas agentas laikosi Makiavelio principo, kad tikslas pateisina priemones. Įvairi Lyveno veikla turi kilnų tikslą — gelbėti nuo mirties nekaltuosius ir bausti nusikaltusius. Keletas meilės epizodų, lygiai kaip ir daugybė Simmelio pateikiamų egzotiškų Lyveno patiekalų receptų, prisidėjo prie romano sėkmės. Jurgeno Koeppo cituojamame interviu Simmelis smerkia šį savo darbą: „Tai iš esmės buvo tik žaidimas, papuoštas receptais, savaitė po savaitės rašytas iliustruotam žurnalui. Kiekviename epizode kas nors turėjo mylėtis, kas nors - prisivalgyti ir kas nors - patirti nuotykį“. Per pirmus dešimt metų nuo pasirodymo parduota 2,2 mln. šio romano egzempliorių. Pagal jį pastatytas trylikos dalių TV serialas taip pat susilaukė pasisekimo. Už Vokietijos ribų romanas buvo sutiktas įvairiai: vieniems kritikams patiko greitas romano veiksmo plėtojimas, kitiems, kaip Kennethui Allsopui, ne: „Įsivaizduokite, vaikai, aukštą įdegusį vyrą trumpai kirptais plaukais, kiek žilstelėjusiais apie smilkinius. Tas vokiškas Jamesas Bondas, sukurtas vokiečio Leno Deightono ir parašytas Wallace'o kalba. Vaikai. Jo dosjė romane „Nebūtina kasdien ikrai“ rodo, kad Tomui, 007–ojo sūnui, patinka „gražios moterys, puošnūs drabužiai, senoviniai baldai, greitos mašinos“. Kas tai per knyga, vaikai? Tai rafinuotas pasityčiojimas. Tai linksmas germaniškas pokštas. Jis, vaikai, juokingas beveik kaip šilti rauginti kopūstai. Pelėsių spalvos“.

Dauguma vokiečių kritikų laiko Simmelį rašytoju žurnalistu, gerai išmanančiu savo amatą ir mokančiu žaisti skaitytojų jausmais. To pasekmė — „Ersatzbefriedigung“ (pasitenkinimo pakaitalas), slopinantis skaitytojų norą kritiškai analizuoti socialinių ir politinių permainų pasekmes bei jų vykdymą. Kiti kritikai pažymi, kad Simmelis siūlo žmonėms tai, ką jie vargu ar kada randa šiuolaikinėje vokiečių literatūroje: tikėjimą, meilę ir viltį kaip priešpriešą pesimizmui ir nevilčiai. Blumenbergas paliečia tokį Simmelio darbų aspektą: „Johannes Mario Simmelis ne revoliucionierius. Iš jo knygų kalba didžiulis harmonijos, įstatymų ir tvarkos, kurioje paprasti žmonės galėtų gyventi paprastą gyvenimą, troškimas.

Gerd K. Schneider

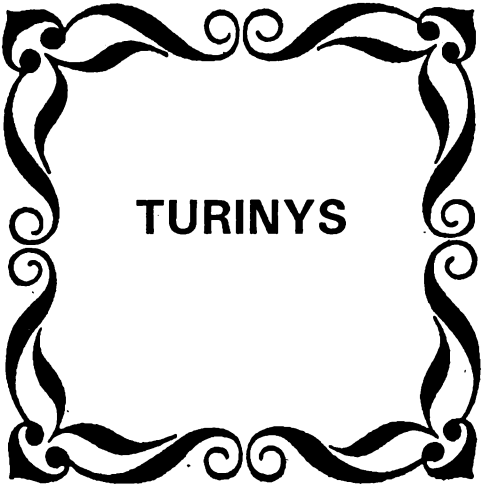

TURINYS

Prologas 5

PIRMOJI KNYGA 29

Pirmas skyrius 29
Antras skyrius 76
Trečias skyrius 116

ANTROJI KNYGA 179

Pirmas skyrius 179
Antras skyrius 263
Trečias skyrius 318

TREČIOJI KNYGA 359

Pirmas skyrius 359
Antras skyrius 414
Trečias skyrius 456

KETVIRTOJI KNYGA 483

Pirmas skyrius 483
Antras skyrius 531
Trečias skyrius 594

Epilogas 639

Receptai 652

Simmel, Johannes Mario

Si 77 Nebūtina kasdien ikrai: romanas / Johannes Mario Simmel; iš vokiečių kalbos vertė Bartas Plaušinaitis. — Vilnius: Alma littera, 1996. — 656 p.

ISBN 9986-02-216-9

Vienas iš geriausiai perkamų šalyse, kur kalbama vokiškai, romanų apie agentą, dirbantį įvairių šalių slaptosioms tarnyboms, jo meilės nuotykius ir aistrą kulinarijai, kurią parodo knygoje pateikiami egzotiškų patiekalų receptai.

UDK 830-3

Johannes Mario Simmel
NEBŪTINA KASDIEN IKRAI
Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė *B. Plaušinaitis*
Redaktorė *L. Bareišienė*
Dailininkas *M. Liugaila*
Techninė redaktorė *B. Tolvaišienė*
Korektorė *V. Vilimaitė*
Kompiuteriu maketavo *A. Šlikas*

SL 412. 33,9 leidyb. aps. l. Tiražas 3000 egz. Užsakymas 816
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių 3, 2600 Vilnius
Spausdino „Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas

Apie šį romaną, pagal kurį sukurtas Vokietijoje labai populiarus trylikos dalių televizijos serialas, žymus kritikas K. Allsopas sako: „Įsivaizduokite... aukštą įdegusį vyrą trumpai kirptais plaukais, kiek žilstelėjusiais apie smilkinius. Tai vokiškas Džeimsas Bondas. Iš jo dosjė matyti, kad Tomui Lyvenui, agento 007 sūnui, patinka gražios moterys, puošnūs drabužiai, senoviniai baldai, greiti automobiliai. Ši knyga — tai rafinuotas pasityčiojimas, linksmas germaniškas pokštas, juokingas kaip šilti rauginti kopūstai“.

ISBN 9986–02–216–9